

ספר
הקדמות ושערים
והוא ענף אחד מספר
לשם שבו ואחלמה

שחנני הקב"ה ברוב חסדו וטובו ית"ש מאוצר גדול של מתנת חנם
כי הוא החונן לאדם דעת וחנן גם אותי אדם להבל דמה בריה קלה
נמוכה ושפלה אנוש אנוש
הוא

שלמה בן לא"א מו"ר חיים חייקיל ילוד אשה
מ'סתירה גיטא זללה"ה

יוצא בעת לאור במהדורה חדשה בה תוקנו שגיאות רבות, ובתוספת מקורות, הערות
והארות, על ידי יהושע ליפשיץ מחבר הספרים 'מאיר הפתח' על פתחי שערים לג"ר יצחק
אייזיק חבר, ו'מאיר תפילה'

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כל הזכויות שמורות
להשיג הספר ובכל עניני הספר
יהושע ליפשיץ
רח' בית וגן 19
ירושלים עיה"ק
02-641-2336

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בס"ד

כ"ה סיון תשע"ג

הנה זה הגיע אלי הרב הגאון מופלא ומופלג בנגלה ובנסתר וכו' מוה"ר יהושע ליפשיץ שליט"א שעוסק בהוצאת ספרים בהכמת הקבלה מגדולי ומצוקי ארץ. וכבר הדפס מחדש ספר פתחי שערים להגה"ק המקובל האלקי ר' אייזיק חבר זצוק"ל עם הערות יקרות. ועומד כעת להדפיס ספרי זקני הגה"ק המקובל האלקי ר' שלמה אלישוב זיע"א בעל הלשם וכבר ידוע דברי הגר"א הובא בס' אבן שלמה שעיקר הגאולה תליא בלימוד הקבלה.

ועומד להדפיס זה עם תיקונים והערות מאירות והנני בזה לברכו שיזכה להגדיל תורה ולהאדירה וללמוד וללמד מתוך הרחבת הדעת.

החותם בברכה

משה אלישיב בן לאאמו"ר מרן רשכבה"ג הגרי"ש הכ"מ

הנני מצטרף להדברים האמורים לעיל אברהם בן מרן הגרי"ש
הכ"מ אלישיב

הנני מצטרף להנ"ל בנימין אלישיב

ג"א מצטרף היים קנייבסקי

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

פרצוף עתיק... הוא בבחי' "אבי הזקנים", והוא אינו מקושר עם העולם כ"כ, שהנאתו ושימושו ושלילתו בעולם הוא מעט מן המעט, וכל מציאותו ועמידתו בהדרגה ההווה הנה הוא רק לקשר את הדור הקודם עם הדור הבא, כי הרי הוא נמשך מהדור שעבר, ושם היה עיקר מציאותו, אלא שמתפשט ג"כ בהדרגה ההווה, הנמשך בהדרגה הבא כדי לקשר ולייחד את הדורות זה בזה בכל נימוסיהם ותכונותיהם, וכן לייחדם ג"כ במציאותם העיקרית... אבל בפרטות הדורות הנה עיקרו דאבי הזקנים באמת רק מהדור שעבר, שהוא למעלה לגמרי מהדור ההווה... (ספר הקדו"ש, שער ז' פרק ז', אות א)

היו היתה אש תמיד, יקדה על המזבח לא ככתה

בוטל התמיד ותמשול העלטה

ומני אז אין מאיתנו יודע עד מה

מגששים היינו כעוורים באפילה

לא אנו רואים נכוחה - ואף אין מי אשר יוציאנו מהבהלה

בהלכה ובאגדה, בהנהגה ובטהרת ההשקפה

נסתלק למעלה מעשרה

נכדו של רבינו המחבר זצ"ל בעל ספרי הלשם שבו ואחלמה

ה"ה מוריניו ורבינו, רבן של ישראל

רבן של כל בני הגולה,

הגאון הגדול רבי יוסף שלום אלישיב זצוקללה"ה

אוי מי יתן לנו תמורתו

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

מהדורה זו מוקדשת לע"נ

הגאון רבי משה יונה בן רבי מאיר הלוי צוויג זצוק"ל

רב ואב"ד אנטוורפן ומח"ס שו"ת אהל משה ג"ח

נלב"ע ט"ז סיון ה'תשכ"ג

הרה"ג ר' יחזקאל ב"ר שלום הרטמן זצ"ל

נלב"ע ח"י כסליו ה'תשל"ז

ר' יששכר טוביה ב"ר יוסף וייטמן ז"ל

נלב"ע כ"ח טבת ה'תש"נ

ת.נ.צ.ב.ה.

נדבת נכדיהם ה"ה ר' יחזקאל וענת מינדל הרטמן שיחי'

יה"ר שיזכו לראות רוב נחת יהודית מכל יוצ"ח

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

לע"נ

הרה"ג ר' יעקב זאב הכהן בן עקיבא פריד זצ"ל

נלב"ע כ"א אב תשע"א

אשר היה עבור המהדיר דוגמא להתמדה אמיתית, בקיאות בכל הש"ס, ודקדוק הלכה

תנצב"ה

לע"נ

הרה"ג ר' חנוך חעניך ישעיה ברבר זצ"ל תלמיד בשיבת שערי שמים אשר נפטר בדמי ימיו

הוקדש ע"י בעל נכדתו ר' עמוס ויטנברג הי"ו

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הקדמת המהדיר

א

יזהירו המשכילים ויאותרו השוקדים על דלתי התורה הקדושה, ביום היגלות אור זה של רבינו הגדול רבי שלמה עלייאשאוו זצוקלה"ה באור מחודש זה.

לא לדידי ולדכוותי לשבחה את הרב שב"ח (כפי שחתם את שמו במקומות רבים, ר"ת שלמה בן חיים חייקל), אמנם מכיוון שמעלתו הרמה בגילוי הח"ן אינה ידועה כל כך בשער בת רבים, מה רבה תועלתו, ראיתי לנכון בקיצור מילין להודיע. בשיטתו בכלל ספריו ובספר הקדו"ש הזה בפרט.

ובביאור זה עלי להקדים, מהו הקושי הגדול בלימוד חלק זה של התורה הקדושה. והעניין, שדברי חכמת הסוד בכלל ותורת רבינו האריז"ל בפרט, נאמרו בקיצור אמרים, וכדברי הש"ס בחגיגה שאת סודות התורה אין מגלים אלא ל"חכם ומבין מודעתו". וטעם ד"ז הוא פשוט שכן כל הדברים הללו הינם דקי ההבנה עד למאוד, וסכנת הטעות בהם היא נוראה. העיסוק בהבנת כיצד הוא אופן השתלשלות האלקות לעולמינו החומרי והתלבשות כל בחינה על הבחינה שעליה, הבנת כל הנהגה ואופן השגחתו ית' על התחתונים מבלי להגשים ולהגביל היא העבודה הקשה שבמקדש. ממילא היו דברי רבותינו בעלי הסוד בקיצור אמרים ורמזים, כך שאך ורק מי שבאמת בא בסוד ה' יוכל להבין את הדברים ותו לא מידי.

ואכן לאורך הדורות היו שרידים אשר אותם ה' קורא, שהבינו את רמזותיו של האר"י וסדרום וגילו לתאבי הדעת את עומק הדברים. ואכן כדרכה של תורה היו כמה וכמה בתי מדרש אשר רבם הורה להם את הדרך ילכו בה בהבנת דבריו. והנה בהבנת דברי רבינו האר"י יש שני קשיים עיקריים: האחד הבנת כוונת עצם הדברים, והשני כללות הסוגיא למאי קמיכוון, לאיזו בחינה ובאיזו סוגיא, וכן יישוב הסתירות הרבות הקיימות בדבריו. והנה בביאור עצם הדברים לעמקם, זכינו להרש"ש שחידש חידושים ושידד מערכות. אמנם הוא ז"ל דרך בדרך הפלפול וההיקש בפשטות הדברים, ודבריו שהעלה עמוקים למאוד וצריכים ביאור בפני עצמם, והכריע כגרסא א' נגד השניה¹. ואחריו באו כמה וכמה חיבורים ופירשו את דברי האריז"ל בדרכו של הרש"ש.

ואז באו בתי מדרשם של הרמח"ל ותלמידיו, ואחריו של הגר"א ותלמידיו, ועסקו רבות בביאור עצם הדברים וחיבור הדברים לשרשם ומקורם הנאמן בלשונות חז"ל באדרות, ספר"צ, זהר תיקונים. אחריהם עמד אב"ד סובאלק, ה"ה הגאון רבי יצחק אייזיק חבר, וערך הדברים למשנה מסודרת על דברי העין חיים². אמנם יישוב הסוגיות עצמן וסידורן

¹ ז"ל רבינו בעל הלש"ו באיגרת, ראה ראיתי שגדולי חכמי הספרדים יהיה נועם העליון עליהם סלה מחזיקים את תורת מהר"ש הקדוש שרעבי ז"ע לתורת האר"י הקדוש על דרך תורה שבעל פה על תורה שבכתב, אמנם אני בדעתי לא כן עמדו, כי מה שנוגע בדברי הרב הקדוש מוהר"ש ז"ע הנה אני אומר כן כי הן אמת, שכמה דבריו מדבריו הקדושים הם יסודות ועיקרים בעומק תורת האריז"ל, אשר בלעדם אי אפשר לעמוד על האמת. אך דרכו בכלל הוא פנים אחד בתורת האריז"ל ואפשר להבינם ג"כ היטב לפענ"ד גם בפנים אחרים, כי כמה פנים לתורה, ואין הכרח להבינם רק על פי דרכו בקודש. ומה גם כי דרכו בקודש הוא חריף ועמוק מאד מאד, ולא כל מוחא סביל דא ואפשר להבין ג"כ בדרך אחר יותר פשוט, ויותר נקל וכמו שבחנתי וראיתי בכמה מקומות אשר חנני ה' בהם (ועי' ספר הדע"ה ח"א דרוש ג' סימן ה').

² אגב יש לי להדגיש דבר שכבר עמדתי עליו בהקדמתי לספר מאיר הפתח על ספר פתחי שערים לריא"ח, שהוא היחיד מבית מדרשו של הגר"א שדיבר בפירוש על דברי האריז"ל בספרו עין חיים באריכות ובבהירות (מלבד רבינו הגר"א בעצמו), שכן הנפה"ח איננו בעיקרו ספר שתכליתו

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

מניה וביה, וכפי שמופיעות בדברי הרח"ו עצמו, אינו פשוט מדברי רבותינו כלל, ויש לדון לכאן ולכאן ולעיתים קרובות להניח בצע"ג. שכן הסתירות רבות מספור וכוונת הדברים שבכל מקום ומקום אינו צף ועולה.

כאן בא רבינו בעל הלשם ואחז בשני הכלים. בדרכם של תלמידי הגר"א הוא אחז בדרך ההבנה המעמיקה בעצם הדברים, אמנם יישוביו ומערכותיו הם מעשה חושב של לומדות³, המחדשת כי בכל מקום אתיא רבינו האריז"ל להשמיע בחינה אחרת של אותו העניין, ועיי"כ חידש הלשם מערכות שלמות המשלבות את כלל דברי האריז"ל בכלל רחבי כתביו (וכן את כלל דברי הגר"א) עם דברי הזהר ליסודות מסודרים וממצים אשר כל הרואה אינו מבין כיצד ניתן היה להבין את הדברים קודם לכן (והנה ראה בדבריו הקדושים עצמם מש"כ: לדעתי, הנה ישנו יסוד קיים ואמת לכל ענין וענין אשר בדברי האריז"ל, ואם נמצא איזה סתירה בדבריו, הנה ישנו לכל א' יסוד קיים ואמת ומקום מיוחד לכל א' בפנ"ע (דע"ה ח"א מג ע"א)). יסודותיו מדריכים קטון כגדול ומפלסים דרך ברורה ומשנה סדורה בהשכלת דרושים אלו על בוריין⁴. ולא היה אחריו מי שכלל משנתו סדורה כל כך בכללות חכמה זו, ולא לחינם הכתירו מרן החזו"א בכינוי "אחרון המקובלים". ועיי' לשון רבינו בספר הדע"ה (ח"א סב ע"ד) אל ימעט לפניך מה שהעלינו בזה בכלל הדברים הללו אשר קבצנו אותן מכה מקומות, כי יתיישב עיי"ז איזה סתירות ומבוכות רבות הנמצא בענין זה בדברי האריז"ל, אלא שלא רציתי להאריך בקושיות וכתבתי כל הדברים בסתם, וכשתעייין בכ"ז היטיב תבין וה' ית' יאיר עינינו ויערה ממרום רוח עלינו להראינו נפלאות מתודה"ק.

ב

והנה ספר זה הקדו"ש מיועד להיות למתחילים בלימוד הנסתר, כמש"כ רבינו בהקדמה שלו. וכן עיי"ש מש"כ שבספר זה יוצא יד"ח לימוד הנסתר. ועיי' דע"ה ח"א לה ע"ג וז"ל, ניתן רשות לכל העוסקים בזה לעמוד בהם כל א' לפי כחו, ובפרט משנת ת"ר וכו' ולא היה כ"ז קודם שנת ת"ר, כי אז היה עדיין סתום וחתום אלא רק ליחיד סגולה לבר, כן שמעתי בשם הגאון החסיד ר' ישראל סלאנטער ז"ל. כך, שייחודיות גדולה יש לספר זה באופן מיוחד בתועלתו בהכנסת כל הבא בסוד ה' לעובי הקורה של חכמה נאדרה זו.

עוד נקודה אחת יש להדגיש, והוא חומרת הנפילה בטעות בלימוד חכמה זו. עיי' בלשון הזהר בראשית דף ה ע"א וז"ל, ואי תימא דמלה דכל בר נש דלא ידע עביד דא תא הזי ההוא דלאו אורחיה ברוין דאורייתא וחדש מלין דלא ידע על בורייהון כדקא יאות ההיא מלה סלקא ונפיק לגבי ההיא מלה איש תהפוכות לשון שקר מנו נוקבא דתהומא רבא ודלג חמש מאה פרסי לקבלא לההיא מלה ונטיל לה ואזיל בההיא מלה לגו נוקביה ועביד

להסביר דרך בהבנת דברי הקבלה, ודברי הגרמ"מ הם סתומים ביותר. וממילא אם יש אדם כלשהו המוחזק כנושא דברו של רבינו הגר"א הרי שאין לנו אלא דברי רבי יצחק אייזיק חבר זצ"ל.

³ יש לך לדעת, שרבינו בעל הלשם לא היה גדול רק בחכמת הנסתר, הוא היה תלמיד ותיק של ישיבת טלז [עיי' שבחיו כפי שנמנו בסיפור תולדות חייו של הלש"ו שחובר על ידי הרב אריה לוי זצ"ל, ונדפס בתחילת ספר הביאורים של הלש"ו על הע"ח], וגדולי הזמן התייחסו אליו כא' מהם ממש. ע' במכתבי ר' חיים עוזר ח"א אגרת רפ"ט. וכן ידוע שנכנס א' אצל הח"ח ושאל שעומד הוא לעבור דרך עיר שאוולי, האם יכנס אצל רבינו בעל הלש"ו. ותשובתו היתה שבדאי יזדרז ליתן לו שלום, שכן בעוה"ב אף א' לא יוכל להתקרב אליו.

⁴ החילוק בין ספרי ר"א חבר לספרי רבינו, שלריא"ח היתה קבלה ומסורת מרבו הגרמ"מ משקלוב שקיבל מהגר"א, אמנם בדברי ריא"ח אינו מגולה מהיכן ידע דבריו וביאוריו. אמנם אצל רבינו בעל הלש"ו כל דבר שהוא אומר הוא מסביר מהיכן הדבר נתבאר לו, והוא פותח כל סוגיא באופן שלכל אחד ואחד יש גישה מלאה לכל הנושא וכל מראי המקומות.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בה רקיעא דשוא דאקרי תהו ומס בההוא רקיעא ההוא איש תהפוכות שיתא אלפי פרסי בזמנא חדא כיון דהאי רקיעא דשוא קאים נפקת מיד אשת זנונים ואתקיפת בההוא רקיעא דשוא ואשתתפת ביה ומתמן נפקת וקמלת כמה אלפין ורבוון [תרגום: ואם תאמר שדבר של כל אדם שלא יודע עושה כזה, בא ראה, אותו שאין דרכו בסודות התורה ומחדש דברים שאינו יודע על בורים כראוי, אותו הדבר עולה, ויוצא כלפי אותו הדבר איש תהפוכות לשון שקר מתוך נקבה דתהום הגדול, ומדלג המש מאות פרסאות לקבל את אותו הדבר, ונוטל אותו והולך עם אותו הדבר לתוך הנקב שלו, ועושה בו רקיע של שוא שנקרא תהו, ומס באותו הרקיע אותו איש תהפוכות ששת אלפים פרסאות בפעם אחת, וכיון שהרקיע הזה של שוא עומד, מיד יוצאת אשת זנונים ומתחזקת באותו הרקיע של שוא ומשתתפת עמו, ומשם יוצאת והורגת כמה אלפים ורבבות].

הא קמן, שיש מאוד להכיר את האחריות הגדולה המוטלת על כתפי מי שבא בסוד ה', לידע שאין לו לאדם להפריח סברות כרסיות באויר ולומר מה אכפת לי יהיה כך או יהיה להיפך, העיקר הוא שאני עוסק בנסתרות, אין הדבר כן, העיסוק בחכמת האמת היא השכלת האמת עצמה על בוריה ויש ליוזר שלא להפוך את היוצרות ולגשת בצורה שאין לה בסיס ויסוד בדברי רבותינו. ודי לחכימא.

ג

והנה אבא כעת להודיע מעלות מהדורתינו זו:

ראשית לעניין עצם דברי רבינו, תוקנו הרבה שגיאות כתיב, הדברים חולקו לקטעים קצרים יותר לרווחת המעיין. להקלה נוספת על המעיין בהורמנא דרבותי שיניתי את הכתיב של תיבות מסויימות לכתיב המקובל היום (ד"מ, במקום "מציאיית" בלשון המחבר זצ"ל כתבתי "מציאות" או "מציאויות" ועוד רבים כיו"ב), וכמובן הכל באותיות מאירות עינים. וכן היו מקורות שמצטט רבינו ולא הראה מקורם, ובמהדורה זו נוספו (בצורת אות שונה להודיע כי אינם מאת המחבר).

שנית, רשמנו לתועלת המעיין מאות הערות בשולי הגליון, המראים מקום לשם תוספת עיון, הבנה, והשוואה לשאר ספרי רבינו, וכן לדברי הזהר, האריז"ל, הגר"א ותלמידיו. וכן הובאו תוספות וביאורים רבים הפותחים פתח למעיין להרחיב את היריעה. בנוסף, בסוף הספר הבאנו עיונים שאינם נוגעים ישירות לדברי רבינו, אמנם הם מתעוררים לאור דבריו.

ועלתה על כולנה: הטיב עימנו הבוית"ש, ושלה לנו את ספרי הלשם שבו ואחלמה, אשר הבהירות העולה מרוב כתיבתו בהרחבה כה גדולה, עד כי הדבר הוא כאילו יושב כאן הרב בעצמו ואנו מקבלים הימנו, שכן שוקד הוא עלינו לבל נסטה מהבן והשכל דבר לאמיתו (אמנם זאת יש לדעת, שאין הכפילויות מיותרות ה"ו, בכל פעם שחוזר מוסיף רבינו נופך נוסף).

עכ"פ בראותינו שדבר מקשה מאוד על המעיין בן ימינו, הוספתי קיצורים המסכמים את אשר יעלה מכל פרק ופרק, כך שמראש יהיה ברור מה הולך כאן רבינו ללמד, וכן תועלת גדולה לא פחות של היכולת לחזור במהירות על כל היסודות בחדא מחתא, ובספרי רבינו הרי הכל הוא מהלך אחד ארוך ששלביו כרוכים זב"ז.

וכן הוספתי תוכן עניינים מפורט המגדיר בקיצור אמרים עוד יותר מהו הנושא הכללי של כל שער ושער וכן כל פרק ופרק.

שלמי תודה

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

אודה ה' בכל לבב, על שזכיתי להוציא ספר זה לאור, ובו יכול אני לפרסם בשער בת רבים את תודתי, וראשית כל לה' ית': על כל הטוב שנמלני, שזיכה אותי לצאת מארץ מרחקים, לחיות בירושלים עיה"ק ולעסוק בדברי תורה, להתקרב לת"ח חשובים להתאבק בעפר רגליהם, להנות מדבריהם, ולגדול מהחינוך שלהם. יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שאזכה לחיות בתוך כותלי בית המדרש כל ימי חיי, ולהוציא לאור עולם עוד ספרים רבים שיאירו עיני ישראל ויסייעו בלימוד תורתך הקדושה, אמן.

איתא במשנה (ב"מ לג ע"א) "אבידת אביו ואבידת רבו, של רבו קודמת לשל אביו, שאביו הביאו לחיי העה"ז, ורבו שלימדו חכמה הביאו לחיי העה"ב". והרי קיום מצוות הדבקות בשי"ת מתקיים בעיקר בתלמידי חכמים. ואם כן העולה הוא בסדר ההודאה כי לפני שאני פונה להודות לקרובי, הרי קודם לכן עלי להודות לרבותי, אשר המה כמלאכי ה' צב-אות. וכל מה שיש בי שהוא מצד המעלה היא בזכותם ומהם, וכל החסרונות שיש בי, הם מהחסרון שלי בקבלה מהם. כל זאת על דרך כלל.

ועל דרך פרט, הודאתי נתונה להרה"ג יא"ר שליט"א [אני מזכירו בדרך רמז שכן רצונו של אדם זהו כבודו] שזכיתי לקבל ממנו ולגדול בהשפעתו. ועל כל העידוד, התוכחה, האמונה והחיזוק ששתל בי.

וכן מודה אני מאד להרה"ג א"ש שליט"א [ורצונו כבודו כנ"ל] שהרבה מספיקות שהיו לי בלימוד זה נתרצו על ידו.

וכן ליתר רבותי שזכיתי לקבל מהם רבות: להרה"ג ר' יוסף צבי חשין שליט"א שזכיתי ממנו להרבה הדרכה. והודאה מיוחדת במינה להגאון הגדול רבי משה שפירא שליט"א, אשר מלבד התורה הנפלאה שקבלתי ממנו, זכיתי שסייע לי רבות בעצם הוצאת ספרי לאור עולם בגשם וברוח, בעצה ובתבונה.

ועתה מעומק לבי אודה להורי היקרים אאמו"ר מאיר וא"מ מרת אליזבט אלישבע שיחי, על כל אשר עשו ועושים למעני הן בגשמיות והן ברוחניות במסירות רבה. כמו כן ברכת תודתי נתונה למו"ח ר' יונה וחמותי מרת איטא דבורה שיחי.

ובמיוחד לאשתי היקרה שתחיה מנב"ת, שאני חייב לה תודה מרובה יותר ממה שאפשר לכתוב, שכן עומדת היא לימיני תמיד לסייע לי בכל מעשי, דואגת להסיר מעלי כל עול וטורח דרך ארץ בכדי שיהיו כל חיי נתונים אך ורק ללימוד התורה ועשיית המצוות, מוסרת את נפשה כיד ה' הטובה עליה לחנך את ילדינו בדרך הנכונה על פי התורה. יהי רצון שנזכה עוד שנים רבות לגדל יחדיו בנים ובני בנים לתורה ויראה.

בספר זה היו רבים שסייעו לי להגיע עד הלום, הרי המה אלו שעסקו עמי בלימוד ענייני הספר. וכן תודה מיוחדת נתונה לעורכים, ה"ה הרה"ג משה פרקש שליט"א שהגיה את תוכן הדברים, והרה"ג שמאי מיכאל אסטרייכר שליט"א, מח"ס מתמדיה מימי קדם על סוגיות הנביאים וכתובים, שהגיה את תוכן העניינים, הקיצורים וההערות, והפך כל עקוב למישור, ויגע יגיעות רבות להפוך את דברי התורה המוגשים בזה לבהירים ושווים לכל נפש עד כמה שניתן במסגרת גבהות הדברים.

יהושע בה"מ ליפשיץ

יום ראשון ז' אב תשע"ג

וזאת למודעי:

כל מקום שמצויין כמקור ספר תיקוני זהר וביאור הגר"א עליו, ציינתי את המקור לפי סדר הדפים שבמהדורת וילנא עם בהגר"א. הנה המעיין בהערות 'מאיר הלשם' יראה שהציונים

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הם לפי צורת הדרך שבדפוסים הישנים (ד"מ: כב ע"ד דף כב עמוד ד') ולכן ציינתי ראש כל עמוד את מספר העמוד המקביל אליו בדפוס הישן.
כ"מ שצויין הספר ספד"צ וכן בהגר"א על ספד"צ, ציינתי על פי מהדורת שערי הזהר.
ספר יצירה ציינתי לפי הדפוס הישן של מהדורת וארשא.
בזהר חדש הציונים הם כפי סדר מהדורת מוסד הרב קוק.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

זכרון טובה לזכות עולם

כתב הרשב"א בתשובה סי' תקפ"א (הובא בספר אלימא בתחילתו מהמו"ל) מדת התורה שהיא כותבת ומפרסמת עושי מצוה ואם התורה עשתה כו' צריכים אנו להלוך אחר מדותיה של תורה שהן דרכי נועם הנה בהצלת יוסף כו' ובפ' יש נוחלין קלג ע"ב עמדו וכתבו יוסף בן יועזר הכנים אחת ובנו הכנים שש מכאן אתה למד שהיו נהגין לרשום שמות המקודשים לשמים להיות להם זכרון טוב על מצות ולפתוח דלת לעושי מצוה עכ"ל הרשב"א ולזאת הנני להזכיר לטובה ולברכה ולזכות עולם איזה נדיבים אשר סמכוני והחזיקו בידי בהוצאת הספר הקדו"ש הזה. אחד הוא הגביר הנכבד איש המודות יקר ושוע כמ"ר יעקב ב"ר יוסף פרידמאן שליט"א עם רעיתו הכבודה אשה יראת ה' מ' שיינא באשא תחי' יאר נרם ויזרח אורם לעולמים צדקתם יעמוד להם לעד בזה ולבא לזכות עולם והשני הוא אחיו בדומה לו איש ירא וחרד לדבר ה' מעודו ולבו לשמים תמיד ה"ה כמ"ר שמואל ב"ר יוסף פרידמאן שליט"א יהי ה' עמו ויעל וירום קרנו בנפשי וגופני כלבבו עם ה' לשם עולם ולברכת עולם.

וכן ראוי לי להזכיר ברוב תודה וברכה לזכות עולם גביר נכבד אחד מאד נעלה והוא על נדיבות יקום אשר רצונו זהו כבודו להעלים שמו שליט"א ויזרח אורו לעולמים אך בן יכבד הוריו שהלכו למנוחתם ורצונו בצדקת פרזונו שתהא לעילוי נשמתם ה"ה אביו הגביר המפורסם המנוח כמ"ר שלום שכנא ב"ר זאב הכהן שהלך למנוחתו ביום ז' תשרי תרס"ו ואמו הכבודה מ' רבקה בת ר' יקותיאל שהלכה למנוחתה יום ד' ט"ז תמוז תרנ"ח תהא מנוחתם כבוד ונשמתם יתעלו להצטרר בצרור החיים ולהתעדן בעדן גן אלקים ועליו ישפעי ה' ממרום שפע שבע רצון חיים ושלוה ברוב עושר ואושר נפשי וגופני לאורך ימים ושנים טובים ויזכה לשם ולברכה.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הקדמה קטנה על מה שהספר מיוסד

הספר הזה הנה הוא הקדמות ושערים לכל מי שחשקה נפשו לכנוס בהיכלי הקודש פנימה, שהוא בתורת חכמת האמת דהאריז"ל אשר בהספר הקדוש והנורא עץ היים שיצא מיד הרח"ו ז"ל, שהיה תלמיד נאמן ביתו דהאריז"ל כנודע. והנה ימצא בעהית"ש המעיין בספר הזה הקדמות רבות, הן מה שנוגע לתורת האריז"ל בכלל, והן לכמה חומרי מתנייתא דאית בהו בפרטי הדברים. וכן רמזנו בו ג"כ כמה דברים הנוגע לעמקי סודות הדרושים מדרושי העץ היים, וכללנו והלבשנו הדברים כולם בלישנא קלילא, ובמילות פשוטים המתקבלים לכל לב, גם למי שאינו רגיל בהם עדיין. אך הרגיל בהם והמבין ימצא אותם מבואר באר היטיב, וקוה קויתא לה' ית"ש שכל מי שמשתוקק למעום טעם עץ החיים ולהיות מהשרידים אשר ה' קורא, ימצא רב תועלת מהספר הזה, הגם שהוא קטן בכמותו כי רוב דברים כלולים בו והכל בלשון צה ונקי. המתחיל כאשר ילמוד אותו מראשו לסופו יהיה לו מבוא גדול בחכמת האמת בכלל, עד שנראה לי כמעט שכל מי שאי אפשר לו להעמיק בחכמת האמת כהראוי, ולקבוע בכל יום עת וזמן ראוי לזה, מחמת ריבוי טרדותיו בחפצי שמים המוכרחים אליו, הנה יכול לצאת ידי חובת לימוד דחלק הנסתר בעסקו בהספר הזה, ומה גם כי אחר שיטעום טעם נועם זיו דהע"ה ויאירו עיניו ממנו, הנה אין ספק הוא שימצא לעצמו עכ"פ עת וזמן לעשות איזה קביעות בכל יום לזה ג"כ.

ואמרו במסכת אצילות בתחילתו, אליהו בן יוסף פתח כתיב סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, מהא אוליפנא שאין הקב"ה מגלה סודיו כי אם ליראיו, שאפילו אדם מישראל למד מקרא משנה תלמוד ואגדה ותוספתות ואין בו יראה, לחנם צלל במים אדירים, וכל מה שטרח לחנם טרח. וכל מי שהוא ירא שמים רודף אחר נתסרות, ומעשה מרכבה שהוא עיקר החכמה והדעת כו' כו' כבוד אלקים הסתר דבר, אימתי אתה עושה לאלקים כבוד בשעה שאתה עוסק בנסתרות כו' ע"ש. ואני תמה מאד על איזה חכמי הדור שאין להם ידיעה בזה כלל, כי איך יכולים להתאפק מבלי לעסוק בחכמת האמת, שהיא פנימיות התורה, והיא מוזר בפניהם עד שאינם יודעים מה שהיא מאומה. וכל התנצלות והתירוצים הרי אינם מספיקים כלל אחר שאמרו עירובין נה רע"א, לא בשמים היא, שאם בשמים היא אתה צריך לעלות אחריה ואם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחריה. ופשוט הוא שהכוונה הוא על כל חלקי התורה כולן, שאין שום התנצלות לפטור מהם, וכל א' מחויב לעסוק בכל חלקיה בכ"א לפי כחו. ומה גם החלק הנסתר אשר אחר כל רוממות מעלת קדושת התורה מה שאפשר להלב לחשב ולהשכל להתבונן בגודל השבח והמעלה דהעוסק באיזה חלק מחלקיה. הנה החלק הנסתר היא עלתה על כולנה וכמו שמבואר בגמ' בכמה מקומות ברכות כא ע"ב, שאפילו עוסק במעשה מרכבה כו', וכן בסוכה כה ע"א ובחגיגה בכ"מ וכנודע. ולזאת הגני מקוה מה' ית"ש כי בספר הנוכחי הלז יגדל זכות הרבים מאד, כי כל תלמיד וצורב יכול למעום טעמיה ולכנוס וליגע בסתרי צפוניה, כי יקלוט כל א' לפי כחו. וכן גם למי שכבר טעם טעם עה"ח ימצא ג"כ כ"א לפי ערכו תועלת רב בתורת האריז"ל להצילו מכמה מבוכות ויהיה לפניו כמה מעקשים למישור.

והנה תוכן הספר הזה הנה הוא מדבר בסדרי גלוייו ית"ש, אשר יצא ונתגלה בהם מאמתתו הנעלמה ית"ש במציאות כל העולמות. והנה הם ה' גילויים כלליים, ר"ל כללי כללות אשר נתפשט בהם מגילוי לגילוי, והם כוללים כל העולמות כולם, וכן הם ה' גילויים כלליים בכל עולם ועולם, והם א"א או"א זו"ן המפורסם בדברי המקובלים, וה' פרטיים בכ"א שהם נרנח"י. ומבאר הספר כל א' וא' הן מהכלליים והן הפרטיים. עניינו ומדרגתו שמותיו ופעולותיו ר"ל גילוי ותועלתו על מה שהוא משמש וכן ייחס הכללי להכללי כללות וייחס הפרטי להכללי וקישורם ויחודם זב"ז. וכן מבאר הספר ג"כ חלוקי המדרגות

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בין העולמות הנאצלים להעולמות הנבראים, שהוא יסוד כל התורה כולה, הכלול בהשני דברות הראשונות, אנכי ולא יהיה לך. ואיך שהוא ית"ש אחד יחיד ומיוחד בכולם, במציאותם למעלה ובקיומם והנהגתם למטה, עד שאין עוד מלבדו ית"ש בכל העולמות כולם. כ"ז מתבאר כאן בארוכה וברחבה עם עוד ענינים פרטיים רבים הנוגע לעומק דברי האריז"ל ולחכמת האמת בכלל ובפרט בענין יחודו ית"ש בכל העולמות כולם. הנה בזה מדבר הספר ומבאר בעומק וברוחב ועולה לרום גבוהים ונוקב ויורד עד התהום. והגם שעיקר הדברים הללו הנה הם ענינים עמוקים מאד, אך סדרתי אותם בסדר נכון ובשערים ופרקים הנמשך מענין לענין וכהראוי גם להמתחילים.

אמנם זהו כלל פשוט בכל לימוד חדש ובכל ספר אשר הוא מסודר בפרקיו ושעריו זה אחר זה, שאל יבקש המעיין לדעת את הכל מפרק ראשון או משער ראשון, וכן לא ישום לבו גם אם יחסור לו איזה הבנה באיזה מילות מהפרקים הראשונים, כי יהיה לבו בטוח שימצא הכל מבואר בפרקים או בשערים הבאים, אלא שהמחבר היה מוכרח להשתמש באלו המילות ג"כ תיכף ולא היה אפשר לו לבאר הכל בבת אחת, על כן יספיק עצמו המעיין כל מה שיקלוט בתחילתו ועל המותר יתן אימון להמחבר שיבאר לו בפרקים או בשערים הבאים.

אמנם בשער ו' מפ"ה והלאה הנה נמשך לי הענין מה שאינו מעיקר כוונת הספר כלל, אך כך היא דרכה של תורה שמושך ענין לענין, והוא משום מעלת האחדות שבה, שכל חלק הוא כלול מהכל, ואם ירצה המעיין יכול לדלג מפ"ה דשער ו' עד סוף אותו השער ויתחיל את השער ז' ואז ילך לבטח דרכו.

והנה כ"ז הערני ועורני הקב"ה לעשות ולחבר אחר שהגדיל חסדו עמדי להעלות גדולות ונצורות בדברי האריז"ל, והוא בג' ספרים שחנני הקב"ה בהם. שנים מהם יקראו בשם חלקי הדרושים, א' הוא דרושי עולם התווה שנוצר כאן כמה פעמים בשם ספר הדע"ה⁵, והשני הוא ספר כללי התפשטות והסתלקות⁶ שנוצר ג"כ כאן כמה פעמים בשם ספר הכללים, והג' הוא חלק הביאורים⁷ והוא ביאור על העץ חיים. והנה ספר הדע"ה הוא כולל ב' חלקים, החלק א' הוא מדבר מענין המלכין קדמאין, שורשם ויסודם מציאותם ומלוכתם מיתתם ושבירתם והתולדות המתהווה מזה, והסבה והתכלית אשר לכ"ז. וכן מתבאר שם ג"כ את סדרי תיקונם ותהלוכותיהם בסבתם אשר מלעילא לעילא עד מציאותם וגילויים למטה. והח"ב מתבאר בו תשלום הענינים מהנז' עם עוד ענינים עמוקות רבות, מדרגת מצב העולמות שקודם החטא, ושינויים וירידתם ע"י החטא, ועומק הענינים דעץ הדעת ודעץ החיים עם כמה עמוקות נשגבות מסוד לויתן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף, עם עוד כמה ענינים בהנה וכהנה, ובדרך כלל הנה נפלאות מדובר בו. והנה הגם שעדיין אני עוסק בו בהשלמתו, יושיעני הקב"ה להשלים חפצי למען שמו, עכ"ז הנה כל מה שחנני השית"ב בו הוא מסודר לדפוס, והוא מחזיק כעת עתה מכתב ידי יותר מש"מ דפים גדולים, ובאמת כי עניניו ודרושי לא נגבל בגבול ואין קץ להם.

אמנם ספר הכללים הנה הוא נשלם אצלי תהל"א ית"ש זה כמה שנים, והוא מדבר בסדר אריגת העולמות והשתלשלותם זה מזה, מהעולם היותר עליון אשר ברום הביון עוזו ית"ש עד סוף כלל מציאות העולמות בי"ע שנבראו יש מאין. ומתבאר שם על העולמות הנאצלים מקורם ומקומם בא"ק ואיך שכולם אגודים ואחודים בו עד סוף מעשה אשר

⁵ נדפס בפיטרקוב בשנת תרע"ב.

⁶ נדפס בירושלים בשנת תרפ"ד כאשר היה רבינו על ערש דווי.

⁷ נדפס בירושלים בשנת תרצ"ה על ידי חתן המחבר.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

במחשבה תחלה, ואיך שכולם נשתלשלו ממנו בסדר א' ומתבאר הכל בארוכה ובפרטות עם עוד כמה ענינים הנמשך לזה מענין לענין בנשגבות ונצורות בדברי האריז"ל והוא ספר נפלא ונורא מסודר לדפוס מחזיק ר"ג דפים גדולים מכת"י.

והספר הג' שהוא חלק הביאורים שהוא ביאור על הע"ת, הנה הוא ג"כ ספר שלם גדול בכמות ובאיכות. והנה הגם שעדיין לא הונעת בו אלא רק עד סוף שער מטי ולא מטי, עכ"ז הנה הוא יחזיק תהל"א ית"ש ערך ש' דפים גדולים מכת"י, ומתבאר שם דברי הע"ת בפשוטן ועומקן, ולא נשאר בו דיבור אחד בלא ביאור. וע"י עומק הדברים שמדובר בו בכל ענין וענין הנה הוא ספר גדול גם בכמות נוסף על גדול איכותו.

והנה כתבתי כ"ז כאן כי כאשר יחנני השית"ש שיקובל דבריי אשר בספר הזה בעיני המבינים, אולי יסובב ע"י שימצאו אחד או ב' מגדיבי העשירים אשר קרבת אלקים יחפצון ומשתוקקים לדבר ה' שיקחו על עצמן את ההוצאה להוציאם לאור עולם, וכדי לזכות את הרבים כי כחי רד מאד בעוה"מ והזקנה קפצה עלי קודם עתה, וה' יודע מה יהיה אחרי והוא ית"ש אשר חנני לחברם ולהעלותם על הכתב הוא יחנני לראותם יצאו מן הדפוס ומפורסמים בין החכמים.

והנה כלל כל הספרים הנז' קראתי אותם בשם כללי אחד, והוא בשם לשם שבו ואחלמה (ע"ש ששמי בקרבן), והוא יכלכל בתוכו חלקי הדרושים וחלקי הביאורים וכן הספר הקדוש שלפנינו, הנה הוא ג"כ ענף אחד ממנו, ושם אחד לכולם. ובפרט כי הרי הוא רק ספר קטן ונכלל החלק בהכל, ועכ"ז הנה קראתי לכ"א בשם פרטי ג"כ כ"א ע"ש עניינו.

ומעתה הנני אומר בפה מלא כי הגם שתהל"א ית"ש שאני המחבר מכל אותן הספרים הנז', עכ"ז הנה יודע אני בעצמי שאין בי לא תורה ולא יראה לא חכמה ולא תבונה לא דעת ולא עצה, ואני נבזה וחדל אישים, ואין זה אלא רק מחסדו וטובו של הקב"ה שהשפיע דרך בי ועל ידי, ונתן לי כח לחבר ולכתוב את כל זאת, כי ע"י הכל עושה הקב"ה שליחותו כמאמרם ז"ל בראשית רבה פ"י ואני רק כעט בזה, והיתפאר הגרון על החוצב בו, וכן היתפאר העט סופר על הכותב בו, והוא מנפלאות תמים דעים ית"ש אשר ממנו לא יפלא כל דבר. ומי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ שידלוק, וחנני גם אותי בכל הנ"ל מאוצר גדול של מתנת חנם, כדכתיב וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם. ואליו בקשתי שאל תטרף עלי את השעה ה"ו ויחנני עוד להשלים הפצי ותקוותי ממנו ית"ש מקודש קודש הקדשים למען שמו יתברך ויתעלה לעד אמן נס"ו.

נאום שלמה בן לא"א מו"ר המתחסד עם קונו ר' חיים חייקיל ב"ר אריה זללה"ה ולאמי מורתי אשה יראת ה' היא תתהלל מ' סתירה גיטא בת ר' יצחק זללה"ה אשר לפי מה שקבלתי מזקני משפחתי הנני הן מצד אבי והן מצד אמי מגזע האריז"ל ומצד אחד הנני ג"כ מגזע הרי' הקדוש מהור"ר שמשון מאוסטרפאליא זללה"ה וזיע"א.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

אמר שלמה הנה ראיתי להקדים לספרי בתפילת התנא האלקי ר' נחוניא בן הקנה שהיה בזמן הבית תלמידו של ר' יוחנן בן זכאי ורבו של ר' ישמעאל בן אלישע כה"ג, והוא בעל ספר הבהיר והתפילה הזאת הנה היא נודע ומפורסם מכמה ספרי קדושי עליון שהובא בהם כמה מאמרים ממנה בשם תפילת ר' נחוניא בן הקנה, אמנם לא ראיתי אותה מסודרת כולה בדפוס כהראוי, והנה היא נמצא בספר שושן סודות שהביא אותה ופירשה, אך היא נתערב שם בתוך פירושו עד שאין לעמוד על כמה מילות ממנה אם שהוא מהתפילה או שהם מדברי פירושו, ע"ש מדף לד עד דף מא מדפוס קארעץ תקמ"ד, וכן הובא עוד בספר חמדת ימים ליוורנו תקכ"ד מהמדפיס שהוסיף מדיליה והפיס בו תפילה זו ג"כ ע"ש דף סט. אמנם שם חסר השמות כמעט כולם, והם הובאו כולם בספר הפרדס להרמ"ק ז"ל, ומביא שם כ"א בשם תפילת ר' נחוניא בן הקנה, וכן בספר שושן סודות הובאו ג"כ אך חסר שם בהי"ב צירופים שביסוד, ואינו מביא שם רק תשעה, וכן נמצא בו כמה נוסחאות שונות באיזה מילות אשר מצאתי אותם בספר החייט וברקאנטי באיזה מאמרים ממנה שהובא בדבריהם. וכן כתב גם השושן סודות שיש בה נוסחאות שונות, ולזאת ראיתי לסדר אותה כולה כל מה שנמצא ממנה בספר שושן סודות ובספר הפרדס עם כל הנוסחאות שונות שמצאתי באיזה מילות ממנה בשאר ספרים, והעמדתי אותן בחצי ריבועים בשם נ"א. גם ציינתי על הגליון על כל מאמר ומאמר שראיתי הובא באיזה ספר ציינתי את הספר והמקום שנמצא בו, כי הוא תועלת לעמוד על ביאורה, ובפרט ספר הפרדס שהוא מבאר כמה מאמרים ממנה, לכן רשמתי את מקומו שם לעיין עליו. והנה התפילה הנוראה הזאת הנה היא פותחת בברוך בתחילתה ואח"כ היא חותמת בברוך ג"כ, בכל אחד ואחד מהה' ראשונות בחתימה בפנ"ע על כל א', אך הה' אחרונות כולל אותן כולן בחתימה אחת דהמלכות, והטעם הוא כי מהחזה ולמטה שם מתחיל התלבשות המלכות, כי מהחזה עד הטבור הוא העתיק שבה, ומהטבור עד סוף הת"ת הוא הא"א שבה, והם הב' בחי' דהכתר שבה, שהם מלבישים מהחזה עד סוף הגוף כמ"ש הגר"א בס"י פ"א מ"א אופן ה', והרי כולל אותן המלכות מהב' שלישי דת"ת ולמטה לכן כוללן כאן ג"כ בברכה אחת.

ודע כי כל השמות הנזכר כאן אסור להזכירן ולהוציאם מן השפה ולחזן וכמ"ש בספר הבהיר סי' מ"ו על שם של ע"ב היוצא מן ויסע ויבא ויט שאסור להזכירם, וכן השם של מ"ב שהוא אבנ"י כו' כתב רש"י ז"ל בסנהדרין דף קא ע"ב ד"ה ובלשון ענה שאסור להזכירו וכן הוא עד"ז כל השמות כולן ועי' תוס' שבועות לה ע"א ד"ה באל"ף דל"ת.

תפילת היחוד לר' נחוניא בן הקנה זללה"ה וזיע"א

ברוך אתה יהו"ה ש-די הטהור בטוהר המציאות [ואדיר] באחדות השוה המתעלה והמתרומם באויר הקדמון המתמצע לז' ללז בקודש הדר נועם טובך אהיה אשר אהיה. אשאלך למען נצחך⁸ בתמידות [נ"א בתמידותיך] בתהילות עשר ספירותיך שהם השלמת הכל במדה נכונה [נ"א הנכונה] ובשיעור מתוקן [נ"א המתוקן] וגם הם מתכונת מהותך.⁹ אהדרך בספירה הראשונה שהיא כתר עליון הודך והדר כבודך אחד יחיד ומיוחד בנראה ובנסתר בסוד נעלם.¹⁰ אקראך [נ"א אקדמך]¹¹ בשש מאות ועשרים עמודי אור¹²

⁸ ר"ל שהוא בהוה תמיד.

⁹ אהדרך כו' עד הספירות כולן. הובא ברקאנטי פ' לך לך דף מ"ח ע"ג בשם ר' נחוניא בן הקנה ע"ש.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שהם ראש מלולך שהם [נ"א והם] תיקון לרום מעלתך ומהם יתמשך [נ"א תמשך] החיות בכל הספירות כולן ועומדים זה בצד זה כנשמה בתוך הגוף והם מלאים מבפנים¹³ ומתיכון ומבחוץ [נ"א מבפנים ומבחוץ ובחיצון]¹⁴ יהו"ה יהו"ה יהו"ה והם נחקקים כדמות זכר ונקבה ומתהפכים לת"ת וממלכה [נ"א]¹⁵ ומתפשטים לת"ת ומלכות] בצירוף רום קומתם ואין לדקותם תכלית והם חלקים שאינם מתחלקים כלל ומתנשאים במאמר ומכלל וחשבון עד [נ"א יוצא] מעיין השלהבת שהוא עד אין חקר [נ"א שהיא אין חקר] ואין מספר מאורה המתעלמת בתוספת החושך המסתתרת [נ"א המסתרת] שהיא [נ"א והיא] המציאות הידוע לכל המשכילים בשלוש עשרה מיני תמורה שהם גלויים ונעלמים ומונחים על הכתר ממש.¹⁶ ת"ך גספ"י פסטפ"ט תג"ל תומ"י פג"ש סח"ק פתי"א טה"ג סח"ק כתכומ"י טב"ת זפ"ט פוב"ז פסנת"ץ פטד"ץ.

איחד שמך בשמות הכתר שהם¹⁷ אַךְ אַרְיָתָא ר"ת אחד ראש אחדותו ראש יחודו¹⁸ תמורתו אחד [נ"א אחד ראש אחדותו רוממותו יחודו תמורתו אחד].¹⁹ ארומימך בחקירות מחשבות בשש עשרה חקירות שהם בינה חכמה דעת מחשבה חקירה ידיעה תנועה הגיון דיבור לחש קול פועל משמר עמידה מפעל ישיבה [נ"א מפעל עמידה ישיבה]²⁰ תמורתו אחד. יה הו הויו יהיה היה והוה ויהיה י'הה. איה ביה גיה דיה היה ויה ויה חיה מיה ניה סיה עיה פיה ציה קיה ריה שיה תיה. אתחנן לפניך ארון יחיד שאעלה מן עילוי לעילוי עד שאתקדש בקדושת העליונים הנזונים מאור פניך הטהורים כי אתה בעל הקדושה ברוך אתה יהו"ה המתעלה בטוהר הקדושה.

¹⁰ אקראך כו' עד פטד"ץ. בפרדס שער ח' פ' ג' ד' ע"ש.

¹¹ בשש מאות ועשרים כו'. הנה הם נזכרים ג"כ בברייתא דמסכת אצילות ואמר שם שכתר מתחלק לתר"ך נתיבות וחרכות אורה. ובמ"א כתבתי ביאור עליהם בארוכה [ותמצא לקמן בסוף הספר בליקוטים ליקוט א'].

¹² שהם ראש מילולך. ר"ל כי בעשרת הדברות יש בהם תר"כ אותיות כמ"ש במדרש רבה פ' נשא פ' י"ג סי' ט"ז וכן הוא ברקאנטי הנז' וכן בציוני פ' יתרו ובכ"מ.

¹³ הנוסח הזה הוא בעץ חיים שער פרטי ע"מ ספ"א ע"ש אך רוב הנוסחאות הוא כהנ"א.

¹⁴ אלו הג' היות הובא שם בע"ח הנז' וכן במאמרי רשב"י פ' תרומה דף ז' ע"א ופ' נשא ט"ל ע"ד ע"ש וכן בספר זוהר הרקיע ס"פ ויצא.

¹⁵ הנוסח הזה הוא בספר זוהר הרקיע שם ואמר כי הג' יודי"ן ווי"ן הם מתפשטים בז"א והו' ההי"ן הם להמלכות. וע' בביאור האריז"ל לספד"צ בתחילתו.

¹⁶ הם אותיות ה"ג מדות אל רחום וחנן כו' בחילוף א"ת ב"ש.

¹⁷ כן הוא מנוקד זה השם ג"כ בספר הפליאה דף ל"ז ע"א. וע' בפרדס שער כ"א פ"ג ובע"ח שער פנימית וחיצונית דרוש י"ג. אמנם אינו מדוקדק במ"ש שהם שהוא לשון רבים ואח"כ אינו מזכיר רק שם אחד לבד. ונראה לי כי חסר כאן עוד שם אהוי המוזכר בפרדס שם וכמו שיובא לשונו למטה וכן נראה לי עוד כי כל הח' שמות מן י"ה כו' עד יהה אשר למטה בסמוך כולם שייכים כאן וצ"ל אחר תיבות תמורתו אחד שם אהוי ואח"כ צ"ל כל הח' שמות הנז' כן נראה לי.

¹⁸ ר"ל כי גם אחר שברא ויצר ועשה את העולמות ב"ע ששם הוא כל התמורות כנודע עכ"ז אינם סותר לאחדותו כלל וכמ"ש קדוש ה' בשיר היחוד יום ג' בעשותך כול לא נבדלת כו'.

¹⁹ ארומימך כו' נראה שהוא שייך לספי' החכמה כי החכמה הוא נקרא מחשבה וכן כל הכ"ב שמות מן איה עד תיה הם כולם בחכמה. וכן נראה שהיה לפני הרמ"ק ז"ל שכתב בשער כ"א ספ"ג כי ר' נחוניא בן הקנה מייחס השם איה ביה כו' עד תום כל האותיות לספי' החכמה ע"ש והרי לנו כי בהנוסח אשר לפנינו היה כתוב מן ארומימך עד תיה לקמן בספי' החכמה. ועוד ראיה לזה כי הרי לפי הנוסח אשר לפנינו לא נזכר בספי' החכמה שום שם מאומה ובכל ספי' מזכיר שם המיוחס אליו לבד בהחכמה לא נמצא בו שום שם והרי מוכח מזה כי יש ט"ס לפנינו. ומן ארומימך עד אתחנן הוא שייך לקמן בספי' החכמה.

²⁰ אלו הב' תיבות תמורתו אחד הכתוב כאן הנה בני"א ליתא וכן נראה שהם מיותר כאן. אמנם כבר כתבתי לעיל אות י' כי אלו הח' שמות מן י'ה עד י'הה הם צ"ל לעיל וגם חסר כאן שם אהוי וכן צ"ל. אהוי ר"ת אחד היה והוה יהיה. וע' בפרדס שער כ"א פ"ג.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

אתה נאמן בסוד האמונה אתה נאמן בשמע וראייה ודיבור ועשייה ²¹ אתה שליט [נ"א נאמן] בהדר הספי' השניה שהיא חכמה הנקראת ברכה מספקת משפע המקור המתברך אתה הוא א"להים נאמן [נ"א אלו-הי אמת. נ"א אלה-י אמן] אתה יחיד וצדיק מתעלה [נ"א צדיק המתעלה] ומתרומם למעלה למעלה עד אין חקר ומקומך נסתר ונעלם אתה הוא נשמה מחזקת הנשמה. ונשמה לנשמות. [נ"א והנשמה לנשמות] אתה הוא חכם הרזים ויודע כל נסתרות על כן אני מבקש מלפניך שתגבירני בחכמה השרויה לפני כסא כבודך ואהיה מקובל בממשות הדעת הנאצל מן החכמה.

ברוך אתה יהו"ה המתקדש במדע החכמה.

אתה הוא הא-ל לבדך. הא-ל המעוטר [נ"א אתה לבדך הא-ל המעמד] במהרה ובקדושה ובנועם הספירה השלישית שהיא פאר [נ"א תואר] התבונה ושמה בינה והיא צורת השכל ויש לה בית קיבול להכנים ולהוציא. הבדלת כבודך. כמו הנקבה. והיא אדרת [נ"א האדרת] הממשלה כמו הלשון בפה ואלו השלשה הם כאחד והם נקראים היודע והדעת והידוע ונעשו ²² הכל ראש אחד. ואלו הם השמות המשוה לכולם כו"ו במוכס"ז כו"ו ומיוחדים יהו"ה אלהינו יהו"ה אחד. על כן אמצני וחזקני בחזקת האחדות השוה המתעלה בך. ברוך אתה יהו"ה הטהור בכל [נ"א בתוך] שמותיו.

²³ אתה יחיד בסתר הזוהר המתחלק לע"ב גשרים שהם מורים על זיעת החיות ומהם המים העליונים והיא ספירה הרביעית ונקרא חסד וכל גשר וגשר יש לו שם ידוע והם מוכתרים ומסודרים [נ"א מבוררים] בתיבות מסודרות יוצאים מן הכח אל הפועל [נ"א והם מוכתרים ומהודרים בתיבות מזומנות יוצאות מהכח אל הפועל] והם. ²⁴ והו ילי סיט עלם מהש ללה אכא כהת הזי אלד לאו ההע יזל מבה הרי הקם לאו כלי לוו פהל נלך ייי מלה תהו נתה האא ירת שאה ריי אום לכב ושר יחו להח כוק מנד אני חעם רהע ייז ההה מיכ וול ילה סאל ערי עשל מיה והו דני החש עמם ננא נית מבה פוי נמס ייל הרח מצר ומב יהה ענו מחי דמב מנק איע חבו ראה יבמ היי מום.

ואיך ומתי ובמה. ²⁵ וו"ו. יספיק יצרך ידך. יי"י ספר בשפתיו טעמי. סב"מ. ערך אמתת מהללך. עא"מ. מלכותך בשמים שתה. מב"ש. למי ימשילוך הגיוני. ל"ה. אתה נורא אתה. אנ"א. כמר מדלי תהלתי. כמ"ת. המנחיל חוסיו יש. הח"י. אמת נאווה דומיה. אנ"ד. לתהלתך הנורא ובהתחדש. לה"ו. הדרך מפליא עלילה. המ"ע. יהו"ה צב-אות למראות. יצ"ל. מפעלותיך ראו המשכילים. מר"ה. הלל יקרך יאות. הי"י. הצור מזמרת מהללים. המ"מ. לשמך ולזכרך ומי. לו"ו כמוך באלים יהו"ה. כב"י. לנצח יחידתי וגולמי. ל"ו. פוצחים נגינות לך. פנ"ל. נעימות מהלך כולן. נמ"כ. יערב חיכי יחשבם. יח"י. מאוצר נחמד הנטמן. מנ"ה. חקיו הזכרתי ואוהבם. חה"ו. נפלאות ימינך הנאזרת. נ"ה. היחקרום שרידי

²¹ אתה שליט כו' הובא ברקאנטי ריש בראשית וכן בספר החייט דף ל"ב ע"א ע"ש שהביא שם בקצרה כל הראשי פרקים דכל הי' ספי' כולם בשם תפילת ר' נחוניא בן הקנה ומשם הוא כמה נ"א שכתבתי [אמנם ראיתי כי כל המאמר שם הוא ג"כ רק להרקאנטי ז"ל שהעתיק החייט ממנו מהספר טעמי מצות שלו (הגם שבהטע"מ אשר לפנינו ליתא) וע' בחייט שם מדף כ"ח ע"א עד דף ל"ה ע"ב].

²² ונעשו הכל ראש אחד כו' הובא בפרדס שער כ"א פ"ד. והשם כו"ו הובא בזוה"ק פקודי רס"א ע"ב ובע"ח שער פנימי' וחיצו' סוף דרוש י"ג ובפע"ח שער התפילה בברכת אתה חונן, וע' רבינו בחיי פ' וישב בפסוק והיה בכזיב ע"ש [וכן הובא עוד בזוה"ק בראשית י"ח ב'].
²³ אתה יחיד כו' רקאנטי פ' בשלח דף פ"ט ע"ד. וע' פרדס שער כ"א פ"ה וכן הובא במאמרי

רשב"י פ' תרומה דף ו' ע"ב ע"ש.

²⁴ הוא שם ע"ב הנודע והוא מהג' פסוקים ויסע ויבא ויט ביושר והיפוך ויושר.

²⁵ הוא ג"כ שם ע"ב הנז' אלא שהוא כולו יושר.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ארץ. הש"א. יביע רום תפארתך. יר"ת. שברם אמונתך העצומה. שא"ה. רצים לפאר יחד. רל"י. אמתך ועוז ממשלתך. או"ם. לפניך יכרעו בפחד. לי"ב. ויביעו הדר רוממותיך. וה"ר. ייהדוהו יצוריו והודוהו. יי"ו. לעין הנפלאות חוהו. לה"ח. כרוב עוזו קדשוהו. כע"ק. מפי נוראותיו דרשוהו. מנ"ד. אמרו נפלאותיו ידידיו. אנ"י. חסו וספרו מעלותיו. חו"מ. רוממוהו היום עבדיו. רה"ע. יחד חדשו זמירותיו. יח"ו. הללוהו שמי השמים. הש"ה. משרתיו כגדולתו כבדוהו. מכ"כ. וכגבורותיו וחסדיו לעולם. וו"ל. יראי יהו"ה הללוהו. יי"ה. סביבותיו אש לוחט. סא"ל. עבים רכובו ישים. ער"י. עיני יהו"ה לשוטט. עא"ל. מחקרי תבונות המעשים. מת"ה. ומחשבותיו היצורים ורוחם. וה"ו. דבר לא יפלא. דל"י. הוא יגיד שיחם. הי"ש. עשתונותם להם מגלים. על"מ. נוכח האלה-ים ארחות. נה"א. נבראים ומעללי תבל. נו"ת. מושיע להולכים הנכוחות. מל"ה. פועל און יחבל. פא"י. נוקם קנא מפניו. נק"מ. יצוריו רעדו לרגעים. יר"ל. הנה בעוז חרוניו. הב"ח. משבר זרוע רשעים. מז"ר. ובהשפטו העולם בצדקותיו. וה"ב. יושר אמונתו הודיע. יא"ה. ענוה לבש וגבורותיו. על"ו. מי זה ישמיע. מז"י. דגול הנאדר בגבורה. דה"ב. מאין כמוהו קדוש. מכ"ק. איום לעשוקים עזרה אל"ע. חסדיו הנאמנים ורחמיו. תה"ו. רם למי הודיות. רל"ה. יקרית יאותו מלבדך. יי"מ. המלך למי יאות. הל"י. מלכי המלכים מבלעדך. מה"מ. ואתה צדיק נעזר בחסדך. ברוך אתה יהו"ה שאתה הוא בעל החסד.

אתה הוא נאמן בגבורה שהיא הספירה החמישית בתוקף שם בן ארבעים ושתיים אותיות²⁶ אבגית"ץ קרעשט"ן. נגדיכ"ש. בטרצת"ג. הקבטנ"ע. יגלפז"ק. שקוצי"ת. אלה-ים בישראל גדול יחודך תשגבני צדקתך. קדוש ראה עלילות שונאינו טהר נחלתך. נשגב גאל דורשך יגדל כה שמותיך. בשמך טכס [נ"א טהר] רוחינו צמח תביא גאולתיך. חסיד קדוש ברוב טובך נוי ענוותנותיך. יהמו גודל לבבנו פודה זכור קדושתך. שעה קול ודויינו צדק יודעי תהלתך. ברוך אתה יהו"ה נאזר בגבורה.

אקלסך בספירה הששית שהיא תפארת בתוקף שם בן עשרים ושתיים [נ"א ושמותיה]²⁷ אנקת"ם פסת"ם פספסי"ם דיונסי"ם.

האדיר והאביר בספירה השביעית שהיא נצח. ושמותיה²⁸ טוטרוסי"ה תרכוסי"ה וצליצי"ה.

אקדשך [נ"א אקלסך] בספירה השמינית שהיא הוד. ושמותיה²⁹ אד"ע תב"ב לו"ש הע"ת יו"ב כת"ם תו"ש יו"ב רת"ו את"ק אד"ב יהו"הא.

אהדרך בספירה התשיעית שהיא יסוד ושמותיה³⁰ יהו"ה יהוה יוהה. היוה היהו הויה. ויהה היהו וההי. הוהי. ההוי ההוי.

²⁶ ע' פרדס שער כ"א פ' י"ב.

²⁷ ע' פרדס שם ר"פ י"ד ובזוה"ק פ' שמות ט' ע"א בהגהות מהרח"ו שם ופ' תרומה קנ"ו ע"ב ובהגר"א בספד"צ פ"ג בדה"מ תקונין ובתיקו"ז סוף תיקון ד'.

ובנ"א מצאתי בזה השם ג"כ מסודר בדרך תפילה בכל ראשי תיבו' ובלשון זה. אנא נורא קדוש תרבה מחילתך. פשעינו סלחה תגלגל מדותיך. פתתי סליחה פתח סגב ישע מנתך. דרוש יודעי ויעודך. נא סמוך יחד מתנותיך.

ונראה לי עוד כי כל התפילות הנמצא בס' שערי ציון אשר הם בר"ת השמות המוזכר כאן הם כולם מתפילת רנבה"ק עצמו וע' עוד בספר ברית מנוחה בדף מב ע"ב עד דף מד ע"א מדפוס ווארשא תרמ"ד ישנו שם ג"כ תפילה נוראה ארוכה וכתוב שם בסופו כי יש אומרים שהוא ג"כ לר' נחוניא בן הקנה [וע' עוד בענין שם כ"ב בדברי האריז"ל בכוונת התקיעות].

²⁸ בזה השם כתב הרמ"ק ז"ל בפרדס שם שער כ"א פ' י"ד כי לא נודע מקורו. אך בשם תרכוסי"ה ע' בדברי האריז"ל בשער המצות סוף פ' בשלח וכן בפע"ח שער שבת ס"פ כ'.

²⁹ פרדס שם וכתב שהוא יוצא מפסוק את ה' אלה-יך תירא כו' ע"ש אופן מוצאו.

³⁰ פרדס שם פ' י"ד ע"ש.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

אנשאך³¹ בספירה העשירית שהיא מלכות ונקרא מטטרון [נ"א בספי' האחרונה שהיא מלכות ונקראת מיטטרון] מלך שליט ועליון רואה לנראה וסובב לנסבב [נ"א דומה לנדמה³² וסובב לניצב] והוא אדון יחיד מלך נאמן ברוך אתה יהו"ה מלך [נ"א המלך] בכבודו ובקילוסו.

היה לי לעזרה ולישועה ולמשגב ולמפלט למגן ולצינה ולחרב פיפיות ופלטני והושיעני וחזקני ופרנסני בפרנסה של כבוד בנחת רוח וקרבני בכל מה שאהבת ורחקני מכל מה ששנאת והכנע והשפל לפני כל מבקשי רעתי ורחמני בכל מה שאני צריך רחמים כן יהיו דברי אשר יצא מפי לא ישובו אלי ריקם כי אם עשה את" אשר הפצתי והצליח את אשר שלחתי. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יהו"ה צורי וגואלי. תם ונשלם תפילת היחוד לר' נחוניא בן הקנה זללה"ה וזיע"א.

וראיתי להעתיק כאן עוד דיבור אחד השייך לספי' כתר הנ"ל. מספר הפרדס שער כ"א שהוא שער פרטי השמות רפ"ג. זה לשונו שם. כתב רב המאי גאון בספר העיון והביא בפירושו ברייתא אחת. וזה לשונו.

תנן אמר ר' ישמעאל אותו היום³³ היינו מסיים אני ועקיבא בן יוסף אצל ר' נחוניא בן הקנה והיה שם ר' חנינא בן תרדיון ושאלתי לר' נחוניא ואמרתני לו הראני כבוד מלכו של עולם כדי שיתבאר ידיעתו בלבי בשאר פעליו אמר לי בן גאים תא ונעסוק בעזקתא רבתא דחתימין ביה שמיא וארארית"א שמיא ובעזקתא דארעא דאיהי אהוי"י שמיא ואראה לך הכל נכנסתי לפני ולפנים בהיכל הקודש החיצון והוצאתי משם ספרו של ר' נחוניא בן הקנה הנקרא ספר היכלות ומצאתי כתוב בתחילת הספר כך. אדיר בחדרי גדולה היושב על גלגלי מרכבתו בחתימות אהי"ה אשר אהי"ה ובעזקתא רבתא דחתימין ביה שמיא ארארית"א שמיא סי' אחד ראש אחדותו ראש יחודו תמורתו אחד יחיד ומיוחד ובעזקתא דארעא דאהוי"י שמיא סי' אחד היה ויהיה יחוד והמתמצע בין שניהם הוה. עכ"ל. (ועי' עוד בשם ארארית"א. בשער הכוונות בדרך א' ע"ב. ובשם אהוי"י. עי' בפע"ח שער הקריאת שמע פ' כ"ה. ושם בדרוש מהרח"ו ז"ל על סוד ט"ו באב. ע"ש מה שכתב בזה השם³⁴ פלאים.

³¹ רקאנטי בראשית ל"ה ע"ג. ופרדס שער כ"א ס"פ ט"ז.

³² נ ע"ד הכתוב הושע יב וביד הנביאים אדמה ונדמה לכ"א כפי השגתו כמ"ש בפס"ר פי' כ"א ובפס"י דר"כ פיס' י"ב ובשמ"ר פר' כט סי' ב (הגהת המחבר).

³³ נראה שהוא סוף דברים למה שאמר בברייתא דפרקי המרכבה הנדפס בספר ילקוט הרועים דף ה' ו' מדפוס ווארשא תרמ"ה. ואמרו שם אמר ר' ישמעאל יום חמישי בשבת היה כשבאה השמועה קשה מדרך גדול של רומי כו' כו' ע"ש בארוכה ומסיים שם כי ר' נחוניא בן הקנה היה יושב ומסדר לפניו דברי המרכבה כו'.

³⁴ ואמר שם כי הוא על סוד מה שאמרו שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק. כי הא' שבו הוא משלים להכסא וה"ו שבו הוא משלים להשם והי' שבו הוא הי' אשר חסר בירושלם. כי נכתב עתה בנביאים וכן בכתובים כמעט בכל מקום ירושלם חסר ואמר שם הרח"ו ז"ל עוד כי זה השם אהוי הוא כולל קדושת כל המועדים כי הא' שבו הוא ראש השנה שהוא א' תשרי. והי' שבו הוא יוהכ"פ וה' שבו הוא חג הסוכות שהוא יום ה' אחר יוהכ"פ ו' שבו הוא שבועות שהוא ו' סיון י"ה שבו הוא חג הפסח והשם כולו הוא גימט' כ"ב והוא שמיני עצרת רגל בפנ"ע עצרת תהיה לכם. והוא כ"ב תשרי.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ספר לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

- שער א' כללי עניני שמותיו ית'
- 27 פרק א' מבאר ענין לימוד הנסתר ופירוש שם הוי"ה
- 28 פרק ב' מבאר שכל הגילויים באו על ידי חידוש המציאות. אסור לדבר באמיתתו הנעלמה, אפילו שם הוי"ה ב"ה לא נתחדש אלא מעולם האצילות ומטה, עיקר הגילוי הוא עבור עולמות בי"ע
- 30 פרק ג' מבאר ששם הוי"ה הוא כללי, כל השמות והכינויים מסתעפים ממנו. כל השמות הם מה שנתגלה הוא עצמו באצילות, כדי להתגלות בעולמות בי"ע
- 31 פרק ד' מבאר שמה שנתגלה באצילות הוא לפי סדר המציאות בבי"ע, וכל מה שיש באצילות אינו אלא שמותיו ית'
- 34 פרק ה' השמות שבתורה משוללים השגה לשום נברא, שכן כל השגה שלנו בהם נמשכת אלינו רק מצד החומר והגשמי שבהם
- 35 פרק ו' מבאר שמה שנתגלה לנו בשמות ובתורה הם דיוקן גילוי ממש, אבל אור קדושתו ית' השורה עליהם נעלם. מה שנגלה זה רק כפי יכולתנו לקבל, וכל הגילויים הם רק בידיעה ולא בהשגה.
- 36 פרק ז' מבאר שטעם העלמת אור קדושתו ית' שכן עצמותו ית' מסתיימת בסוף האצילות, ומה שמתפשט ממנו למטה הוא על ידי תורה וישראל, והוא רק נשמה לנשמה וגם זאת רק על ידי מסכים, וגילוייו שם המה בבחי' חוץ ממנו ואינם אלקות. אמנם בכל קיום מצוה, וכ"ש לימוד תורה נמצא כי הוא ית' מגלה רצונו בעולמו
- 38 פרק ח' מבאר שבבני אדם המחשבה והמעשה הם נפרדים, אבל אצלו ית' כאשר עלה ברצונו אזי נאצל כולו ללא שינוי בו ח"ו. לכן הדבק ברצונו דבוק בו ית' ממש
- 39 פרק ט' מבאר שאפילו שאין אצלנו ממנו ית' אלא תמצית הארה, עכ"פ זהו תמצית של כל ההארה. והוא היסוד המעמיד את כל גילוי העיקרי ית' אשר למעלה באצילות, וזו חשיבות לימוד התורה, לגלות את כ"ז, וכ"ש אם עוסקים בפנימיות התורה בענין השתלשלות חומר וצורה
- 42 פרק א' מבאר שכל המציאות בנויה מחומר וצורה או גוף ונפש, אבל בהשתלשלות העולמות החומר של עולם עליון הוא הצורה של העולם שתחתיו
- 45 פרק ב' מבאר שכאשר נשלמת הוייתו של חומר, אזי נבדל מהעולם העליון בשונה מהצורה, שאיננה יורדת למטה להתייחד בחומר אלא בקצה התחתון שלו, ושם שורש לחיות החומר כללי בחינות נרנח"י
- 48 פרק א' מבאר שהמציאות נחלקת לג' מדרגות והם ג' עולמות בי"ע, כל א' מהם עולם מלא מכל כללי ופרטי המציאות כולם, ולכן כל העולמות נקראים אדם, כל פרצוף אדם נחלק לג' בחי' גם באורך וגם בעובי, ובהם שוכנים נר"נ
- 50 פרק ב' מבאר שה' חלקי הצורה הם נרנח"י. רק לנר"נ יש מקום משכן בגוף, וחיה ויחידה מרחפים על הגוף מבחוץ ואין להם כלים להתלבש בהם כי אין בגוף כח לקבלם. על דרך שהוא באדם כן הוא עד"ז בעולמות
- 53 פרק ג' מבאר שיש בבי"ע נרנח"י כלליים ופרטיים. הנפש ורוח הכלליים אינם אלהות, רק הנשמה חיה ויחידה הם אלהות כי הם מהאצילות. כ"ז בכלליים אמנם בפרטיים יש חילוק

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

- 54 פרק ד' מבאר שהנשמה הפרטית אשר ברוח ונפש הכלליים מקומם במוח והוא המקום הפנימי דכל גשם שנושא אותו כי שם שוכנת הצורה העיקרית. אמנם הנשמה השרויה במוח הוא הנשמה דרוח, והנשמה דנפש היא רק בקרומין שבמוח
- 56 פרק ה' מבאר שכמו שיש נר"נ זה למעלה מזה כן הם זה לפניו מזה, לכן לכל נר"נ יש נר"נ, ועיקר נשמה הוא הנשמה שבנשמה, ועיקר הרוח הוא הרוח שברוח, ועיקר הנפש הוא הנפש שבנפש
- 60 פרק ו' מבאר שעיקר הנבראים הם ב' (רוח נפש) והשלישי תכליתו לקשרם למעלה. היות ג' עולמות בי"ע אינו אלא מקרה שכן לולא החטא לא היו כלל
- 63 פרק ז' מבאר שיש חילוק בין העולמות בי"ע באופן קבלתם ממלכות דאצילות, שכל עולם מקבל ממקום אחר
- שער ד' הבחנת חלקי האלקות (דהיינו הג"ר) שבכל המציאות
- 66 פרק א' הנשמה היא צורה לגבי הגוף ויש בה את כל תכונות הגוף. הכח מהצורה, והפעולה מהגוף, ממילא נעלם מהשגת האדם להבחין שום תמונה מעולם שעליו. כל הנ"ל נידון בערכין שהנשמה היא נפש כלפי חיה, וכן כולם
- 70 פרק ב' מבאר חלקי בי"ע שהם אלקות, והחלקים שאינם, וענין שמותיו ית'
- 74 פרק ג' מבאר שבחי' האלקות המתפשטת בעולמות בי"ע רחוק ה' מדריגות מאמיתתו הנעלמה, ג' מדריגות ראשונות הם עולמות א"ס וכולם לא בפועל אלא רק במחשבה
- 78 פרק ד' מבאר שגילוי פעולותיו ית' הוא בד' עולמות אבי"ע ובב' בחינות: א' פעולה חוץ ממנו, וא' פעולה שהוא ית' מיוחד עמו. אי אפשר לנברא להשיג מהות עצמותו, אפילו כל הגילויים באצילות מצד עצמם אינם אלקות, רק מצד יחודו ית' בהם הם נחשבים לאלקות. וכ"ז רק מעת התיקון דמ"ה דמעשה בראשית
- 82 פרק ה' מבאר שגילוי ית' בא בה' מדריגות כנגד נרנח"י. ג' גילוייו הראשונים נחשבים לגילויים רק בערך אמיתתו הנעלמה, אמנם אינם גילויים ממש מאחר שהם בבחי' מחשבה רצון והרהור, המדריגה ה' הוא עולמות בי"ע, עיקר גילוי ית' הוא רק בגילוי הרביעי, שם נתגלה להקרא בשם הוי"ה ב"ה על ידי התלבשו באצילות והגילוי ה' נקרא בשם אלקים.
- 88 פרק ו' מבאר שהג' גילויים הראשונים הם בבחי' רצון מחשבה והרהור, והב' אחרונים הם יציאה מהכח אל הפועל. באצילות הוא אלקות גמור, בי"ע אינו אלקות רק מצד עצם מציאותם, אבל בפנימיות פנימיותם הוא אלקות והם בחי' רוח ונפש. שיעור גילוי דכל עליון הוא לפי צורך גילוי התחתון, והעליון הוא תכלית התחתון. למעלה מה' הגילויים אסור להתבונן.
- שער ה' חמשת הגילויים הכוללים
- 92 פרק א' מבאר שעיקר ה' הגילויים הינם זה למעלה מזה אך בהארתם הם מתלבשים זה בזה. "מקום ריק" עניינו מקום הנושא השפעת כחו ית'. בקצה התחתון של הקו מתחיל א"ק, בערך האצילות י"ס דא"ק הם בחי' ג"ר והאצילות היא כז"ת אצל הא"ק. האצילות מתפשט מנה"י דא"ק, וכן הוא סדר העולם שכל תחתון נעשה ויוצא מהנה"י דעליון ועוד הנה"י דעליון מתלבש בתחתון
- 96 פרק ב' מבאר שפרטי התלבשות עליון בתחתון הן עד אין חקר, ובכללות הם ב' בחינות שהם ד': חלק א' בפנים וא' בחוץ, דהיינו או"פ ואו"מ. ובכ"א מהם בחי' א' לפי מדריגתו וא' למעלה ממדריגתו

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

- 97 מבאר שהתלבשות העליון בתחתון היא מכל העליונים כולם, ממילא בכל תחתון יש יותר התלבשות מהעליון שעליו. בנין כל עולם מיוסד על ב' דברים שהם אדם ועולם, ובפרטות הם ד': היכלות לבושים גופות ונשמות.
- שער ו' עניני התפשטות האור: צמצום, אורות פנימיים ומקיפים, עניני שכר ועונש
- 101 מבאר שההתפשטות מגילוי לגילוי הוא על ידי בחי' צמצום מכל עליון לתחתון. אסור לדבר על הצמצום הראשון שנעשה לצורך הוצאת אור הא"ס אמנם שאר הצמצומים מבוארים בדברי האריז"ל
- פרק ב' מבאר שהצמצום הוא הסתלקות ועליית האור למעלה. אמנם אין העדר מוחלט אלא הצמצום הוא כח המחשיך ומסתיר האור ומגבילו בבחי' מסך העומד לפני האור, אבל סוכ"ס יש שם רשימו של אור
- 103 מבאר שכל מציאות העולם התחתון נעשה מקו דק הנמשך אל תוך הצמצום, וכלולים בו ב' דברים: אורו עצמו, והתלבשות העליון בו. מבאר ענין המקיפים
- פרק ג' מבאר שכמו שקיים חילוק בין אור פנימי לאור מקיף, כן יש חילוק בסיבת פעולותיהם
- 105 מבאר שענין ה"ג ת"ד שבמיכה ובכי תשא. כל ישראל יזכו לבסוף לעולם הבא או דרך מצות או דרך יסורים, אמנם זרע הערב רב יזכו רק ע"י מע"ט.
- פרק ד' עוד בענין ה"ג ת"ד ותיקון על ידי מצות או יסורים.
- 116 ביאור הסוגיא בגמ' (חגיגה ה"ב) "במסתרים תבכה נפשי"
- 122 מבאר עומק מאמרם ז"ל "כל דעביד רחמנא לטב עביד", ובענין דין הגהנם
- פרק ו' מבאר שהעונשים הם גופא סיבה לכל הטוב העתיד ממש כמו התורה והמצוות
- 130 מבאר שלכן לא נזכרים ימות המשיח ועולם הבא בתורה, שכן הללו תלויים בברית אבות, לכן כל ישראל יזכו לעולם הבא, שכן דבר זה אינו תלוי בבחירתם
- פרק ז' מבאר שאור המקיף הוא ללא גבול ואור פנימי הוא בעל הגבול, עכ"ז ראשית גילוי ית' הוא דווקא בגילוי דאור בלתי גבול, וזו היתה דרגת העולם בו' ימי בראשית, והוא עניין האור הגנוז
- 134 מבאר שראשית התורה והבריאה הוא מהאור הגנוז, ואליו יחזור הכל לבסוף
- פרק ח' ביאור חמשת הגילויים דשער ה' בהרחבה
- שער ז' גילוי הראשון: א"ס המקיף
- פרק ט' מכאן ואילך מבאר פרטי הגילויים. ה' הגילויים שנתבארו לעיל נמצאים בכל עולם ועולם
- אות א' מבאר שהגילוי הראשון הוא א"ס המקיף והוא מקביל לא"א בכל עולם ועולם, והוא שורש הניסים הגלויים
- אות ב' מבאר שאע"ג שכל הגילויים אחרי א"ס הם בעלי גבול, בכ"ז כולם מיוסדים על בלי גבול
- אות ג' מבאר שגילוי של א"א בכל עולם הוא בבחי' א"ק שבו
- אות ד' מבאר שגילוי הוא בקוצו של י', אבל כלפי עצמו (וכ"ש בעולמות ופרצופים העליונים ממנו) יש לו גילוי שלם
- אות ה' מבאר שרדל"א הוא למעלה מא"א והוא מקביל לאמיתתו
- אות ו' מבאר שרדל"א הוא למעלה מא"א והוא מקביל לאמיתתו

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

- הנעלמה שמעל לא"ס המקיף
- 157 אות ז' מבאר שא"א הוא בחי' א"ס ללא גבול ולכן נקרא "אריך", ונקרא "אנפין" ע"ש שהוא הרצון, וכן מפני שהוא כביכול הפנה את עצמו להתגלות במציאות גילוי השני: עולם דקו וצמצום
- 158 אות א' מבאר שגילוי השני הוא קו וצמצום וכנגדו בכל עולם הוא פרצוף הב' הוא אבא וגילוי באות י' של שם, כאן יש התחלה של גילוי, והוא בחי' מחשבה בלא צורה
- 159 אות ב' מבאר שכל התגלות המאציל מהצמצום ולמטה הוא לצורך עולמות בי"ע כי בהם הוא עיקר הגבול
- 161 אות ג' עוד מהדורא של הנ"ל
- 163 אות ד' מבאר שהאצילות הוא גילוי של אות י' שבשם והוא פרצוף אבא, והוא י' אותיות דשם ע"ב
- 164 אות ה' מבאר שישנם בחי' אבא בכל פרצוף ופרצוף, וכל גילוי רק על ידי אימא גילוי השלישי: א"ק
- 165 אות א' מבאר שגילוי הג' הוא א"ק, ובו נתגלו י' ספירות. הוא דוגמת עולם הבריאה, ושניהם מאוחדים בשרשם, א"ק בקו והצמצום, ובריאה באצילות
- 169 אות ב' מבאר שבפרצופים גילוי זה הוא אימא, שכן באימא נמצא הכח המצייר. ויש ב' בחי' באמא ה"ה ישסו"ת והם כנגד עגו"י של א"ק, והוא עולם הכסא כמו שהא"ק הוא כסא לא"ס
- 171 אות ג' מבאר שאימא מתגלה באות ה' של שם הוי"ה ב"ה והיא שם ס"ג ומכאן דינים מתערין
- 173 אות ד' מבאר שתכונת האות ו' בשם הוי"ה ב"ה הוא גילוי השלם של פרצוף ז"א. גילוי הרביעי: עולם האצילות
- 175 אות א' מבאר שהגילוי הרביעי הוא עולם האצילות כאן הגילוי יצא מהכח אל הפועל אמנם הוא ית' מיוחד עמו ונקרא בשם הוי"ה על ידו וממנו מסתעפים כל השמות כולם, כדי להתגלות לבי"ע שהם הנפרדים
- 177 אות ב' מבאר שגילוי דעולם האצילות שבכל עולם הוא פרצוף ז"א הכולל את ו' הקצוות של העולם והוא עיקר העולם וגופו וממנו נעשית כל פעולת הטבע. והוא שורש הניסים הנסתרים וכל הנהגתו הוא לפי מעשי התחתונים. וכן מבאר שאו"א אין להם שם פרצוף בפני עצמם
- 180 אות ג' מבאר שגילוי המאציל באצילות הוא רק בז"א דאצילות
- 181 אות ד' מבאר שתכונת האות ו' שבשם הוי"ה מרמז על בחי' הי"ס אשר היו כלולים בשרשם באות י' דהיינו אבא ונתפשטו באימא שהיא ה' ונתגלו שם בבחי' ד' ו'
- 183 אות ה' בעניין י"ה שבשם הוי"ה המרמזים על מידות או"א
- 185 אות ו' מבאר שפרצוף ז"א כולל כל הה' פרצופים והוא הגילוי של כולם והוא כלל כולם
- 187 אות ז' מבאר שעולה מהנ"ל שהכלל והפרט א' הם וכמו שהוא בכללות כן הוא בפרטות. מבאר כיצד לכוון בתפילה
- 190 אות ח' מבאר גודל מעלת המכוון בכוונות האר"י בתפילות וברכות גילוי החמישי: מלכות דאצילות
- 193 אות א' מבאר שהגילוי הה' הוא מלכות דאצילות, והוא שורש לגילוי ית'

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

- בבי"ע, והוא מה שנעשה בבחי' חוץ ממנו, שכן אינם אלהות, ועוד
מבאר שורש גילוי זו
- 196 אות ב' מבאר שנקראת רחל מפני שהיא שורש לרחל אמנו הרי היא עיקר בית ישראל, וגם מכונה שכינה.
- 198 אות ג' מבאר מהו הטעם שרחל אמנו שבעוה"ז לא הולידה את כל הי"ב שבטים, וכן מבאר שרחל ולא הינן ב' חלקים של אותה הבחי' וממילא בא לבאר למה בעוה"ז נחלקו לב' נשים בפ"ע
- 202 אות ד' מבאר שרחל היא עקרת הבית ולא לאה מכיוון שבחינת לאה באה מהארץ הבינה, אמנם רחל יוצאת מכל ספי' המלכות כולה וממילא היא נחשבת לפרצוף גמור. רחל מתפשטת עד למטה לכן עיקר הפגם של מעשה התחתונים מגיע אליה וממילא יש חסרון ביחוד למעלה. ממילא תשוקת יעקב רק אליה כי בה תלוי כל התיקון
- 205 אות ה' מבאר שרחל היא כנגד ה' אחרונה דשם הוי"ה ב"ה ולצורך מציאות עולמות בי"ע נתגלה בה בגילוי דשם אדנ"י. כלולים בה כל הפרצופים, ואם היו עולמות בי"ע כתיקון היו דבוקים ומיוחדים בכל חלקי פרצופה, וכך היה בפועל במעשה בראשית עד חטא עץ הדעת. הגם שרחל היא מעצם האצילות ואין פגם מגיע שם אמנם בגילוי שבבי"ע מעשה בני אדם פוגם הרבה מאד וכן גורם למעלה מיעוט גדול באור א"ס המאיר שם
- 207 אות ו' מבאר שבמלכות הכללי נתגלה שורש דנשמות כלל ישראל ומהראוי שתצאנה רחל לאה בלהה וזלפה כלולות בגוף א' והיתה נקראת רחל, וכך היתה מחשבת יעקב דמעיקרא
- 211 אות ז' מבאר טעות יעקב אבינו בהבנת דרגת רחל, שבגלל רשעת הדור היא לא היתה אלא מרכבה לפרצוף המלכות הפרטי שבמלכות הכללית ולא המלכות הכללית כלל, ולכן היתה עקרה. וכמו כן לאה היתה עקרה, שכן גם שרשה נעלם (משא"כ בלהה וזלפה). התיקון החל בלאה בזכות ברית אבות, וזה היה תיקון גם לרחל. בתיקון דלעתיד יוכלו כולם לא'. מאחר שאין יחוד בין שכינה עלאה לתתאה, אין גילוי של שכינה בעולמות בי"ע, לכן רוב השבטים יצאו מלאה. י"ב השבטים יוצרים יחדיו מציאות א'
- 215 אות ח' מבאר שתכלית מיתת רחל היתה לתקן את השכינה והשבטים. שכל עוד היא בחיים אז היא מרכבה לשכינה, וברגע שהיא מתה אזי התיקון עובר לשבטים, ממילא אין צורך במיתת לאה כדי לתקן השכינה. עוד בענין לאה ורחל
- 219 אות ט' מבאר שאמנם י"ב השבטים התקשרו בשכינה, אבל לא היה זה התיקון השלם שכן התקשרותם זו באה על ידי ד' גופות מחולקות בגלל שבחיצוניות הם לא היו מתוקנים. כאשר יעקב עלה לדרגת ישראל אז מתה רחל, שכן ישראל הוא בחי' גדלות דז"א, ולא יכולה היתה רחל לקבל אור זה שכן היא לא היתה אז מרכבה אלא לשכינתא תתאה לבד. ועכ"ז ילדה את יוסף ובנימין שהם הנקודה הפנימית שברחל, ולכן היתה מטתו אח"כ אצל בלהה שכן היא היתה אחוריים דרחל, ורצה יעקב לתקנה.
- פרצוף נוק' דז"א דאצילות
- 222 אות א' מבאר שנוק' דז"א הוא כנגד הגילוי הה' דא"ס שנתגלה בעולמות בי"ע, ויש באותו הגילוי ד' בחי' כלליות והם ד' שמות: אלקים, אדנ"י, הוי"ה דב"ן, והוי"ה.
- 224 אות ב' הוי"ה דב"ן הוא במלכות דאצילות. אלקים ואדנ"י עיקרם באצילות אלא שהם מתפשטים בבי"ע. מלכות דאצילות היא

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

	אמנם שורש לעולמות הנפרדים, אבל עצם מציאותם דהאידינא בחסרונם ועביותם מלכתחילה במעשה בראשית לא נעשתה ממנו ית' אלא תחילת מציאותם הנפרדת בחטא דעץ הדעת. מבאר שכל התגלות אור א"ס בעולם תלוי בזיווג ז'ו"נ.	
226	מבאר עוד בעניין יחוד ז"א ונוק'	אות ג'
229	מבאר החילוק בין כופר בעיקר לקוצץ בנטיעות	אות ד'
232	ביאור חטא מקצץ בנטיעות ודור הפלגה	אות ה'
240	מבאר שגילוי הכללי הה' הוא עולמות בי"ע והוא בעיקר בשמות אלקים ואדנ", אך עצמותה הוא האות ה' אחרונה דשם הוי"ה הנכלל בשם הויה הכללי דאצילות. בע"כ דכלולים בה כל דרגין דלעילא, ויש דוגמתה בכל פרצוף. אור הנפש הינו מציאות נעלם ואין לו מציאות בפני עצמו באותו עולם כלל, והוא למטה ממדריגת אדם	אות ו'
	דוגמת הנ"ל בנשמת אדם התחתון	פרק ז'
246	נתבאר בשער זה כי הה' גילויים הכלליים דא"ס יש דוגמתו באדם, וכן בכל עולם ועולם, וכן הוא בכל דור ודור	אות א'
248	מבאר שינוי בחי' נוק' בכ"א מו' הפרצופים וטעם חילוקם	אות ב'
250	מבאר זמן שליטת כל פרצוף ופרצוף במשך ימי עולם	אות ג'

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

פרק א

תכלית לימוד הנסתר לידע ולהודיע, כי ה' הוא לבדו ברצונו הטוב המציא כל הנמצאים, וכל קיום הבריאה רק ממנו שכן הוא נושא אותה תמיד ומשגיח בכל ללא הפסק. שמו ית' הו"ה ונקרא בשם אדנ"י. עיקר הוראת שם הו"ה ב"ה הוא היותו "נמצא קיים" ר"ל שמציאותו בהווה תמיד ואין במציאותו עבר ועתיד. אמנם יש בשם זה משמעות נוספת, שהוא מהוה הכל והכל תלוי בו לעולם. ומכיוון שיש התהוות הנבחנת כמושגי עבר הוה ועתיד, נקרא הוא ית' ע"ש שהוא הוה ויהיה (שהם ג"כ אותיות ג' הו"ה"ת). אמנם עצמותו האמיתית היא לעולם אינה אלא בהווה, והוא כוונתו העיקרית של שם הו"ה ב"ה. ופירושו שם אדנ"י שהוא ארון הכל ומשגיח בכל ומנהיג הכל.

{ה ע"א} יסוד החכמה ושורש הקבלה, אשר דיבר נר יהו"ה אר"י לוריא הקדוש ידיד מבטן אל התלמיד ישר נאמן ותיק איש חיים דודינו, זכר שניהם לברכה לחיי העולם הבא, לידע ולהודיע כי יהו"ה אלהינו, אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב אלהי ישראל הנה הוא לבדו ברצונו הטוב המציא כל הנמצאים, וברא כל הנבראים³⁵, ויצר ויוצר כל היצורים, ועשה ועושה כל המעשים, מהוה הכל בכל עת נר"ל שכל המציאות כולה מעת שהמציא אותה וכל זמן קיומה הנה כל התהוותה תמיד הוא רק ממנו, שהוא נושא³⁶ אותה תמיד בכל מלואה, ומשגיח בכל בלי הפסק, ומנהיג את הכל תמיד רק הוא לבדו, ואין שום דבר בלעדו מאומה כלל³⁷.

שמו נכתב בשם יהו"ה³⁸ ונקרא בשם אדנ"י. והנה, הוראת העיקרי דהשם הו"ה הוא נמצא קיים³⁷, ור"ל שמציאותו הוא בהווה תמיד ואין במציאותו עבר ועתיד³⁸. וכן יש בו ג"כ הוראת מהוה, על שם שכל ההתהוות הוא רק ממנו, ותלוי לעולם רק בו, שהוא נושא אותם בכל מלואם כנז³⁹.

והנה על שם ההתהוות שהיא בזמן, ונבחן בעבר והוה ועתיד, הנה נקרא הוא ית"ש ג"כ בשם תואר היה והוה ויהיה⁴⁰, שהם אותיות ג' הו"ה"ת. אמנם עצמותו ית"ש הוא באמת תמיד בהוה, והוא הוראת העיקרי דשם הו"ה ב"ה⁴¹. והוראת דשם אדנ"י הוא ארון הכל,

³⁵ הגה"ה מכ"י המחבר - וברא כל הנבראים, נ"ב, כאן לא כתבתי ובורא, משום דהרי לשון בריאה הוא על יש מאין, כמ"ש הרמב"ן (בראשית א א), וא"כ הרי לא שייך בהוה, ומה שיש כמה ברכות כלשון בורא, הרי אמרו רז"ל, ברכות דף נב ע"ב כי גם בורא, ברא משמע, אך לשון בורא, אשר אחר לשון ברא, הנה פשוט הוא שהוא על הוראת הוה, ובאמת לא שייך בו הוה אחר שהוא רק על יש מאין, וזה היה רק ביום ראשון דמעשה בראשית.

³⁶ עי' בביאור כינוי "המקום" עי' לקמן פרק ז'.
³⁷ ודבריו כנראה הם ע"פ ביאור הגר"א בשו"ע או"ח סי' ה', ז"ל, אם בא לחשוב פי' כתיבתו אין פירושו כן (כלומר כדברי השו"ע: "היה הוה ויהיה") אלא נמצא קיים, וכמו ושם אשתו חוה, עכ"ל. כוונתו, שמהות הפועל "יהיה" בזמן הוה הוא "נמצא קיים", כלומר שהוא מציאות מוחלטת, שלא יכול לחול בה שינוי לעולם, ואינו כשאר מציאויות, שכולן אינן אלא מקרה שקיומו זמני.

³⁸ כלומר שאין שייכים בו מושגי זמן. ועי' אדרת אליהו ריש בראשית שהזמן עצמו הוא נברא.
³⁹ עי' דע"ה ח"א ע"ח ע"ג שאלבא דאמת ב' בחינות אלו הם א'.

⁴⁰ עי' עץ חיים שער א' ענף א' ז"ל, השם הגדול שהוא בן ד' אותיות הו"ה נקרא כן על הוראות הויותו הנצחית וקיומו לעד היה הוה ויהיה טרם הבריאה וכו', ע"כ. ועי' שם בהגהות רבינו רז"ל, בשלמא היה הוה רמוז באותיות הו"ה אבל היכן רמיזא יהיה, ותרצו (דברי שלום ואמת ליעקב) דרמז לעתיד לבא שיהיה ז"ן במדריגת או"א שהם י"ה כך יקראו ז"ן א"כ הרי רמוז היה הוה ויהיה ע"ש (ולפמ"ש הגר"א בסד"צ כ ע"ב שעיקר שם הו"ה הוא יהיה ע"ש אין כאן קושיא) אמנם העיקר בזה כמשי"כ הגר"א בס"י פ"א מ"א או"ג (דף ג ע"ד), ובכ"מ כי אותיות הוה והיה ויהיה הם אותיות ג' הויות והם הג' הויות דמלך מלך ימלך [דהיינו ג' הויות שבמו"ס שהם השורש לכל הגילויים - עי' בבהגר"א על ספד"צ ד ע"ד בהגה"ה] שהוא סוד שם י"ב [עי' בבהגר"א על ספד"צ ב ע"א ד"ה הספירות].

⁴¹ כלומר, עיקר חכמת הנסתר כלול בב' השמות האלה, והמה היות ה' ית' שורש הכל מצד שם הו"ה ב"ה, ומנהיג לכל מצד היותו נקרא בשם אדנ"י.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שהוא משגיח בכל ומנהיג את הכל, והוא בוחן ודן את כל המעשים, כל מה שנצרך להעשות בכל הנמצאים כולם בקיומם והנהגתם שבכל עת.

פרק ב

כל הגילויים האלו שעל ידם נתגלה הוא ית' אלינו, הוא רק על ידי שהמציא את כל המציאות, וזולת המציאות הוא פשוט באחדות פשוטה, ואין לו שום גילוי בשום שם ותואר כלל ואין בו שום תפיסה כלל. שכן כל השמות והתארים מורים על גבולות, ובאחדותו הפשוטה הוא ית' שם משולל מזה, ואי אפשר לדבר ולהרהר בענין אמיתתו ושלמותו אשר זולת המציאות אלא בדרך שלילה לבד כלומר לשלול כל ענין גבול ותמונה. אמנם הותר לתאר אותו מצד גילוייו, אבל אסור לתאר את פשיטותו האמיתית ואסור להתבונן בו כלל. אפילו שם הוי"ה ב"ה לא נתגלה אלא בגלל שהוא ית' הפשוט המציא מציאות, וכל לשון נמצא ומציאות הנאמר בו ית' אינו אלא על הגילוי מצד החידוש שנתחדש ונתגלה ונמצא, והוא כעניין בחינת ה"נמצא קיים" כדלעיל פרק א'. אמנם כלול במושג "שם" הוראה על גילוי לזולתו, שכן כל שם הוא רק לצורך זולתו, וממילא בע"כ נמצאו למידים דשם הוי"ה ב"ה אינו גילוי אלא מעולם האצילות והלאה. גילוי לזולתו, כלומר לבי"ע, הוא רק בז"א ומלכות דאצילות, והיינו שם הוי"ה ואדנ"י, שעיקר גילוי שם הוי"ה נשלם בז"א, ואז מתלבש במלכות ומתגלה בשם אדנ"י, ועל ידי כך יצא לעולמות בי"ע. עצמות אור שם הוי"ה ב"ה לא המשיך לעולם הבריאה להתגלות שם, שכן עיקר עצמות האלקות נצטמצם להסתיים בסוף המלכות דאצילות. ולכן משם ולמטה הם נכראים ונוצרים ונעשים ואינם אלקות כלל, וכל אורו הנמשך בהם הוא רק על ידי מסכים, ואין נמשכים לשם אלא תולדות הארה.

והנה כל הגילויים הללו אשר נתגלה אלינו בכל זה, הנה הוא רק ע"י שהמציא את כל המציאות⁴². אבל זולת המציאות הנה הוא⁴³ פשוט באחדות פשוטה בתכלית הפשיטות, ואין לו שום גילוי בשום שם ותואר כלל, ואין בו שום תפיסה כלל⁴⁴ בשום דיבור ושם ומלה ובשום אות ונקודה. כי הרי כולם הם בהוראת גבולי עכ"פ, ובאחדותו הפשוטה הנה הוא משולל מזה בתכלית השלילה. והרי הוה אמתת פשיטותו נעלם בתכלית ההעלם, ואי אפשר לדבר ולהרהר בענין אמתתו ושלמותו אשר זולת המציאות, אלא רק בדרך שלילה לבד. היינו לשלול מאמתת עצמותו ופשיטותו כל ענין גבול ותמונה ודמיון⁴⁵.

ור"ל כי הנה כל גילוייו הנה הם בערך פשיטותו אשר למעלה מהם, בבחי' כח גבולי, והותר לתאר בהם כל תוארי דשיעורי קומה. וכמו שנמצא בתורה כמה תוארים בזה, כמו 'ותחת רגליו' (שמות כד י) 'כתובים באצבע אלקים' (שמות לא יח) וכדומה הרבה, ובפרט בשיר השירים ובדברי חכמי האמת.

⁴² באומרו "המציא את כל המציאות", כוונתו להתגלות בחי' המכונה "מקום". בביאור בחי' זו, "מקום" כלול מב' ענינים: א) קודם שעלה ברצונו ית' לברא עולמות היה אור א"ס ממלא הכל, וכאשר אכן כן עלה ברצונו ית' לברא עולמות, סילק אור א"ס העליון שהיה שם מקודם בכדי לתת אפשרות לאור התחתון ממועט יותר להתגלות, ובלעדיו הלא יתבטל בהארת האור העליון. ב) עצם יצירת המציאות אשר דרכו יתגלו הגילויים של האור התחתון הנ"ל, (והוא כניסת החוט דא"ס לתוך מקום החלל – עי' ע"ח שער א' פרק ב'), ולולא מציאות זו לא היה מקום לאור התחתון להתגלות מעיקרא. ב' אלה הינם ב' התכונות של פעולת הצמצום. ועי' לקמן פרק ז'.

⁴³ כמובן שאי אפשר לדבר על הבורא ית' עצמו ח"ו, וכל דיבורינו אינם אלא על הנהגתו ית' והתגלותו ית'. וכוונת רבינו כאן הוא לבאר שהתגלות אורו ית' - שאיננה בתוך חלל הצמצום - הוא פשוט בלי גבול כלל.

⁴⁴ ומקורו בתיקו"ז יט ע"א: "פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחושבן אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין לית מחשבה תפיסא בך כלל אנת הוא דאפיקת עשר תקונין וקרינן לון עשר ספירן" [תרגום: פתח אליהו ואמר, רבון העולמות שאתה הוא א' ולא בחשבון, אתה הוא עליון על כל העליונים, סתום מכל הסתומים, אין מחשבה היכולה להשיג בך כלל, אתה הוא שהוצאת עשר תיקונים ואנו קוראים להם עשר ספירות]. ועי' שבהג"א שהכינוי "רבון עלמין" עניינו א"ס.

⁴⁵ זהו הגילוי המכונה "אין סוף" ולכן הוא אכן נקרא א"ס, שכן אינו אלא כינוי לשלילה המוחלטת של הדמיון ולא עצמותו ית' ח"ו.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הגם שעיקרם הם באמת רק על שם המציאות שיצא מהם, עכ"ז הרי הותר לתאר אותם גם בגילוייו עצמן ג"כ עכ"פ, משום שהם השורש להמציאות. משא"כ בפשימותו האמתית אשר (ה ע"ב) למעלה מגילוייו, הנה שם אסור בכל חומר האיסור היותר אפשרי לתאר שם ח"ו שום בחי' המורה על איזה כח גבולי ותמונה ודמיון, ומשולל שם מכ"ז בתכלית השלילה ואי אפשר להתבונן שם כלל⁴⁶ אלא רק בדרך שלילה לבה, לשלול משם כל ענין המורה איזה חסרון לשלימות האמתית וכל ענין השגה ותפיסה מזולתו, כי אין בלעדו יודע מאמתתו מאומה. וכל מה שאנו מדברים ממנו ית"ש, הנה הוא רק ע"י מה שנתגלה אלינו ע"י המציאות.

וכן גם הגילוי דהשם הוי"ה ב"ה, הגם שאמרנו שהוראתו הוא על מציאותו האמתית שהוא בהוה תמיד ובלתי זמן, הנה גם הגילוי הזה נתגלה אלינו בו ג"כ רק ע"י המציאות דהעולמות. כי כל בחי' נמצא והוה אשר בהוראת דשם הוי"ה ב"ה, הנה הוא ג"כ רק אחר שנתגלה בהמציאות דהעולמות כולם. כי כל לשון 'נמצא' הוא מורה על גילוי בחידוש שנתחדש ונתגלה ונמצא⁴⁶.

וכן הוא מורה על גילוי לזולתו. כי כן הוא לשון 'נמצא' שנמצא לזולתו. ועיקר לשון 'נמצא' הוא מגזירת 'יצא', שיצא מהעלמתו. והרי הוא מורה על חידוש עכ"פ, ור"ל שנתחדש גילוי מהעלמתו שבתחילה. כי בתחילה היה נעלם, ועכשיו נתגלה, וזהו לשון 'נמצא'. והרי היה גילוי בחידוש, והיינו מעת הצימצום ולהלאה, שאז יצא מהעלמתו דבחי' א"ס ונתן אפשרות לגילוי, וכן נתגלה אח"כ בגילוי ממש ע"י האצילות. ומאז והלאה הוא נתגלה ונמצא שהוא הוה תמיד. והוא הוראת דשם הוי"ה ב"ה 'נמצא קיים', כנ"ל פ"א.

אמנם גם הוראת לשון הוה הוא מורה ג"כ רק על גילוי לזולתו, כי כל שם ומלה הנה הוא לעולם רק כדי להשתמש ע"י לזולתו. והוא מה שאמרו במדבר רבה (פ' חקת סי' ג') אני ה' הוא שמי, הוא שמי שקרא לי אדה"ר, הוא שמי שהתניתי ביני לבין עצמי [ר"ל שיצא בו מהעלם לגילוי ונתגלה עצמותו בזה השם, ומ"ש ביני לבין עצמי, הוא גילוי שבאצילות שנתגלה שם מאמתתו הנעלמה שלמעלה], הוא שמי שהתניתי ביני לבין בריותי. ר"ל, שנתגלה על ידו לזולתו והוא בעולמות בי"ע. והרי לנו, שכל הגילוי דהשם הוי"ה ב"ה הוא רק מעת האצילות ולהלאה, ורק מה שנתגלה בו לזולתו (וע' רע"מ פר' בא מב ע"ב)^{47,48}.

ומ"ש 'שהתניתי' – לשון תנאי, הוא במה שגזרה⁴⁹ רצונו יתברך להתגלה רק בגילוי הזה דוקא, ולא באופן אחר בשום פנים. וכן לא למטה ממנו ולא למעלה ממנו, והוא

⁴⁶ ע"י לקמן שער ה פרק א'.

⁴⁷ וז"ל, בתר דעבד האי דיוקנא דמרכבה דאדם עלאה, נחית תמן ואתקרי בהוה דיוקנא יהו"ה, בגין דישתמודעון ליה במדות דיליה בכל מדה ומדה. וקרא אל אלהים שדי צבאות אה"ה, בגין דישתמודעון ליה בכל מדה ומדה, איך יתנהג עלמא בחסד ובדינא, כפום עובדיהון דבני נשא, דאי לא יתפשט נהוריה על כל בריין איך ישתמודעון ליה, ואיך יתקיים (ישעיה ו ג) מלא כל הארץ כבודו. ווי ליה מאן דישוה ליה לשום מדה, ואפילו מאלין מדות דיליה, עכ"ל.

תרגום: לאחר שעשה צורה זו של המרכבה של האדם העליון, ירד (שם) אליו ונקרא בהיותו באותה צורה "יהו"ה" בכדי שיהיה נודע במדות שלו בכל מדה ומדה. ונקרא אל"ל אלה"ם שדי צבאות אה"ה, כדי שיהיה נודע בכל מדה ומדה איך יתנהג העולם אם בחסד או בדין, כפי מעשיהם של בני אדם. שאם לא יתפשט אורו על כל הבריות איך ייודע, ואיך יתקיים "מלא כל הארץ כבודו". אוי לו מי שמשוה אותו לשום מדה ואפילו מאלה המידות שלו.

⁴⁸ בביאור ענין ד' עולמות אבי"ע ע"י לקמן שער ג פרק א'.

⁴⁹ הגה"ה מכ"י המחבר - נ"ב, יש בזה ענין עוד יותר עמוק, ע"פ מ"ש לקמן רפ"ט, ממדרש שמואל רבתי וספרי, ע"ש היטיב והבן, והוא בסוד הכתוב (שמואל ב' ח יג) ויעש דוד שם, כמ"ש בזה"ק ח"ג קי"ג סע"א ע"ש (ע"י לעיל הערה 35).

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

במה שנודע שהתחלת הגילוי דהשם הוי"ה ב"ה הוא רק בכל הנאצלים אשר מהצימצום ולמטה, אבל לא מהצימצום ולמעלה. וכן גילוי לזולתו הנמשך ממנו להבי"ע, הנה הוא בעולם האצילות, ורק בז"א ומלכות⁵⁰, ולא יצא בעולמות בי"ע בגילוי אשר למעלה מהז"א ומלכות, אלא רק בהאור דז"א ומלכות לבד, שהם השמות דהוי"ה אדנ"י. (ה ע"ג) וכנודע, שעיקר הגילוי דהשם הוי"ה ב"ה הוא נשלם בז"א ומתלבש בהמלכות, ושם נתגלה בהשם אדנ"י⁵¹, ויצא עי"ז בהעולמות בי"ע. ולא המשיך גילוי דעצמות אור השם הוי"ה ב"ה יותר למטה שהוא בעולם הבריאה, וכנודע⁵² שעיקר עצמות אלקות נצטמצם להסתיים בסוף המלכות דאצילות, שהיא ה' אחרונה דהשם. והיא המתגלה בשם אדנ"י ונצטמצם ומסתיים עצמות אלקות בסוף המלכות דאצילות, ומשם ולמטה הם נבראים נוצרים נעשים, שאינם אלהות כלל⁵³. וכל אורו הנמשך בהם הוא רק ע"י מסכים, ולא נמשך בהם אלא רק תולדות הארה לבד.

ובזה ברא ויצר ועשה כל המציאות דהבי"ע [וכמו שמבואר בסדר אצילות בקיצור פ"א ובדרושי אבי"ע פ' י"ג ובסדר אבי"ע פ"א ובכסא הכבוד פ"א וע' סדר אבי"ע פ"ו וכסה"כ פ"ה וכנודע כ"ז לכל טועמי טעם עץ החיים]. וזהו שאמרו 'התניתי' – לשון תנאי, לומר שלא נתגלה אלא בגילוי הזה דוקא, ולא ניתן רשות לקרותו ולעבדו אלא רק באותו הגילוי דוקא.

פרק ג

שם הוי"ה הוא כללי, וכל שאר השמות והכינויים מסתעפים ממנו. וכל השמות אינם אלא האופנים בהם התגלה הוא עצמו באצילות בכדי להתגלות בעולמות בי"ע.

ונחזור על הדברים, כי הנה נתבאר לנו שגם הגילוי דהשם הוי"ה ב"ה אשר הוא עצמו נקרא בו, ר"ל שאמתת עצמותו הנעלמה נתגלה להקרא בשם זה. הנה גילוי אשר נתגלה בזה הוא רק ע"י המציאות, והיינו ע"י המציאות דכל הנאצלים אשר מהצמצום ולמטה, שעל ידם נתגלה להקרא הוא עצמו בשם הוי"ה ב"ה. אמנם הגילוי הזה הוא גילוי כללי ומסתעף לפרטים רבים שהם כל השמות וכינויים⁵⁴ כולם הנמסר לנו בתוה"ק שבכתב ושבע"פ ככל המבואר בדברי חכמי האמת. וכולם הם מסתעפים מהשם הוי"ה ב"ה⁵⁵. כי כולם הם לפי הוראת גילויי הפרטים אשר נתגלה בהמציאות, הן בפרטי מציאותם גופה והן בפרטי תהלוכות עניני הנהגתם.

והוא מה שנודע מאמרם ז"ל בשמות רבה (פ"ג סימן ו') "לפי מעשי אני נקרא", ונמצא ונעשה כל שם ושם לפי גילוי שבכל פרט, כי השם והגילוי אחד הוא, שהשם עצמו הוא הגילוי. וכל אלו השמות והגילויים הפרטיים הם כולם מסתעפים ויוצאים משמו וגילוי הכללי, שהוא השם הוי"ה ב"ה, כי הם רק פרטי גילויי עצמו כנוז. והנה נתגלה בכ"ז ע"י המציאות דכל הנאצלים אשר מהצמצום ולמטה, כי עי"ז נתגלה להקרא בשם הוי"ה ב"ה,

⁵⁰ עיין לקמן שער ז פרק ד' אות ב'.

⁵¹ ולכן הוא השם שהותר לנו לקרוא לו בו ית'.

⁵² בהקד' תיקו"ז (הו"ד לקמן הערה 79).

⁵³ עי' דע"ה ח"א דרוש ה' סימן ז' אותיות ד' וה', וז"ל, והרי לנו עכ"פ כי אין שום דבר מראשית עולם הבריאה ולמטה שיהא אלהות גמור בבחי' העבודה אליו והדביקות בו חלילה וחלילה, וכל ענין אלהות אשר אליו הוא כל העבודה והדביקות האמיתית בו, הנה הוא רק בגילוי ואורו ית"ש אשר מסיום האצילות ולמעלה, כי שם הוא אלהות גמור, יחיד ומיוחד, ע"כ. אמנם עי' לקמן שער ג פרק ו שיש בכל עולם ועולם מקום שכינה לאלקות.

⁵⁴ כגון רחום וחנון וכו' ועי' ע"ח שער א' ענף א'.

⁵⁵ עי' בהגר"א ס"י פ"א מ"א אופן ג', שכל השמות שורשם הוא בשם הוי"ה ב"ה.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

וכן בכל השמות וכינוים המסתעפים ממנו, והם כל התוארים כולם אשר עליו ית"ש שהוא עצמו נקרא ומתואר בהם ע"פ גילוייו שבאצילות. והנה היה כל אותן הגילויים באצילות לפי צורך המציאות והעולמות ביי"ע, כל מה שנצרך למציאותם והנהגתם.

וזהו שאמרו ברע"מ (פנחס רנו ע"ב), "קדם דברא עלמא אתקרי הוא בכל אלין דרגין על שם בריין דהו עתידין להבראות"⁵⁶ – והוא כל הגילויים שבאצילות שנתגלה בהם לפי הסדר שראה רצונו לייסד בהם את כל המציאות דבי"ע. ואמר שם הרע"מ עוד, "דאי לאו בריין דעלמא אמאי אתקרי רחום דיין, אלא על שם בריין דעתידין"⁵⁷ – דאילולא שהמציא את העולמות ביי"ע, הרי היה כל גילוייו שבאצילות ללא צורך. "ובגין דא כל שמהן אינון כינויין דיליה על שם עובדין דילה"⁵⁸ – שכל השמות שבאצילות שהם גילוייו הם רק בשביל הבי"ע וע"פ מה שראוי להם. אמנם כל הגילויים הללו הוא רק מעת הצמצום ולהלאה, וכן רק (ה ע"ד) מהצמצום ולמטה⁵⁹ שהוא בכל האצילות כולו, אבל לא קודם האצילות ולא למעלה מאצילות⁷.

ונמצא, שכל גילוייו כולם, שהם כל השמות וכינוים כולם, הם רק ע"י המציאות העולם האצילות וע"פ מה שראוי מהם להמציאות והעולמות ביי"ע. אמנם כל הגילויים הללו שהם כל השמות והכינוים כולם, הנה הם מה שנתגלה הוא עצמו בהם ע"י האצילות ונקרא הוא עצמו בהם כולם ע"י האצילות. והנה הם כולם רק מעת שעלה ברצונו להמציא בהמציאות דהאצילות ולהתגלה ולהמציא על ידיהם את כל העולמות ביי"ע.

פרק ד

כל מה שנתגלה באצילות הוא במדה לפי סדר העתיד לצאת בבי"ע, וכל מה שנתגלה באצילות הם שמותיו ית', אבל אין לנו שום תפיסה במהות איזה גילוי מכל אותם הגילויים כולם אלא רק בצורת האותיות והנקודות והתגין והטעמים בכל השמות כפי מה שנמסר לנו, שהרי הם מה שהוא עצמו ית' נתגלה בהם, ומה שאנו קוראים אותם בשם גילויים הוא מכיוון שהוראתם הוא שמה שמושג ונתפס ממנו ית' הוא כב' ענינים ששרשם א': א) הם נקראים גילויים רק מצד מציאותם כפי שמתגלה בבי"ע ולא מצד מהותם כי מהותם נעלמת, ב) כל השמות הם מה שעצמותו גופה נתגלה בגילוייהם אחר שנתלבש באצילות. ואם כן הרי הם נודעים וגלויים לנו גם בהשגה ותפיסה חושית ממש, הרי הם שרשי ההנהגה.

והנה היה סדר גילוייו אשר באצילות משוער ומכוון בכל ענייניהם במדה ובמשקל לפי סדר תוצאות הבי"ע שרצה להוציא על ידיהם. כי הנה כל אותן הגילויים אשר באצילות הנה הם עצמם השורשים העיקריים והעולמות ביי"ע, וכל ענייניהם בכללות ופרטות. ונודע הוא, כי בכל שורש הנה מסודר בו כל כחותיו ותכונותיו רק לפי עניני תולדות הענף והפרי שנמשך ויוצא ממנו. והוא מ"ש בזה"ק פקודי (רכא ע"א) "דכל מה דברא קודשא בריך הוא בעלמא דין ברא ליה כגוונא דלעילא"⁶⁰. (עוד שם) "וכל אינון גוונין דלעילא אתקין לון לתתא למהוי עלמא דא בדיוקנא דעלמא דלעילא לאתדבקא

⁵⁶ תרגום: לפני שנברא עולם הוא נקרא בכל אלה הדרגות על שם בריות שהיו עתידיים להבראות.

⁵⁷ תרגום: שכן אלמלא בריות העולם מדוע יכונה רחום או דיין, אלא על שם הבריות העתידיים [להבראות].

⁵⁸ תרגום: ובגלל זה כל השמות הינם כינויים שלו על שם המעשים שלו.

⁵⁹ כאן נראה שרבינו בא לחלק בין חידוש הזמן (עי' חקירה ב' בעץ חיים שער א' פרק א') לחידוש המקום, וצ"ע טעם הדבר. עי' דע"ה ח"א עח ע"ג וז"ל, כמו שהוא הוראת הוה שהוא הוה תמיד בלתי זמן, כן הוא הוראתו ג"כ על בלתי גבול ומקום.

⁶⁰ המשך לשונו: וכלא אתרשים בעבידת משכנא. תרגום: כל מה שברא הקב"ה בעולם הזה, ברא כנגדו למעלה והכל נרשם בעבודת המשכן.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ולאתקשרא עלמא בעלמא⁶¹. וכן בפ' תצוה (קפו ע"ב) "דלית לך מלה בעלמא דלא אית לה דוגמא לעילא, כגוונא דלעילא הכי אית לתתא"⁶².

והוא, משום ששורש כל מציאותם אשר בכל העולמות בי"ע בכלל ובפרט וכל סדרם ותהלוכותיהם, הן מה שנוגע לעצמותם העיקרי, והן כל מקריהם שנעשה בהם, הנה שורש כל הדברים הוא הכל באצילות, ומשם נמשך בהם, והם הם גילוייו ית"ש אשר באצילות, שבהם הוא מהוה הכל ומנהיג את הכל תמיד. והם הם שמותיו⁶³ ית"ש שהם השורשים הראשונים והכחות הפנימים של כל הבריאה כולה וכל צאצאיה, בכל מה שנעשה בה בכל עת, שהכל הוא ממנו והוא גילוייו ושמותיו. וכמ"ש לפי מעשי אני נקרא (שמות רבה פ"ג פ"ד).

אמנם הוא, כי הנה הגם שאמרנו שכל הגילויים הללו הנה הוא מה שנתגלה עצמותו גופה בהם ע"י האצילות, ואמרנו כי הנה הם כל השמות הקדושים כולם אשר נקרא ע"י האצילות הוא עצמו בהם, לא זולת ח"ו, וכמ"ש "אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן" (ישעיה מב ח), ואמרנו ג"כ כי כל אותן הגילויים הם הכחות העיקריים הנושאים את כל ההתהוות כולה, וכל מקריה בכל מלואיהם מראשית עולם הבריאה עד סוף תחתית העשיה, הנה עכ"ז אין לנו ולא לשום נברא שום תפיסה והשגה במהות איזה גילוי מכל אותן הגילויים כולם, אלא רק בצורת האותיות והנקודות בצירוף התנין והטעמים אשר בכל השמות הקדושים כפי מה שנמסר לנו בכתב ובע"פ. אבל זולת צורת השמות, אין לנו ולא לשום נברא שום השגה ותפיסה במהות איזה גילוי מכל גילוייו מאומה כלל.

והוא ג"כ מאותו הטעם גופה שאמרנו, כי כל אותן הגילויים כולם הוא מה שהוא עצמו ית"ש נתגלה בהם, ולכן משולל הוא מכל נברא מלהשיג בהם מאומה. ומה שאנו קוראים אותן בשם גילויים שהוראתם הוא שמושג ונתפס, הוא בשני ענינים אשר שורשם אחד הוא: היינו א', כי הנה הם נקרא גילויים רק (ו ע"א) מצד מציאותם⁶⁴ ולא מצד מהותם, כי מהותם הוא באמת נעלם בתכלית ההעלם, אבל מציאותם הרי נתגלה לנו בודאי מצד התהוות כל המציאות והנהגתו אותם תמיד. והוא כמאמר קדוש ה' בשיר היחוד יום ה', "לא מצאנוהו ולא ידענוהו אך ממעשיו הכרנוהו", וע"ד שאמר דוד המלך ע"ה "השמים מספרים כבוד א"ל כו" (תהלים יט ב), וכן במזמור קד "ה' אלהי גדלת מאד" כו' כו', ובמזמור קו "המה ראו מעשי ה'" כו', וכמוהו רבים. ובפרט בהנהגתו ית"ש בכל הנסים הנגלים והנסתרים ובכל המאורעות כולם אשר מיום ברוא ה' אדם על הארץ עד היום הזה, ובפרט בישראל עמו ביחוד בכלל ובפרט. עד שכל אחד רואה בעיניו ממש, כמאמר הכתוב "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים" (דברים ד לה).

והרי לנו, שכל מה שצמצם באמתתו הנעלמה המשולל מכל תפיסת מחשבה וידיעה בו, ונצטמצם למקום להעולמות, ולהיות מהוה הכל, והוה בכל, שהוא הן בכל עצמותם, והן בכל מקריהם וכנ"ל. הנה ראוי לקרוא אותם היטיב בשם גילויים, כי הרי נתגלה ונתוודע לנו בכ"ז. וכמ"ש "אתה הראת לדעת כו" (דברים שס) וכנז'. אמנם כל גילויים הוא רק בידעה ולא בהשגה, שהוא רק במציאותם ולא במהותם וכנ"ל.

⁶¹ תרגום: כל גוונים אלו של מעלה התקין אותם למטה, כדי שיהיה עולם זה בצורה של העולם העליון כדי להדביק ולקשר עולם בעולם.

⁶² תרגום: שכן אין לך דבר בעולם שאין לו דוגמא למעלה. כעין צורה של מעלה כך יש למטה. (ועיי"ש שהמדובר הוא בנטילת לולב).

⁶³ ע"י לעיל הערה א.

⁶⁴ כלומר התגלותם בב"ע. ע"י ליקוטי הגר"א הובא לקמן הערה 152.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

וכ"ז הוא טעם וענין אחד מה שאנו קוראין אותם בשם גילויים. אך ענין השני בזה, הנה הוא באמת קרוב כמעט לומר שהם גילויים ממש גם בהשגה ותפיסה חושית, ועכ"ז הנה הם בעומק רק מאותו ענין הראשון עצמו, והיינו כי הנה אמרנו לעיל פ"ג שכל גילוייו כולם הנה הם עצמם כל השמות הקדושים הנמסר לנו בכתב ושבע"פ. ובאמרנו בע"פ ר"ל כל השמות המבוארים בדברי חכמי האמת, והם יוצאים כולם מצירופי אותיות שבתורה"ק, אם מראשי תיבות או מסופי תיבות, או מחציין, וכן גם מחילופי האותיות בכל האלפ"י בית"ן דר"ל"א שערים כנודע לבאי בסוד ה'. וכמו שכתב הרמב"ן בפתחת התורה, ואמר שם כי כל התורה כולה שמותיו" של הקב"ה, וכן הוא בזוה"ק (יתרו צ' ע"ב ומשפטים קכ"ד רע"א⁶⁵). וכבר אמרנו כי כל שמותיו הנה הם הגילויים עצמן אשר הוא עצמו ית"ש נתגלה באותן השמות ע"י האצילות, וכמ"ש בזוה"ק (יתרו פו ע"א) על העשר ספי' דאצילות "דבהו אתהו מלכא קדישא ואינון שמיה והוא אינון הוא שמיה דכתיב אני ה' הוא שמי, הוא ושמיה חד הוא"⁶⁶. וכן בפר' אמור (צג ע"ב) "אלין עמרי מלכא (שהם הי"ם דאצילות) דאיהו אחיד בהו ואינון ביה אינון שמיה ואיהו ושמיה מלה חדא הוא"⁶⁷. ובפ' יתרו (צ' ע"ב) "דהא אורייתא שמא דקב"ה הוי כו' ואורייתא כלא שמא חד הוי שמא קדישא דקב"ה ממש כו' מאן דזכי באורייתא זכי בשמא קדישא, ר' יוסי אמר בקב"ה ממש זכי, דהא הוא ושמיה חד הוא"⁶⁸.

והרי לנו מכ"ז, שכל השמות הקדושים הנה הוא מה שעצמותו גופה נתגלה בגילוייהם אחר שנתלבש באצילות. והוא, משום כי אמתתו הנעלמה עצמו נצטמצם ומתפשט ושוכן באצילות ומתייחד בה ביחוד עצום עד שנעשית חד עמו, וכמ"ש אליהו זל"ט (הק' תיקו"ז יט ע"א) "אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרנין לון עשר ספירן כו' ובגין דאנת מלגאו כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר אתחשיב ליה כאלו אפריש בך"⁶⁹. וכן בפ' שלח (קנט ע"א) "עלמא קדמאה⁷⁰ כו' דאיהו גניז בגווייה"⁷¹. וכן ברע"מ (פנחס רנו ע"ב) (ו ע"ב) "דכל ספירה אית לה שם ידיע"⁷² כו' ובאלין שמהן מארי עלמא

⁶⁵ וז"ל, דתנינן אורייתא כלא שמא דקודשא בריך הוא, ומאן דמשתדל בה, כמאן דמשתדל בשמא קדישא, בגין דאורייתא כלא חד שמא קדישא הוא, שמא עלאה, שמא דכליל כל שמהן, ומאן דגרע אות חד מינה, כאילו עביד פגימותא בשמא קדישא. תרגום: שכן למדנו, התורה כולה שמו של הקדוש ב"ה, ומי שעוסק בה כמי שעוסק בשמו הקדוש, בגלל שתורה כולה שם א' קדוש, השם העליון, השם הכולל את כל השמות ומי שמגרע אות א' ממנה כאילו עשה פגם בשם הקדוש. ⁶⁶ תרגום: שבהם נראה מלך הקדוש והינם שמו, והוא הם, הוא שמו שנאמר אני ה' הוא שמי, הוא ושמו אחד הוא. עי' לקמן שער ז' פרק ד' אות א', וכן עי' דע"ה ח"א נה ע"ד שמהות האצילות היא כל שמותיו ית'.

⁶⁷ תרגום: אלה כתרי המלך שהוא אוחד בהם, והינם בו, המה שמו, והוא ושמו דבר אחד הוא. ⁶⁸ תרגום: שהתורה שמו של הקב"ה וכו' והתורה כולה שם אחד, השם הקדוש של הקב"ה ממש, וכו' מי שזוכה בתורה זוכה בשמו הקדוש, ר' יוסי אמר בהקב"ה ממש הוא זוכה, שהרי הוא ושמו אחד.

⁶⁹ תרגום: אתה הוא שהוצאת עשר תיקונים וקראנו להם עשר ספירות וכו' ומכיוון שאתה מבפנים כל מי שמפריד א' מחבירו מהעשר הללו, נחשב הדבר כאילו הפריד בך.

⁷⁰ פי', עולם האצילות (ביאורים ח"א ג ע"ב).

⁷¹ תרגום: העולם הראשון וכו' שהוא גנוז בו.

⁷² כלומר יש לו גבול, ועכ"ז איהו חד בהון (דע"ה ח"א נז ע"א).

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

איהו אתפשט ואתקרי בהון ואתכסי בהון ודר בהון כנשמתא לגבי אברים דגופא⁷³. והרי לנו שעצמותו גופה שוכן באצילות.

והנה נתגלה שם עצמותו גופה בבחי' אלו הד' אותיות יהו"ה, והוא אלה"נו, כי הרי עצמותו גופה נתגלה ע"י האצילות בבחי' הד' אותיות הללו. וכמו שמבואר ברע"מ (פ' בא מב ע"ב) דע"י התלבשו באצילות נתגלה הוא עצמו בהשם הוי"ה ב"ה, עש"ה ותמצא⁷⁴.

והוא מה שאמרו במדבר רבה (פרשה ב' סימן ג') "אמר ר' חנינא, בראשונה כל מי שהיה מראה איקונין של מלך באצבע, היה נהרג. והתינוקות הולכים לביהמ"ד ומראים את האזכרות באצבע, אמר ה' 'ודגלו עלי אהבה' – וגודלו עלי אהבה". והרי לנו, שקורא המדרש את השם הוי"ה ב"ה בשם "איקונין של מלך". כי אחר שנתפשט ונמשך דרך אלפי ריבואות מדרגות אין חקר, ונמשך גילויי שבאצילות דרך כל העולמות בי"ע ונחתם בכל א', מחותם לנחתם עד שנחתמו אלינו לאלו הד' אותיות דהשם הוי"ה ב"ה כפי מה שכתובים לפנינו בתורה, והוא איקונין של מלך מלכי המלכים הקב"ה. וכן עד"ז הנה נתגלה עצמותו עוד ע"י האצילות בכל השמות כולם המסתעפים מהשם הוי"ה ב"ה. וכן בכל התורה כולה, שהיא כולו שמו של הקב"ה כנוז. והם כולן איקונין שלו מבחי' גילויי שנתגלה באצילות שנצטמצם שם להתגלה באותן הגילויים להיותם שורש לכל פעולתו והנהגתו שפועל ומנהיג בהעולמות בי"ע. ומאחר שהם איקונין דגילויי עצמותו גופה א"כ הרי הם נודע, וגלויים לנו גם בהשגה ותפיסה חושיית ממש. והוא ענין השני אשר אמרנו לעיל בטעם שנקראו בשם גילויים. כי הרי נראה לכאורה לומר שהם באמת גילויים ממש גם בהשגה ותפיסה, והוא השם הוי"ה ב"ה וכל השמות כולם וכן כל התורה כולה וכנוז.

פרק ה

ב' ענינים אלה מחייבים א' את השני, שכל השמות בתורה משוללים מהשגה לשום נברא, שכל השגה שלנו הוא נמשך לנו רק מצד החומר והגשמי שבהם, כלומר דיו על גבי קלף, ששכלנו לא יכול לתפוס רוחני אלא רק דרך משל גשמי. ראייה לזה שאור קדושתו ית' רחוק ומשולל מלתפוס אותו שהרי כל קדושתם של השמות רק בה מאור קדושתו ית' השורה עליהם, ולכן רק קדושים אם נכתבו לשמה. ובפרט בשם הוי"ה שהוא שם העצם שעצמותו גופה נתגלה בו ע"י האצילות, וכל שאר השמות לבושים עליו, ועכ"ז שנתגלה אלינו אמנם מהות אור קדושתו לעולם רחוק ומשולל מכל השגה ותפיסה.

אמנם הוא, כאשר נתבונן בזה, אנו רואין כי ענין הזה השני הנה הוא בהכרח ג"כ רק מענין הראשון עצמו, וכל גילויי אשר גם בהשמות הקדושים ובכל התורה כולה, הנה הם משולל ג"כ מהשגה ותפיסה לשום נברא. והוא כי הרי כל השגה ותפיסה חושיית אשר יש לנו בזה הנה הוא נמשך לנו רק מצד החומרי והגשמי שבהם. שהרי מה שאנו משיגים צורת אותיות התורה והשמות הוא רק מצד שהם עשויים מקלף ודיו ושחור על גבי לבן, וגם אם נצייר איזה אות בציור המחשבה לבד, הנה נמשך אלינו כל ציורי צורתה ותמונתה רק מכח צורת ציורי מציאותם בגשמי וחומרי. ומה גם שכל כח המחשבה והציור אשר אלינו היא כולה משותף בגשם וחומר, ואי אפשר לְרְאוֹת שכלינו לְדַמּוֹת רוחני בלתי גשם בשום אופן אחר, שכל מציאותינו בנוי רק בגשם וחומר⁷⁵. ועכ"פ הוא כי כל צורת השמות כולם המושגים אלינו הנה הוא רק ע"י בנין צורתם שבנויים ועשויים מגשם וחומר, שהוא מדיו ע"ג

⁷³ תרגום: שכל ספירה יש לה שם ידוע, וכו' ובאלה השמות אדון העולם התפשט ונקרא בהם והתכסה בהם, ושוכן בהם כנשמה בתוך אברי הגוף.

⁷⁴ ה"ד לעיל הערה 47.

⁷⁵ עי' רמב"ם בפיה"מ סנהדרין פרק י משנה א, ז"ל, ועתה אחל לדבר במה שכוונתי לו, הוי יודע כי כמו שלא ישיג הסומא עין הצבעים ואין החרש משיג שמע הקולות ולא הסריס תאות המשגל, כן לא ישיגו הגופות התענוגים הנפשיות, עכ"ל.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

קלף ומצוירים מתמונת אותיות ע"י כתב וסופר, וכ"ז הרי נודע ופשוט הוא שאור קדושתו ית"ש הוא רחוק ומשולל מלתפוס אותו במציאות כזה בתכלית השלילה וההרחק. והאות על זה כי הרי גם אחר רוממות מעלת קדושת האותיות דהשם הוי"ה ב"ה וכן כל השמות כולם, הנה אין להם קדושה כלל אלא רק ו' ע"ג כשנכתבו לשמן דוקא. ואמרו בפירוש גיטין (דף נד ע"ב) שכל ספר תורה שאין אזכרות שלו כתובות לשמן אינו שוה כלום. וכ"ז הוא משום שכל מציאות צורת האותיות אשר לפנינו הנה הם בנויים ועשויים מחומר וגשם ולכן אין במציאותם גופה קדושת אלקות כלל מצד עצמן רק ע"י התפשטות אורו שמתפשט ושרויה בהם כשהם נכתבים לשמן, ובשאר כל התנאים המפורשים בהלכותיהם, ואז הנה יש באמת בהם עצמן אור קדושתו ית"ש, והם מלאים מקדושת אלקות, ובפרט השם הוי"ה ב"ה שנקרא שם העצם משום שעצמותו גופה נתגלה בהשם הזה ע"י האצילות⁷⁶. וגילוי בו הוא בלי שום לבוש כלל, משא"כ גילויי שבשאר כל השמות, הגם שהם כולם רק עליו עצמו וכנ"ל, אמנם גילוי בהם הוא רק ע"י מסכים ולבושים, ולכן לא נקרא שם העצם אלא רק השם הוי"ה ב"ה, והוא דיוקנו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא כנ"ל אשר בו נתגלה עצמותו גופה ע"י האצילות, ובו נתראה אלינו להיות כל עבודתנו אליו וכמו שיתבאר לקמן שער ז' פ"ד אות ז' ובכ"מ מדברינו בארוכה.

אמנם מאחר שאמרנו שכל רוממות מעלת קדושת הד' אותיות הללו אשר לפנינו, הנה הוא רק ע"י אור קדושתו ית"ש השורה בהם, וממלא אותם בכל מלואם, א"כ נמצא שהגם שאותן הד' אותיות עצמן הם מושגים וגלויים אלינו גם בהשגה ותפיסה חושיית, והוא לראות עינינו ממש, עכ"ז הנה אור קדושתו ית"ש השורה בהם, אשר על ידו נתקדשו הד' אותיות הללו להעשות לגילוי עצמותו ולתואר דיוקנו, הנה הוה אור קדושתו גופה נעלם עדיין אלינו בתכלית ההעלם כמקדם. וא"כ נמצא שגם אחר שנתגלה אלינו בהשם הוי"ה ב"ה, ובכל השמות כולם, ובכל התורה כולה הנמשך ומסתעף מהשם הוי"ה ב"ה⁷⁷, עכ"ז הנה מהות אור קדושתו עצמו הוא לעולם רחוק ומשולל מכל השגה ותפיסה, ולא נגלה אלינו מכל גילויי אלא רק בידיעה ולא בהשגה⁷⁸. כי לא נתגלה אלינו אלא רק במציאותם אבל לא במהותם וכענין הראשון שאמרנו לעיל פרק ד'.

פרק ו

כל מה שנתגלה לנו בשמות ובתורה הם כולם דיוקן גילוי ממש, אבל אור קדושתו ית"ש השורה עליהם נעלם בתכלית ההעלם, וכל מה שכל נגלה זה רק כפי השגתינו, וכל הגילויים הם רק בידיעה ולא בהשגה בכלל. והרי נתבאר שכל גילויי כולם ר"ל גם מה שנתגלה אלינו בהשגה חושיית, ואמר לנו שהוא תואר דיוקנו עצמו, וכנ"ל ממאמרם ז"ל במדרש (במדבר רבה פ"ב פ"ג) והוא הד' אותיות דהשם הוי"ה ב"ה, וכן כל השמות הקדושים כולם, וכל התורה כולה, שהיא כולה

⁷⁶ ולכן הוא שדווקא ע"י שם זה מכוונים בתפילות בכוונות שביאר האריז"ל.

⁷⁷ עי' בזה"ק יתרו צ ע"ב ומשפטים קכד ע"א, שכל התורה שמו [דהיינו בלשון יחיד, כלומר שכלל הכתוב בתורה אינו אלא שם אחד] של הקב"ה. וכן עי' בבהגר"א על ס"י ד ע"ד וז"ל, והכל יוצא משם הוי"ה נמצא כל התורה הוא שמו, ע"כ. ועי' הערה ה, וכן עי' עי' בהגר"א ס"י פ"א מ"א אופן ג', שכל השמות שורשם הוא בשם הוי"ה ב"ה.

⁷⁸ עי' לקמן הערה 152.

והנה עי' דע"ה ח"א נז ע"ב, ז"ל, נושאי הענינים [של קבלה הם] רק באצילות ובעולמות דאור א"ס, ולכך נקרא חכמת הקבלה בשם נסתר, משום שכל נושאי הענינים שאנו מדברים בהם הוא מעולמות העליונים אשר למעלה למעלה אשר אין השגה ותפיסה בזה לשום בריה, והרי הוא נעלם ונסתר מהכל, משא"כ כל חלקי הנגלה מתוה"ק הרי הוה כל נושאי הענינים שבהם גלויים לכל, עכ"ל.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שמו יתברך. והם כולם דיוקן גילוייו ממש אשר נתגלה בהם אמתתו הנעלמה עצמו ע"י האצילות, עכ"ז הנה אור קדושתו עצמו השורה בהם, אשר על ידו נעשים הם לדיוקנו, הנה נשאר אלינו עדיין נעלם בתכלית ההעלם, כמו זולת גילוייו. וכל מה שנתגלה בהם אלינו הוא לפי השגתינו רק בגזירה, שכך אמר לנו וכך צוה לנו, וכמו שאמר הוא ית"ש (שמות ג טו) זה שמי וזה זכרי. וכן צוה לנו וכמ"ש בפ' תבא (דברים כח נח) ליראה את השם הנכבד, ואילו הוא כל העבודה כמו שנתבאר לקמן שער ז' פ"ד.

והוא שם העצם, כי אמתתו הנעלמה עצמו נתגלה ע"י האצילות בהשם הזה, אבל כ"ז הוא רק בידיעה ולא בהשגה, כי הוא נעלם בתכלית ההעלם מלהשיג את זה בהשגתינו, איך שמתייחס אור עצמותו להתגלה בהשם הזה, ולומר שהוא עצמו, והוא הוא. (ו ע"ד) אך עכ"פ הוא כי האמת כן הוא, שהוא הוא, כי כן אמר לנו וכן צוה לנו כנו'. והשם הזה הוא אמתת עצמותו עצמו שנתגלה בו ע"י האצילות, והוא אלקינו אין עוד, אלא שכ"ז הוא רק בידיעה ולא בהשגה וכמו שאמרנו.

פרק ז

הסיבה שאור קדושתו ית' נעלם, כנ"ל (פרק ב') שעצמותו ית' מסתיים בסוף האצילות, וכל מה שמתפשט למטה הוא רק על ידי מסכים, ומשם והלאה יש רק תולדת אור ותמצית לבד, והוא עומד בפנימית כל העולמות ב"ע בבחינת נשמה לנשמה וזה השכינה השורה ב"ע על ידי תורה וישראל, והוא מקומו של עולם המהוה הכל, ונושא הכל, ומנהיג הכל על ידי קישורה בעצם האור, וזה הסיבה שאין לנו השגה באור שכינתו ית' שכל מה שכן שוכן בעולמות תחתונים הוא רק תמצית הארה, וכל מדריגת הנבראים רק מהנשמה ולמטה, וכל הגילוי שיש לנו ממנו עצמו (חוץ מפעולותיו) הוא רק ברצונו המתפשט ב"ע. והוא מעלת פרק שירה שמגלה רצונו ית' בכל הענינים הגשמיים. גם יש גילוי ממנו בפעולותיו אבל עיקר הגילוי רצונו ית' היא בתורה ובמצוה, שגילוייו בכל ההתהוות והמציאות בכל עולמות ב"ע כולם בבחי' חוץ ממנו שהם אינם אלקות כלל, אמנם גילוי רצונו שנתגלה בתורה היא גילוי של עצם הרצון, וזה גודל המעלה בלימוד התורה שהשכל והמשכיל והמושכל א', וכשיודעים דבר מהתורה אז הוא דבוק ברצונו ית' ממש, וכשהוא יודע הכל ומקיים הכל כולו דבוק ברצונו. והנה סבת הדבר מה שאור קדושתו ית"ש הוא נעלם מלהשיג בו מאומה גם אחר שנתגלה בכל גילוייו הנזכרים, הנה הוא בסבת מה שאמרנו לעיל פ"ב, כי נצטמצם עצמותו ית"ש ומסתיים בסוף האצילות, וכל מה שמתפשט באורו וקדושתו למטה הוא רק ע"י מסכים ולבושים, והוא רק תולדות האור ותמצית הארה לבד, וכנ"ל פ"ב.

ואותה התמצית הארה הוא עומד בפנימיות כל העולמות ב"ע בבחי' נשמה לנשמה⁷⁹, והוא אור שכינתו יתברך השוכן בתוך כל העולמות ב"ע ע"י התורה וישראל, ואותו האור הוא מקומו של עולם (בראשית רבה 9' טז פ"ט), המהוה את הכל, ונושא את כל, ומנהיג את הכל תמיד ע"י קישורה ואחדותה בעצם האור העיקרי אשר למעלה באצילות. ולכן אין גילוי בהשגה לכל העולמות ב"ע כולן בעצמותו ית"ש מאומה, אחרי שגם אור שכינתו ית"ש השוכן בהם הוא רק תמצית הארה מאור של מעלה⁸⁰, וגם זה הוא רק

⁷⁹ ע"י תיקון ד ע"א: דעשר ספירות דאצילות מלכא בהון איהו וגרמיהון חד בהון אינון וחייו חד בהון מה דלאו הכי בעשר ספירות דבריאה דלאו אינון וחייון חד לאו אינון וגרמיהון חד ועלת על כלא הוא נהיר בעשר ספירות דאצילות ובעשר ספירות דבריאה ונהיר בעשר כתות דמלאכיא ובעשר גלגלי דרקיע ולא אשתני בכל אתר, ע"כ, ופי' הגר"א בכל ד' עולמות אב"ע חייון אלקות ולא אשתני כלל ואין פגימה שולט, ע"כ, ועי' זהר בהר קט ע"ב: אנת לית עלך נשמתא דתהוי אנת כגופא לגבה דאנת הוא נשמה לנשמות ולית נשמה עלך ולא אלהא עלך אנת לבר מכלא ולגו מכלא ולכל סטרא ולעילא מכלא ולתתא מכלא ולית אלהא אחרא עילא ותתא ומכל סטרא ומלגו דעשר ספירן דמנהון כלא ובהון כלא תליא ואנת בכל ספירה בארכה ורחבה עילא ותתא ובין כל ספירה וספירה ובעובי דכל ספירה וספירה, ע"כ. ועי' מש"כ רבינו לקמן יב ע"ד שבנקודה זו הוא שנמצא אורו ית' ממש השוכן בתוך פנימיות העולמות, בבחי' נשמה לנשמה. ועוד מבאר (לקמן יז ע"ג) דלכן הוא שבחי' חיה היא אלקות גם בב"ע.

⁸⁰ ולכן אינם אלהות כלל, ועי' לעיל הערה 53.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בפנימית פנימיותם, שהוא בבחי' נשמה לנשמה, שהוא למעלה ממדרגת הנבראים לגמרי. כי מדרגת הנבראים כולם הוא רק מהנשמה ולמטה, כמו שיתבאר בע"ה בשערים הבאים, ולכן גם ההארה הוזה הוא נעלם מכולם לגמרי, עד שגם משרתיו שרפי מעלה שואלים זה לזה איה מקום כבודו (קדושה שחרית דשבת), וכולם עונים ואומרים (יחזקאל ג יב) ברוך כבוד ה' ממקומו, ממקום שהוא, כי מקומו ליכא דידע ליה, כמ"ש בחגיגה (דף יג ע"ב) ובזוה"ק (פרשת וירא קנ סוף ע"א⁸¹). אמנם מה שיש לנו גילוי ממנו עצמו ג"כ, ר"ל זולת פעולותיו גופה, הנה הוא ברצונו המתפשט בהבי"ע, כי הרי אנו רואין שרוצה בהתהוות כל המציאויות ובקיומם תמיד.

והוא הענין דפרק שירה, אשר הפליגו בשבח האומרו והמתבונן בו, משום שהרי כל התהוותם וקיומם הוא רק רצונו המתפשט עד תחתית העשיה, ואחרי שכל אותן המציאויות עצמם, הנה רובם ככולם הם עבים וחומריים בתכלית החומרי, לכן גדול שבת האומר והמתבונן בכל פרקי השירה⁸², כי בזה מגלה פני הלומ והמסכה הנסוכה על כל המציאויות כולם, ומתראה האור בהיר אשר הם נשואים עליו שהוא רצונו ית"ש. והרי מוציא יקר מזולל, שאין קץ למתן שכרו. ובפרט כי עי"ז הנה נשלם רצונו, ר"ל גילוי אשר רצה בהם, כי לא נעשה גילוי בהם אלא רק להמתבונן, שהם כולם מרצונו ותלויים רק עליו, והוא ע"י הפסוקים דפרק שירה, שהם הוראת כל תכונותיהם אשר יצאו מרצונו בהם, התבונן בזה ותבין.

והרי לנו כי במה שנתגלה אלינו בפעולותיו הנה יש לנו גילוי ברצונו עצמו, והוא באותו הרצון אשר רצה בהם. והמתבונן בזה הרי הוא דבוק ברצונו, והוא מ"ש הכתוב (תהלים קד כד) מלאה הארץ קנייך, וכן (בראשית יד יט) קונה שמים וארץ, להתבונן על רצונו אשר כולם. אמנם הנה עיקר גילוי רצונו ית"ש אשר נתגלה לנו בו הנה הוא כל התורה והמצוה, שהוא כל העבודה כולה אשר צוה לנו ורוצה מאתנו, וכל העבודה כולה הרי צריך שתהיה לשמו, ולעשות נחת רוח לפניו, שאמר ונעשה רצונו. והרי זו ע"א} נתגלה לנו ברצונו ית"ש והוא גילוי אלינו אשר ממנו עצמו, ר"ל בעצמותו גופה, זולת גילוי בפעולותיו אשר בכל ההתהוות והמציאויות דכל העולמות בי"ע, שהם כולם בבחי' חוץ ממנו, שהרי הם כולם אינם אלקות כלל⁸³. אבל גילוי רצונו שנתגלה אלינו בו הנה הוא גילוי מאלהותו עצמו, ועל זה הוא גודל החיוב דעסק התורה שאנו מחויבים בה, כי נודע הוא שהשכל והמשכיל והמושכל אחד הוא⁸⁴, וכשמשכיל ויודע איזה דבר מהתורה, הרי הוא דבוק ומתאחד ברצונו ית"ש ממש, כי נעשה אותו הידיעה שכל בו, שהוא חלק מכחות הנפש שבו, והרי מתאחד עם רצונו ית"ש ממש, וכשזוכה לידיעת כל התורה,

⁸¹ וזה לשונו: ברוך כבוד יהו"ה ממקומו (יחזקאל ג יב), תתאי אמרי דאיהו לעילא, דכתיב (תהלים קיג ד) על השמים כבודו, עלאי אמרי דאיהו לתתא, דכתיב (שם נז יב) על כל הארץ כבודך, עד דכלהו עלאי ותתאי אמרי, ברוך כבוד יהו"ה ממקומו, בגין דלא אתיידע, ולא הוה מאן דיכיל לקיימא ביה.

תרגום: "ברוך כבוד ה' ממקומו". תחתונים אומרים שהוא למעלה, שנאמר "על השמים כבודו". עליונים אומרים שהוא למטה, שנאמר "על כל הארץ כבודך". עד שכולם, עליונים ותחתונים, אומרים "ברוך כבוד ה' ממקומו" מכיוון שהוא לא נודע, ולא היה מי שיכול לעמוד בו.

⁸² עי' בשער מאמרי רשב"י ס ע"ד במעלת האומר פרק שירה שמקיים את כל הבריאה כולה, ולפלא על רבינו שהשמיטו.

⁸³ עי' לעיל פרק ב'.

⁸⁴ לשון זו מקורה במורה נבוכים ח"א פ' ס"ח. ועי' בבהגר"א על ס"י ב' ע"א וז"ל, ובדעת הוא השגת הדבר והוא מתפשט אח"כ בגוף כשעושה אח"כ הדבר, ולכן אמרו דעת המתפשט וכו', והן שקראו שכל ומשכיל ומושכל, ומושכל כלול מן השכל ומשכיל וכו' ע"כ.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שהוא רמ"ח ושם"ה כבנין מציאות כל האדם, ומקיים ועושה אותם גם בגופו ממש, הרי נעשה כולו בגופו ונפשו דבוק ומתאחד ברצונו.

ולכן נאמר (דברים ט ד) ואתם הדבקים בו¹, וכ"ז הוא משום שרצונו ית"ש הנה הוא אורו עצמו המתפשט למטה, אחר אשר נצטמצם באמתתו הנעלמה דא"ס ונתגלה בכ"ז באצילות, כי שם הוא גילויי עצמותו לכל אותו הרצון אשר גילה לנו בכל התורה והמצוה, וכן להרצון אשר בפעולת כל הנבראים שנבראו ונוצרו ונעשו, ג"כ רק מהתורה עצמה, וכמו שאמרו בספר יצירה פ"ב (מ"ב) עשרים ושתים אותיות כו' וצר בהם את כל היצור ואת כל העתיד לצור, ומשום שכל רצונו אשר נתגלה לנו בו הנה הוא התפשטות אורו עצמו, לכן הדבוק ברצונו הוא דבוק בו גופה, וזהו שנאמר (דברים ט ד) ואתם הדבקים ב"א כו' וכנז'.

פרק ה

בבני אדם מחשבות והמעשה הם נפרדים, אבל אצלו ית' כאשר עלה ברצונו להאציל האצילות אז נאצל ונצטייר כולו ללא שינוי בו ח"ו אלא המציאות מתייחד עמו ית' עד שאין בין המאציל והמציאות הבדל כלל (פרדס רימונים לרמ"ק שער הצחצחות פרק ג'), ולכן הדבק ברצונו דבוק בו ית' ממש, והגם שכל התורה היא אור רצונו ממש ואור קדושתו עכ"ז אין גילוי לנו מאור קדושתו אלא רק בידיעה ולא בהשגה, ואין אנו משיגים בה אלא רק על דרך השגתינו בכל בחינת רצון שהוא רצון ולא מציאות, אלא נשיג רק לעתיד לבא.

והנה כ"ז הוא ע"פ מה שמלמדינו קדוש עליון רבינו הרמ"ק ז"ל בספר הפרדס שער הצחצחות פ"ג, ואמר זה לשונו: והענין כי לא מחשבותיו מחשבותינו ולא דרכיו דרכנו, כי כאשר ידמה האדם בשכלו להוות איזו מציאות שיהיה, הנה מחשבתו לא תפעיל, ואף אם ידמה ויצייר בשכלו צורת המציאות אשר ברצונו להוות, עם כל זאת והיה כלא היה עד יפעל ויצא לפועל, ונמצא הפועל שלם מהכח, כי הכח חסר המציאות ואין לו מציאות ושלימות כלל, והפועל הוא העיקר והמציאות, וזולתו אין דבר. ואין כן פעולותיו והויותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, כי כאשר עלה ברצונו להוות ולהאציל אצילות הטהור והקדוש, הנה אז נאצל ונצטייר כלו בעצמותו בלי שינוי בו ח"ו, אלא מציאות מתייחד עמו עד שאין בין המאציל והמציאות ההוא הבדל כלל, אלא הוא והם הכל דבר אחד ועצם אחד כו' כו' ע"ש. וכן עוד בדבריו בזה באילימה בעין שמש תמר א' פ"ב, ובעין הבדולח תמר א' פ' ט"ז ע"ש.

והנה כן הוא עדי"ז ענין רצונו ית"ש, הנה הוא מציאות אורו עצמו, ולכן אמרנו כי הדבק ברצונו הוא דבוק בו ממש, אמנם כבר אמרנו שהגם שכל התורה כולה הנה היא אור רצונו ממש, והיא אור קדושתו גופה, עכ"ז הנה אין גילוי לנו מאור קדושתו שבה אלא רק בידיעה ולא בהשגה, ואין אנו משיגים בה אלא רק ע"ד השגתינו בכל בחי' רצון, שהוא רצון ולא מציאות.

הגם שבאמת הרי הוה רצונו בה אור קדושתו עצמו, וכן אמרנו ג"כ כי הנה היא רק תמצית הארה לבר מאור העיקרי אשר למעלה, ולכן אמרו רז"ל (בר"פ י"ז סס"י ה') נובלת חכמה של מעלה תורה, וכן בקהלת רבה (ריש פ"ב ופ' י"א) כל התורה שהאדם למד בעוה"ז הבל הוא לפני תורה {ז ע"ב} שבעולם הבא⁸⁵, כי כאשר יתבטל כל הזוהמא ויזדככו

⁸⁵ כלומר, תורה בעולמות ב"ע באה אלינו דרך מסכים, ואינה אלא תמצית של התורה הקיימת בעולם האצילות. ועי' תיקו"ז ה' ע"ב שיש תורה דאצילות ותורה דבריאה, והמה הנסתר והנגלה שבתורה (עי' שעה"ק א ע"ב). אמנם גם בחכמת הנסתר עצמה (הרי היא לימוד התורה בבחינת עולם האצילות), אינה מושגת אצלינו אלא דרך מסכים בעולם הזה. עכ"פ עלה בידן, מש"כ חז"ל שכל התורה שהאדם למד בעוה"ז הבל הוא לפני תורה שבעולם הבא הוא בב' בחינות: בין תורת הנגלה לתורת הנסתר, ובתורת הנסתר עצמו שאדם לומד בעולם הזה אף הוא הבל כלפי התורה

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כל העביות והמסכים המפסיקים אלינו בין אור קדושתו העיקרי אשר למעלה באצילות, אז יתפשט אור קדושתו עצמו למטה ג"כ ונגלה כבוד ה' אל כל בשר, וכמ"ש (ישעיה ל ב) ולא יכנף עוד מוריד והיו עיניך רואות את מורידך. כי עכשיו ע"י שהיא רק תמצית הארה לבר, וע"י העביות והזוהמא נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים, ואין אנו משיגים מאור קדושת רצונו אלא השגת הרצון לבר, אבל לעתיד כשיתבטל כל המסכים אז יתגלה ויראה כל הרצון באור קדושתו שבו ממש, והרי יתגלה אז הרצון בבחי' המציאות שבו ג"כ, והוא אמתת רצונו כמו שהוא.

ונמצא שכל הגילוי אשר יש לנו עתה בו הנה אין ערך לו הן בכמות והן באיכות נגד הרצון האמיתית והעיקרי שיתגלה אז, וזהו שאמרו שכל התורה שהאדם למד בעוה"ז הבל הוא לפני תורה שבעוה"ב.

פרק ט

אע"ג שאין לנו כי אם תמצית ההארה הנ"ל אמנם אעפ"כ היא תמצית של כל ההארה, והארה זו שנתפשטה למטה היא היסוד המעמיד את כל גילוי העיקרי ית' אשר למעלה באצילות, ולולא התורה שבעולם הזה היה מתבטל כל גילוי אפילו באצילות, שכל מה שהאדם מקיים ועושה רצונו למטה הוא מקיים ומעמיד ומתקן ובונה דוגמתו באור אשר למעלה למעלה, וכ"ש אם עוסקים בפנימיות התורה, שהוא אור קדושתו ית' אשר באצילות הוא יותר במעלה מאשר העולמות בי"ע כי בזה מתדבק באור קדושתו עצמו בלתי התלבשות כלל, ונעשה גופו מקום ומעון לשכינת עוזו, כנ"ל שהשכל והמושכל והמשכיל א', אמנם כל דברי הזהר סתומים ורק מוארים על ידי האריז"ל בכתביו.

אמנם הוא כי הגם שאין לנו עתה מהרצון העיקרי אלא רק תמצית הארה ממנו, עכ"ז הנה היא תמצית הארה מכולו בלי היסור בו דבר מאומה. ולא עוד אלא שאותה התמצית הארה אשר נתפשטה אלינו הנה הוא היסוד המעמיד את כל גילוי העיקרי ית"ש אשר למעלה באצילות⁸⁶. וכמ"ש בשמואל רבתי (פרשה ה') אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים, שאילולא אני כביכול אין הוא יושב בשמים, ע"ש עוד, וכן בספרי (פ' וזאת הברכה סי' שמ"ו). כי אלולא התורה שבהעולם הזה היה מתבטל כל גילוי אשר באצילות ג"כ והיה חוזר לא"ס כמקדם, ורק ע"י עסק התורה וקיום המצוה שבהעולם הזה מעמידים כל גילויי שבאצילות. והוא ענין העבודה צורך גבוה כנודע מכמה ספרי קדושי עליון, וכמו שהאריכו בזה הר"מ גבאי בספר עבודת הקודש, והשל"ה, והנפש החיים, והוא כדי להעמיד את גילויי למעלה. וע' זוה"ק (פ' בחקותי קי"ג סע"א ושם ע"ב⁸⁷) וכל מה שהאדם

שילמד לעולם הבא, וטעם הדבר, שכן תורת הנסתר הנלמדת בעולם הזה הוא דרך ידיעה בלבד משא"כ מה שילמד בעולם הבא שיהיה דרך השגה וכמ"ש לקמן הערה 137.

⁸⁶ כלומר שכל העולמות הנמצאים מראשית הצמצום עד סוף כל העולמות תלויים בעבודת האדם, ורק על ידי כך יש להם תכלית ומקיימים את רצונו ית'. ואפילו עולם האצילות אינו יכול לעמוד בלעדי מעשינו כאן, שכן רק כאן יש את האפשרות לבחור בטוב ולתקן את מה שנברא חסר (והוא המכונה בלשון חכמי האמת 'אור חוזר' שמעלה אורות מלמטה כלפי מעלה לפעול שם תיקונים), והוא תכלית כל העולם והתורה.

⁸⁷ וז"ל, ועשיתם אותם. מאי ועשיתם אותם. כיון דאמר תלכו ותשמרו אמאי ועשיתם אלא מאן דעביד פקודי אורייתא ואזיל באורחוי כביכול כאלו עביד ליה לעילא אמר קב"ה כאלו עשאני ואוקמוה וע"ד ועשיתם אותם. ועשיתם אתם כתיב ודא והואיל ומתערי עלייכו לאתחברא דא בדא לאשתכחא שמא קדישא כדקא יאות ועשיתם אתם ודאי. כגוונא דא אר"ש ויעש דוד שם וכי דוד עביד ליה אלא בגין דאזיל בארחי דאורייתא ועביד פקודי אורייתא ואנהיג מלכותא כדקא יאות כביכול עשה שם לעילא ולא הוה מלכא בעלמא דזכה להאי כדוד דהוה קם בפלגות ליליא והוה משבח ליה לקב"ה עד דסליק שמא קדישא בכורסייה בשעתא דסליק נהורא דיממא כביכול הוא עבד שם ממש כד"א ויקוב בן האשה הישראלית את השם ויקלל ובג"כ ויעש דוד שם ועל דא ועשיתם אותם כתיב ואי אתון תשתדלון למעבד לון לאתתקנא שמא קדישא כדקא יאות כל אינון ברכאן דלעילא ישתכחון גבייכו בתקוניהון כדקא יאות.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

מקיים ועושה רצונו ית"ש למטה, הנה הוא מקיים ומעמיד ומתקן ובונה את דוגמתו בשורשו ואורו אשר למעלה למעלה, ומכש"כ כשהאדם עוסק למטה בפנימיות התורה שהוא בענייני אור קדושתו עצמו אשר באצילות, שהוא למעלה מהתלבשותו אשר בהעולמות בי"ע, והרי הוא עוסק באור קדושתו עצמו בלי התלבשות כלל⁸⁸, והרי גדול העסק בענין הזה באין ערך וחקר⁸⁹, והוא ע"ד שאנו רואין שיש חילוק בדין בין הכותב את השמות הקדושים לשאר כל התורה, כי השמות צריך לקדשם בקדושה כפולה נוסף על קדושת שאר כל התורה, והגם שכל התורה כולה הרי הוא שמותיו של הקב"ה וכנ"ל⁹⁰, עכ"ז הם חלוקים בדין וצריך בהשמות לקדשם בקדושה יתירה, משום ששאר כל התורה היא מלוכב באיזה נושא שמהעולם הזה משא"כ השמות שהם עליו עצמו ית"ש, לכך הם צריכים קדושה יתירה.

כן הוא נקל להבין ע"ז תוספת המעלה והקדושה אשר לעוסק באורות האצילות עצמו אשר למעלה מהעולמות בי"ע, והנה מתדבק בזה באור קדושתו עצמו בלתי התלבשות כלל, ונעשה הוא גופה מקום ומעון לשכינת עוזו ית"ש. וכמו שאמרנו לעיל פ"ז כי השכל והמושכל אחד הוא, וכן בעסקו בזה (זו ע"ג) הנה הוא מקיים ומתקן את אותן הגילויים למעלה, וכמ"ש בהקדמת זהר בראשית (ב' ע"א⁹¹ וד' ע"ב⁹²) וכן בהקדמת

תרגום: ועשיתם אותם, מהו 'ועשיתם אותם' - אחרי שאמר "תלכו ותשמרו" מהו "ועשיתם"? אלא מי שעושה את מצוות התורה והולך בדרכיו, כביכול כאילו עשה עבורו למעלה. אמר הקב"ה כאילו עשה אותי ופרשוה ועל זה נאמר "ועשיתם אותם" - "ועשיתם אתם" כתיב. וזה, הואיל ומתעורר בכם שיתחבר זה בזה ע"מ שיימצא השם הקדוש כמו שצריך, (מתקיים מאמר הכתוב) "ועשיתם אתם" ודאי. כעין זה אמר ר' שמעון, "ויעש דוד שם" וכי דוד עשה אותו? אלא מכיוון שהלך בדרכי התורה, ועשה את מצוות התורה והנהיג את המלכות כראוי, כביכול עשה שם למעלה. ולא היה מלך בעולם שזכה לזה כדוד שהיה קם בחצות הלילה והיה משבח את הקב"ה עד שעלה השם הקדוש בכסאו. בזמן שעלה אור היום, כביכול הוא עשה שם ממש, כמש"כ "ויקוב בן האשה הישראלית את השם ויקלל", ובגלל זה "ויעש דוד שם". ועל זה נאמר "ועשיתם אותם". ואם אתם תפעלו לעשות עבורו ולתקן את השם הקדוש כראוי, כל אלה הברכות של למעלה ימצאון אצלכם בתיקונם כראוי.

⁸⁸ ע"י הערות 78, 84.

⁸⁹ ע"י סוכה דף כח ע"א: 'דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן היות דאביי ורבא'.

⁹⁰ ע"י הערה 77.

⁹¹ נדצ"ל א ע"ב וז"ל שם: בההיא שעתא עת הזמיר הגיע, עידן לקצץ חייבין מעלמא, אמאי אשתזבו, בגין דהנצנים נראו בארץ ואלמלא דנראו לא אשתארונו בעלמא, ועלמא לא אתקיים, ומאן מקיים עלמא וגרים לאבהן דאתגליין, קל ינוקי דלעאן באורייתא, ובגין אינון רביין דעלמא, עלמא אשתזבו, לקבליהון (שיר א יא) תורי זהב נעשה לך, אלין אינון ינוקי רביין עולמין, דכתיב (שמות כד ז) ועשית שנים כרובים זהב.

תרגום: באותה שעה "עת הזמיר הגיע", דהיינו הזמן לקצץ רשעים מהעולם. מדוע ניצלו? מכיוון ש"הנצנים נראו בארץ", ואלמלא נראו - לא נשארו בעולם, והעולם לא היה מתקיים. ומי מקיים את העולם וגורם לאבות להתגלות? קול הילדים שעוסקים בתורה, ובגלל אלה הילדים העולם, העולם ניצל. כנגדם "תורי זהב נעשה לך". אלה הם תינוקות, ילדים ובחורים, שנאמר "ועשית שנים כרובים זהב".

⁹² וזהו לשונו: בראשית, רבי שמעון פתח (ישעיה נא טז) ואשים דברי בפיק, כמה אית ליה לבר נש לאשתדלא באורייתא יממא וליליא, בגין דקב"ה ציית לקלהון דאינון דמתעסקי באורייתא, ובכל מלה דאתחדש באורייתא על ידא דההוא דאשתדל באורייתא, עביד רקיעא חדא. תנן בההיא שעתא דמלה דאורייתא אתחדשת מפומיה דבר נש, ההיא מלה סלקא ואתעתדת [ניצבת] קמיה דקב"ה, וקב"ה נטיל לההיא מלה ונשיק לה, ועטר לה בשבעין עטרין גליפין ומחקקן, וכו' והשתא דהאי מלה סלקא ואתעטרא וקיימא קמי קב"ה, איהו חפי [מכסה] על ההיא מלה, וכסי על ההוא בר נש דלא ישתמודע לגבייהו אלא קב"ה, ולא יקנאון לגביה, עד דאתעביד מההיא מלה שמים חדשים וארץ חדשה, הה"ד ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ. מכאן דכל מלה דסתים מעינא סלקא לתועלתא עלאה, הה"ד (שם) ובצל ידי כסיתך, ואמאי אתחפי ואתכסי מעינא, בגין לתועלתא עלאה, הה"ד לנטוע שמים וליסוד ארץ, כמה דאתמר. ולאמר לציון עמי אתה, ולאמר

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

תיקונים (ג' סע"ב⁹³) ולכן הוא גודל החיוב לעסוק בחכמת האמת כל מי שראוי לזה. כמ"ש בתיקונים תיקון ל' (פא ע"ב⁹⁴) וע"ש בהגר"א⁹⁵. וכן הוא בכ"מ בזוה"ק. וכמו שהאריך בזה הספר ויקהל משה בהקדמה, וכן הרח"ו ז"ל בהקדמת ע"ה מדפוס ווארשא תרנ"א⁹⁶. ובאשר שהזוה"ק אשר הוא כולו מיוסד על זה, הנה כל דבריו הם סתומים וחתומים, לכן האיר ה' ית' את עינינו ושלה לנו את איש אלהים קדוש מרן האריז"ל, והוא פתח לפנינו את שערי אורה בכל דרושיו אשר דרש, וגילה לתלמידו נאמן ביתו ותיק וחסיד הרח"ו ז"ל, והם כל ספרי האריז"ל אשר כתבם הרח"ו ז"ל, ובפרט הספר הקדוש והנורא עין חיים אשר לפנינו שהוא הראש והראשון והעיקרי לכל ספריו, והוא פתח ושער לכל דברי הזוה"ק⁹⁷.

לאינון תרעין ומלין דמצויינין אלין על אלין, עמי אתה, אל תקרי עמי אתה, אלא עמי אתה, למהוי שותפא עמי, מה אנא במלולא דילי עבדית שמים וארץ, כמה דאת אמר (תהלים לג ו) בדבר יהו"ה שמים נעשו, אוף הכי את, זכאין אינון דמשתדלי באורייתא.

תרגום: "בראשית", רבי שמעון פתח "ואשים דברי בפיך", כמה יש לו לבן אדם לעסוק בתורה יומם ולילה, שכן הקב"ה מאזין לקולם של אלה שעוסקים בתורה, ובכל מלה שמתחדשת בתורה על ידי העוסק בתורה עושה רקיע אחד. למדנו, באותו זמן שדבר תורה מתחדש מפיו של בן אדם אותה מילה עולה ועומדת לפני הקב"ה והקב"ה לוקח את אותה מילה ומנשק אותה ומכתיר אותה בשבעים כתרים מגולפים וחקוקים וכו'. ועכשיו שאותה מילה עולה ומתעטרת ועומדת לפני הקב"ה הוא חופף על אותה מילה ומכסה על אותו בן אדם שלא יהיה נודע להם אלא להקב"ה, ולא יקנאו בו, עד שתיעשה מאותה מילה שמים וארץ חדשה, והוא שנאמר "ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ". מכאן, שכל מילה שנסתמת מהעין עולה לתועלת עליונה. והוא הכתוב "ובצל ידי כסיתך", ולמה הוא מחופה ומתכסה מהעין? בשביל התועלת העליונה. והוא שנאמר "לנטוע שמים וליסוד ארץ" כמו שנתבאר. "ולאמר לציון עמי אתה" ולאמר לאותם שערים הללו ומילים המצויינים אלו על אלו, "עמי אתה" אל תקרא "עמי" אלא "עמי", להיות שותף איתי. כמו שאני במילים שלי עשיתי שמים וארץ כמש"נ "בדבר ה' שמים נעשו" כך גם אתה. אשרי אלו העוסקים בתורה.

⁹³ וזהו לשונו: ועל תרין שמהן אלין אתמר (תהלים צו יב) אז ירננו כל עצי היער ונענה מלאך מגו אשא משמיא ואמר הן הן מעשה מרכבה והוון מתקבצין מלאכי השרת כבמזמוטי חתן וכלה, אמר רעיא מהימנא בריך יהא בוצינא קדישא דאמר מלין אלין ליחדא בהון קודשא בריך הוא ושכינתיה.

תרגום: ועל שתי שמות אלו נאמר "אז ירננו כל עצי היער" ונענה מלאך מתוך האש מן השמים ואמר, הם הם מעשה מרכבה. והיו מתקבצים מלאכי השרת כמו מיני שחוק שמשחקים לפני עי' רש"י חגיגה יד ע"ב) חתן וכלה. ואמר הרועה הנאמן (משה רבינו) ברוך יהא הנר הקדוש (רשב"י) שאמר מילים אלו בכדי ליחד בהם את הקב"ה ושכינתו.

⁹⁴ וזהו לשונו: ורזא דמלה קול אומר קרא כגון קרא נא היש עונך ואל מי מקדושים תפנה והיא אמרת מה אקרא כל הבשר חציר כלא אינון כבעירין דאכלין חציר וכל חסדו כציץ השדה כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין ואפילו כל אינון דמשתדלין באורייתא כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין בההוא זמנא ויזכור כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב לעלמא ודא איהו רוחא דמשיח וי לון מאן דגרמין דיזיל ליה מן עלמא ולא יתוב לעלמא דאלין אינון דעבדין לאורייתא יבשה ולא בעאן לאשתדלא בחכמה דקבלה דגרמין דאסתלק נביעו דחכמה דאיהי ' מינה ואשתארת ב' יבישה וי לון דגרמין עניותא וחרבא וביזה והרג ואבדן בעלמא והאי רוח דאסתלק איהו רוח דמשיח כמה דאתמר ואיהו רוח הקדש ואיהו רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'.

תרגום: וסוד הדבר "קול אומר קרא" כמו "קרא נא היש עונך ואל מי מקדושים תפנה", והיא אמרת מה אקרא, כל הבשר חציר" כלם כבהמות שאוכלים חציר, "וכל חסדו כציץ השדה" כל חסד שעושים, לעצמם עושים, ואפילו כל אלה שעוסקים בתורה כל חסד שעושים לעצמם עושים. באותו זמן "ויזכור כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב לעולם" וזה הוא רוח דמשיח, אוי לנו מי שגורם שילך מן העולם ולא ישוב לעולם, שאלה הם עושים את התורה יבשה ולא רוצים לעסוק בחכמת הקבלה שגורמים שתסתלק השפעת החכמה, שהיא ' - ממנה, ונשארת הב' יבישה. אוי להם שגורמים עניות וחרבן וביזה והרג ואבדן בעולם, ורוח זה שמסתלק הוא רוח דמשיח, כמה שנאמר - והוא רוח הקודש - והוא "רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'".

⁹⁵ ודא איהו כו' - ר"ל בשביל זה הולך רוחו דמשיח ולא בא הגאולה, דרוחו הוא רוח חכמה כמ"ש בא"ר ק"ל ב' וכשאין לומדים בזאת החכמה הוא מתאחר וכו'.

⁹⁶ לכאורה נראה כי כוונתו להקדמת המרח"ו לשעה"ק הנדפס בתחילת ע"ח.

⁹⁷ כלומר שעיקר הלימוד הקבלה ובאר"י היא כדי להגיע לידי לימוד הזהר, והוא התכלית.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

והנה הוא מדבר ברחבה וארוכה בכל כללות גילויי ית"ש, אשר מרום חביון עוזו שהוא מאור אין סוף, אשר מאמתתו הנעלמה עד גילוי האחרון שבכל הנמצלים כולם שנתגלה שם באור קדושתו עצמו, להיות יסוד ושורש לכל תוצאות המציאות והנהגה דכל העולמות בי"ע, וכמו שיסוד האריז"ל בתפילתו ליום ה' (בשערי ציון), אשר בהויתך אתה שורש אל כל נמצא וסוד כל נברא. והכוונה הוא על גילוי שבאצילות ששם נתגלה להיות שורש לכל המציאות כולו. והנה מדבר העץ חיים בכל סדרי גילויי שבאצילות באיזה אופן שנסדרו, ובאיזה פנים שמאירים שם להוציא פעולתו בהם, ובסדר התלבשו בכל פרטי הנמצלים כולם אשר על ידיהם נתגלה, ואופן יחודו בכל א' מהם, ובסדר עמידתם וקישורם זב"ז, ואיך שנשתלשלו ממדרגה למדרגה משורשם הראשון אשר מרום חביון עוזו עד מציאותם האחרון, וכן אופן התפשטותם בהמציאות דהעולמות בי"ע עצמן. עד שכולם תלויים רק באצילות, ובאור יחודו אשר שם, ומשם הם נמצאים ומושגחים ומתנהגים תמיד. וכל זה הוא מבואר בספר הקדוש והנורא העץ חיים אשר לפנינו, ועל זה נאמר (דברי הימים א' כח ט) דע את אלקי אביך, וכן מ"ש (דברים ד לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, ודע כי עוד כמה דברים עיקריים הנוגעים לדברינו הנ"ל כתבנו בארוכה ובביאור יותר בספר הדעה ח"א דרוש ה' סימן ז' וכן יתבאר עוד לקמן בשערים הבאים בעזר השם יתברך ויתעלה.

פרק א

מצורת עולמינו זה אפשר להבין כיצד פועלים הדברים בעולמות העליונים. וכמו שכאן כל המציאות מורכבת מחומר וצורה או גוף ונפש, כן הוא ביחסים שבין עולם לעולם, החומר של כל עולם הוא הצורה של עולם שתחתיו, ובכח כלול בו אף החומר של העולם התחתון. כך, שכל עולם משתלשל ונעשית מציאותו מהעולם שעליו. סדר ההשתלשלות: תחילה מתפשט אורו הראוי להיות שורש למדרגת התחתון, ויורד במקום העתיד להיות תחתון. ועל ידי ירידתו וריחוקו ממקורו, מתחשך ומתעבה. אותה העביות הנעשית בו, היא היסוד להיווצרות החומר של התחתון. ג' תועליות נעשו על ידי התפשטות האור הזה: א) בגלל ריחוקו ממקורו נעשה הוא עצמו ראוי להיות לשורש לצורת התחתון, ב) על ידי שנתעבה נעשה יסוד לחומר דהתחתון גם כן, ג) האור לא מתפשט ממקורו אלא בכדי ליעשות שורש לתחתון, ומקומו האמיתי של התחתון הוא רק למעלה בעולם העליון, לכן אחר שמתפשט האור למטה חוזר למעלה ואינו משאיר למטה אלא רשימו. כל הנ"ל נעשה על ידי כח סוד הצמצום, הרי הוא המקום לכל העולמות, ואילו הרשימו הוא ההכנה וכח שיוכל הצמצום לקבל בתוכו את אור נשמתו העיקרי. ומכאן רואים שלעולם לא תתכן מציאות של חומר ללא צורה ולא צורה ללא חומר, שכן כל מציאות החומר לא נעשה אלא משורש האור.

והנה אחר שדברנו בשער א' מענין מציאות גילויי ית"ש אשר נתפשט מאמתתו הנעלמה ונתגלה באצילות, ועי"ז המציא את המציאות דעולמות בי"ע. והנה היה סדר התפשטות גילויי שבאצילות בדרך השתלשלות המדרגות וירד ממדרגה למדרגה עד שירד להתגלה בפעולת מציאות העולמות בי"ע והנהגתם.

וכדי להבין קצת סדר התפשטות המדרגות שבאצילות סדרם וקישורם זב"ז נלמוד מהמאחר אל הקודם, היינו מסדר פעולתו ית"ש (ז ע"ד) אשר אנו רואין בהעולם הזה, ומזה נוכל להבין קצת איך שהוא הסדר בשרשם בקודש ובקודש הקדשים אשר למעלה למעלה. ונתחיל ונאמר, כי הנה אנו רואין בכל הנמצאיים כולם שבהעולם הזה הן בכלל והן בפרט, הנה מיוסד כל א' על שני בחי', שהם חומר וצורה, או גוף ונפש, וכמו שמבואר כ"ז בהדרושים אחרונים שבספר עץ חיים, וע' בספר הברית בתחילתו. והנה אין חומר בלי צורה, ולא צורה בלי חומר כנודע. והגם שהם ב' מציאויות אשר הם רחוקים במדרגתם זה מזה הרבה מאד, עכ"ז הנה הם מתייחדים זב"ז ביחוד עצום, עד שאי אפשר להמצא זה בלא זה.

והענין בזה הוא כי כל מה שאנו רואין שהם ב' מדרגות וגבוה מעלת הצורה על החומר באין ערך, הנה כ"ז הוא רק בהחומר וצורה שבכל הנמצאיים שבהעולם הזה גופה,

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

וכן בכל הנמצאיים שבכל עולם ועולם עצמו, אבל מעולם לעולם הנה נעשה מהחומר של עולם העליון הצורה של עולם התחתון, וכלול באותה הצורה כח החומר דהתחתון ג"כ⁹⁸. אלא שמתחילה היא כלולה שם רק בכח ואח"כ יוצא משם מן הכח אל הפועל למציאות גמור ג"כ, והרי הם שניהם משורש אחד ולכך הם מיוחדים זב"ז לעולם. כי מתחילה בהשורש כלול החומר בהצורה, ואח"כ כשנשלמו לבחי' מציאות הראוי להתחתון מתלבש הצורה בהחומר, והם אחד לעולם.

וביאור הדברים הוא כי הנה כל עולם תחתון הוא משתלשל ונעשה כל מציאותו מהעולם העליון שעליו, שהוא קודם אליו בזמן ובמעלה, וסדר ההשתלשלות הוא כי מתפשט מתחילה אורו ועצמותו הראוי להיות שורש למדרגת התחתון, הנה מתפשט ויורד בהמקום העתיד להתחתון, וע"י ירידתו וריחוקו ממקורו הנה נתחשך ונתעבה קצת, ואותה העביות שנעשה בו הוא היסוד שהוא הראשית והתחלה להחומר דהתחתון.

והנה נעשה ע"י התפשטות האור הנז' ג' תועליות: א' כי ע"י ריחוקו ממקורו והתפשטותו וירידתו במקום העתיד להתחתון נעשה ראוי להיות שורש אליו, ב' כי ע"י שנתעבה כמו שאמרנו הרי נעשה בו היסוד להחומר דהתחתון ג"כ וכנז', והג' הוא כי הנה באשר שכל אותו האור שנתפשט הנה הוא רק כדי להעשות לבחי' שורש להתחתון, הנה מקומו ועיקרו הוא רק למעלה בהעולם העליון, כי כן הוא מוכרח לכל עולם ומציאות, להיות לו שורש במקום עליון, שמשם שואב חיותו תמיד. והיה כל התפשטותו אשר נתפשט במקום העתיד להתחתון רק כדי להצטמצם למדרגתו, להיות שורש עליון אליו, ומקומו העיקרי הוא רק למעלה בהעולם העליון עצמו, ולכן הוא כי אחר שנתפשט ונצטמצם ונעשה ראוי להיות שורש להתחתון, הנה הוא אינו עומד שם עוד כלל, אלא שחוזר ונסתלק ועולה למעלה ונשאר שם לעולם.

אמנם בחי' העביות שאמרנו שנעשה בו ע"י ירידתו, הנה זה נשאר למטה, ואין לו כח לעלות למעלה מאחר שנתעבה. והנה נפרד אז העביות מהאור ונשאר היא למטה, והאור חוזר ועולה למעלה.

ודע עוד כי עיקר בחי' העביות שאמרנו שנעשה בהאור ע"י ירידתו וריחוקו ממקורו הנה הוא נעשה ע"י כח סוד הצמצום המבואר בדברי האריז"ל, שהוא המקום לכל העולמות כולם⁹⁹, ומכח סוד הצמצום הזה הנה מתעבה כל אור בהתפשטותו ממקום

⁹⁸ עי' ע"ח שער קיצור אבי"ע פרק י'.

⁹⁹ עי' ע"ח שער א פרק ב' וז"ל, צמצם את עצמו א"ס בנקודה האמצעית אשר בו באמצע אורו ממש, וצמצם האור ההוא ונתרחק אל צדדי סביבות הנקודה האמצעית, ואז נשאר מקום פנוי ואויר וחלל רקני מנקודה אמצעית ממש וכו' עכ"ל. לכאורה צ"ע, שכן העולה מדבריו הוא שהצמצום אינו שורש לעולמות עצמם, אלא רק פינוי מקום לאור שיבוא אח"כ.

והנה ביישוב העניין עי' כללים ח"א כו ע"ד, שהרח"ו מכנה את הצמצום "פנוי" ו"ריקני" שכן מעלתו ומציאותו הנגלות לנו אינן ניכרות אלא על ידי גילוי עיקר העולם המתגלה אח"כ על ידי הקו הנמשך לתוך הצמצום (עי' ע"ח שער עגו"י פרק ב'). שכן הצמצום חל באור הא"ס שהיה שם מתחילה, אם כי אותו אור א"ס נעלם מאיתנו, שכן הוא מעולם עליון יותר שאין לנו תפיסה בו, אך עכ"פ שרשי העולמות אינם מצויים אלא באופן בו חל הצמצום על האור שנותר.

והנה ע"ש מא ע"ב, שכל עוד אין העולמות משתלשלים משם, אין למקום החלל מציאות עצמית אלא בבחי' כח לבד [ולא חלק מעצם המציאות], שכן עי' שם יח ע"א שאין ריקנות והעדר בעולם (ומקורו מהספה"ק "גינת אגוז" לר"י גיטקילא ו"אלימה" לרמ"ק) וממילא הדברים תלויים זב"ז: אם אין עולמות אין צמצום. ומה שכינינו אותו בשם "מקום" כי הצמצום הינו השורש לשפע כחו ית' הנושא את כל המציאות כולה (וכן הוא בנפש החיים שער ג' פרק ז'). והנה עי' שעה"ק י ע"ד וז"ל ודע כי המקום בעצמו הוא יותר זך וגדול ומעולה מן העולם עצמו ולכן נקרא הקב"ה מקומו של עולם [ועי' שער הפונה קדים פרק ג', שאפילו אחרי הצמצום נשאר מהאור הראשון תמצית הארה].

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

למקום ומעולם (ח ע"א) לעולם וכמו שיתבאר ענין הצמצום לקמן בדברינו בשערים הבאים, ובעגולים ויושר ענף ב'.

ונחזור להענין כי הנה האור חוזר ומסתלק ועולה למעלה, והעביות שנעשה בו נפרד אז ממנו, והוא נשאר למטה. אמנם הוא, כי הנה הגם שכל האור העיקרי הנה הוא חוזר ועולה למעלה, עכ"ז הנה מאחר שמציאות העביות שנעשה בירידתו הנה הוא מהאור עצמו כנ"ל, הנה נשאר תמצית הארה ורושם אור עם העביות ג"כ לעולם, והוא אינו נפרד ממנו תמיד¹⁰⁰, ואותו הרושם אור הוא הכנה וכה לקבל בתוכו את אור נשמתו העיקרי שעתיד להתפשט בו משפעת אור העליון אשר עלה ונסתלק, כי אחר שנסתלק האור ועלה למעלה ונעשה שורש עליון להתחתון הנה הוא חוזר ומשפיע בו שפע אור ונשמה הראוי למדרגת התחתון עצמו ומתפשט ומתלבש בהעביות שנשאר למטה לאור ונשמה העיקרי שבו.

וכ"ז הוא ע"י רשימת אור שנשאר בהעביות מתחילה מהאור הראשון עצמו, כי ע"י קשור העביות עם האור הראשון לעולם, שישפיע בו אור תמיד, וזהו התועלת הג' שאמרנו לעיל מהתפשטות אור הראשון שבתחילה, והוא הרושם אור שמשאיר אחריו בהעביות, שהוא הכנה וכה ושורש לאור נשמתו העיקרי כנז'.

והרי נתבאר בזה מה שאמרנו לעיל בענין החומר וצורה, שמתחילה בהשורש כלול החומר בהצורה, והוא העביות הכלול בהאור הראשון, שהוא השורש עליון, וכלילתו שם הוא רק בכח, כי נעשה עיקר העביות בו ע"י סוד הצמצום כנ"ל וכלול בו בכח. ואח"כ, כשיוצא מן הכח אל הפועל ונעשה למציאות בפנ"ע¹⁰¹, והוא כאשר מסתלק האור הראשון למעלה וכנז', אז¹⁰² מתלבש הצורה בהחומר. והוא אור נשמתו העיקרי אשר נמשך בו אח"כ משפעת אור הראשון, וחוזר ומתלבש בו ונעשו שניהם לאחד, כי הם שניהם משורש אחד וכנ"ל.

והוא מ"ש הרמב"ם ז"ל (ביסודי התורה פ"ד סימן ז'¹⁰³) וכן הגר"א ז"ל בספר יצירה פ"א משנה ד' אופן ב' (ח ע"א), שלא היה לעולם חומר בלא צורה וצורה בלא חומר, וכה החומר בצורה וכן כח הצורה בחומר. כי הרי גם האור הראשון שנתפשט הנה היה התפשטותו מהחומר דהעליון שהוא הצורה להתחתון כנ"ל בריש דברינו. ומ"ש שכת החומר בצורה הוא העביות דהתחתון שנעשה בכח דאור הראשון. ומ"ש שכת הצורה בחומר הוא הרשימת אור שנשאר מיוחד לעולם בהעביות, והוא הכנה ושורש לאור

¹⁰⁰ ע"י ע"ח שער עקודים פרק ד' ביאור ענין הרשימו, הרי הוא ה"רושם אור" הנזכר כאן. והנה יעויין בלש"ו חלק הביאורים ח"א ח ע"ב, שמביא את דברי ושעה"ק דף י ע"ד (וכן הוא במבר"ש ג ע"ב), ש"המקום הוא יותר זך וגדול ומעולה מן העולם עצמו", ומבאר מהו טעם הדבר, שכן היות המקום נושא וסובל הכל, הוא מאור הרשימו שנותר שם מאור הא"ס. ועוד ע"י כללים ח"א כו ע"ב שגדלות מקומו של האור (הרי הוא הרשימו), הוא בגלל שהרשימו והמקום יסודם באור ההתפשטות הראשונה של אותו העולם, אמנם העולם עצמו (דהיינו הקו) בא מהתפשטות השניה. וע"י שם מא ע"ג, שההתפשטות הראשונה הוא אור הא"ס המתיוחד עם המציאות, דהיינו אור שעדיין נותר לו משהו ממעלת האין סופיות שבו.

¹⁰¹ כאשר לע"ע הוא אינו אלא חומר בלא צורה (שכן לאחר ההסתלקות הראשון אין האור הנשאר אלא בבחינת רשימו בלבד וממילא אינו בעל צורה), ולכן הוא נעלם.

¹⁰² כלומר, בהתפשטות השניה.

¹⁰³ וז"ל: לעולם אין אתה רואה גולם בלא צורה או צורה בלא גולם אלא לב האדם הוא שמחלק גוף הנמצא בדעתו ויודע שהוא מחובר מגולם וצורה ויודע שיש שם גופים שגולמם מחובר מארבעת היסודות וגופים שגולמם פשוט ואינו מחובר רק מגולם אחד והצורות שאין להם גולם אינן נראין לעין אלא בעין הלב הן ידועין כמו שידענו אדון הכל בלא ראיית עין.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

נשמתו העיקרי שבו כנ"ל. ומוזה נמשך לעולם שכח החומר בצורה וכת הצורה בחומר, ונמשך ונארג התהוות כל מציאות מתחילתו ועד סופו בחומר וצורה יחד.

ודע, כי כל הדברים הללו הנה הם כוללים כל העולמות כולם אשר מאחר אמתתו הנעלמה ולמטה עד סוף עולם העשיה, שכולם נשתלשלו כל תחתון מהעליון בסדר זה. אמנם אותו הסדר עצמו הוא בכל עולם ועולם לפי העניינים והמציאות המתייחס אליו. ובארנו כ"ז בעומק וארוכה בכל עולם ועולם בפנ"ע בספר הכללים, אשר הוא כולו מיוסד על זה (ויתבאר ג"כ קצת לקמן שער ו'), והרוצה לעמוד על סוד סדר מסדרי מעשה בראשית יעיין שם ומשכיל על דבר ימצא טוב.

פרק ב

בהשתלשלות יש חילוק בין חומר לצורה. כאשר נשלמת הוייתו של חומר, אזי הוא נבדל מהעולם העליון ממנו, ואין ניכרת הזיקה שביניהם. משא"כ צורה, שרק הקצה התחתון שלה יורד להתייחד עם החומר שלה, והיא שורש לאותו החומר ומשם נמשכת כל חיותו.

עיקר הצורה קשור ודבוק בשורשה העליון מג' טעמים: א) אי אפשר לשום מציאות להתקיים בנפרד משורשו, ב) הנהגת השי"ת את עולמו נעשית ע"י שינויים תמידיים, (והרי אין שינוי יכול ליעשות בבריאה אלא על ידי רצונו ית'), ממילא בע"כ דאין מקום לשינויים בבריאה אם אין הבריאה תלויה תמיד ברצון העליון, ותלות זו לא תתכן אם היתה הצורה הראשונה נפרדת מעילתה, ג) תכלית הבריאה אינה אלא תיקון כל המציאות ע"י התעלות כל חלק ממנו להיות כלול במציאות העליונה ממנו: כלל העולם באדם, וכללות האדם במציאות העליונה הגבוהה ממנו עד שייכללו כולם ברצון העליון.

והנה הגם שמתבאר מדברינו שהחומר והצורה הם אחד משרשם, וכן הם (ח ע"ב) מיוחדים זב"ז תמיד, עכ"ז הנה יש חילוק גדול ביניהם, כי הנה החומר כאשר שנשלם הווייתו ומציאותו במקומו, הנה הוא נבדל מהעולם העליון לגמרי, ולא נראה בו עוד קשר ושייכות עמו כלל, כי עומד כל מציאותו רק למטה. משא"כ הצורה הנה היא אינה יורדת למטה להתייחד בהחומר אלא רק בהקצה התחתון שלה לבד, כי שם היא שורש להחומר אשר ממנה לוקח, ומשם נמשך לו כל חיותו וקיומו וכל תהלוכותיו והנהגתו. ולכן היא מתייחדת בזה עם החומר כל זמן קיומו, אבל עיקרה דהצורה היא לעולם קשור ודבוק בשורשה שלמעלה אשר בהעולם העליון, והוא מסיבת ג' טעמים אשר כולם עולים למקור אחד.

טעם א' הוא, כי הנה אי אפשר לשום מציאות להתקיים אפי' רגע אחת בהיותה מופרד משורש צור מחצבתה, וכמו שיתבאר בטעם הב' והג'. ולכן הצורה אשר הוא עיקר חיותו דהחומר וכת התהוותו וקיומו, הוכרח להשאר למעלה לישוב בסתר עליון תמיד, ושואבת משם כל שפעת כח קיומו דהחומר כל מה שנצרך לו, וממשיך בו דרך קצה התחתון שלה המתייחד עמו, ועי"ז מתקיים כל מציאות דהחומר בעולמו כל הזמן הנגזר עליו. ומה שנמשך למטה רק הקצה התחתון שלה הוא משום כי רק זה לבד הוא סיבת דהחומר וצורתו הראוי אליו, אבל עיקרה דהצורה הוא שייך רק למעלה ושם הוא מקומה, ומתפשטת ומתייחדת למטה ע"י הקצה התחתון שלה, ושואבת¹⁰⁴ למעלה ומשפעת למטה תמיד.

טעם ב' הוא, כי אלו שהיה כל נמצא מופרד ממקורו הן בחומרן והן בצורתן, והיינו שהיה מופרד כל צורה דהתחתון ג"כ ממקורו, הנה היה עומד כל נמצא על מצב אחד לעולם בלי שינוי בו כלל. כי כל שינוי הנעשה בשום נמצא הנה הוא לעולם רק ע"י סיבה

¹⁰⁴ נדצ"ל מלמעלה.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

המסבב אותה לזה, ומכריח אותה על שינויה, וכל מכריח הנה הוא למעלה ממנו¹⁰⁵. ואלו שהיה שום נמצא נפרד לגמרי מלמעלה לא היה נעשה בו שום שינוי כלל, והיה עומד על מצב אחד לעולם, ולא כן היה כוונתו ית"ש בכל המציאות כולו, כמו שיתבאר. ואלו שהיה נפרד כל מציאות מלמעלה הן בחומרו והן בצורתו הנה היה אז פעולתו ית"ש ג"כ רק על דרך פעולת התחתונים, שאחר גמר הפעולה אין לה שייכות עוד עם הפועל כלל, ואינה מקבלת ממנו לא תוספת ולא גרעון, והיא מצדו על מצב אחד תמיד בכל זמן קיומה. ובאשר שכוונתו ית"ש בכל מציאות העולמות בכלל ובפרט לא היה הכוונה בהם להשאירם על מציאותם שהם עתה, ושיהא זה לבד תכלית מציאותם ה"ו, וכמו שיתבאר במעם ג'.

לכך סידר את בנין כל מציאותם הן בכלל והן בפרט שיהא כל כח קיומו וחיותו של כל א' קשור ותלוי לעולם רק למעלה, וכל העולמות כולם הם כולם קשורים ותלויים זב"ז לעילא לעילא עד אליו עצמו ית"ש, ומושגחים כולם תמיד רק ממנו ומונהגים כולם תמיד רק על ידו, כי שאבים כל חיותם וכל כח קיומם תמיד רק ממנו לבד, ורק הוא לבד חי העולמים כולם. והנה הוא פועל תמיד בהם, ועי"ז אינו עומד המציאות במצב אחד כלל אף רגע אחת, אלא שמתחלפת תמיד בשינויים שונים ואינה עומדת במנוחה כלל, אלא שהיא בפעולה תמיד, והוא מה שכתוב (בראשית ב ג) אשר ברא אלקים לעשות, כי הוא ית"ש עושה ופועל בהמציאות (ח ע"ג) תמיד, שכל הפעולות הנעשה בכל הבריאה כולה בכל עת הנה הוא רק ממנו ית"ש, ע"ד שהוא בכל פעולות הגוף שהוא רק מהנשמה שבו. והכל הוא מה שהקב"ה עושה בהמציאות תמיד ומנהיג אותה לעולם ע"פ הכוונה התכליתית שבה. וע' דברים עמוקים בזה בדברינו בספר הדעה ח"ב דרוש ב' ושם ח"א דרוש א' סימן ג' אות ג'¹⁰⁶.

והנה נעשה כ"ז ע"י שהנפש והצורה של כל מציאות, שהיא הכח דכל התהוותה ותכונתה, הנה עומד עיקרה רק למעלה וקשורה לעילא לעילא עד המאציל עליון ית"ש, ועל ידה מתנהג כל נמצא תמיד בעולה ויורד, כי פעם נתעלה תכונתה בעילוי רב, ופעם יורדת ממדרגתה ונגרע מערכה אם מעט ואם הרבה. ועד"ז מתחלף ועובר על כל נמצא שינויים רבים, והיא בפעולה תמיד. והכל הוא מההשגחה וההנהגה העליונה, ומקבלת כל מה שנגזר עליה מהפעולות והשינויים ע"י צורתה אשר היא כח כל התהוותה ואיכותה הנשאר ועומד למעלה דבוק בשורשה העליון וקשור לעילא לעילא עד צור כל העולמים כולם המנהיג ופועל את כולם, והוא יתברך ויתעלה שמו מחליף אותם ומשנה ופועל בהם לפי הצורך לתיקונם ולכוונת תכליתם כמו שיתבאר בסמוך¹⁰⁷.

¹⁰⁵ וכמ"ש בב"ר פ"י פ"ו: א"ר סימון אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל.

¹⁰⁶ ולהלן תמצית דברי רבינו שם: אע"פ שהנשמה מחיה את הגוף, בכ"ז לא יתכן שתאיר בגוף תמיד בלי הפסק (דוגמת עצם חיות האדם הבאה על ידי הנשימה שאף הוא בא בתורת רצוא ושוב ואינו עומד תמיד במצב א'). ולכן מוכרח הגוף לטעום טעם שינה, ובכך מתחזק הגוף והנשמה מתחדשת. כשם שכך הוא בגוף בכלליות, כן הוא במחשבה, שכן האדם אינו חושב תמיד, אלא מוכרח לנוח מפעם לפעם. אמנם זאת יש לדעת, שעכ"ז תיקון הנשמה את חומריות הגוף הוא בכל רגע ורגע ללא הפסק כלל.

¹⁰⁷ עי' דעה ח"א ז ע"ב שיסוד התיקון הוא סוד היחוד, שלבסוף תשוב כל המציאות כולה להיות צורת אדם אחת. עיקר מעלת התיקון הוא שהמון בריות לאין תכלית שפרצופו של זה לאו כפרצופו של זה כלל ואעפ"כ יתכללו להיות אחד.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

מעם הג'¹⁰⁸ והוא קרוב לטעם הב', כי הנה רצונו ית"ש וכוונתו בבריאת עולמו הרי היה לברוא המון ברואים לאין תכלית, ולהחליף עליהם כל השינויים הרבים והעצומים אשר עובר עליהם בכל משך זמן מצב מדרגתם התחתונה שיסוד בהם מסוד המחשבה העליונה [וכמו שבארנו בדע"ה ח"ב ובכ"מ מדברינו], וע"י כל אותן השינויים העצומים המתחלפים עליהם תמיד בגזרת נורא עלילות השם מפעלות בשמים ובארץ ובכל צבאיהם (וכמו שבארנו שם כ"ז), הנה עי"ז מזדכך חומריותם ונקשרים ומתאחדים כל פרטי המציאויות כולם זב"ז וזב"ז וכולם באדם שהוא מבחר כל היצור, ועי"ז מתעלים ממדרגה למדרגה ויתקנו כולם ע"י האדם, שבו תלוי תיקון הכל לעלות עמו למעלה למעלה למקורם הראשון אשר לוקחו משם, וכדי להשיבם מנועם זיו צחצוח העליון אור פני מלך חיים באין סוף ותכלית, וכמו שבארנו בארוכה כ"ז בספר הכללים כלל ט"ו וי"ז.

וכל התיקון והעילוי הזה הנה הוא רק ע"י צורתם אשר נשאר עיקרם למעלה, והם קשורים ותלויים זב"ז עד לעילא לעילא כנוז, ושם במקורם הנה מתאחדים צורות כל המציאויות כולם באחדות גמורה, משום שכולם נמשכו ממקור אחד ועי"ז הם נקשרים ונתלים זב"ז גם למטה. וכמו שנודע שפרטי כל המציאויות כולם נצרכים זה לזה ונעזר האחד ע"י חבירו, והם נתלים זב"ז וכולם באדם, ואדם בכולם, והם מתתקנים ומתעלים ע"י האדם. וכ"ז הוא ע"י שמתנהגים כולם מצורתם הנשאר למעלה, ואותו הצורה מנהיגו תמיד לתכליתו ומחליף עליו כל השינויים מהפעולות והתיקונים שנעשה בו, עד שלבסוף מחזירו אליו. וכמו שאנו רואים ג"כ שסוף כל דבר שחוזר ליסודו, וחוזרים כולם לשרשם, עד כי לעת קץ תיקון האחרון יעלו כולם לתיקון סוד האחדות השלימה שהוא תכלית כוונתו ית"ש בכל בריאת עולמו, וכמו שבארנו כ"ז בספר הכללים הנוז.

והרי לנו עכ"פ, מה שאנו רואים בסדר כל המציאות שבהעולם הזה כי נסדר כל א' מחומר וצורה, שהוא גוף ונשמה, (זח ע"ד) כלי ואור, היצוניות ופנימיות. ומתנהג החיצוניות ע"י הפנימיות שבו, ואותה הפנימיות שהוא האור ונשמה עומד עיקרה למעלה, ורק הקצה התחתון שלה הוא אשר מתפשט למטה ויורד ומתלבש בתוך הגוף לנשמה שבו, ודרך אותה הקצה התחתון הנה שואב הגוף חיותו וכל כח קיומו מלמעלה כל עת מציאותו הנגזר עליו. ואותה הנשמה, שהוא הצורה העיקרית דכל מציאות אשר עומד למעלה, הנה הוא פועל בהמציאות תמיד ואינו מניחה רגע אחת בלא פעולה, וכל פעולתו בה הוא כדי לתקן חומריותה למטה ולהחזירה אליו לבסוף להתאחד עמו לנצח. כי קודם שירדה חומר דהמציאות למטה היתה גם היא עם הפנימיות למעלה כלולה עמו, אלא שכלילותה בו אשר מתחילה היה רק בכח לבד, ולכן הורידה למטה כדי להוציא את מציאותה ותכונתה מהכח אל הפועל.

ואחר שנשלמה בכ"ז, הנה מחזירה אליו להתתקן עמו ולהשיג את תכלית מציאותה אשר לזה נמצאת, שהוא להעלותה מעילוי לעילוי עד אין סוף ותכלית. כי זכות ועילוי ותיקון גדול הוא להנשמה כאשר מתתקן הגוף על ידו, כי שניהם לא נבראו אלא רק לתכלית זה, שיתקן הגוף ע"י הנשמה שבו, והוא עילוי גדול להנשמה ג"כ, כאשר שמשלים את פעולתו אשר שולח לזה. ועי"ז הנה הם עולים שניהם בעילוי רב להתענג ולהתעדן באור פניו עצמו ית"ש ולהדבק ולהתייחד באור קדושתו בתכלית תיקון האחרון ככוונתו ית"ש בכל בריאת עולמו.

והרי נתבאר לנו עכ"פ כי כל נשמה וצורה עיקרה היא למעלה, ורק הקצה התחתון שלה הוא אשר מתפשט למטה בתוך הגוף והחומר, ועל ידה מתתקן ונעשה כל התיקונים

¹⁰⁸ נ"ל שהטעם הג' עוסק באורות המקיפים ואילו הטעם הב' עוסק באורות הפנימיים.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כולם. וכן נתבאר ממילא מדברינו ג"כ שכל עולם תחתון לגבי עליון הנה הוא רק כמר מדלי נגדו, שהרי כל המציאות דהתחתון הנה הוא רק מה שהיה כלול בתחילה בכח העליון, וכל מציאותו ויציאתו לפועל הוא ג"כ רק משפעת דאור העליון אשר משפיע בו תמיד וככל הנ"ל. וא"כ הרי נמצא שכל תחתון לגבי עליון הנה הוא רק כח והארה ושפע ממנו לבד, והוא אינו עומד לעצמו כלל אלא שהוא קשור למעלה ותלוי בו לעולם.

שער ג

פרק א

כלל המציאות נחלק לג' מדרגות, הרי הם "נבראים" ו"נעשים", והם ג' עולמות ב"ע. כל א' מעולמות אלו הינו עולם מלא מכל כללי ופרטי המציאות כולם, אלא שהראשון הוא בבחי' 'נבראים' והוא חידוש העצם שכל המציאות שם יצאה בתורת יש מאין ואין נבחנים אלא באיכות שבהם (כלומר שהוא עולם של הגדרות שכליות של הדברים בלי אפשרות ציור השייך לדמיון אנושי בעולמינו הגשמי). השני הוא בבחינת 'נוצרים' בו יצאו כל א' בציור הכחות והגבולים הכמותיים שבנבראים (כלומר שהדבר יוצא מכלל הגדרה גרידא ומתלבש ביכולת ציור דמיוני אנושי), והאחרון הוא בבחינת 'נעשים' אז נגמרים הנבראים והנוצרים להיות למציאות חומרית הנתפסת בחוש. כל א' מעולמות אלו לפי בחינתו הוא עולם מלא מכל כללי ופרטי מציאותם, שכל מה שיש בא' יש בשני, וכל אחד בערך העולם שתחתיו בבחינת חותם לנחתם. יחדיו המה מהווים ג' חלקי פרצוף אדם שלם, כנגד נר"נ. וכן הוא בכל עולם ועולם בפרט, שבכללו הוא בתכונת פרצוף אדם, ולכן כל עולם מכונה "אדם".

כל פרצוף אדם נחלק לג' בחי' שהם ג' מדרגות באורך (ראש תוך סוף, ראש גויה (גוף) בטן) ובעובי. (חיצון תיכון פנימי, בשר גידין עצמות), ובשני האופנים שוכנים נר"נ: כי הנפש שרויה בבשר שהוא החיצון ועיקר משכנה בכבד שהוא התחלת המעיים והבטן וכולו נחשב חלק העשייה, הרוח שורה בגידין הרי הוא התיכון ועיקר משכנו בלב הנקרא גויה והוא עיקר מציאות האדם והוא חלק היצירה, הנשמה שרויה במח שבעצמות ועיקר משכנה במוח שבראש והוא חלק הבריאה.

ומעתה נאמר עוד כי הנה כלל המציאות הוא נחלק לג' מדרגות והם: נבראים נוצרים נעשים, ונקראים בשם ג' עולמות בריאה יצירה עשיה, כי כל א' הוא עולם מלא מכל כללי ופרטי המציאות כולם, אלא שבזה הם בבחי' 'נבראים', והוא חידוש העצם דכל מציאות אשר שם יצאו ונבראו יש מאין. ובוזה הם בבחי' 'נוצרים', ששם יצא כל א' בצורתו וציורו הכמותי והגבולי, משא"כ הנבראים אין גילוי להם למטה צורתם הכמותית כלל ונבחנים רק על האיכות שבהם לבד, ובוזה הם בבחי' 'נעשים', ששם נגמר חומריותם הן בהעצם והן בהצורה, משא"כ בהיצירה, ומכש"כ בהבריאה, לא ירדו עדיין להחומר העיקרי והממשי כלל. אך עכ"פ הוא כי כל א' לפי בחינתו הוא עולם מלא מכל כללי ופרטי המציאות כולם, שכל מה שישנו בזה ישנו בזה, ונחתם כל תחתון (ט ע"א) בכל פרטי המציאות שבו מהעליון שעליו, שהעליון עם התחתון הם כחותם ונחתם. שכל מה שיש בהחותם מעתיקו בהנחתם, וכל מה שבהנחתם הוא רק מהחותם, אלא שכל מי שהוא יותר עליון הנה נתעלה כל המציאות שבו במדרגה יותר נעלה ויותר זך, הן בחומרו והן בצורתו הרבה מאד מאותו שלמטה הימנו. והנה כל עולם ועולם בכללו הוא בתכונת פרצוף אדם¹⁰⁹, שכל מה שישנו באדם ישנו בעולם, וכל מה שבהעולם הוא באדם, ואין בזה אלא מה שבזה, וכמ"ש באבות דר' נתן פ' ל"א¹¹⁰ וכן הרמב"ם במורה ח"א פ' ע"ב. וכנודע שלזה נקרא האדם עולם קטן (תיקו"ז קטז ע"ב), וכן נקרא ג"כ כל עולם בשם אדם, והם אדם

¹⁰⁹ כלומר כלל שיעור קומת אדם הכולל את כל גופו.

¹¹⁰ זהו לשונו: רבי יוסי הגלילי אומר כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בארץ ברא באדם, משלו משל למה הדבר דומה לאחד שנטל את העץ ומבקש לצור צורות הרבה ואין לו מקום לצור ויש לו צער. אבל המצייר בארץ [מצייר] והולך ומבדיל הרבה הרבה. אבל הקדוש ברוך הוא יהא שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים בחכמתו ובתבונתו ברא את כל העולם כולו וברא את השמים ואת הארץ עליונים ותחתונים ויצר באדם כל מה שברא בעולמו וכו', ע"כ.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

דבריאה אדם דיצירה אדם דעשיה (תיקו"ז מא ע"ב), כי כל א' הוא קומה שלימה מתכונת פרצוף אדם שלם ממש.

[1] והנה ע"ד שאמרנו בהמציאות בכלל שהוא נחלק לג' מדרגות, שהם הג' עולמות בריאה יצירה עשיה, הנה ער"ז הוא ג"כ בכל עולם ועולם בפרט, כי כל עולם הרי הוא בתכונת פרצוף אדם כנוז', וכל פרצוף אדם הנה הוא נחלק לג' בחי', שהם ג' מדרגות, הן באורך והן בעובי. באורך הוא ראש גויה בטו"ן¹¹¹, ובעובי הוא בשר גידין עצמות¹¹², והם ג' חלקי הגוף שהם היצון תיכון פנימי, והם ג' בחי' כל א' במדרגה בפנ"ע, כי בהם שוכנים הג' חלקי צורה הידועים שהם נפש רוח נשמה. כי הנפש היא שרויה בהבשר, שהוא החלק החיצון של הגוף, ועיקר משכנה ומקומה אשר משם היא מתפשטת ומחיה את כל הגוף הוא בהכבד (ע"ח שער עגו"ר פרק ג'), שהוא התחלת המעיים. והבטן חלק התחתון דהגוף ור"ל כי עיקר עצמות אור הנפש הוא באמת ג"כ רק בלב, אך גילוי הוא בכבד, ע' דברינו שער טנת"א פ"ה אות ס"ג¹¹³ ושם פ"ו אות ב', והרוח הוא שרוי בהגידין שהוא החלק התיכון והאמצעי שבגוף, ועיקר משכנו ומקומו הוא בלב, שהוא הנקרא בספר יצירה בשם גויה, משום שהוא עיקר מציאות האדם, והנשמה היא שרויה בעצמות¹¹⁴, ר"ל במוח שבהעצמות, והוא מ"ש (תהלים לה י) כל עצמותי תאמרנה, והוא החלק הפנימי שבהגוף, ועיקר משכנה ומקומה הוא בהמוח שבראש, שהוא החלק העליון שבהגוף.

והנה אלו הג' מדרגות שהם ראש גויה בטן שבאורך, אשר סימנם הוא מל"ך, וכן פנימי תיכון היצון שבעובי אשר סימנם הוא פת"ח עם הנר"נ שבהם, הנה הם הג' בחי' דבריאה יצירה עשיה, אשר הם בכל פרצוף ופרצוף, כי הנשמה והמוח עם החלק הפנימי שבהגוף הוא בחי' בריאה שבכל פרצוף, והוא מ"ש רז"ל (יומא פה ע"א) מהיכן הולד נוצר מראשו כו' אבא שאול אומר מטיבורו ומשלח שרשיו אילך ואילך, ואמרו שם עד כאן לא קאמר אבא שאול אלא לענין יצירה כו', אבל לענין פקוח נפש אפי' אבא שאול מודה דעיקר חיותיה באפיה. [וע' בתוספת שם שהקשו כי בנדה (דף כה ע"א) אמר אבא שאול ג"כ כי תחילת ברייתו מראשו, ואומר רבינו תם שם כי בנדה צ"ל כרשון¹¹⁵ וכן הוא בערוך ע"ש. אמנם בתוספתא (נדה פ"ד) כתוב שם ג"כ כמו הגירסא שלפנינו, אך במדרש (ויקרא רבה פ' י"ד סימן ח') שם איתא כגירסת ר"ת והערוך] אך באמת הנה אלו ואלו הם דברי

¹¹¹ עי' ס"י פ"ג מ"ה.

¹¹² עי' זהר ח"ב עו ע"א, ועי' ע"ח פרקי הצלם פרק ב'.

¹¹³ להלן תמצית דברי רבינו שם (בביאורים): כתוב בע"ח שער טנת"א פ"ה שהנפש בלב. וקשה ממ"ש בשער המוחין פ"ה ועוד כמה מקומות, שהנפש הוא בכבד. אלא פשר הדבר הוא, שנר"נ הוא שורש כולם, ולכן אע"פ שהמוחין שבראש הנר"נ נחלק לג' בחי' חב"ד, אמנם עיקר גילוי של הרוח אינו אלא בלב, ועיקר גילוי של הנפש יוצאת מהלב אל הכבד. ואין הכוונה שהלב יורד ממדרגה למדרגה ונעקר ממקומו, אלא שרשו לעולם קיים במקומו, ומכח ריבוי האור שבו מתפשט אורו ומאיר לכבד, ומשם מתפשט לכל איברים. ולכן נאמר שהכבד הוא כלי לאור הנפש, שכן האיברים מקבלים את הארת הנפש רק לאחר שנצטמצם האור מהלב וירד לכבד. והנה אור הרוח מקבלים דרך העורקים הנמשכים מהלב, ולכן אמרו שהלב הוא כלי לרוח. ובמקום עיקר גילוי הרוח לא נזכר הנפש אע"פ שמצוי שם, שכן שם אינו ניכר אורו על דרך שרגא בטיהרא אבל באמת אף הנפש שורה בלב וכנ"ל.

ועי' בבהגר"א על תיקו"ז עח ע"א, ז"ל, והוא נורא דאיהו בערקין דדמא רוחא נשיב אבתריה בערקין דלבא - כצ"ל, דבמוחא וריאה ולבא הן נר"ן כמ"ש סוף תיקון כ"ו ואעפ"כ שריא ע"י התנשבות הריאה הרוח בלב כמו הנשמה שעיקר חופף על האדם וענפיה בתוכו וכן האויר בעולם ונשיב באדם וכן כה"ג בנפש שעיקרה בלב ומתפשט בכבד וז"ש למעלה דלבא ארונא אע"ג דס"ת הוא הריאה כנ"ל, ע"כ.

¹¹⁴ עי' ע"ח שער כו ריש פרק א'.

¹¹⁵ וז"ל, תחילת ברייתו כרשון, פירוש, יום שנגמר תחילת צורתו הוי כל גופו גדול כסלעם.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

אלקים חיים, כי בבחי' הבריאה של הולד שהוא התחלת מציאותו ויציאתו אשר מאין ליש, הוה ראשיתו מראשו שהוא מהמות שבו, כי משם הוא שורש (מ' ע"ב) החיות, ושם הוא ראשית העצם, ונקודתו הפנימית, אשר משם נמשך ההתהוות של הולד. והוא מה שאמרו כי לענין חיותיה גם אבא שאול מודה ששם הוא שורשו בעצם, אך זהו רק בבחי' האיכות שבו, שהוא בחי' הבריאה שבו, אבל בבחי' היצירה של הולד, שהוא מציאותו בכמות, הנה בזה נעשה ההתחלה מהחלק האמצעי שבגוף, והוא מ"ש מטיבורו, ור"ל מטבור הלב עד טבור הגוף, ששם הוא החלק האמצעי שבגוף, וכמו שאמרו שם דכל מידי ממציעתיה מיתצר, ומתחיל מציאותו אשר בבחי' יצירה מהרוח והלב, שהוא החלק האמצעי שבגוף, ומשלה שרשיו אילך ואילך, כי הרוח והלב שהוא באמצע הוא בחי' היצירה שבהפרצוף, והוא הגויה ומציאותו הוא מטבור הלב עד טבור הגוף, והוא כל חלק הגוף אשר לפני¹¹⁶ מן הפרסא המפסיק בין הלב והריאה לבין הכבד והמעיים, וכ"ז הוא בחי' היצירה שבגוף, אך הנפש עם הכבד וכל חלק החיצון והתחתון שבגוף הוא בחי' עשיה שבכל פרצוף, כי שם נגמר תיקונו בכל עביותו וחומריותו הנצרך אליו לקיומו בעוה"ז.

וכן הנה ישנם עד"ז כל אלו הג' בחי' ומדרגות בכל עולם ועולם ג"כ, כי אין בריאת ויצירת ועשיית האדם אלא רק מאותן הבחי' אשר ישנם בעולם, וכמ"ש באבות דר' נתן פ' ל"א¹¹⁷ וכנו', (והם הג' מדרגות שבעשר ספי' אשר בכל עולם שהם כח"ב חג"ת נהי"מ כנודע).

ונמצא כי אלו הג' מדרגות דבריאה יצירה עשיה הנה הם ישנם הן בפרטות, שהוא בכל אדם בפרט, והן בכללות שהוא בכל עולם ועולם בפנ"ע, והן בכללי כללות שהם הג' עולמות בי"ע, כי בכללי כללות הוה כל הג' עולמות יחד ג"כ רק כללות פרצוף אדם אחד¹¹⁸. וכן הוא כל עולם בפנ"ע הוה כל א' בחי' קומת פרצוף אדם בכל תכונותיו כנו', והרי נבחן בחי' בריאה יצירה עשיה בכל עולם גופה וכן בכל אדם גופה. וכבר אמרנו כי אלו הג' מדרגות שבאדם הנה הם הנשמה רוח נפש שבו, וכן הם ג"כ בחי' הנר"נ שבכל עולם גופה, וכן הוא בכללי כללות, כי עולם הבריאה הוא בבחי' נשמה, ועולם היצירה הוא רוח, ועולם העשיה הוא נפש. הגם שיש נר"נ בכל א' מהם עצמו ג"כ, אמנם בהעריך כלל כל עולם זה כנגד זה, הנה נבחן כל א' לגבי חבירו רק בבחי' מדרגה אחת לבר, כי כלל כל עולם העשיה כולה שהיא התחתונה והחיצונה לכולם, הנה נבחן כל הג' חלקי הנר"נ שבה כולם רק בבחי' נפש לבר, כי הם רק הנר"נ שבהנפש גופה, והיא כולה רק הנפש הכללי. וכל עולם היצירה בכלל שהוא האמצעי לכולם הוא כולו בחי' רוח, והנר"נ שבו הם רק הנר"נ שבהרוח הכללי. וכל עולם הבריאה בכלל שהוא העליון והפנימי לכולם הוה הנר"נ שבו כולן בבחי' נשמה, והם הנר"נ שבהנשמה הכללי, כי כל א' הוא כלול מכל הבחי' וישנם בכל א' כללים ופרטים ופרטי פרטים עד אין חקר, וכמו שיתבאר עוד בעה"י לקמן בדברינו.

פרק ב

¹¹⁶ כלומר, למעלה מהפרסא. ואם כן בע"כ הוא מהגרון עד הסרעפת.

¹¹⁷ הו"ד לעיל הערה 110.

¹¹⁸ עולם האצילות, הרי הוא עולם שהכל נתגלה בו בבחינת אלקות, ולכן יש לו צורת פרצוף אדם. ממילא עולמות בי"ע, הרי הם עולמות נפרדים, כלומר שאינם אלקות כלל ואינם נכללים באצילות, בהכרח שיש להם צורת פרצוף אדם בפני עצמו. ועי' לקמן שער ד' פרק ג'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הזכרנו כי ישנם ג' חלקים בפרצוף אדם, מכיוון שרק לג' אלו יש מקום משכן בגוף, אמנם באמת ישנם עוד ב' חלקים והם חיה ויחידה שאין להם כלים להתלבש בהם כי אין בגוף כח לקבלם ומקיפים את הגוף מבחוץ. הכלי של הארת החיה (ולא של החיה עצמה) היא הנשמה והוא אור המקיף, ואילו הכלי של הארת היחידה היא החיה ומקיפה את החיה והיא מקיף דמקיף להגוף.

וכן הוא עד"ז בעולמות בי"ע, הנר"נ מקבילים לבי"ע, ואילו ח"י אינם מקבילים לעולמות נבראים להיות כלים להם, והם רק מקיפים אותם ואינו נגלה מהם בעולמות אלא הארתם בלבד.

יש ה' בחי' פרטיות בכל בחי' כללית. לכן כמו שחיה הכללית לא נכנסת בכלי כלל בכל ה' חלקיה, כך החיה הפרטית שבכל אחד מהנר"נ הכלליים גם כן אינה מתלבשת בחלקים ההם שבגוף אלא רק מקיפה מבחוץ. והנה עיקר הצורה המתלבשת בגוף הוא רק ב' החלקים התחתונים הרי הם רוח ונפש הכלליים, והם אשר מתלבשים בלב וכבד (והנר"נ הפרטיים שבהם מתלבשים בכל ג' מקומות מוח לב כבד וכמשי"ת). אמנם הנשמה הכללית אינה מתלבשת במח אלא בקצה התחתון שלה, וכל מציאותה אינו אלא כדי לעלות על ידה.

אמנם מה שאמרנו שחלקי הצורה הם ג' והם נר"נ, הנה האמת הוא שחלקי הצורה

הם חמשה, והם נרנח"י, וכמו שאמרו רז"ל בבראשית רבה (פ' י"ד סימן ט') וכן בדברים רבה (פ' ב' סימן ל"ו) חמשה שמות יש לנשמה נפש רוח נשמה חיה יחידה, והם באמת ה' בחי' נשמה, כל א' גבוה מחבירו. אך מה שאמרנו שהם ג', הוא משום כי מקומם ומשכנם בהגוף הוא רק (ט ע"ג) ג' לבד¹¹⁹, שהם נפש רוח נשמה, ועל ידיהם נתחלק הגוף לג' מדרגות, שהם ראש גויה בטן¹²⁰, ופנימי תיכון וחיצון כנ"ל, ולא נמצא בהגוף מקומות וחדרים לחלקי הצורה אלא רק ג' לבד, שהם מוח לב כבד, והם המקום ומעון לנר"נ. אבל להחיה והיחידה לא נמצא להם כלים בהגוף להתלבש בהם, כי אין בכח הגוף לקבלם מחמת אורם הגדול, אלא שהחיה היא בתוך הנשמה, שהנשמה היא הגוף והכלי שלה, והיחידה היא שורה בתוך החיה. והעיקר הוא כי החיה והיחידה הנה הם אינם מתלבשים בעיקר אורם בהגוף כלל אלא שהם מרחפת על הגוף מבחוץ, כי החיה היא מרחפת על הנר"נ שבהגוף, והיא להם בבחי' אור מקיף, והיחידה היא מרחפת על החיה והוא מקיף למקיף. ומה שאמרנו שהם מתלבשים בהנשמה הוא רק הארתם לבד, אבל הם עצמם אינם מתלבשים בהגוף כלל, אלא הם רק בבחי' מקיף ומקיף למקיף. ומשום שהם אינם מתפשטים להתלבש בהגוף ממש ולא נמצא בהגוף אלא רק ג' כלים להנר"נ לבד שהם מוח לב כבד כנז', לכן אמרנו שחלקי הצורה אשר בהגוף הם ג' שהם הנר"נ.

והנה עד"ד שאמרנו בכל אדם בפרט כן הוא עד"ז בעולמות בכלל כי הנה הם ג' עולמות בריאה יצירה עשייה אשר הם כלל העולמות הנפרדים¹²¹, משום שהם כולם אינם אלהות כלל¹²², והנה הם ג' כלים לקבל בתוכם את הנר"נ הכלליים, כי הנפש הכללי הוא בעשייה, והרוח הכללי הוא ביצירה, והנשמה הכללי בבריאה, אבל לחיה ויחידה הכלליים לא נמצא עוד עולמות נבראים להיות כלים להם, אלא הוא כי החיה והיחידה הכלליים הם רק מרחף עליהם מבחוץ בבחי' מקיף ומקיף למקיף, ולא נכנס מהם בעולמות מבפנים אלא רק הארתם לבד.

והנה עד"ד שאמרנו שישנם ה' צורות כלליים שהם נרנח"י, כן הוא ג"כ שכל א' מאלו הה' הוא כלול ג"כ מה', שישנם ה' בחי' נרנח"י בהנפש הכללי, נפש שבנפש רוח שבנפש נשמה שבנפש חיה שבנפש יחידה שבנפש, וכולם הם נפש הכללי. וכן עד"ז ה' בחי' נרנח"י בהרוח הכללי, וכן ה' בחי' נרנח"י בהנשמה הכללי, וה' בחי' נרנח"י בהחיה הכללי, וה' בחי' נרנח"י בהיחידה הכללי. וכן עד"ד שאמרנו שהחיה והיחידה הכלליים לא נמצא להם כלים בהגוף, והם אינם מתלבשים בהגוף אלא שנשארים מבחוץ בבחי' מקיף ומקיף

¹¹⁹ עי' ע"ח שער א' ענף ג'.

¹²⁰ עי' ס"י פ"ג מ"ה.

¹²¹ עי' מקור לשון זה בזהר בראשית כב ע"א.

¹²² עי' לעיל הערה 53.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

למקיף, כן הוא עד"ז בהחיה והיחידה הפרטיים אשר בכל א' מהנרנח"י הכלליים. הנה הם ג"כ אינם מתלבשים בהגוף אלא שנשארים ג"כ רק בבחי' מקיף ומקיף למקיף וכגון הנפש הכללי אשר אמרנו שהוא מתלבש בהגוף ומקומו וגילויו הוא בהכבד, ומשם הוא משלח פארותיו בכל הגוף כולו ומאיר ושולט בחלקי החיצונית דהגוף וכנ"ל. הנה כל התלבשות זוהה הנה הוא רק בבחי' הנר"נ שבנפש, אבל החיה והיחידה שבהנפש הנה הם אינם מתלבשים בהגוף, אלא רק בהאררתם לבד, אבל עיקר אורם נשאר מבחוץ בבחי' מקיף ומקיף למקיף. וכן עד"ז בהרוח הכללי המתלבש בהלב ומאיר ושולט בהחלק האמצעי שבגוף, והנה הוא כלול מנרנח"י שהם הנרנח"י שבהרוח הכללי וכנו', הנה אינו מתלבש בהלב והגוף אלא רק בהנר"נ שבו לבד, אבל החיה והיחידה שבו הם נשאר מבחוץ בבחי' מקיף ומקיף למקיף. וכן עד"ז הנשמה הכללי אשר (ט ע"ד) היא מתלבש בהמוח ומאיר ושולט בהחלק הפנימי שבגוף, והנה היא כלולה מנרנח"י שהם הנרנח"י שבהנשמה הכללי, הנה אינו מתלבש בהמוח והגוף אלא רק בהנר"נ שבה לבד, אבל החיה והיחידה שבה הם אינם מתלבשים בהגוף כלל, אלא שהם נשאר מבחוץ בבחי' מקיף ומקיף למקיף.

והרי נמצא כי יש לכל גוף ו' מיני מקיפים פרטיים והם החיה והיחידה אשר בכל א' מהג' אורות נר"נ הכלליים, והוא לבד החיה והיחידה הכלליים שהם כולם רק מקיפים לבד בכל הה' בחי' נרנח"י שבכל א' מהם, והרי הם בסך הכל ט"ז מיני מקיפים לכל פרצוף ופרצוף, וכן הוא בכל עולם ועולם. אמנם הוא כי כ"ז הוא רק בדרך כלל, אבל בפרטיות הנה מתרבים הארת הנרנח"י שבכל א' בהפנימים והמקיפים שבהם לפרטים רבים אין חקר, וכמו שמבואר בהדרושים. וע' דברינו בשער העקודים פ"ב אות ז' סי' ב'¹²³, וענין צורך ותועלת המקיפים ע' דברינו שם אות ח'¹²⁴, וכן יתבאר כ"ז ג"כ קצת לפנינו בשערים הבאים בעה"י.

אמנם דע כי הנה הגם שאמרנו שחלקי הצורה המתלבשים בהגוף הנה הם ג' שהם נר"נ ואמרנו כי נתייחד להם ג' כלים בהגוף שהם מוח לב כבד, והם מקום ומעון להנר"נ וכנ"ל, הנה האמת הוא כי עיקר הצורה המתלבש בהגוף ממש הם רק שנים שהם נפש ורוח לבד, והנר"נ דהנפש והרוח הם אשר מתלבשים במוח לב כבד, אבל הנשמה הכללית היא אינה מתלבש בהמוח אלא רק בהקצה התחתון שלה, כי עיקר מדרגת האדם הוא רק הנפש והרוח, אבל הנשמה היא באמת למעלה ממדרגתו ואינה מתלבשת בהאדם אלא רק כדי להתעלה ולהתגדל על ידה למעלה ממדרגתו שהוא נפש ורוח, ולהתעלה על ידה

¹²³ ולהלן תמצית דבריו שם: הנר"נ מתלבשים בגוף משא"כ חיה ויחידה. נמצא, כי החיה והיחידה אין להם השתוות עם הגוף כלל, שכן אינם מאירים בו על ידי שמתייחדים בו, אלא רק מאירים בו על ידי הנשמה. והנה פעולת אור מקיף אינו אלא לזכך את הכלי מבחוץ (ועי' לקמן בהערה הבאה), ועי"כ הוא עובר דרך הגוף ומתאחד עם האור הפנימי. בחי' חיה ויחידה הינם המקיפים הכלליים הנמצאים בכל עולם ועולם בפ"ע מעולם האצילות ולמטה. כל זה מיירי רק באו"מ הכלליים, אמנם כל עולם יש לו את המקיפים הפרטיים השייכים לכל בחינה ובחינה שבו.

¹²⁴ ולהלן תמצית דבריו שם: מקיפים הם לצורך ה' בחינות: א) לזכך את הגוף והכלי מבחוץ, ב) לפעמים על ידי פגם ועון, כאשר נחלש ונתמעט כח האור הפנימי אזי המקיף מחיה את הגוף, ג) יש אפשרות לכל א' להתעלות על ידי הארה מהמקיף, להשתנות מאור פנימי למקיף וממקיף למקיף יותר עליון עד אין קץ, ד) על ידי האור המקיף מתראה אלינו תמיד רשימו מאלקותו ית' דהיינו כבוד מלכותו שבכל עולם והיינו הניסים הגלויים, ה) לצורך התיקון האחרון דלעתיד. ג' הבחי' הראשונות באים על ידי מקיפי נר"נ. ומה שאמרנו שהוא לצורך הניסים הגלויים הוא רק מאור היחידה הפרטי שבאור מקיף החיה הכללי אבל האור המקיף דהיחידה הכללי עיקרו אינו מאיר אלא לימות המשיח. והאחרון הינו עומק הכוונה בכל האורות המקיפים, כי הם מנהיגים את העולם בהעלם תמיד לצורך תכלית התיקון האחרון. והאור המקיף דהיחידה עיקר עניינו הוא התיקון האחרון, והוא שורש לכל הכבשי דרחמנא (ברכות י ע"א).

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

למדרגת הנשמה ג"כ, ומשום שעיקר מדרגת האדם הוא רק נפש ורוח, לכן הם אשר מתלבשים ומשתתפים עם הגוף וחומר ונעשים חד עמו, אבל הנשמה אין לה השתוות עם הגוף כלל אלא רק בהקצה היותר תחתון שבה לבד, ובוה לבד היא מתלבשת בו, והתלבשותה הוא ג"כ רק ע"י הנשמה שברוח, אשר מקומה הוא בהמות, ומה שאמרנו לעיל שהרוח הוא בלב, הוא רק הרוח שברוח, אבל הנשמה שברוח שורה ג"כ רק בהמות, והוא עיקר הנשמה שבאדם, אשר במדרגת האדם. ובתוך אותה הנשמה שברוח מתלבשים הנר"נ שבהנשמה הכללית בהקצה היותר תחתון שבהם, וכדי להתעלה ולהתגדל על ידן למעלה ממדרגתו¹²⁵, וע"י אותה הנשמה הכללית קשור האדם למעלה למעלה, ועל ידה שורה השכינה בישראל ומיוחד שמו עליהם, כמו שיתבאר כ"ז למטה באר היטיב בעזרת השם יתברך שמו.

פרק ג

הנפש ורוח הכלליים של העולמות ב"ע אינם אלקות כלל. הנשמה חיה ויחידה שלהם הינם אלקות גמורה אפילו בחלקיהם הפרטיים, שכן שרשם באצילות. אמנם בכל עולם כללי יש מדרגה אחרת של השפעת האלקות לחלקיו הפרטיים של הרוח והנפש שבהם: בעולם העשייה האלקות אינה אלא ביחידה הפרטית שברוח ונפש הכלליים, בעולם היצירה גם החיה הפרטית שברוח ונפש הכלליים הינה אלקות, ובעולם הבריאה גם הנשמה הפרטית שברוח ונפש הכלליים הינה אלקות גמורה.

והנה אמרנו כי יש נרנח"י כלליים ונרנח"י פרטיים, והיינו שכל א' מהנרנח"י הכלליים הנה כלול כל א' ג"כ מנרנח"י וכנ"ל. אמנם הנה יש חילוק גדול בין הנרנח"י הכלליים להנרנח"י הפרטיים, כי הנרנח"י הכלליים הנה הרוח והנפש הכלליים הם נבראים נוצרים נעשים והם אינם אלקות כלל (וע"פ מה שיתבאר למטה), אבל הנשמה והחיה והיחידה הכלליים אלו הג' הם כולם אלקות גמור, גם בהעולמות ב"ע. שאפי' בעולם העשייה הוה מהנשמה הכללית ולמעלה כולו אלקות גמור, כי הנשמה הכללית אשר גם בהעשייה הנה היא מעולם האצילות, אשר הוא אלקות גמור כמו שיתבאר בשערים (י ע"א) הבאים. אמנם הנרנח"י הפרטיים אשר ישנם גם בהנפש והרוח הכלליים, הנה יש בהם בחי' שהם אלקות ויש בהם בחי' שאינם אלקות, ויש חילוק בזה בין העולמות, כי בעולם העשייה הוה האלקות שבהם רק היחידה לבד שבהם, כי היחידה הפרטית אשר גם בהרוח והנפש הכלליים דהעשייה הוא אלקות גמור, אבל מהחיה ולמטה אשר בהרוח והנפש הכלליים דהעשייה הם אינם אלקות כלל, ובעולם היצירה הוה גם החיה הפרטית אשר בהרוח והנפש הכלליים דהיצירה ג"כ אלקות גמור, אך מהנשמה הפרטית ולמטה אשר בהרוח ונפש הכלליים דהיצירה הם אינם אלקות כלל. ובעולם הבריאה הוה גם הנשמה הפרטית אשר בהרוח והנפש הכלליים דהבריאה ג"כ אלקות גמור, ורק הרוח והנפש הפרטיים אשר ברוח ונפש הכלליים דהבריאה הם אינם אלקות כלל. ונמצא כי בעולם הבריאה הוה האלקות מהנשמה ולמעלה לעולם, ר"ל גם הנשמה הפרטית אשר בהרוח ונפש הכלליים שבה, אבל בעולם היצירה הוה האלקות אשר גם בהרוח והנפש הכלליים שבו רק מהחיה ולמעלה, אך בעולם העשייה לא הוה אלקות ברוח ונפש הכלליים שבה אלא רק היחידה לבד שבהם.

¹²⁵ עי' יהל אור ח"א יא ע"ד וז"ל, ג' ראשונות אין מושגים כלל וכלל בכל עולם ועולם, והתחלת העולם אינו אלא מז"א ונוק', והן נקראים עולם, וכו' וכן באדם נשמה חיה יחידה שכללם הנשמה היא ג"ר של הרוח של האדם, אבל הנשמה עצמה שהיא ג"ר עצמן אינן באים באדם כלל, והן אלקות, וז"ס איש האלקים, והן בחטאי האדם מסתלקין בסוד מוחין וכו', ג"ר של הרוח עולין למעלה ואין פגם נוגע בהן רק סילוקן מאדם, בסוד שיחת לו לא וכו', עכ"ל.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

והרי נמצא מכ"ז כי היחידה היא לעולם אלקות, ור"ל גם היחידה הפרטית אשר גם ברוח ונפש הכלליים דהעשיה, אבל הרוח והנפש הפרטיים דהרוח ונפש הכלליים הם לעולם אינם אלקות, אפי' בעולם הבריאה. אך הנשמה והחיה הנה בעולם הבריאה הם ג"כ אלקות גמור לעולם, ור"ל אפי' הנשמה והחיה הפרטיים אשר גם בהרוח והנפש הכלליים, אבל ביצירה הוה האלקות רק מהחיה לבד, אך לא מהנשמה ולמטה. ובעולם העשיה הוא רק היחידה לבד ולא מהחיה ולמטה, וכ"ז הוא רק בהנשמה והחיה הפרטיים אשר ברוח ונפש הכלליים, אבל הנשמה והחיה הכלליים ומכש"כ היחידה הם כולם לעולם אלקות גמור בכל חלקי הנרנח"י שבהם גם בעולם העשיה [וכמ"ש האריו"ל בשער הצלם פ"א ובשער השמות פ' א' ב' ובכ"מ], וכן כתב ג"כ הגר"א ז"ל בהיכלות בראשית (היכל א' בספר יהל אור דף י"א ע"ד¹²⁶), ובמה שכתבתי החילוק בין הכללים להפרטים בזה יתיישב דברי הגר"א בליקוטיו שבסוף הספד"צ (לז ע"ד) ד"ה ידוע שהבדל עצמי כו' ע"ש¹²⁷, שהוא נראה כסותר את עצמו למה שכתב בהיכלות הנו', אבל לפי מה שכתבתי הוא ניהא, כי בליקוטיו שם מדבר בהנרנח"י שבנפש רוח הכלליים, כי רק הם לבד הם עיקר מדרגת דהעולמות ב"ע והוא מדרגת האדם והבן¹²⁸].

פרק ד

מקומן של כל בחינות הנשמה הפרטית שבר"נ הכלליים מקומם הוא במוח בלבד, והוא לעולם המקום הפנימי ביותר לכל גשם הנושא אותו, שכן שם שוכנת עיקר הצורה דכל מציאות. (ד"מ, בחינות הנשמה שברוח ונפש המה השורש לבחי' המוח שיש בחי צומח ודומם.)

הקצה התחתון של הנשמה הכללית שוכנת בנשמה דרוח שבמוח. והנה בעולם העשיה מתייחדת הנשמה הכללית באדם על ידי היחידה שבו, ומתפשטת היחידה ומתלבשת בהארתה שבחיה, והחיה בנשמה שבמוח הרי הוא הנשמה דרוח ונפש כנ"ל. ביצירה מתייחדת הנשמה הכללית באדם על ידי היחידה וחיה שבו, והללו מתפשטות ומתלבשות בהארתה בנשמה שבמוח כנ"ל. בעולם הבריאה מתייחדת הנשמה הכללית שבה על ידי היחידה וחיה ונשמה שברוח ונפש.

כל אחד מחלקי הנר"נ דרוח ונפש יש לו מקום משכן מיוחד לעצמו: הנשמה דרוח משכנו במוח עצמו. והנשמה דנפש היא בקרומין דמוח. (לעובר אין מח אלא קרומין בלבד, ואז זהו בחי' מוח שלו, ובגדלות הם הופכים לקרומין). הרוח דרוח הוא בחלל הימיני שבלב, והרוח, בנפש הוא בחלל השמאלי. הרוח שבנפש הוא בפנימיות הכבד ה"ה מקום חיותו, ואילו הרוח שבנפש הוא בחיצוניות הכבד ה"ה מקום מרה.

ודע כי הנשמה הפרטית אשר גם בהרוח והנפש הכלליים, הנה מקומם הוא ג"כ רק בהמוח, והוא מה שאנו רואין שיש בחי' מוח גם לבהמה, וכן יש בחי' מוח גם לנפש הצומחת שבכל מין צומח, וכן הוא גם לנפש המרכבת שבכל חלקי הדומם. והוא המקום דהנקודה הפנימית דכל גשם שהיא הנושא אותו (כמ"ש בספר יצירה פ"ד מ"ד ע"ש בהגר"א¹²⁹), כי שם שוכן הצורה העיקרית דכל מציאות. שכל א' הוא כלול מחומר וצורה

¹²⁶ הו"ד לעיל הערה 125.

¹²⁷ ז"ל: ידוע שהבדל עצמי אינו ברב ומעט לכן ד' הבדלים בארץ והן דצח"מ, וכן ד' בעולם אבי"ע והבדלם באלקות, כי בבריאה האלקות מנשמה ולמעלה, וביצירה מחיה, ובעשיה מהיחידה, ע"כ.

וז"ל הערתו שם: עי' יהל אור בראשית יא ע"ד [מנשמה ולמעלה הוא אלקות כידוע בכל עולמות ב"ע אפילו בארץ הזו התחתונה ואפילו באדם הנשמה שלו למעלה חלק אלוך ממעל] ע"ש ומ"ש כאן כוונתו הוא על החיה ויחידה אשר מהג"ר דהרוח עצמו [דהיינו הנשמה הפרטי דרוח דבריאה, וכן החיה הפרטי דרוח הכללי דיצירה - דע"ה ח"א נב ע"ד] ועי' בע"ח שער הצלם פ"א ושער השמות פ"א ובדרושי אבי"ע פ"ה, ע"כ.

¹²⁸ במהדורה הישנה השמיט לסגור המוסגר ותוקן במהדורתנו.

¹²⁹ ז"ל הס"י: שבע כפולות בג"ד כפר"ת מעלה ומטה מזרח ומערב צפון ודרום והיכל הקודש מכון באמצע והוא נושא את כולם. ופי' הגר"א שם מעלה כו' - ר"ל כמו בכל גשם יש ששה שטחים ונקודה הפנימית שנושאת הכל שממנה כולם יוצאים, כן למשל בספירות ר"ק עד"א ו' ספירות כידוע כמ"ש לעיל בפרק א', ושכינה היכל הקדש באמצע.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כנ"ל שער ב', ואותו המקום דהנקודה הפנימית אשר בו שוכן הנפש המרכבת, שהיא הצורה אשר ישנו גם בהדומם, הוא בחי' המוח שבו, ושם הוא שורשו (י ע"ב) והתחלתו, שהוא בחי' הראש שבו. וע' שער פרקי הצלם (ריש פרק ב') שאמר שם הרב כי אין דבר שאין בו נרנח"י, והוא כללות הנפש המרכבת שאמרנו שישנו גם בהדומם, והוא הכח המקיים את הרכבתו, שהוא בחי' נפש הדומם. וע' בדברי הרב בשער קיצור אבי"ע (פ"ב ושם פ"י בד"ה הדומם) ע"ש.

ונחזור להענין כי הנה עכ"פ הוא כי מקומה של הנשמה הפרטית אשר גם בהרוח והנפש הכלליים הוא ג"כ רק בהמוח, ועל זה נתייחס ג' מקומות בהגוף דכל פרצוף שהם מוח לב כבד, כי הם המשכן והמעון להנר"ג הפרטיים אשר בהרוח והנפש הכלליים, שהם עיקר מדרגת של כל פרצוף וכנ"ל. ולכך נתייחס להנר"ג שבהם ג' כלים, מוח לב כבד, והם מעון ומדור להם, שבהם הם שוכנים. אבל הנשמה הכללית שהיא כולה אלהות, אין לה השתוות כלל עם שום גוף וכלי, ולכן לא נתייחס לה כלי כלל בהגוף לקבל אותה בתוכה, אלא שהיא שוכנת בתוך הנשמה דהרוח אשר במוח, שהנשמה דהרוח הוא הכלי שלה, ושם היא מתפשטת בהקצה היותר תחתון דהנר"ג שלה, ובזה לבד הוא מתלבש בכל פרצוף. והנה בעולם העשיה, אשר האלהות שבה היא רק היחידה דהרוח ונפש וכנ"ל פ"ג, הנה מתייחדת הנשמה הכללית בהארם ע"י היחידה שבו, והיחידה הרי היא מתפשטת ומתלבש בהארטה בהחיה, והחיה בהנשמה שבמוח (שהוא הנשמה דרוח ונפש כנו) וכנ"ל פ"ב. ובעולם היצירה מתייחדת הנשמה הכללית בכל פרצוף ע"י היחידה והחיה שבהרוח ונפש, ובעולם הבריאה מתייחדת הנשמה הכללית שבה ע"י היחידה והחיה והנשמה אשר בהרוח ונפש. ואותן הנשמה והחיה והיחידה דרוח ונפש שבה הם הג"ר דעולם הבריאה הנקרא כסא הכבוד, והנה הם בהיכל הז' דבריאה שהוא בחי' המוח שבה, ובהם מתפשטת ומתייחדת הנשמה הכללית דהבריאה וכמ"ש בשער כסא הכבוד (פרק א').

אמנם מה שאמרנו שהנשמה דרוח ונפש הם בהמוח, הנה עיקר הנשמה שבהמוח עצמו הוא רק הנשמה דהרוח, אבל הנשמה שבנפש הנה היא אינה בהמוח עצמו אלא רק בהקרומין דהמוח¹³⁰, והקרומין הם בבחי' בשר, שהוא משורש הדם, והכבד מקום משכן דהנפש. ואותן הקרומין הנה בהיות הולד בבחי' עיבור שאז אין בו רק נפש לבד, הוה אותן הקרומין אז בו במציאות מוחין ממש, והם המוחין דעיבור, אך אח"כ בגדלות¹³¹ כשנגמר בו המוחין האמיתי הנה נעשה מהמוחין דעיבור לקרומין על המוחין, ושם שורה בו הנשמה דהנפש, והוא לבוש על הנשמה דהרוח שהוא בהמוח ממש, כמו הקרומין שהם לבוש על המוחין. ונמצא כי עכ"פ הוא שהם שניהם בהמוח שבראש, זה בהמוח ממש וזה בהקרומ, וכן עד"ז בהרוח שבשניהם, כי הן הרוח שברוח והן הרוח שבנפש, שניהם הם בלב, וזהו מציאות השני חללים שבלב¹³¹, באחד רוח ואחד דם, הימין רוח והשמאל דם, והם הרוח שברוח והרוח שבנפש. ומה שהוא דם הוא משורש הכבד אשר בו, ששם הוא עיקר מציאותו וגילוי, כי עיקר מציאותו וגילוי דהנפש הוא רק בכבד, וכן הוא עד"ז בהנפש שבשניהם. כי הן הנפש שברוח והן הנפש דהנפש שניהם הם בהכבד, הנפש דהרוח מבפנים, והנפש דהנפש מבחוץ, והוא אשר משתתף (י ע"ג) ומתערב עם הדם והבשר, וכמ"ש (דברים יב נג) כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר, והוא הנפש דנפש אשר הוא משתתף ומתערב עם הדם והבשר אבל הנפש דהרוח הוא מבפנים אליו,

¹³⁰ עי' שער הצלם פרק ב' וכן בשער אנ"כ פרק י ושער המוחין פרק א'.

¹³¹ עי' ברכות ס"א ע"א: אמר רב יצר הרע דומה לזבוב ויושב בין שני מפתחי הלב שנאמר זבובי מות יבאיש, ע"כ, ועי' תיקו"ז נה ע"ב.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ושניהם הם בכבד. וזהו הענין מה שתלוי טריפת הכבד בשיעור ב' זיתים¹³², כזית במקום מרה ושם הוא הנפש שבנפש, וכזית במקום חיותו ששם הוא הנפש דהרוח, ונקרא הוא מקום חיותו, כי הרוח הוא עיקר החיים.

והרי נתבאר לנו מכ"ז כי הן הנר"נ דהרוח והן הנר"נ דהנפש שניהם הם במוח לב כבד, שהם ראש גויה בטן, וכן הם שניהם בכל חלקי פנימי תיכון חיצון דהגוף שאמרנו לעיל פ"א, והרי הם מתחילים שניהם מן המוח, וכן הם מתפשטים שניהם עד סוף הגוף.

פרק ה

קשה על הנ"ל, שכן ידוע שיש לנר"נ מקום וכלי בגוף, והם מוח לב כבד, וכמו שהוא בכללות העולמות כן הוא בפרטות כל פרצוף, ובכללות העולמות הם ב"ע, ומהנ"ל משמע שהנשמה שבכולם במח, והרוח שבכולם בלב ונפש שבכולם בכבד. אלא כמו שהנר"נ מתחלקים באופן שזה למעלה מזה כן הוא זה לפנים מזה בעובי, ולכן הנר"נ שבנשמה היא כולה במוח, ונר"נ שברוח כולה בלב, ונר"נ שבנפש כולה בכבד. והדברים מתחלקים באופן זה. בכל עולם ועולם נר"נ שבנשמה היא הנשמה הכללי והנר"נ שברוח הוא בחי' הרוח הכללי והנר"נ שבנפש היא הנפש הכללי. הנשמה דנשמה היא עצמותה העיקרית דהנשמה והרוח שברוח הוא עצמותו העיקרי דהרוח, והנפש שבנפש היא עצמותה העיקרית דהנפש, ממילא שלשת בחינות אלו עומדות בזכות עצמן.

שרשי שאר חלקי הנר"נ הם כדלהלן: מחלק הרוח הפרטי שבנשמה דבריאה נמשכת הנשמה הפרטית דנשמה דיצירה, מהרוח שברוח דבריאה נמשכת הנשמה שברוח דיצירה, מהרוח שבנפש דבריאה נמשכת הנשמה שבנפש דעשיה. הנשמה של הנפש נעשית מהנפש של הנשמה, והרוח דהנפש נעשה מהנפש שברוח. אמנם מה שיש לכאורה לתמוה בזה, כי הוא נגד הנודע ונגד מה שאמרנו לעיל

בכל דברינו, שישנו לכל א' מהנר"נ מקום מיוחד בהגוף, והם הג' כלים מוח לב כבד, שהנשמה היא למעלה בהמוח, והרוח הוא באמצע שהוא בלב, והנפש הוא למטה שהוא בכבד, כי כמו שהוא בכללות העולמות כן הוא בפרטות כל פרצוף, ובכללות העולמות שהם בריאה יצירה עשיה. ובריאה היא נשמה ויצירה רוח והעשיה נפש, הרי הם בכל עיקרם זה למעלה מזה לגמרי, והם הנר"נ הכלליים, וכן הוא בפרטות ג"כ, שבמקום שמשתיים העליון שם מתחיל התחתון. אבל לפי מה שאמרנו עתה הרי יהיה נמצא שאין חילוק מקומות ביניהם כלל, כי הרי הם שלשתם במוח שהוא הנשמה שבהם, ושלשתם בלב שהוא הרוח שבהם, ושלשתם בכבד שהוא הנפש שבהם. והוא ע"פ מה שאמרנו שגם הנר"נ דהנשמה הכללית הם מתפשטים ג"כ ומתלבשים עם הקצה היותר תחתון שבהם בהרוח.

ופשוט הוא שאותן הבחי' דהנר"נ הם מתפשטים ומתחלקים ג"כ ע"ד הסדר, דהנר"נ שבהרוח ונפש הכלליים והרי הוו שלשתם בהמוח ושלשתם בהלב ושלשתם בהכבד, וא"כ הרי אין חילוק מקומות בין מעלה ומטה בהנר"נ הכלליים אשר בכל פרצוף ופרצוף גופה כלל. משא"כ בהנר"נ הכלליים דהעולמות, הרי הם חלוקים במקומם לגמרי, שהרי עולם הבריאה שהיא הנשמה הכללית דהעולמות היא עומדת בכל עיקרה למעלה, ועולם היצירה שהוא הרוח הכללי הוא עומד בכל עיקרו באמצע, ועולם העשיה שהיא הנפש הכללי היא בכל עיקרה למטה. והרי לא הוו הנר"נ הכלליים שבהעולמות עם הנר"נ הכלליים שבכל פרצוף ופרצוף בסדר אחד כלל, והוא לכאורה קושיא גדולה, כי הרי לעיל פ' א' ב' אמרנו שסדר מציאות העולמות עם סדר בנין כל פרצוף שוים הם בכל וכל.

אך הענין בזה הוא כי הרי כבר מתבאר מדברינו לעיל פ"א, כי כל נר"נ הנה כשם שהם חלוקים בין מעלה ומטה, שהנשמה הוא למעלה והרוח באמצע והנפש למטה, כן הם חלוקים ג"כ בין פנימי לחיצון, שהנשמה היא בחלק הפנימי שבגוף, והרוח הוא בחלק התיכון, והנפש בחלק החיצון. והרי הם ג' מדרגות בגובה, שהם מעלה ואמצע ומטה, וכן ג'

¹³² עי' שו"ע יו"ד סי' מ"א סעיף ג'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

מדרגות בעובי שהם פנימי תיכון חיצון. והנה הם תשע בחי' שהם ראש תוך סוף, שכל א' הוא כלול מג', שהם פנימי תיכון חיצון. והנה הם הנר"נ שבנשמה, והוא במות, והנר"נ שברוח והוא בלב, {י ע"ד} והנר"נ שבנפש והוא בכבד, והם ט' [ועם שורש הנעלם דכל א' אשר ממנו הוא יוצא ונמשך הוא עשר, והם בחי' העשר ספי' שישנם בכל א', כי הנר"נ שבהנשמה בהפנימי תיכון חיצון שבה הם חב"ד, והנר"נ דהרוח בהפנימי תיכון חיצון שבו הם חג"ת, והנר"נ דהנפש בהפנימי תיכון חיצון שבה הם נה"י, (והמלכות הנה הוא פרצוף בפנ"ע, פרצוף הנוק' שישנם בה ג"כ כל אותן העשר)]. וכ"ז הוא הן בכללות העולמות, והן בפרטות כל עולם וכל פרצוף, כי כל א' הוא כלול מנר"נ כנ"ל, וישנם בכל א' כל התשע בחי', שהם ג' חלקי נר"נ, והם הי' ספי' שבכל א'. והנה הג' עולמות בריאה יצירה עשיה שהם הנר"נ הכלליים, וישנם בכל א' מהם התשע בחי' הנז'. הרי דעת לנבון נקל כי הג' חלקי רוח הפרטיים אשר בראש תוך סוף דהנשמה הכללית שהיא עולם הבריאה והם בחלקי התיכון שבהם, הנה הם השורש לכל עולם היצירה כולו שהוא הרוח הכללי בכל פרטיו שבו, וכן הג' חלקי נפש הפרטיים אשר בראש תוך סוף דהנשמה הכללית שהוא בחלקי החיצון שבהם. הנה הם השורש לכל עולם העשיה כולה שהיא הנפש הכללי בכל פרטיה שבה.

והענין בביאור הוא, כי הנה מחלק הרוח הפרטי שבהנר"נ דהנשמה דבריאה שהוא החלק התיכון שבה, הנה מזה נמשך הנשמה הפרטי שבהנר"נ דהנשמה דהיצירה שהוא החלק הפנימי שבה. כי מהרוח דהנשמה שבהנשמה הכללי נעשה הנשמה שבנשמה דהרוח הכללי. אמנם אח"כ מתפשט ומסתעף גם היא לנר"נ, והם הנר"נ שבהנשמה דהיצירה, ומחלק הרוח הפרטי דהנר"נ שבהרוח דבריאה, הנה מזה נמשך ונעשה הנשמה הפרטי שבהנר"נ דהרוח דהיצירה, כי מרוח שבהרוח דהנשמה הכללי נעשה מזה הנשמה שברוח אשר בהרוח הכללי. אמנם אח"כ מתפשט ומסתעף גם היא לנר"נ, והם הנר"נ שבהרוח דהיצירה, ומחלק הרוח הפרטי שבהנר"נ דהנפש דבריאה, הנה מזה נמשך ונעשה הנשמה הפרטי שבהנר"נ דהנפש דהיצירה, כי מהנפש דהנפש הכללי נעשה מזה הנשמה שבנפש דהרוח הכללי. אמנם אח"כ מתפשט ומסתעף גם היא לנר"נ, והם הנר"נ שבהנפש דהיצירה. והרי נמשך כל היצירה מהבריאה מהחלק התיכון שבה, ונעשה כל הרוח הכללי בכל פרטי הג' חלקי נר"נ שבו מהרוח הפרטי אשר בהג' חלקי נר"נ שבהנשמה הכללי. ועד"ז העולם העשיה שהיא הנפש הכללי בכל הג' חלקי נר"נ שבה, הנה נעשה היא מכל בחי' הנפש הפרטי אשר בהג' חלקי נר"נ דעולם הבריאה, שהיא הנשמה הכללי, ומכל בחי' נפש הפרטי אשר בהג' חלקי נר"נ דעולם היצירה, שהוא הרוח הכללי. והיינו כי מחלק הנפש הפרטי שבהנר"נ דהנשמה דבריאה שהוא חלק החיצון שבה, הנה מזה נמשך ונעשה הנשמה הפרטי שבהנר"נ דהנשמה דהעשיה, שהוא החלק הפנימי שבה, כי מהנפש דהנשמה הכללי נעשה הנשמה הכללי. והחלק הרוח דהנר"נ שבהנשמה דהעשיה הנה הוא נמשך ונעשה מחלק הנפש דהנר"נ שבהנשמה דהיצירה, כי מהנפש דהנשמה הכללי נעשה הרוח הכללי שבהנפש הכללי, אמנם אח"כ הנה מתפשט גם הוא לאור דבחי' נפש ג"כ, והם הנר"נ {יא ע"א} שבהנשמה דהעשיה. ומחלק הנפש הפרטי דהנר"נ שבהרוח דבריאה הנה מזה נמשך ונעשה הנשמה הפרטי שבהנר"נ דהרוח דהעשיה, כי מהנפש שבהרוח הכללי נעשה הנשמה הכללי שבהנפש הכללי, ומחלק הנפש הפרטי דהנר"נ שבהרוח דהיצירה, כי מהנפש שברוח דהרוח הכללי נעשה הרוח דרוח שבהנפש הכללי, אמנם אח"כ הוא מתפשט לאור דבחי' נפש ג"כ, והם הנר"נ שבהרוח דהעשיה. ומחלק הנפש הפרטי דהנר"נ שבהנפש דבריאה הנה מזה נמשך ונעשה הנשמה הפרטי שבהנר"נ

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

דהנפש דהעשיה, כי מהנפש שבנפש דהנשמה הכללי נעשה הנשמה שבנפש דהנפש הכללי, וחלק הרוח שבה הוא נמשך ונעשה מהנפש דהנר"נ שבהנפש דהיצירה, כי מהנפש שבנפש דהרוח הכללי נעשה הרוח שבנפש שבהנפש הכללי. אמנם אח"כ הוא מתפשט לאור הנפש ג"כ, והם הנר"נ דהנפש דהעשיה.

והרי נמצא כי בנין כל העשיה שהיא הנפש הכללי בכל פרטי הג' חלקי נר"נ שבה הנה הוא מהג' חלקי נפש הפרטיים דהנשמה והרוח הכלליים, שהם הבריאה והיצירה, והוא מחלק החיצון שבהם. וכן הרי נמצא ג"כ כי עולם הבריאה היא השורש והנשמה להיצירה והעשיה, ועולם היצירה הוא הרוח להבריאה והעשיה, ועולם העשיה היא הנפש להבריאה והיצירה. כי עיקר הגילוי דרוח ונפש אשר נעשה בהבריאה הוא רק אחר שיצא ונעשה עולם היצירה והעשיה, אבל מקודם היה כל בחי' רוח ונפש בעולם הבריאה רק בכח ולא בפועל, ויצא הרוח בבריאה מן הכח אל הפועל רק לצורך המציאות דהיצירה ועל ידו. וכן הגילוי דמציאות הנפש בעולם הבריאה והיצירה הוא רק לצורך המציאות דעולם העשיה ועל ידה דוקא, והרי הוה העשיה הנפש לשניהם, והיצירה הרוח לשניהם, והבריאה נשמה לשניהם. כי לא נתגלו כל א' בכל הג' בחי' נר"נ שבו אלא ע"י שלשתם דוקא, אבל מקודם שיצאו שלשתם כל א' על שלימותו, היה כל א' רק בבחינתו לבד, הבריאה בבחי' נשמה והיצירה רוח והעשיה נפש, ושאר הב' בחי' היה בכל א' רק בכח ולא בפועל, ונמר ונשלם כל א' רק ע"י שלשתם דוקא, והרי הם כלולים זה בזה. וזהו שאמר הספר יצירה (פ"א משנה ז') עשר ספי' בלימה (ר"ל שהם בלי מהות מושג) נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן, והוא ע"פ מה שאמרנו כי הם מושרשים וכלולים זב"ז ומתגלים זה ע"י זה ונמשכים ונעשים זה מזה.

והנה הג' חלקי נר"נ אשר אמרנו שהם בכל עולם וכן בכל פרצוף, הנה הנר"נ שבהנשמה הוא בחי' הנשמה הכללי שבכל עולם ושכל פרצוף, והנר"נ שבהרוח הוא בחי' רוח הכללי שבכל עולם ושכל פרצוף, והנר"נ שבנפש הוא בחי' נפש הכללי שבכל עולם ושכל פרצוף, והרי נמצא כי הנר"נ הכלליים שבכל עולם ושכל פרצוף הנה הם ג"כ באמת רק זה למעלה מזה לגמרי, כי הרי הם מסודרים בראש תוך סוף והרי הם זה למעלה מזה לגמרי, כמו הנר"נ דכללי כללות, שהם העולמות בריאה יצירה עשיה, שהם זה למעלה מזה לגמרי, שהקרקע דהעליון הוא הגג דהתחתון, כי הם בבחי' עליות זו על גבי זו, וכמ"ש הרב בשער דרושי אבי"ע (פרק יד) כן הוא ג"כ הבחי' נר"נ הכלליים שבכל עולם ושכל פרצוף הם (יא ע"ב) זה למעלה מזה, עד שבמקום שמסתיים העליון שם מתחיל התחתון, אלא שעכ"ז המה הם כלולים זב"ז ג"כ, והוא ע"י כי מה שהם יורדים זה מזה ע"י שהם מסודרים בראש תוך סוף, הנה הם חוזרים ועולים זב"ז ע"י הסדר דפנימי תיכון חיצון, כי התוך והתיכון הם משורש אחד, ונעשים לבחי' אחת. וכן הסוף והחיצון שהם משורש אחד נעשים לבחי' אחת. והרי נמצא כי הגם שהם יורדים זה מזה עכ"ז הנה הם חוזרים ועולים זה בזה, והם עומדים כלולים זב"ז לעולם, וכ"ז הנה הוא הן בכל עולם ובכל פרצוף הפרטיים, והן בהעולמות בריאה יצירה עשיה הכלליים. והרי לנו כי האמת הוא שהכלל והפרט הם שניהם מסודרים בסדר אחד, כי הרי בשניהם הוה עיקר הנשמה הכללית למעלה, ועיקר רוח הכללי באמצע, ועיקר הנפש הכללי למטה. אלא שע"י הסדר דהפנימי תיכון חיצון שבהם הנה כלול הנשמה דכל א' שבשניהם למטה ג"כ, והרוח והנפש דכל א' שבשניהם למעלה ג"כ, והם כלולים זב"ז לעולם.

והנה כאשר תתבונן בכל דברינו הללו תבין כי עצמות העיקרי דהנשמה הנה הוא רק חלק הנשמה הפרטי מהנר"נ שבנשמה, והוא חלק הפנימי דהנשמה העומד למעלה שהוא הנשמה דנשמה, ועצמות העיקרי דהרוח הנה הוא רק חלק הרוח הפרטי מהנר"נ

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

דהרות, והוא חלק התיכון דהרות העומד באמצע, שהוא הרוח דרות. ועצמות העיקרי דהנפש הנה הוא רק חלק הנפש הפרטי מהנר"ג שבנפש, והוא החלק התחתונה והחיצונה שהוא הנפש דנפש, והרי הוה עיקר הנשמה רק הפנימי דהעליון, ועיקר הנפש רק החיצון דהתחתון, ועיקר הרוח הוא רק האמצעי דאמצעי. והרי נמצא כי גם בעצמות העיקרי שבהם הרי הוה ג"כ עיקר הנשמה למעלה ומבפנים, ועיקר הרוח באמצע ובתיכון, ועיקר הנפש למטה ובחיצון.

ואחר כל זה הרי מתורין היטיב מה שהקשינו לעיל בריש דברינו, כי מה שאמרנו ששלשתם הם במוח, וכן הם שלשתם בלב, וכן הם שלשתם בכבד. הגם שבאמת הרי הם בכל עיקרן רק זה למעלה מזה, וע"ד שהוא בכללות העולמות, שהם בבחי' עליות זו על גב זו וכנ"ל בקושייתינו. אך לפי מה שהעלינו, הרי לא קשה כלל, כי השלשתם שבמוח הנה הם באמת ג"כ רק הנשמה הכללי שבכל פרצוף, והרי הוא באמת כולה למעלה, וכן השלשתם שבלב הנה הוא באמת ג"כ רק הרוח הכללי שבכל פרצוף, והרי הוא באמת כולו באמצע, וכן השלשתם שבכבד הנה הוא באמת ג"כ רק הנפש הכללי שבכל פרצוף, והרי היא כולה למטה, וא"כ הרי נמצא שהכללות והפרטות הם הכל בסדר אחד לעולם.

אמנם סדר יציאתם זה מזה, וכל מציאות פרטיהם, הרי כבר אמרנו כי הנשמה שבהרוח הכללי אשר בלב, הנה היא נמשך ונעשה מהרוח שבמוח, שהוא הרוח שבהנשמה הכללי. כי מהרוח שבנשמה נעשה נשמה שברוח, והיא מתפשט ומסתעף לכל הנר"ג שבו, שהם הנר"ג דהרוח הכללי. וכן הנשמה שבהנפש הכללי אשר בכבד, הנה היא נמשך ונעשה מהנפש שבהנשמה הכללי אשר במוח, כי מהנפש דהנשמה נעשה הנשמה שבנפש, (יא ע"ג) והרוח דהנפש הכללי אשר בכבד. הנה הוא נעשה מהנפש אשר בהרוח הכללי שבלב, כי מהנפש דהרוח נעשה הרוח שבנפש, ונמצא כי הרוח והנפש שבהנשמה הכללי שבמוח הם השורש להנשמה שבהרוח הכללי שבלב, ולהנשמה שבהנפש הכללי שבכבד. וכן לא נתגלה מציאותם בהנשמה הכללי אלא רק לצורך הרוח והנפש הכלליים ועל ידם דוקא, אבל קודם שהגיע עת המציאות דהרוח והנפש הכלליים היו הרוח והנפש הפרטיים שבהנשמה הכללי רק בכח לבד ולא בפועל, והיו בכח בבחי' הנשמה שבה, שהיא הנשמה דנשמה. אמנם אותה הנשמה דנשמה שהוא הנשמה שבנשמה הכללית, הנה היא אינה שורש לשום דבר, כי היא רק עיקר מציאותה גופה, ור"ל שהיא אינה לצורך זולתה אלא לצורך עצמו, כי היא עיקר עצמותה. וכמו שאמרנו לעיל בסמוך, כי עיקר עצמות דהנשמה הכללי הוא הנשמה דנשמה.

ועד"ז הוא בהרוח הכללי שבלב, כי הנפש שבו הנה היא השורש להרוח שבהנפש הכללי אשר בכבד וכנז', ולא נתגלה אותו הנפש שבו אלא רק לצורך הנפש הכללי, ועל ידה דוקא. אבל קודם שהגיע עת המציאות דהנפש הכללי, היה הנפש הפרטי שבהרוח הכללי רק בכח לבד ולא בפועל, והיה בכח בהרוח שבו, שהוא הרוח דרות, אמנם אותו הרוח דרות, שהוא הרוח דרות הכללי, הנה הוא אינו שורש לשום דבר, ר"ל שהוא אינו לצורך זולתו, אלא שהוא עיקר מציאותו גופה, וכנ"ל בסמוך שעיקר העצמות דהרוח הכללי הוא הרוח דרות, והנשמה שבו, ר"ל הנשמה שבהרוח הכללי, הנה היא בחי' תלייתו למעלה בהנשמה הכללי, וכנ"ל שהיא מהרוח שבהנשמה הכללי, ועומד הנשמה שברוח בבחי' המציאות אשר בה, ועל ידה הוא קשור למעלה בהנשמה הכללי. (וכן יש להנשמה הכללי ג"כ בחי' אחת המרומז על תלייתה למעלה והוא ספי' הכתר המרומז בקוצו של י' דהוי"ה הכללית שבנשמה, שהוא ספי' העשירית העליונה אשר אמרנו לעיל בדברינו שהיא השורש הנעלם שבה והבן).

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ועד"ז הנפש הכללי שהיא בכבוד, כי הנה הנפש שבה הוא עיקר מציאותה גופה שהוא עצמותה העיקרי, וכמו שאמרנו לעיל בסמוך שעצמות העיקרי דהנפש הכללי הוא הנפש שבנפש, והרוח שבה הוא תלייתה למעלה, ור"ל כי הוא בחי' המציאות אשר בו ועל ידו היא קשורה למעלה בהרוח הכללי, והנשמה שבה הוא תלייתה למעלה בהנשמה הכללי, כי מהנשמה והרוח הכלליים נמשך ונעשה הנשמה והרוח שבה, ובהם היא קשורה למעלה, והוא עצמותה העיקרי שבה, שהיא הנפש שבנפש. והרי לנו איך שהם כלולים זה בזה וכנז'. והרי נתבאר לנו בכ"ז בעזה"י כל הענין על נכון.

פרק ו

הנה עדיין צ"ע שהרי אמרנו שהנשמה הכללית אין לה כלי כלל בגוף, ועיקר המוח אינו כלי אלא לנשמה שברוח. אם כן למה יש ג' כלים בגוף מח לב כבד, וכמו כן מדוע יש ג' עולמות ב"ע ולא רק ב'. יש ב' תשובות בדבר: א) שאכן עיקר הנבראים הם רק ב' הרי הם נפש ורוח, אמנם יש לתלות את הנבראים בשי"ת להחיותם ע"י רצונו תמיד, והרי לכן הוא שיש שבכ"א מהרוח והנפש חלק הנשמה אשר תכליתו היא שהבריאה תהיה תלויה בשי"ת לעולם. והנה בכל מקום ובחינה צריך לייחד מקום שם יראו בחוש את השורש של אותה הבחינה ע"י שהשי"ת שוכן בו תמיד ומתייחד עמו, כגון בית קה"ק בעולמינו. לכן אע"ג שעולמות ב"ע אינם אלקות אלא עולמות נפרדים, אבל כדי שהאלקות תחיה עולמות אלו, בהכרח שיהיה בהם מקום מיוחד שם אורו ית' שוכן תמיד ומתייחד עמהם לעולם. והוא עולם הבריאה, כי שם הוא המקום שאורו ית' מתייחד שם ע"כ במציאות כולה בכלל ובפרט. וכן הוא בגוף, שאמנם הנשמה תולה עצמה בנשמה דרוח דעשיה, אבל עכ"פ יש מקום מיוחד לזה הרי הוא המוח.

ב) מה שנקראים העולמות ב"ע ונחשבים לג', אינה צורתם התכליתית של העולמות, שכן בעצם הם אמורים היו להיות לא יותר מב' עולמות. ותדע שהוא כך, שכן אלמלא חטא אדה"ר הרי שלא היה פירוד בין הרצון האלקי לבין פעולות התחתונים, וממילא בחי' הרוח והנפש הכלליים היו מתייחדים עם המציאות העיקרית שיצאו ממנה להיות א' עמה, ובאמת לאמיתה הבחינה שמעליהם היא הבחינה העיקרית שבכולם והיא לעולם אינה אלא אלקות. אלא שלאחר החטא יש לייחד מקום בעולמות הנפרדים לבחינת האלקות הנ"ל, שאם לא כן לא נכיר בה כלל והרי ההכרה בה זוהי תכליתה. והוא כעין מ"ש בגמ' נדה ג' שותפין באדם אביו אמו והקב"ה, שאלמלא החטא הרי שאביו ואמו היו מתייחדים כהשותפים היחידים והקב"ה בין כה וכה היה שוכן בכל אחד מהם.

אמנם הרי עדיין הדבר צריך ביאור, כי הרי אמרנו לעיל ספ"ב ופ"ד שכל הנשמה הכללית עצמה הנה היא לעולם רק אור אלקות ואין לה כלי כלל בהגוף להתלבש בו, כי אין לה השתוות עם שום גוף וכלי, ועיקר המוח אשר הוא כלי להנשמה, הנה הוא רק להנשמה שברוח. וא"כ הרי יהיה נמצא לפי"ז שמכל הנר"נ ח"י הכלליים אשר יש להם השתוות עם הגוף הם רק שניים, שהוא הרוח הכללי והנפש הכללי, (וא ע"ד) כי הם אורות נבראים כמו הגוף. והם אשר משתווים עמו להתלבש בו, אבל מהנשמה ולמעלה והיא בכלל, הוא רק אור אלוך המאיר בהרוח והנפש להשפיע בהם שפע החיות להחיות את הגוף, אבל היא בעצמה אין לה השתוות עם שום גוף וכלי להתלבש בו כלל. וא"כ הרי צריך ביאור לפי"ז כי למה נסדרו ג' כלים בהגוף שהם מוח לב כבד, ופנימי תיכון חיצון שהם כלים להנר"נ שבכל פרצוף, וכן בכללות העולמות הנבראים שהם ג"כ ג' עולמות בריאה יצירה עשיה, ואמרנו כי הם להנר"נ הכלליים. הרי מאחר שהאורות הנבראים אשר יש להם השתוות עם הגוף הם רק שניים, א"כ הרי צריך שגם כללות העולמות וכן פרטות הכלים שבכל פרצוף לא יהיו ג"כ רק שניים, וכמו מציאות האורות הנבראים שהם רק ב', כי הכלים צריך שיהיו רק כמספר האורות המשתווים עמהם ומתלבשים בהם. ומה שאמרנו כי הג' כלים שבכל גוף הם רק לפרטי הנר"נ אשר בהרוח והנפש עצמן, הלא גם זה גופה צריך ביאור, כי למה נפרטו לג' מאחר שכללי אורות הנבראים הם רק שניים, הרי הכלל והפרט הוא לעולם בסדר אחד. ועוד כי מאחר שכללות העולמות הנבראים הם ג', שהם בריאה יצירה עשיה, הרי משמע מזה שגם כללי האורות הנבראים הם באמת ג"כ ג'.

אך הענין בזה כי האמת הוא כמו שאמרנו שעיקר הנבראים הם רק שניים, אך מה שהם ג' עולמות בריאה יצירה עשיה, וכן נסדר ג' כלים בכל פרצוף שהם מוח לב כבד,

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ופנימי תיכון היצון וכנ"ל, הנה הוא משום כי באשר שרצונו ית"ש בכל בריאת עולמו הנה היה שיהא כל הבריאה כולו תמיד קשור עמו ותלוי בו לעולם, ולכן סידר והמציא בכל הבריאה כולה הן בכלל והן בפרט בחי' מציאות מקום אחת שהוא ראוי לקבל בתוכה אורו תמיד, אשר שם הוא משכן כבודו, שהוא אור שכינתו יתברך שמו. והוא בבחי' בית המקדש של מטה ששורה שכינתו בבית קודש הקדשים. כן הוא בכל הבריאה כולה בכלל ובפרט, הנה נתייסד בכלם בחי' מקום אחד אשר על ידו מתייחד עם המציאות, כי שם מתפשט ושורה אורו ית"ש למטה, ושם קשור ותלוי בו המציאות כולו לעולם. וזהו סוד מה שאמרו רז"ל (במדבר רבה פ' נשא פרשה י"ב סימן ו') מתחילת ברייתו של עולם שרתה השכינה בתחתונים, והנה הוא ע"פ מה שאמרנו לעיל פ' ג' ד', שגם באור הנפש הכללי שהוא עולם העשיה, הוה היחידה שבה אור אלקות, והרי שיש מקום גם בעולם העשיה לשכון כבוד בתוכה, להתפשט אורו שם ולהתייחד עמה. ואמרנו לעיל פ"ד כי ע"י היחידה דאור הנפש הנה מתפשט ומתייחד שם אור הנשמה הכללי שהוא כולה אור אלקות השוכן בהיכל קודש הקדשים דהבריאה ומתפשטת בהארתה משם ולמטה עד עולם העשיה ומתייחדת באור היחידה שבהעשיה, והיא השכינה השוכן בבית קודש הקדשים של מטה שהוא מכוון נגד היכל קודש הקדשים שבעולם הבריאה, שהוא כסא הכבוד. וכמו שכתב הרב בשער כסא הכבוד (פרק א') ובדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א' סמוך לסופו) וכן הוא במדרש תנחומא (פ' ויקהל סימן ז') שהארון היה מכוון כנגד כסא הכבוד של מעלה, ושם בפ' פקודי (סימן ב') שההיכל שלמטה מכוון כנגד היכל של מעלה. והרי לנו (יב ע"א) עכ"פ כי הג' עולמות בריאה יצירה עשיה הנה הגם שהם עצמן אינם אלקות כלל, והם עולמות נפרדים, עכ"ז הנה אורו ית"ש הוא שוכן בהם תמיד ומתייחד עמהם לעולם. והנה הוא שוכן גם בעשיה ע"י היחידה שבה המתפשט בהחיה שבה, והחיה בהנשמה שבה¹³³ (שהוא הנשמה דהרוח דהעשיה וכנ"ל פ"ד ע"ש), ולכן נתייסד מקום מיוחד על זה בכל פרצוף בפרט, והוא המקום הג' העליון שהוא המוח. וכן הוא בהעולמות בכלל, והוא עולם הג' העליונה, שהוא עולם הבריאה, כי שם הוא המקום אשר אורו ית"ש מתייחד שם ע"ז בהמציאות כולו בכלל ובפרט. אבל עיקר המציאות דהאורות הנבראים עצמן הם באמת רק שנים, והם רוח ונפש, אלא משום שאורו ית"ש מתייחד עמהם ג"כ לעולם, לכך נתייסד על זה מקום מיוחד לשכון כבוד בתוכה, והוא כעין מקום מקדש ומשכן אשר שם שורה השכינה למטה. כן הוא בהעולמות בכלל, שהוא בהיכל קודש הקדשים דעולם הבריאה, אשר שם הוא הנשמה הכללי, שהוא כולו אלקות, ושוכן בהג' ראשונים דהבריאה, שהוא כסא הכבוד. ונקרא כל עולם הבריאה על שמה, שהוא בשם נשמה הכללי, וכן הוא בכל פרצוף בפרט שהוא המוח שבכל פרצוף, אשר שם הוא הג' דהרוח שבו, ומתפשט ומתייחד שם אור הנשמה הכללי ג"כ כנ"ל פ"ד.

ונמצא כי הגם שהאמת הוא שאין לאור האלקות שום השתוות כלל עם כל בחי' גוף וכלי להתלבש בו, עכ"ז הנה צמצם אור שכינתו ית"ש ושוכן בהם עכ"פ, וע"ד שאמרו בספרא ויקרא (פרשה ב') דמשום היבתן של ישראל דחק להיות מדבר מעל הכפורת מבין שני הכרובים, ובבראשית רבה (פ' ד' סימן ד') כשהוא רוצה הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, וכשהוא רוצה היה מדבר עם משה מבין שני בדי הארון (וע' בגמרא שבת דף פ"ח ע"ב, ובשהש"ר פ"א פסוק י"ד סימן ג'). כן הוא ע"ז בכל המציאות בכלל ובפרט, הנה נתייסד בהם מקום אחד לאור שכינתו ית"ש כעין מקדש ומשכן, והוא המוח של כל פרצוף, וההיכל קודש הקדשים של עולם הבריאה, ולכך נקרא כל הבריאה כולה על שם

¹³³ ע"י שער המוחין פרק יב.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

האור דהנשמה הכללי, וכן נקרא המוח של כל פרצוף בשם הכלי להנשמה הכללי שבו כנ"ל פ"ה, משום שדרך שם מתייחד אור הנשמה הכללי ג"כ בהעולמות בכלל, וכן בכל פרצוף בפרט וכנ"ו ודי בזה.

וכן הנה יש בזה ענין עוד קרוב אל האמור, כי העולמות בריאה יצירה עשיה, מה שהם נחשבים לג' הנה הוא רק במקרה ולא בעצם, כי בעצם הם רק שנים. והוא כי הרי אמרנו לעיל פ"ה כי הרוח ונפש דעולם הבריאה הנה הם השורש דהרוח והנפש הכלליים, שהם עולם היצירה והעשיה. והנה אותו השורש אלולא החטא היה מתייחד עם המציאות העיקרי שיצא ממנו לאחד ממש, כי הרוח הפרטי שבהנשמה הכללי, שהוא הרוח דעולם הבריאה היה מתייחד עם עולם היצירה שהוא הרוח הכללי לאחד ממש, וככל שורש שמתפשט בהענף ומתייחד עמו, והם אחד ממש. וכן הנפש הפרטי שבהנשמה הכללי, שהוא הנפש שבבריאה, היה מתייחד עם עולם העשיה שהוא הנפש הכללי שיצא ממנו לאחד ממש, וככל שורש עם הענף, והיה מקבל העשיה מהבריאה מכוון שלא דרך היצירה (יב ע"ב) כלל (ע' זוה"ק פ' נח עה ע"ב¹³⁴ ובמקדש מלך שם¹³⁵), והרי היה נחשב הבריאה עם היצירה לאחד וכן עם העשיה לאחת. וכ"ז הוא כי הנה הרוח והנפש הפרטיים דעולם הבריאה הנה הם ג"כ רק נבראים, ונבראו מהנשמה הכללית אשר שם, שהיא אשר המציא אותם אחר אשר ירדה בהבריאה ונתגלה בהם, והם השורש דהיצירה והעשיה, והם אחד עמהם, כי שורש הרוח עם הרוח הם אחד בעצם, וכן שורש הנפש עם הנפש הם אחת בעצם וכנ"ו.

והרי נמצא כי הג' עולמות בריאה יצירה עשיה אינם נחשבים באמת לג' כלל, כי הם רק שנים בעצם, וחלוקתם לג' הוא רק במקרה, כי ע"י החטא ירדו ממדרגתם ואינו מתייחד השורש עמהם, ונתחלקו זה מזה ונעשו לג', אבל בעצם הם רק שנים, והשלישי העיקרי הוא לעולם רק אלקות, והוא הקב"ה לבד, שהוא המציאם ומקיימם ומייחדם, וכן מנהיג אותם תמיד בתוצאות כל פעולותיהם שבהעולם הזה. ומתנהג סדר כל הבריאה כולה ע"ד שאמרו בנדה (דף לא ע"א) ג' שותפין באדם הקב"ה ואביו ואמו, כן הוא ע"ד סדר הבריאה כולה, שעיקרן הם שנים והשלישי הוא הקב"ה אשר המציאם ומנהיגם, והוא ע"פ מה שאמרנו, כי עיקרן של כל הנבראים הם רק שנים שהם רוח ונפש, והוא מ"ש רז"ל בדברים רבה (פ' ואתחנן סימן ל"א) אמר הקב"ה לישראל, בני כל מה שבראתי בראתי זוגות, שמים וארץ זוגות, חמה ולבנה זוגות, אדם וחיה זוגות, העולם הזה והעולם הבא זוגות, אבל כבודי אחד ומיוחד כו'. וכל אלו הזוגות שאמר הם כולם בסוד רוח ונפש

¹³⁴ החצר הפנימית הפונה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה, וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח, האי קרא אית לאסתכלא ביה, ואיהו רזא כמה דאתמר, יהיה סגור ששת ימי המעשה, אמאי (וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח וגו', אמאי יהיה סגור כל אינון יומין דששת ימי המעשה), אלא אלין ימי חול דתרעא דא יהיה סגור, דלא לאשתמשא חול בקודשא, וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח, דהא כדין שמושא (דקב"ה) דקודשא בקודשא, וכדין אתנהיר סיהרא לאתחברא בשמשא.

תרגום: "החצר הפנימית הפונה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה, וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח" פסוק זה יש להתבונן בו, והוא סוד כמו שנאמר "יהיה סגור ששת ימי המעשה", למה? אלא אלו ימי חול ששער זה יהיה סגור שלא להשתמש חול בקודש, וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח, שהרי כזה הוא שימוש הקדושה בקדושה, וכך האירה הלבנה להתחבר בשמש.
¹³⁵ וז"ל: דתרעא דא יהיה סגור פירוש המלכות שנקרא שער באינון יומי דחול וכו' פי' בו' ימי החול עלמא תתאה שהיא עולם הזה חוצה לארץ ניזונית מעשייה וארץ ישראל ניזונית מיצירה, וז"ש ושלטין כל אינון ו' יומי דחול שהם ו"ק דעשיה, על עלמא שהיא חוצה לארץ, בד בארעא דישראל שא"י ניזונית מו"ק דיצירה, אבל ביום השבת וכו' פירוש שבשבת ור"ח מלכות מגלית הארותיה ע"י הבריאה לבד בסוד נתעלה וישב על כסא כבודו ויצירה ועשיה כלא הוו ואין הארת הבריאה מתעצמת בתוכם אלא עוברת בתוכם מעבר בעלמא, עכ"ל.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כנודע, אלא שאותן הרוח ונפש, הנה הם כל א' בבחי' שורש ומציאות, והשורש הוא תכונה מעולה וזך גבוה מאד הראויה לקבל בתוכה את אורו יתברך להיות משכן ומעון אליו, והיא בית קדש הקדשים ששם שורה שכינתו יתברך וממשיך שפעו ממנה בתוצאות ופעולת המציאות כולו וכל הנהגתה, והוא הוא עולם הבריאה שנקרא כסא הכבוד, כי עליה שוכן מלך מלכי המלכים הקב"ה, להמציא ולהנהיג את כל המציאות כולה. אבל הנבראים עצמן הם רק שניים, שהם רוח ונפש, והם יסוד כל הנבראים כולם.

וזהו מה שמתחיל התורה, שהוא התחלת מעשה בראשית, באות ב', משום שהנבראים הם שניים, אבל התורה עצמה פתח בא', שהוא א' דאנכי, כי הוא על הקב"ה הממציא את הכל, והוא אחד, וכן הוא מייחד את הב' יסודות הנבראים, שהם רוח ונפש, ע"י שמשפיע אורו בהם לצורך תולדות כל המציאויות כולם, הנעשה מהרוח ונפש הכללים, ואורו המתפשט בהם הוא הנשמה הכללית, והוא שותף השלישי, שהוא מאורו עצמו המשתתף בהנבראים בקיומם והנהגתם. והנה עיקר גילוי של אותו האור שהוא הנשמה הכללית, הוא בעולם הבריאה, שהיא השורש דהיצירה והעשיה, רוח ונפש הכלליים, ועולם הבריאה הוא שרשם, ומשום ששם הוא הגילוי דאורו עצמו היורד שם, שהיא הנשמה הכללית כנו', לכן נקרא כל הבריאה כולה על שמה, ובשם נשמה הכללית, כי היא מאיר באורו ומתבטלת אליו. אבל עיקר הבריאה עצמה הרי היא מהנבראים, ועצמותה היא ג"כ רק רוח ונפש לבד, אלא שהיא בבחי' שורש אליהם וכנו', כי הרוח דהבריאה הוא השורש דהיצירה, והנפש דהבריאה הוא השורש דהעשיה, (יב ע"ג) ואלולא החטא היה מתייחד הבריאה עמהם ככל שורש שהוא מיוחד עם הענף היוצא ונמשך ממנו, ולא היה נבדל מהם הבריאה לעולם בפנ"ע כלל, כי הם רק גילוייה. אך ע"י החטא הנה נבדל הבריאה לעצמה [והוא בסוד קטנות וגדלות, כי עולמות ב"ע הם בבחי' בינה וזו"ן כנודע, ובסוד מ"ש הספד"צ ספ"א (10 ע"ב) אתא מפתחא כו' ווי למאן דגלי פתחא ע"ש], והם עתה ג' עולמות, ונקרא בשם נשמה, משום שבה מתלבש אור האצילות שהוא אור אלהותו ית"ש המתפשט למטה, והוא הנשמה הכללית שהיא רק אור אלקות כנ"ל, ומתבטלת הבריאה אל האור הזה השוכן עליה ונקראת על שמה, אבל הבריאה עצמה היא באמת ג"כ רק רוח ונפש שורש דיצירה ועשיה כנ"ל, וכנגדה הוא המוח שבכל פרצוף, שהוא הכלי להנשמה הפרטית, שהיא השורש דהרוח, וכן מתפשטת ומתלבש בה הארת הנשמה הכללית ג"כ וכנ"ל.

פרק ז

הנשמה הכללית של כל אחד מהעולמות ב"ע חלוק במדרגתו מחבירו, מכח שרשם של כל בחינה שבמלכות דאצילות, הרי הוא הכלים של כל עולם האצילות, כל אחד מכל חלקי הנרנח"י שבכלים אלו: בריאה מהכלי הפנימי ויצירה מהכלי האמצעי, ועשיה מהכלי החיצוני. ומכיוון שהכלים הללו הינם לבוש לכל האורות שמעליהם הרי שלמעשה כל אור התחתון מחבירו כלול מכל האורות שמעליו, והארה זו היא אורו ית' השוכן בתוך פנימיות דעולמות ב"ע בבחי' נשמה לנשמה. ומזה האור מתפשטים ונמשכים כל הבחינות הפנימיות של העולם, הרי הם התורה ושורש נשמת כלל ישראל. יתר חלקי המציאות (אפילו המלאכים) אין נמשכת התהוותם אלא מכח הכלים המלבישים את זה האור הפנימי.

והנה הגם שאמרנו לעיל פ"ג שהנשמה הכללית היא לעולם אלקות גמור גם בעולם העשיה, עכ"ז הנה פשוט הדבר שאין כל העולמות שוים בקבלתה, ואינו דומה איכות אור הנשמה שבהבריאה לאיכות אור הנשמה שבהיצירה, וכן אינו דומה איכות אור הנשמה דהיצירה לאיכות אור הנשמה דהעשיה. והענין בביאור הוא, כי הנה כל הנשמה הכללית שבכל העולמות ב"ע הנה היא נמשכת מהמלכות דהאצילות, ומבחי' הגוף וכלים שבה, כי בכל עולם יש אור וכלים, שהוא צורה וחומר. ומהכלים דעולם העליון, שהם החומר שבו, נעשה הצורה והאור שהוא הנשמה דעולם התחתון כנ"ל שע"ב פ"א. וכבר אמרנו לעיל פ"א

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כי כל גוף הנה הוא נבחן בג' חלוקות שסימנם פת"ח. והנה הוה הנשמה הכללית שבעולם הבריאה מבחי' כלי הפנימי של המלכות דאצילות, והנשמה הכללית שבעולם היצירה היא מבחי' כלי האמצעי דהמלכות דאצילות, והנשמה הכללית דעולם העשיה היא מבחי' כלי החיצון דהמלכות דאצילות.

אמנם הרי אמרנו כי הנשמה הכללית הנה היא כלולה ג"כ מכל הה' בחי' דנרנח"י, והנה אותן הנרנח"י שבה הנה הם נמשכו ג"כ מכל הה' פרצופי האצילות כולם, מבחי' הג' חלקי הכלים שבכל א' מהם, כי ישנם בחי' כל הג' חלקי כלים שסימנם פת"ח בכל פרצוף ופרצוף. והוה הנרנח"י שבהנשמה הכללית דהבריאה מהה' כלים הפנימים דהה' פרצופי האצילות, והנרנח"י שבהנשמה הכללית דהיצירה מהה' כלים האמצעיים דהה' פרצופי האצילות, והנרנח"י שבהנשמה הכללית דהעשיה מהה' כלים החיצוניים דהה' פרצופי האצילות. כי הנה כל הה' פרצופי האצילות, הנה הם מתלבשים זב"ז, והמלכות היא מבחין לכולם, וכולל את כולם. וכן הוא עד"ז בענין הכלים שלהם המתפשטים בהארותם להעשות לנשמה הכללית בהעולמות בי"ע, הנה הוא ג"כ עד"ז, כי מתלבשים כל בחי' הארת כלי הפנימים דכל הה' פרצופי האצילות זה בזה, ומתפשט ונמשך בעולם הבריאה ונעשה מהם כולם הנשמה הכללית דהבריאה, כלולה מנרנח"י. וכן מתלבשים כל בחי' הארת כלי האמצעיים דכל הה' פרצופי האצילות זב"ז, ומתפשט ונמשך בעולם היצירה ונעשה מהם כולם הנשמה הכללית דהיצירה כלולה מנרנח"י. וכן מתלבשים כל בחי' יב עד"ד הארת כלי החיצונים דכל הה' פרצופי האצילות זב"ז, ומתפשטים ונמשכים בעולם העשיה ונעשה מהם כולם הנשמה הכללית דהעשיה כלולה מנרנח"י.

אמנם הוא, כי הגם שאמרנו שהצורה דכל עולם תחתון הנה היא נעשה מהחומר דעולם העליון, שהוא הגוף וכלים שלו, ועי"ז אמרנו כי נעשה מהג' חלקי כלים דכל פרצופי האצילות הנשמה הכללית דכל העולמות בי"ע וכנ"ז. הנה האמת הוא כי נמשך עם הכלים דכל עליון מהאור והפנימיות שבו ג"כ, ועי"ז הנה נעשה כל תחתון כלול מכל הבחי' כולם שבכל העליונים כולם, וכמ"ש בסדר אבי"ע (פרקים א' ב') ובכ"מ. וכן הוא גם בענינינו כי הנה נמשך עם הג' חלקי כלים דכל א' מהה' פרצופי האצילות המתפשטים להיות לנשמה כללית בהעולמות בי"ע, הנה נמשך עמהם מהאורות דכל פרצוף ופרצוף ג"כ, ונמשך מכל חלקי הנרנח"י דכל פרצוף ופרצוף איזה הארה מהם עם בחי' הכלי שמתפשט ממנו, ונעשה מזה הנשמה הכללית דהעולמות בי"ע, כלול ומלוכש מכל העליונים כולם אשר לעילא לעילא. [וזהו עומק כוונת דברי הרב בכל ענין ההתלבשות אשר בשער עגולים ויושר (ענף ד') ע"ש בדברינו בארוכה] ואותו האור הוא אורו ית"ש ממש השוכן בתוך הפנימיות דעולמות בי"ע בבחי' נשמה לנשמה (וכמ"ש ברע"מ פ' בהר קט ע"ב¹³⁶), ומזה האור מתפשט ונמשך כל התורה כולה אשר בה נברא ונוצר ונעשה כל העולמות בי"ע, וכן מתקיימים ומתנהגים רק על ידה.

¹³⁶ אנת לית עלך נשמתא דתהוי אנת כגופא לגבה דאנת הוא נשמה לנשמות ולית נשמה עלך ולא אלהא עלך אנת לבר מכלא ולגו מכלא ולכל סטרא ולעילא מכלא ולתתא מכלא ולית אלהא אחרא עילא ותתא ומכל סטרא ומלגו דעשר ספירן דמנהון כלא ובהון כלא תליא ואנת בכל ספירה בארכה ורחבה עילא ותתא ובין כל ספירה וספירה ובעובי דכל ספירה וספירה (הובא בתחילת ע"ח שער עגו"י פרק ב').

תרגום: אתה אין מעליך נשמה שתהיה אתה כגוף ביחס אליו שכן אתה הוא נשמה לנשמות ואין נשמה מעליך ולא אלהים מעליך, אתה מחוץ לכולם ובתוך כולם, ולכל צד ולמעלה מכולם ומתחת לכולם ואין אלהים אחר עליון ותחתון ומכל צד ומבחוץ לעשר הספירות שמהם הכל, ובהם הכל תלוי, ואתה בכל ספירה בארכה ורחבה מעלה ומטה, ובין כל ספירה וספירה ובעובי כל ספירה וספירה.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

והוא הנשמה לנשמה דאורייתא שאמרו בזוה"ק בהעלותך (דף קנב ע"א¹³⁷) וכן מזה האור הוא שורש נשמת כלל ישראל, וכמ"ש באד"ר (דף קמא ע"ב) ויפח באפיו נשמת חיים כו' בגין לאשתלפא ולעיילא ביה סתים דסתימא עלאה עד סופא דכל סתימין נשמתא דכל חיי דעיילא ותתא תליין מההיא נשמתא ומתקיימי בה כו' ע"ש¹³⁸. ולכן נאמר (דברים יד א) בנים אתם לה' אלקיכם, וכמ"ש בפ' ויחי (דף רמ"ה ע"א¹³⁹) ופ' שלח (דף קנט ע"ב¹⁴⁰). אבל שאר כל המציאויות כולם נמשך התהוותם רק מכת הכלים שהם החיצוניות

¹³⁷ אורייתא אית לה גופא ואינן פקודי אורייתא דאקרון גופי תורה האי גופא מתלבשא בלבושין דאינן ספורין דהאי עלמא. טפשינ דעלמא לא מסתכלי אלא בההוא לבושא דאיהו ספור דאורייתא ולא ידעי יתיר ולא מסתכלי במה דאיהו תחות ההוא לבושא. אינן דידיעין יתיר לא מסתכלן בלבושא אלא בגופא דאיהו תחות ההוא לבושא. חכימין עבדי דמלכא עלאה אינן דקיימו בטורא דסיני לא מסתכלי אלא בנשמתא דאיהו עקרא דכלא אורייתא ממש (ולעלמא) ולזמנא דאתי זמנין לאסתכלא בנשמתא דאורייתא.

תרגום: תורה יש לה גוף והם מצות התורה שנקראים גופי תורה. אותו גוף מתלבש בלבושים שהם סיפורים של עולם הזה. טפשי העולם לא מסתכלים אלא באותו הלבוש שהוא סיפור תורה ולא יודעים יותר מכך ולא מסתכלים במה שהוא תחת אותו לבוש. אלה שיוודעים יותר לא מסתכלים בלבוש אלא בגוף שהוא תחת אותו לבוש. חכמים עבדי המלך העליון אלה שעמדו בהר סיני לא מסתכלים אלא בנשמתא שהוא עיקר דכל התורה ממש ולעתיד (ולעולם) לבא יהיו עתידים להסתכל בנשמה דנשמה דתורה.

בביאור ענין גוף נשמה ולבוש, עי' יהל אור ח"ב כ"ח ע"ד וז"ל, סוד משה הוא תורתו הלכה למשה מסיני שהוא הסוד, והוא גנוז ברמז והן הגדות שהן בש"ס וכו', שהן לפי הנראה ח"ו כמו דברים בטלים ובהן גנוז כל האורה והתורה וכו', וזה שבקש משה שלא יגנוז הסוד באלו הדברים ולא ניתן לו, וזהו מחולל מפשעינו שנעשה חול דברים של חול והוא מפשעינו, עכ"ל. ולענ"ד נראה שאולי לפרש שכוונת הזרה היא לד' אופני לימוד התורה דהיינו פרד"ס: הפשט הוא המצוות ובו כלול הדרש הרי הוא עומק הנגלה, והיינו הגוף. הרמז הוא הסיפורים והיינו הלבוש, והסוד הוא הנשמה (וכן איתא בנפה"ח שער א' פרק טז שהנסתר הוא בחי' הנשמה של התורה). ועי' גר"א משלי א כ, שחלק הדרש הוא סוד הפשט, וחלק הרמז הוא פשט הסוד. ועי' לעיל הערה 84. אמנם קשה מאד על דברי רבינו כאן, שתורת הנסתר הוא לימוד במדרגת נשמה לנשמה, שהרי מדרגה זו מושגת רק לעתיד לבא ואנו הרי לומדים סתרי תורה גם היום וצ"ע (ואולי מש"כ בגוף הספר "הוא נשמה לנשמה דאורייתא" הוא ט"ס וצ"ל "והוא הנשמה דאורייתא" והי"ע. אמנם עי' דע"ה ח"א לח ע"ד ז"ל, אמרו במדרש קהלת (פ' "א פסוק ח') תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח, ובב"ר (פ' "ז סס"י ה') נובלת חכמה שלמעלה תורה. והנה מאור הזה דלעתיד גילה הקב"ה קצת ע"י הרשב"י והאריז"ל, וכן הוא תמיד, כי כשנתגלה אור הזה דבחי' תוספת הנה נפתחין שערי חכמה ונשפיעין נשמות קדושים בעולם בדור ת"ח וצדיקים ונתעלה העולם הרבה, ע"כ, ואולי רמז כאן להיות עיקר זמן לימוד הקבלה לע"ל ואילו האידינא כל לימודינו בחכמה זו הוא בבחינת נשמה לנשמה דאורייתא וממילא אין מתגלה ממנה כי אם מקצת.

¹³⁸ תרגום: ויפח באפיו נשמת חיים וכו' כדי להתלבש ולהכניס בו את סתום הסתימה העליונה עד סוף כל הסתומים נשמת כל החיים, שכן מעלה ומטה תלויים מאותה נשמה ומתקיימים בה. וז"ל, תא חזי, תלת נשמתין אינן, ואינן סלקין בדרגין עלאין ידיען, ועל דאינן תלתא, ארבע אינן, חד נשמתא עלאה דלא אתפס, ולא אתער ביה, גזברא (ס"א גזעא) דקרטיטאה עלאה, כל שכן תתאה. והאי נשמתא דכל נשמתין, והוא סתים ולא אתגליא לעלמין, ולא אתיידע, וכלהו ביה תליין.

תרגום: בא וראה, שלש נשמות יש, ואלה עולים במדרגות עליונים ידועים, ועל אלה השלשה - ארבעה הם: אחד נשמה עליונה שאינה נתפסת ואינה מתעוררת עמו, והיא הגזבר של האוצר העליון, כל שכן התחתון, והיא נשמת כל הנשמות, והוא סתום, ולא מתגלה לעולם, ולא נודעה וכולם תלויים בו וכו'.

¹⁴⁰ עלמא קדמאה האי עלמא דאקרי עלמא דפירודא וב"נ אשתכח ביה ולא אשתכח. כד בעאן לאסתכלא ביה אסתלק מנייהו ולא אתחזי. עלמא תניינא עלמא דאיהו קשיר בההוא עלמא עלאה ודא הוא ג"ע די בארעא דדא הוא קשיר בעלמא אחרא עלאה ומהאי אתידע ואשתמודע עלמא אחרא. עלמא תליתאה עלמא עלאה טמירא גניז וסתים דלית מאן דידיע ליה כמה דכתיב עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו. וכלא כגוונא עלאה (קדמאה דאמינא ובקשוט) דכתיב בצלם אלקים עשה את האדם (ת"ח ודאי) על דא כתיב בנים אתם ליי' אלקיכם וגו' כמה דאוקמוהו ואלין אינן בצלם אלקים ואלין ירתין ירותא עלאה כגוונא דיליה.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

דהאצילות, ונעלם בהם האור הפנימי הנז' מאד מאד, כי הוא להם רק לבחי' שורש השרשים. ואפי' המלאכים שביצירה והשרפים שבבריאה, הם ג"כ רק מהחיצוניות לבד, ומזה נמשך מציאותם וכל שפעם תמיד. ולכן אמרו רז"ל בדברים רבה (פ"א סימן י"ב) וכן הוא בירושלמי (שבת סוף פרק ו') עתיד הקב"ה לעשות מחיצתן של צדיקים לפנים ממחיצתן של מלאכי השרת, ומלאכי השרת שואלין אותן ואומרים להן מה פעל א"ל. והוא משום מה שאמרנו כי נשמת ישראל הוא מאור הפנימי ומלאכי השרת הם רק מהחיצוניות. והרי נמצא כי הגם שאמרנו שהנשמה הכללית דעולם העשיה היא למטה במדרגה הרבה מהנשמה הכללית דהיצירה והבריאה, אך שורש נשמת ישראל היא עולה על כולם, כי הוא מאור הפנימי קו האמצעי, המברית מן הקצה אל הקצה¹⁴¹. וכנודע דנשמת ישראל הוא חלק אלוה ממעל, וכמ"ש (דברים לב ט) כי חלק ה' עמו, ואמרו בזוה"ק (אחרי מות סב ע"ב) דהא אינון אתאחדן לעילא לעילא¹⁴², ובפ' בראשית (דף כה ע"א) אלין ישראל דנשמתייהו תליין מההוא אתר דאתמר ביה ברוך כבוד ה' ממקומו¹⁴³. אמנם בפרשות הנשמה דכל א' יש מדרגות רבות אין חקר, ויג ע"א} וכמ"ש בפ' משפטים (דף צד ע"ב) וכן ברע"מ (פנחס רכד סע"ב), אך עכ"פ כי כולם מושרשים ואחידן לעילא לעילא וכנז', ועי"ז אפשר לכל א' מישראל להתקדש בקדושה של מעלה וכמ"ש (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה' אלקיכם כו'.

פרק א

הנשמה היא צורה ביחס לגוף, וממילא צורתה ככל תכונת והוראת הגוף, וכן מאידך תכונות הגוף אינם קיימים אלא מהצורה שבו. אמנם החילוק ביניהם הוא, שבצורה קיימים כל עניני הגוף רק בכח ולא בפועל, ואם כן כל הכח הוא בצורה, אבל הפעולה והמעשה הוא בגוף. ובע"כ לא נעשה שום דבר אלא רק על ידי שניהם יחד, וממילא ככל שהצורה עליונה יותר, נתמעט בה הגילוי בפועל של מהות ותואר פרצוף אדם. הנרנח"י מתפשטים מגילוי לגילוי עד הנפש, ושם נשלם הכח אשר לתכונת מהות ותואר פרצוף אדם. אם כן מובן כיצד יתכן שתמונה מהות ותואר עולם הבריאה נעלם מהשגת בני אדם אע"ג שהוא מציאות גמורה הכוללת את כל העניינים שבעולם הזה והוא נברא ואינו אלהות כלל, ועכ"ז הוא משולל מהשגתנו להשיג את מהות החומר והגשם ששם.

כל הנ"ל נידון בערכין, שכן הרוח הוא נפש כלפי הנשמה, ואינו חשוב רוח אלא לגבי הגוף. לכן, כאשר מונים את ה' הפרצופים בכינוייהם, הרי שא"א (יחידה או כתר) נקרא "אין", ולגביו חיה (אבא או חכמה) נקראת "יש", ובינה (אמא או נשמה) נקראת "הוא", ורוח (ו"ק או ז"א) נקרא "אתה", ונפש (מלכות או נוקבא) נקרא "אני". אמנם כל זה הוא לגבי הגוף, שכן כלפי החיה הנשמה היא בבחי' אני, וכו'. מט"ט כולל כל העולמות ב"ע כי הוא צורתם, ולכן לא היה אפשר גם למשה רבינו בהיותו בעולם הזה לראותו בחוש.

הנה אמרנו לעיל שער ב' שהצורה שהיא הנשמה, הנה היא כח החומר והגוף, והיא סבתו בכל ענייניו. וא"כ הרי פשוט הוא כי ישנו בהצורה כל תכונת והוראת הגוף כולו, ואדרבה הוא, שעיקר תכונותיו דהגוף הנה הוא רק מהצורה שבו, שהצורה היא האדם העיקרי, והגוף הוא רק הכלי שלה¹⁴⁴, שעל ידו מוציא הצורה את כל תכונותיה וכחותיה מן

תרגום: העולם הראשון הוא העולם הזה הקרוי עולם הפירוד. ואדם נמצא בו ולא נמצא. כאשר רוצה להסתכל בו, מסתלק ממנו ולא נראה. העולם השני הוא עולם הקשור באותו עולם עליון וזה הוא גן עדן שבארץ, שזה הוא קשור בעולם אחר עליון, ומזה נודע וניכר עולם אחר, עולם שלישי עולם עליון נסתר גנוז וסתום שאין מי שמכיר אותו, כמה שנאמר "עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו". וכולם כדוגמא העליונה שנאמר "בצלם אלקים עשה את האדם". על זה נאמר "בנים אתם לה' אלקיכם וכו'" כמו שבארנוהו, ואלה הינם בצלם אלקים, ואלה יורשים ירושה עליונה כדוגמתו.

¹⁴¹ עי' זהר בראשית א ע"ב.

¹⁴² תרגום: שהם מתחברים למעלה למעלה.

¹⁴³ תרגום: אלה ישראל שנשמותיהם תלויות מאותו מקום שנאמר בו ברוך כבוד ה' ממקומו.

¹⁴⁴ עיין בתקונים כח ע"א שהגוף נקרא נעל לגבי הנשמה.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הכח אל הפועל, אבל עיקר פרצוף האדם הוא רק הצורה. אמנם עכ"ז הנה בהצורה לבד עומד שם כל ענייני הגוף רק בכח לבד, וכל הפעולה הרי הוא רק ע"י הגוף, כי כאשר חסר איזה אבר מהגוף הרי אינו פועל בה הצורה מאומה. ונמצא כי הכח והפועל הנה הוא הצורה, אבל הפעולה והמעשה הנה הוא בהגוף, ולא נעשה שום דבר אלא ע"י שניהם דוקא.

והנה אמרנו כי חלקי הצורה הם ה' שהם נרנח"י, ואלו הה' הם נעשה כל א' לבוש לחבירו, שכל תחתון לגבי עליון הוא בבחי' גוף אליו, וכל עליון הוא הצורה להתחתון, ועיקר הכח והפועל הוא בהעליון, ועיקר הפעולה והמעשה הוא בהתחתון. אמנם הנה לא נשלם שום דבר אלא רק ע"י כולם יחד דוקא, היינו ע"י כל הששה ביחד, שהם הה' חלקי צורה דנרנח"י עם הגוף כשהם כולם ביחד, כי ענין הה' חלקי צורה דנרנח"י הנה הוא כי נתפשט בהם הגילוי דכל תכונת פרצוף אדם, מגילוי לגילוי עד הצורה האחרונה שהיא הנפש, ושם נגמר כל תכונות ועניני האדם בכח ככל הראוי אליו. אבל עדיין הוא רק בכח לבד, אלא שהנפש שהיא הצורה אחרונה הנה בה נגמר הגילוי דכל מציאות הכח הראוי לתכונת עניני פרצוף אדם ממש, וממנה הנה נמשך ויוצא מן הכח אל הפועל ע"י הגוף אשר הנפש מתערב בו ומתעצם עמו להעשות לאחד, וכמ"ש (דברים יב ג) כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר. ונמצא כי גמר השלמת פרצוף אדם הוא רק ע"י כל הששה יחד דוקא, כי בהנפש עומד בה המהות דפרצוף אדם בכל ענייני שבו רק בכח אבל לא בפועל, ובהרוח הנה הוא רק בבחי' כח לבח, ובהנשמה הנה הוא רק השורש להכח דכח, וכן הוא עולה למעלה למעלה ונתמעט גילוי ומהותו בכל עליון עד הצורה העליונה שהוא היחידה, אשר שם עומד כל התכונה דפרצוף אדם בלי מהות כלל, אלא רק בבחי' שורש לשורש שורש השרשים. כי בכל צורה שהיא יותר עליונה נתמעט ונתעלם בה הגילוי דמהות ותואר פרצוף אדם, ולכן נקרא היחידה בפי המקובלים בשם אפס¹⁴⁵ ואין¹⁴⁶, משום שבה מסתיים ההשגה לגמרי, והיא בלי מהות מושג. כי אלו הה' חלקי נשמה שבכל פרצוף שהם נרנח"י הם נמשכים מהעשר ספי', יחידה כתר, והוא נקרא אין, כמ"ש בזוה"ק (בשלח סד ע"ב) ובאדר"ז (דף רפח ע"ב¹⁴⁷). חיה הוא חכמה ע"ש הכתוב (וג ע"ב) (קהלת ז יב) החכמה תחיה בעליה, וכן חכם גימ' חיים (ע"ז עקודים ה'). והיא נמשך ויוצא מן הכתר, וכמ"ש (איוב כח יב) והחכמה מאין תמצא, שהוא מהכתר שנקרא אין לגודל העלמו. כי הוראת מילת אין הוא בר"ת איה נעלם, והחכמה הוא נקרא יש. כמ"ש ברע"מ (פנחס רלט ע"א), והיא יש מאין, ונתגלה מציאותה ולא מהותה. נשמה בינה, ונקרא 'הוא' וכמ"ש בפ' ויצא (דף קנד ע"ב) כי היא עדיין נסתה. והרוח שהוא ת"ת, הכולל כל הו"ק, נקרא 'אתה', כמ"ש בתיקונים (תיקון י"ט דף ט"ל ע"א). הנפש מלכות נקרא אני, וכמ"ש בפ' מקץ (רד ע"ב) ופ' תרומה (קנו ע"א) וכן בהקדמת זהר בראשית (ו ע"א).

ונחזור על הדברים כדי לבא לכוונתינו, כי כל הה' חלקי צורה שהם נרנח"י הנה הם מה שמתפשטים מגילוי לגילוי לתכונת כל עניני דתואר פרצוף אדם, אלא שכל התפשטותם וגילויים הנה הוא רק למציאות הכח לבד אשר לזה, ונמשך הגילוי דהכח אשר לזה מדרגא לדרגא עד הנפש, ושם נשלם אותו הכח אשר לתכונת מהות ותואר

¹⁴⁵ עי' הערה כד.

¹⁴⁶ עי' אד"ז רפח ע"ב שא"א נקרא אין דביה תליא אין, כלומר מכח התלבשות רדל"א בו (עי' בהגר"א בספד"צ א ע"ג).

¹⁴⁷ ובגין כך עתיקא קדישא אקרי אין, דביה תלייא אין. ועי' בהגר"א על ספד"צ א ע"ג ד"ה ואמר פעם – שענין האין הוא רדל"א ובגללו הוא שא"א מכונה אין, שכן בו מתלבש רדל"א.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

פרצוף אדם בכל הראוי. אך יציאתם מן הכח אל הפועל ממש הוא רק ע"י הגוף, כי רק בהגוף נעשה הפעולה, אבל כל מה שלמעלה מן הגוף הוא רק בכח לבד, שהנפש הוא הכח היותר קרוב אשר לזה, והרוח הוא הכח לכת, והנשמה הוא השורש לכ"ז, והחיה הוא שורש השרשים, ונתמעט גילויים בכל א' שהוא למעלה, עד שבהיחידה שהוא השורש לכולם אין בו לכ"ז שם ומילה כלל, ונעלם בו לגמרי, הגם שכולם הם ממנו, ולכך נקרא אין כנז'.

אמנם עכ"ז הנה דעת לנכון נקל, שכל מה שאמרנו מגודל העלמתם אשר בכל יותר עליון, הנה הוא רק בערך הפעולה האחרונה, הפעולה הממשית הנעשה בהגוף המושג והנתפס לכל עין חומרי וגופני, אבל במציאות הנרנח"י עצמן, בהעריך זה כנגד זה, הנה נבחן כל תחתון בערך העליון ממנו, ובפרט בערך השלישי שעליו, שהוא העליון דעליון, הנה נבחן התחתון נגדו היטיב בכל תכונת מהות ותואר אדם ממש. כי הרי כל תחתון הוא בבחי' גוף ולבוש להעליון שהוא נשמה אליו, ונחשב העליון אליו בבחי' איכות וכת, והתחתון הוא נחשב להעליון שבו מוציא את תכונתו וכחו מן הכח אל הפועל, ומן האיכות אל הכמות, ונגמר בו המעשה והפעולה דהצורה העליונה, כי הוא בבחי' חומר וגוף נגדו. והרי נמצא כי הכינוי דפרצוף אדם וכל המהות והתואר שבו הוא נידון בערכין, דכל עליון לגבי תחתון הוא אינו מכונה בשם פרצוף ובמהות אדם כלל. אבל כל תחתון לגבי עליון, ומכש"כ להעליון דעליון הנה מכונה ומתואר התחתון השלישי, כגון הנפש לגבי נשמה וכן הרוח לגבי החיה, בכל תכונת ומהות ותואר פרצוף אדם ממש, וכמו שהוא בהגוף ע"י הנפש רוח שבו.

והנה כבר אמרנו לעיל שער ג' שכל א' מהנרנח"י הוא כלול ג"כ מנרנח"י, וישנם ה' בחי' נרנח"י בהנפש, וה' בחי' נרנח"י בהרוח, וכן ה' בחי' בהנשמה, וה' בחי' בהחיה, וה' בחי' בהיחידה. וא"כ הרי כל מה שאמרנו מענין התפשטות הגילויים דכל תכונת ומהות פרצוף אדם, איך שנתפשט ויוצא מגילוי לגילוי ומדרגא לדרגא, מהצורה העליונה שהוא היחידה עד הצורה (יג ע"ג) התחתונה שהוא הנפש, וכן כל מה שאמרנו מענין שלילת התואר ומהות דפרצוף אדם אשר בכל צורה היותר עליונה בערך התחתון שלמטה הימנה, ואיך כי עכ"ז הנה בערכין נידון אותו המהות והתואר בכולם עכ"פ. הנה כ"ז הוא הן בהנרנח"י הכלליים, והן בהנרנח"י הפרטיים שבכל א' גופה, והנה הפרטיים הרי הם כ"ה בחי' וכנז', וא"כ הרי אנו רואין מזה שכל התואר ומהות דפרצוף אדם הנעשה ונגמר בהגוף החומרי העיקרי, כמה שרחוק ומשולל הוא מבחי' הצורה היותר עליונה, שהוא היחידה הפרטית אשר בהיחידה הכללית אשר הוא למעלה וגבוה מהגוף החומרי כ"ה מדרגות, וגם כ"ז הוא רק בהכ"ה בחי' דנרנח"י הפרטיים אשר בהנרנח"י הכלליים שבעולם העשיה לבד. וכן הרי ישנם כל זה בעולם היצירה, וכן בעולם הבריאה. כי בכל עולם הרי ישנם ה' בחי' נרנח"י כלליים וכ"ה בחי' נרנח"י פרטיים, (והם בסך הכל קכ"ה בחי', והוא בפנימית, וכן הוא ג"כ בחיצונית, וכמ"ש הרב בשער פנימית וחיצונית (דרוש י"א) ובכ"מ).

והרי אנו רואין מכל זה איך שנעלם ומשולל מהשגת ותפיסת בני אדם מלהבחין שום תמונת מהות ותואר גם בעולם הבריאה הגם שהוא באמת ג"כ עולם מלא מכל המציאויות והענינים שבהעולם הזה, והוא כולו נברא ומחודש ואינו אלהות כלל. אך כבר אמרנו לעיל שער ב', שמהחומר דעולם העליון נעשה הצורה דעולם התחתון, וכל צורה נגד החומר הרי אין בה תואר מפרצוף אדם כלל וכנז'. וא"כ הרי כמה רחוק ומשולל הוא מהשגתינו להשיג את מהות החומר והגשם, אשר גם בעולם הבריאה, בתכלית הריחוק והשלילה היותר אפשרי.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

וזהו שאמרו בזהר חדש (בראשית י"א סע"א ט ע"ב) אמר ר' יוחנן בן זכאי כמה נצטער ההוא גברא דכתיב ביה לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, למחזי חד שמשא דמשמשא קמיה, ולא אתייהבת ליה רשותא, דכתיב הראני נא את כבודך, והוא דכתיב ביה כבוד אל. והוא¹⁴⁸ מטטרו"ן שר הפנים, והאיך שאיל משה למחמי דא, אלא משה סבר כיון דחמא גופיה ארבעין יומין וארבעין לילין דלא אכיל ושתי, והוה ניזון מאספקלריא דלעילא, סבר דכדאי הוא למשאל דא. ומה אתיב ליה, לא תוכל לראות את פני, הוא מרא דאפיא, ולא יהיב ליה רשותא כו¹⁴⁹. כי מט"ט הנה הוא כולל את כל העולמות בי"ע, וכמ"ש בזה"ק (פ' ויחי רכ"ג רע"ב) חד עולימא דאורכיה מרישא דעלמא לסייפי דעלמא¹⁵⁰, ואמרו עוד בתיקונים (תיקון ס"ח קיד ע"א) שכל דיוקנין דמלאכייא ודיוקנין דנשמתין ודיוקנין דכל מה דאתברי בשמיא ובארעא כולם כלולים בו¹⁵¹, כי הוא צורתם, ולכן לא היה אפשר גם למשה רבינו ע"ה בהיותו בהעולם הזה לראותו בחוש¹⁵², כי אי אפשר לאדם לראות תואר הצורה בשום אופן, מאחר שבערך הגוף אין להצורה תמונה ותואר כלל וכנו'.

התבונן בכל הדברים הללו, הגם שפשוטים הם, וקה אותם בלבך, כי הם מהקדמות הנצרכות מאד לכל מי שרוצה לכנוס בעדן גן אלהים, ולטעום טעם עין החיים, כדי להדבק באלהים חיים. והקדמנו כ"ז להרחיק את התפיסה והדמיון מכל מה שנדבר עוד בזה למטה, וע"ז אמרו (בהקדמת תיקו"ז ח' רע"א) ואם יג ע"ד ר"ן לבך שוב לאחד, כי גם החיות שבמרכבה הם רצוא ושוב¹⁵³ (יחזקאל א יד).

¹⁴⁸ כלומר השמשא הנ"ל.

¹⁴⁹ תרגום: אמר ריב"ז כמה נצטער אותו אדם שנאמר בו "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא" לראות שמש א' שמשמש לפניו ולא ניתן לו רשות, שנאמר "הראני נא את כבודך", והוא דנאמר בו "כבוד אל", והוא מטטרו"ן שר הפנים. ואיך שאל משה לראות זאת? אלא משה חשב כיון שראה את עצמו מ' יום ומ' לילה שלא אכל ושתה והיה ניזון מאספקלריא העליונה וחשב שראוי הוא לבקש זאת. ומה השיב לו, "לא תוכל לראות את פני", הוא בעל הפנים ולא ניתן לו רשות וכו'.

¹⁵⁰ תרגום: ילד א' שארכו מתחילת העולם ועד סופו.

¹⁵¹ תרגום: שכל צורות של המלאכים וצורות של נשמות וצורות של כל מה שנברא בשמים ובארץ כולם כלולים בו.

וז"ל הגר"א שם - מט"ט הוא כלל כל הג' עלמין למטה מאצילות דקב"ה אבל כל הנברא הוא כליל ונקרא מט"ט ראשו בבריאה וגופו ביצירה ורגליו בעשיה וכולל כל השם וכל הספירות מקנן בו' תלת ספירן מקננין בו'.

¹⁵² עי' ליקוטים בסוף בהגר"א על ספד"צ לז ע"ד וז"ל, וידוע תדע שמרע"ה לא השיג אלא בבריאה ובהיכל הרצון, וכו', וכל שאנו מדברים בא"ק ואב"ע הכל בעולמות התחתונים מאד, שבכל עולם יש אב"ע וכל הבחי', אלא שהן אחורים דאחוריים ואינם מצחצחים לכן מדברים דרך משל, ע"כ. ועי' שם בהערות הלש"ו ז"ל, לא זכיתי להבין דבריו הקדושים, הלא גם הרשב"י ע"ה בהאדרות וכן בספד"צ מדבר גם כן רק בהלשון הזה, ואיך אפשר לתלות כל סגנון הלשון שאנו מדברים משום שאין אינו מדבר ג"כ אלא כך בלשון הזה, ואיך אפשר לתלות כל סגנון הלשון שאנו מדברים משום שאין אנו משיגים, הלא אנו מדברים באותו הלשון ממש כמו כל אותן די רוח אלהין קדישין בהון ע"כ. ועי' ביאורים ח"א ה ע"ג וז"ל, כל כוונת הגר"א הוא אינו על הדיבור והלשון אלא רק על ההשגה לבד וכל דבריו הוא רק לקבוע בלבינו שאין אנו משיגים מאומה וכדי להרחיק ולהסיר כל מחשבת דמות תואר וציור ח"ו, ועל זה אמר שכל מה שאנו תופסים באותן הענינים הוא רק באחוריים דאחוריים ואינן מצחצחים, והשגתינו בכל אותן הדיבורים והלשונות הם רחוקים מאמיתתן כי אין אנו מבינים כלל, עד שלפי השגתינו הנה הוא כל דבריהם אצלנו רק בבחי' משל אך השגת הראשונים היה מצחצח, עכ"ל. ועי' מש"כ רז"ל (ב"ר פ' י"ז סס"י ה') נובלת חכמה של מעלה תורה. וכן בקהלת רבה (פ"ב ופ' י"א), כל התורה שהאדם למד בעוה"ז הבל הוא לפני תורה שבעולם הבא.

¹⁵³ אפילו המלאכים המשיגים השגות עליונות, זה רק בתורת "רצוא ושוב" כלומר שרצים להשיג, וחוזרים אחורה בגלל שההשגה היא עמוקה וגבוהה מהשגתם.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

פרק ב

יש חילוק בין הצורות שהן מהבי"ע עצמן ואינם אלקות לבחינות שהם אלקות, הגם שהם עומדים בהם בבחינת צורתם הפנימית. והוא שהצורות שאינם אלקות הנה מהמציאות של העולמות עצמם וכל תכונות קומת אדם עצמיים בהם. משא"כ כל אותן הבחינות המתלבשים בהם שהם אלקות, הגם שהצטמצמו והרי מתוארים הם בכל התוארים כולם של הבחינות החיצוניות, עכ"ז אינם עצמיים בהם כלל אלא ע"י שהתפשט אור רצונו במציאותם נקרא הוא ג"כ בהם ע"י שנגלה אור רצונו להיות שורש לכ"ז ועל ידי היותו השורש להם נקרא על שמם.

והנה כל צמצום זה שנעשה בו אינו מחוייב שיהיה בו, אלא שזהו רצונו ית' שיכנס בו ליתן לו חיים וצורה ברצותו חוגג וברצותו ממוגג. נמצא כי הבחנת התארים שבפנימיות כל בחינה אינה בפועל ח"ו אלא בפעולה שפועל התארים הללו במציאות הבי"ע. אמנם האור הפנימי המוציא אותם מהכח אל הפועל, אין בעצמותו שום שייכות למושגי התארים והוא ע"ד כל אומן המצייר צורה, שא"א להכיר את האומן שעשאה אלא כמה שנוגע לאותה הפעולה בלבד. והוא שנאמר אני ה' לא שנית, כי כל הצמצום הנעשה באורו אינו אלא מה שנמשך ממנו לצורת העולמות, אבל בו עצמו זולת פעולתו לא נעשה בו שום שינוי כלל.

והנה תארים הנעשים בבחינה רצונית להיות שורש לכל התארים האלו של חלקי גוף האדם הן הכללי והן הפרטי הינם י' שמות: אק"ק, י"ה, הוי"ה בניקוד אלקים (קרקפתא וגלגלתא בכללות ג' מוחין שבו), א"ל, אלקים (ימין ושמאל), הוי"ה (בלי ניקוד, והוא שורש כללות הגוף), הוי"ה צבא-ות, אלקים צבא-ות (תרין ירכין וביעין וכוליין), א"ל חי ושד"י (נחשבים לא', אות ברית קדש), אדנ"י (נוקבא). ובשמות אלו בלבד הוא שנתגלה אמיתתו אחר שהצטמצם, וממילא העבודה לשמות אלו הוא גופא העבודה אליו לעצמותו.

ומעתה נאמר עוד כי הנה לעיל שער ג' נתבאר כי מהנשמה הכללית ולמעלה הוא

כולו אלקות גמור גם בכל העולמות בי"ע, וכן בהרוח ונפש הכלליים, הנה אמרנו שם ג"כ כי היחידה שבהם הוא אלקות גמור גם בהעשיה, ובעולם היצירה הוה גם החיה אלקות, ובעולם הבריאה הוה גם הנשמה אלקות. והנה כל אלו הבחי' הגם שהם אלקות גמור, עכ"ז הנה נצטמצמו ועומדים בבחי' צורה פנימית לכל התוארים דתכונת קומת פרצוף אדם אשר בהעולמות בי"ע, וכגון היחידה שבהרוח ונפש דעולם העשיה, וכן מהנשמה הכללית שבה ולמעלה, הגם שהם אלקות גמור, הנה הם עומדים בבחי' צורה פנימית, שהוא נשמה לנשמה לכל התוארי דתכונת קומת אדם דעשיה, אשר הם מהחיה הפרטית דהרוח ונפש שבה ולמטה. ובעולם היצירה אשר החיה והיחידה דהרוח ונפש שבו, וכן מהנשמה הכללית שבו ולמעלה, הנה הגם שהם אלקות גמור, עכ"ז הנה הם עומדים בבחי' צורה פנימית שהוא נשמה לנשמה לכל התוארי דתכונת קומת אדם דהיצירה, אשר הם מהנשמה הפרטית דהרוח ונפש שבו ולמטה. ובעולם הבריאה אשר מהנשמה הפרטית והכללית שבה ולמעלה הוא כולו אלקות גמור, עכ"ז הנה הם עומדים בבחי' צורה ונשמה פנימית לכל התוארי דתכונת קומת אדם דהבריאה אשר הם מהרוח הפרטי דרוח ונפש שבה ולמטה.

אמנם ראוי לנו לדעת מאד, כי עכ"ז הנה יש חילוק גדול בין כל אותן הצורות אשר הם מהבי"ע עצמן והם אינם אלקות, לכל אותן הבחי' הנזכרים שהם אלקות, הגם שהם מתלבשים ועומדים בהם בבחי' צורה פנימית להם. כי כל אותן הצורות אשר הם אינם אלקות והם מהמציאות דהעולמות עצמן, הנה כל התכונות והאיכות והכחות דקומת אדם שבהם הנה הם עצמיים בהם, והם מחוייבים עליהם, כי כל זה הוא עיקר מציאותם, שכל צורתם ותוארם ותמונתם הוא עצמית בהם, ורק זהו מציאותם גופה לא זולת. משא"כ כל אותן הבחי' המתלבשים בהם מאלקות, הנה הגם שהם נצטמצמו ג"כ ומתלבשים ועומדים בבחי' צורה פנימית ופנימית לכל אותן התכונות והתוארים אשר בהצורות דהבי"ע עצמן, והרי מתוארים הם מעתה ג"כ בכל אותן התוארים כולם, ולא עוד אלא שכל שהוא יותר פנימי הנה הוא יותר עיקרי, והוא השורש לכל העניינים כולם אשר נבחן ונעשה בהחיצונית ובהחיצונית אשר הוא מתלבש בהם, שכל העניינים שבהם כולם הם מסתעפים ונמצאים ונעשים רק ממנו, עכ"ז הנה כל אותן העניינים כולם אינם ח"ו תוארים עצמיים בהם כלל, אלא שהם רק ע"ד המשל שאמרו ברע"מ (פ' בא מב ע"ב)

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

מהמים הנכנסים בהכלי שנעשה בהמים צורת הכלי, אם עגול או משולש או מרובע, וצורת כל גבוליה. ובהכלי הנה הם צורת עצמיים, אבל בהמים הרי אינם עצמיים כלל, אלא שנעשה הצורה בהמים ע"י הכלי, כי נצטמצמו המים בגבולי הכלי ונצטייר בהם ע"י הכלי כל צורת הגבולים שבה.

וכן הוא ער"ו בענינינו, ויד ע"א} כי כל אותן האורות פנימיות שהם אלקות, כאשר מתפשטים להיות שורש להנרנח"י דהבי"ע לכל הכחות והתכונות מהות פרצוף אדם שרצה בהם, הנה נקרא אותו השורש, אחר שרצה להמציא את כל התכונות דמהות אדם ולהתפשט בהויותם, הנה נקרא הוא בכל התוארים הללו ג"כ, ע"י התלבשו בהם, וע"ד המים שנצטיירו בכל גבולי הכלי ע"י הכלי וכנ"ז, אבל אין כל התוארים הללו עצמיים בו ח"ו, כי עצמותם ממש הוא רק בהבי"ע גופה, אלא ע"י שהתפשט אור רצונו במציאותם נקרא הוא ג"כ בהם כולם ע"י שנתגלה אור רצונו להיות שורש לכל זה, והוא ע"ד שכתוב (הושע יב יא) וביד הנביאים אדמה, שנתגלה לכל א' כפי כחו. וכמ"ש בפסיקתא רבתי (פיסקא כ"א) בדמויות הרבה נדמה להם, לזה עומד, לזה יושב, לזה בחור לזה זקן כו' ע"ש, וכן במכילתא (בשלה יתרו).

כן נתגלה ער"ו לצורך כלל העולמות דבי"ע, להיות שורש לכל התוארים הללו אשר המציא את העולמות עליהם, ונקרא הוא ג"כ באותן התוארים ע"ש שהוא שרשם, וע' בדברינו בעקודים פ"ג אות ה'¹⁵⁴, ובספר הדע"ה ח"א דרוש ה' סימן ז' בארוכה בזה¹⁵⁵. ועכ"פ הוא כי בו אינם עצמיים ח"ו, אלא שנתגלה בהם להיות שורש להבי"ע, וגם לא נקרא בו אלא ע"י הבי"ע אחר שמתפשט ומתלבש בפנימיות פנימיותם להמציאם בדרך זה. ור"ל בכ"ז, כי הרי בהמשל מהמים שבכלי שאמרנו, הנה המים כאשר שנכנסים בהכלי ונעשה גם בהם כל צורת גבולי הכלי וכנ"ז, הנה הגם שכל אותה הצורה אינה עצמית בהם, אבל עכ"פ הוא כי היא מחוייבת בהם, שגבולי הכלי מתגבר על תכונת הנוזל שבמים ומצמצם אותם בגבוליה נגד טבעם, משא"כ בענינינו, הנה כל התוארים שנעשה לאור אלוה ע"י שמתפשט בהתהוות המהות אדם דהבי"ע ונעשה נשמה וצורה פנימית להם, ונצטמצם אותו האור ג"כ לכל התוארים הללו אשר המציא אותם בהבי"ע, הנה כל הצמצום הזה הנעשה בו הוא אינה מחוייבת בו ח"ו, אלא שהוא רק רצונית, כי הרי אדרבה

¹⁵⁴ ולהלן תמצית דבריו: כל בחי' כלי ופרצוף ואפילו ספירות למעלה מהעקודים אינם מכוונים כך אלא על שם שהם שורש לאותם בחינות שאנו משיגים למטה מהם, ונאמרו כך אף במקום גבוה זה רק כמשל דמיון לשכך האוון, ואפילו הכלים שבעקודים הם ג"כ רק על דרך זה, כי עיקר הכינויים הם רק באצילות.

ואפילו באצילות אין הכינויים על פי תפיסתינו והשגתינו חלילה, כי האומר כן אין לו חלק באלקי ישראל, כמ"כ כי לא ראיתם כל תמונה. ועכ"ז בדרך דיבור ואמירה וסיפור דברים מצוה להשתמש בכל הכינויים הללו באצילות ולדבר בהם בכל האפשרי, ורק באצילות הם כל דברי הזהר והאריז"ל שכן שם הוא עיקר מקום הגילוי של מלך מלכי המלכים הקב"ה.

אמנם מצד עצם המציאות שהאצילות הוא כולו אור אלהות גמור, מאחר שהוא ית' מתייחד עם כל האצילות כולו עד שנעשית חד עמו, הרי פשוט כי שם אין תמונה ואין דמיון ואין תואר וכו' אלא הוא פשוט בתכלית הפשיטות. עכ"ז, מצד הנאצלים שבעולם האצילות, הרי הם החלקים דעולם האצילות אשר זולת יחודו ית' בהם, יש בהם את כל הטעמים והבחי' והענינים הנאמרים בדברי הזהר והאריז"ל. התלבשות הגילוי האלקי באצילות והצטמצמו בהם בכל עניניהם הוא על דרך הכתוב "וביד נביאים אדמה". (אמנם אין הכוונה שכל הענינים הנאמרים בדברי הזהר והאריז"ל הם רק על דרך מראות הנבואה, כי כל מראות הנביאים לא היו אלא על דרך דמיון בלבד ולא היו מציאות אמיתי כלל. ולעומת זאת, כל דברי הזהר והאריז"ל הם כולם באמיתתן, והם במציאותן ככתבם ולא דמיונות כלל. כי על ידי זה מתגלה הוא ית' בגילוי דשם הו"ה שחותמו אמתי. אמנם צריך לדעת, שכל הגילויים הללו על פי תפיסתינו והשגתינו בעודינו קרוצי חומר אינם גילויים האמיתי חלילה, אלא משל דמיון גרידא.

¹⁵⁵ עי' הערה 188.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הוא שאותו האור הוא מעמיד את כל התוארי דמהות אדם שבהבי"ע ומוציא ומהוה אותם ברצונו, ומצטמצם ברצונו להמציאם בכל התוארים האלה, ולהיות שורש להם בכל עת קיומם, והוא רק רצונית בו, וברצותו חוגג וברצותו ממוגג.

והרי נמצא כי הבהנת כל אותן התוארים אשר באור אלוה שבפנימיותם, הוא לא בפועל, שהוא בו עצמו ח"ו, אלא רק בפעולה שהוא לפעול ולעשות אותן התוארים העצמיים במציאות הבי"ע שהם כולם במהות אדם כנ"ל וכנודע. אבל האור הפנימי המוציא אותם בכ"ז, הנה אין בעצמותו גופה שום הבהנה מהם, והוא ע"ד כל מצייר אומן שמצייר איזה צורה, הנה לא נבחן אותה הצורה במחשבת האומן אלא רק מה שנוגע לאותה הפעולה לבד, והוא רק מה שנמשך ממנו להפעולה, שהרי כל ציור הפעולה אשר נעשית במחשבתו הרי הוא רק לצורך הפעולה ואינו נוגע באמת לו לעצמו כלל. והוא מה שנאמר (מלאכי ג' ו) כי אני ה' לא שניתי, כי הרי כל הצמצום הזה הנעשה באורו הנה הוא רק מה שנמשך ממנו לצורת העולמות, אבל בו בעצמו זולת פעולתו, הנה לא נעשה בו שום שינוי כלל.

והנה כל התוארים שאמרנו שנעשה באותו אור אלוה (יד ע"ב) בבחי' רצונית כנז', ע"י שרצה להיות שורש לכל התוארים העצמיים והעיקריים שבהבי"ע, הנה הם עשרה שמות הקדושים המבוארים בזה"ק (פ' ויקרא י' וי"א¹⁵⁶) וכן בתיקונים (תיקון ע' קמ"א סע"ב וקמ"ב רע"ב¹⁵⁷) והובא בביאור היטיב בדברי הרב בסוף שער דרושי אבי"ע, והם אהי"ה, ייה, הוי"ה בניקוד אלהי"ם, א"ל, אלהי"ם, הוי"ה, הוי"ה צבאו"ת, אלהי"ם צבאו"ת,

¹⁵⁶ ותא חזי עשרה שמהן אינו לקבל עשר אתוון, ובספרא דרב המנונא סבא, תמניא אינון, ותרין דרגין לקבל תרין רקיעין, ומשתניין שמהן, עשרה ותשעה ותמניא ושביעאה. קדמאה י"ה, בגין די כלל ה', וה' נפקא מן י', בגין כך חכמה י"ה אקרי. תנינא י"ה דאקרי אלהי"ם, בגין דהווא נהר רחמי, ובגין דדינין מתערי מניה, (נפקו אלהי"ם) אתוון דרחמי כתיב, ונקוד אלהי"ם, ולא אלהי"ם דינא. תליתאה א"ל, והוא גדולה, והוא אקרי הא"ל הגדול. רביעאה אלהי"ם, דדינין ביה אתערן, והוא דינא תקיפא. חמישאה יהו"ה, כללא דכל שלימו דמהימנותא, ודא הוא רחמי בשלימו, ודא הוא תפארת. שתיתאה ושביעאה צבאות אקרון. תמינאה א"ל חי, כמה דאת אמר (תהלים קלג ג) כי שם צוה יהו"ה את הברכה חיים וגו', ודא צדיק דכל חיים נפקין מתמן, ואקרי יהו"ה, כמה דאת אמר (שם יא ה) יהו"ה צדיק יבחן, ודא היא ו' זעירא דשמא קדישא, בגין כך ו' וו"ן תרין. תשיעאה אדנ"י, ודא מלכות קדישא, דדינין נפקין מתמן לעלמא, ודא הוא כתר בתראה דכלהו שמהן. ושם אהי"ה כללא וסתימא דקדמיתא, ודא הוא כתר עלאה, רישא דכל רישין, שמיה סתים ולא אתגליא ואתמר.

תרגום: בא וראה, עשר שמות הם כנגד עשר אותיות, ובספר של רב המנונא סבא הם שמנה שני מדריגות המקבילים לב' רקיעים, ומשתנים שמותיהם, עשרה ותשעה ושמונה ושבעה. הראשון י"ה, בגלל שי' כולל ה' וה' יוצא מ' לכן חכמה נקראת י"ה. למדנו, יהו"ה שנקרא אלקים (כלומר הו"ה בניקוד אלקים), מכיוון שההוא נהר אהבה, ומכיוון שדינים מתעוררים ממנו, אותיות של אהבה הינם הכתיב, ואילו הניקוד הוא אלקים, ולא אלקי"ם דין. השלישי א"ל, והוא גדול והוא נקרא הא"ל הגדול. הרביעי אלקי"ם שדינים מתעוררים בו והוא דין חזק. החמישי יהו"ה, הכללות של כל שלימות האמונה, וזה הוא אהבה בשלימות, וזה הוא תפארת. ששי ושביעי צבאו"ת נקראו. השמיני א"ל חי, כמו שנאמר "כי שם צוה ה' את הברכה חיים וכו'" וזהו צדיק, שכל החיים יוצאים משם, ונקרא יהו"ה כמו שנאמר יהו"ה צדיק יבחן, וזו היא ו' קטנה של השם הקדוש, ולכן ו' כלומר ב' וו"ן. התשיעי אדנ"י, וזו היא המלכות הקדושה, שדינים יוצאים משם לעולם, וזהו הכתר תחתון של כל השמות, ושם אהי"ה הוא כללות וסתימת ההתחלה, וזה הוא הכתר העליון, ראש של כל הראשים ושמו סתום ולא מתגלה, ונאמר.

¹⁵⁷ ומסטרטא דכתר אתקריאו תלת ספירן אק"ק אשר אק"ק חסד א"ל גבורה אלקי"ם עמודא דאמצעייתא יק"ק ורזא דמלה א"ל אלקי"ם יק"ק דבר ויקרא ארץ נצח והוד צבאו"ת צדיק שד"י מלכות אדנ"י.

תרגום: ומהצד של כתר נקראו שלשת הספירות אהי"ה אשר אהי"ה, חסד א"ל, גבורה אלקים, עמוד האמצעי יהו"ה. וסוד הדבר "א"ל אלקים יהו"ה דבר ויקרא ארץ". נצח והוד צבאו"ת, צדיק שד"י, מלכות אדנ"י.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

א"ל חי שד"י, אדנ"י. כי אלו העשרה שמות הם אורו וגילוי ית"ש אשר נתגלה בהם להיות שורש לתוצאות כל המהות אדם שבהעולמות בי"ע. כי הג' ראשונות שהם אהי"ה י"ה הוי"ה בניקוד אלהים, הם הגילוי והשורש להקרפתא והגלגלתא כולו בכללות הג' מוחין שבו, הב' שמות א"ל אלהים הם הגילוי והשורש להב' ידים ימין ושמאל, שם הוי"ה ב"ה כשהוא בלי נקודה הוא הגילוי והשורש לכללות הנוף אשר עד הטבור, אשר שם הלב והריאה שהחיים תלוי בהם. הוי"ה צבאו"ת, אלהים צבאות הם הגילוי והשורש להתרין כוליין, תרין ביעין, תרין ירכין¹⁵⁸, א"ל חי שד"י הוא כולו שם אחד, והוא הגילוי והשורש לאות ברית קודש, אדנ"י הוא הגילוי והשורש לכל פרצוף הנוקבא אשר היא שלימו דאדם, כי על ידה נעשה אדם שלם, וכמ"ש (בראשית ה ב) זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם.

והרי הווי אלו העשרה שמות הגילויים שבאור אלוה אשר נתגלה בהם להעשות שורש לכל המציאות דקומת אדם דהעולמות בי"ע, והוא מה שאמר הוא ית"ש למשה רבינו ע"ה (בשמו"ר פ"ג סימן ו') שמי אתה מבקש לידע לפי מעשי אני נקרא, כי כל גילויי ושמותיו הוא רק לפעולותיו לבד, וכל מה שאנו אומרים בו שנצטמצם הנה הוא רק במה שנתגלה לפעולתו, ובאותו הגילוי הנמשך מאמתתו הנעלמה לפעולותיו, הנה בזה לבד נצטמצם, והוא גילוי והוא שמו, אבל זולת גילוי לפעולתו הרי לא נצטמצם כלל ולא נתפס בשם כלל כי אין גבול אליו ואין גילוי אליו.

אמנם כל אותן הגילויים אשר לפעולותיו, הנה הוא מה שנתגלה הוא עצמו בהם אחר שנצטמצם, והם השמות של אמתתו עצמו לא זולת ח"ו, אלא שנתגלה בכל אותן השמות כולן רק אחר שנצטמצם, אבל הם על אמתתו עצמו¹⁵⁹. וכשאנו קוראים אותו בשמו, וכן כשאנו עובדים לשמו, כי כל העבודה הוא רק לשמו כמו שיתבאר לקמן, הנה עומד הקריאה והעבודה אליו עצמו, שהוא לכל אמתת עצמותו הנעלמה אליו גופה, כי הוא עצמו נתגלה ע"י הצמצום בהשם הוי"ה ב"ה ובכל השמות וכינויים המסתעפים ממנו¹⁶⁰. והוא ע"ד האדם היושב בבית ומשתמש באור החלון שהוא ד' על ד', והרי נצטמצם ג"כ האור בהחלון לפי צורת החלון, הרי אותו אור החלון שמשמש בו הנה הוא אותו האור עצמו אשר מוחין לחלון וממלא את כל חלל העולם כולו, כי הרי הוא נמשך כאחד עם האור שהוא בלא צמצום כלל, והוא מה שאמרו (יתרו פו ע"א) הוא ושמייה חד הוא¹⁶¹.

והנה נתבאר לנו מכל דברינו כאן, שכל הכח פנימי ופנימי דכל התוארי צורות הבי"ע אשר ישנם באור אלקותו ית"ש, ע"י שנתגלה להיות שורש להם ומתפשט ומתלבש במציאותם, הנה הם אינם עצמיים בו (יד ע"ג ח"ו), אלא שהם רק רצוניות בו אחר שרצה להצטמצם להיות שורש לזה. וגם גילויים הוא רק ע"י הבי"ע וכנ"ל, ממשל המים שבכלי. וכבר בארנו לעיל פ"א איך שבאמת הנה רחוק ומשולל הוא מלתפוס איזה ציור ותואר ותמונה גם בהאורות היותר פנימיים אשר גם מהבי"ע עצמן, ומכש"כ בהאור אלוה שהוא רק השורש השרשים להם. וגם כל מה שאמרנו שנעשה אורו ית"ש צורה פנימית להם, הנה כבר אמרנו לעיל שער א' וכן יתבאר עוד לקמן בדברינו, כי הוא רק בתמצית אורו והארתו לבד מהאור של מעלה. אבל עיקר אור גילויי, שהם האורות דכל השמות הקדושים עצמן, הנה הם רק באצילות לבד, וכמו שיסודו (תפילת עלינו לשבח) ושכינת עוון

¹⁵⁸ עי' כללים כלל טו ענף ג אות י' מש"כ לעניין חילוק מדרגתם.

¹⁵⁹ עי' לשון הק' הפע"ח: כל הכנויים והשמות הם שמות העצמות המתפשטים בספירות.

¹⁶⁰ עי' לעיל הערה 55.

¹⁶¹ עי' לעיל הערה 66.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בגבהי מרומים, אלא שבתמצית אורו ברא ויצר ועשה את כל העולמות דבי"ע, והוא שורש להם בכל מציאותם וקיומם ובכל הנעשה בהם תמיד, שהוא הנשמה לנשמה לכולם, אבל אורו עצמו הוא נעלם בתכלית ההעלם.

פרק ג

כל מה שאמרנו שבחי' אלקותו ית' מתפשט ומתלבש בכי"ע ונעשית צורה לצורתם בבחי' נשמה דנשמה להם, אעפ"כ רחוקה היא ממדרגת אמיתתו הנעלמה העצמותית. שכן כל בחינות אלקות המתלבשים בפנימיות עולמות בי"ע אינו אלא המדרגה החמישית ממדרגות הגילויים הכלליים וכדלקמן (וחמשת מדרגות אלו הם שורש לה' בחי' נרנח"י). בפרק זה נמנה את שלשת הגילויים הראשונים:

א) הגילוי הראשון, והוא מאמיתתו הנעלמה ולמטה הוא אור א"ס (והנה אין לשום נברא תפיסה באמיתתו הנעלמה ואסור לחשוב בו כלל, ולא קיימת מילה היכולה לכנותו ואפי' א"ס). ובו גם אסור להבחין שום חילוק ומדרגה. ותואר א"ס הוא הוראת שלילה, שנתגלה שאין סוף לאורו.

ב) הגילוי השני הוא עולם דקו וצמצום. והוא חוט הא"ס העובר במקום הצמצום, והוא המכונה בלשון הזוהר "אוריא עלאה" ו"טהירו עלאה". כאן החלו גילויי ית' להיות בתורת חילוק בחי', שאור א"ס הוא אור פשוט בלי גבולות גלויים, ואילו כאן יש גם סילוק אור וגם הארה, והמה שורש דחסדים וגבורות. אבל עדיין אין שום חילוק מקומות וגבולות לא בצמצום ולא בקו.

ג) הגילוי השלישי הוא א"ק, והוא יוצא ומתפשט מהעולם דקו וצמצום. והנה כאן יש חילוק מדרגות, שכן כאן לראשונה נתגלו י' ספירות, וי' מדרגות אלה הם נקראים בשם אדם, כי הוא שרש השרשים דתכונת אדם שלם, וכאן הוא הגילוי הראשון לאדם (כלומר, גילוי א"ק הוא הראשון שנתגלה בצורת אדם).

ג' גילויים ראשונים אלו הינם בבחינת רצון מחשבה והרהור, שכן הרצון הוא סיבת המחשבה, והמחשבה היא עצמות ועיקר ההרהור (כלומר שבו מהרהרים), וההרהור הוא התפשטות המחשבה וגילוי.

הגילוי הראשון הוא בבחי' אור א"ס, והוא היסוד הראשון דכל המציאות, ועליו הוא קיים תמיד. ולכן כל מה שאנו מדברים כביכול מעצמותו ית' הוא רק מרצונו דהיינו א"ס. הגילוי השני הרי הוא עולם דקו וצמצום והוא יוצא מן הרצון אם כי הוא מיוחד עמו והוא בחי' המחשבה. והג' הוא א"ק, הרי הוא יציאת הנ"ל מהכח אל הפועל, אבל כל גילוי הרהור זה אינו אלא בבחינת ההרהור השרוי בלב החושב בלבד ואין בו גילוי לזולתו.

והנה נדבר בענין הזה בעומק יותר קצת, ונתחיל ונאמר, כי כל מה שאמרנו מבחי' אור אלקותו ית"ש אשר נתפשט ונתלבש בהעולמות בי"ע ונעשה צורה להצורה דבי"ע, ור"ל הנשמה לנשמה להבי"ע, הנה אותו בחי' אלקות המתלבש שם, הוא באמת רחוק ממדרגת אמתתו הנעלמה העצמותית בו הרבה מאד. כי כל מילת ותואר אלקות אשר הוא ית"ש נקרא בו, הנה הוא כביכול רק בבחי' מדרגה החמישית ממדרגות הכלליים אשר מאחר אמתתו הנעלמה ולמטה. והגם שכל בחי' אלקותו ית"ש הנה הוא מעצם האחדות לעולם, אך הוא ע"ד שאנו רואין חלוקת המדרגות בקדושת אורו ית"ש המתפשט ונמשך בעוה"ז בכל דבר שבקדושה, כי הרי יש חילוק בין קדושת התורה לקדושת הנביאים וכתובים, וכן בין קדושת ביהמ"ד לקדושת ביהכ"נ, וכמ"ש במגילה (דף כז ע"א), וכן בין כל העשר קדושות שבארץ ישראל (משניות כלים פ"א), וכן יש חילוק בין קדושת השמות שאינם נמחקים לקדושת שאר כל התורה וכיוצא בזה הרבה. וכ"ז הוא ע"ד הכתוב (איוב יט כו) ומבשרי אחזה אלו"ה, כי הוא ע"ד חיות האדם, שהגם שהנשמה הוא ממלא אותו בכל מלאו, ונעשה על ידו כל הנוף כולו חי, עכ"ז הרי יש חילוק גדול בין החיות שבמוח ולב להחיות שבשאר אברים. וכן הוא ע"ד"ז בכל גילויי ית"ש אשר נתגלה ויצא בהם מאמתתו הנעלמה, הנה היה ממשיך גילויי בחי' חלוקת מדרגות רבות אין חקר, אך מדרגות הכוללים הנה הם ה' מדרגות, והוא שורש השרשים לה' בחי' נשמה שבכל עולם, שהם נרנח"י. ואור אלקותו ית"ש המתפשט ומתלבש בבחי' נשמה לנשמה בהעולמות בי"ע הנה הוא רק המדרגה החמישית.

ואלו הם ה' מדרגות: א', הוא אור א"ס המוזכר בכל דברי הזוה"ק והאריז"ל, והוא גילוי הראשונה מאמתתו הנעלמה אשר אין לנו ולא לשום נברא וגם לא להנאצלים כולם

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שום תפיסה ושום שם ומילה במה לכנותו ולדבר בו¹⁶², אלא רק בדרך שלילה לבד, היינו לשלול משם כל ענין המורה איזה חסרון לפשיטותו ולרוממות מעלת אמתתו, וכן לשלול משם איזה השגה (יד ע"ד) ואפשרות הדיבור בו, כי הוא מרומם ונעלה על כל דיבור ומילה, ועל כל מחשבה ושכל, וכבר כתב הגר"א ז"ל בליקוטיו שבסוף ספר"צ הנדפס בוויילנא תרמ"ב (דף לח ע"ב) שגם א"ס אסור לקרותו, ואסור לחשוב בו כלל וכלל¹⁶³. והנה היה גילוי הראשון מאמתתו הנעלמה בבחי' אור א"ס, ובאותו הגילוי הראשון הנה אסור ג"כ להבחין שם שום חילוק בחי' וחילוק מדרגה כלל ולא שום שם וכינוי, כי הוא אור פשוט בתכלית הפשיטות, ועיקר מילת א"ס הרי הוא ג"כ רק הוראת שלילה, שהוא מורה שמשולל משם כל חלוקת מדרגה בו ושום הבחנה, ורק בזה לבד נתגלה בו שאין סוף לאורו ולרוממותו, והוא פשוט בתכלית הפשיטות. והנה הוא גילוי הראשון אשר מאחר אמתתו הנעלמה העצמותיות שבו.

הגילוי הב' הוא בהעולם דקו וצמצום¹⁶⁴, והנה הוא ירידת מדרגה הרבה מאד ממדרגה הראשונה דאור א"ס, כי הנה בתחילה נצמצם שם באותו המקום מהאור דא"ס לגמרי ונסתלק ועלה למעלה, וכמו שיתבאר ענין הצמצום בדרך כלל בדברינו לקמן. ואח"כ הנה חזר ונתפשט שם בבחי' קו דק מאור א"ס הראשון, וממנו ועל ידו נאצלו כל העולמות כולם, וכן כולם כלולים בו, כי הוא שורש הכל. ונקרא אותו העולם דקו וצמצום בשם אוירא עלאה¹⁶⁵, וכן טהירו עלאה (תו"ח נא ע"ב)¹⁶⁶ וכן אויר קדמון¹⁶⁷ וכמו שמתבאר כ"ז בדברינו בשער עגולים ויושר ענף ב'. והנה כאן התחיל גילוי ית"ש באיזה חילוק בחי', כי בהגילוי הראשון דא"ס הרי אין שם חילוק בחי' כלל, אלא שהוא אור פשוט כנוז, אבל כאן בהעולם דקו וצמצום שהוא הגילוי השני הנה נתגלה באיזה חילוק בחי' עכ"פ. כי הרי יש כאן ב' בחי' שהם הצמצום והקו, והוא סילוק ואור, העדר ומציאות, והם השורש דחסדים וגבורות, אור וחושך, וכן דין ורחמים. אך יותר מזה לא נתגלה כאן, כי לא נתגלה בשום חילוק מדרגות בהצמצום עצמו, ולא בשום חילוק מדרגות באור הקו עצמו. והגם שהאמת הוא כי בהעלם הנה מושרש שם¹⁶⁸ כל החלוקי מדרגות כולם אשר יצא משם אח"כ, בכל הגילויים דלמטה, כי רק הוא השורש לכל הגילויים כולם, והרי כל מה שיוצא בענף והפרי הנה בהכרח שכלול הכל בהשורש, אמנם הנה עומד שם הכל רק בהעלם גדול¹⁶⁹, וכל גילוי הוא רק בב' בחי' כלליים והם השורש דחסדים וגבורות כנוז.

¹⁶² כלומר באמתתו הנעלמה.

¹⁶³ וז"ל, דע כי אין סוף ב"ה אין לחשוב בו כלל וכלל, כי אסור לכנות בו אפילו חובת המציאות, כי אפילו ספירה ראשונה קורין אין, ושניה מכנין יש, שידענו שהוא נמצא זה לבד משיגין ממנה, משא"כ בראשונה, וכ"ש בא"ס ב"ה ית"ש שאסור לחשוב כלל וכלל, ואפילו א"ס אסור לקרותו, ומה שאנו מדברים בו ובספירות הכל מרצונו והשגחתו.

¹⁶⁴ עי' כללים ח"א יג ע"א, שיש עולם שלם של קו וצמצום והוא העולם שקדם לא"ק שעליו לא דיבר האריז"ל בפירושו.

¹⁶⁵ עי' חסדי דוד אות עו, וכן בשער הפונה קדים סב ע"א, וכן עי' שם פ ע"ג.

¹⁶⁶ ועי' בבהגר"א על תז"ח נ ע"א ד"ה בטהירו וז"ל, [הטהירו הוא] אור העליון שהוא בסוד הצמצום ששם מאיר אור א"ס ותוקף האור אשר אין למעלה ממנו נמשל לצהרים שהוא תרגום טהירו ושם הוא עיקר שורש האור, ע"כ.

¹⁶⁷ עי' גר"א שם ד"ה בריש, ועוד עי' לש"ו כללים ח"א מז ע"ב שזהו העולם דקו וצמצום, ועי' זהר בראשית טו ע"א טז ע"ב (הר"ד לקמן שער ד פרק ה).

¹⁶⁸ כלומר בעולם של קו וצמצום.

¹⁶⁹ עי' ע"ח שער עגו"י ענף ב' וז"ל בהיות אור א"ס נמשך דרך קו א' וצינור דק בלבד, יצדק בו מעלה ומטה פנים ואחור מזרח ומערב, עכ"ל. ועי' לש"ו שם שמבאר שנמצא מקור לו"ק בקו עצמו.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הגילוי השלישי הוא העולם האדם קדמון, והוא יוצא ונתפשט מהעולם דקן וצמצום. והנה כאן נתגלה בחילוק מדרגות ג"כ, כי נתגלה בו בעשרה מדרגות שהם מדרגות דעשר ספי', מכתר עד המלכות, ואלו הי' מדרגות הם נקרא בשם אדם, כי הוא שורש השרשים התכונת אדם שלם. וכמו שכתבנו לעיל שער ג' פ"א דכל עולם הוא בתכונת קומה שלימה מבחי' פרצוף אדם שלם, וכאן הוא הראשית וההתחלה אשר לזה. ור"ל כי ענין התהוות כל עולם ובניינו אשר נבנה ונסדר בסדר תכונת פרצוף אדם הוא מתחיל מכאן ולהלאה, אבל לא בהעולמות דא"ס שלמעלה. ולכן נקרא הוא בשם אדם קדמון¹⁷⁰, כי ממנו ולמטה נסדר בנין כל עולם בסדר תכונת פרצוף אדם והוא הראשון (טו ע"א) לזה, אמנם עיקר עומק הטעם מה שהוא נקרא בשם אדם ע' דברינו בספר הכללים כלל י"ז ענף א'¹⁷¹. והנה הגילוי דאותו העולם אשר הוא נקרא בשם אדם קדמון הנה הוא הגילוי השלישי לגילוי ית"ש, אמנם הוא הגילוי הראשון אשר נתגלה בו בבחי' עשרה מדרגות שהוא סוד העשר ספי' כמו שיתבאר. וכל העולמות כולם אשר ממנו ולמטה הם כולם בהגילוי דעשר ספי', והוא הראשון להם.

אמנם דע כי כל אותן הג' גילויים שאמרנו הנה הם רק בסוד רצון ומחשבה והרהור¹⁷², כי הרצון הנה הוא קודם להמחשבה, שע"י שרוצה בהדבר, עי"ז חושב בו, והוה הרצון סיבת המחשבה. והמחשבה הוא קודם להרהור, והוא עצמותו ועיקרו¹⁷³, כי ההרהור הוא התפשטות המחשבה וגילוי, שהמחשבה לבד אין לה גילוי כלל, והיא רק כח לבד, והיא כח נבדל היוצא מהרצון, והיא תולדתו. אמנם היא רק עצם כח לבד בלי גילוי כלל, אך היא מתפשט תיכף למציאות ההרהור, ושם היא מתגלה, והיא פעולת המחשבה היוצא ממנה מהכח אל הפועל. והנה הוה כל הג' גילויים הנזכרים, בבחי' רצון ומחשבה והרהור אשר מהמאציל ית"ש.

וכבר למדנו רבינו הקדוש הרמ"ק ז"ל כי המחשבה העליונה אינה כמחשבת בני אדם, שאם יחשוב האדם לפעול איזה פעולה לא מפני זה יעשה רושם ויתהווה ממנה שום ציור כלל עד שיוציא מחשבתו לפועל דוקא. ואין המחשבה העליונה כך, אלא בעלות המחשבה לשום הויית איזה מציאות, מיד נצטייר שם במחשבה העליונה הצורה ההיא במציאות דק, ויתעלה המציאות ההוא מן ההויה המתהווה במציאות המתגלה, כהבדל הצורה השכלית וכעילויה מן הצורה הגשמית, וכהבדל צורת המושכל אל המורגש, וכמ"ש כ"ז בספר אילימה מעין ב' תמר א' פ' מ"ז, וכן שם מעין ד' תמר א' פ"ב, וכן אמר ג"כ בפרדס שער הצחצחות פ"ג וכנ"ל בדברינו שער א' פ"ח. וכ"ז הוא ג"כ בענינינו בכל הג' הג'.

¹⁷⁰ זו הפעם הראשונה שמתגלה צורת אדם הבנוי מג' קוין, שכן למעלה ממנו יש רק קו א' (ביאורים ח"א יא ע"ב).

¹⁷¹ שם נתבאר כי י' הספירות הפרטיות שבא"ק הינם זה למטה מזה בצורת קו, אבל הפרצופים שלו, דהיינו גילוי פרצופי הא"ק בכללות עומדים בצורת אדם. פירוש הדברים, בא"ק ישנם ה' פרצופים א"א או"א וז"ן, ובכל פרצוף ישנם י"ס. י"ס אלה המה העומדים בקו א', ואילו הפרצופים עצמם עומדים בצורת אדם, שהא"א באמצע למעלה, והאבא בצד ימין והאמא בצד שמאל וכו'. ולכן נקרא גילוי זה אדם קדמון, שכן תכונת צורת אדם לא נמצאת בו כי אם בכללותו.

¹⁷² עי' בבהגר"א על תיקו"ז כ ע"ג ד"ה בריש הורמנותא, שרצון מחשבה והרהור הם כח"ב. ועי' בבהגר"א על ס"י י ע"ג, ז"ל, והמחשבה הוא שמחשב מה לדבר אבל אינו מצייר דיבור, והרהור הוא שמצייר דיבור בהרהור וכו' מ"מ ע"י הדבור משיגין ציור הדבור והוא ההרהור, והקול דומה למחשבה שהוא פשוט, והדבור הוא דומה להרהור רק שמוציא אל הפועל, והן כלל ופרט, עכ"ל. ועי' רע"מ פנחס רכט ע"ב, במחשבה מלגו בינה בן י"ה ישראל עלה במחשבה הרהור חכמה לחכימא ברמיזא חכמה עלה במחשבה דאיהו בינה מחשבה והרהור כלא חד חכמה לא אשתמודע אלא בבניה ובניה בלב ובגין דא מחשבה בלב הרהור בלב, עכ"ל.

¹⁷³ דהיינו פנימיותו.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

גילויים הנזכרים, כי הגילוי הראשון הנ"ל הנה הוא בבחי' רצון, ששם הוא הרצון לכל גילוייו כולם ולכל פעולותיו כולם. והגם שהגילוי הראשון הרי אמרנו כי הוא בבחי' האור דא"ס, וכל פעולותיו כולם הרי הם בבחי' גבול ומדה, אך כבר בארנו בספר הכללים כלל ב', ובעיגולים ויושר ענף ב' אות י"ה ואות כ'¹⁷⁴, כי יסוד הראשון דכל המציאות כולו הוא באמת רק אור א"ס, ונתייחד כל המציאות כולו רק על אור א"ס וממנו יצאו ואליו ישובו, וכן רק הוא מסתכל עליהם תמיד ומנהיג אותם, ומזה הוא כל ההנהגה הנעלמה דכל הכבשי דרחמנא¹⁷⁵, שנלאה כל שכל למצוא טעם להם. והוא מהנהגת דאור א"ס המנהיג את כל המציאות תמיד לתכלית תיקון האחרון. וזהו כל עיקר הענין מה שהיה הגילוי הראשון רק אור א"ס, כי רק הוא היסוד דכל המציאות כולו ועליו הם עומדים תמיד כמו שבארנו כ"ז שם בארוכה. וע' עוד דברינו בזה בדע"ה ח"א דרוש ה' סימן ה' אות כ'¹⁷⁶, כ"א¹⁷⁷. והרי עכ"פ הוא כי הגילוי הראשון שהוא האור דא"ס הנה הוא בחי' הרצון לכל גילוייו כולם ולכל פעולותיו כולם. וזהו מה שנמצא באיזה דברי קדושי עליון (פו ע"ב) שאומרים שכל מה שאנו מדברים ממנו ית"ש הוא רק מרצונו¹⁷⁸, כי רק בזה לבד נתגלה בגילוי הראשון, ורק זה הוא הראשית והשורש לכל הגילויים כולם.

¹⁷⁴ שהרי אור א"ס מילא תחילה את כל החלל, וממנו הוא שנולד הצמצום ותולדת הצמצום הרי הוא הקו דא"ס.

¹⁷⁵ עי' ברכות י ע"א: בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא אמר ליה מאי כולי האי אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה אמר ליה משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו אמר ליה בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד אמר ליה, ע"כ. ועי' יונת אלם פרק א' ש"כבשי דרחמנא" הוא כינוי לבחי' הרשימו (שאוורו הוא כעין המקיפים).

¹⁷⁶ [להלן תמצית דבריו:] במב"ש איתא, שעולמות אבי"ע נמצאים בתוך עיגולי א"ק. טעם הדבר, שכן א"ק לגבי אבי"ע הוא כא"ס לגבי כלל העולמות, וכמו שא"ס המקיף מקיף מתחת לכל העולמות, כמו כן מקיף א"ק את ד' עולמות אבי"ע. וטעם הדבר, שכן השי"ת יסד את המציאות על ב' בחי': בחינת גבול ובחינת בלתי גבול. ותכלית הכל היא להביא את כל בחינות הגבול להיות לבחינות בלתי גבול. לכן בתחילת המציאות המציא השי"ת את הבלתי גבול, הרי הוא האור העליון הפשוט הממלא את כל המציאות, והוא היסוד היותר ראשון לכל הגילויים שבאו אחר כך, ואפילו אחר צמצום האור הנ"ל נשאר שם רשימו, והוא בפנימיות כל המציאות והוא שרשה העליון שהכל תלוי רק בו. והנה היסוד לכל מציאות העולמות שהם בגבול ותכלית הוא א"ק, וכל העולמות כולם נתלים ונאחזים בא"ק. ולכן מתעגלים עיגולי א"ק מסביב לכל העולמות כולם, כדי להפסיק בינם לבין אור א"ס העיקרי, בכדי שיהא מקום למציאות וגבול.

¹⁷⁷ להלן תמצית דבריו: בעולם העשיה מסתיימים רגלי פרצופי העשיה בחלקיה התחתונים של עגולי א"א דעשיה, אמנם האופן בו הארת הנה"ם דכל הפרצופים העליונים מכל העולמות כולם מתלבשים בעשיה יהיה בדרך זה, שהארת הנה"ם דפרצופי היושרים דיצירה המתפשטים בעשיה הם נוקבים ויורדים יותר למטה ומסתיימים עד חלקי התחתונים דהארת עגולי א"א דיצירה המעגלים למטה מתחת כל הארת עגולי א"א וזו"ן דיצירה שהם מתחת כל עגולים העיקריים דעשיה עצמן, וכן בריאה ואצילות, וכן א"ק, רק שאצילות כבר ביארנו שהוא בחי' נה"ם דא"ק והם שניהם פרצוף א' ולכן אינו נבדל מא"ק בבחי' עיגולים ביניהם כמו בכל העולמות שקרקע העליון וגג תחתון מפסיקים ביניהם, על אף שיש לאצילות עיגולים בפני עצמם (דהיינו יסודות שונה מא"ק) אבל הם אינם למטה מעיגולי א"ק אלא הם בתוכם משא"כ בב"ע. כל עולם ועולם מתקשר עם זה שעליו לקבל חיות, וגם כדי לחזור לשורשו אחרי תיקונו, לכן נסדר שאחר גמר פעולה אשר העליון פועל בתחתון חוזר ונקשר בעגולי א"א שלו עצמו כדי לקבל משם כח חדש מהיסוד הכללי היותר ראשון כדי להחזיר גם שם ליסוד הכללי דא"א שהוא השורש והמקור דהאחדות דכל פרצוף ודכל עולם. אבל זה רק בזמן שליטת הא"א שהוא האלף העשירי, ואז יחזור הכל גם לעתיק, וכן לא"ק וכן לאור א"ס.

¹⁷⁸ עי' בליקוטים הנדפסים בסוף בהגר"א על ספד"צ לח ע"ב.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הגילוי השני שהוא העולם דהקו וצמצום, ונקרא בשם אויר קדמון וכנ"ל, הנה הוא בבחי' מחשבה הנמשך ויוצא מן הרצון ומיוחד עמו, כן הוא הקו, כי נמשך מא"ס עצמו¹⁷⁹, וכן הצמצום¹⁸⁰ הוא דבוק ומיוחד בא"ס ממש, כי הוא ממנו עצמו, וכמו שבארנו בעגולים ויושר ענף ב', ולכן נקרא העולם הזה בשם מהירו עלאה, כי בו הוא תוקף האור דא"ס כמו שבארנו שם. והוא בבחי' מחשבה מהמאציל ית"ש, והוא עדיין סתים ונעלם כי הוא רק בבחי' כח המחשבה בעצמה אשר כל מציאותה הוא רק בחי' כח לבד וכנ"ל.

הגילוי השלישי שהוא העולם דאדם קדמון, הנה הוא בבחי' הרהור, שהוא התפשטות המחשבה וגילוי וכנ"ל. וכן הוא האדם קדמון, כי בו נתגלה הבחנת דכל העשרה מדרגות, כי על זה היה כל הרצון והמחשבה שהם הב' גילויים הראשונים, ונתגלה פעולתם בבחי' יציאה מן הכח אל הפועל באדם קדמון שהוא הגילוי השלישי, וע"ד הרהור שהוא יוצא מן הרצון והמחשבה שהם בכח לבד, והם נעלמים ויוצאים ומתגלים בהרהור. אמנם כל הגילוי דהרהור הרי הוא עדיין ג"כ רק בלב החושב לבד, ואין גילוי מהם עדיין לזולתו מאומה, כי הוא רק התפשטות המחשבה כנו". כן הוא כל אלו הג' גילויים שאמרנו, הנה הם הכל רק בבחי' מחשבת המאציל עצמו, והוא כל אלו הג' גילויים הגז' בבחי' רצון ומחשבה והרהור בהמאציל ית"ש, והוא אור דא"ס רצון, הקו וצמצום מחשבה, אדם קדמון הרהור. והם מציאות גילויי שבמאציל עצמו, וע"פ מה שאמרנו מדברי קדוש ה' הרמ"ק ז"ל וכנ"ל, אך גילויי אשר הוא בבחי' פעולה ומעשה ממנו ית"ש, הנה הוא רק משם ולמטה, כי מאחר הג' גילויים הנזכרים שהם כולם בהמאציל עצמו, הנה משם ולמטה מתחיל גילוי ית"ש אשר בבחי' פעולה ממש, והוא נחלק לשתים שהן ארבע וכמו שיתבאר.

פרק ד

לענין ביאור הגילוי הרביעי: גילוי פעולותיו ית' אשר נתגלה בפועל ממש זהו גופא ענין ד' עולמות אבי"ע, וזאת בב' בחינות: א' בפעולה שחוצ' ממנו ית' הרי הוא הבי"ע, וב' פעולה שהוא כביכול אצלו מיוחד עמו וחד עמו ית' והוא הנקרא אצילות. והיא קרויה כן מכיוון שהיא נאצלת מא"ק ונשפעת ממנו, ואי אפשר לשום נברא להשיג את מהות אותה המציאות מה היא.

כל הגילויים הנאצלים מצד עצמם אינם אלקות כלל, אלא רק מצד יחודו ית' בהם הוא שנחשבים כל בחינותיו לאלקות. והנה כל מה שקרה בעולם הנקודות היה בגלל שהם לא אלקות מצד עצמם. ובזמן עולם הנקודות באמת לא נקראו מידותיו ספירות (וכינויים היה השמות של מלכי אדום), ורק בתיקון הוא שנקראו בשמות של הספירות. וזה היה מעת התיקון דאור שם מ"ה שהיה במעשה בראשית, ומאז לא סר ולעולם לא יסור יחודו מהם, וה' ית' נקרא בשם דווקא על ידיהם, וזהו כל השמות הקדושים.

והנה אף זולת יחודו ית' באצילות, ישנם ב' ספירות דאצילות מצד עצמם כל הענינים וכל הסדרים כמו בעולמות ב"ע גופא, שכן הוא שורש להם. וכמו שמהות האצילות נעלמת מכל נברא, כמו כן אופן עמידת כל אותן הענינים שבבי"ע אף הוא נעלם, שכן מה שקורה בעולמות ב"ע בפועל למעשה באמת לאמיתה נפעל ע"כ שהדבר ההוא עצמו מצוי בשרשם ה"ה עולם האצילות, כאשר באצילות אין אלו מקרים אלא מציאות בבחינת הווה תמיד, שכן אין שינוי זמנים באצילות.

המאציל, אשר אורו מתפשט ומתלבש בכל ספירות האצילות ונעשה חד עמהם, הוא פועל על ידיהם את כל המציאות דבי"ע על פי הסדר שסידר באצילות, ועל ידי כל זה נתגלה להקרא בשם, וזוהי המדרגה הרביעית, הרי הוא הגילוי אשר בפעולה ממש.

הנה גילוי בפעולתו ית"ש אשר נתגלה בזה בפועל ממש, הנה הוא בכל המציאות דהד' עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה. והנה היה גילוי בזה בשני בחי', אחד בבחי' פעולה שחוצ' ממנו, ואחד בבחי' פעולה שהיא אצלו ומיוחד עמו עד שנעשית חד עמו. והנה

¹⁷⁹ כלומר מעצם הא"ס שנסתלק בצמצום. ועי' ע"ח שער א' ענף ב'.

¹⁸⁰ כלומר הרשימו.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הם שתיים שהם הב' בחי' הנזכרים, והן ארבע שהם הד' עולמות אבי"ע. והיינו כי הנה מהגילוי השלישי הנ"ל שהוא אדם קדמון, אשר בו נתגלה רצונו ומחשבתו ית"ש להמציא מציאות על תכונת אדם בנוי ומיוסד על עשרה מדרגות כח"ב הג'ת נהי"ם, ומסודר בג' קוים חח"נ בימין, כג"ה בשמאל, כתי"ם באמצע. הנה יצא במחשבתו לפועל והוציא מאותו הגילוי השלישי שהוא האדם קדמון בכחו ועל ידו, והמציא את כל העשרה מדרגות שהם העשר ספי' כח"ב הג'ת נהי"ם במציאות ממש, והוא יציאתו ית"ש מה שיצא מהכח אל הפועל, והוא הגילוי הרביעי שנמשך ויצא מהגילוי השלישי, ובו יצא בפעולה ממש.

והנה אותה המציאות הנה היא מציאות ספיריית ובהירה כזו, עד שאינו נופל עליה (טו ע"ג) לא שם עשייה ולא שם יצירה ולא שם בריאה, כי היא זכה ודקה מאד למעלה הרבה מכל האיכות והעצמות דהבריאה, והשם שלה הוא אצילות, ע"ש הכתוב (במדבר יא יז) ואצלת מן הרוח אשר עליך, כי היא נאצלה מא"ק, ונשפע ממנו. ומשום שהוא למעלה ומרום מאיכות העצמות דכל נברא, לכן אי אפשר לשום נברא להשיג את מהות אותה המציאות מה שהיא. והוא מה שקורא אותן הספר יצירה (פ"א מ"ד) בשם עשר ספי' בלימה, ור"ל שהם בלי מהות מושג¹⁸¹, וכן אי אפשר לשום נברא להבין בדיוק הוראת וביאור דשם ומילת אצילות מה שהוא, כי כל שם הוא נמשך מעצם המציאות ומשורש התהוותו. וכנודע במה שכתוב (בראשית ב כ) ויקרא האדם שמות, וכמ"ש בתיקונים תיקון מ"ט¹⁸². ולכן כשם שנעלם מכל נברא להשיג את מהות האצילות, כן נעלם מכל נברא להבין בדיוק הוראת דשם אצילות ג"כ, כי הוא למעלה ומרום מעצם איכות כל נברא. והרי אי אפשר להשיג ג"כ את הוראת שמו בדיוק.

אמנם הוא הנה כל הנאצלים כולם, הנה הגם שהם למעלה הרבה מכל הנבראים כולם, עכ"ז הנה הם מצד עצמם אינם אלקות כלל, כי הם נאצלו ונמצאו מחדש אחר שלא היו, ואינם אלקות, אלא מצד יחודו ית"ש בהם. כי הא"ם התייחד בהם ונעשה חד ממש עמהם, והם מעתה אלקות גמור על ידו, יחיד ומיוחד. כי הם תכונה יקרה נעלה ומרום כזו שראויים לקבל את יחודו בהם ולהעשות עמו חד ממש, אבל הם מצד עצמם זולת יחודו בהם אינם אלקות כלל, וכמ"ש אליהו זל"ט בתפילתו (הק' תיקון יט ע"א) וכד אנת תסתלק מינייהו אשתארין כלהו שמהן כגופא בלא נשמתא¹⁸³. אמנם מאחר שהתייחד עמהם, והוא מעת התיקון דמעשה בראשית, ומאז ולהלאה הנה לא סר ולא יסור יחודו מהם לעולמים, ומתייחד עמהם ביחוד עצום מאד עד שנעשים חד עמו, ועי"ז נתגלה הוא להקרא בשם על

¹⁸¹ עי' בבהגר"א על ס"י ו ע"ב.

¹⁸² צו ע"ב: ועוד המוציא דא המוציא לחם מן הארץ בגינה אתמר לחמו ניתן וכו' ועוד המוציא במספר צבאם אלין רמ"ח תיבין דקריאת שמע לכלם בשם יקרא הה"ד (בראשית ב') ויקרא האדם שמות וגו' דא ההוא דאתמר ביה כתפארת אדם לשבת בית דקרא שמהן לכל חיות הקדש ולכל שרפים ואופנים וצבא דלעילא לכל חד קרא ליה בשם ידיע ובדרגא ידיעא לאשתמודע לכל חד מאתר דאתנטיל כגווי דנחלי ימא דאתחזרו לאתר דאתנטילו בשליחותא הה"ד (קהלת א') כל הנחלים הולכים אל הים וגו' אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת מאתר דאזלין תמן חזרין בשליחותא.

תרגום: ועוד, המוציא. זהו המוציא לחם מן הארץ. בגללה נאמר "לחמו ניתן וכו'" ועוד "המוציא במספר צבאם" אלו הם רמ"ח אותיות דקריאת שמע "לכלם בשם יקרא" והוא שנאמר "ויקרא האדם שמות וכו'" זהו שנאמר בו "כתפארת אדם לשבת בית" שקרא שמות לכל חיות הקודש ולכל שרפים ואופנים וצבא של מעלה, לכל א' קרא לו בשם ידוע ובדרגה ידועה להיות נודע לכל א' מהמקום שממנו נלקח כעין נחלי הים שחזרו למקום שממם נלקחו בשליחות, והוא מה שנאמר "כל הנחלים הולכים אל הים וגו' אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת ממקום שהולכים שם חוזרים בשליחותם.

¹⁸³ תרגום: וכאשר אתה מסתלק מהם נותרים כל השמות כגוף ללא נשמה.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ידיהם, כי הם עצמם נעשים לשמו, והוא כל השמות הקדושים כולם, אשר הוא עצמו נקרא בהם ע"י התלבשו באצילות והתייחדו עמהם להיותם חד עמו. וע"י שהתלבש בהם נעשו הם כולם ג"כ לחד, וכמ"ש אליהו ז"ל"ט (שם) ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון, ובגין דאנת מלגאו כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר ספירין אתחשב ליה כאילו אפריש בך¹⁸⁴, כי הם מעתה אלקות גמור יחיד ומיוחד, והוא ע"י יחודו בהם שנעשים חד על ידו וחד עמו.

והוא מ"ש הוא ית"ש (שמות כ ג) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, ור"ל זולת האצילות שהוא פניו, כי שם הוא מתייחד ומתגלה, והוא פניו ממש, וכמ"ש בווה"ק (פ' אמור צ"ג ע"ב) בקשו פני אלין עשרי מלכא (ר"ל העשר ספיר) דאיהו אחיד בהו, ואינן ביה, אינן שמיה, ואיהו ושמיה מלה חדא הוא, בגין כך אמר דוד את פניך ה' אבקש (ר"ל שיאר פניו אליו)¹⁸⁵. וכן אמרו בווה"ק (יתרו פו ע"א) על פני, לאפקא אפי מלכא, דבהו אתחזי מלכא קדישא ואינן שמיה, והוא אינן הוא שמיה דכתיב אני ה' הוא שמי, הוא ושמיה חד הוא¹⁸⁶. וכן כתב ג"כ הרח"ו ז"ל ב[זהר] פ' שמות ג' ע"ב, בהגהות מהרח"ו שם אות ד' ע"ש. ולזה רמז גם הרמב"ן בפ' יתרו בפסוק (שמות כ ג) {טו ע"ד} לא יהיה לך, ויאמר כי בזה יבא כל הכתוב כפשוטו ומשמעו. וכן כתבו הרקאנטי והציוני ורבינו בחיי בפ' יתרו שם. וכ"ז הוא כי ע"י יחודו באצילות נעשה כל האצילות כולו אלקות גמור, כי מעת התיקון אשר לצורך מעשה בראשית הנה התייחד א"ס ית"ש באצילות ונעשה עם האצילות חד גמור, ועי"ז הוה כל האצילות כולו אלקות גמור יחיד ומיוחד, אבל זולת יחודו בהם וקודם שהתייחד עמהם הנה הם מצד עצמם אינם אלקות כלל וכלל, ולכן אירע בהם בעולם התוהו כל מה שאירע, ויצא מהם אז כל מה שיצא.

והאמת והעיקר הוא כי אז לא היו נקראים בשם אצילות כלל, ולא בשמות הספיר כלל, וכמ"ש באד"ר פ' נשא (דף קלה ע"ב) וכלהו אתקרון בשמהן אחרנין מן קדמאין כו' ע"ש¹⁸⁷. ושמות הספירות ושם אצילות הוא נתחדש ונעשה בהם רק מעת התיקון אשר לצורך מעשה בראשית ומאז ולהלאה, והוא מעת אשר התייחד המאציל ית"ש בהם להקרא שם בשמו, ונעשו מאז ולהלאה אלקות גמור על ידו וכנו, וכן נקראו מאז ולהלאה בשמות הספיר כח"ב חג"ת נהי"מ ובשם אצילות. וזהו מה שאמר האריז"ל (בשער הצלם פ"א ובשער השמות פ"א ובכ"מ), כי כל האצילות כולו הוא אלקות גמור אחד יחיד ומיוחד. כי הרי מעת אשר זכו לשם האצילות, והוא מאחר אשר התייחד עמהם וכנו, הנה מאז ולהלאה הוה האצילות באמת אלקות גמור על ידו וככל מה שאמרנו. וע' בזה בדברינו בספר הדע"ה ח"א דרוש ה' סי' ז'¹⁸⁸ שם הארכנו בזה ובארנו כ"ז באר היטיב, ע"ש ותמצא כל מבוקשך בענינים הללו.

¹⁸⁴ תרגום: ואתה הוא שקושר אותם ומייחדם, ומכיוון שאתה מבפנים כל מי שמפריד א' מחבירו מאלה עשר הספירות, נחשב הדבר כאילו הפריד בך.

¹⁸⁵ תרגום: בקשו פני אלו הם כתרי המלך, שהוא אוחד בהם, והינם בו, והינם שמו, והוא ושמו דבר א', ובגלל זה אמר דוד "את פניך ה' אבקש".

¹⁸⁶ תרגום: "נלא יהיה לך אלהים אחרים] על פני", להוציא פני מלך שבהם נראה המלך הקדוש, והם שמו, והוא (פנים) אלו. הוא שמו, שנאמר "אני ה' הוא שמי" הוא ושמו אחד.

¹⁸⁷ תרגום: וכולם נקראו בשמות אחרים מן הראשונים [אלא היו נקראים בלע בן בעור, ויובב בן זרח וכו'].

¹⁸⁸ להלן תמצית דבריו (אות א'): היאך יתכן שמצד אחד הנקודות המה השרשים הראשונים לאב"ע, והאצילות הרי היא אלקות גמור, ואילו מצד שני מאותן הנקודות עצמן נעשו כל עולם התוהו שהוא שורש לכל הקלי' והרע. ביאור העניין באופן כללי, תחילה יש לברר מהו החילוק בין עולם האצילות לעולם הנקודות.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

והנה כל העשר ספירן כולם הנה הגם שהם נעלה ומרומם במדרגה ומעלה וגבוהים מאד מתכונת כל נברא, אמנם בעצמותם ותכונתם המתייחס להם הנה יש בהם מצד עצמם (ר"ל זולת יחודו בהם¹⁸⁹), כל הענינים כולם וכל הסדר כולו כמו בהעולמות בי"ע, ואדרבה הוא כי בהם הוא השורש לכ"ז, והוא כי גם עיקר כל מציאותם הם ג"כ רק השורשים לכל המציאויות דבי"ע, ולכן מסודרים הם ג"כ בכל הענינים אשר בהבי"ע בבחי' שורש להם, אלא שבכל עולם ועולם הוא לפי ערכו ולפי מהותו ועצמותו המתייחס אליו. וכשם שמהות כל האצילות הרי הוא נעלם מכל נברא משום שהוא נעלה ומרומם מהם, כן הוא נעלם מלהשיג איך שעומדים שם כל אותן הענינים כולם ג"כ גם ברוממות מעלתם, אבל עכ"פ הוא כי לפי ערכם המתייחס להם, הנה ישנו בהם כל הענינים אשר בהעולמות בי"ע, כי אדרבה הוא שבאצילות הוא היסוד והשורש לכ"ז, ושם הוא הכל בעצם, וכמ"ש הגר"א בספר יצירה פ"א משנה ב' אופן ג', כי כל דבר שהוא במקרה הן בשרשם בעצם ועומד שם בהוה תמיד, כי כל האצילות הרי הוא אלקות כנו'.

והענין הוא כי הנה המאציל ית"ש אשר נתפשט ומתלבש באורו בכל הספי' דאצילות ונעשה חד עמהם, הנה הוא פעל ופועל על ידיהם את כל המציאות דבי"ע בכמותם ואיכותם וכל עניניהם ופעולותיהם, הכל ע"פ סדר אותן הענינים המסודר באצילות לפי ערך {מז ע"א} המתייחס שם, וזהו גילוי ית"ש אשר נתגלה באצילות. היינו במציאות התהוות הנאצלים עצמן והתלבשו בהם ויחודו עמהם בכל סדרם וענינם ולפעול על ידיהם את כל המציאות דהבי"ע בכל אותו הסדר והענינים ג"כ. וע"י כ"ז הנה נתגלה להקרא בשם, כי ע"י התלבשו וגילוי באצילות ובכל עניני הנזכר, הנה נתגלה להקרא בשמו הגדול שהוא השם הוי"ה ב"ה ובכל השמות המסתעפים ממנו, וכמו שאמרו (שמות רבה פ"ג פ"ד) לפי מעשי אני נקרא, כי השמות הם עצמם עצם כל הכחות והפעולות. והרי יצא מעתה להקרא בשם, והוא גילוי הרביעי ממדרגת אמיתתו הנעלמה, והוא בחי' גילוי אשר בפעולה ממש.

ובזה הנה הוה הוא ית"ש שורש כל נמצא ויסוד כל נברא, והוא ע"פ מה שאמרנו שהאצילות הוא היסוד והשורש דכל העולמות בי"ע עם כל עניניהם, והוא עם האצילות, הרי הוא חד עמהם כנ"ל, וא"כ הרי נתגלה ע"י התלבשו באצילות להיות שורש הכל והבן כ"ז היטיב.

והנה זהו שאמרו בזה"ק (ויקרא יא ע"ב) בענין העשרה שמות דעשר ספי' דאצילות שאמרנו לעיל פ"ב אמרו שם, ואילין אינון כתרין קדישין דמלכא דהוא אשתמודע בהו (שמתלבש בהם ומתגלה בהם בכל הגילויים הנז'), ואינון שמיה והוא אינון¹⁹⁰ עכ"ל. והוא ע"פ מה שאמרנו כי כל האצילות הוא מעתה הוא עצמו ית"ש, אשר נתגלה בזה הוא עצמו

עולם הנקודות והאצילות מצד עצמו אינו אלקות. אבל אחרי תיקון המ"ה מתלבש המאציל בעולם האצילות כולו ומתייחד עמו ביחוד עצום (ונעשה האצילות ע"י זה לאלקות גמור), וכדוגמת הגוף שאינו נחשב חי אלא על ידי הנשמה המתלבשת בו. ועוד, שאין לנשמה שום גילוי או שם אלא רק על ידי שמתלבשת בגוף וכן הוא ית' אין לו גילוי ושם אלא לאחר שהתלבש באצילות. אמנם מצינו שיכונה בשם א"ס או מאציל, אך זה אינו שם באמת, שכן א"ס אינו תואר אלא בדרך שלילה בלבד, ומאציל אף הוא אינו אלא תיאור הפעולה ותו לא ואינו הוראה על עצם המציאות. והנה שם הוי"ה ב"ה הוא השם המורה על עצמות מציאותו שנתגלתה באצילות, וכל שאר השמות מסתעפים משם הוי"ה ב"ה לאחר שהתלבש באצילות ובכך אף הם מהווים גילוי של עצמותו ומציאותו. וכל שמותיו הם רק אחר שמתלבש באצילות ונתגלה שם באותן השמות אבל זולת האצילות אין בו תפיסה בשום אות כלל. ואפילו התואר א"ס היא רק אחד מגילוייו.

¹⁸⁹ כלומר כאשר היו נקודות לפני תיקון המ"ה.

¹⁹⁰ תרגום: ואלה הם כתרים קדושים של המלך שהוא ניכר בהם והינם שמו והוא הם.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

אחר שירד ממדרגה למדרגה, שהוא מדרגה הרביעית מאמיתתו הנעלמה, ובמדרגה הרביעית הזה הנה יצא בבחי' פעולה ממש, ונתגלה בו כביכול בבחי' יציאה מן הכח אל הפועל. והנה הוא גילוי גמור והוא גילוי שמו, וכמו שיתבאר עיקר הדברים בזה לקמן פ"ו בעזה"י.

פרק ה

המדריגה הה' היא עולמות ב"ע.

הגילוי הראשון הרי הוא א"ס נקרא מאציל עליון, וכן עילת כל העילות. הגילוי השני, ה"ה הצמצום והקו, נקרא בשם טהירו עלאה ואוירא קדמאה סתימאה ואוירא עלאה. הגילוי השלישי הוא א"ק נקרא בשם כ"ע, סתים וטמיר. הגילויים הב' והג' כלולים בא' ונקראים בשם עולמות דא"ס.

הג' גילויים הראשונים אינם נחשבים לגילויים בערך אמיתתו הנעלמה, ובאמת אינם גילויים ממש כלל מאחר שאינם אלא בבחי' מחשבה ורצון. ועיקר גילוי ית' הוא רק בגילוי הרביעי, שכן שם נתגלה המאציל להקרא בשם גמור, והוא שם הוי"ה, על ידי התלבשו באצילות ויחודו בו. הגילוי הה' נקרא בשם אלקים, והוא בגימ' הכסא, שהוא עולם הבריאה הנקרא כסא הכבוד שעליו שורה אור קדושתו ית' אשר באצילות. עיקר הגילוי דשם אלקים אינו נמשך אלא מגילוי אשר בשם הוי"ה, כי אלקים מספרו פ"ו היוצא מהמילוי דמספר השם הוי"ה שהוא כ"ו ומילוי הוא כ"ף ו"ו אם כן המילוי שלו הוא פ"ו. וכן תיבת "מלוי" גימ' פ"ו. וכן שם מ"ה שהוא העיקר באצילות מילוי בגימ' פ"ו, וכן אלקים בגימ' הטב"ע, כי בו נעשה הטבע כולו. בפרטיות ישנם כל השמות גם באצילות וגם בב"ע.

כל השמות מסתעפים משם הוי"ה, וכל התורה היא שמותיו ית', וכל התורה כולה היא שם א'. כל התורה גם כן נתגלתה על פי אלו ב' הגילויים, תורה דבריאה שייכת לשם אלקים, ותורה דאצילות שייכת לשם הוי"ה. לולא חטא דעץ הדעת היה אדה"ר זוכה לתורת האצילות, שעיקרה יחודי אורות עליונים הרי הם הפנימיות דכל התורה והמצות. אמנם גילוייה של תורה למעלה היא לפי ערך גילוייה למטה. ולכן אפילו כל הגילויים שהיו במתן תורה היו רק בשם אלקים, שכן רק את זה השגנו, שהגילוי שבשם הוי"ה יהיה גנוז ונעלם ומאז כל התורה שלנו אינה אלא תורה דבריאה. ולכן יש בו צד דין וצד חסד: אסור ומותר טמא וטהור וכו'. אפילו שהגילויים שבבריאה אינם אלא תמצית של האצילות, עכ"ז ישנם בו כל הענינים והפרטים כולם אשר באצילות, וכן הוא האצילות כלפי א"ק, וא"ק כלפי קו וצמצום וכו'.

המדרגה החמישית מגילוייו הוא, מה שיצא אח"כ לפעול ע"י האצילות את כל המציאות דהעולמות ב"ע בכל מציאותם בכלל ובפרט ובכל עניניהם ותהלוכותיהם, אשר מעת שנבראו ונוצרו ונעשו עד סוף זמן קיומם, שהוא כל ההנהגה אשר עד עת התיקון העתיד. הנה כ"ז הוא גילוי החמישית שיוצא ומתגלה מגילוי הרביעי שבאצילות, והוא המציאות והנהגת דהעולמות ב"ע שברא ויצר ועשה ומנהיג אותם ע"י גילוי שבאצילות, וירידתו בפעולת הבי"ע הוא גילוי החמישי שהוא מדרגה החמישי מאמיתתו הנעלמה ית"ש.

והנה הגילוי הראשון הרי אמרנו לעיל פ"ג שהוא נקרא בשם אין סוף, וכמו שאמרנו שם שא"ס הוא ג"כ מכלל הגילויים, וכן נקרא הוא ג"כ בשם מאציל עליון, וכן הוא נקרא עוד בשם עלת על כל העלות, ע' זוה"ק (בראשית כב ע"ב). והגילוי השני הוא הצמצום והקו, וכן נקרא בשם טהירו עלאה, וכן בשם אויר קדמון, אוירא קדמאה סתימאה, אוירא עלאה, ע' זוהר (בראשית ט"ו א' ט"ז ב'). והגילוי השלישי שהוא אדם קדמון, וכן נקרא הוא בשם כתר עליון סתים וטמיר, ע' תיקונים תיקון ע' (קל"ח ע"א). והנה אלו הב' שהם גילויי הב' והג', הנה הם כלולים בהא', והם נקראים בשם עולמות דאין סוף, כי הם בו עצמו, הרצון והמחשבה וההרהור שבו כנ"ל פ"ג, ואלו הג' גילויים הם בסוד אפס אין א"א, וכן רדל"א עתיק {טו ע"ב} (כי רדל"א הוא הג"ר שבו ועתיק הוא הז"ת שבו¹⁹¹)

¹⁹¹ עי' ע"ח מלכים ח'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

א"א, וכן הם הג' צחצחות העליונים הכלליים, וכן סוד הג' רישין הכלליים והשי"ת יכפר, וע' בהגר"א בתיקונים ריש תיקון ע' דף קל"ח ע"א¹⁹², ובתז"ח דף נ' ע"א ד"ה בריש¹⁹³].

והנה כל אלו הג' גילויים הראשונים הנה הגם שאנו קוראים אותם בשם גילויים, אך אינם גילויים אלא רק בערך אמיתתו הנעלמה ית"ש אשר למעלה, ובערך זה הוה בחי' א"ס והעולמות דא"ס ג"כ מכלל הגילויים וכנ"ל פ"ג, אבל באמת הנה הם אינם גילויים ממש כלל מאחר שהם רק בבחי' מחשבה ורצון, ובא"ס עצמו ית"ש אשר אין בו שום תפיסה כלל בשום אות ונקודה, וא"כ הרי הוא נעלם מכל העולמות שלמטה בתכלית ההעלם, וכן גם הקו וצמצום ואדם קדמאה שהם מהעולמות דא"ס הם כולם ממיר ונעלם מופלא ומכוסה¹⁹⁴.

אמנם הגילוי הרביעי שאמרנו אשר בו יצא מן הכח אל הפועל כביכול, הנה שם הוא עיקר גילוי, כי שם נתגלה המאציל א"ס ית"ש להקרא בשם גמור, והוא השם הוי"ה ב"ה, והוא גילוי שבהאצילות. כי ע"י התלבשו באצילות ויחודו בהם, ר"ל בהעשר ספי', נקרא המאציל א"ס עצמו, יהו"ה ב"ה וכנ"ל, והרי הוא גילוי ממש כי נתגלה להקרא בשם שהוא שם העצם ית"ש.

אך הגילוי החמישי אשר נתגלה בו במציאות העולמות בי"ע, הנה הוא נקרא בשם אלהים, והוא מה שנאמר (בראשית א א) בראשית ברא אלהים, וכן הוא בכל העשרה מאמרות כולם ויאמר אלהים, כי גילוי בכל המציאות דהעולמות בי"ע הוא רק בשם אלהים, ע' זוה"ק (בראשית כ' ע"א¹⁹⁵) עש"ה, ובהגר"א בספר"צ ספ"ה ד"ה כתיב ויתהלך¹⁹⁶

¹⁹² בד"ה א' מן כו', וז"ל שם, ר"ל ר"ת אמון והוא בכתר שנא' עליו ואהי' אצלו אמון דשם ההוא בכתר ואמרו אמון מופלא אמון מכוסה כו' והכל בכתר דהוא מופלא ומכוסה כמ"ש במופלא ממך כו' ובמכוסה ממך כו' ועבתז"ח ע"ד א' וש"מ והוא "אמון" - אמון של עלת העלות, וכמש"ו בגין האי א"ק אתמר בעלת העלות ואהיה אצלו אמון ולההוא קדמון אמר נעשה כו' ואמון מופלא ומכוסה הן בג' רישין דביה מ"ס הוא האמון דביה נעשה הכל כמ"ש בא"ז (רצב ע"ב) בארוכה. ועי' בהגר"א על תז"ח ג ע"א ד"ה דעליה, שמופלא היא א"א ומכוסה הוא עת"י.

¹⁹³ וז"ל, כמו באדם המחשבה שרוצה לעשות הדבר, והרצון הוא קודם למחשבה, וקודם להם התחלת הרצון כשמתעורר לחשב, והן ג' ראשונות כתר הוא התחלת הרצון, והוא סתום מאד שנעלם אפי' מאדם עצמו, וזהו בריש הורמנותא, הוא תרגום של רצון, והוא בעולמות אדם קדמון שהוא כתר של ד' ד' עולמות אבי"ע בסוד ד' פרצופין, לכן נחלק לשתי בחינות שבכתר ע"י וא"א, וכן כאן אויר קדמון, ואדם קדמון, שכתר נקרא חכמה קדומה כמ"ש לקמן (ע"ו ע"ב) ע"ש, ואמר דמלכא שכתר הוא מלכות של עולם שלמעלה בכל עולם.

¹⁹⁴ עי' מש"כ הגר"א על תיקו"ז הנ"ל.

¹⁹⁵ לא אתיישב סיהרא לגבי שמשא, דא אכסיף מקמי דא, סיהרא אמרה (שיר א') איכה תרעה, שמשא אמרה (שם) איכה תרביץ בצהרים, שרגא זעירא אכדין צהיר בצהרים, (שם) שלמה אהיה כעוטיה, אכדין בכסופא, כדין אזעירת גרמה למהוי רישא לתתאי, דכתיב צאי לך בעקבי הצאן, אמר לה קב"ה זילי ואזעירי גרמך, ומתמן לית לה נהורא בר משמשא, דבקדמיתא הווי יתבי כחדא בשקולא, לבתר אזעירת גרמה בכל אינון דרגין דילה, אע"ג דאיהי רישא עלייהו, דהא לית אתתא ברבוייא בר בעלה כחדא את המאור הגדול יהו"ה, ואת המאור הקטן אלה"ם, סוף כל דרגין סופא דמחשבה, בקדמיתא אתרשים איהי לעילא באתון דשמא קדישא, את רביעאה דילה, ולבתר אזעירת גרמה לאתקרי בשמא דאלה"ם.

תרגום: לא נתישב הירח לגבי השמש, זה מתבייש מפני זה. הלבנה אמרה "איכה תרעה" והשמש אמר "איכה תרביץ בצהרים". נר קטן שכזה מאיר בצהרים? "שלמה אהיה כעוטיה", למה אהיה (מעוטפת מחמת היותי) בבושה כך הקטינה את עצמה להיות ראש לתחתונים, שנאמר "צאי לך בעקבי הצאן" אמר לה הקב"ה לך והמעטי עצמך. ומאז אין לה אור אלא מהשמש, שבתחילה היו יושבים יחדיו בשווה, לאחר מכן הקטינה את עצמה בכל אלו המדריגות שלה, אע"ג שהיא ראש עליהם, שהרי אין אשה מתברכת אלא עם בעלה כאחד, "את המאור הגדול" הוי"ה "ואת המאור הקטן" אלקים. סוף כל המדריגות סוף של המחשבה בתחילה מצטיירת היא למעלה באותיות של השם הקדוש, אות רביעית שלה, ולאחר מכן תקטין עצמה ליקרא בשם של אלקים.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ושם פ"ג ד"ה כתיב ויאמר¹⁹⁷, והוא גימט' הכסא (רע"מ פנחס רכג ע"א), שהוא עולם הבריאה הנקרא כסא הכבוד, ע"ש שעליו שורה אור קדושתו ית"ש אשר באצילות, ושם מתגלה כבודו שהוא שכינתו ית"ש המתפשט ושוכן בהבי"ע, כי שם, ר"ל בעולם הבריאה, הנה שם הוא הבית המקדש של מעלה המכוון כנגד ביהמ"ק של מטה¹⁹⁸, ונקרא ביהמ"ק של מעלה בשם כסא הכבוד, וביהמ"ק של מטה בשם הדום רגליו, וכמ"ש בדברי הימים (א' כ"ה ה') לבנות בית כו' להדום רגלי אלהינו. ע' דברינו בארוכה בזה בספר הדע"ה ח"א דרוש ה' סי' ז', ועכ"פ הוא כי גילוי ית"ש אשר בהעולמות בי"ע הנה הוא בשם אלהים, אבל האור דהשם הוי"ה ב"ה הוא גנוז ונעלם שם וגילוי הוא רק באצילות.

אמנם כל עיקר הגילוי דשם אלהים הוא מתפשט ונמשך רק מגילוי ית"ש אשר בהשם הוי"ה ב"ה, כי אלהי"ם שמספרו פ"ו, הוא נמשך ויוצא מהמילוי דמספר השם הוי"ה ב"ה שמספרו הוא כ"ו, ומלוי הוא כ"ף ו"ו, והרי הוה המלוי פ"ו, ולכן מלוי גימט' אלהים (ע"ח תיקון ג'¹⁹⁹), כי היא נמשך ממספר המלוי לבר, וכן הוא עוד, כי השם הוי"ה דאלפי"ן שהוא בחי' הרוח הכללי דאצילות וגילוי, וכמ"ש אליהו זל"ט (הק' תיקון"ז יט ע"א) מלגאו איהו יו"ד ה"א וא"ו ה"א דאיהו ארה אצילות²⁰⁰, [והוא השם המפורש (תיקון"ז ח ע"א) העיקרי כשהוא בניקוד מוצא אותיותיו הפשוטים {טו ע"ג} הצק"צ²⁰¹] והוא גימט' מ"ה, ובמילוי הוא מ"ם ה"א שמספרו פ"ו כמספר אלהים, כי ממנו עצמו הנה נמשך ומתגלה בשם אלהים, והוא כל העולמות בי"ע שנעשים בשם אלהים. הנה הם נעשים רק מאצילות שהוא האור דהשם הוי"ה ב"ה, וכמו שחתם התורה בסוף כל מעשה בראשית (בראשית ב ד) ואמר ביום עשות יהו"ה אלהי"ם ארץ ושמים, אלא שהאור דהשם הוי"ה ב"ה הוא גנוז ונעלם שם, וגילויים הוא רק בהאור דשם אלהי"ם. וכן הוא אלהים גימט' הטבע²⁰², כי בו נעשה הטבע כולו, אלא שעיקרו ויסודו הוא האור דהשם הוי"ה ב"ה הגנוז בו. ולכן אין להטבע קיום החלטי אלא ברצותו חוגג וברצותו ממוגג, וע' בזה בדברינו בספר הכללים כלל ב' ענ"ג בארוכה²⁰³, ובחלק הביאורים בעגולים ויושר ענף ב' אות י"ח²⁰⁴ ואות כ'.

אמנם מה שאמרנו שאלו ב' הגילויים הרביעי והחמישי הם השמות הוי"ה אלהי"ם, והגילוי דשם הוי"ה ב"ה הוא באצילות, והגילוי דשם אלהי"ם הוא בעולמות בי"ע, הנה הוא רק בכללותו ובעצמותם העיקרי שבהם, כי כלל האצילות והעצמות העיקרי שבו הוא השם הוי"ה ב"ה, וכלל העולמות בי"ע והעצמות העיקרי שבהם הוא השם אלהי"ם הכללי המתפשט ויוצא מהשם הוי"ה הכללי דהאצילות. אבל בפרטיות הנה ישנם כל השמות

¹⁹⁶ לו ע"ג. ועי' שם שפירש ששם אלקים הוא כינוי לעולם הבריאה. וכן הוא בע"ח מוחין דקטנות ג'.

¹⁹⁷ כו ע"ג באצילות הוא שם הוי"ה. ובירידתה בבריאה נעשית בסוד אלקים, ראש לשועלים, שכולם נקראים בשם זה, כל העולמות וכל המלאכים.

¹⁹⁸ עי' ע"ח אנ"כ ח.

¹⁹⁹ עי' שם שכל מילוי הוא בנוק'.

²⁰⁰ תרגום: מבפנים הוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א שהוא דרך אצילות.

²⁰¹ חולם צירי קמץ צירי. עי' ע"ח שער מד פרק א', שזהו ניקוד שם הוי"ה דדעת דז"א, שכן כל

אחד מהניקודים הללו הינם הניקוד העיקרי של ביטוי שם האות: יו"ד ניקודו חולם, ה"א ניקודו צירי, וי"ו ניקודו קמץ, וה"א אחרונה ניקודו צירי.

²⁰² פרדס לרמ"ק שער יב פרק ב.

²⁰³ שכל הקו (הרי הוא השורש של האור הפנימי וממילא הוא שורש לכל הטבע) נובע מתוך

א"ס המקיף. אם כן הוא התולדה שלו, וממילא תלוי בו.

²⁰⁴ מכח זה שכל העולמות נעשים בתוך החלל הקיים באמצע אורו ממש, רואים שהכל תלוי בו ית' שכן אור הא"ס מקיף אותם מכל הצדדים ועומדים כולם ותלויים רק עליו.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כולם באצילות כי הם בבחי' פנימית וחיצונית, נשמה רוח נפש, גוף, ולבוש, והיכל, ע' ליקוטי הגר"א בסוף אנדות ברכות דף מ"ג ע"ב²⁰⁵. וכן ישנם עדין כל השמות כולם בהעולמות ב"ע, והם נבחנו בכללות ופרטות ופרטי פרטות, וכן בפנימית ופנימית לפנימית, ובחיצונית וחיצונית לחיצונית, והם מתחלפים לפי ערך המדרגות. כי מה שהוא פנימית לזה הוא חיצונית לזה, וכן מתחלפים תמיד בגלויים, לפי מצב העולמות וזכותם, ולפי העת והזמן. ואינו דומה יום אחד לחבירו ושעה אחת לחברתה, אבל כולם ישנם בכולם, אלא שזה בהעלם וזה בגלוי. וע' בזה בארוכה בתיקונים (תיקון כ"ב דף עב ע"ב ועג ע"א) ואמר שם דלבושין איהו משתני בהון לכמה שנויין, ולבושין דאיהו לביש בצפרא לא לביש ברמשא, ולבושין דלביש יומא חדא לא לביש יומא תניינא, והכי בכל יומא וירחא ושתא ושבטא ויומין טבין כו' כו', ומלגאו מינה כו', נהיר קב"ה דאיהו הוי"ה כנשמתא בגופא לגאו מכלא, ההוא דאחיד כלא וקשיר כלא כו', דבכל חד וחד רשים ארבע אתון כו'²⁰⁶.

עוד שם דף ע"ב סוף ע"א,²⁰⁷ וכל חד מישראל דהוה אמר נעשה ונשמע הוה שריא בפומיה, והוה אולף ליה אורייתא כולה, ולבתר מליל עמהון מן שמיא וארעא, הה"ד מן השמים השמיעך את קולו, ועל הארץ הראך את אשו הגדולה כו', לבתר הוה ממלל עמהון מארבע סטרין כו' לאחזאה דמכל אתר מליל עמהון, ולא הוה אתר לעילא ותתא דלא מליל עמהון, לאחזאה דמלא כל הארץ כבודו, דאיהו סביל עלאין ותתאין, ואיהו סמך עילא ותתא כו' איהו סביל כולא וקשיר כולא ומייחד כולא כו' ואיהו אתקרי בכל שמהון לאשתמודעא תוקפיה בכל שמא ושמא כו' ולית ליה שמא ידיעא כו'²⁰⁸ ע"ש.

²⁰⁵ וז"ל, מ"ש בתיקו"ז דף א' כנויין והויין ושמהן וע"ש ע"ס הן פנימיות הספי' רוח שבהן כמ"ש בתיקו"ז והן עיקר הספירות ומנשמה ואילך הן רזא דאלהות וכן באדם האדם הוא הרוח והנשמה הוא חלק אלוה ממעל וכן בכל העולמות עיקר הוא הרוח ובצאת הרוח מאדם הוא מת אפילו שנשאר הנפש בו משא"כ בצאת הנשמה עדיין חי ואינו מרגיש בעצם וכל ההרגשות וחיות הוא ברוח וכ"ה בכל העולמות וזהו האדם והעולמות והבן זה היטב וכל הדומם והצומח אע"פ שיש להם נפש אינם חיים וכן המת והישן שהרוח מתאסף אל הלב אינו מרגיש אז והחושים בטלים ואלו הן ע"ס כמ"ש בתיקונים והן שמא מפרש י' אותיות ונפש הספירות הן הוי"ה פשוטה והן בכל ספיר' בנקודה אחרת כידוע [והם ידות הספירות שבהם נאחזים כמ"ש יד ושם] וגוף הספירות הן ז' שמות שאינם נמחקים ולבוש הספי' הם הכינויים שמתואר הבורא בהם חנון ורחום כו' כמ"ש בסתרי אותיות בז"ח פ' בראשית והיכלות הספי' הם ג"כ כינויים רק שאין מתוארים לשם הבורא בתורה רק בהעלם כמו לחם מלח וכל שאר כינויים של הספי' ואלו הן ד' בחי' הידועים היכל ולבוש וגוף ונשמה והיכל ולבוש אין דבקים בספי' לכן הם כינויין הנמחקים ונשמה ב' בחי' נפש רוח לכן הם הוי"ת וגוף דבק בנפש לכן הם שמות שאינם נמחקים היוצאים משם הוי"ה, ע"כ.

²⁰⁶ תרגום: לבושים, הוא משתנה בהם לכמה שינויים, ולבושים שהוא לובש בבקר אינו לובש בערב ולבושים שלובש ביום אחד אינו לובש ביום השני, וכך בכל יום וחדש ושנה ושבט וי"ט וכו' ולפנים ממנו וכו' מאיר הקב"ה שהוא הוי"ה כנשמה בגוף לפנים מכולם, אותו אחד שאוחז הכל וקושר הכל וכו' שבכל א' וא' רשום ד' אותיות.

²⁰⁷ ע"ש תחילת הלשון: וכל העם רואים את הקולות ואינן הוה מלאכין דכל חד הוה אתעביד קול ופרח באורא.

²⁰⁸ תרגום: וכל העם רואים את הקולות ואלה היו מלאכים שכל א' היה נעשה קול ופרח באור. וכל א' מישראל שהיה אומר נעשה ונשמע, היה שורה בפיו והיה מלמדו כל התורה כולה, ואחר כך היה מדבר עמהם מן השמים והארץ הה"ד מן השמים השמיעך את קולו, ועל הארץ הראך את אשו הגדולה כו', ואחר כך היה מדבר עמם מד' צדדים וכו' להראות שמכל מקום מדבר עמהם, ולא היה מקום מעלה או מטה שלא היה מדבר עמם להראות שמלא כל הארץ כבודו, שכן הוא סובל עליונים ותחתונים והוא סומך עליונים ותחתונים וכו' הוא סובל הכל וקושר הכל ומייחד הכל וכו' והוא הנקרא בכל השמות להודיע כחו בכל שם ושם וכו' ואין לו שם ידוע.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

והנה כל השמות כולם הם מסתעפים מהשם הוי"ה ב"ה²⁰⁹, וכן כל התורה כולה, כי היא כולה שמותיו (מז ע"ד) של הקב"ה, וכמ"ש בפר' ויקרא (יג ע"ב) דהא אורייתא כולה שמא דקב"ה הוי²¹⁰, וכל מאן דאנשי (ששוכח) מילולי אורייתא ולא בעי למלעי בה, כאלו אנשי לקב"ה²¹¹, ובפ' יתרו (צ' ע"ב) ואורייתא כולה שמא חד הוי, שמא קדישא דקב"ה ממש, מאן דזכי באורייתא זכי בשמא קדישא, ר' יוסי אמר בקב"ה ממש זכי דהא הוא ושמייה חד הוא²¹².

והנה כל התורה הנה היא ג"כ ע"פ אלו ב' הגילויים הכלליים, אחד הוא גילוי שבאצילות שהוא בהאור דכללות שם הוי"ה ב"ה, ונקרא היא תורת האצילות²¹³, ואחד הוא גילוי שבהעולמות ב"ע שהם בהאור וגילוי דשם אלהים, ונקרא היא תורת הבריאה. ואילולי החטא דע"ן הדעת היה זוכה אדה"ר לתורת האצילות, כי היה ניתן לו כל התורה כולה וכמ"ש (בראשית ב טו) וינחהו בנ"ע לעבדה ולשמרה, ואמרו בפדר"א (פ' י"ב) לעסוק בדברי תורה ולשמור את דרך ע"ן החיים, והוא אורייתא דאצילות שעיקרה על יהודי אורות עליונים, שהם הפנימיות דכל התורה והמצוות, ועל זה אמרו (ע"ז דף ג') שהקב"ה עוסק בתורה, כי אור פנימיות התורה היא כחות כל הבריאה כולה בכלל ובפרט ובפרטי פרטות, וכל מציאויות המתחלפים ומתחדשים בכל עת וכל מקריהם שבכל רגע הוא נמשך הכל מגילויי אור פנימיות התורה שמתגלית בכל עת בגילויים חדשים מעסק הקב"ה שעוסק בה בכל יום.

וזה היה ענין התורה שהיה ניתן לאדה"ר אילולא החטא, וכן היה ניתן לנו ג"כ אלו שזכינו להלוחות הראשונות, וכמ"ש (תהלים צג ו) אני אמרתי אלהים אתם. וע' דברינו נוראות בזה בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' מענף י"ב והלאה, כי כ"ז הוא מרוממות מעלת גדולת תוה"ק שהיא מיוסד מרמ"ח ושם"ה. וכל מצוה ומצוה הרי היא כולל פרטים רבים אין חקר, והוא באשר שהיא היסוד והשורש דכל המציאות כולה, שהיא נתייסדה ג"כ על תכלית הנמצא בהמציאות, הנה הם רק פרטי הקומה הכללי, אבל כולם הם רק כללות קומת פרצוף אדם שלם. ובפרט מין האדם, ר"ל האישים שבכל דור, הנה הוה כללות כל דור רק אדם אחד שלם, עם כלל המציאות יחד, ולכן הם נצרכים זה לזה (ר"ל אדם אחד לחבירו ולכל המציאויות שבהעולם), ומשתמשים זב"ז, ונעזר כל א' ע"י חבירו, והם כולם רק כללות אדם אחד שלם. וכן הוא בכללי כללות בכל הדורות כולם אשר מאדה"ר עד סוף כל הדורות, הנה הם כולם רק קומת פרצוף אחד, כי כשם שכל דור הקודם הוא רק הסיבה להדור הבא, כן הוא כל דור הבא הוא התכלית להדור הקודם, והם כולם רק קומת פרצוף אדם שלם. (וזה עומק כוונת מאמרם ז"ל (עדיות פ"ב מ"ט) האב זוכה לבנו כו' במספר הדורות לפניו, כי מה שנוגע לתיקון הקומה הכללי מכל הדורות שלפניו, הנה זה מוסר ומזכה כל אב לבנו, כי תיקון כל דור הוא תלוי בכולם דוקא, כי הם קומה אחת, ומעכב כל א' על תיקון זולתו, ע' דברינו בזה בארוכה קצת בחלק הביאורים שער עקודים

²⁰⁹ עי' לעיל הערה 55.

²¹⁰ עי' לעיל הערה ה.

²¹¹ תרגום: שהתורה כולה שמו של הקב"ה, וכל מי ששוכח דברי תורה ולא רוצה לעסוק בה

כאילו שכח את הקב"ה.

²¹² תרגום: התורה כולה שם א' הוא, השם הקדוש של הקב"ה ממש. מי שזוכה בתורה זוכה

בשם הקדוש. ר' יוסי אמר זוכה בקב"ה ממש זוכה, שכן הוא ושמו אחד הוא.

²¹³ עי' לעיל הערה 84.

²¹⁴ הובא לעיל הערה 110, ועי' תיקון קטז ע"ב.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

פ"ג אות מ' סי' ג'). והרי עכ"פ הוא כי כללות הקומת אדם הוא כולל פרטים רבים אין חקר, והם מתחלפים ומתחדשים בהתחדשות כל דור (זו ע"א) ובמציאות כל איש, הן בהאדם והן בעולם. וכ"ז הנה הוא נמשך ונעשה מגילויי אור התורה שמתחלפים ומתחדשים גילוייה תמיד במה שהקב"ה עוסק בה בכל יום, כי התורה היא אמון פדגוגי, אמון רבתי²¹⁵, כלי אומנתו של הקב"ה. ונעשה הכל ע"פ אורה וגילוייה וכמ"ש בריש ב"ר. והנה העיקר בכ"ז הוא אורייתא דאצילות, שהיא תורתו של הקב"ה המאירה ומתגלה ע"פ גילויי אור דהשם הוי"ה ב"ה וכנ"ז.

אמנם הנה גילוייה למעלה הוא לפי ערך גילוייה למטה, וכמ"ש (ישעיה נא טז) ואשים דברי בפיך לנטוע שמים וליסד ארץ²¹⁶, אך למטה הנה היא אינה בגילוייה אשר באצילות אלא רק בגילויי דאור השם אלהים, אשר הוא ע"פ הראוי רק לתכונת ואיכות הבריאה. והיא רק תמצית הארה מהאור דאצילות. וזהו שאמרו במדרש קהלת (רפ"ב) כל התורה שהאדם לומד בהעולם הזה הבל הוא לפני תורה שבהעולם הבא. וזהו הענין ג"כ מ"ש (דברים ה ד) פנים בפנים דיבר ה' עמכם, ויש שם פסיק בין פנים בפנים, כי לא השיגו את הפנים דהשם הוי"ה ממש, אלא רק ע"י השם אלהים. וזהו ג"כ מ"ש (שמות כ ב) וידבר אלהים כו' אנכי הוי"ה אלהיך, ולא השיגו את האור דהשם הוי"ה ב"ה אלא רק ע"י האור דהשם אלהים. וכן (שמות יט יז) ויוצא משה את העם לקראת האלהים כו', הגם שכתוב (שמות יט יח) והר סיני כו' מפני אשר ירד עליו הוי"ה, אמנם אלו הב' מיני גילויים הם באמת אחד, אלא שהם בבחי' פנימית וחיצונית, וזה מסתעף מזה. והוא מה שכתוב בפ' ואתחנן (דברים ה יט) את הדברים האלה דיבר הוי"ה אל כל קהלכם, כי רק הוא היה נותן התורה באמת, וכמ"ש (שמות כ ב) אנכי הוי"ה אלהיך, אלא שהם לא השיגוהו רק ע"י האור דשם אלהים. וזהו שכתוב (דברים ד לה) אתה הראת לדעת כי הוי"ה הוא האלהים כו', כי הגם שלא ראו את הגילויי אור דהשם הוי"ה ב"ה בעצמו, אך הוכיחו לדעת ע"י הגילויי דשם אלהים כי הוי"ה הוא עצמו אלהים אין עוד.

והרי לנו עכ"פ כי כל התורה שבידינו היא בהגילויי דשם אלהים, והאור דהשם הוי"ה ב"ה היא גנוז ונעלם בה, והוא בפנימיותה תמיד. וזהו מ"ש בזוה"ק (בראשית כ"ג סע"א) וכן בתז"ח (דף מ"א סע"ב) שאורייתא דילן היא אורייתא דבריאה, ולכן היא מיוסד על טהור טמא אסור ומותר חייב זכאי²¹⁷, כי היא מהגילויי דשם אלהים, שהוא שם המשותף כמ"ש בפ' משפטים (צו ע"א), אבל באצילות הוא הכל קודש, ושם (תהלים ה ה) לא יגורך רע²¹⁸. אך בירידתה למטה מתפשטין למ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, ובסוד עין הדעת, ונעשה שם הטמא והאסור מצד הזוהמא והרע הנעשה בכי"ע, והוא הטמא והאסור שבהתורה כדי להתרחק ממנו, אבל באצילות שם הוא הכל בסוד עין החיים והכל קודש, כי שם הוא הגילויי אור דהשם הוי"ה ב"ה, שהוא הגילויי דמדרגה הרביעית כנ"ל, אבל מאחר האצילות ולמטה הוה כל גילויי ית"ש הן בהתורה והן בהמציאות רק בהגילויי דשם אלהים, והוא הגילויי החמישי. והרי נמצא שכל מה שאנו משיגים מאלקותו ית"ש, הנה הוא רק הגילויי החמישי אשר מאחר אמתתו הנעלמה ולמטה וכנ"ל רפ"ג.

²¹⁵ עי' ב"ר (פ"א פ"א) רבי הושעיה רבה פתח (משלי ח) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום וגו' אמון פדגוגי אמון מכוסה אמון מוצנע ואית דאמר אמון רבתי אמון פדגוגי, ע"כ. ועי' ב"ע טז ע"א שזה ג' מוחים דמור"ס.

²¹⁶ כלומר כלול בדברי תורה בפיו של כלל ישראל היא ליסד ארץ, והיא גילויי התורה של בריאה, אבל גם כולל לנטוע שמים והיא גילויי תורה דאצילות. עי' הערה 92.

²¹⁷ עי' לעיל הערה כב.

²¹⁸ עי' ספר הגלגולים פרק טו.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

אמנם הנה ישנם באותו הגילוי הגם שהוא רק תמצית (זו ע"ב) הארה לבד מהגילוי הרביעי וכנ"ל, עכ"ז הנה ישנם בו כל הענינים והפרטים כולם אשר באצילות, וכן כל אשר למעלה למעלה, שהוא גם אשר בכל הג' גילויים הראשונים, כי בכל גילוי וגילוי ומדרגה ומדרגה הנה מתפשט ונעתק כמו מחותם לנחתם, כל הבחי' כולם אשר בהגילוי ומדרגה העליונה, והם נמשכים כולם כאחד. כי אמתתו הנעלמה עצמו הנה הוא אשר נמשך ומתפשט מגילוי לגילוי, מהעלמתו להגילוי דאור א"ס, ומשם להגילוי דאור קדמון, ומשם לאדם קדמון, ומשם להאצילות, ומשם לאור אלקותו שבהבי"ע הממציא את כול, ומקיים את הכל, ומשגיח בכל, ומנהיג את הכל, ואפס זולתו. והוא מה שנאמר (דברים ד ט) שמע ישראל יהו"ה יהו"ה אלהינו יהו"ה אחד, וביאורו וכוונתו הפשוטה הנה הוא, כי הוי"ה אלהינו הנה הוא אחד בכל גילוייו כולם, כי מפשיטותו הנעלמה האמתית נתגלה להמציא את הכל, שהם כל העולמות אשר מאחר העלמתו עד סוף האצילות, שנתגלה מציאותם ולא מהותם, והמהוה את הכל שהם העולמות דבי"ע, והוא לבדו מנהיג את הכל תמיד, וכמו שנאמר (דברים ד ט) כי יהו"ה הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, יהו"ה מלך יהו"ה מלך לעולם ועד²¹⁹, ותמסור אליו נפשך על כל זה כעקדת יצחק בן אברהם, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

פרק ו

ג' הגילויים הראשונים הינם בבחי' רצון מחשבה והרהור, ואילו הב' האחרונים הינם היציאה מהכח אל הפועל. אבל יש חילוק ביניהם, שהאצילות הוא אלקות גמור, שכן הוא ית' ועולם האצילות חד, וכל פעולת האצילות הוא כביכול בבחי' פעולה בעצמותו ית'. ואילו בי"ע הינם חוץ ממנו ית' לגמרי ואינם אלקות כלל וכלל, ואסור לכנות שום בחינה בעולמות אלה בתואר אלקות, ולכן נקרא שמו בשלטונו עליהם בשם אדני' שכן שם הוא מתנהג כמו אדון על עבדיו.

מה שאמרנו שבי"ע אינם אלקות זה רק מציאותם גופא, אבל בפנימיות פנימיותם הוא ית' אינו נבדל מהם כלל וכלל, ועומד בהם בבחי' נשמה לנשמה, ועל ידו הוא כל קיומם, ועל ידו כל תהלוכותיהם בכל מקריהם. מה שמתלבש בהם הוא אור שכינתו ית' מלכות דאצילות, וכל גילוי הוא רק על ידי לימוד התורה של כלל ישראל.

מעתה יובן מש"כ לעיל למה נבראו רק ב' גילויים הרי הם רוח ונפש, כאשר הנפש היא לבר מגופא ואינה מעיקר האדם, והג' גילויים שלמעלה מהם הם למעלה מהבריאה. שיעור מציאות הגילוי דכל עליון הוא רק לפי צורך הגילוי להתחתון, והעליון הוא סיבתו ותכליתו. כל תחתון צריך לעליון בהכרח וחיוב, וכל תחתון נצרך לעליון רק בהכונה וברצון, שהוא כוונת העליון, ולזה נתפשט ונתגלה.

מותר ומצוה לחשוב ולהשכיל ולהתבונן בכל סדר מציאותם של כל ה' הגילויים הללו, אם כי יש ללמוד כל גילוי לפי ערכו. ולמעלה מהם, דהיינו באמתתו הנעלמה עצמה אסור ומן הנמנע הוא לחשוב בו כלל וכלל.

והנה אמרנו כי אלו ב' הגילויים הדר' והה' הנה הם גילוייו ית"ש אשר נתגלה בבחי' פעולה, כי הג' גילויים הראשונים הם בבחי' רצון ומחשבה והרהור כנ"ל פ"ג, אך הב' גילויים האחרונים שהם הדר' והה' הנה הם גילוייו ית"ש בבחי' יציאה מהכח אל הפועל. והם האצילות והבי"ע, כי בהם שניהם נתגלה בפעולתו, ולכן כתיב על שניהם לשון עשיה, וכמ"ש (שמות כ יא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ואמר ששת ולא בששת²²⁰ כי קאי על הו"ק דאצילות, והם הששת ימי בראשית וכמו שרמז הרמב"ן ז"ל

²¹⁹ ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד אינו פסוק, אמנם הוא נזכר במסכת סופרים פרק ד (וכן איתיה בזהר בראשית לד ע"א) ותקנו לאומרו בפסוקי דזמרא ב"הי כבוד'.

²²⁰ עי' זהר ח"ב דף פט ע"ב וז"ל, תאנא, כתיב (שמות לא יז) כי ששת ימים עשה יהו"ה את השמים ואת הארץ, ששת ימים ודאי, ולא בששת, והני יומין קדישין עלאין אקרון יומי, דשמא קדישא אתכליל בהו, ואינון אתכלילן ביה, עכ"ל.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שם, וכן הוא בזה"ק (בראשית ל"א סע"א²²¹), וע' בתיקונים (ריש תיקון י"א²²²), והרי לנו לשון מעשה ופעולה גם על האצילות, כי באצילות ומכש"כ בבי"ע, הנה בהם נתגלה המאציל בבחי' יציאה מן הכח אל הפועל וכנו'.

אמנם הנה יש חילוק גדול בין בחי' פעולתו שבאצילות, שהוא גילוי הרביעי, לפעולתו שבבי"ע, שהוא גילוי החמישי. והוא כי הרי כבר אמרנו שכל האצילות הנה הוא מציאות נעלה ומרומם כזו אשר ראויה להתקדש באור קדושתו ית"ש, והתייחד אורו בה עד שנעשית חד עמו, והיא מעתה אלקות גמור. כי מעת שהתייחד אורו באצילות²²³, שהוא ממעשה בראשית והלאה, הוה כל האצילות היא והוא כולו חד. ונתגלה ע"י האצילות להקרא בשם, שהוא השם הוי"ה ב"ה, וא"כ נמצא שכל פעולת האצילות הוא כביכול בחי' פעולה בעצמותו ית"ש, כי על ידה נעשה ונפעל הוא עצמו בהוראת ותואר קדושת השם יהו"ה ב"ה, ובכל תואר הוראת קדושת השמות כולם המסתעפים ממנו. משא"כ פעולתו שבבי"ע, שהוא גילוי החמישי, הנה פעל אותם בבחי' פעולה כזו שיהיו חוץ ממנו, כי המציא אותם כולם במציאות נבדל ונפרד מאלקות, ואין מציאותם גופה שום אלקות כלל וכלל ח"ו. ולכן נקראים כולם (יו ע"ג) בשם עולמות הנפרדים²²⁴, כי הם נפרד ונבדל מאלקות, ובהם הוא כל הפירוד והריבוים. ועליהם נאמר (שמות כ ג) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. ור"ל זולת האצילות כנ"ל פ"ד, כי הם כולם רק נבראים נוצרים נעשים, ואסור בכל חומר איסור לכנות ולתאר על שום דבר מהמציאויות שבהעולמות בי"ע שום תואר אלקותו יתברך. ולכן נקרא הוא ית"ש עליהם בשם אדנ"י, שהוא כמו אדון על עבדיו, כי הם אינם מיוחדים בעצמותו להקרא באלקותו יתברך כלל וכלל ח"ו, משא"כ כל האצילות כולו הנה הוא ית"ש מתייחד שם ביחוד עצום מאד עד שנעשית חד עמו, והיא כולה אלקות גמור על ידו. והרי יש חילוק גדול בין אלו ב' הגילויים ג"כ הגם ששניהם הם בבחי' פעולה וכנו'.

אמנם מה שאמרנו שכל העולמות בי"ע אינם אלקות כלל, והם עולמות נפרדים, הנה הוא רק מציאותם גופה, אבל בפנימית פנימיותם הנה הוא ית"ש אינו נבדל גם מהם כלל וכלל ח"ו, כי מתפשט תמיד בהארתו בהם, וכמו שמתבאר לעיל שער ג', כל הבחי' דאור אלקות המתפשט ועומד בהעולמות בי"ע, ע"ש. והנה עומד בהם אורו ית"ש תמיד בבחי' נשמה לנשמה²²⁵, ועל ידו הוא כל קיומם, וכן כל עיקר מציאותם והתהוותם, וכן על ידו הוא כל תהלוכותיהם בכל מקריהם, שהוא כל המעשים כולם. אך אורו וקדושתו שבהם הוא בהעלם גדול מאד, ואינו ניכר כלל אלא מצד תהלוכותיהם וכל מקריהם

²²¹ וז"ל, האי שיתא יומי בראשית דקא תנינו, מאן אינון, וכו' ואלין שיתא יומין עלאין קרא פריש לון, דכתיב (ד"ה א כט יא) לך יהו"ה הגדולה והגבורה והתפארת וגו', עכ"ל. תרגום: אלה ששת ימי בראשית שלמדנו, מי הם וכו' ואלה ששה ימים עליונים, הפסוק מפרשם, שנאמר (ד"ה א כט יא) "לך יהו"ה הגדולה והגבורה והתפארת וגו'".

²²² כז ע"א: בראשית בר"א שי"ת ומאי ניהו שית היכלין (לקבל שית יומי בראשית) אלקי"ם אימא עלאה עליהו דאיהי היכלא שביעאה וכמה דאימא עלאה אפיקת שית הכי אימא תתאה אפיקת שית ומאי ניהו את השמים ואת הארץ ואינון שית מאנין דאתמר בהון כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ.

תרגום: בראשית – בר"א שי"ת [ברא שש]. ומה הם? שש היכלות, אלקים אמא עליונה מעליהם שהיא ההיכל השביעי. וכמו שאימא העליונה הוציאה שש, כך אימא התחתונה הוציאה שש. ומה הם, "את השמים ואת הארץ", ואלו הם ששת הכלים שנאמר בהם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ.

²²³ כלומר בתיקון מ"ה החדש במעשה בראשית, עי' לעיל פרק ד'.

²²⁴ עי' מקור לשון זה בזהר בראשית כב ע"א.

²²⁵ עי' לקמן סא ע"ד שזה בחי' הרשימו שבו.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ומאורעותיהם, וכמ"ש בזה"ק (פ' וירא קג ע"ב) קב"ה אתיידע ולא אתיידע בנין דאיהו נשמתא לנשמתא, רוחא לרוחא, גניז וטמיר מכלא כו'²²⁶, ע"ש²²⁷. וכן בפ' בהר (דף קט ע"ב) דאנת הוא נשמה לנשמות כו' אנת לבר מכלא ולגו מכלא ולכל סטרא ולעילא מכלא ולתתא מכלא כו'²²⁸. וכן בפ' פנחס (רכה ע"א) איהו סובב על כל עלמין כו' איהו ממלא כל עלמין כו'²²⁹. וכן הוא בהקדמת תיקונים (ו ע"א²³⁰) ונודע הוא מה שהעמיקו בזה איזה חכמים ז"ל, אמנם האריז"ל אשר גילה לנו כל סוד וכל סתר נעלם לא פירש כן, ודעתו הוא בענין ממלא וסובב רק ע"פ מ"ש בע"ח שער עגולים ויושר (ענף ב' וענף ד'), שאורו ית"ש מתלבש בכולם בפנימיותם, וכן הוא מקיף אותם מבחוץ, וכמו שיתבאר קצת סדר ההתלבשות לקמן שער ה'. וכן אמר האריז"ל מפורש בספר שער הקדמות (דף ו' ע"א) וכן במבוא שערים (שער א' פ"ב) וכן בספר מאמרי רשב"י פר' בהר ע"ש ותמצא מפורש] ואותו ההתלבשות שהוא מתלבש גם בכל הבי"ע כולם הוא אור שכינתו ית"ש, שהוא המלכות דאצילות השרוי ושוכן בפנימית דפנימית דכל העולמות בי"ע כולם. וממנו הוא עצם כח דכל התהוותם תמיד, וכן כל מה שנעשה בהם תמיד, כי הוא הנשמה לנשמה רוחא לרוחא כנו'. אמנם הוא בהם בהעלם גדול, וכל גילוי הוא רק בהתורה ע"י ישראל, כי בקיומה ושמירתה מתפשט ומתגלה אור קדושתו ויכירו וידעו כל יושבי תבל, כי הוא לבדו עשה ועושה לכל המעשים. וכמ"ש (ישעיה כט כג) כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי כו' וידעו תועי רוח בינה כו', שיכירו הכל כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו. והוא אור אלקותו ית"ש העומד בבי"ע שהוא גילוי החמישי וכנ"ל. (יו ע"ד)

והרי נתבאר לנו ענין גילוי ית"ש בדרך כלל, כי הנה הם בה' מדרגות כלליים הג' הראשונים הם בבחי' רצון ומחשבה והרהור, והם גילוי אשר בבחי' א"ס שקודם הצמצום ולמעלה מהצמצום, והעולם דקו וצמצום שנקרא אויר הקדמון וטהירו עלאה, והעולם דאדם קדמון הם העולמות דא"ס, ושנים האחרונים הם בבחי' פעולה, והוא, אחד העולם דאצילות שהוא כולו אלקות גמור, והשני העולמות בי"ע שהם עולמות הנפרדים.

והנה כמה שאמרנו שגילוי ית"ש בבחי' פעולה הוא רק באצילות ובבי"ע, ואמרנו שהם ב' פעולות מחולקות וכנו', הנה יובן לנו בזה שורש הדברים אשר אמרנו לעיל שער ג' פ' ה' ו', שהנבראים הם רק שניים שהם רוח ונפש, אבל הנשמה ומכש"כ החיה והיחידה

²²⁶ תרגום: הקב"ה ידוע ולא ידוע מכיוון שהוא נשמה לנשמה רוח לרוח וגנוז טמון מכולם וכו'.
²²⁷ עי' תיקו"ז ד ע"א: דעשר ספירות דאצילות מלכא בהון איהו וגרמיהון חד בהון אינון וחייהי חד בהון מה דלאו הכי בעשר ספירות דבריאה דלאו אינון וחייהון חד לאו אינון וגרמיהון חד ועלת על כלא הוא נהיר בעשר ספירות דאצילות ובעשר ספירות דבריאה ונהיר בעשר כתות דמלאכיא ובעשר גלגלי דרקיע ולא אשתני בכל אתר. ופי' הגר"א, בכל ד' עולמות אבי"ע חייהון אלקות ולא אשתני כלל ואין פגימה שולט.

²²⁸ תרגום: שאתה הוא נשמה לנשמות וכו', אתה מחוץ לכולם ופנימי לכולם ובכל צד, ולמעלה מכולם ומתחת לכולם.

²²⁹ איהו סובב על כל עלמין ולית סובב לון לכל סטרא עילא ותתא ולארבע סטרין בר מניה ולית מאן דנפיק מרשותיה לבר איהו ממלא כל עלמין ולית (ס"א אלהא כו' לון בר מניה) אחרא ממלא לון. איהו מחיה לון ולית עליה אלהא אחרא למיהב ליה חיין הה"ד ואתה מחיה את כלם, עכ"ל.

תרגום: הוא סובב על כל העולמות ואין סובב לו לכל צד, עליון ותחתון ולד' צדדים חוץ ממנו ואין מי שיוצא מרשותו לחוץ. הוא ממלא כל את העולמות ואין אחר ממלא אותם, הוא מחיה אותן ואין עליו אלוה אחר ליתן לו חיים, והוא הנאמר "ואתה מחיה את כלם".

²³⁰ ואיהו אסחר לכל סטרין דלא מתפשטין יתיר מגבול דשוי לכל חד, ומדה דשוי לכל חד, וכלהו ברשו דליה, ברשות היחיד אדנ"י, מרכבה ליהו"ה.

תרגום: הוא סובב לכל הצדדים שלא מתפשטים יותר מגבול שראוי לכל א' ובמדה הראויה לכל א' וכולם ברשותו היחיד (ה"ה) אדנ"י מרכבה ליהו"ה.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הם למעלה מהבריאה. והוא כי הרי אמרנו לעיל פ"ג שהה' גילויים הנז' הם השורשים להנרנח"י, וכשם שהג' גילויים הראשונים הם בבחי' אור א"ס, והם למעלה מהפעולה, כן הוא היחידה היה נשמה למעלה מהבריאה, שהוא למעלה מהגוף. וכן הוא עוד, כי כשם שאמרנו שפעולתו אשר בהבי"ע שהוא גילוי החמישי, הנה פעל אותם שיהיו חוץ ממנו, שהם אינם אלקות כלל וכו"ל, כן הוא ג"כ בחי' הנפש שהוא כנגדו, כי היא הענף דהגילוי החמישי, שהגילוי החמישי הוא שורשה וכו"ל. הנה הנה הנפש לעולם בבחי' לבר מגופא, שהיא אינה מעיקר האדם, כי עיקר האדם הוא רק הרוח חג"ת²³¹, אבל הנפש נהי"ם היא רק השורש למה שלמטה ממדרגת האדם, והיא עומדת בהאדם רק לקשר אותו לכל מה שלמטה ממנו שהוא לקשרו עם הגוף והעולם, ולכן נקרא הנפש לבר מגופיה (וכמ"ש בזוה"ק בראשית כא ע"ב, ופ' תולדות קמ"ו א', ופ' וישלח קס"ו א', ופ' פקודי רנ"ז ב', ופ' נשא קמ"ג א') כי היא כנגד גילוי החמישי וכו"ל והבן.

ודע כי כל הה' גילויים שאמרנו הנה היה שיעור מציאות הגילוי דכל עליון רק לפי צורך הגילוי דהתחתון שיוצא ממנו, כי הם כולם רק להיות סבה זה לזה, ולכן כל הבחינות שישנם בזה ישנם בזה, והם כולם בסדר אחד, אלא שבכל א' הוא לפי ערכו, וכל עליון בכל בחינותיו הוא הסבה להתחתון ולכל בחינותיו, וכן הוא תכליתו ג"כ, כי הסבה עצמו הוא התכלית שתכלית כל דבר שחוזר לסבתו ולסבת סבתו עד הסבה הראשונה.

והנה סידר המאציל ית"ש את כל אותן הגילויים כולם שיהא כל עליון נצרך להתחתון (ר"ל שהתחתון צריך להעליון) בהכרח וחיוב, כי הרי רק הוא סבתו ותכליתו, אבל כל תחתון הוא נצרך להעליון רק בכוונה ורצון, כי עליו היה כוונתו ורצונו, ורק לזה נתפשט ונתגלה, והיה כל גילוי רק מה שנוגע להתחתון להיות סבתו. וא"כ נמצא שהם כולם באמת סבות זה לזה, וכן הם כולם תכליות זה לזה, כי הרי כשם שכל עליון הוא הסבה והתכלית להתחתון כנז', כן הוא ג"כ כל תחתון סבה ותכלית להעליון, שהרי סבת ותכלית הגילוי דכל עליון הוא כדי להביא על ידו את השני אליו על מציאותו ותכליתו, ובזה יושלם תכליתו דהעליון ג"כ, והבן כל הדברים.

והנה בכל אלו הה' גילויים כולם יש רשות להלב (יח ע"א) לחשב ולהשכל להתבונן בכל סדרי מציאותם ובהרצון שבהם²³², אבל למעלה מאלו הה' גילויים בלום פ"ך מלדבר ולבך מלהרהר, וגם ההתבוננות באלו הה' אינו בכלום שוה, ולא הותר אלא בכל א' לפי ערכו, בכל יותר עליון רק בכללות ורק במחשבה, וגם זה רק ברצוא ושוב, וביותר תחתון גם בפרטות ובדבור, אמנם היתר הדבור שבו הוא רק לפי ערך העליון שעליו, אבל לא

²³¹ עי' ליקוטי הגר"א בסוף סד"צ ל"ז ע"ד וז"ל, והענין כי הרוח באדם הוא האדם, אבל הנפש הוא המדרגה למטה ממנו, והנשמה למעלה ממנו והוא מדרגת מלאך כידוע.

²³² וקשה, שכן עי' ס"י פ"א מ"ח: עשר ספירות בלימה, בלום פ"ך מלדבר ולבך מלהרהר, ואם רץ פ"ך לדבר ולבך להרהר שוב למקום, שלכך נאמר רצוא ושוב ועל דבר זה נכרת ברית, ע"כ. כלומר שאסור להתבונן אלא בספירות דאצילות בלבד, ואילו כאן מתיר רבינו להתבונן למעלה מזה, וצ"ע. והנה יעויין בבהגר"א על ספד"צ כב ע"ג ד"ה וז"ש כאן, דכל האיסור התבוננות היא רק בהסתכלות (דהיינו בהתבוננות מעמיקה) ולא ברצוא ושוב (ועי' ליקוטים בסוף בהגר"א על ספד"צ לז ע"ד וז"ל, למעלה מזה (מהקו) אינו נגלה לנו ואסור להרהר שם אבל יש בחי' למעלה, ע"כ. ונראה לענ"ד לדייק דכוונתו דהרהור הוא דאסור, אבל ברצוא ושוב שאינו התבוננות מותר וכו"ל). ולכן כאן מסביר רבינו שהיתר ההתבוננות ד'מה לפני' הוא כאשר הוא ב'ראשי פרקים כמצ"ץ מן החרקים בלתי הסתכלות בדברים העמוקים' וכוונתו כנ"ל שהוא ברצוא ושוב ולא בהסתכלות והרהור [והנה יש להתבונן בזה, ובס"י האיסור הוא ב"ס דאצילות, בספד"צ הוא ברדל"א, ואילו כאן ביאר רבינו שאיסור ההסתכלות קאי רק על א"ס עצמו. ועי' בבהגר"א על ספד"צ כב ע"ג ד"ה וז"ש כאן ז"ל, אע"ג שבתז"ח נ ע"ג אמר על החכמה [איסור ההסתכלות], ובס"י אמר על כל הע"ס, הכל כפי הבחינה של המשכיל, כאן על ז"א אמר ברדל"א והחיות כו', עכ"ל].

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בערך התחתון שלמטה ממנו, כי בזה נבחן הוא לעליון ובכל משפטיו וחוקותיו. וגם ההתבוננות המותר בכל א', צריכים לזהר מאד לדעת שהוא רק לפי ערכו המתייחס אליו, והבן גם כל זה (והמעין בדברנו בספר הכללים ובספר הדעה ובחלק הביאורים ימצא מבואר כל אותן הדברים כפול ומשולש כמה פעמים).

אמנם כל אלו הה' גילויים הנה הם נמשכים זה מזה ומושפעים זה מזה וקשורים ומיוחדים זב"ז, כל תחתון בהעליון שעליו עד אמתתו הפשוטה הנעלמה אשר למעלה מכל הגילויים כולם. כי הוא אשר נתגלה בהגילוי הראשון, וממנו להשני, וממנו להשלישי וכן כו' כו' כנ"ל ספ"ד. אבל באמתתו הנעלמה עצמו אשר נתגלה בהם הנה אסור ונמנע ומשולל מכל לב לחשב ומכל שכל להתבונן²³³, כי רק הוא לבדו ית"ש יודע את עצמו ומכיר את אמתתו יתברך ויתעלה שמו לעד.

פרק א

עיקר עצמות ה' הגילויים הם זה למעלה מזה. אך בהארתם הם מתלבשים זה בזה ואין ביניהם הפרש מקום. ואפילו שמצינו ברבותינו לשונות המורים על כי יש "אור פנוי" ביניהם, אין הכוונה לריק והעדר ח"ו, כי אין ריקות והעדר בעולם. אלא כוונתו על מציאות 'מקום' כי שם הוא השפעת כחו ית' הנושא את המציאות. והיינו כח הנושא את כל העולמות, הנבחן בחלוקת מדריגות רבות, כל א' לפי ערך העולם הנשוא עליו. בקצה התחתון של הקו מתחיל א"ק, וכל ' המדריגות שבא"ק מכתר עד המלכות הם למטה מעיקר הקו כולו. אמנם בערך האצילות, כל הי"ס דא"ק הם בחי' ג"ר, ובערך הא"ק כל האצילות היא כז"ת. האצילות מתפשטת מהנה"י דא"ק מתחת לטבור, וכן הוא הסדר לעולם, שכל תחתון נעשה ויוצא מהנה"י דהעליון שמתלבש בג"ר דהתחתון. מבחינה זו נחשב הא"ק עם האצילות לפרצוף א', אלא שעיקר הא"ק היא למעלה מהאצילות ורק למטה מעיקרו מתחיל האצילות. וכן הדבר בבי"ע, שאחר שמסתיימת האצילות שהיא כולה אלקות, נעשה שם בחינת מסך ומחיצה, ומשם מתחילים העולמות בי"ע. וכן יש מסך בין בריאה ליצירה, וכן בין יצירה לעשיה. ועכ"ז שנמשכת כל שפעת מציאותם מאצילות אבל סוכ"ס יצירה מקבלת אורה דרך עולם הבריאה, וכן עשיה דרך עולם היצירה. הרי נתבאר שכל הה' גילויים הינם זה למעלה מזה, ועכ"ז מתלבשים זה בזה.

החמשה גילויים שאמרנו בשער ד' הנה בענין מה שנוגע מזה לזה, יש בזה ב' בחי', א' מה שהם זה למעלה מזה²³⁴, ב' מה שהם מתפשטים ומתלבשים זה בזה, והיינו כי בעיקר עצמות הגילוי דכל א' הנה הם זה למעלה מזה לגמרי, אך בהארתם הם מתלבשים זב"ז, כי מתפשט הארה מכל עליון ויורד ומתלבש בהתחתון כמו שיתבאר למטה פ"ב, אבל בעיקר מציאותם ומדרגתם הנה הם זה למעלה מזה לגמרי, כי ישנו לכל א' בחי' מקום ומעון בפנ"ע, ואינו נכנס כל תחתון בגבול העליון מאומה²³⁵.

כי הנה אור א"ס ית"ש שהוא הגילוי הראשון הנה הוא למעלה מהכל, וכן הוא ג"כ מבחינן להכל, כי הוא מקיף לכל העולמות כולם מכל סביבותיהם, והם כולם למטה ממנו במדרגה, ואין שום עולם שיכנוס במחיצתו מאומה, וישנו גם בחי' שפה ופרגוד להפסיק בינו לבין כל העולמות, וכמו שמתבאר בדברינו בעגולים ויושר ענף ב', ואחריו הוא העולם דקו וצמצום שהוא הגילוי השני, והנה הצמצום הוא כעין אור ומקום פנוי, אשר בתוכו נמצאו ונעשו כל העולמות כולם, ולכן נקרא אור הקדמון כנ"ל שע"ד פ"ג, כי הוא כעין חלל ואור פנוי, והוא קדמון לכל המציאות, כי קודם הכל האציל המאציל ית"ש מקום להמציאות, והוא הנושא בתוכו את כל המציאות כולו, ועליו רמוז התורה מ"ש (שמות לג כא)

²³³ עי' הערה 45.

²³⁴ עי' מב"ש יג ע"א, שכל עולם עליון מקומו לגמרי מעל לעולם העומד תחתיו. ודבר זה נכון הוא הן במקיף והן בעיגולים והן ביושר.

²³⁵ עי' אריכות בעניין זה בביאורים ח"א טז ע"א וע"ב להוכיח את שיטת רבינו כאן.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הנה מקום אתי. אמנם אותו המקום הנה הוא אינו פנוי ממש ובבחי' ריקני והעדר ח"ו²³⁶, כי אין ריקני כלל וכמ"ש הרב הקדוש מהרי"ג בספר גינת אגוז ח"ב שאין ריקות בעולם, וכן כתב ג"כ רבינו הקדוש הרמ"ק ז"ל באל"מה מ"א ת"ב פ' י"ז שאין ריקות והעדר ח"ו, וכן אמר הרמב"ם במורה ח"א ר"פ ע"ב ופ' ע"ג ובח"ב (יה ע"ב) פ"ל. אמנם מה שקראנו אותו בשם מקום כי הנה שם הוא שפעת כחו יתברך הנושא את כל המציאות כולו, והרי הוא המקום לכל המציאות. ואמר האריז"ל בספר שער הקדמות (דף ט' סע"ד) כי המקום הוא יותר זך ומעולה וגדול במעלה ומדרגה מן העולם עצמו, ולכן נקרא הקב"ה מקומו של עולם, וכמו שאמרו רז"ל ברוך המקום שנתן תורה לישראל עכ"ל. וע' בראשית רבה (פרשה ס"ח סימן ט') ע"ש, והוא מה שכתוב (איוב כו ז) תולה ארץ על בלימה, שהוא בלי מהות מושג, כי הוא שפעת כחו יתברך הנושא את כל העולמות, וכולם עומדים עליו. והרי הם תלויים ועומדים בכחו של הקב"ה שהוא בלי מהות מושג, והוא האויר קדמון אשר בהצמצום הנו' הנושא את כול.

והנה פשוט הדבר כי אותו הכח הנושא את כל העולמות הנה הוא נבחן בחלוקת מדרגות רבות, והוא לפי ערך כל עולם הנשוא עליו²³⁷, כי אינו דומה קדושת השפע והכח שהוא המקום דהאצילות, לקדושת השפע והכח שהוא המקום דעולם הבריאה. וכן אינו דומה קדושת המקום דהבריאה לקדושת המקום דהיצירה. וכן המקום דהיצירה להמקום דעשיה. ונבחן קדושת המקום דכל א' לפי ערך מעלת המציאות והעולם שבתוכו, ואינו נכנס כל תחתון בגבול המקום דהעליון מאומה, והוא ע"ד שאמרו רז"ל (ב"ב עה ע"א) שהקב"ה עושה לכל צדיק וצדיק חופה לפי כבודו, וכל אחד ואחד נכוח מחופתו של חבירו, וזהו ג"כ מה שנאמר במשה רבינו ע"ה מאחו פני כסא פרשו עליו עננו (איוב כו ט), ואמרו רז"ל (סוכה ה ע"א) אשתרבובי אשתרבב ליה כסא ונקט ביה, כי הכסא הוא עולם הבריאה, ושם היה השנת מרבע"ה בהיכל קודש הקדשים דבריאה כמ"ש האריז"ל בליקוטי ש"ס ברכות (הובא בספר אור עינים)²³⁸, והיה מקומו של מרבע"ה גם בהיותו בהעולם הזה המקום דהבריאה ממש, (וע' בספר אילימה להרמ"ק ז"ל מ"א ת"א פ' כ"ב דף ט' ע"ב), ולכך נאמר בו (שמות ג ה) כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא, כי לעולם הוא המקום לפי ערך מדרגת המציאות שעומד בו. וכשם שנבדל כל א' מחבירו במציאותו, כן נבדל כל א' מחבירו במקומו, ובכל מקום שהוא, מקומו עמו²³⁹, ואינו נכנס כל א' במקום חבירו מאומה.

וכן הוא בענינינו בענין הצמצום שהוא הגילוי השני, הגם שהוא המקום הכולל בתוכו את כל העולמות כולם, וכל המציאויות אשר מעולם ועד עולם, הנה הם כולם בתוכו שהוא המקום לכולם, עכ"ז הנה הוא נבחן לכל עולם ועולם ולכל מציאות ומציאות שבו

²³⁶ עי' כללים ח"א כו ע"ד שהצמצום מכונה פנוי וריקני, שאין ניכרת מעלתו או מציאותו אלא בגילוי עיקר העולם שמתגלה אח"כ דרכו [דהיינו הקו הנמשך לתוכו], שכן הצמצום הוא לעולם בבחינת התפשטות הראשונה, וידוע שהתפשטות הראשונה הוא נעלם. וע"ש מא ע"ב, שכל זמן שלא נמשך הקו בתוכו שהוא התפשטות שניה אין מקום החלל רק בבחי' בכח בלבד, ועי' עוד לעיל הערה 42.

²³⁷ שהרי מקומו של עולם הוא בחי' הרשימו שבו, ואז ברור שהרשימו הוא לפי ערך העולם העתיד להיות כאן, שכן זהו מה שנשאר מההתפשטות הראשונה של כל עולם ועולם, ועי' הערה 42.

²³⁸ גהות מכ"י המחבר - וכן הוא בספר הליקוטים ר"פ וארא.

²³⁹ גהות מכ"י המחבר - עי' מדרש תהלים מזמור צ' ספ"י י'. וז"ל, למה נקרא שמו מקום, שבכל מקום שצדיקים עומדים שם הוא נמצא עמהם, שנאמר (שם כ כא) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך, וכן הוא אומר, (בראשית כח יא) ויפגע במקום וילן שם, ע"כ.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

למקום בפנ"ע, חלוק במדרגה ונבדל מזולתו. ולא עוד אלא שעיקר הצמצום גופה במה שאמרנו שהוא הגילוי השני, הנה היא באמת למעלה מכל העולמות כולם. כי הנה אמרנו שהצמצום שהוא המקום, הנה הוא הכח הנושא את כל המציאות, והוא שפע נשפע ממנו ית"ש וכנ"ל, ויש לכל שפע התחלה וראשית שממנו מתפשט ומתגלה, ואותו התחלה וראשית הוא שורשו, והוא גבוה ונעלם, כי הוא יציאתו מהמאציל א"ס ית"ש, ואותו השורש הוא העולם דקו וצמצום עצמו, שהוא למעלה מהכל. והוא אשר נקרא בשם אויר הקדמון וטהירו עלאה, כי שם הוא תוקף האור (יה ע"ג) דא"ס, ועליו נאמר (שמות לג כא) הנה מקום אתי כנ"ל, כי הוא רק עם המאציל עצמו למעלה מהכל, וכן הוא במה כל שכן בענין אור הקו אשר מתפשט ונכנס בתוך הצמצום, וממנו יצא ונעשה כל העולמות כולם. הנה עיקר אור הקו עצמו הוא עומד למעלה מהכל, והוא עם הצמצום המקיפו עולם גמור בפנ"ע, כי הם כלולים מעולם מלא, והוא עומד בכל עיקרו למעלה מהכל, ר"ל למעלה גם מאדם קדמון, ולכן נקרא בשם בפנ"ע שהוא בשם קו וצמצום כי הוא עולם בפנ"ע והוא הגילוי השני כנ"ל.

והנה בתחתיתו שהוא בתחתית הקו בהקצה התחתון שלו, הנה שם מתחיל אדם קדמון, וכמו שבארנו בעגולים ויושר ענף ב' (אות כח). ונמשך ויוצא ממנו בכל העשרה מדרגות שבו, שהם מכתר עד המלכות, ועומד כל אדם קדמון למטה מעיקר הקו כולו. והנה האדם קדמון הגם כי בערך עצמותו גופה הנה הוא עולם מלא ושלם מכל בחי' הי' ספי' כולם, אמנם בערך האצילות הנה נבחן כל הי"ס דאדם קדמון רק לבחי' הג"ר, שהם הכח"ב לבד, וכל העשרה ספי' שבו הם העשר ספי' אשר בהכח"ב גופה, כי כל א' הוא כלול מעשר כנודע, וכל האצילות הוא נבחן כנגדו רק לבחי' הז' תחתונות, שהם ז"א ומלכות הכלליים. והא"ק הוא בערך האצילות בבחי' א"א ואו"א הכלליים וכמו שיתבאר ענין הפרצופים לקמן שער ז'. והנה מתחיל האצילות שהוא ז"א ומלכות מתחת עיקרו דהא"ק לגמרי, שהוא מתחת הא"א ואו"א. אמנם הוא כי הנה אותן הא"א ואו"א הנה הם מתפשטים בהנה"י שלהם²⁴⁰, שהוא מבחי' הטבור ולמטה שבהם², ומתלבשים בהז"א ומלכות שהוא האצילות כי כן הוא הסדר לעולם, שכל תחתון נעשה ויוצא מהנה"י דהעליון, ומתלבש הנה"י דהעליון בהתחתון ונעשה בו לעצם מעצמיו ובשר מבשרו. וע"י זה הנה נחשב הא"ק עם האצילות לבחי' פרצוף אחד, אלא שמטבורו ולמעלה נקרא בשם א"ק, ומטבורו ולמטה נקרא בשם אצילות". אך עכ"פ הוא כי עיקר הא"ק עצמו הוא למעלה מהאצילות לגמרי, ואינו מתחיל האצילות אלא רק למטה מעיקרו דהא"ק שהוא למטה מהטבור שבו.

וכן היא עד"ז במכש"כ בהעולמות בי"ע, כי הנה אחר שמסתיים האצילות שהוא כולו אלקות גמור²⁴¹, הנה נעשה שם מסך ומחיצה, וכמו שמתבאר ענין המסך בדברינו בספר הכללים כלל י"ט, ועי"ז ניתן אפשרות למציאות הנבראים משם ולמטה, ותחת המסך מתחיל עולם הבריאה, ונמשך כל שפעת מציאותו והתהוותו רק דרך המסך, ונמשך עי"ז רק תמצית הארה לבד מהאצילות. אמנם באותו התמצית הארה נעשה כל עולם הבריאה כולו, ונעשה בכל הסדר והפרטיים אשר בהאצילות, כי נחתם מהאצילות כמו מחותם לנחתם, וכן עד"ז מבריאה להיצירה, כי נעשה מסך תחת עולם הבריאה, ושם תחת המסך נוצר עולם היצירה מהבריאה, כמו מחותם לנחתם. אמנם כל שפעת מציאותו הוא

²⁴⁰ כלומר עיקר א"א ואו"א מסתיים בטבור, אמנם כאשר עלה ברצונו לגלות את זה אזי התפשטו א"א ואו"א בנה"י של עצמם כלומר שנה"י שלהם ירדו בהתפשטות.

²⁴¹ עי' לעיל הערה 53.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

נמשך ג"כ רק מהאצילות לעולם, אלא שהוא דרך כל עולם הבריאה, ודרך המסך אשר בין הבריאה להיצירה. וכן עד"ז בהמציאות דכל עולם העשיה, כי נעשה מסך בין היצירה להעשיה, ושם תחת המסך מתחיל כל עולם העשיה, ונמשך כל שפעת מציאותה ג"כ רק מהאצילות תמיד, אלא שהוא דרך כל עולם הבריאה, ודרך כל עולם היצירה, וגם דרך המסך אשר מתחת להיצירה. ונעשה עי"ז כל עולם העשיה בכל הסדר והפרטים כמו עולם היצירה, כי נחתם מהיצירה כמו מחותם לנחתם.

והרי נמצא כי הנה עומדים כל העולמות כולם זה למטה מזה לגמרי, כל תחתון הוא למטה לגמרי מהעליון שעליו, עולם הצמצום והקו שהוא האויר קדמון והטהירו עלאה הוא למעלה מהאדם קדמון, ואדם קדמון העיקרי הוא למעלה לגמרי מהאצילות, והאצילות הוא למעלה לגמרי מהבריאה, והבריאה הוא למעלה לגמרי מהיצירה, והיצירה הוא למעלה לגמרי מעולם העשיה. וכל אלו העולמות כולם הרי בארנו לעיל שער ד', כי הנה הם מהה' בחי' גילויי ית"ש אשר נתפשט מגילוי לגילוי עד סוף כל המציאות כולו. והרי הוו הה' גילויים כל א' זה למעלה מזה, אמנם הוא כי הנה הם כולם מתפשטים ומתלבשים זב"ז בהארתם עכ"פ, כי הנה הגילוי הראשון שהוא גילוי ית"ש אשר בבחי' א"ס, הנה ממנו עצמו הרי נמשך הקו, וכן כל בחי' הצמצום הרי אמרנו ששם הוא השורש דהשפע וכת הנושא את כל העולמות כולם, ואותו השורש הנה הוא הרשימת אור שנשאר מאור א"ס שהיה שם קודם שנסתלק. וכן הוא מושפע תמיד מאותו אור א"ס שלמעלה, וקשור ומיוחד תמיד במקורו. והרי נמצא כי כל הקו וצמצום שהוא הגילוי השני הנה כל מציאותו הוא הארת אור דאור א"ס עצמו, שהוא הגילוי הראשון. והרי מתפשט הגילוי הראשון בהגילוי השני לעולם, כי הרי כל הקו וצמצום שהוא הגילוי השני, הנה הוא רק התפשטות הארה מאורו עצמו, וכן הוא עד"ז בהגילוי השני עם השלישי, שהוא אדם קדמון. כי הרי אמרנו שכל המציאות דהאדם קדמון הנה הוא נמשך ויוצא מהקצה התחתון דהקו, וממנו נעשה כל מציאותו. והנה עומד הקצה התחתון דהקו בהא"ק לעולם ומיוחד עמו, כשורש עם האילן, ומושפע ממנו תמיד. והרי מתפשט ומתלבש הקו שהוא הגילוי השני בהאדם קדמון שהוא הגילוי השלישי לעולם. וכן הוא עד"ז בא"ק עם האצילות, שהוא הגילוי הרביעי, כי הרי אמרנו שכל האצילות הוא נחשב לחלק ממנו ממש, כי הוא המציאות אשר מהטבור ולמטה שבו, ונחשבים שניהם לכללות פרצוף אחד, זה מהטבור ולמעלה, וזה מהטבור ולמטה וכנ"ל. וכן הוא עד"ז ג"כ מהאצילות להעולמות בי"ע, שהם מגילוי החמישי, כי הגם שאמרנו שיש מסך ביניהם, אמנם הנה מתפשט הארת הד' תחתונות דהמלכות דאצילות ויורד דרך המסך ומתלבש בהבריאה, ועומד שם לעולם, וכמ"ש בשער כסא הכבוד (סוף פרק א') ובכ"מ, וכן הוא עד"ז מהבריאה ליצירה ומהיצירה לעשיה, כי נעשה כל תחתון מהד' תחתונות דהמלכות דהעליון, ונמשך הארת הד' תחתונות דהעליון ומתפשט ומתלבש בהתחתון ונעשה בו לעצם מעצמו ובשר מבשרו, וכמו שיתבאר עוד ענין ההתלבשות למטה, ועי"ז הנה הם כולם קשורים ומיוחדים זב"ז לעולם.

והרי נתבאר לנו מכ"ז כי כל העולמות כולם הנה עיקרם הם זה למעלה מזה וזה למטה מזה, שעיקרו ומדרגתו דכל עליון הוא למעלה לגמרי מהתחתון, אמנם הנה הם מתפשטים בהארתם ומתלבשים זב"ז ונעשים עי"ז כולם אחד, כי כל המציאות דהתחתון וכל יט' ע"א קיומו וחיותו ושפעו וכל ענייניו הוא רק מההארה דכל עליון, והם כולם מכללות הה' גילויי ית"ש אשר נתגלה בהם מאמתתו הנעלמה וירד ומתפשט ממדרגה למדרגה, שהוא מה שנמשך מגילוי לגילוי מרום מעלה אשר בחביון עוזו דאור א"ס ית"ש, עד גילוי התחתון שבהעולמות בי"ע. ונמשך ומיוחד אורו בכלם, ומזה הם נמצאים ונעשים, אלא שאורו הנמשך בהם הוא בכל א' לפי מדרגתו הראוי אליו, אבל עכ"פ הוא

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כי אורו נמשך בכולם באחדות אחד, וכולם תלויים באורו ועומדים רק עליו. כי בזה הוא מהוה הכל ומנהיג את הכל ועושה את כל המעשים, וזהו שנאמר (דברים ד טז) וידעת היום והשבות אל לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, (דברים ו ט) שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

פרק ב

פרטי ההתלבשות של כל עליון בתחתון ממנו הם עד אין חקר, אבל בכללות הם ב' בחינות שהם ד', דהיינו א' בפנים, לפי מדרגת התחתון, והוא אור הפנימי, וא' בחוץ, למעלה ממדרגת התחתון והוא אור המקיף. ב' אורות אלו שרשם אור אחד בלבד הנכנס ומתלבש מבפנים לכלי התחתון, כאשר חלק היותר גדול ועליון נשאר מחוץ לכלי ומקיפו מסביב, ומאחר ששרשם א' לכן חשקם תמיד הוא לידבק זה בזה וכן משלחים האורות א' לשני.

וב' הארות אלה נחלקים לד', שכן לכל א' מהארות ישנה הארה שיורדת למדרגת התחתון, וגם הארה שנותרת במדרגת העליונה. ועל ידי זה שיש הארה שלא במדרגת התחתון ניתן כח ואפשרות בתחתון לזכך עצמו ולהתעלות גם הוא למדרגת העליון. החלק הזה השייך למדרגת העליון אינו במצב א' לעולם, כי לפעמים נתעלם ואינו ניכר, ולפעמים הוא מאיר ומתגלה. סיבת סדרי שינוי דרגות אלו נחלקים לב': א' לפי מעשי התחתונים וא' לפי כבשי דרחמנא, הרי הוא הנהגתו הנעלמה המנהיגה הכל לכוונתו התכליתית.

התלבשות שאמרנו שמתלבש הארת כל אור עולם עליון בהתחתון, הנה פרטיהם הם רבים אין חקר, וכמו שיתבאר שרשי הפרטים בזה בדברינו לקמן, אך כללות ההתלבשות הנה הם בבחי' שתיים שהן ארבע. והשתיים הוא אחד מבפנים ואחד מבחוץ, ובכל א' מהם הוא בשתי בחי', אחד לפי מדרגתו ואחד למעלה ממדרגתו, והרי הם ארבע. והשתיים אשר מבפנים ומבחוץ הוא, כי הנה בכל עולם ועולם וכן בכל פרצוף ופרצוף, הנה יש בו ב' מיני אורות כלליים, אחד אור פנימי שהוא עומד בו מבפנים להגוף, והוא הנשמה פנימית שבו, ואחד אור מקיף שמקיף עליו מבחוץ. ואלו הב' מיני אורות הנה משרשם הם אחד, כי כאשר נכנס ומתלבש אור עולם עליון, וכן אור פרצוף עליון בהעולם והפרצוף שלמטה ממנו להנשמה שבו, הנה נחלק האור לב' חלקים, חלק אחד נכנס ומתלבש מבפנים, וחלק אחד היותר גדול הוא נשאר מבחוץ ומקיפו מסביב²⁴², ומשום ששרשם הם אחד חשקם הוא תמיד להדבק זב"ז, ומשלח הפנימי את הארתו מבפנים לחוץ להדבק עם האור מקיף. והאו"מ משלח את הארתו מבחוץ לפנים להדבק עם האור פנימי, ועי"ז נתמלא כל הגוף מאור העליון מבית ומבחוץ, והוא הנשמה שבו, ונעשה עי"ז כולו חי. והרי הם שתי בחי' שמתלבש כל עליון בהתחתון, אחד אור פנימי ואחד אור מקיף, והם השתיים שאמרנו.

אמנם כל א' מאלו הנה הוא נחלק ג"כ לב' והרי הן ארבע, והיינו כי ההתלבשות דכל א' הנה הוא בב' בחי', אחד הוא כי נצטמצם ע"י ירידתו במקום התחתון למדרגת התחתון עצמו ומתייחד עמו במדרגתו ונעשה בו לעצם מעצמיו ובשר מבשרו, והרי יורד אותו ההארה ממדרגתו אשר למעלה ונעשה למדרגת התחתון אשר למטה. והשני הוא כי מתפשט ומתלבש בו גם בהארת מדרגתו העליונה אשר למעלה ג"כ, ועומד אותו ההארה בהתחתון במדרגתו העליונה לעולם, ועי"ז הנה ניתן כח ואפשרות בהתחתון לזכך את עצמו ולהתעלה גם הוא למדרגת העליון. אמנם אותו החלק אור אשר עומד בהתחתון במדרגתו העליונה, הנה הוא אינו עומד בו במצב אחד לעולם, כי לפעמים נתעלם ואינו

²⁴² עי' ע"ח שער השתלשלות י"ס דרך עיגולים פרק ג' וז"ל, והנה כמ"ש שאו"מ גדול מאו"פ, כן חיצון הכלי יותר מעולה מפנימיות הכלי, ואע"פ שבחוש הראות אנו רואין שפנימיות הכלי הוא יותר זך ומעולה מחצוניות הכלי הענין הוא באופן שנבאר עתה, דע כי הנה האור כולו שוה, וכאשר נכנס ונתלבש תוך הכלי אין הכלי יכול לסובלו כולו, אז בחי' אור שלא יוכל לישראל בפנים נשאר בחוץ בבחי' או"מ עליו, עכ"ל. או"פ ואו"מ בשרשם הם דבר א', ואחר שירדו ממקורן ונתפשטו הם מתחלקים זה מזה, כל אחד לפום מדרגתו אליה ירד (ביאורים ח"ב ה ע"א).

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ניכר אורו כלל, שאינו מתגלה בהתחתון מאומה, ועומד אז התחתון על מדרגתו לבד. ולפעמים הוא מאיר בו ומתגלה ומתעלה אז התחתון כולו על {יט ע"ב} ידו. והגילוי הזה הוא אינו בשיעור קצוב, כי לפעמים מתרבה ולפעמים מתמעט, וכן מתנהג תמיד בחסר ויתר, שלפעמים יחסר ולפעמים יעדיף, ועי"ז נמשך תהלוכות כל א' תמיד בעולה ויורד, כי הוא תלוי בזה, אם שמתעלם בו האור העליון או שמתגלה ומאיר בו. וסיבת סדרי השינויים הללו הוא תלוי ג"כ בב' בחי', כי לפעמים הוא ע"י מעשה התחתונים, כי כשהתחתונים הם זכאים אז מתגלה ומאיר בהם האור העליון ומתעלים הם וכל העולם כולו עמהם. וכשהתחתונים הם חייבים, אז מתעלם מהם האור העליון, ויורדים הם וכן העולם כולו עמהם. אך לפעמים הנה נעשה כל השינויים הללו ומתנהג כ"ז רק ע"פ כבשי דרחמנא²⁴³, והוא בהנהגתו הנעלמה ית"ש המנהיג את הכל תמיד לכוונתו התכליתית אשר יתגלה בתכלית תיקון האחרון, ונעלם סיבת ומעם השינויים הללו מכל בריה, וכמו שנמצא מענינים הללו שאמר הקב"ה למרבע"ה שתוק כך עלה במחשבה לפני (מנחות כט ע"ב). וכן עד"ז במדה טובה, וכמו שנאמר (שמות לג יט) וחנתי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם, (ברכות ז ע"א) אעפ"י שאינו כדאי והגון לכך. וכן אמרו שם ע"ז בשמות רבה (סוף פרשה מ"ה) אוצר גדול של מתנת הנם יש לו להקב"ה, שמי שאין לו בשכרו עושה לו הנם ונותן לו מזה, ונעשה ענינים כאלו הרבה תמיד בכל דור ודור, והם מכבשי דרחמנא אשר נעלם סיבתם מכל בריה. וכ"ז הוא נמשך ובא מהחלק העליון דהתלבשות האור אשר הוא לא נצטמצם למדרגת התחתון כנוז, ולכן הוא מתנהג למעלה מן המדה, שהוא למעלה מכל החוקים וגבולים דהתחתון, כי הוא כולו רק מאור של מעלה, ולכן נעלם סבתם מהתחתון לגמרי.

והרי נתבאר עכ"פ כי התלבשות העליון אשר בהתחתון הנה הוא בשתיים שהן ארבע, אחד מבפנים ואחד מבחוץ, והם או"פ ואו"מ, וכל א' מהם עומד בהתחתון בב' בחי', אחד בצמצום ואחד שלא בצמצום, ובוזה הנה מתנהג כל תחתון ע"י העליון, אם במדה אם למעלה מן המדה וכנוז. ונודע הוא שכל אור ונשמה הנה הוא מה' בחי' נרנח"י וכולם הם באים ונמשכים מלמעלה, ובכל א' הוא ההתלבשות דשתיים שהן ארבע שאמרנו, והם כ' בחי'. והרי נמצא כי מה שאמרנו שההתלבשות הוא בשתיים שהן ארבע הוא רק בכללות, אבל בפרטות הם מתפרטים לכ'. ובאמת כי הם מתרבים לפרטים אין חקר, וכמו שיתבאר קצת בזה לקמן, אמנם כבר אמרנו לעיל פ"א, שכל ההתלבשות מהעליון בהתחתון הנה הוא רק מהארת העליון אשר מתפשט ונמשך מהקצה התחתון שבו, וזה לבד הוא אשר מתלבש בהתחתון במציאותו וקיומו וכל הנהגתו כנוז, אבל עיקרו דכל עולם עליון וכל פרצוף עליון הנה הוא למעלה לגמרי מהתחתון כולו וכנ"ל פ"א.

פרק ג

התלבשות העליון בתחתון איננה מהעליון הסמוך אליו בלבד אלא מכל העליונים כולם. ממילא בע"כ שכל שהבחינה יותר תחתונה הרי שיש לה יותר התלבשות מאשר העליונה ממנו. ממילא בע"כ נמצינו למדים שבעולם העשייה יש יותר התלבשויות מכל שאר העולמות.

²⁴³ עי' ברכות י ע"א: בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא אמר ליה מאי כולי האי אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה אמר ליה משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו אמר ליה בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד אמר ליה, ע"כ. ועי' יונת אלם פרק א' ש"כבשי דרחמנא" הוא כינוי לבחי' הרשימו (שאורו הוא כעין המקיפים).

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בהמשך לאותו קו של הפרק הקודם, כל עולם בנוי מב' דברים: האדם והעולם. בפרטות כל אחד מהם יש בו ד' חלקים, זה לפנים מזה: היכלות, לבושים, גופות ונשמות. וזהו הן בפרטות לכל פרצוף ופרצוף, וכן בכללות העולמות.

היכלות בעולמות הם ד' יסודות ארמ"ע וכן כל הגלגלים כולם, והמה הקרויים עיגולים. הלבושים הם האורות המקיפים אשר ישנם לכל פרצוף ופרצוף. ואח"כ הם הגוף עם הנשמה שהם עיקר האדם והעולם. כמו שהגוף והנשמה מחוברים, כך הלבוש וההיכל מחוברים. וזאת, מכיוון שהאור מקיף תמיד בתוך העיגולים, ושניהם מחוברים יחד, מקיפים על הגוף והנשמה, ולשניהם אור גדול ואינם מאירים לגוף אלא רק לאט לאט כדי שלא יבטל הגוף. ד' חילוקים אלה יש בכל עולם בכללותו, וכן בפרטות כל פרט ופרט שבכל עולם ועולם, שכל עולם מתלבש בשני בצורה שהמקיף ועיגולים דעליון סובבים מבחוץ לתחתון, ובאותה המידה הגוף ונשמה דעליון מתלבשים בתוך פנימיות התחתון. היכלות ואו"מ מתלבשים מבחוץ לפנים, וגופות ונפשות מתלבשים מבפנים לחוץ.

הנה מה שאמרנו לעיל פ"ב מההתלבשות העליון בהתחתון, הוא אינו מהעליון הסמוך אליו לבר, אלא שהוא מכל העליונים כולם. ונמצא שבכל תחתון מתרבה ההתלבשות לפי ערך ריבוי העליונים שעליו, שכל מי שהוא יותר תחתון מתרבה בו ההתלבשות, כי מספר העליונים שעליו הרי הוא יותר מרובה. וכן הוא עוד כי הנה כל עולם וכל פרצוף הרי הוא מסודר (יט ע"ג) מפרטים רבים אין חקר, ומתלבש כל עליון וכן כל העליונים כולם בהתחתון מכל הפרטים כולם שבכל א', וכלול כל תחתון מכל העליונים כולם מכל פרטיהם.

ונבאר הדבר בדרך כלל, כי הפרטים עצמם הרי הם רבו לאין מספר. אך בדרך כלל הנה הוא, כי הנה בנין כל עולם הוא מיוסד על שני דברים, היינו האדם והעולם, ובפרטות הנה הם ד', היינו היכלות ולבושים וגופות ונשמות²⁴⁴, וההיכלות הוא כבחי' הבתים שהאדם יושב בתוכם, ובכלל העולם הנה הם הד' יסודות ארמ"ע שהם הד' יסודות התחתונים, וכן כל הגלגלים כולם שהם נכללים ג"כ בד', והם הד' יסודות העליונים. וכ"ז הם כבחי' היכלות ובתים שהאדם יושב בתוכם, והנה הם כולם עגולים, כי גם הד' יסודות ארמ"ע התחתונים הם ג"כ עגולים, כמ"ש הרמב"ם ז"ל ביסודי התורה (פ"ג סימן י'), והנה הם ההיכלות שהוא כלל העולם, וכן ישנם עגולים שהם היכלות לכל פרצוף ופרצוף בפנ"ע והוא בחי' אחת. בחי' ב' הוא הלבושים, והנה הם האורות מקיפים אשר ישנם לכל פרצוף ופרצוף כנ"ל פ"ב, ויתבאר עוד ענין המקיפים לקמן שער ו'. והאורות מקיפים הם מבחוץ להגוף ואינם דבוק עמו כ"כ, ולכן הם בבחי' לבושים. ואח"כ הוא הגוף עם הנשמה שהוא עיקר האדם והפרצוף. והרי הם ד' בחי', היכלות ולבושים וגופות ונשמות. והנה אלו הד' בחי' הם שתיים כנגד שתיים, כי הגופות עם הנשמות הרי הם מחוברים ומיוחדים זב"ז, שהנשמות הוא בתוך הגופים והם אחד, וכן הוא עד"ז הלבושים שהם האור מקיף עם ההיכלות שהם העגולים הם ג"כ מחוברים יחד, כי האור מקיף הוא עומד לעולם בתוך העגולים, האו"מ מבפנים והעגולים מבחוץ, והם שניהם מקיפים ומסבבים על הגוף ונשמה של האדם מבחוץ ואינם דבוקים עמו ממש, כי אורם הוא גדול ואינם מאירים להגוף אלא רק לאט לאט ובהדרגה גדולה, וכדי שלא יבטל הגוף²⁴⁵ ממציא אותו המוכרח לו. וכ"ז הנה

²⁴⁴ עי' בבהגר"א על ס"י י ע"ג וז"ל, הספירות הן אצילות, והכלים הן הכסא מקום מחצב הנשמות, והלבוש מקום מחצב המלאכים, וההיכל הן העולם עצמו בסוד עשרה גלגלים ורקיעים וארצות ואוירים וכל מה שביניהם, וכולם הם בסוד מחשבה והרהור וקול ודבור, ע"כ. וכן עי' לעיל הערה 205.

²⁴⁵ צ"ע לכאורה, שכן כאן מבאר שהעיגולים הם מקיפים וממילא דרגתם גבוהה יותר, והרי ידוע שהעיגולים הם באים מהדין וממילא דרגתם שפלה מהיושר ששורשו מהחסדים. ויש ליישב, שאדרבא, מכיוון ששרש העיגולים הוא האור המקיף (עי' ביאורים ח"א כג ע"ב) ולכן על אף שהשורש גבוה יותר הרי שגילויו למטה ממועט יותר.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הוא בכל עולם ועולם, שכל עולם היא כלול מהיכלות ולבושים וגופות ונשמות, וכן עד"ז בפרטי כל פרצוף שבכל עולם, הנה כלול כל פרצוף מאלו הד' בחי', ובהם מתלבש כל פרצוף עליון בהתחתון, וכן כל עולם עליון בהתחתון. והיינו כי מתפשט הארת מהיכלות העליון שהוא מהעגולים שבו, ומלביש על ההיכלות דהתחתון בהשתי בחי' הנ"ל פ"ב, שהוא אחד במדרגתו ואחד למעלה ממדרגתו. וכן מתפשט עד"ז הארת הלבושים דהעליון שהוא האורות מקיפים שבו, ומלביש על האו"מ דהתחתון. וכן מתפשט תמצית והארת מהגופות דהעליון ומתלבש בהגופות דהתחתון. וכן הארת מהנשמות דהעליון בהנשמות דהתחתון. וסדר עמידתם דאותן ההתלבשות הנה הוא ע"ד סדר עמידתן דהמציאות העיקרי שבהם, כי כמו שאמרנו דכל אותן הד' בחי' שבכל א' עצמו עומד הגוף והנשמה מבפנים וההיכלות והלבושים מבחוץ, כן הוא עד"ז ההתלבשות דהעליון אשר בהתחתון. הנה עומד ההתלבשות דהארת הלבושים והיכלות דהעליון מבחוץ להלבושים וההיכלות דהתחתון, וההתלבשות דהארת הגופות והנשמות דהעליון הם עומדים מבפנים להגופות והנשמות דהתחתון. ונמצא כי כל תחתון הוא מוקף מהעליון ע"י הארת הלבושים וההיכלות שבו, כי הם מקיפים ומסבבים על ההיכלות והלבושים (יט ע"ד) דהתחתון, ונעשים ללבושים והיכלות אליו. וכן התחתון הוא מקיף להעליון מצד האורות דהגופות ונשמות דהעליון שעומדין בפנימיותו, והרי כלול כל תחתון בתוך האורות דהעליון שהם עומדים עליו ומאירין בו מבית ומבחוץ, כי רק ע"ז הוא כל מציאותו וקיומו וכל תהלוכותיו כנ"ל. והנה אמרנו שההתלבשות הוא אינו מהעליון שעליו לבד אלא שהוא מכל העליונים כולם ומכולם הוא ע"ד שאמרנו.

ונבאר הדבר בפרטיות בעולם העשיה משום שהוא האחרון לכולם, והוא ההתלבשות בו ביותר מכולם, לכן נבאר בו וממילא יובן על כל העולמות שלמעלה. הנה עולם העשיה אשר הוא למטה מכל העולמות כולם הנה הוא כלול מכולם, שכל העולמות העליונים אשר למעלה למעלה הנה כולם כלולים בו, כי לעולם הוא שכל תחתון הוא כלול מכל העליונים שעליו, שכל העליונים אשר עליו הגם שהם למעלה לגמרי, עכ"ז הנה הם מתפשטים בו בהארתם בפנימיותו, וכן מסבבים ומקיפים אותו בהארתם בחיצוניותו, ועומד כל תחתון רק בכח והארת כל העליונים המשפיעים בו ומאירים עליו מבית ומבחוץ. והנה עולם העשיה אשר מקומו הוא למטה לגמרי מעולם היצירה וכנ"ל פ"א, והנה הוא מיוסד ומסודר מד' בחי', שהם היכלות ולבושים וגופות ונשמות, והגופות ונשמות הם מבפנים וההיכלות ולבושים הם מבחוץ וכנ"ל. והנה בתוך הגופות ונשמות דהעשיה בפנימיותם הנה מתפשט ומתלבש שם הארת הגופות והנשמות דכל היצירה כולה, ובתוכם עומד התפשטות דהארת הגופות ונשמות דכל הבריאה כולה, ובתוכם עומד התפשטות הארת הגופות ונשמות דכל האצילות כולו, ובתוכם עומד התפשטות הארת בחי' הגופות ונשמות דהא"ק כולו, ובתוכם עומד התפשטות הארת מאור הקו דא"ס המתפשט, ומאיר בכל העולמות כולם ע"י הא"ק והאצילות. והרי נמצא כי כל עולם העשיה הגם שהיא בכללה למטה לגמרי מכל העולמות כולם, ומקומה הוא מתחת סיום עולם היצירה לגמרי, עכ"ז הנה כלול עולם העשיה בתוכה ובפנימיותה מכל התפשטות הארת דכל העליונים כולם אשר למעלה למעלה עד א"ס ית"ש, כי יורד הארת דכל עליון ע"י התפשטותו בעולם שתחתיו, ויורדים עד"ז מעולם לעולם עד שמתפשט ומתלבש הארת כולם גם בעשיה, כי רק ע"ז נעשה כל מציאותה, ורק מזה היא מתקיים ומתנהג תמיד.

אמנם פשוט הדבר כי הגם שאמרנו שמתפשט ומתלבש בה האורות דכל העליונים כולם, עכ"ז הנה אינם שוים בה, כי אינו דומה ההארה אשר מתפשט בה מהיצירה והבריאה, להארה אשר מתפשט בה מהאצילות וא"ק, כי כל היותר עליון

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

מתמעט בהארתו בה, ואינו מתפשט בה אלא רק בהארה ממועט מאד, עד שמתעלם בה ואינו ניכר בה כלל. אך עכ"ז הנה אותה המעט ממנו נחשב בה לרב, והוא עיקר כח מציאותה וקיומה, והרי מתפשטים בה הארת כולם עכ"פ.

והנה ע"ד שאמרנו בהתפשטות ההארות דאורות הגופות והנשמות דכל העליונים כולם, המתפשטים ומתלבשים בעולם העשיה בפנימיותה ובפנימיות פנימיותה, (כ ע"א) כן הוא עכ"ז בהתפשטות ההארות דאורות ההיכלות שהם העגולים, ודאורות הלבושים שהם המקיפים, הנה מתפשטים ג"כ בהארתם בעולם העשיה מכל העליונים כולם, אלא שסדר עמידתם הוא להיפך מהארת האורות והגופות ונשמות, כי הארת האורות והגופות ונשמות הם מתפשטים ומתלבשים מבפנים, אבל הארת האורות והעגולים והמקיפים הנה הם מתפשטים ומסבבים ומקיפים מבחוץ להעגולים והעשיה, והם כוללים את כל עולם העשיה בתוכם, כי מבחוץ להלבושים וההיכלות שהם העגולים והמקיפים העשיה עצמה הנה יורד הארת האור המקיפים והעגולים דעולם היצירה, ויורדים ממקומם ומתפשטים ומלבישים על העגולים והמקיפים העיקריים דעולם העשיה, ומקיפים ומסבבים עליהם מבחוץ וכוללים את כל העשיה בתוכם, ומבחוץ להם הנה עומד ומקיף ומסבב התפשטות הארת דהמקיפים והעגולים דעולם הבריאה, אשר ירדו ממקומם והתפשטו בהארתם להקיף ולסבב על המקיפים והעגולים העיקריים דעולם היצירה במקומם, הנה יורד הארה מהארתם עם הארת המקיפים והעגולים דהיצירה ביחד, ויורדים הם ג"כ במקום עולם העשיה, והם מקיפים ומסבבים על ההארת דהמקיפים והעגולים דעולם היצירה המקיף ומסבב על המקיפים והעגולים העיקריים העשיה עצמה. והרי נכלל כל עולם העשיה בתוך ההארות דהמקיפים והעגולים דהיצירה ודבריאה, ומבחוץ להם הנה מתפשט ועומד התפשטות הארות דהמקיפים והעגולים דעולם האצילות, והיינו מאותן ההארות דהאצילות אשר ירדו ממקומם והתפשטו בהארתם להקיף ולסבב על המקיפים והעגולים דעולם הבריאה. ועתה הנה יורד הארה מהם ע"י הארת המקיפים והעגולים דהבריאה והיצירה להקיף ולסבב על העגולים והמקיפים העיקריים העשיה, ועומדים המקיפים והעגולים העשיה מבפנים, ועליהם ומבחוץ להם הנה מקיף ומסבב הארת המקיפים והעגולים דכל היצירה כולה, ועליהם ומבחוץ להם מקיף ומסבב ההארה דהארה דהמקיפים והעגולים דכל הבריאה כולה, ועליהם ומבחוץ מקיף ומסבב התפשטות הארה דהארה דהמקיפים והעגולים דכל האצילות כולו, וכן עליהם ומבחוץ הנה מקיף ומסבב ג"כ התפשטות הארה דהארה דהמקיפים והעגולים דכל א"ק כולו, ונכללו כולם בתוכו, ועליהם ועל כולם הנה מקיף ומסבב אור א"ס שהוא הגילוי הראשון הנ"ל שער ד' פ"ג, שהוא למעלה מהכל ומקיף ומסבב את כולו, כי כל העולמות כולם הם עומדים כולם בתוכו שהוא בחלל הצמצום שבתוכו, והוא מקיף את כולם, והם כולם כלולים בו ותלויים ועומדים בשפעו ואורו תמיד.

והרי נמצא כי עולם העשיה הגם שהיא באמת למטה ומתחתית כל העולמות כולם, עכ"ז הנה מתפשטים ומתלבשים כולם בה בהארתם, כי מתפשט ויורד הארת דכל א' ממקומו, הן מהגופות והנשמות שבהם, ומתלבשים בה בפנימיותה, והן מהמקיפים והעגולים שבהם ומלבישים אותה מסביב. והרי כלולה העשיה בתוך כל העולמות כולם ע"י הארת המקיפים והעגולים דכל א' המתפשטים ממקומם להקיף אותה, וכן הם כולם כלולים בה ע"י הארת הגופות ונשמות דכל א' המתפשטים ממקומם ומתלבשים בפנימיותה, וכן הוא עכ"ז בכל עולם ועולם, (כ ע"ב) כי הגם שכל עולם עליון הוא למעלה לגמרי מהעולם השני שתחתיו, כי אינו מתחיל השני אלא רק תחת סיומו דהעליון לגמרי, עכ"ז הנה הם מתלבשים זב"ז וכלולים זב"ז ע"ד שבארנו בעולם העשיה. וכל דברינו הללו

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הנה הם מכוונים בדברי הרב בשער עגולים ויושר ענף ד', וכמו שבארנו שם כל דבריו בזה בעומק וארוכה. ונודע הוא כמה שטרחו המפרשים שם והרבו בקושיות, אבל במה שאמרנו כאן שורש הדברים בזה, ובפרט בכל מה שכתבנו שם בארוכה יתבארו כל דברי הרב באר היטיב, וע' עוד דברינו בזה בספר הדע"ה ח"א דרוש ה'.

פרק א

מה שאמרנו לעיל שיש ה' גילויים, הנה ההתפשטות מגילוי לגילוי הוא על ידי בחי' צמצום מכל עליון כדי לתת מקום לתחתון. והנה על הצמצום הראשון לצורך הוצאת אור הא"ס אסור לדבר כיצד הוא נעשה, אבל על כל יתר הצמצומים המבוארים בדברי האריז"ל מותר לדבר, והוא שכל אור עליון תחילה תופס את כל מקום התחתון, ואחר כך מצטמצם לצורך הוצאת התחתון על מדריגתו, וכן הלאה בכל יצירת בחינה הנמוכה מקודמתה.

והטעם להיות ההשתלשלות נעשית באופן זה דווקא, מכיוון שהאור העליון הוא שורש לכל מה שתחתיו, וכל מה שלמטה ממנו כלול בו בכח ובהעלם, ולכן נתפשט מתחילה בכל מקום המציאות כולו כדי להיעשות שורש לכל המציאות. ומכח ירידתו נצטמצם ונעשה בו כח ותכונה באיכות האור הראוי לכל עולם ועולם, ונעשה שורש אליו. וכאשר צמצם את עצמו לחזור למקומו האמיתי, השאיר רשימו בכל מקום ומקום לפי ערכו, והוא השורש הראשון והכח הפנימי לכל המציאות העתידה להיות בתחתון, ממילא עומדת כל המציאות הנמצאת במקום היותר תחתון קשורה ותלויה באור העליון ממנה, ובכך יכול התחתון לעלות למדריגת העליון.

ונחזור מעתה על דברינו הראשונים אשר לעיל שער ד', כי הנה אמרנו שם מפ"ג והלאה שכללות גילויי ית"ש אשר נתגלה בכל המציאות כולו, הנה נסדר בה' גילויים שהם ה' מדרגות, ובהם נתגלה מאמתתו הפשוטה הנעלמה ונתפשט מגילוי לגילוי, שהוא מהגילוי דאור א"ס ית"ש עד גילוי האחרון שבהעולמות בי"ע, וכמו שבארנו בכל דברינו שם. והנה התפשטותו ויציאתו מגילוי לגילוי היה ע"י בחי' צמצום מכל עליון להתחתון, והיינו כי לצורך יציאתו מכל גילוי הקודם להגילוי השני אשר תחתיו שהוא למטה ממנו במדרגה, הנה נצטמצם ונסתלק ועלה האור דהגילוי הראשון למעלה כדי ליתן מקום להגילוי השני וכמו שיתבאר, אמנם בענין הגילוי הראשון דא"ס איך שיצא בו מאמתתו הפשוטה הנעלמה אין לנו רשות לדבר ולהתבונן בזה מאומה כלל, וכמו שכתבנו לעיל שער ד' כמה פעמים בזה. ואי אפשר לנו לדבר אלא רק מאחר שנתגלה ולמטה, והיינו בסדר יציאתו מהגילוי הראשון להשני, וכן בסדר יציאתו אשר מהשני להשלישי, ומהשלישי להרביעי, ומהרביעי להחמישי. והנה היה יציאתו מגילוי לגילוי ע"י צמצום שהוא הסתלקות ועליית האור למעלה וכמו שיתבאר לפנינו. והענין הוא כי הנה כל גילוי וגילוי קודם שיצא להגילוי השני שתחתיו הנה היה נמשך אותו הגילוי העליון גם בהמקום העתיד להגילוי השני²⁴⁶, וכן משם ולמטה כולו בכל א' לפי ערכו. וכונן גילוי שבאצילות שהוא למעלה וקודם להגילוי שבבי"ע, היה מתפשט מתחילה האור דאצילות גם בכל המקום העתיד להעולמות בי"ע כולו, והיה מתפשט מקודם ממקום האצילות עד סוף המקום דהבי"ע, רק מגילוי אשר מבחי' האצילות לבד, ולכן היה נצרך לצורך גילוי שבבי"ע, שיסתלק מאותו המקום כל האור דבחי' האצילות שהיה נמשך שם ויעלה אותו האור למעלה במקום האצילות כדי לעשות וליתן מקום להעולמות בי"ע (וע' כ"ז בארוכה בדברינו בספר הכללים כלל ז' וכלל י"ג).

וכן הגילוי השלישי שהוא הגילוי דאדם קדמון הנה קודם שיצא ונתפשט להגילוי הרביעי שהוא הגילוי אשר להאצילות, היה נמשך האור דא"ק גם בהמקום העתיד להאצילות והיה שם מקודם רק אור דא"ק לבד שהוא הגילוי השלישי, ולמקום העתיד

²⁴⁶ למעשה אין המדובר כאן בחלק העיקרי של העליון (חג"ת), אלא הוא התפשטותו של העליון (נה"י), ובחי' ה'לבר מגופא' שלו, והוא מהווה בחי' ההתפשטות הראשונה של התחתון.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

להעולמות ב"ע היה אז אותו האור דא"ק בבחי' הגילוי השני²⁴⁷, ולכן היה נצרך לצורך גילוי דהאצילות שיסתלק ויעלה מאותו המקום העתיד להאצילות (כ ע"ג) כל האור דאדם קדמון שהיה שם, ונסתלק ועלה בעיקרו אשר למעלה, כדי לעשות וליתן מקום לגילוי האצילות שהוא הגילוי הרביעי וכמו שמתבאר כ"ז בדברינו בספר הכללים כלל ה' ו' וכלל י"ב. [ולמקום העתיד להבי"ע היה נחשב עדיין ההארה הנשאר מהאור הנז' אחר סילוקו בבחי' הגילוי השלישי].

וכן עד"ז בהגילוי השני שהוא המהירו עלאה ואויר קדמון, הנה קודם שיצא ונתפשט להגילוי השלישי שהוא אדם קדמון, היה נמשך ונתפשט האור דכל הגילוי השני גם בכל המקום העתיד לאדם קדמון²⁴⁸, [ולמקום האצילות ומכש"כ להמקום דהבי"ע היה נחשב זה בבחי' הגילוי הראשון והבן מאד]. ולכן לצורך הגילוי דא"ק שהוא הגילוי השלישי היה נצרך שיסתלק כל האור העיקרי דהגילוי השני למעלה במקומו, וכדי לעשות וליתן מקום להגילוי דאדם קדמון*.

*הגה"ה: וכמו שמבואר כ"ז למבין בספר שעה"ק (דף יא ע"א בד"ה ועתה יתבאר ענין אחר כו') שאמר שם כי כל א"ק כולו הוא רק בבחי' מ"ה וב"ן וזו"ן בערך הקודם אליו ע"ש, ובדרושי נקודות (ריש פרק ב') אמר שם הרב והמשכיל יבין וידמה מלתא למלתא כו', גם תבין כי בכל בחי' הוצאות אורות חדשים היה קודם להם ענין הצמצום, כי כן מצינו בא"א שצמצם נה"י שלו כדי לאפקא זו"ן, וכן היה בא"ק לצורך האצילות ע"ש. ואם עיני שכל לך תבין מכ"ז אמיתת דברינו אשר אמרנו, כי לצורך המציאות דא"ק היה בחי' צמצום והסתלקות האור בהמהירו ואויר קדמון, שהוא הגילוי השני, ונסתלק ועלה האור העיקרי דהגילוי השני למעלה, והיה הצמצום ג"כ בבחי' הנה"י, והבן וה' יכפר, ובספר הכללים לא דברנו בזה מאומה הגם ששם הוא המקום העיקרי לזה, אך כבר אמרו רז"ל (בירושלמי ראש השנה פ"ג הלכה ה') דברי תורה עניים במקומן ועשירין במקום אחר²⁴⁸, ע"כ הג"ה.

וכן עד"ז בהגילוי הראשון שהוא הגילוי דאור א"ס ית"ש שהוא הגילוי הראשון מאמתתו הפשוטה הנעלמה וכנ"ל שער ד', הנה קודם שיצא ממנו להגילוי השני שהוא האור דהמהירו עלאה ואויר קדמון, הנה היה אותו הגילוי הראשון דהאור א"ס גם בכל המקום דהגילוי השני כולו וכן משם ולמטה, והיה מאיר מתחילה בכל מקום רק אור א"ס לבד, ולכן היה נצרך שיסתלק ויעלה האור דא"ס מכל אותו המקום כדי ליתן ולעשות מקום להגילוי השני, וכמו שמבואר בדברי הרב בעגולים ויושר ענף ב', והוא הצמצום הראשון הנודע שהיה בהגילוי הראשון. והרי נמצא כי קודם שיצא כל גילוי שלמטה היה מתפשט ונמשך הגילוי הקודם בכל מקום שממנו ולמטה, אך לצורך הגילוי שתחתיו נצטמצם הגילוי העליון ונסתלק ועלה למעלה כדי ליתן מקום להשני אליו, ועי"ז נתגלו כל העולמות כולם בגילוי אחר גילוי, כל א' למטה במדרגה מהעליון שעליו.

והטעם על זה הוא, כי הנה כל אור היותר עליון הנה הוא השורש לכל מה שתחתיו וכלול בו בכח ובהעלם כל מה שלמטה ממנו, וכן היה כוונת גילוי מתחילה לצורך כל המציאות כולו אשר למטה הימנו, וכמו שאמרו (פיוט לכה דודי) סוף מעשה במחשבה תחילה. ולכן נתפשט מתחילה בכל המקום דהמציאות כולו, וכדי להעשות עי"ז שורש לכולם, כי ע"י ירידתו והתרחקו ממקורו אחר שנצטמצם ונסתלק העליון שעליו למעלה

²⁴⁷ נ"ל שכוונתו לרמז לדבריו בספר הכללים ריש כלל ז'. שיצירת ההתפשטות הראשונה של ב"ע היא לא דרך אצילות אלא דרך הסתלקות אורות א"ק מרגליו.
²⁴⁸ עי' ביאורים ח"א י ע"ג שמאריך בענין.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

וירד הוא (כ' ע"ד) ונתפשט במקום העתיד להעולמות התחתונים, הנה נצממץ עי"ז ונעשה בו כח ותכונה מאיכות האור הראוי לכל עולם ועולם, ונעשה עי"ז שורש לכולם. ולא עוד אלא שגם אחר שנסתלק ועלה גם הוא למעלה למקומו העיקרי הראוי אליו, הנה הניח כל א' רושם אור ממנו בכל מקום ומקום לפי ערכו, ואותו הרושם הוא נשאר שם לעולם, והוא השורש הראשון והכח הפנימי לכל מציאותו העתיד. ועי"ז כ"ז הנה עומד גם כל מציאות היותר תחתון קשור ותלוי לעולם גם בהאור היותר עליון ותלויים ואחודים זב"ז לעולם. וכן אפשר עי"ז גם לכל יותר תחתון להתעלה מעילוי לעילוי, ולעלות גם למדרגת היותר עליון, וכמו שיהיה בתכלית תיקון האחרון. ולכן היה נמשך מתחילה ונתפשט כל גילוי היותר עליון קודם יציאתו להגילוי השני בכל המקום העתיד להמציאות כולו, וכדי להמציא עי"ז רושם ושורש לכולם, ולכלול את כולם בו. אמנם אחר שעשה את פעולתו בזה הנה חזר ונסתלק ועלה למקומו הראוי אליו, וכדי ליתן מקום לכל המדרגות שתחתיו, ואפשר להם מעתה לצאת על מציאותם ג"כ. והרי נתבאר ענין צורך הצמצום הנעשה בכל גילוי וגילוי שבכל הגילויים כולם, שהוא כדי ליתן מקום להשני אליו, ועי"ז יצא כל חלוקי המדרגות כולם, שכל תחתון הוא במדרגה למטה הרבה מהעליון שעליו.

פרק ב

פשטות ענין הצמצום הנעשה בכל עליון הרי הוא הסתלקות ועליית האור למעלה. ואין המקום למטה פנוי לגמרי, שכן אין העדר מוחלט בשום מקום, אלא הצמצום הוא כח פרטי אחד, המחשיך ומסתיר האור ומגבילו, והוא בחי' מסך העומד לפני האור. כאשר נסתלק האור למעלה, והאור ההוא אשר עלה הוא בבחי' א"ס אשר אין להבחין בו שום בחי' גבול וכח פרטי. שכן כל אור עליון הוא בבחי' א"ס בערך התחתון, וכאשר מסתלק עליון למעלה נתגלה ונאצל ממנו כח פרטי א' המחשיך ומסתיר את האור, וכח זה נמשך ומתפשט בכל המקום העתיד להיות המציאות והוא מחשיך ומבדיל בפני האור שעלה למעלה. וכל שיעור המשך הכח הלו נקרא חלל ומקום פנוי, שכן הוא המקום להמציאות שתיעשה בו אח"כ, ונעשה כל המציאות מהצמצום עצמו. וממנו הוא אשר נעשו כל בחי' הגוף והכלים.

אמנם האמת היא שלא נעשה דבר מהצמצום עצמו לבדו, כי הצמצום אינו אלא בחי' כח היולי העומד מוכן לקבל כל צורה. אבל הוא גופה לא נראה בו שום צורה כלל ואינו נופל עליו שם מציאות כלל, ואדרבה נראה שהוא היפך המציאות. שכן המציאות הראשונה שהיתה בבחינת אור עלתה ונסתלקה, ונותרה למטה בחי' מציאות רק על ידי שחזר והמשיך בו קו אור א' מהאור הראשון שעלה, ואז נתגלה למפרע כח הצמצום, כי נעשה עם האור שנתפשט בו לבחי' חומר וצורה, והללו שניהם חשובים למציאות א', שכן שניהם מהווים את היסוד והשורש דכל העולם כולו שנעשה בו בכלליו ופרטיו, שכן כולם נעשים מהצורה והחומר דקו וצמצום, ופעל האור בצמצום והצמצום באור כל א' לפי כחו ותכונתו: האור דרכו להאיר להוציא ולהמציא עולם מלא ושלם על דרך האור העליון אשר יצא ממנו, ובחי' הצמצום טבעו לצמצם וליתן גבול לכל דבר ועי"ז יוצאים ונעשים הכל משניהם יחד. כלומר, לפי איכות הכחות שישנם בכל אור ולפי תכונות הכחות דהצמצום המסתיר ומגביל בכ"א. כלל היוצא, כי יש בכל גילוי עליון בחי' צמצום וקו לגבי הגילוי שתחתיו, ואין הצמצום העדר וריקני אלא הוא כח המחשיך ומסתיר האור ומגבילו, והוא שורש דכל גוף וכלי. אמנם לא נעשית על ידיו שום מציאות אלא על ידי הקו. והם בבחינת חומר וצורה, ומהם הוא שנעשה כל מציאות דכל עולם תחתון.

והנה ענין הצמצום עצמו הנעשה בכל עליון, לבאר ענינו בדיוק הוא באמת סוד עמוק נורא מאד ואין רשות להתבונן בו כלל, ומכש"כ להעלות על הכתב. ועל כגון זה וכיוצא בזה אמרו (ברכות ז' ע"א) בשכר ויסתר משה פניו זכה לקלסתר פנים, בשכר כי ירא זכה לויראו מגשת אליו, בשכר מהביט זכה לותמונת ה' יביט, וכן נאמר משלי (כה ב) כבוד אלהים הסתר דבר. אמנם באשר שאין דרכי לסתום אלא לפרש, כי כל מה שחנני אלהים מתעלומות חכמה, הוא רק להוציאם לאור, ולזאת רמזתי גם הענין הנורא הזה ג"כ בכ"מ מדברינו בעגו"י ענ"ב, ובספר הדע"ה, ובספר הכללים, והמעין האמיתי יעמוד עליהם ויהי רצון שלא יכשל. ובאשר שלבאר עומק ענינו בפרטיות אי אפשר, ולזאת לא נדבר עתה אלא בפשטות הענין לבד, כי בכל ענין יש עומק ופשט, נגלה ונסתר, והם מתאימים זה עם זה, ומכוונים זה בזה. ולא עוד אלא שהכל הולך אחר הפשט, ולכן נדבר

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

עתה בפשוטו לבד, והוא זה, כי ענין הצמצום שהוא הסתלקות ועליית האור למעלה, כבר אמרנו לעיל שער ה' פ"א שאין הכוונה שנשאר למטה פנוי וריקני מכל וכל, כי לעולם הוא שאין העדר החלטי בשום מקום, ולא היה ולא יהיה לעולם העדר החלטי בשום זמן, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל (מורה נבוכים חלק ב פרק 2) וכמה קדושי עליון עמו, שאין ריקות בשום מקום וכנ"ל שע"ה פ"א. אך ענין הצמצום הנה הוא עצמו מציאות ג"כ, והיינו כי הנה הוא בחי' כח פרטי אחד המחשיך ומסתיר את האור ומגבילו, והוא בבחי' מסך העומד לפני האור. וכאשר נסתלק ועלה האור למעלה והאור ההוא אשר עלה הנה הוא בבחי' א"ס, אשר אין להבחין בו שום בחי' גבולי כלל ושום כח פרטי כלל, כי כל אור עליון נגד התחתון הוא א"ס בערכו (מב"ש יג ע"ד), ובן כל הה' גילויים שחשבנו לעיל שער ד', הנה נחשב כל (כא ע"א) עליון נגד התחתון לבחי' א"ס, שלא נבחן בו שום גבולי ושום כח פרטי. וכאשר עלה ונסתלק כל עליון למעלה, הנה ע"י סילוקו ועלייתו נתגלה ונאצל ממנו כח פרטי אחד המחשיך ומסתיר את האור שעומד לפניו, ונותן הרחקה אליו ונמשך ומתפשט הכח הזה בכל המקום העתיד להמציאות כולו, ומחשיך ומבדיל בפני האור שעלה למעלה. ועליו נאמר (תהלים יח יב) ישת חשך סתרו סביבותיו סוכתו, כי נעשה בפני האור כמסך ופרגוד לפניו. ובן נאמר עליו (תהלים צו ב) ענן וערפל סביביו, כי הוא כעין עביות העומד בפני האור. והנה כל שיעור המשך הכח הלז הוא נקרא בשם חלל ומקום פנוי, כי הוא המקום להמציאות העתיד שנעשה בו אח"כ, והוא החלל דהצמצום אשר בו נעשה כל המציאות כולו. ונעשה כל המציאות מהצמצום עצמו, והיינו כי הנה אותו הצמצום שאמרנו שהוא כח המחשיך ובחי' עביות, הנה ממנו נמשך ונעשה כל בחי' הגוף וכלים להמציאות שנעשה שם אח"כ, כי אחר שנסתלק האור ממנו ונאצל ונעשה עי"ז כח המחשיך ומסתיר ומגביל את האור כנו'.

הנה אחר שעלה האור ממנו ונשאר אותו הכח למטה לבדו, נחשך עוד יותר וניתוסף בו עיבוי על עיבוי ונשלם עי"ז בכל תכונות וכחות הגבוליים ככל הנצרך להוציא ממנו ועל ידו את כל החומר והגוף דהמציאות שלמטה. אמנם הוא כי הנה הצמצום עצמו שהוא הכח המסתיר ומגביל את האור כאשר עומד הוא לבדו, הנה לא נעשה באמת עדיין ממנו שום דבר כלל, כי הוא לבדו הנה הוא רק בבחי' כח היולי העומד מוכן לקבל כל צורה, אבל הוא גופה לא נראה בו עדיין שום צורה כלל, ואינו נופל עליו שם מציאות כלל. ואדרבה הוא, כי נראה שהוא היפך המציאות, כי הרי המציאות הראשון עלה ונסתלק והוא עומד לפניו ומחשיך עליו ומסתירו, ומציאות אחר עדיין לא נעשה בו. וא"כ הרי ניתן לראות בו כמו חלל ואויר פנוי, ולא נתגלה אותו הכח דהצמצום בחי' מציאות אלא רק ע"י שחזר המאציל עליון והמשיך בו אח"כ קו אור אחד מאור הראשון שעלה, ועי"ז הנה נתגלה אז כחו ופעולתו דכל הצמצום ג"כ. כי נעשה הוא עם האור שנתפשט בו לבחי' חומר וצורה, והם שניהם מציאות אחת, היינו שהם שניהם היסוד והשורש דכל העולם כולו שנעשה בו בכלליו ופרטיו. כי כל כלל העולם וכל המציאויות הפרטיים שבו הנה כולם יוצאים ונעשים מאותו הצורה והחומר דהקו וצמצום. והנה פעל האור בהצמצום והצמצום בהאור כל א' לפי כחו ותכונתו, כי האור הנה דרכו הוא להיות מאיר ומתגלה שהוא להוציא ולהמציא עולם מלא ומציאות שונות מכל המציאויות כולם הראוי לעולם שלם, ע"ד האור העליון אשר יצא ממנו. ובחי' הצמצום הנה טבעו הוא לצמצם וליתן גבול לכל דבר ולהסתיר ולהעלים את האור להיות למסך לפניו, ועי"ז הנה יוצא ונעשה משניהם יחד מציאויות שונות מפרטים רבים, והיינו לפי כל איכות הכחות שישנם בהאור, ולפי כל תכונות הכחות דהצמצום המסתירו ומגבילו ונעשה למסך לפניו, שהוא בחי' עביות וגוף וכלי, ובן נעשה על ידו לכל פרט ופרט מהמציאויות כולם.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

והרי יוצא ע"י שניהם מציאויות שונות רבות, כל א' בבחי' אור וכלי, שהרי כל כח פרטי שבהאור הוא מאיר (כא ע"ב) ומוציא וממציא מציאות אחת לפי איכותו, וכל מה שהוא מוציא וממציא הנה הוא רק בבחי' אור ונשמה לבד. אך כח הצמצום אשר מתייחד עם האור ומסבבו מכל סביביו הנה מצמצמו ומגבילו וגורם לו עביות ונעשה עליו לגוף וכלי, ועי"ז הנה יוצאים ונעשים כל המציאויות כולם אשר בפרטות ופרטי פרטות כל א' מחומר וצורה שהוא גוף ונשמה ומתגלים ומתרבים המציאויות לפי כל הכחות והאיכות שבהאור, ולפי כל התכונות והכחות שבהצמצום. והם בחי' קו וצמצום שהם היסוד והשורש דכל עולם, והם יצאו ונעשו מכל גילוי וגילוי אחר שנסתלק כל עליון ועלה למעלה כנ"ל פ"א, כי מתחילה הנה נעשה עי"ז הצמצום, ואח"כ חזר והאיר באור קו אחד, ומזה יצא העולם התחתון שהוא הגילוי השני.

והיה כ"ז מכל אחד ואחד, היינו מאור א"ס שבהטהירו עלאה ואויר קדמון לאדם קדמון, ומאדם קדמון להאצילות, ומהאצילות לבי"ע. כי בכל גילוי עליון היה צמצום והתפשטות קו לצורך הגילוי השני, שכל הגילוי השני הוא רק בבחי' קו אחד דק מהאור דהגילוי הראשון אשר נתגלה ונתפשט בו אחר שנסתלק, שהוא בהצמצום שנעשה בסילוקו, ועי"ז כ"ז הנה ירד המציאות דהגילוי השני בירידת מדרגה הרבה ממדרגת האור העליון שהיה שם בתחילה, וירדו עי"ז העולמות כולם במדרגה למטה ממדרגה עד שהגיע להמציאות דעולם העשיה והעולם הזה שאין למטה הימנה בכמותה ואיכותה.

כלל היוצא מדברינו, כי היה בחי' צמצום וקו מכל גילוי העליון להגילוי שתחתיו, ואין הצמצום העדר וריקני, אלא הוא כח המחשיך ומסתיר את האור וכח הגבולי, והוא שורש דכל גוף וכלי. אמנם לא נראה ולא נעשה בו שום דבר אלא עי"ז הקו דוקא, והם שניהם כמו חומר וצורה, ומהם יצא ונעשה כל המציאויות כולם דכל עולם תחתון, כי הקו והצמצום הוא שרשם, ובכלל העולמות כולם הנה הוא הטהירו עלאה ואויר הקדמון, שהם הקו והצמצום הראשון אשר מהגילוי הראשון שהוא האור דא"ס, כי הם השורש דכל העולמות כולם, ועי"ז הקו והצמצום הנעשה מכל עולם עליון להעולם שתחתיו, ונעשה כל עולם שלמטה רק מקו אחד דק מאור העליון. הנה עי"ז ירדו העולמות במדרגה למטה ממדרגה עד המציאות דהעולם הזה, שהיא תחתונה ולמטה מכולם. אמנם לבאר הדבר בפרטיות בכל עולם ועולם וסדר השתלשלותם, הנה הם ארוכים למאד והם מבוארים בדברינו בספר הכללים, שהוא כולו מיוסד על זה, ושם מתבאר כל הדברים הללו בנמוקן וטעמן יעו"ש.

פרק ג

ד"ז שאמרנו שהמציאות דעולם תחתון נעשה מקו דק הנמשך מאור העולם שעליו לתוך הצמצום של אותו האור, יש בו ב' בחינות: א) כל ההתלבשות דשמים שהם ארבע כדלעיל שער ה' פרקים ב-ג, שכן האור מתפשט לשם מכל העליונים כולם, הללו רק משפיעים בתחתון אמנם עיקרם בעליון. ב) אור הקו הדק הנ"ל הנמשך מהעולם העליון לתחתון, והוא עצם האור המקיים את הבחינה התחתונה, ומציאותו מתגלה דווקא שם, וכל היותו בעליון היא רק בכח לבד.

והנה אותו האור העצמי שבכל עולם העשוי מאותו קו דק, אף הוא נבחן בב' בחי', הא' פנימי והא' מקיף. שכן כל מציאות קו אור בהכרח יש לו בחי' אור וכלי, דלכן הוא רק בבחי' קו דק שכן הכלי שבו מצמצמו ומגבילו. והנה אותו הכלי נעשה בו מכח הצמצום אשר מתפשט בו, ומה שנכנס לכלי אינו אלא חלק קטן ממנו, אמנם החלק היותר גדול נותר מבחוץ ומקיפו מסביב.

והנה האור הפנימי מצומצם בכלי ובכך האור והכלי מתייחדים זה בזה, ואין האחד פועל אלא על ידי חבירו, וכל אחד מזדקק לרעהו, כי הגוף נזקק לנשמה בכדי לשאוב מחיותה, והנשמה נזקקת לגוף שלא לייגעו ולא לפעול בו יותר מכחו. שכן אין אורות יורדים מעליון לתחתון אלא לפי כחו של התחתון, ולולא זה היו מבטלים הכלי. אמנם האור המקיף אינו כן, אינו מתלבש בכלי ואינו מצמצם אורו לפי כח הכלי, ואין פעולתו נמשכת על ידי הכלי כלל. והוא שורש לכל הניסים הגלויים ובאופן זה פועל בתוך הכלי. אמנם אעפ"כ אין אור

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

זה גורם שום ביטול לכלי, וזהו נס גדול יותר גדול מאשר אם היה מבטל הטבע. עולה שהאור הפנימי והאור המקיף הינם ב' מציאויות הפוכות.

מה שאמרנו שאור המקיף אינו משתווה עם הכלי, קאי רק על בחי' גילוי בכלי, ואף גילוי זה אינו קבוע אלא רק לעיתים, אמנם בהעלם יש הארה תמידית. עכ"פ הארה זו היא אינה אלא כפי מה שהגוף יכול לקבל, ועל ידי זה שהאור הפנימי מאיר מבפנים והאור מקיף מאיר מבחוץ הכלי הגוף מתמלא באור מבית ומחוץ, ומזדכך הגוף ונתקן.

הנה מה שאמרנו כי מתפשט קו אור אחד דק במקום הצמצום מהאור העליון אשר נסתלק ועלה, ומאותו הקו אור נעשה כל המציאות דעולם התחתון. הנה ישנו באותו הקו ב' בחי', אחד הוא כל ההתלבשות דשתיים שהן ארבע אשר אמרנו לעיל שער ה' פ"ב ופ"ג, והיינו כי יורד ומתפשט מאור העליון, וכן מכל העליונים כולם, ומתלבשים בהארתם בהקו בהבחי' דשתיים שהן ארבע, וכמו שבארנו שם. והשני הוא כי הנה עיקר העצמות דאור הקו הוא באמת זולת כל ההתלבשות הנו', אלא שהוא מה ששייך לעצם התחתון גופה משורשו ומעיקרו. כי הנה ניתן מהמאציל העליון (כא ע"ג) ית"ש בכל אור עליון שורש²⁴⁹ ורושם להמציאות דהתחתון, והוא מונח גניז וטמיר באור העליון, ומוכן לעולם רק להתחתון. ובתחילה הנה הוא מושרש בהעליון רק בכח לבד, אך ע"י ירידת כל אור עליון והתפשטותו בתחילה במקום העתיד להתחתון כנ"ל פ"א, הנה יוצא אז אותו השורש מהכח אל הפועל, ומהעלם אל הגילוי, ומתגלה בו אז שהוא השורש דהתחתון. וכאשר מסתלק האור ועולה למעלה בעת הצמצום, הנה מסתלק ועולה עמו אותו השורש דהתחתון ג"כ, והנה ניתוסף לו בעלייתו למעלה תוספת אור וברכה הרבה מאור א"ס העליון, כי מקודם לא היה אלא רק בחי' שורש דק וקטן וכגרעיני פירי, אך בעלייתו למעלה הנה ניתוסף בו אור וברכה מלמעלה בתוספת מרובה על העיקר, ונעשה ונשלם לשורש שלם. וכן מתלבש בו ומתייחד עמו כל ההתלבשות דשתיים שהן ארבע מכל האורות העליונים כולם, ומכל זה יורד ונמשך הקו אור בהצמצום ונבנה מהם כל הבנין דאותו העולם אשר יורד בו וכנ"ל פ"ב.

והרי נמצא כי הקו הנה הוא מיוסד משני בחי', אחד הוא מאור עצמותו גופה שהוא עצמות האור השייך לאותו העולם שיוורד בו אשר הוכן לו מתחילתו מהמאציל עליון, והוא עיקרו וחלקו השייך אליו עצמו בסוף מעשה והוא במחשבה תחילה. והשני הוא כל ההתלבשות דשתיים שהן ארבע מכל האורות העליונים כולם המשתתפים עמו ומתייחדים בו וכנ"ל שע"ה פ"ג.

אמנם הוא כי הנה האור עצמותו אשר אמרנו שישנו בכל עולם, הנה הוא ג"כ בב' בחי', אחד פנימי ואחד מקיף, כי הנה כל מציאות הקו אשר אמרנו הנה הוא בבחי' אור וכלי, כי עי"ז הוא רק בבחי' קו דק, כי הכלי שבו מצמצמו ומגבילו, ונעשה בו הכלי מכח הצמצום אשר מתפשט בו²⁴⁹, כי הרי הקו הוא מתפשט בהצמצום כנ"ל, ועכ"פ הוא כי הקו הוא בבחי' אור וכלי²⁵⁰, וכאשר נכנס האור בהכלי הנה נחלק לשנים, שלא נכנס בהכלי אלא רק חלק קטן ממנו, אבל החלק היותר גדול הוא נשאר מבחוץ ומקיפו מסביב²⁵⁰. והרי לנו כי גם האור עצמותו שבכל עולם הנה הוא ג"כ בב' בחי' אחד פנימי ואחד מקיף.

והנה תועלת המקיפים הוא, כי הרי האור הפנימי הנה הוא מצומצם בהגוף וכלי והם אינם מנגדים זה לזה לעולם, אלא אדרבה שמתייחדים זב"ז, ואינו פועל כל א' אלא ע"י חבירו. כי פעולת כל אור הפנימי, שהוא הנשמה, הרי הוא ע"י הגוף. ופעולת כל הגוף הרי הוא רק בכח הנשמה שבו. ושניהם שולטים בשוה, ומסתכלים זה על זה, כי הגוף

²⁴⁹ עי' ביאורים ח"א ט ע"א שהכלי של הקו נמשך מהפרגוד, והיינו כוונתו כאן באומרו שהכלי נעשה מכח הצמצום אשר מתפשט בו.
²⁵⁰ עי' לעיל הערה 242.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

מסתכל על הנשמה לשאוב ממנה חיותה תמיד, והנשמה מסתכל על הגוף שלא לייגע אותו, ושלא לפעול בו יותר מכחו, ולכן הוא כי הנה הגם שמתלבש בכל עולם ופרצוף תחתון מכל האורות העליונים כולם וכנ"ל שע"ה פ"ג, עכ"ז הנה אינם מתגלים בו אלא במיעוט היותר אפשרי, היינו לפי כח הגוף והכלי שיוכל לקבל ולסבול. ומצטמצמים כל האורות שמתלבשים בו לפי כח הגוף, ומעלים אותו ומזככים אותו רק לאט לאט ובמיעוט גדול, כי באם שהיו מתגלים בו בתוקף אורם היה מתבטל הגוף וכלי מכל וכל, ואז נכא ע"ד} היה חוזר גם כל האור כולו למעלה ולשורשו, כי אין להאור הפנימי מקום ועמידה בהעולם התחתון אלא רק ע"י הגוף וכלי שמתלבש בו.

אמנם האור המקיף הנה הוא אינו כן, כי הרי הוא אינו מתלבש בהגוף והפרצוף כלל, ולא נצטמצם באורו לפי כח הגוף. והנה אינו צריך הוא להשתוות את עצמו עם הגוף מאומה, כי מה שפועל הוא הנה אינו נמשך פעולתו ע"י הגוף כלל, וממנו הוא כל הנסים הנגלים אשר הם כולם למעלה מהטבע לגמרי. ומשום שלא נמשך פעולתו ע"י הגוף, ולכן אפשר לו לצאת ולהתגלה בתוקף אורו למעלה מכח הגוף לגמרי ולעשות הפכו, ועכ"ז אינו גורם שום ביטול להגוף, אלא הוא עושה את פעולתו גם בעת שהגוף קיים, ובתוך הגוף עצמו, ועכ"ז אינו מבטל אותו ואינו מזיז אותו ממקומו כלל, אלא שהגוף עומד על עמדו והאור עושה את פעולתו בתוך הגוף עצמו, הגם שהוא הפכו לגמרי. וכמו שמצינו הרבה נסים כיוצא בו, כגון מקום הארון והכרובים שלא החזיקו מדה (ב"ב צט ע"א), וכגון עומדים צפופים ומשתחיים רווחים (אבות פ"ה מ"ה), ונר של מערבי שלא היה כבה (שבת כב ע"ב) ואש של מערכה שהיה מתגבר (יומא לט ע"א), וכגון הנס דנר חנוכה, וכן בר' חנינא בן דוסא מי שאמר לשמן וידלוק יאמר לחומץ וידלוק והיה דולק והולך כל היום כולו (תענית כ"ה), וכן באברהם אבינו ע"ה והנניה מישאל ועזריה בכבשן האש (פסחים ק"ח ע"א, וע' זוה"ק אחרי מות נ"ו ע"א, ובהגר"א בספד"צ פ"א טו ע"ג) ד"ה דכתיב זה יאמר. וכיוצא בזה נסים הרבה שהיה הנס בתוך הטבע עצמה גם בעת שהטבע היה על עמדה, שהרי לא נתרחו כותלי בית קודש הקדשים בשביל הארון והכרובים, וכן לא נתרחה העזרה בעת שהשתחוו רווחים, ע"ד שהוגבה הפתחי שערים בשעה שהכניס שלמה את ארון הקודש לבית המקדש, וכמ"ש במ"ר (בהעלותך סימן י"ג). והגם שזה ג"כ נס גדול, אך עכ"פ הרי נשתנה הטבע שם ונתבטלה, וע' שבת (ל' ע"א) וכן במדרש תהילים (מזמור כ"ד) שאמרו שם אותו הנס באופן אחר, אך עכ"פ הוא כי נתבטלה הטבע שם, משא"כ בעניינינו הרי נשארו הכתלים על מקומן, והיה מועט מחזיק את המרובה, והוא נס יותר גדול, שנשאר הטבע על מקומו והנס נעשה מ"מ ולא ביטלו זה את זה. וע' עוד בב"ר (פ' ה' סימן ז') וכן בויקרא רבה (פ"י סימן ט') שחשבו שם עוד כמה נסים ע"ד זה, וכן הוא בר' חנינא בן דוסא הנז', שהרי לא נתהפך החומץ לשמן, וכן הרי לא ניתוסף שמן בנר מערבי ונר חנוכה, ולא נכבה האש בכבשן בהנניה מישאל ועזריה, אלא היה כל הנסים הללו בתוך הטבע עצמה, וכ"ז הנה הוא מבחי' אור המקיף, כי הוא הולך ומאיר בתוקף אורו ועושה את פעולתו גם בעת שהגוף עומד בכל עביותו וצמצומו ובכל תכונותיו, ועושה האור את כל פעולתו גם בתוך הגוף עצמו, ועכ"ז אינו מבטל אותו כלל, הגם שהוא הפכו. וכ"ז הוא משום שכל פעולת אור המקיף הוא אינו ע"י הגוף כלל, אלא שהוא פעולת האור עצמו בלתי כלי, ולכן אינו מדחיק את עצמו להשתוות עם הגוף וכלי כלל, אלא שהוא עושה את פעולתו גם בעת שהם עומדים בכל עביותם, ועכ"ז אינם מבטלים זה את זה, ואינם סותרים זה את זה, הגם שהם הפכים, כי זהו מפעולת הנסיית להאיר בלי גבול גם (כב ע"א) בתוך הגבול, ובהיות הכל הוא בכל (שיר היחוד יוס ג'), ואין דבר חוצץ לפניו, והרי הוא מאיר באורו ודבוק ונוגע גם בהם, ועכ"ז אינו מזיז אותם ממקומם כלל. והרי נמצא כי תכונת אור המקיף הוא בהיפך

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

לגמרי מהאור הפנימי, כי האור הפנימי הנה הוא דוחק את עצמו להשתוות עם הגוף בכל האפשרי, ובו תלוי כל קיום הגוף וביטולו, כי הוא מאיר בהגוף ומחיה אותו ונמשך אור חיותו בהגוף במדה ובמשקל, כי אם יתמעט אורו ממנו מהשיעור המספיק לכדי חיותו, או שיתגבר אורו בו יותר מכחו, אז יחלש הגוף והולך ונמס עד שישוב העפר על הארץ כשהיה. ולכן נמשך ומתגלה אורו בהגוף רק לאט לאט, ולפי כח הגוף שיוכל לסבול, כי כל פעולתו וגילוייו הוא לעולם רק ע"י כלי הגוף. משא"כ אור המקיף הנה הוא אינו דוחק את עצמו להשתוות עם הגוף כלל, כי אינו פועל ומתגלה ע"י הגוף מאומה, ואורו הוא תמיד למעלה ממדרגת ומדת הגוף. ובין כשאינו מתגלה כלל, ובין כאשר מתגלה בתוקף אורו, הנה אינו גורם שום גרעון להגוף, אלא שכל גילוייו הוא רק לפעולת הנסיית לבד, להאיר ולפעול למעלה מהגבול, גם בהיות כל החומר והגבול על מציאותו.

אמנם דע כי כל מה שאמרנו שהאור המקיף אינו משתווה עם הגוף ואינו תלוי חיותו בו, הנה הוא רק על בחי' גילוי דאור המקיף והראות כחו ותוקפו במה שהוא נבדל מהאור הפנימי. וגילוי זה הוא באמת אינו בתמידות כלל, כי הוא רק לעיתים ולפרקים, שהרי הנסים נגלים אינן אלא לפרקים, וכן רק במקומות מיוחדים. כי גילוי דאור המקיף בתוקף אורו במה שהוא נבדל מהאור הפנימי, הנה הוא עתה רק במיעוט האפשרי עד לעתיד לבוא, אמנם בצמצום ובהעלם הנה פועל ומאיר האור המקיף ג"כ תמיד, ובוזה הנה כל תהלוכותיו ג"כ רק ע"ד אור הפנימי, ואדרבה הוא כי כל פעולת אור הפנימי וכחו הנה הוא רק מה שמקבל ושואב מאור המקיף אשר למעלה ומסביביו²⁵¹, כי בו הוא קשור ואחוד, וממנו שואב תמיד כל כחו ואורו, ועל ידו הנה קשור אור הפנימי למעלה למעלה, ומתלבש בו הארת כל העליונים כולם, ונמשך תמיד הארת אור המקיף עצמו בהגוף ג"כ להדבק עם האור הפנימי שבו, כי האור הפנימי הוא משלח הארתו דרך הגוף מבפנים לחוץ, והאור המקיף משלח בו הארתו מחוץ לפנים, ועי"ז נתמלא כל הגוף באורן מביית ומבחוץ²⁵². ונעשה עי"ז כולו הי באור הנר"נ שבו, ובבחי' הזה הנה מאיר האור המקיף בכל התכונות כמו האור הפנימי ממש, והוא ג"כ תדירי. וכל מה שאמרנו לעיל מתכונות אור המקיף שהוא בהיפך מכל תהלוכות אור הפנימי, הנה הוא רק בבחי' גילוי, ובמה שמתגלה בתוקף אורו להיות מאיר הוא עצמו זולת ההשתתפות באור הפנימי, והאור הזה הוא אינו תדירי, ואינו מצוי עתה כלל. כי בזה הוא נמשך פעולתו בבילתי גבול ותכלית, והוא רק אור הנסיי אשר למעלה מהטבע לגמרי, וגילוייו הוא עתה רק במיעוט היותר אפשרי וכנ"ל. אבל בהעלם הנה משלח אור המקיף את הארתו בהגוף ג"כ תמיד, להחיות אותו מבחוץ לפנים, ע"ד אור הפנימי שמחיה אותו מבפנים לחוץ. ובוזה הנה מצטמצם אור המקיף ג"כ רק לפי כח {כב ע"ב} הגוף, ומשתתף בזה עם האור הפנימי לעולם. והרי נמצא מכ"ז כי פעולת אור המקיף הוא בב' בחי', היינו ע"י הגוף ושלא ע"י הגוף, והוא בגבול ובבילתי גבול, אבל האור הפנימי פעולתו הוא רק בגבול לבד, ורק ע"י הגוף לבד.

פרק ד

²⁵¹ צ"ע כוונתו בב' הלשונות שהאור מקיף גם "למעלה" וגם "סביביו". והעניין, שיתכן לפרשו שהוא מסביב, וממילא מצוי במעלה גבוהה יותר מהעולם שתחתיו, ואפשר כמו כן לומר שעל אף שהאור המקיף מאיר סביב לעולם, אעפ"כ עיקרו בא מהעולם שלמעלה ממנו, וממילא צ"ל שהוא עומד למעשה למעלה ולא מסביבו (דוגמת א"ק לגבי אצילות, שהוא מצד אחד שורש האצילות וממילא עיקרו למעלה מאצילות, ועכ"ז הוא מקיף את האצילות מסביבו לגמרי).

²⁵² עי' שער ב' ענף ג'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כשם שיש חילוק בין גילוי דאור הפנימי לגילוי דאור המקיף בעצם פעולתם בכלי, כמו כן יש חילוק בסיבת פעולותיהם, שכן הגורם לפעולת האור הפנימי תלוי במעשי התחתונים, ואילו לפעולת האור המקיף אין בהריאה חוקים וגבולות לגילוי שהרי עיקר מציאותו למעלה מהבריאה לגמרי. וכל הנהגת האורות המקיפים הם על פי כוונתו ית' בתכלית הבריאה והוא עניין הכבשי דרחמנא.

ממילא יתבאר מ"ט י"ג מידות הרחמים קרויים י"ג תיקונים, שכן שרשם הוא בגילוי דאור המקיף (ושם נמצאת המידה של ארך אפים, שעל ידה הוא מאריך אף וגבי דיליה, לומר לך שזה תכלית הכל - לתקן העוון).

והנה ע"ד שבארנו שיש חילוק בין הגילוי דאור הפנימי להגילוי דאור המקיף בהפעולות היוצא מהם, כי האור הפנימי כל גילוי הוא ע"י הגוף ויוצא ממנו רק פעולות גבוליים, אבל הגילוי דאור המקיף הוא דוקא שלא ע"י הגוף, ויוצאים ממנו פעולות בלתי גבול וכנ"ל, כן יש חילוק ע"ד ג"כ בסיבת פעולותיהם הנמשך מהם להאדם. כי סבת פעולות אור הפנימי וכל אורו וגילוי הנה חקק המאציל ית"ש חוקים גבוליים לזה אשר רק על ידיהם נסבב ונמשך כל אורו ופעולתו להאדם, והנה הם כל מעשה התחתונים בזכות או בחובה, ועל ידיהם נמשך כל פעולות אור הפנימי שהוא מצומצם בגוף וכלי, ומתנהג רק ע"פ הדין והמשפט להיות גומל לאיש חסד כמפעלו ולרשע רע כרשעתו (פיוט יגדל). כי תהלוכות אור הפנימי הוא במדה ובמשקל ואינו עובר על גבולו, והוא גילוי ית"ש אשר בכל דרכי הטבע שחקק והטביע בהבריאה מששת ימי בראשית, והם מסודרים בחיוב ונמנע ואפשר, ואינו עובר כל א' את חוקו. וכ"ז הוא מפעולת אור הפנימי כנ"ל, כן נמשך מדבר זה ג"כ כל סבת אורו להאדם, הכל רק לפי מעשיו. כי כשמתנהג ע"פ התורה והמצוה אז הוא בא בשכרו להנות מטוב העולם, כי כל העולם לא נברא אלא בשבילו, וכמו שהם כל הבטחות התורה בברכותיה וטובותיה, שהם תלויים כולם רק בקיום התורה והמצוה, וכמ"ש (ויקרא כו ג) אם בחקותי תלכו כו' (דברים יא יג) והיה אם שמוע תשמעו כו' (דברים ז יב) והיה עקב תשמעו כו'. וכן להיפך כשיעברו על התורה אז הולך כל העולם לנגדם, וכמו שהוא כל הקללות שבתו"כ ושבתשנה תורה, וכן כל עונשי התורה כולם. וכ"ז הוא הכל מהחוקים וגבולים דהאור הפנימי, ועל ידו הוא כל דיני התורה בכל חוקותיה ומשפטיה, כי משפטי התורה וחוקי הבריאה אחד הם, שהרי הבריאה נתיסדה בטוב ורע, וכמ"ש (קהלת ז יד) גם את זה לעומת זה עשה האלקים, טוב לעומת רע ורע לעומת טוב, וכל מציאות העולם הוא הכל בתמורה, חיים ומות, עושר ועוני, ממשלה ועבדות, זרע ושממה, חכמה ואולת, שלום ומלחמה. והם י"ד עתים לטובה וי"ד עתים לרעה (קהלת ג), והם נמשכים כולם ע"פ משפטי התורה, כי טובה שמורה לטובים, ורעה שמורה לרעים. אך כ"ז הוא רק מה שראוי להיות ע"פ חוקי וגבולי דאור הפנימי, כי על ידו הוא כל משפטי התורה בשכרה ועונשה, שהם הטוב והרע שבהבריאה. משא"כ אור המקיף אשר תהלוכות פעולתו בגילוי הוא בלתי גבול, כי הוא אינו מצומצם כלל וכנ"ל, הנה כמו כן לא נמצא אליו בהבריאה חוקים וגבולים כלל, גם לסבת גילוי, כי הוא למעלה מהבריאה לגמרי, והן גילוי והן סבת גילוי הם שניהם למעלה מהטבע ולמעלה מהמדה, ונעלם סבתו מכל בריה, כי לא ניתן אליו בכל הבריאה כולה שום סבה לסבב אותו ושום חק וגבול למנוע אותו.

וכבר אמרנו לעיל ספ"ג כי אור המקיף יש בו שני בחי', כי בבחי' אחת הוא מתייחד תמיד עם (כב ע"ג) האור הפנימי ומשתתף גם הוא בכל הפעולות הגבול וצמצום ג"כ, אמנם ע"ז הנה נמשך עוד, שהגם שעיקרו וגילוי הוא רק לעתיד, וכמו שאמרנו שם, עכ"ז הנה ע"י יחודו בהאור הפנימי מתנהג האור הפנימי ג"כ תמיד רק ע"פ הכוונה התכליתית אשר לאור המקיף, והנה הם כל הכבשי דרחמנא²⁵³ אשר בהנהגה תמיד

²⁵³ עי' לעיל הערה 243.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

אשר נעלם סבתם מכל בריה, וכמ"ש (שמות לג יט) והנתי את אשר אחזן ורחמתי את אשר ארחם, אע"פ שאינו כדאי והגון לכך (ברכות ז ע"א). וכן שאלה הנודע דצדיק ורע לו רשע וטוב לו וכמ"ש (ברכות ז ע"א) וכיוצא בזה פליאות רבות בהנהגה אשר נעלם סבתם מכל בריה. והנה הם מהנהגתו הנעלמה ית"ש, אשר מנהיג הכל תמיד לכוונת תכלית האחרון. וכ"ז הוא נמשך ובא מאור המקיף ע"י יחודו באור הפנימי, והגם שהרי נראה לפי זה סתירות גדולות וביטול רב בכל החוקים וגבולים דאור הפנימי, שהם כל משפטי התורה, אך הוא ית"ש גדול העצה ורב העליליה ועושה נפלאות גדולות לבדו, ומעמיד ומיישר את הכל בפעולות וסיבובים נעלמים עד שלא נופל שום דבר, ולא זו שום זיו כל שהוא מכל משפטי התורה ושכרה ועונשה, והכל באמת והכל בדין. אלא משום שנעשה כ"ז ע"י אור המקיף וע"י יחודו באור הפנימי כנו', לכן נעלמים הם כל הדרכים הללו משום בריה, באשר שפעולת כל אור המקיף וכחו הוא למעלה מהבריאה לגמרי וכנ"ל, ולכן אי אפשר לשום בריה להשיגו.

וזהו מה שכתוב בהי"ג מדות הרחמים שהם מהי"ג תיקונים, והם כולם מנילווי דאור המקיף שהוא למעלה מן המדה. הנה כתוב שם (שמות לד ו) ארך אפים ורב חסד ואמת, ואמרו (עירובין כב ע"א) ארך אפים לצדיקים ולרשעים ווע' תוספות ב"ק (נ ע"ב ד"ה ארך אפים) מה שהקשו שם²⁵⁴, כי נראה בזה סתירה מעירובין לסנהדרין ע"ש, אך העיקר הוא כי בעירובין מדבר ברשעי עובדי אלילים, כי עליהם נאמר (דברים ז י) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, ועל זה סובב דברי הגמרא בעירובין שם (כב ע"א) וע"ש (יט ע"א) אבל בסנהדרין (קיא ע"א) שם מדבר ברשעי ישראל, כמו שמבואר שם ע"ש, ועם רשעי ישראל אינו מתנהג הקב"ה במדת ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו כלל וכלל ח"ו כמו שיתבאר למטה בדברינו, אלא רקן שהוא מאריך אף וגבי דיליה, וכמ"ש בתנחומא (פ' תשא סימן כ"ו) במעשה עגל, שנאמר שם (שמות לב טז) וביום פקדי ופקדתי, ומייסר ומעניש אותם אם בזה ובבא, ובאופן שהעושה עבירה נשאר והעונש נפרע. וזהו מה שאמרו בזוה"ק (בראשית מו ע"א) כי ביום שני דמעשה בראשית אתברי גיהנם לחייבי עלמא כו' ביום תליתאי אתתקן יום שני כו' וביה אשתלימו רחמי על חייבי גיהנם, ביומא תליתאה משתככיין (ר"ל נשקטים) שביבין דגיהנם כו'²⁵⁵. והכוונה הוא כי גם היורדי גיהנם אינם נאבדים שם אלא נענשים שם לאט לאט, באופן שהעושה עבירה נשאר והעונש נפרע. וזהו שאמר שביום ג' נתיסר ונשלם רחמי על חייבי גיהנם, והוה כל עונשי גיהנם ג"כ רק לצירוף ולליבון, אבל נשאר להשארה נצחית עכ"פ. וכן הוא מפורש בזוהר פ' שמות (דף כא ע"ב) ע"ש. וכן הוא הכוונה בירושלמי תענית (פ"ב ה"א) שאמרו שם ר' אחא ר' תנחום בי ר' חיייה בשם ר' יוחנן ארך אף אין כתיב כאן אלא ארך אפים, מאריך (כב ע"ד) רוחו עד שלא יגבה, התחיל לגבות מאריך רוחו וגובה. והכוונה הוא ג"כ כי אינו נפרע בפעם אחת אלא רק לאט לאט, וכמו שאמרו בעבו"ז (דף ד' ע"א) רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד כו' משל למה"ד כו' אחד אוהבו ואחד שונאו אוהבו נפרע ממנו מעט מעט שונאו נפרע ממנו בבת אחת. והוא כמ"ש קידושין (דף לו ע"א) שישראל נקראו בנים למקום אפי' בזמן שהם רשעים ח"ו, ומבואר שם אפי' בעובדי עבו"ז רח"ל. וכן אמרו ביומא (דף נ"ו ונ"ז) אפי' בזמן שהם טמאים שכינה עמהם. ולכן כל מה שגובה הקב"ה חובתו מהם

²⁵⁴ וז"ל, ארך אפים לצדיקים ולרשעים - בעושיין פסין (עירובין דף כב. ושם) משמע לרשעים להאבידם מן העוה"ב ובחלק (סנהדרין דף קיא). משמע לטובה, ע"כ.
²⁵⁵ תרגום: ביום שני של מעשה בראשית נברא גיהנם לרשעי עולם וכו', ביום השלישי נתקן יום השני וכו' ובו נשלמו רחמים על רשעי גיהנם. ביום השלישי נשקטים אשי גהנם וכו'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ביסורים ועונשים אשר בזה ובבא, הוא הכל רק בדרך צירוף וליבון. אבל עם רשעי או"ה הנה מתנהג הקב"ה עמהם במדת ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, וכמ"ש במדרש תהלים (מזמור ו' סי' י"ז), והוא בסוד הכתוב (מלאכי א' ב) הלוא את עשו ליעקב ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי.

וכ"ז הוא מכבשי דרחמנא אשר בסוד ברית אבות וישראל שהוא בהנהגת אור המקיף ויחודו באור הפנימי, ולכן מתנהג עמהם ברב חסד ואמת שעושה עמהם רב חסד ועכ"ז הוא ואמת, שהכל במשפט והכל בדין. כי בהארת אור המקיף הוא נושא עון וסובל ומעלים עין מסוררים וטוב ומטיב לרעים ולטובים, כי הוא הולך ומאיר שלא ע"י מעשה התחוננים כלל, ולמעלה מן המדה לגמרי, וזהו מדת ורב חסד. אבל ע"י יחודו באור הפנימי הנה הוא גובה דיליה, ואינו מוותר כלל, וזהו מדת ואמת, ומתייחדים שניהם ונעשה הכל בפעולות וסיבובים נעלמים באופן שמתקיימים שניהם והוא ורב חסד ואמת ביחד.

פרק ה

נתבאר לעיל פרק ג' שאור פנימי ומקיף הם א' בשרשם, והאור הפנימי למעשה נמשך מהאור המקיף. אם כן הרי שכל אחת מי"ג מידות הרחמים נמשכה מקודמתה. וא"כ בע"כ שמידת "ואמת" נמשכת ממדת "רב חסד" וצ"ע שכן שני מידות אלו הינם הפכיים זה מזה והיאך יתכן שמידה אחת תוליד את חברתה. ובביאור העניין יש להקדים שי"ג מידות הרחמים שבפרשת כי תשא נובעים מהי"ג ת"ד שבפסוקים מי אל כמוך שבמיכה. במיכה הם מסודרים בדרך שבח כמו שהם למעלה בא"א, ובפ' כי תשא נאמרו שם כסדר גילויים והתפשטותם למטה בז"א לצורך הרחמים.

והנה דין איננו נקמה אלא ליתן טוב לנפש החוטאת לנקותה, וכ"ז רק ברשעי ישראל ולא ברשעי אומות העולם. כל צדיק שמצינו שהיה לו ספק אם יזכה לעולם הבא אם לאו הספק היה אם זה רק דרך יסורי גהנם או ללא זה, אבל הוא דבר פשוט שיזכה לעולם הבא. וכל מקום שכתוב בחז"ל שנידונים לעולם ועד, אין זה אלא כל זמן שקיים העולם הזה, אבל לעתיד לבא כל ישראל יזכו לתיקון. כ"ז במי שהוא מבני אברהם יצחק ויעקב ממש, אמנם מי שהוא מזרע הערב רב לא יזכה לעתיד אלא בזכות מעשים טובים בלבד.

אמנם הוא הנה לעיל פ"ג בארנו כי האור פנימי והאור מקיף הם משרשם אחד, הוא, כי נמשך האור הפנימי מהאור המקיף כמו שמבואר שם. וא"כ הרי נמצא כי מדת ואמת הוא עצמו נמשך ממדת ורב חסד. ועוד כי הרי מדת ואמת הרי הוא ג"כ מי"ג מידות הרחמים והם מהי"ג תיקונים דא"א, כי ורב חסד הוא תיקון ו' ואמת הוא תיקון ז', וכל הי"ג תיקונים הם כולם רק אורות מקיפים, כמ"ש בשער א"א (פרק ה'). אך לבאר ענין זה הוא באמת עמוק מאד, והוא מהסודות הנעלמים, ועכ"ז הנה נבוא בחזקת היד לדבר בזה מעט והוא רחום יכפר.

הנה נודע הוא מדברי הזוה"ק והאריז"ל כי הי"ג מידות הרחמים אשר בפ' תשא הם נובעין ויוצאין מהי"ג תיקונים שבפסוקים מי אל כמוך כו' אשר במיכה בסופו. אלא במיכה מסודרים שם בדרך שבח כמו שהם למעלה בא"א עצמו, ובפ' תשא נאמרו שם ע"ש גילויים והתפשטותם למטה בז"א לצורך הרחמים, כי נתגלו ונתפשטו מלמעלה למטה שהוא מא"א לז"א לרחם על ישראל לצורך אותו המאורע, וגילויים למטה הוא באותן התיבות והמלות אשר בפ' תשא, וע' באד"ר (דף קל"א), ובדברי הרב בשער א"א (פרק ט"ו).

והנה נאמר בפסוק מי אל כמוך כו' ועובר על פשע שהוא תיקון ג', ואמרו באד"ר (דף קל"ג ע"א) מאי ועובר על פשע דאקדים שי"ן לפ"א ונעשה מפשע שפע, והוא מדת והונן שהוא מדה ג' אשר בפ' תשא, והוא יותר מרחום כי הוא הונן ונעשה מפשע שפע. והנה הדבר הזה הוא קשה להבין מאד, איך אפשר להעשות מפשע שפע, כי לא (כג ע"א) מצינו כזה אלא רק בעושה תשובה מאהבה, שאמרו ביומא (פו ע"ב) שזדונות נעשה לו כזכיות, אבל הי"ג מידות הם כולם ברחמים לבד, כי עליהם נאמר (שמות לג יט) והנתי את אשר

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

אחזן ורחמתי את אשר ארחם, אע"פ שאינו כדאי והגון לכך (ברכות ז ע"א). וכן הוא בשמות רבה (ס"פ מ"ה) וכן בתנחומא (שם), כי הי"ג מדות הרחמים הם מאוצר גדול של מתנת חנם. ואמרו בשמו"ר שם בפסוק (שמות לג יט) אני אעביר כל טובי על פניך, כי כל טובי הוא מדת הטוב ומדת הפורענות, כי ע"י מדת הפורענות שהוא כל העונשים כולם אשר בעוה"ז וכן לאחר מיתה, הנה עי"ז יזכו כולם לכל טוב העתיד, והוא האוצר גדול של מתנת חנם שאמרנו. אמנם עכ"ז איך שנעשה מפשע שפע, זה קשה להבין. וכן הוא עדי"ז צריך ביאור עוד כי הנה התיקון ז' אשר בפסוק מי א"ל כמוך הוא מה שנאמר שם ישוב ירחמנו, וממנו יוצא ונמשך המדה ז' מהי"ג מדות שהוא מדת ואמת, והרי צריך ביאור איך יוצא מדת ואמת מישוב ירחמנו, הרי הם כשני הפכים זה מזה, כי זה רחמים וזה דין. וע"ד שאמרו בראש השנה (יו ע"ב) ר' אלעזר רמי כתיב ולך ה' חסד, וכתיב כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, בתחלה כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, ולבסוף ולך ה' חסד, וע"ש בתוספות, עוד שם אילפא רמי כתיב ורב חסד וכתיב ואמת בתחלה ואמת ולבסוף ורב חסד, אבל שימשך מדת ואמת ממדת ישוב ירחמנו הלא לכאורה זה אי אפשר בשום פנים, וגם תירוצו של הגמרא הוא לכאורה אינו מדוקדק, כי הרי בהפסוק כתיב להיפך בתחלה ורב חסד ואח"כ ואמת.

אך הענין בכ"ז הוא, כי הנה נודע הוא כמה גדול עומק הדין, והכתוב אומר (קהלת יב יד) האלהים יביא במשפט על כל נעלם, ואמרו (ב"ק ג ע"א) כל האומר הקב"ה ותרן כו', אמנם כ"ז הוא אינו לנקמה ח"ו אלא כדי ליתן שארית ואחרית טוב גם לנפש החוטאת, לנקותה מחלאתה וזוהמתה, ולצרפה וללבנה שתהיה ראויה להשאר בהשארה נצחית ולהאיר באור פני מלך חיים בימות המשיח אשר מומן תחיית המתים והלאה ולחיי העולם הבא. והרי נתייסדו כל הז' מדורי גיהנם [כמבואר במדרש כונן ובמדרש תהלים (י"א) ובזוהר חדש רות בארוכה, ועי' עירובין (יט ע"א) ובזוה"ק תרומה (קג ע"ב) ופקודי (דף רסג ע"א) ובכ"מ] וכן העונשים כולם לא לנקמה ח"ו אלא למירוץ שיזכו גם הפושעים והמורדים להשאר בהשארה נצחית לימות המשיח ולחיי העוה"ב. וכמו שמצינו באלישע אחר בחגיגה (דף טו ע"ב) שאמרו עליו לא מידן לידייניה ולא לעלמא דאתי ליתי, אמר ר' מאיר מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי. והרי לנו כי גם מי אשר דינו הוא שלא יהא לו חלק לעוה"ב, הנה הדינים והעונשים ממרקין אותו, ויש לו תקנה ע"י העונשים. וכן הוא בסנהדרין (דף קי ע"ב) בעדת קרה, כי כל תלתין יומין מהדרא להו גיהנם כבשר בתוך קלחת, ועכ"ז הנה אמרו שם (דף קח ע"א וקט ע"ב) כי עליהם הוא אומר ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל, ויקומו בתחיית המתים ולחיי העוה"ב. וכן הוא מפורש בתורה בקללות שבתו"כ, שמפורש שם גם חטא עבודה זרה, וכמ"ש שם (ויקרא כו ז) על פגרי גילוליתכם, עכ"ז הנה נאמר לבסוף (ויקרא כו מד) ואף גם זאת כו' ומבטיח התורה השארה נצחית לכל ישראל כולם גם בחטא עבו"ז החמורה רח"ל. הגם שהדין (כג ע"ב) בזה הוא שלא יהא לו חלק לעוה"ב, וכמו שפסק הרמב"ם (בפ"ג מהלכות תשובה ה"ו) והוא מגמרא ראש השנה (דף יז ע"א), עכ"ז הנה העונשים ממרקים אותו ולא יאבד שום נפש אחת מישראל, וכמ"ש הגר"א באדרת אליהו (פ' נצבים פסוק י"ח) שהקללות שבתו"כ הם נאמרו לכל יחיד ויחיד משא"כ הקללות שבמשנה תורה הם נאמרו לכלל ישראל ביחד, וזהו שאמרו במגילה (דף לא ע"ב) הללו בלשון רבים אמורות, ר"ל כי הם אמורות לכל יחיד ויחיד בפנ"ע, לכך נאמרו בלשון רבים. משא"כ במשנה תורה הם נאמרו רק לכלל ישראל ביחד, לכך נאמר שם בלשון יחיד. והרי לנו מזה ג"כ כי הבטחת ואף גם זאת כו' ומבטיח התורה השארה נצחית עכ"פ, הנה הוא ג"כ לכל יחיד ויחיד מישראל, כי גם מי שדינו הוא שלא יהא לו חלק לעוה"ב ח"ו הנה העונשים כולם, וכמו הקללות שבתו"כ ושבמשנה תורה (ע"ש

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בהגר"א כי זהו מה שנאמר (דברים כט ט) והבדילו ה' לרעה, ר"ל הגם שהם נאמרים רק על כלל ישראל, ועי"ז (דברים כט יח) התברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי, לכן נאמר והבדילו ה' כו' ע"ש) וכן עונשי גיהנם. וע"ד שאמרו בעדת קרה כל תלתין יומין מהדרא להו גיהנם כבשר בתוך קלחת, הנה כ"ז הם ממרקין ומנקין ויתצרפו ויתלבנו עכ"פ, והוא כמ"ש (סוטה ט' ע"א) חצי אכלה במ חצי כלים והם אינם כלים משום שנאמר אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם. ועד"ז הוא הכוונה ג"כ מה שאמרו בראש השנה (דף יז ע"א) על הפושעים והמורדים היותר גדולים, שהם יורדין לגיהנם ונידונים בה לדורי דורות, גיהנם כלה והם אינם כלים. הכונה הוא ג"כ למעליותא, כי הם ישארו עכ"פ ויתוקנו גם הם לבסוף, וכמו שהאריך בזה הגאון קדוש ה' הרמ"ע מפאנו ז"ל בעשרה מאמרות (מאמר חיקור דין חלק ה') ע"ש. ומ"ש בגמרא נידונין בה לדורי דורות, הכוונה הוא רק עד שיכלו כל הדורות לצאת, והוא בזמן תחיית המתים, שאז לא יהיה עוד דורות חדשים כלל, כי כבר יכלו כל הנשמות שבגוף, כמ"ש ביבמות (דף סב ע"א) וכן מ"ש שם (ד"ה יז ע"א) בפושעי ישראל בגופן שיהיו אפר תחת כפות רגלי הצדיקים, הכוונה הוא כי עי"ז יתעבל הרע שבהם וישאר הטוב נקי ומבורר (ע' הגר"א בספד"צ פ"א ט ע"ג) בד"ה מלך הרביעי²⁵⁶) ועי"ז יתוקנו ויחיו ויקומו בתחיית המתים]. ועכ"פ הוא כי ע"י כל העונשים אשר בזה ובבא, יתוקנו כל ישראל כולם. וזהו שאמרו בשמו"ר הנ"ל, כי מה שנאמר כל טובי הוא מדת הטוב ומדת הפורענות, כי גם מדת הפורענות הוא אינו לנקמה ח"ו אלא רק כדי לזכות על ידיהם לכל יעודים העתידיים אשר עליהם נאמר (תהלים לא ט) מה רב טובך כו'.

אמנם כ"ז הוא רק לרשעי ישראל, אבל לרשעי עובדי אלילים, הנה עליהם נאמר (איוב כ ז) כגללו לנצה יאבד, וכן (דניאל ט כז) בסופו ועד כלה ונחרצה תתך על שומם. והטעם הוא כי רשעי או"ה הנה אמרו עליהם בעירובין (י"ט ע"א) רשעים אפי' על פתחו של גיהנם אינם חוזרים בתשובה, ולכן נאמר עליהם (איוב יב כג) משגיא לגוים ויאבדם, וכן (דברים ז י) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, אבל ברשעי ישראל הנה אמרו בעירובין שם, כי הם מצדיקין עליהם את הדין ואומרים לפניו, רבש"ע יפה דנת יפה זכית יפה חייבת ויפה תקנת גיהנם לרשעים וכג ע"ג) גן עדן לצדיקים, וכן בגיטין (דף נו ע"א) תא חזי מה בין פושעי ישראל לנביאי או"ה ע"ש] ובאותיות דר' עקיבא (אות ח') מבואר כי לא די שמצדיקין עליהם את הדין, אלא שגם מקבלים על עצמן את הדין. ואמר שם כי רשעי ישראל בשעה שהם רואין פני גיהנם הם מקבלים עליהם בעצמן דינו של גיהנם ושוברים את לבם בתשובה לפני הקב"ה, ועליהם נאמר (תהלים לד יט) קרוב ה' לנשברי לב, ומעלין אותם ומושיבין אותם בישיבה אצל השכינה ומקבלים שכר על כל חטא שהיה בידם

²⁵⁶ מלך הרביעי ה"ד כו' בשדה מואב, ידוע ששתי בנות לוט הן נגד נשי יעקב, ובכירה שילדה מואב הוא מתחיל אחורי הת"ת בחינת רחל כידוע, שלכן נקרא מואב, מאב, ודבוקה בת"ת, וזהו בשדה מואב, ששדה הוא נוק', ושם יצאה נוק' עמו, וכמ"ש בפ' משפטים (דף קד ע"א) לוי חבורא דכלא מתרין סטרין, ר"ל ת"ת, כמ"ש שם, יהודה נוק' בהדי דכורא מתדבקא יק'ו' דא דכורא, ד"ה דא נוק', דהות בהדי ד"ה, אמאי דא בהדי דא, אלא ד' באתדבקו דרע בהדה איהי דלת מסכנא, אייתי ואצטרי' לאתבא בגלגולא לאתעכל ההוא רע ולא תבלי בעפרא, ולבתר לצמחא בסט' דטוב, ולנפקא ממסכנ' לעתירו וכדין ה', והוא רומז על עולם הזה שאנחנו מדברים בו, שהיתה בסט' דרע וזהו ושם עירו עוית, ואצטריך לאתבא בגלגולא כו', והוא שיצאה אח"כ אחר המלכים ואתבטלת והיתה בקליפה, נוק' שנקראת עפר כידוע, ושם נפרד הרע ממנה ויצאה אח"כ בסט' דטוב, וכמ"ש (לעיל ח' ע"ב) ומהי'א דאתלטיא נפקא דכתיב מן האדמה כו', והוא אדמת עפר, וז"ש (דניאל יב ב) ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו כו', והוא חדוש העולם אחר אתבטלת ארעא כמ"ש לעיל, שכל ענין זה העולם דוגמת עולם התהו, וז"ש (דניאל שם) אלה לחיי עולם, זה סטרא דטוב, ואלה לחרפות כו' זהו סט' דרע, שנפרד מטוב ואתבלי בעפרא, והוא שנאמר (מלאכי ג כא) כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כצדקה, ויהיו עם הצדיקים והחסידים תמימים וישרים בעלי צדקה וגומלי חסדים בעלי תורה ואנשי אמונה לעולם הבא, ע"ש באות ז' ח' בארוכה²⁵⁷. והגם שאין תשובה לאחר מיתה, אך ע"י שמקבלין על עצמן דינו של גיהנם ומתמרקין ומתלבנים שם הנה מקבלים אח"כ תשובתם ג"כ וכנ"ל בעדת קרה. והנה על זה היה חרדת כל הצדיקים, מרוב הענוה שבהם, כמו דוד המלך ע"ה שאמר (תהלים נז יג) לולא האמנתי כו' וכמ"ש (ברכות ד' ע"א), וכן ר' יוחנן בן זכאי (שם כ"ח ע"ב), והיה החרדה שלהם אם שיזכו למעלת הצדיקים ע"י המעשים טובים, או אולי ח"ו רק ע"י צירוף וליבון דוקא, וכמו שיתבאר עוד למטה עיקר עומק הענין בזה.

אמנם הנה בכמה מקומות בזה"ק (בזוהר חדש לך לך ובזו"ח רות ובזוהר תרומה ק"ג ע"ב) מבואר כי מי שיורד למדור השביעי שנקרא אבדון, והם כל אלו שאמרו בראש השנה (י"ז ע"א) שהם נידונין לדורי דורות, הנה הם אינם יוצאים משם לעולם. וכן הוא בגמרא (פסחים נ"ד ע"א), כי אור של גיהנם אין לו כבייה לעולם, ולמדו זה ממקרא שכתוב (ישעיה סו כד) ואשם לא תכבה, אך כבר כתב הרמ"ע מפאנו ז"ל במאמר חיקור דין (ח"ה פ"ה), שהוא רק כל זמן שהעולם עומד על מדרגתה של עתה, וע"ד שאמרו בבראשית רבה (פ' ל"ד סימן י"א) בפסוק (בראשית ח נב) עוד כל ימי הארץ, שהוא רק כל זמן שהשמים והארץ קיימין, אבל כשיבוא אותו יום שכתוב בו (ישעיה נא ו) כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה, באותה שעה ותופר ביום ההוא כו' (זכריה יא יא) ע"ש. כן הוא ע"ד בענינינו, כי מה שאמרו שהאש של גיהנם אין לו כבייה לעולם, וכן מה שאמרו שאין יוצאים משם לעולם, הכוונה הוא רק כל זמן שהעולם הוא על המדרגה שהיא עתה, אבל לעתיד לבוא כאשר יתבטל הרע כולו ויכלה כל הטומאה והזוהמא, הנה אז יתבטלו כל העונשים כולם, כי כל הרשעה כולה כעשן תכלה. ואז יטהר הגיהנם ג"כ ויתקדש גם הוא בקדושתו של גן עדן, וכן אמרו רז"ל בנדרים (ח' ע"ב) אין גיהנם לעולם הבא אלא הקב"ה מוציא חמה מגרתיקה צדיקים מתרפאים בה שנאמר וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא כו' ורשעים נידונין בה שנאמר כי הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עושה רשעה קש וליהט אותם היום הבא, וזהו ברשעי עובדי אלילים שיכלו אז, אבל ברשעי ישראל אשר נתצרפו ונתלבנו בכל עונשי גיהנם, וכבר כלה עונשם בביטול הגיהנם ונתקנו, הנה עליהם אמרו שהם מתרפאין בה. ור"ל כי הם מתרפאין אז מכל מכות גיהנם ותחלואיה, כי אחר שנתמרקו ונתלבנו יהיו הם ג"כ בכלל הצדיקים כנ"ל.

²⁵⁷ ז"ל באות ז"ן: כיון שמגיע להגדה עומד זרובבל בן שאלתיאל על רגליו ואומר יתגדל ויתקדש וקולו הולך מסוף העולם עד סופו וכל באי העולם עונין ואומרים אמן ואף רשעי ישראל וצדיקי אומות העולם שנשתיירו בגיהנם כולן עונין ואומרים אמן מתוך גיהנם שנאמר (ישעיה כו ב) ויבא גוי צדיק שומר אמונים וכו' מיד מתגלגלין רחמיו ביותר ואומר מה אעשה להן יוֹתֵר על דין זה כבר יצר הרע גרם להן באותה שעה, נוטל הקדוש ברוך הוא מפתחות של גיהנם ונותן לגבריאול ולמיכאל בפני כל הצדיקים כולן ואומר להן לכו ופתחו שערי גיהנם והעלו אותם מתוך גיהנם שנאמר (שם) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים, מיד הולכים גבריאול ומיכאל ופותחין ארבעים אלפים שערי גיהנם ומעלים אותם מתוך גיהנם.

ח"ת: אל תקרא חית אלא חטא, מפני שחטא נחשב להם לרשעי ישראל כצדקה כיצד בשעה שהן רואין פני גיהנם ומקבלין עליהם בעצמן דינה של גיהנם וכיון שמעלין אותן וחוזרין בתשובה לפני הקדוש ברוך הוא מיד מקבלין פני שכינה הצדיקים וחסידים שלא חטאו מעולם ומקבלין שכר על כל חטא וחטא שהיה בידם כצדקה שנאמר (יחזקאל יח כז כח) ובשוב רשע מרשעתו ויעש משפט וצדקה עליהם חיה יחיה בהם יחיה לא נאמר אלא עליהם מלמד שעליהם הוא יחיה חיי העולם הבא עם צדיקים וחסידים ותמימים וישרים וגומלי חסדים ובעלי צדקה ובעלי תורה ואנשי אמונה לעולם הבא ולא עוד אלא שמעלין אותן ומושיבין אותן בישיבה אצל השכינה מפני ששברו את לבם בתשובה לפני הקדוש ברוך הוא שנאמר (תהלים לד יט) קרוב יי לנשברי לב וגו'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

וכ"ז יהיו (כג ע"ד) בזמן תחיית המתים, שאז כל הרשעה כולה כעשן תכלה, ויתבטל אז הגיהנם ג"כ, ויהיה הגמר דין והכליון לכל רשעי עובדי אלילים ע"י הוצאת חמה מגרתיקה וכנו', כי בעת תחיית המתים יתבטל הזוהמא וכל עכירות דהגופות. ויתחלף אז כל העולם כולו למדרגה יותר נעלה, כי יהיו כל הגופות והחומריות בר ונקי מכל עכירות וזוהמא, וזך ומצוחצה כמו שבארנו בארוכה בספר הדע"ה ח"ב. ועכ"פ הרי נתבאר לנו כי מה שאמרו על אשו של גיהנם שאין לו כבייה לעולם, וכן מה שאמרו על היורד במדור הז', שאינו יוצא משם לעולם, הכוונה הוא רק כל הזמן שהעולם עומד על מדרגתה של עתה. אבל לעתיד לבוא יתבטל כל רע וכל עונש ויתוקן הכל ולא יאבד שום נפש אחת מישראל, ויזכו כולם לתחיית המתים ולחיי העוה"ב וכמו שיתבאר עוד למטה עומק הענין בזה.

אמנם דע כי גם בישראל עצמן הנה לא כל מי שאנו רואין בעינינו שהוא מזרע ישראל הוא ראה שהוא מבני אברהם יצחק ויעקב ושבטי י"ה ומע' נפש דבית יעקב ומס' רבוא שיצאו מהם, שהם צבאות ה' המיוחדים לשמו, אשר רק עליהם נאמר (דברים לב ט) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, ורק עליהם נקרא ה' אלהי ישראל, ורק עליהם נאמר (דברים יד א) בנים אתם לה' אלהיכם. ורק עליהם אמרנו שהם בטוחים כולם על השארה הנצחית שהוא לתחיית המתים ולחיי העוה"ב וככל מה שאמרנו. ואלולא החטא דעין הדעת לא היה המציאות דעובדי אלילים בעולם כלל, ולא היה יוצא מאדה"ר רק ישראל לבד. אך ע"י החטא דעין הדעת, הנה לבד מה שיצאו המציאות דעובדי אלילים בהעולם, אלא נתערב הרבה מהם בישראל ג"כ, ואמרו בתיקונים (תיקון נ' צז ע"ב) כי נתערב בישראל ה' מינים אשר סימנם הוא נגע רע, והם נפילים גבורים ענקים רפאים עמלקים, וכל אלו הה' מינים בכלל נקראו בשם ערב רב, והוא סוד הכתוב (שמות יב לח) וגם ערב רב עלה אתם. (וע' בזוה"ק בראשית כ"ה א' כ"ז ב' כ"ח ב' כ"ט רע"א משפטים ק"כ ע"ב פנחס רל"ז א' ב' תצא רע"ז רפ"ב בהעלותך קנ"ג רע"ב תשא קצ"א וכל הענין שם, ובדברי הרב בשער הפסוקים פ' שמות בארוכה הרבה) והם נתערבו בישראל, וישנם בינינו הרבה מהם וכמ"ש בגמרא (ביצה לב ע"ב) הני מערב רב קא אתו, והגם שאמרו בקידושין (דף עא ע"א) שמשפחה שנטמעה נטמעה, והם כשרים לעתיד לבא, עכ"ז הנה כל אלו שהם מנשמתין דילהון שהן גלגול דילהון, יש בהם חילוק גדול לבין ישראל גמורים, והוא כמ"ש שם (דף ע' ע"ב) מעלה יתירה יש בין ישראל לגרים, דאילו בישראל כתיב בהו (שמות כט מה) והייתי להם לאלהים, [ואח"כ] והמה יהיו לי לעם, שהוא ית"ש מקרב אותם בתחילה, ואילו בגרים כתיב (ירמיה ל כא) מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאום ה' והייתם לי לעם, [ואח"כ] ואנכי אהיה לכם לאלהים, כי אין מקרבין אותן מן השמים אלא אם כן הן מקרבין עצמן תחילה להיות טובים (כן פי' רש"י שם). וכן הוא כי בכל אלו שנשמתין שלהם הם מערב רב הגם שנולדו מישראל, הנה הם לא יזכו לכל יעודים העתידים אשר לימות המשיח ולחיי העוה"ב, אלא רק אם יהיו ראויים לכך מצד המעשים טובים שבהם, אבל בלא זה הנה יכלו גם הם בכלייה גמורה, וככל רשעי או"ה. (כד ע"א) ונאמר עליהם ג"כ (דברים יז י) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, כמ"ש בזוה"ק (בראשית כ"ה רע"ב ופ' תצא רע"ז ב') ואמרו בפ' בראשית שם (כ"ה ע"א) על הערב רב דנשמתיהו הוא מסטרא דאלין דאתמר בהון כי שמים כעשן נמלחו כו' ואלין אינון דלא בעא נח רחמי עלייהו, ואתמר בהון וימחו מן הארץ, בגין דהוא מאלין דאתמר בהון תמחה את זכר עמלק, ומשה לא אסתמר מנייהו כו' כו' ביומא דיתמחוון אלין כו' ויתחדש עלמא, הה"ד כי כאשר השמים החדשים והארץ

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

החדשה כו'²⁵⁸. ועי' בהגר"א בתיקונים (תיקון נ' צו ע"א) בארוכה, ועב"פ הוא כי הם מעורבים בישראל הרבה מאד, והרשעים שבהם יתבטלו בביטול גמור עם ביטול הרע והזוהמא כולה, אבל כל מי שהוא מכלל ישראל ממש יתוקנו כולם ויזכו כולם לתחיית המתים ולחיי העולם הבא בלי חיסור אחד מהם וע"פ מה שאמרנו.

פרק ו

לפי הנ"ל מובן מ"ט הגמ' ר"ה (יו ע"א) מבאר שה' ית' מתנהג בתחילה במידת 'ואמת' ואח"כ במידת 'רב חסד' אע"פ שבפסוק הסדר הפוך. שכן מאחר וכל העונשים אינם אלא צורך התיקון, אם כן מדת 'ואמת' שעניינו שהוא ית' משלם לכל איש כמעשהו, אינה נמשכת אלא ממדת רוב חסד, שכן דווקא על ידי שהוא רב חסד הוא שמשלם השי"ת לאיש כמעשהו שהוא גופא עניין מדת ואמת. וכמו כן מובן איך נובעת מידת ואמת (דפרשת כי תשא) מתיקון דישוב ירחמנו (דנבואת מיכה). ממילא יתבאר כיצד יתכן שעונשי שמים וגן עדן שהוא סוד התיקון, באים מאותו שורש.

והנה תיקון הדינים הוא על ידי התורה והמצוות של ישראל. וזה הרי לא שייך להשיג בשלימות מאחר שיש יצר הרע בתוכנו, ואפילו חסיד שבחסידים אי אפשר שלא יהיה בו עוון. לכן יסד המאציל שהחטא עצמו, הוא גופא גורם את העונש, ועל ידי קבלת העונש אותו שורש הרע כלה ומתבטל. וכל הנ"ל נעשה על ידי האדם, שכל יציאת הרע מהכח אל הפועל, וכל ביטולו (ע"י קבלת העונש) תלוי באדם.

כל חטא שנעשה בחיים נעשה לאחר מיתה לעונש, והעונש מכלה ומבטל את כל הרע שבו, ונשארים אז הדינים טהורים ונקיים מכל סיג ופסולת. לכן חשובים כל ישראל כמלאים מצות כרימון שכן אין חטאם קבוע בהם. ולכן כולם יזכו לכל היעודים העתידיים.

ומעתה ניהא מה שהערנו לעיל בדברי רז"ל, שאמרו בתחילה ואמת ולבסוף ורב חסד, הגם שבהכתוב נאמר להיפך, כי אחר שבארנו שכל העונשים כולם הם רק לצורך תיקון שיתוקנו עי"ז כל רשעי ישראל כולם להשארת נצחי לתחיית המתים ולחיי העוה"ב, א"כ הרי נמשך מדת ואמת מה שהוא ית"ש משלם לכל איש כמעשהו רק ממדת רוב חסד, כי ע"י שהוא רב חסד, שהוא מדה ו' היוצא מתיקון ו' שבפסוק מי אל כמוך, והוא מה שנאמר שם כי הפץ חסד הוא, שחפצו לעשות חסד עם הכל, שיוזכו הרשעים ג"כ לכל טוב הצפון אשר באור פני מלך חיים, לכך הוא משלם לאיש כמעשהו, שהוא מדת ואמת לצרפו וללבנו, כדי שיוזכה עי"ז לכל טוב העתיד וכמו שיתבאר עומק הדברים בזה למטה.

ומה שכתוב ורב חסד ואמת, הוא מרישיה לסיפיה מדריש, ומסיפיה לרישיה מדריש. מרישיה לסיפיה מדריש, כי ע"י שהוא רב חסד, לכך הוא ואמת שמשלם לכל איש כמעשהו, וכדי לתקנו כנוז, כי אלולא מדת רוב חסד היה ראוי שיקוים בכל רשע ופושע מקרא שכתוב (איוב כ ז) כגללו לנצה יאבד, ולא היה שום גיהנם ועונש לאחר מיתה כלל, כי מאי דהוה הוה, ומה תועלת יוצא מזה. וכי הוא ית"ש לנקמה הוא צריך ח"ו, ומה תועלת הוא מכל העונשים שלאחר מיתה. [ומ"ש (תהלים צד א) א"ל נקמות ה', הרי מפרש הכתוב בעצמו אל נקמות הופיע²⁵⁹, שהוא כדי להופיע מזה אורה וטובה גדולה, וכמו שיתבאר קצת סוד הדברים למטה, כי העונשים עצמן הם מתהפכים אח"כ לאור גדול]. ואי משום כדי שיהא ירא האדם מלחטוא שהוא יראת העונש, הרי האבדון הנצחי והכלייה הגמורה הוא גופה העונש שאין למעלה מזה, כמ"ש הרמב"ם ז"ל (בפ"ח מהלכות תשובה הלכה ה') וא"כ מה תועלת הוא מכל העונשים שלאחר מיתה, אך ע"י שהוא ית"ש

²⁵⁸ תרגום: על הערב רב שנשמותיהם הוא מצד אלו שנאמר בהם "כי שמים כעשן נמלחו כו", ואלו הם שנח לא בקש רחמים עליהם ונאמר עליהם "וימחו מן הארץ" מכיוון שהוא מאלה שנאמר בהם "תמחה את זכר עמלק", ומשה לא נשמר מהם וכו', ביום שימחו אלה וכו' ויתחדש העולם, והוא שנאמר "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה כו".

²⁵⁹ הגה"ה מ"י המחבר: וכמ"ש בספרי ברכה (פיסקא שמ"ג), ד' הופעות הם וכו', שלישית, לימות גוג ומגוג שנאמר אל נקמות ה' אל נקמות הופיע, ועי' סנהדרין (צ"ב ע"א).

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הפץ חסד הוא, ורוצה בתקנתן של רשעים, לכן יסד את הגיהנם וכן כל העונשים דלאחר מיתה כדי לתקנם ע"י הצירוף והליבון ולהביאם גם הם לכל יעודים העתידים, וזהו רב חסד ואמת אשר מרישיה לסיפיה מדריש.

ומסיפיה לרישיה מדריש, כי ע"י שמתנהג עם האדם במדת ואמת, ומשלם לכל איש כמעשהו, ע"ז זוכה למדת רב חסד, שהוא לקבל חסדו וטובו ית"ש בכל יעודים העתידים אשר לימות המשיח מתחיית המתים והלאה (כד ע"ב) ולחיי העוה"ב. והוא מה שאמרו בתחילה ואמת ולבסוף רב חסד. וכן הרי ניהא בזה ג"כ מה שהערנו לעיל רפ"ה איך יוצא מדת ואמת שהוא מדה ז' מתיקון ישוב ירחמנו שהוא תיקון ז' שבפסוק מי אל כמוך, אך עתה הרי הוא ניהא פשוט כי הרי לא אפשר שיתקיים הבטחת ישוב ירחמנו, שהוא לימות המשיח ולחיי העוה"ב, אלא רק ע"י מדת ואמת. והוא ע"ד שאמר הכתוב (אסתר ד ב) כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק, כי אי אפשר לכל רשע ופושע בעודו בטומאתו וצחנתו ח"ו לכנוס בהיכלי קודש הקדשים פנימה, ליהנות מזיו השכינה, ולהיות במחיצתו של הקב"ה להאיר באור פני מלך חיים, ולקבל את כל טוב הצפון אשר לימות המשיח ולחיי העוה"ב, אלא רק עד שיטהר מכל טומאתו וזוהמתו, ויתצרף ויתלבן בכל הז' מדורי גיהנם לפי פשעו ומרדו, עד שיתוקן לגמרי. והרי נמצא כי ע"י שמשלם לכל איש כמעשהו בלי ויתור כלל, שהוא מדת ואמת, הנה ע"ז יציץ ויזריח אור התיקון ז', שהוא ישוב ירחמנו, להיטיב לנו בכל יעודים העתידים. והרי אי אפשר שיתקיים הבטחת ישוב ירחמנו אלא ע"י מדת ואמת דוקא, אבל במדת ואמת הנה יתקיים הבטחת ישוב ירחמנו עכ"פ, ויזכו לזה כל ישראל כולם ממש וכנז'.

ועומק הדברים בכ"ז הוא ע"פ מה שאמרו בזה"ק (פ' שלח לך קע"ג ע"ב) בפסוק מה רב טובך אשר צפנת, מהו אשר צפנת, וכי מאן יגזול ויטול מן ידוי מה דהוא בעי למיהב דכתיב צפנת (ר"ל למה הוא צריך לגנוז ולהטמין), אלא פוק וחמי עובדין דרחמנו דעבד קב"ה, במה דאיהו מחי ביה יהיב אסותא, במה מחי בשמאלא כו', כתיב מצפון תפתח הרעה, ובצפון מחי, דמתמן נפקי כל דינין וכל גזירין קשיין, וביה שרי כל אנר טב, וכל טיבו דזמין קב"ה למיהב לישראל לזמנא דאתי קרי קב"ה לצפון, ויימא ליה בך יהבית כל טיבו וכל אנר טוב לבני כו', הב אנרין טבין דיהבית בך הה"ד אומר לצפון תני כו' כו' והיינו אשר צפנת כו' ע"ש²⁶⁰. וכן כתב הגר"א בתיקונים (תיקון כא דף מ"ז ע"א²⁶¹) כי שני דינים הן א' רצועה בישא דינא דמסאבותא על ראש רשעים יחול, ואחד דינא דקודשא יראת ה' והוא שלהובא דרחימותא, וכל התעוררות והשמחה ושכר העוה"ב וכל טובה הכל שם²⁶². וכמ"ש (תהלים לא כ) מה רב טובך אשר צפנת, בצפון (שהוא גבורה), (תהלים נג ה)

²⁶⁰ תרגום: "מה רב טובך אשר צפנת". מהו "אשר צפנת", מי יגזול ויקח מידי מה שהוא רוצה לתת, [עד כדי כך] שנאמר "צפנת"? אלא צא וראה מעשים של אהבה שעשה הקב"ה: במה שהוא מכה בדבר הזה עצמו הוא נותן רפואה. במה מכה - בשמאל וכו' נאמר "מצפון תפתח הרעה" ובצפון מכה, שכן משם יוצאים כל הדינים וכל גזרות קשות, ובו שוכן כל שכר טוב, וכל טוב שהכין הקב"ה ליתן לישראל לעתיד לבא קורא הקב"ה לצפון, ויאמר לו בך נתתי כל הטוב וכל השכר טוב לבני כו' תן שכרים טובים שנתתי בך. והוא שנאמר, "אומר לצפון תני" והיינו "אשר צפנת".

²⁶¹ ד"ה על אליו, ז"ל, ושני דינים הן א' דינא דקודשא יראת ה' והוא שלהובא דרחימותא וכל התעוררות והשמחה ושכר העוה"ב וכל טובה הכל שם וכמ"ש מה רב טובך אשר צפנת בצפון תערוך שלחן לפני כו' והוא יין המשומר בענביו המשמח כו' (ישעיה סד ג) עין לא ראתה כו' ויש יראה רעה רצועא בישא דינא דמסאבותא על ראש רשעים יחול.

²⁶² פשוטות כוונת הגר"א שם היא שהדין מתקיים על ידי המע"ט שלנו, שהם ממתיקים את הרע, וצ"ע שהרי לכאורה לא משמע כן בדברי רבינו.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

תערוך שולחן לפני (ושולחן הוא בצפון), והוא יין המשומר בענביו²⁶³, יין המשמח²⁶⁴, עין לא ראתה כו' (ישעיה סד ג) ע"ש. וכן הוא ג"כ באותיות דר' עקיבא אות ס', שגם מתן שכרן של צדיקים שבגן עדן הוא ג"כ בצפון, כי הגן עדן הוא בצפון ע"ש.

והוא סוד מעלת ויקרת הזהב על הכסף²⁶⁵, הגם שהכסף הוא מבחי' החסדים והזהב הוא מבחי' הגבורות שהם דינין, אך כשהגבורות הם נמתקין ומתבסמין, הם יותר מעולות מהחסדים, כי בהם הוא כל התעוררות והשמחה, וכן כל השלהובין דרחימו הוא מהם, וכל טוב החסדים ואורם וגילויים ופעולתם הוא רק ע"י גבורות הנמתקים.

והנה שרשן של הגבורות כולם למעלה הם כולם קודש קדשים, וממותקים ומבוסמים בתכלית המיתוק, והוא סוד מאמרם ז"ל בהגיגה (ה' ע"ב) ומי איכא בכיה (כד ע"ג) קמיה הקב"ה, והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקב"ה, שנאמר הוד והדר לפני עוז וחדוה במקומו, הא בבתי גואי הא בבתי בראי. ור"ל כי בבתי גואי ליכא בכיה*²⁶⁶, כי שם הוא הגבורות ממותקים. וכן שם (י"ב סע"ב) כתיב ישת השך סתרו כו' ומי איכא השוכא קמי שמיא, והא כתיב ונהורא עמיה שרי, הא בבתי גואי הא בבתי בראי, כי בבתי גואי שם הוא ונהורא עמיה שרי, כי שם הוא הגבורות ממותקים ומאירים בשלהובין דרחימו, ולכן שם הוא כולו אור ועוז וחדוה במקומו. והנה התפשטות הגבורות וגילויים למטה ושימתקן ושיתבסמו למטה ג"כ, הנה הוא ע"י התורה והמצוה, כי התורה היא כולה גבורות ממותקים, מימינו אש דת (דברים לג ב), ואמרו בירושלמי שקלים (פ"ו סוף הלכה א') התורה שנתן הקב"ה למשה אש לבנה חרותה באש שחורה, היא אש מובללת מאש הצובה באש ונתונה מאש, וע"י קיום התורה והמצוה נמתקים כל הגבורות ומתגלים ומאירים למטה, שהוא בעולם הזה, אשר כאן הוא כל הסיגים והפסולת שיצאו ונעשו מתוקף הדינים הקשים ע"י החסרון דהמיתוק שנעשה בעוה"ז בסיבת החטא דעין הדעת, ובסיבת כל הדורות כולם דשני אלפים תוהו. הנה ע"י קיום התורה והמצוה שהיא כולה גבורות נמתקים מתבסמין הדינין למטה ג"כ, ומתבטל ע"ז השורש דהסיגים, שהם רק מתוקף הדינין, וע"ז נכרתים כל הסיגים משורשם בקודש וממילא שמתבטלים וקלים.

והנה אלו שזכינו שיתקיים התורה בנו כמו שניתן לנו בראשונה, בקולות וברקים ומלהבות אש, אז כבר היה נתקן ונעשה המתקת כל הגבורות למטה בכל הראוי, והיה מתבטל כל הזוהמא כולה, והיה חוזר העולם לתיקונו כמו קודם החטא, וכמו שכתוב (תהלים 99 ב) אני אמרתי אלהים אתם כו'. ע' זוה"ק (ס"פ יתרו ופ' משפטים קי"ד רע"א), והנה היה הולך ומתתקן העולם מאז כמו בהתיקונים דלעתיד אשר מאחר תחיית המתים והלאה, אך מאחר שלא זכינו להאור הגדול דמתן תורה שבתחילה, ונשתברו הלוחות הראשונות, הנה נשאר היצר הרע בתקפו, ומתקיים זוהמת העולם כמקדם, ואין כח מעתה לשום אדם לקיים את כל התורה והמצוה על שלימותה כהראוי, וכמ"ש (קהלת ז ט) אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וכן (כה ע"א) אמרו במדרש (ויקרא רבה פ' י"ד סימן ה') בפסוק הן בעוון חוללת, אפי' חסיד שבחסידים אי אפשר שלא יהיה לו צד אחד מעון, והוא מהשאור שבעיסה הנשרש בכל אדם בסיבת הנחש הקדמוני, וכן הוא סוד הכוונה

²⁶³ עי' ברכות לד ע"ב.

²⁶⁴ עי' בגר"א בתיקו"ז צ"ה ע"ד ז"ל, יין המשמח הו"ה בניקוד אלקים כי טובים דודיק מ"ין ע' אנפין והוא יין המשומר בענביו, ע"כ.

²⁶⁵ עי' תיקו"ז קי"ח ע"ב: מצרף לכסף דא אברהם, וכור לזהב דא יצחק, ע"כ, ועי' ע"ח לאה ורחל פרק ג' בהגה"ה, ז"ל, ידוע כי זהב חשוב יותר מן הכסף, לכן הגבורות חשובים יותר מחסדים, ע"כ.

²⁶⁶ עי' לקמן עמוד \$122.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ג"כ באותן שאמרו (שבת נה ע"ב) כי מתו בעטיו של נחש, ור"ל שלא היה בהם אלא רק צד אחד מעון אשר מהשאור שבעיסה הנשרש בכל אדם בסיבת נחש הקדמוני. וכמ"ש הארז"ל סוד ענין הדברים בזה בספר זוהר הרקיע (דף ס"ט ודף ע'), ואמר שם כי אלולא אותו השאור שבעיסה, לא היה האדם בעל בחירה כלל, ולא היה שבר ועונש, וניתן בו כ"ז למובתו ע"ש בארוכה. והרי עכ"פ הוא כי אינו מתקיים עתה התורה על שלימותה בכל הראוי כלל, ולכן הנה מוכרח כל הרעות והתלאות העוברים על כל באי עולם. והנה הם מתוקף הדינים קשים הנמשכים ומתגלים תמיד ע"י כל עון וכל הטאת הנעשים מהתגברות הזוהמא והטומאה והרע.

והנה יסד המאציל ית"ש שכל עון וכל הטאת אחר שנעשה, הנה מתהפך הוא עצמו לדין קשה, ונעשה הוא גופא לסער מתחולל על ראש רשעים יחול, וכמ"ש (ב"ב ט"ז ע"א) הוא יצר הרע הוא מלאך המות, יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה. וכן הוא כל העונשים כולם, אשר הן בעוה"ז והן לאחר מיתה, הנה הם כולם מהחטאים עצמן, וכמ"ש (משלי יג כא) חטאים תרדף רעה, וכן אמרו ג"כ (ברכות ל"ג ע"א) אין ערוד ממית אלא החטא ממית, כי נעשה הדין והעונש מאותה הזוהמא והרע עצמו, אשר גרמו את החטא והם כולם אחד ממש, ר"ל שהזוהמא והחטא והעונש הם כולם רק מציאות אחת, אלא שמתחלפים מצורה לצורה ע"י האדם המוציא אותה מהכח אל הפועל, כי מקודם שנעשה החטא הוה הרע אשר לזה רק בכח, ואינו עדיין במציאות כלל, וכאשר האדם עושה את החטא הנה הוא הוציא והמציא את אותו הרע, והוא דבוק עמו ומיוחד בו עד שמוציא הרע את כל כחו בו שהוא העונש, ואז כלה ומתבטל מכל וכל. ר"ל כי גם כח הקדום אשר ממנו יצא אותו הרע אל הפועל, הנה מאחר (כה ע"ג) שיצא כחו בהעונש הרי אין עוד מעתה כל אותו כח להרע כלל, וכבר כלה ומתבטל. והרי נמצא כי במה שיסד המאציל ית"ש שהחטא עצמו הוא נהפך לעונש, הנה הוא תיקון גדול, כי עי"ז הולך ומתבטל הרע תמיד, וכשיכלה כל העונשים יכלה ממילא כל הרע כולו, כי אין הרע נצחי ח"ו, שהרי אדרבא הוא שהוא שורש כל ההפסד והאכזרן ההחלטי והרע והחטא והעונש כולם יתבטלו מכל וכל, כי הם כולם אחד כנוז.

והנה יסד המאציל ית"ש, שיעשה כ"ז רק ע"י האדם עצמו, ר"ל כי הן מציאות הרע שהוא יציאתו מהכח אל הפועל, והן ביטולו, הנה נעשה כ"ז רק ע"י האדם עצמו. וזהו שאמרו במדרש תנחומא (פ' בראשית סי' ז') שאין לאדם טענה על חטאיו ממה שיצר לב האדם רע מנעוריו, ומאחר שהוא רע מי יוכל לעשותו טוב, אומר לו הקב"ה אתה עושה אותו רע כו', אמר הקב"ה אתה עשית אותו רע כו', ע"ש. והוא כמו שאמרנו כי התחלת מציאות היצירה באדם הוא רק בכח, ואינו עדיין רע ממש, ורק בפעולת החטא יוצא מן הכח אל הפועל, ונעשה עי"ז מציאות הרע ממש בהאדם. וכן נעשה אח"כ ביטולו ג"כ ע"י האדם, והוא ע"י העונש שנעשה בו, ולפי ערך גודל כמות ואיכות החטא הנה נעשה מקודם כל מציאות הרע שבו, וכן נעשה אח"כ כל ביטולו בהעונש, אשר הוא ג"כ בערך זה ממש, כי הם אחד כנוז, והרי נמצא כי נעשה הכל ע"י האדם עצמו.

והנה מה שיסד המאציל ית"ש שיעשה ביטול הרע ע"י האדם עצמו, הנה פשוט הוא כי מאחר שכל התיקון והעולמות כולם שיתוקנו להאיר באור זיו שכינתו וקדושתו ית"ש מן העולם ועד העולם, שרק זה הוא תכלית כל התכליות, הנה הוא תלוי רק בביטול הרע, לכן יסד המאציל ית"ש שיעשה ביטולו ע"י האדם, כדי שיהא האדם עצמו הסיבה והגרם לכל התיקונים כולם אשר לעתיד, כי עי"ז יהנה כל א' משלו, מה שהכין לעצמו. והוא משום כי עיקר הטובה וההנאה להאדם כאשר יהנה משלו דוקא, וע"ד שאמרו (ב"מ לח ע"א) אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבין של חבירו, ונהסיבה בזה (כו ע"א) הוא משום סוד האחדות

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הגננו בהעולם, כי העולם משוכלל על סוד האחדות, וכמו שיהיה בסוף תיקון האחרון, והוא ג"כ היסוד הראשון שבה, האבן שתיה שממנה הושתת העולם (במדבר רבה פ"ב פ"ד), ולכן תכונת כל א' ליהנות משלו, ואדם קרוב אצל עצמו, כי אין אחדות יותר מעצמו אל עצמו והבן הדברים] ומשום זה יסד המאציל ית"ש שיהא האדם עצמו הסיבה והגרם לכל התיקונים כולם דלעתיד, ויהנה כל א' משלו, כי זה גופה הוא מהתיקונים דסוד האחדות השלימה.

אמנם מה יסוד המאציל ית"ש, שיהא גם מציאות הרע ויציאתו מן הכח אל הפועל ג"כ רק ע"י האדם, הוא ענין עמוק מאד, והוא נוגע לכמה סודות נעלמים אשר בארנו אותם בספר הדע"ה ח"ב. אך מה שנצרך לענינינו נאמר בקיצור נמרץ וברמז, כי הרי ענין כח המציאות כל הרע הנה נעשה שורשו בכוונה מן המאציל ית"ש, בהמציאות דתוקף הדינים קשים כאשר שהיו בלא ביסוס והמתקה כלל, והוא אחר מיתת המלכים דסוד עולם הנקודות, ואז יצא עיקר הרע במציאות נורא מאד, והיה יציאתו ג"כ מן הכח אל הפועל רק ע"י רשעת התתקע"ד דורות¹² הנזכר בכמה מקומות בדברי רז"ל, והגם שלא היה מציאותם כמו שהוא עתה, אך היו במציאות עכ"פ, והיו רשעים גדולים, כמ"ש במדרש תהלים (מזמור צ') וע"י רשעתם יצא הרע מן הכח אל הפועל ונתחרבו כולם תיכף, והרע נתהפך לסער מתהולל על ראש רשעים יחול וכמ"ש בהגינה (י"ג סע"ב).

והנה הגם שנראה כל הפעולות הללו לקלקול גדול, אך באמת היה נעשה כ"ז לצורך תיקון גדול. כי הרי יצא עי"ז כל כחות דתוקף הדינים בתכלית השלימות הנצרך להעשות לעתיד על ידיהם את כל היעודים העתידיים דשכר העוה"ב, אשר הם נעשים רק בהאורות דבחי' גבורות אחר שיתבסמו וכנ"ל. ובאשר שאין דרך לכחות הגבורות להוציאם בכל תוקפם אלא רק כשהם מתחילה בלא ביסוס כלל, כי ביסוסם הוא ע"י אור קדושתו ית"ש המתגלה בהם, שהוא חסד פשוט. ואז מאירים הגבורות בחסד, והם דינין דקודשא, שהם עונג כל העינוגים, ועדן כל העידונים, (כו ע"ג) שהוא כל טוב הצפון אשר לעתיד לבוא. אך עכ"פ כי כשהם מבוססים, אי אפשר שיתגלו בכל תוקפם, כי הרי הם כלולים בחסד, ולכן היה הצורך להוציאם מתחילה בלא ביסוס כלל כדי להוציא כחותיהם בכל תוקפם בתכלית האפשרי.

אמנם כאשר שהם בלא ביסוס כלל, והם עומדים בהעלם אור קדושתו ית"ש מהם לגמרי, הנה באמת עומדים אז בסכנה גדולה עצומה למאד, וזהו ענין כל התתקע"ד דורות שאמרנו שיצאו בעולם התוהו, שהוא אחר מיתת המלכים, והיו מתוקף דינים קשים, ועי"ז נתהפכו לדעת אחרת רח"ל, ויצא עי"ז כל הרע כולו מן הכח אל הפועל, שהוא מכחות תוקף דינים קשים ע"י רשעת התתקע"ד דורות כנז'.

והנה עליהם הוא סוד הכתוב (קחלת ד א) דמעת העשוקים ואין להם מנחם, כי הם בוכים וצועקים על מה שיצאו הם מתוקף דינים קשים כ"כ, ונעשו הם כמטרה לחיצים להוציא על ידיהם כל הכחות דתוקף הדינים, ע"י שניתנו בסכנה גדולה כזה, עד שכמעט היו כמוכרחים ואנוסים על כל מעשיהם, מאחר שנעשה כל מציאותם מתוקף הדינים אשר הם בלא ביסוס כלל. אמנם עתידיים גם הם להתנחם לעתיד לבוא, ומה גם כי באמת הם אינם יחידים כזה, כי משתתפים עמהם כל הדורות כולם אשר עד ביאת המשיח, כי כל זמן הגלות הוא העולם תוהו, וצדיקים הם מועטים, ועי"ז הנה הוא כל הרעות והתלאות העוברות על כל באי עולם. ומי שאינו מתקן בהתלאות דהעולם הזה, הנה הוא נידון בהעונשים דאחר מיתה, כל א' לפי מעשיו, כי כל חטא נתהפך לעונש, כי הם אחד כנ"ל. ואחר שנעשה העונש הנה כלה ומתבטל כל הרע שבו לגמרי, ונשארו אז כל תוקף הדינים וכל כחותיהם שיצאו ונתגלו עי"ז טהורים ונקיים מכל סיג ופסולת, והם ראויים לקבל עתה

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כל ביסוס והמתקה מאור קדושתו ית"ש, ונכללו כולם עם שרשם שבקודש הקדשים, ונעשים מאז לרשפי אש שלהבת י"ה, שלהובין דרחימו, אשר שם הוא כל טוב הצפון לכל היעודים העתידיים. (כו ע"א)

והנה הביסוס והמתקה מאור קדושתו ית"ש הנמשך ומתגלה בכל תוקף הדינין אחר שנעשה בהם העונשים, הנה הוא ג"כ בסיבת וגרם כל אדם בעצמו, וכמו שאמרו במדרש הנעלם (בזוהר חדש בראשית יז ע"א) בפסוק אלה תולדות השמים, אמר רב הונא אין לך רשע מישראל שאין לו מעשים טובים דמעלייא להו לעלמא דאתי, והוא כמו שאמרו ג"כ (עירובין י"ט ע"א) פושעי ישראל מליאים מצות כרימון, ובוה הרי יזכו התתקע"ד דורות ג"כ, כי הם מתגלגלים בכל דור. והרי עכ"פ הוא כי כל ישראל כולם יזכו לכל יעודים העתידיים, ונעשה כ"ז לכל א' בסיבתו עצמו, כי כבר יסד המאציל ית"ש עלילות ופעולות נפלאות על זה, שגם הרשע שבישראל מכין לעצמו את היעודים העתידיים אשר בחיים הנצחי.

וזה סוד מאמרם ז"ל באד"ר (קלג ע"א) הנ"ל פ"ה בסוד התיקון דעובר על פשע, שנעשה מפשע שפע, והוא ע"פ מה שאמרנו, כי ע"י שנתהפך לעונש, ע"י כלה ונתבטל הטומאה והרע שבו, ונשארו כל מציאות הכחות שנתגלו ע"י טהורים ונקיים ונכללו בשרשם ומתבסמים. והרי נעשה הקלקול לתיקון, ומתהפך הפשע לשפע. וזהו שאמרו באד"ר שם באריך אנפין כתיב ועובר על פשע, וכתיב ורוח עברה ותטהרם, כי שם אינו נוגע החטא כלל. והנה מתגלה שם התיקון תיכף ע"י רוחא דפרדשקא דנשיב ממנו כמ"ש שם (קל ע"ב) לדחות ולהרחיק כל סיג ופסולת, וזהו שאמר ורוח עברה ותטהרם, ומגיע ומתעורר למעלה גילוי הגבורות מבוסמים תיכף, ונעשה שם הכל לתיקונים, ועומדים כולם מוכן על²⁶⁷ לעתיד לבוא. וזה סוד מ"ש (איוב יד ד) מי יתן טהור מטמא לא אחד, והוא נדרש הן למעלה והן למטה. כי למעלה והוא במקום שאין מגיע הטומאה והרע כלל, ונעשה שם הכל לתיקונים, הרי נתקן ונעשה הטהור מטמא תיכף כנז'. וכן נדרש למטה, כי הרי אחר שנתהפך כל חטא ועון ופשע לעונש, וע"י הנה כלה ומתבטל הטומאה והרע, ומתגלה אח"כ התיקון והטוב שבה גם למטה, ונעשה גם למטה מפשע שפע, וכמו שיהיה לעתיד, והרי מתתקן ונעשה טהור מטמא, וכמ"ש בזוה"ק (פקודי רלו ע"ב) בסוד פרה אדומה, דהא (כו ע"ג) בקדמיתא טמא והשתא דאתעביד ביה דינא ואתיהיב ליקידת אשא בנורא דדליק²⁶⁸ כו', השתא איהו טהור מטמא, טהור דנפיק מטמא, וכן הוא בענינינו. והנה נעשה כ"ז הן למעלה והן למטה הכל ע"י האדם, כי מציאות הרע שהוא תולדות תכלית הגבורות היותר קשים, הרי יוצא הוא מן הכח אל הפועל רק ע"י האדם, וכן אח"כ כל ביטולו שכלה ומתבטל בהעונש שהוא כל הרעות והתלאות דהעולם הזה, וכן האש של גיהנם דלאחר מיתה, אשר כ"ז הוא מהמציאות עצמו דהרע שנעשה ע"י החטא. והוא הולך ומתבטל בהעונש אשר מתייסר האדם בו, וע"י כ"ז נטהרו כל אותן מציאות הגבורות שיצאו ונמצאו ע"י האדם עצמו, ונכללו בשרשם ומתבסמים. כי מאחר שנטהרו הרי נתבטל המחיצה והמסך מבדיל אשר בינם לבין שורשם, וממילא שנכללים למעלה בקודש הקדשים, ובפרט ע"י המצות ומעשים טובים שישנם לכל רשע מישראל עכ"פ, כנ"ל מגמרא זו"ח, וע"י כ"ז הנה מתבסמים ונמתקים כל אותן הגבורות כולם, ונעשה בהם כל יעודים העתידיים ושכר העוה"ב. והרי נמצא כי יזכו כל ישראל כולם עכ"פ לטוב העתיד מאשר הכין כל א' לעצמו ע"י המאורעות כולם שנעשה בו.

²⁶⁷ נדצ"ל עד.

²⁶⁸ תרגום: בתחילה היה טמא ועכשיו שנעשה בה דין וניתן לשריפת אש באש שורפת וכו'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

תמצית דברי האבני מילואים :

בעניין הגמ' (חגיגה ה ע"ב) ואם לא תשמעוה במסותרים תבכה נפשי מפני גוה. אמר רב שמואל בר אינאי משמיה דרב, מקום יש לו להקדוש ברוך הוא ומסותרים שמו. מאי מפני גוה, אמר רב שמואל בר יצחק מפני גאוותן של ישראל שניטלה מהם ונתנה לעובדי כוכבים. רב שמואל בר נחמני אמר מפני גאוותה של מלכות שמים. ומי איכא בכיה קמיה הקדוש ברוך הוא, והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקדוש ברוך הוא שנאמר הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו. לא קשיא הא בבתי גואי הא בבתי בראי. ובבתי בראי לא והא כתיב ויקרא אדנ"י ה' צבאו"ת ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק, שאני חרבן בית המקדש דאפילו מלאכי שלום בכו שנאמר הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון, עכ"ל. ויש ב' גרסאות אם גורסים שהבכי היא בבתי גואי או בבתי בראי.

לפי הגרסא שהבכי הוא בבתי בראי ולא בבתי גואי פירוש המאמר שבתי גואי הוא היכלות דאצילות ובבתי בראי הם היכלות דבי"ע (וכן אפשר לפרש דהיכלות דאוי"א הם בתי גואי, והיכלות דזו"ן הם בתי בראי, כי הזו"ן הם למטה מהפרסא ולבר מגופא.), ולומר לך שבחרבן היה בכי גם בבתי גואי.

עוד מש"כ ומסותרים שמו יש לו ג"כ ב' בחי', א' בהיכל קה"ק דבריאה ששם מתלבש מלכות דאצילות, ושם נקראת המלכות אסתר ע"ש שהיא בהסתר, ושם גילוי של אצילות והוא בשם אלקים, שכן שם הוי"ה מתלבש באדנ"י. וזה פירוש הגמ' והא כתיב ויקרא אדנ"י יהו"ה צבאו"ת ביום ההוא וכו'.

אמנם קשה מש"כ שבחרבן אפילו בבתי בראי בכו, מה הרבותא שמלאכי השלום בכו, מלאכים אינם בעלי בחירה, וכאן בחרבן נשתנו כל סדרי בראשית.

אם כן מסותרים היא בי"ה כנ"ל וזה במילוי היו"ד ה"ה, והוא מקום הגאווה.

בזמן הבית, מלכות דאצילות ירדה בבית המקדש, והיה איחוד של בית המקדש של מעלה עם של מטה, ובחרבן נפרדו.

וכל הנ"ל לפי עיקר הגרסא אבל לפי גרסת הפרדס רימונים שמקיים גרסת רש"י שבכי בבתי גואי ובבתי בראי אין בכי הוא משום שעיקר הדין נשפע רק מלמעלה, כי אין למטה אלא מה שמקבלים מלמעלה. אמנם קשה ע"ז, שכן כל הדינים שלמעלה הם כולם ממותקים.

*אבני מילואים

(כד ע"ד) כן הוא לפי גירסא הקדומה הישנה, אבל לשון הגמרא אשר לפנינו והוא גירסת רש"י ז"ל הוא להיפך וזה לשון הגמרא שלפנינו, ואם לא תשמעוה במסותרים תבכה נפשי מפני גוה, אמר רב שמואל בר אינאי משמיה דרב מקום יש לו להקב"ה ומסותרים שמו, מאי מפני גוה אמר רב שמואל בר יצחק מפני גאוותן של ישראל שניטלה מהם ונתנה כו', ר' שמואל בר נחמני אמר מפני גאוותה של מלכות שמים. ומי איכא בכיה קמיה הקב"ה, והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקב"ה שנאמר הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו, לא קשיא הא בבתי גואי הא בבתי בראי. ובבתי בראי לא והא כתיב ויקרא אדנ"י ה' צבאו"ת ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק, שאני חרבן בית המקדש דאפילו מלאכי שלום בכו שנאמר אראלים צעקו חוצה, מלאכי שלום מר יבכיון עכ"ל הגמרא. ופי' רש"י בבתי גואי, איכא, דכתיב במסותרים: הכי גרסינן, ובבתי בראי ליכא והכתיב ויקרא, וכל קריאה השמעת קול היא, עכ"ל רש"י. והנה גירסא זו הובא בכמה ספרים שאחר זמן רש"י ז"ל, בספר העקרים מאמר ד' פ' כ"ג, בספר העקידה שער פ"ו, כן הוא ג"כ בילקוט ירמיה י"ג בפסוק במסותרים תבכה נפשי²⁶⁹, כי גם הילקוט היה אחר זמן רש"י ז"ל כנודע בספרי חכמי חוקרי הדורות, ע' סדר הדורות סוף ח"א. אמנם מדברי רש"י ז"ל שכתב, הכי גרסינן, הרי מבואר שהיה לפנינו גירסא אחרת, וכן כתב הרדב"ז בספר מגן דוד אות ב, כי גירסת ספרים הישנים הוא כאן בבתי בראי כאן בבתי גוואי, ובבתי גואי מי ליכא והכתיב ויקרא, וכן הוא בספר שערי צדק להר"י גיקטלייא ז"ל כגירסא הישנה ע"ש בספרי בינה, וכן כתב ג"כ רבינו טודרוס הלוי ז"ל בספר אוצר הכבוד, במסכת

²⁶⁹ הגה"ה מהמחבר: כתבתי זה ע"פ נוסח הילקוט, דפוס ווארשא תרל"ו, אמנם אח"כ ראיתי בילקוט דפוס ישן לובלין, וכתוב שם ג"כ כגירסת רבינו חננאל ז"ל, ובבתי גואי ליכא והא כתיב וכו'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הגיגה שם, יש ספרים שכתוב בהן ובבתי בראי לא (והיא גירסת רש"י ז"ל) ואי אפשר לומר כן כו' ע"ש (ויש שם היסוד לשון קצת).

ועתה הנה זכינו לדברי רבינו הננאל הנדפס מכ"י בש"ס החדש דפוס ווילנא, וכתב הוא ג"כ רק ע"פ גירסא הישנה כמ"ש הרדב"ז, והנה ע"פ גירסת רש"י ז"ל היה סברת הגמרא מקודם, כי בבתי גואי איכא בכייה ובבתי בראי ליכא, אבל לגירסא הישנה הוא בהיפך כי בבתי גואי ליכא ובבתי בראי איכא, אמנם לפי המסקנא היה בחורבן ביהמ"ק הבכייה בכל מקום, ובוה אין חילוק בין הגירסאות. אבל זולת החורבן הרי יש חילוק בין הגירסאות מהיפך אל היפך, והנה מה שמכריח לרש"י ז"ל לשנות את הגירסא הרי פשוט הוא משום שלשון במסותרים הוראתו הוא רק על בתי גואי, וע' ר"ח ז"ל שאמר שמקום הנקרא מסותרים בבתי בראי הוא, אבל בבתי גואי ליכא בכייה, והוא לפי גירסא הישנה אך עדיין הדבר צריך תבלין.

אמנם הנה ענין בתי גואי ובתי בראי אמרו בוזה"ק (שמות י"ח רע"א) כי בתי גואי הוא היכלות דאצילות, אבל בתי בראי הוא היכלות דהעולמות ב"ע, ומבואר שם ג"כ כי בחורבן ביהמ"ק היה הבכייה גם בבתי גואי, אבל זולת החורבן אין עצבון לפני הקב"ה רק בבתי בראי לבר ולא בבתי גואי ח"ו כמבואר בוזה"ק (פ' ויקרא ט"ו ע"ב), והוא כמ"ש רבינו הננאל ז"ל וכגירסא הישנה. אמנם הנה יש ענין עוד בבתי גואי ובבתי בראי ושניהם הם באצילות עצמו, כי האותיות י"ה דהשם הם הבתי גואי ור"ל היכלות דא"א, אבל האותיות ו"ה דהשם הם הבתי בראי, ור"ל היכלות דזו"ן, כי הזו"ן שהם למטה מהפרסא דא"א והם בנה"י שלו, איהו בנצח ואיהי בהוד, וכל נה"י הם לבר מגופא וכמ"ש בספרד"צ רפ"ב (יח ע"א) אדם לבר היא, ע"ש בהגר"א, וכן האו"א נקראים בשם נסתרות, וכמ"ש אליהו זל"ט (חק' תיקו"ז יט ע"א), לכן הם הבתי גואי, אבל הזו"ן הם הנגלות והם הבתי בראי. וכן אמר הרב בפנימית וחיצונית (דרוש ט') כי או"א הם הבתי גואי, ור"ל על ההיכלות דא"א וכנז'. והרי נתבאר {כה ע"ב} ענין הבתי גואי והבתי בראי שהם בב' בחי', אחד הוא כי האצילות הוא הבתי גואי והבי"ע הם הבתי בראי, והשני הוא באצילות גופה כי או"א הם הבתי גואי והזו"ן הם הבתי בראי.

ועד"ז הוא ג"כ מה שאמרו מקום יש לו להקב"ה ומסותרים שמו, הוא ג"כ בב' בחי', אחד הוא בהיכל קודש הקדשים דהבריאה אשר שם מתלבש המלכות דאצילות בסוד (יחזקאל א טו) אדם היושב על הכסא, ונקראת בשם אסתר על שהיא מסתרת בראש הבריאה, כי אסתר הוא לישנא דסתרא כמ"ש ברע"מ (פ' תצא רע"ו ע"א), וכמבואר כ"ז בדברי הרב בשער כסא הכבוד ע"ש (פ' ב' ה' ו'), והיא מה שאמרו מקום יש לו להקב"ה ומסותרים שמו. וזהו מה שאמר רבינו הננאל כי מקום הנקרא מסותרים בבתי בראי הוא, כי הרי הוא בהיכל קודש הקדשים דעולם הבריאה, שהיא מבתי בראי כנז'. ורק שם נקראת השכינה בשם אסתר משום שהיא נסתר שם כנ"ל, כי באצילות אשר שם הוא מקומה העיקרי, וכמו שיסדו (תפילת עלינו לשבח) ושכינת עוזו בנבהי מרומים, הנה שם הוא בכל גילוייה, ושם היא בה' אחרונה דהוי"ה, אבל ביורדת בב"ע מסתרת ומתלבש הוי"ה באדנ"י²⁷⁰, וכן נקרא בבריאה בשם אלהים שהוא נימטריא הכסא (שעה"כ דרושי העמידה ו'), כי עולם הבריאה הוא עולם הכסא כגודע, אבל בעולם האצילות היא בשם הוי"ה גופה, ה' אחרונה דהוי"ה, כי שם היא בכל גילוייה כנז'.

והנה בתחילת השקלא וטריא דהגמרא כשמתרין הגמרא כאן בבתי בראי כאן בבתי גואי, כי בבתי גואי לית בכייה והבכייה היא רק בבתי בראי, היה סובר המקשן (או

²⁷⁰ עי' בבהגר"א על ספד"צ כ ע"ג.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שהסתמא דגמרא גופא שקיל וטרי בזה ומבאר ומפרש שלא נאמר) כי גם בעת החורבן היה הבכיה רק בבתי בראי, ומה שכתוב במסותרים תבכה נפשי הוא באותו המקום אשר שמו מסותרים, שהוא בהיכל קודש הקדשים דהבריאה, ששם מתלבש ומסתתר שם השכינה כנוז, ושם היה הבכיה שהוא לעולם רק בבתי בראי, ולכן מקשה ובבתי גואי מי ליכא, והא כתיב ויקרא אדנ"י יהו"ה צבאו"ת ביום ההוא לבכי ולמספד כו', והנה נכתב בהמקרא הזה ג' שמות אשר הם כוללים את כל הב' בחי' דבתי גואי שאמרנו לעיל, כי שם אדנ"י הוא במלכות דאצילות כמ"ש בזוה"ק (ויקרא דף י"א א' ב') ובכ"מ (ומה שאמרנו לעיל שהוא בבריאה, ר"ל כי בבריאה מסתתר גם השם הוי"ה שבה רק בשם אדנ"י, ולא ניכר רק אור דשם אדנ"י לבד, נכתב בהוי"ה ונקרא באדנ"י, אבל באצילות הוה השם הוי"ה שבה העיקר, ושם אדנ"י טפל, כי הוא רק על שהיא השורש דהעולמות בי"ע, והוא החיצונית שבה, אבל עצמותה היא ג"כ רק השם הוי"ה, והיא הוי"ה דמילוי ההי"ן שהוא שם ב"ן, שהוא הוי"ה כפולה²⁷¹, ע"ש שנכלל בה כל האצילות כולו, והיא הה' אחרונה דהוי"ה הכללית, כי יש כללית ופרטית, שבכל א' בפנ"ע מאיר האור דכל שם הוי"ה כולו, והוא לבד השם הוי"ה הכללי הכולל את כל האצילות כולו בהאור דשם הוי"ה אחד, ובזה הוה המלכות רק אות אחד ממנו שהוא הה' אחרונה. וכן הוא במדרש פסיקתא רבתי (פיסקא כא) שמו של הקב"ה הוא צבאות, אמר ר' יהודה בר סימון לא סוף דבר כל שמו אלא אפי' אות אחת משמו עושה צבא ככל שמו, והוא כמו שאמרנו שכל אות מהשם הוי"ה ב"ה הוא כולל כל השם והרי נכלל כל השם הוי"ה כולו בהה' אחרונה ג"כ, והוא השם הוי"ה שבהמלכות דאצילות, והוא עצמותה העיקרית דהאצילות שבה. וע"ש שהיא השורש דהעולמות בי"ע נעשה בה הגילוי דשם אדנ"י ג"כ (וכן כל השמות כולם) והוא בחיצוניותה, והרי עכ"פ הוא כי השם אדנ"י הוא במלכות דאצילות, והוא השם אדנ"י שבהמקרא דענינינו) ושם הוי"ה צבאו"ת היא בנה"י דאצילות (כמ"ש בתיקונים תיקון י"ח (לד ע"א) הוי"ה צבאו"ת ברית מילה ותרין ירכי קשוט) וכן הם כוללים חג"ת דאצילות כמ"ש הרב בכוונת קדושה, וע' בהקדמת תיקונים (י"א סע"ב) ובהגר"א שם (כה ע"ד) ד"ה אינון²⁷², ובזוהר ויקרא (י"א ע"ב), והרי נכלל בהשם אדנ"י הוי"ה צבאו"ת כל הזית דאצילות שהם הבתי גואי דבחי' הא' שאמרנו לעיל. והנה כתוב שם השם הוי"ה בניקוד אלהים שהוא בינה כמ"ש בזוהר (ויקרא י' סע"ב) והיא אימא עלאה הכלולה מהכמה אבא, וכמ"ש בפ' אחרי (ס"ה ע"א) ע"ש בהגהות מהרח"ו אות ז'²⁷³, והרי כלול בהשם הוי"ה אשר בניקוד אלהים או"א (וע' זוהר (בראשית כ"ו ע"א) הוי"ה אלהים או"א) והם הבתי גואי דבחי' הב' שאמרנו לעיל.

וזהו שמקשה הגמרא ובבתי גואי מי ליכא, והכתיב ויקרא אדנ"י הוי"ה צבאו"ת ביום ההוא לבכי ולמספד כו', ונכתב כאן השם הוי"ה ב"ה בניקוד אלהים, והרי מרומז בהשמות הללו כל הב' בחי' דהבתי גואי הנ"ל, והרי ישנם בכיה בכל הבתי גואי ג"כ. ומתריץ הגמרא שאני חורבן ביהמ"ק דאפי' מלאכי שלום בכו, שנאמר הן אראלים צעקו חוצה מלאכי שלום כו', ולכאורה הוא תמוה מאחר שהוכיח שהיה הבכיה רח"ל גם בהבתי גואי אשר לעילא לעילא, א"כ מאי אפי', ומאי רבותיה מהמלאכי שלום. אך הענין הוא במה שנודע כי המלאכים אינם בעלי בחירה מעצמם, והם קבועים ועומדים בכל תכונותיהם, וע"ד האש ומים שהאש הוא יבש והמים הוא לח, ואי אפשר שיתחלפו

²⁷¹ עי' ע"ח שער רפ"ח פרק ג'.

²⁷² עיי"ש שנתבאר שהו"ה צבאו"ת הוא חג"ת נה"י.

²⁷³ ששם הוי"ה הוא יסוד דאבא, והניקוד אלקים שבו הוא אימא.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ויתפכו מזה לזה, כן הוא בהמלאכים, שמי שממונה על השלום שהוא כלי המחזיק כל מיני טובה וברכה, אי אפשר שיתחפך לבכי וליגון ואנחה. אך בעת החורבן רח"ל הנה נשתנו סדרי בראשית למעלה ולמטה, וכמו שדרשו רז"ל ג"כ בפסוק חלל ממלכה ושריה והובא ברש"י שם (איכה ב ב) שנתחלפו שרי מעלה כנודע. וזהו מה שאמר שאני חורבן ביהמ"ק שהרי נשתנו שם כל סדרי בראשית, ולכן אין לתמוה על מה שהיה אז הבכיה גם בהבתי גואי אשר לעילא לעילא, וכן אמרו במדרש תהלים (מזמור כ) כשחרב בית המקדש ניתן קול בכיה ויללה בכל העולם שנאמר ויקרא אדנ"י ה' צבאו"ת ביום ההוא לבכי ולמספד כו', אמרו לפניו מלאכי השרת וכי יש לפניך דברים הללו והא כתיב הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו, אמר להם וכי ביתי אינו חרב ובני מסורין בקולרין ואיני מיצר, לא כך כתיב עמו אנכי בצרה כו' ע"ש. והרי נמצא כי בעת החורבן היה הבכיה גם בהב' בחי' דבתי גואי אשר לעילא לעילא, ומכש"כ שהיה הבכיה למטה וכנ"ל ממדרש תהלים, שהיה ניתן קול בכיה ויללה בכל העולם.

אמנם מ"ש במסותרים תבכה נפשי ואמרו מקום יש לו להקב"ה ומסותרים שמו, הרי אי אפשר עתה לפרש כנ"ל שהוא על היכל קודש קדשים דהבריאה, מאחר שהרי למסקנת הגמרא היה הבכיה גם בהבתי גואי דהאצילות וכנו', אך הנה יש עוד בחי' ב' דמקום המסותרים אשר הוא למעלה למעלה והוא בהבתי גואי דבחי' העליונה שאמרנו לעיל, שהוא בהאותיות י"ה דהשם שהם או"א. הנה יש שם ג"כ מקום אחד הנקרא מסותרים, ועליו נאמר במסותרים תבכה נפשי מפני גוה, והוא כמ"ש הארז"ל בשער רוח הקודש בתיקון גאווה וכן בספר היחודים שם, כי הנה עון הגאווה הנה הוא נוגע עד האותיות י"ה דהשם, שהוא גימ' גאווה, אמנם אין החיצונים נוגעים ח"ו בהאותיות י"ה עצמן אלא רק במילואם, והנה יש להאותיות י"ה ג' מילואים אחד ב'י כזה יו"ד ה"י, ואחד בא' יו"ד ה"א, ואחד בה' יו"ד ה"ה, ופגם הגאווה הנה הוא נוגע במילוי האחרון אשר בה', ורק באותיות המילוי לבד שהם וד"ה אותיות דו"ה, שהוא גימ' גאווה. והנה אותיות המילוי הוא נקרא מסותרים, כי המילוי הוא נסתר ונעלם תוך אותיות הפשוטות, וזהו שאמר במסותרים תבכה נפשי מפני גוה (וכתב גוה חסר א' מפני הפגם שנעשה בו, כי לא יאתה הגאווה אלא להקב"ה כמ"ש (תהלים צג א) ה' מלך גאות לבש, וכתוב גאות לשון רבים שהוא א' על פשוטו וא' על מלואו כנו', והם שניהם רק להקב"ה לבד, וכשנעשה פגם בהמילוי אמר במסותרים תבכה נפשי מפני גוה, ר"ל מפני (כו ע"ב) הפגם שנעשה בו, והוא מה שאמרו מפני גאוותה של מלכות שמים שניטלה רח"ל, וכשירד למטה אינו יורד ח"ו כמו שהוא למעלה, ח"ו וח"ו, לכן כתיב (גוה חסר).

והנה הג' מילואים הנ"ל אשר בה' שהם ה"י ה"א ה"ה הם גימט' א"ל והוא השם א"ל אשר בהי"ג מדות הרחמים א"ל רחום וחנון כו', והשם א"ל הוא התיקון הראשון מהי"ג ת"ד²⁷⁴ והוא תחת פאות הראש²⁷⁵, הפאות העליונים של הזקן הסמוך להאזניים (ושם הוא סוד (תהלים קיח ה) מן המצר קראתי י"ה, כי הוא משכן י"ה כנו', ולמעלה הוא מצר ולמטה שהוא סמוך להפה הוא מתרחב), והנה הם ב' שמות א"ל אחד מימין ואחד משמאל, וכל א' הוא כלול מג' שהם א"ל שד"י, א"ל הוי"ה, א"ל אדנ"י והרי הם ו' פעמים א"ל, וכולם יוצאים מהשם י"ה במילואו כנ"ל, וששה פעמים א"ל הוא גימ' מקום, וזה סוד שאמרו מקום יש לו להקב"ה ומסותרים שמו, כי מציאותו הוא בהו' פעמים א"ל שהם גימ' מקום הנעשה מהאות ה' בהג' מילואים שבו, אך הפגם הנה הוא רק בהמילוי לבד, שהוא המסותרים, ורק

²⁷⁴ כלומר דא"א. ועי' אד"ר קלא ע"א וקלג ע"ב ובבהגר"א על ספד"צ יט ע"א.

²⁷⁵ עי' שער א"א פרק יא.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בהמילוי ה' לבר שהוא המילוי האחרון, שהם אותיות דו"ה שהוא גימ' גאווה. וזהו שאמר במסותרים תבכה נפשי מפני גוה מפני גאווותה של מלכות שמים שניטלה בעת החורבן רח"ל, כי חורבן בית ראשון היה נוגע עד הה' ראשונה דהשם הוי"ה ב"ה, וכמ"ש בזה"ק (שמות ט' ע"ב, וע"ש ד' ע"א, ובראשית כ"ו ע"א) ובה' ראשונה שהוא מיוחד תמיד עם הי' (כי הם תרין ריעין דלא מתפרשין (זהר ויקרא ד ע"א)) שם הוא גאווותה של מלכות שמים, וכמ"ש (תהלים צג א) ה' מלך גאות לבש כנוז.

והרי נתבאר לנו בכ"ז כי ישנו מקום המסותרים גם בהבתי גואי אשר באצילות, והרי הם ב' בחי' מקום המסותרים, אחד בבתי בראי והוא בהיכל קודש הקדשים דעולם הבריאה כנ"ל בדברינו, ואחד בבתי גואי דהאצילות שהוא בהמילוי דהאותיות י"ה, ובעת החורבן היה הבכייה בשניהם וזהו שכתוב במסותרים לשון רבים.

והנה על אלו שני בחי' הבכייה אשר היה בהב' בחי' דמקום המסותרים, הנה על זה הוא מאמרם ז"ל בחגיגה שם (דף ה ע"ב) שאמרו שם מאי מפני גוה, אמר רב שמואל בר יצחק מפני גאווותן של ישראל שניטלה מהם וניתנה כו', ר' שמואל בר נחמני אמר מפני גאווותה של מלכות שמים. והנה רב שמואל בר יצחק מדבר בהבכייה אשר במקום המסותרים שבבתי בראי, כי שם הוא גאווותן של ישראל, כי סוד השכינה אשר בהיכל קודש הקדשים דעולם הבריאה, הנה בזמן שבית המקדש היה קיים ירדה היא בהיכל קודש הקדשים אשר בבית המקדש של מטה, כי הוא מכוון נגד היכל קודש הקדשים דעולם הבריאה, כמ"ש האריז"ל בדרושי מ"ן ומ"ד (סוף דרוש א'), והוא בית המקדש של מעלה, שעליו אמרו רז"ל (חגיגה יב ע"ב) כי מיכאל השר הגדול עומד ומקריב שם נשמותיהן של צדיקים לפני הקב"ה, וכמו שמבואר במדרש הנעלם בזהר חדש (פ' נח נא ע"א בד"ה הפתח השלישי) (ואמר שם כי הוא אינו ע"ד שאר הקרבנות, אלא רק כאדם המקריב דורון לפני המלך, כן מקריב מיכאל השר הגדול את נשמותיהם של צדיקים לפני השכינה אשר בבית המקדש של מעלה, שהוא היכל קודש הקדשים דעולם הבריאה) ובזמן שבית המקדש היה קיים, ירד הבית המקדש של מעלה בתוך בית המקדש של מטה, ועל דרך שאמרו בסוכה (ה' ע"א) אישתרבוני אישתרבב ליה כסא, וכן התפשט האצילות עד הארון והכרובים, וקבלו אז כל העולמות ביי"ע את היותם ושפעם רק דרך בית המקדש של מטה. והיה הכוונה בכ"ז כדי להצטמצם ולשכון משם בתוך ישראל עצמן, וכמ"ש (שמות כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם²⁷⁶, וזה היה בקשת משה רבע"ה (שמות לד ט) ילך נא אדנ"י בקרבנו, בקרב ישראל ממש, והיא גדולה ומעלה שאין למעלה מזה, וכמ"ש הגר"א באד"א (פ' תשא²⁷⁷) ע"ש, והיא גאווותן של ישראל.

ובעת החורבן רח"ל נסתלקה שכינה למעלה, וכמ"ש ראש השנה (כו ע"ד) (לא ע"א) עלתה וישבה במקומה כמו שנאמר אלך אשובה אל מקומי, ונמשך עתה השפע דרך דרכים עקלקלות מאד, ע' זוהר (פ' תרומה קנב ע"ב), וזהו שאמר רב שמואל בר יצחק מפני גאווותן של ישראל שניטלה מהם וניתנה כו', ומדבר רב שמואל בר יצחק על הבכייה אשר במקום המסותרים שבבתי בראי, ששם הוא הבכייה על גאווותן של ישראל שניטלה, אבל ר' שמואל בר נחמני שאמר מפני גאווותה של מלכות שמים, הנה הוא מדבר על הבכייה שבמקום המסותרים אשר בבתי גואי דהאצילות, אשר שם נאמר (תהלים צג א) ה' מלך

²⁷⁶ עי' בהגר"א על תיקו"ז קו ע"ג בשם זהר תרומה קמו ע"א.

²⁷⁷ וז"ל: ...בתחלה לא בקש (משה רבינו) רק 'ללכתך עמנו', עכשיו בקש "בקרבתנו", כי ידוע כי כבודו שורה בקרב המלאך או ישראל. וכאן בקש משה דבר גדול וטוב אשר אין אחריו עוד, והבטיח לו יתברך גם על זה.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

גאות לבש, שהוא באותיות י"ה דהשם וכנ"ל. ובזמן שבית המקדש היה קיים, שהיה גילוי שכינה למטה, אז נתקיים ה' מלך גאות לבש, כי היה גאוותה של מלכות שמים נתגלה בכל הארץ. אבל בעת החורבן רח"ל אז נאמר במסותרים תבכה נפשי מפני גוה. וע' בדברי הרב בשער מיעוט הירח (פ' ב' ג'), וגאוותה של מלכות שמים היא בהאותיות י"ה דהשם, וגאוותן של ישראל הוא בהאותיות ו"ה דהשם. והנה הם תלויים זה בזה, כמ"ש במגילה (כ"ט ע"א) ובמדרש תהלים (מזמור ט' סי' י"ד) ובכ"מ. והוא ג"כ ענין השם שלם וכסא שלם שאמרו בפסיקתא (פיסקא זכור) והובא ברש"י סוף בשלח, כי השם שלם הוא גאוותה של מלכות שמים, וכסא שלם שם הוא גאוותן של ישראל. וכמ"ש (דברי הימים א פרק כט כג) וישב שלמה על כסא ה', וע' זוה"ק (ויחי רמ"ג סע"א²⁷⁸) ובתז"ח (ל"ז ע"ב²⁷⁹) וכן הוא בתיקונים (תיקון כ"ב ע"ו ע"א²⁸⁰) ודי בזה בעת.

והנה כ"ז שכתבנו הנה הוא לפי הגירסא הקדומה והישנה כמבואר ברבינו חננאל, והיא העיקרית כמ"ש הרדב"ז ורבינו טודרוס הלוי באוצר הכבוד וכנ"ל. אמנם מצאנו לאחד קדוש מחכמי האמת מארי דרזין, הוא רבינו הקדוש הרמ"ק ז"ל בספר הפרדס שער מהות והנהגה פ' י"ב, שמקיים שם גירסת רש"י ז"ל שבבתי גואי איכא בכיה ובבתי בראי ליכא, משום שעיקר הדין הרי נשפע רק מלמעלה, כי אין למטה אלא רק מה שמקבלים מלמעלה. ולכן אמרו שבבתי בראי ליכא, כי אין להם מעצמם כלום, אבל בבתי גואי איכא, כי שם הוא המקור. ומביא שם איזה מאמרי זוהר לראיה על דבריו. אמנם אני בעניי הנה עיקר דבריו ז"ל בזה הם תמוהים בעיני למאד, כי הרי נודע ומפורסם הוא שכל הדינין שלמעלה הם כולם ממותקים ומבוססים, והם בשלהובין דרחימו, וזהו כל הענין מה שאמרו (תענית ה ע"ב) כי אין עציבות לפני הקב"ה אלא עוז וחרדה במקומו, ועוז וחרדה הם ג"כ רק מגילוי הגבורות, אלא שהם גבורות ממותקים, והוא יין המשמח²⁸¹, ואינו נופל על אותן הגבורות לשון דינים שהוראתם הוא לדון לכל א' לפי מעשיו ולייסר ולהעניש ח"ו, כי אדרבא הוא שהגבורות הממותקים הם מטיבים לעולם, ובה הוא טוב ומטיב לרעים

²⁷⁸ תא חזי, כתיב (מ"א י יח) ויעש המלך שלמה כסא שן גדול, כרסייא דשלמה עבד ליה כגוונא דלעילא, וכל דיוקנין (דהכא) דלעילא עבד הכא, ועל דא כתיב (דה"א כט כג) וישב שלמה על כסא יהו"ה למלך, מלך מלה סתימא הוא, וכן (מ"א ב יב) ושלמה ישב על כסא דוד אביו, ותכון מלכותו מאד, דקיימא סיהרא באשלמותא.

תרגום: בא וראה כתוב ויעש המלך שלמה כסא שן גדול כסאו של שלמה עשה לו דוגמת העליונים, וכל צורות העליונים עשה כאן, ועל זה הוא שנאמר וישב שלמה על כסא ה' למלך "מלך" כתוב סתם [ללא 'שלמה'] וכן ושלמה ישב על כסא דוד אביו ותכון מלכותו מאד שקיים הלבנה בשלימות.

²⁷⁹ תמחה את זכר עמלק מתחת השמים דאנון דאשתארו ממי טופנא דאתמר בהון ומחיתי את כל היקום דאנון הוון קימין על ישראל בחמס בגין דאנון רישין עליהו בגלותא ומיד דאתמחון יתיב קדשא בריך הוא על כרסה דאמאה אמי דלא יתיב על כרסה עד דיתמחון מעלמא הדא הוא דכתיב כי יד על כס י'ה מלחמה וגו'.

תרגום: תמחה את זכר עמלק מתחת השמים שהם אלה שנשארו ממי המבול שנאמר בהם ומחיתי את כל היקום שהם קמים על ישראל בחמס, בגלל שהם ראשים עליהם בגלות, ומיד כשנמחו יושב הקב"ה על כסאו שנשבע שבועה שלא ישב על כסאו עד שימחה מעולם הזה שכתוב כי יד על כס י"ה מלחמה וגו'.

²⁸⁰ (שיר השירים ג') השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה וגו' דאומאה איהי דלא שריא על כורסיא עד דנטיל נוקמא מעמלק דחלל תרין אתוון דאינון י"ה דנפיק מן מיל"ה מ"ל י"ה ובגין דא כי יד על כס י"ה.

תרגום: השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה וגו', ששבועה היא שלא ישרה על הכסא עד שיקח נקמה מעמלק שחללו ב' אותיות הרי הם י"ה היוצאים מן "מילה" מ"ל י"ה ובגלל זה נאמר כי יד על כס י"ה.

²⁸¹ ע'י לעיל הערות 264 2611.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ולטובים (תפילת ימים נוראים), והוא ג"כ ענין הי"ג מדות הרחמים שהם ג"כ גבורות ולכן נקראים בשם מדות, כי הם נותנים הרחמים רק במדה ולא בריוח, ועכ"ז הנה הם עצמן כופין את כל הדינין כולן, משום שהם גבורות ממותקים, וכמ"ש הרב כ"ז בשער השופר (פ"ח פ' א' ב') ע"ש. וכל הי"ג מדות הרחמים הם נמצאים ומתגלים בבינה שהיא במזל תחתון ונקח תיקון הי"ג הכולל כולם, והבינה היא מהבתי גואי כנ"ל, ולכן ודאי ופשוט הוא כי שם הוא מה שנאמר (דברי הימים א' טו כז) עוז וחדוה במקומו, ואינם מתגלים הדינין ממש רק למטה שהוא בבתי בראי, כי שם מגיע העון והפגם, ונעלמים שם הרחמים, ועי"ז נעשים הגבורות שם לדינין ממש, ואין טענה כלל ממה שכל מה שלמטה הוא הכל רק מלמעלה, הנה הגם שבודאי כן הוא, עכ"ז אינם מתגלה הדינין ממש אלא במקום שנוגע העון והפגם ביותר, כי שם נעלמים הרחמים והוא רק בבתי בראי, אבל בבתי גואי הם מבוסמים לעולם. ונמצא שהגם שהכל הוא רק מלמעלה למעלה, אך גילוי הדינין לדינין ממש הוא לעולם רק למטה, ולא עוד אלא שכאשר נגדל הצער או ע"י תפלה וצדקה, הנה מתעורר הרחמים למעלה וכופין את הדינין שלמטה ע"י גילויים מלמעלה, ר"ל שהגבורות שלמעלה הם מתגלים למטה, וע"י שלמעלה הם תמיד מבוסמים הנה מתבסמים על ידיהם הדינין שלמטה ג"כ. ועכ"פ הוא (כו ע"ב) כי למעלה שהוא בבתי גואי הם מבוסמים לעולם, ושם הוא עוז וחדוה במקומו, זולת בעת החורבן רחמ"ל, שאז נשתנו סדרי בראשית מכל וכל, והיה מגיע גילוי הדינין והבכיה גם למעלה, ור"ל עד מקום המסתרים שלמעלה, וכנ"ל כ"ז. וא"כ הרי דברי הרמ"ק זללה"ה הם תמוהים בעיני למאוד.

גם הראיות שהביא מאיזה מאמרי הזוהר הם תמוהים בעיני ג"כ, כי מה שאמרו בזוהר (פ' נח ס"א ע"ב) על עת החורבן, וכדין עציבו קמיה בבתי בראי ודאי, והן אראלם צעקו חוצה ויקרא ה' צבאו"ת ביום ההוא עכ"ל. הרי מלשון זה אדרבא משמע שגם בעת החורבן היה הבכיה ג"כ רק בבתי בראי לבד, וזהו שאמר וכדין עציבו קמיה בבתי בראי ודאי, ולשון ודאי הוראתו הוא כאילו שאומר, שהרי שם הוא אפשרות העיצבון ולא בבתי גואי כלל, והרמ"ק ז"ל מפרש שכוונת הזוהר הוא שבעת החורבן נתחדש העיצבון גם בבתי בראי, וכמו שהוא בגמרא ע"פ גירסת רש"י ז"ל, אבל אין לשון הזוהר מורה כן כלל, אלא הוראת לשונו משמע שגם בעת החורבן היה הבכיה ג"כ רק בבתי בראי כנ"ז, ור"ל על בתי בראי דהאצילות שהוא בהזו"ן, ושם ישנו העיצבון ג"כ כמו שמבואר באדרא רבא (קמ"ד ע"א) בפסוק ויתעצב אל לבו והוא הבתי גואי, דבחי' א' שאמרנו לעיל, כי בערך העולמות ב"ע נקראו הזו"ן דאצילות בשם בתי גואי, כמ"ש בזוהר (שמות י"ח רע"א), אבל בערך האו"א נקראו הזו"ן רק בשם בתי בראי וכנ"ל בדברינו, ויסבור הזוהר אשר בפ' נח דענינינו שגם בעת החורבן היה הבכיה ג"כ רק בהזו"ן, אבל לא באו"א. והוא לא כדעת הגמרא (חגיגה ה' ע"ב) שבארנו לעיל כי בעת החורבן היה הבכיה גם באו"א, והוא במקום המסתרים שבהם וכנ"ל. אמנם העיקר נראה כמו שכתבו האחרונים שכל הדיבור הזה דהזוהר אשר הוא מוקף שם בשני הצאי לבנה מהאי אמרתו עד וגומר הוא אינו מהזוהר כלל, אלא הוא הוספה מאיזה תלמיד, וכן נראה מסגנון הלשון שאינו מלשון הזוהר כלל, כי העיקר הוא כמ"ש בגמרא שבעת החורבן היה הבכיה גם בבתי גואי דלעילא, שהוא בשני מקום המסתרים, ולכך אמר במסתרים לשון רבים כנ"ל, והיה הבכיה במקום המסתרים דלעילא ג"כ, וכן משמע להדיא בזוהר (שמות י"ח רע"א) כי היה אז הבכיה גם בהבתי גואי דלעילא אלא שהיה רק במקום המסתרים אשר שם, וכמו שאמרו שם י"ז סע"ב במסתרים דוקא ע"ש. ומכל זה נראה שכל אותה ההוספה וההגהה אשר בפ' נח ס"א ב' שאמר שם, וכדין עציבו קמיה בבתי בראי ודאי, וסובר אותה ההגהה שגם בעת החורבן היה הבכיה רק בהזו"ן לבד, הנה כ"ז אינו עיקר כלל, אך אם כה ואם כה אינו ראיה מזה

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

לדעת הרמ"ק ז"ל, ואדרבא הוא שהוא סתירה לדבריו והבן כ"ז היטיב ותראה שכן הוא כי האמת עד לעצמו.

עוד מביא הרמ"ק ז"ל ראייה לדבריו, שעיקר תוקף הדינין ושייכות הבכיה הוא רק בבינה, שהיא מהבתי גואי, והוא מדברי הזוהר (פ' נח דף ע' ע"ב) שאמר שם שכאשר האשא דלעילא שהוא בינה היא מוסיף להגביר הדינין למטה בהמלכות, אז הוא אתקף רוגזא ושצי כלא כי הוא לית ליה הפסק, ר"ל שאינו פוסק רוגזיה עד דישתלים דינא, וכן היה במבול שלכן נחרב אז העולם כולו, ולא נשאר רק נח וביתו, וגם הוא היה מוכרח להסתיר בהתיבה כדי להיות סתים מעינא דלא יתחזי כמ"ש (שם ס"ד ע"ב) וכן בפ' פקודי (רכז ע"ב), אבל כאשר נמשך הדין מהמלכות לבד בלי תוספת התגברות מהבינה, אז נעשה הדין ונפסק ואינו עושה כלייה ח"ו ע"ש. ומביא הרמ"ק ז"ל ראייה מזה שעיקר תוקף הדינין הוא בבינה שהיא מהבתי גואי, ולכן רק שם שייך עיקר העיצבון והבכיה. והנה הגם שלפי פשטות אותן הדברים הנאמר במקום הזה הרי לכאורה משמע כן, אבל למי שרגיל קצת בדברי הזוה"ק גם בשאר מקומות, ובפרט להרמ"ק ז"ל אשר כל שערי הזוהר היו פתוחים לפניו, יש (כו ע"ד) לתמוה כי פה קדוש כמוהו איך יאמר כזה, כי הרי נודע הוא שהבינה גופה הנה היא הבריכה העליונה אשר כל ברכאן נפקין מתמן (כמ"ש בפ' נח סד ע"ב ופ' תרומה קס"ב ע"א ופ' אחרי ס"ה ע"א ופ' ואתחנן רס"ד ע"ב וע' פע"ה שער הברכות רפ"א) כי הוא בעצמה היא רחמים אלא מסתרה דינין מתערין, כמ"ש בפ' ויקרא (י' סע"ב) ופ' אחרי (ס"ה ע"א), אבל מלכות הנה היא דין כמ"ש בפ' נח (ס"ד ע"ב) ופ' ויקרא (י"א ע"ב), שעליה אמרו (ב"ק קיג ע"א) דינא דמלכותא דינא, וכ"ז הוא פשוט ונודע מכל דברי המקובלים, והן אמת שהבינה היא שורש הגבורות והיא בוצד"ק²⁸², והיא האשא דלעילא שאמר בפ' נח הנו', עכ"ז הנה היא נקראת רק בשם אשא דכיא כמבואר באדר (קל"ה ע"ב) משום שכל הגבורות שבה הם ממותקים ומבוססים כנ"ל, ומ"ש בפ' נח הנו' שנמשך לפעמים תוקף דינין ממנה ג"כ, הרי מבואר בזוה"ק (פ' אחרי דף ס"ה ע"א) כי הוא רק בשעתא דמהפכי חייביא רחמי לדינא ע"ש, והנה אז בודאי הוא שמתגבר הדין הרבה מאד אחר שגורם החטא, שגם הרחמים נתהפכו לדין ונגעו הדינין גם עד הבינה. ונודע הוא כי כל ספי' שהיא יותר עליונה, הנה היא גדולה באיכותה על הספי' התחתונים עד אין חקר, וכמ"ש הרב במוחין דצלם (פרק ב') ובדרושי אבי"ע (פרק י"ד), ולכן כאשר גורם החטא רח"ל שיתגלה הדינין גם בבינה, והוא ע"י שהרשעים מהפכים הרחמים לדין, הנה אז בודאי שמתגבר הדין מאד מאד, וזהו שאמר הזוה"ק פ' נח הנו' כל זמנא דאשא דלעילא אוסיף לתקפא תננא דאיהו דינא דלתתא, אתקף רוגזא ושצי כלא, בגין דכד נפיק אשא לית ליה פסק עד דישתלים דינא, וכד דינא דלתתא לא אוסיף לאתקפא בדינא דלעילא עביד דינא ופסיק ולא ישתלם דינא לשיצאה, ובגין כך כתיב לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם, לא אוסיף למיהב תוספת לאתקפא דינא דלתתא עכ"ל. וכל זה הוא משום שהגבורות דהבינה הם בודאי יותר גדולים הרבה על הגבורות דהמלכות, וכערך גדלות הבינה על המלכות, שהיא גדולה ממנה לאין חקר, אלא שהם כולם מבוססים וממותקים, ולכן כל שכר העוה"ב וכל טוב הצפון הוא בבינה, כי הוא עלמא דאתי וכוונדע (זחר ח"ב כז ע"ב), אך כאשר גורם החטא ועון ומתגלה הדינין גם בבינה ע"י

²⁸² ע"י ע"ח יא ע"ד שז כינוי לשורש הגבורות. ועל אף שלשון של בוצד"ק (בוצינא דקרדינותא) הוא באמת בחי' גבורות דדעת דעתיק שמתלבש במו"ס (ע"י בהגר"א בספד"צ ו ע"א ד"ה והכלל הוא). והנה על אף שבעצם הבוצד"ק הוא הגילוי הראשון של בחי' הגבורות בעולמות, אמנם הוא שם לכל מקום ומקום בהם מתחילים גילויים של גבורה בכלל.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שמתהפך גם הרחמים לדין, ובמקום השלהובין דרחימו נעשה גם שם לדין גמור רח"ל, אז מתגברים הדינים מאד מאד עד כלייה ח"ו, וכמו שהיה בהמבול. ובאמת כבר בא ההבטחה מהקב"ה (בראשית II כא) לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם, וניתן ברית על זה שהוא ברית הקשת, ועומד הבינה לעולם בשבח מעלתה שהוא בשלהובין דרחימו ובה הוא גנוז וצפון כל טוב העתיד ושכר העוה"ב, והוא כמו שאמרנו שהיא מהבתי גואי דלעילא, אשר על שם נאמר עוז וחדוה במקומו, ורק במקום המסתרים אשר בה הנה שם הוא העצבון והבכיה מחורבן ביהמ"ק וכנ"ל.

והרי נתבאר כי גם מדברי הזוהר הנו', אין שום ראייה כלל שבבתי גואי יש בכיה ח"ו, ודברי הרמ"ק ז"ל בזה הם תמוהים בעיני למאד, כי הרי מבואר בפירושו בזה"ק (ויקרא ט"ו ע"ב) שהעצבון הוא רק בבתי בראי ולא בבתי גואי ח"ו, ור"ל בבתי בראי דהאצילות כנ"ל, כי רק עד שם מגיע העצבון ולא יותר למעלה ח"ו, וכן הוא ג"כ באדר"ר (קמ"ד ע"א) בפסוק (בראשית I ו) ויתעצב אל לבו ע"ש. והנה הוא כגירסת הגמרא הקדומה והישנה המבואר בפ"י רבינו חננאל ז"ל, והיא הגירסא העיקרית כמ"ש הרדב"ז ורבינו טודרוס באוצר הכבוד וכנ"ל, ומה שמרח הרמ"ק ז"ל להעמיד גירסת רש"י ז"ל, הנה המעיין בדבריו יראה שלא ידע שהיה עיקר הגירסא להיפך, וסבר שרק רבינו טודרוס הלוי והשערי צדק הם מצאו גירסא אחרת כגמרא, ע"ש בפרדס בשער ח' פ' י"ב, ולכן מרח להעמיד גירסת רש"י ז"ל שהיא היתה גירסא הקדומה בעיניו, אך עכשיו אשר זכינו לדברי רבינו חננאל וכן העיד הרדב"ז שכן הוא גירסת ספרים הישנים, הרי נתברר הדבר שגירסא הקדומה כגמרא הוא ג"כ כדברי הזוהר והמקובלים, וא"כ הרי אין לנו עוד מה להסתפק בזה והאמת יורה דרכו ודרך הקודש יקרא לה.

פרק ז

לפי הנ"ל מובן מש"כ חז"ל שכל דעביד רחמנא לטב עביד. שהרי כל רע שבו נכשלו בני אדם וכן כל העונשים הבאים לבני אדם, אינם באים אלא כדי שעל ידיהם יצאו כל הגבורות מהכח אל הפועל. והוא בזמן השית אלפי שנים אשר שרשו בו"ק דאצילות. ואע"ג שהו"ק דאצילות הן בעיקרן חסדים ולא גבורות, אמנם המלכות הפרטית שבכל א' וא' מהו"ק הכלליים היא בחי' נוק' ומשם שורש הגבורות ההן. והנוקבין הללו הינן ראשית לגבורות והשורש האמיתי לשית אלפי שנים. וסופן של הגבורות להיעשות בהם כל טוב הצפון. ואם תקשה למה יש גהנם לרשעי אומות העולם, הרי כל רשעי הגוים הם תולדות דהרע בעצמו מרכבה להס"ם ובניינו שבעולם הזה, שכן לולא מציאות הרע לא היו רשעים אלו במציאות כלל, וכל מציאותם לא תימשך אלא עד שכל כחות דתוקף הדינים קשים יצאו לפועל, ולאחר מכן יסתלק מעליהם סוד ההארה שלהם, וממילא יתהפך כל הרע לאש שורפת ואז "יבערו כתנור", יצטרפו ויתלבנו ויוכללו בשרשם ויומתקו ויתבסמו ויעשו כולם לשלהובין דרחימו לישראל.

והיפוך הרע לאש שורפת הוא מהלך תמידי, שהרי כל רגע ורגע נעשות רעות חדשות. והוא שורש לכל הרעות שבעולמינו הזה, באופן שמתוקף הדינים הקשים יוצאים בכל עת מקרים חדשים המתחלפים תמיד, וכך הדבר ממשיך עד ביאת משיח.

{כו ע"ג} והנה כאשר תתבונן בכל הדברים הללו, הנה תראה עומק מאמרם ז"ל (ברכות ס ע"ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד, כי הרי גם בריאת כל הרע כולו ואשר נכשלו בו בני אדם, וכל התלאות והעונשים שנעשה מזה, הנה עליהם נאמר (קהלת ג י – יא) ראיתי את הענין אשר נתן אלהי"ם לבני האדם לענות {כו ע"ד} בו, את הכל עשה יפה בעתו. כי הרי רק בזה יוצא כל כחות הגבורות מן הכח אל הפועל, וכנודע שהגילוי האחרון של כל דבר הנה הוא רק כאשר מתרחק מהמנגדו בתכלית האפשרי, ומתהפך מקצה לקצה, והם הענין אשר נתן אלהי"ם לבני האדם לענות בו, ועל זה אמר (קהלת ג יא) את הכל עשה יפה בעתו, כי הם כולם לתכלית טוב ויפה אלא {כח ע"א} שנעשה הכל בעתו, כי כל כחות הגבורות המיוסדים למציאות העולמות בריאה יצירה עשייה ולכל הנהגתם, הנה הם בהז' תחתונות דהאצילות, שהם הז' כפולות כג"ד כפר"ת, שהם ברפה ודגש, ומהם כל

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

התמורות כמ"ש בספר יצירה פ"ד²⁸³. ועיקרם דהו"ת הוא ו' שהם חנ"ת נה"י, והם עצמם חסדים, ובהמלכות דכל א' שם הוא הגבורות שבהם, וכללות המלכיות כולם היא הז', והיא ראשית לנבראים, כי בה הוא השורש לכל המציאות העולמות בי"ע, ועל ידה הם מתנהגים. והם הששת אלפים שנה דמשך ימי עולם, כי אלו הו"ק הם הששת ימי בראשית כמ"ש בזוה"ק (בראשית ל"א סע"א²⁸⁴) ונברא העולם בהמלכויות דהו"ק כמ"ש (שם כ"ב ע"א²⁸⁵ וכ"ט ע"ב²⁸⁶). וכן מתנהג כל אלף בהמלכות דכל א', כי אלף הראשון היה בהמלכות דהחסד, ואלף השני בהמלכות דהגבורה, הג' בהמלכות דהת"ת, וכן כו' עד עתה שהוא בהמלכות דהיסוד. וע"י הנהגת כל אלף בכל המאורעות כולם שנעשה בו, הנה יוצאים עי"ז כל הגבורות דאותה המלכות מן הכח אל הפועל.

והמלכות הנה היא נקראת עת, וכמ"ש בזוה"ק (וירא קט"ז ע"ב, מקץ קצ"ח ע"א, ופ' תרומה קנ"ה ע"ב), כי בה ועל ידה יוצא ונעשה כל דבר בעתו ובזמנו, (וע' זוהר ויצא קנ"ג ע"א) וזהו שאמר הכתוב (קהלת ג' י) כי את הענין אשר נתן אלהים לבני האדם לענות בו, שהם כל המאורעות כולם אשר הם נגד דעת האדם ורצונו, ונפשו של אדם משתוממת עליהם על מה עשה אלהים ככה, הנה את הכל עשה יפה בעתו, כי כולם הם להוציא את גבורות המלכות מן הכח אל הפועל, ושיוצאים כולם בסיבת וגרם האדם דוקא. והוא משום כי סופן של הגבורות הוא להעשות בהם כל טוב הצפון, ולכן הגם שכאשר הם יוצאים ומתגלים ע"י חטא ועוון, הנה נעשה בהם הטומאה והרע, אך כל טומאה ורע הנה נתהפך תיכף לעונש, וכשנעשה העונש מתבטל הרע שבו, ונשארו הגבורות מהורים ונקיים, והם נכללים תיכף בשורשם שבקודש הקדשים ומתבסמים ונמתקים, ונעשים הם לעדן גן אלהים לצמחה בהם כל נטע שעשועים וכל טוב הצפון לעתיד לבוא.

ונמצא כי כאשר יכלה הזוהמא והרע, שהוא אחר שנעשה העונש, ונצרך ונתלבן העושה עבירה מכל חלאתו וצחנתו, הנה יתהפכו כל אותן הכחות דתוקף הדינין אשר נעשה העונש בהם, הנה יתהפכו הם עצמן לגבורות ממותקים, ויהיו כולם קודש לה'. והם עצמן יהיו הסיבה לסבב על ידיהם את כל יעודים העתידים לבוא לימות המשיח ולהיי העוה"ב, וזהו ג"כ סוד הכתוב (בראשית א' לא) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, ואמרו רז"ל (ב"ר פ"ט פ"ח) מאד זו מדת יסורין, מאד זו גיהנם, מאד זה מלאך המות כו' ע"ש. והוא כי כל אלו הענינים כולם, הרי יתהפכו כל הסיבות דהעונשים שהם הגבורות והדינין היותר גדולים להיות הם עצמן הסיבה לכל טוב העתיד, וכל מה שהוא עתה סיבה לעונש יותר גדול יהיה הוא אז סיבה לטובה יותר גדולה, והוא ענין מהרתו של גיהנם, כי יתהפך הוא עצמו לגן עדן ע"י שיומתקו ויתבסמו כל הדינין שבו, ויתהפכו כולם לדינין דקודשא ולשלהובין דרחימו מישראל לאביהם שבשמים ית"ש. (כח ע"ב)

ואין להרהר כי איזה תכלית יהיה מכל עונשי גיהנם אשר לרשעי עובדי אלילים אשר עליהם נאמר (איוב יב כג) משניא לגוים ויאבדם ולהשמדם עדי עד, אך דע כי הוא ג"כ לצורך ישראל, ובסוד (איוב כו יז) יכין רשע וצדיק ילבש, והוא ג"כ בסוד מ"ש (יבמות סג ע"א) אין פורענות בא לעולם אלא בשביל ישראל. כי כל הטוב וכל התמורות הוא הכל רק לצורך ישראל, וכמ"ש (רש"י בראשית א' א) בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית,

²⁸³ ע"ש משנה א' ודברי הגר"א שם.

²⁸⁴ עי' הערה 221.

²⁸⁵ לא מצאתי וצ"ע.

²⁸⁶ לא מצאתי וצ"ע.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ובשבילם נבראו הכל, וכל מה שיסובב לטובה מכל התמורות כולם ומכל העונשים כולם וע"פ מה שאמרנו הוא הכל רק לצורך ישראל, כי בשבילם נברא העולם, ובשבילם נעשה הכל, וכל רשעי עובדי אלילים הם תולדות הדרע עצמו, כי אלולא מציאות הרע לא היו הם כולם במציאות כלל, והם מרכבה להסמ', אל אחר, ובניינו שבעוה"ז. ע' בתיקונים (תיקון כ"ד ע"א²⁸⁷), ובדברינו בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף ד'²⁸⁸, והם ע"ד שישראל הם מרכבה להשכינה ומציאותה ובניינה בעוה"ז וכל ענייניהם דישראל הוא הכל בה, כי הם גופה דילה אברים דילה²⁸⁹. כן הוא עד"ז כי כל עובדי אלילים הם גופא דהסמ' אל אחר אברים דילה, וכל ענייניהם הוא הכל בו, ויתבטלו הם בביטולו לגמרי. וכל מה שאמרנו בסיבת מציאותו הוא סבת מציאותם, וכן כל מה שאמרנו בהכרח ביטולו משום שהוא שורש ההפסד והאבדון ההחלטי, הוא הכרח ביטולם. ומשום שהם מעצם הרע אשר כל עצמותם הוא להרע ולהרוס ולחבל, וכל קיומם בזמן קיומם הנה הוא רק ע"י תמצית הארת הקדושה שמאיר עליהם מסביב, ובסוד (יחזקאל א' ד) ונגה לו סביב, כמ"ש בזה"ק (יתרו ס"ט ע"א). והנה נמשך מציאותם עד שיוגמר לצאת כל כחות דתוקף הדינים קשים כל מה שיש בהם בתכלית היותר אפשרי, אבל אחר שיוגמרו לצאת לגמרי, הנה יסתלק מעליהם סוד הנגה הנז', ואז יתהפך כל הרע כולו לאש שורף, ויתקיים אז עליו ועל כל תולדותיו, שהם כל מרכבתו ובניינו אשר בעוה"ז, מקרא שכתוב (מלאכי ג' יט) הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עושה רשעה קש וליהט אותם היום הבא אשר לא יעזוב להם שורש וענף וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה בו, כי יצטרפו ויתלבנו אותן התוקף דינים קשים ויוכללו בשרשם ויומתקו ויתבסמו ויעשו כולם לשלחובין דרחימו לישראל, וזהו שאמרו (גדרים ח' ע"ב) רשעים נידונין בה וצדיקים מתרפאין בה ולא עוד אלא שמתעדנין בה.

ומה שמתהפך הרע לאש שורף ולסער מתחולל, הנה הוא נוהג באמת תמיד, גם עתה, כי מזה הוא כל הרעות והתלאות וכל העונשים וכנ"ל, אלא שעתה הנה יוצא תמיד כחות חדשים מתוקף הדינים קשים ומתחלפים תולדותיהם תמיד, כי הראשונים מתבטלים ונמתקים ומתחדשים אחרים תחתיהם, וכן מתחלף כל רגע בכחות חדשים עד שיוגמרו לצאת כולם לעת קץ הימין, שהוא בזמן תחיית המתים, ואז יתבטל הזוהמא מכל וכל (כמ"ש בפ' יתרו ס"ט ע"ב ובכ"מ), ואז יתגלו ויתפשטו למטה כל המתקת הגבורות כולם שנמתקו מכל התלאות והעונשים אשר בעוה"ז ובעולם הנפשות מעת החטא דע"ז הדעת עד אותה הזמן דתחיית המתים, ויאירו כולם בכל טוב הצפון לכל מי (וכח ע"ג) אשר בשם ישראל יכונה, וכמ"ש (ישעיה מד ג) אצוק רוחי על זרעך וברכתי על צאצאיך וצמחו בו, זה יאמר לה' אני וזה יקרא בשם יעקב, וזה יכתוב ידו לה' ובשם ישראל יכונה, כי יזכו כל א' לפי מדרגתו אבל עכ"פ הוא כי יזכו כל ישראל כולם.

וכל מה שאמרנו הנה הוא ענין מה שאמרו רז"ל במדרש רבא ותנחומא ס"פ בשלח (ע' תנחומא שם ס"י כ"ג כ"ד) כי מדת הקב"ה הוא אינו כמדת בשר ודם, כי מדת בשר ודם מכה באיזמל ומרפא ברטיה, אבל מדת הקב"ה במה שהוא מכה בו הוא מרפא. והוא כמו

²⁸⁷ סם דאל אחר דאיהו סמא"ל ואיהו כללא דע' אומין פלחי כוכביא. תרגום: סם (המוות) של אל אחר הרי הוא סמא"ל, והוא כלל ע' אומות עובדי הכוכבים.

²⁸⁸ כל הטוב שיש בגוים הוא מחמת תערובת העץ הדעת טו"ר, כך שמאז בכל רע נמצא טוב ובכל טוב נמצא רע.

²⁸⁹ ע' רע"מ ויקרא יז ע"א, ועי' בבהגר"א על תיקו"ז לז ע"א ד"ה דאינון אברין.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שאמרנו, כי כל אותן הסיבות עצמן אשר מהם הוא כל הרעות והצרות והעונשים כולם²⁹⁰, הנה הם עצמן יהיו הסיבות להעשות על ידיהם כל טוב העתיד, וכן הוא ג"כ מ"ש רז"ל בילקוט (תהלים ה' סוף רמז תרכ"ח) אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי כי אשב בחשך ה' אור לי, אלולא שנפלתי לא קמתי, אלולא שישבתי בחשך לא היה אור לי. והוא ג"כ ע"פ מה שאמרנו, כי תוצאות כל הגבורות כולם על תכלית היותר אפשרי שבהם הנה הוא רק כאשר שהם מסולקים מהחסדים לגמרי, וכנ"ל שהגילוי האחרון של כל דבר, ר"ל הגילוי היותר אפשרי שבו הוא דוקא רק כאשר שמתרחק מהמנגדו בתכלית האפשרי, ומתהפך מקצה לקצה. והרי אי אפשר להגבורות לצאת בכל כחותיהם אלא רק ע"י שנתגלו מתחילה בתוקף דינים קשים בתכלית האפשרי, ונברא עי"ז כל הרע ותולדותיו אשר כל תכונתו הוא להרוס ולחבל, והוא החטא והעונש, ובוה יוצא כל כחו ונפסד ומתבטל, כי כל עצמו הוא רק כח השחתה וההעדר עד שנעדר הוא גופה, ולא יהיה מעתה שום רע כלל, לא חטא ולא עונש ולא שום העדר כלל, וישארו כחות כל הגבורות מהורים ונקיים מכל סיג ופסולת, ויוכללו בשרשן להיות בתכלית המיתוק והביסוס, ואז יתגלה ויעשה על ידיהם כל טוב העתיד, שהוא רק ע"י הגבורות כנ"ל. והרי כ"ז נעשה רק ע"י שיצאו מתחילה בתוקף דינים קשים שהם כל המאורעות כולם אשר מחטא ע"ן הדעת והלאה, וע"י כל התלאות כולם שבהעולם הזה וכל עונשי גיהנם, וזהו שאמרו אלולא נפלתי לא קמתי אלולא שישבתי בחשך לא היה אור לי.

וממילא הוא כי מגודל הרע וריבוי תולדותיו ומגודל הצרות וריבוי התלאות והעונשים, הרי אפשר להבין קצת ערך גודל וריבוי הטובה דלעתיד, כי הרי כל מה שנעשה מהרע ותלאותיו הנה הוא רק בסיבות הדינים קשים שהם מתולדות כחות הגבורות לבד, אבל מה שיעשה מכ"ז בטוב העתיד, הרי הוא ע"י המתקת הגבורות בחסדים אשר למעלה למעלה עד אין קץ ותכלית, והרי יהיה הטוב העתיד ע"י החסדים והגבורות יחד.

והוא מה שאמרו (סוטה י"א ע"א) כי לעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות, ובתוספתא (סוטה רפ"ד) מבואר כי מדה טובה מרובה על אחת המש מאות ע"ש. והוא בסוד הה' גילויים הכוללים שבארנו לעיל שער ד' פ"ג, שכולם הם בגילוי אור קדושתו ית"ש, והם כולם בהמתקת הגבורות, והם למעלה על כל תוקף הדינים קשים שנעשה בהעולמות בי"ע, ועיקרם הוא רק (כח ע"ד) בהעשיה, אבל גילוי מדת טובו ית"ש הוא באור כל הה' גילויים העליונים, וכל א' הוא כלול ממאה, והם ה' מאות אשר מדה טובה מרובה, כי כל התלאות והעונשים הרי הם רק מהדינים קשים הנעשים מכחות הגבורות לבד המתגלים למטה מכל הה' גילויים הנז', אבל כל הטובה דלעתיד הנה הם בכל הה' גילויים העליונים כולם אשר הם באור קדושת כל החסדים העליונים וכל הגבורות העליונים שניהם יחד, והם הטובה הכלול מה' מאות שהם הה' גילויים הנז', אשר כל א' הוא כלול ממאה, והוא ג"כ סוד ע"ן החיים מהלך ת"ק שנה שאמרו בבראשית רבא (פ' ט"ו סימן ה'), ולעתיד יחזור הע"ן הדעת אשר משם הוא עתה שורש הרע ויניקתו, יחזור הוא ג"כ להע"ן החיים ויעשו שניהם לאחד, כמו שכתבנו בזה בארוכה בספר הדע"ה ח"ב, ודי בזה כעת שלא לצאת מן הענין יותר מדאי.

²⁹⁰ עי' ברע"מ (פרש' פנחס רלט ע"א) זכאה איהו מאן דאשתדל בגלותא בתראה למנדע לשכינתא לאוקיר לה בכל פקודין ולמסבל בגינה כמה דוחקין.
תרגום: אשרי מי שעוסק בגלות אחרון להכיר את השכינה ולכבד אותה בכל המצוות, ולסבול בגללה כמה צרות.
כאן נתחדש שכל צרה גורמת תיקון באותה מידה שיש על ידי שמירת מצוות.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

פרק ה

התורה והמצוה המה בעצמם המציאות דכל הטוב העתיד, והעונשים הם עצמם הסיבה לאותו טוב העתיד שכן המה העונשים על העבירות כמו שהתורה והמצוה הם גופא המציאות דכל הטוב העתיד, שכן העונשים גופא המה סיבה לכל היעודים העתידיים, כי כאשר יתבטל העונש יתהפכו אותן הדינים עצמן לדינים דקודשא.

מעשה יובנו דברי המדרש שחוקר כמה חפץ ה' יותר, האם במעשה צדיקים או שמא במעשה הרשעים מהו הספק שאולי השי"ת חפץ במעשי הרשעים, והענין הוא שכן לכאורה רצונו של השי"ת הוא בתיקון הרע והשבתו לטוב ואם כן אולי ח"ו מעדיף השי"ת את מעשה הרשעים מכיוון שסוכ"ס עונשם מקרב את הקץ ע"י שמוציאים את הדינים לפועל ע"י תיקונם, ומסקנתו היא שרצונו יותר במעשיהם של צדיקים. והוא לג' סיבות: (א) לולא החטא היה נעשה כל תיקון העולם מיד על ידי אדם הראשון עצמו, וכן אח"כ בלוחות הראשונות, אם כן החטא הוא שגרם לאריכות זמן התיקון, (ב) אפילו שכל העונשים הם תיקונים לנפש החוטאת, אבל הסיבה שהנפש קיימת במשך זמן קבלת העונש הוא בגלל המצות של הצדיקים בכל דור ודור, (ויתר על כן, אפילו אחרי שהרשעים יתוקנו עדיין יהיו טפלים לצדיקים), (ג) כל העונשים אינם אלא הסתר פנים, ואין הקב"ה חפץ בזה אלא בגילוי אור פניו לתחתונים וזה הרי לא יתכן אלא רק ע"י מעשה הצדיקים.

והרי נתבאר לנו מכל דברינו כי העונשים גופה הם עצמן הסיבה לכל היעודים העתידיים, כי כמו שהתורה והמצוה הנה נעשו הם גופה המציאות דכל טוב העתיד, וכמ"ש (אבות ד' ב) שכר מצוה מצוה, שהמצוה גופה היא עצם השכר, שהיא עצמה הנה היא הזיו והנעים הנצחי שאין למעלה מזה. כן יסד הקב"ה פעולות ותיקונים לסבב את השארת הנצחי וטוב הצפון גם לנפש החוטאת, והוא ע"י כל העונשים אשר בזה ובבא, כי הם נובעים ובאים ג"כ רק מהתורה, כי כל העונשים הנה הם במדה ובמשקל ע"פ משפטי התורה להעוברים עליה, והם מהעבירות עצמן וכמ"ש (אבות ש"ט) שכר עבירה עבירה, שהעבירה גופה היא עצם העונש היוצא ונעשה מתוקף הדינים קשים המתגלים ונמשכים ממשפטי התורה ודיניה, וכשנגמר פעולתה אשר ממדת הדין והמשפט שבה, הנה כלה ומתבטל ע"י כל תוקף וקשיות הדינים ומתבסמים ונמתקים כל אותן הגבורות ונעשים לרשפי אש שלהבת י"ה, והם עצמן מעתה סיבת הגילוי דכל יעודים העתידיים וכל טוב הצפון אשר לימות המשיח ולחיי העוה"ב. והרי הונו העונשים גופה סיבה לכל יעודים העתידיים, כי כאשר יתבטל העונש יתהפכו אותן הדינים עצמן לדינים דקודשא, וכ"ז הוא ג"כ רק מאור קדושת התורה והמצוה, כי כל גילוי הגבורות שהיו מתחילה לסיבת העונש הם נתגלו ויצאו רק ממשפטי התורה ודיניה ובמדה ובמשקל ע"פ החוקים והמשפטים שבה. והרי יוצא כל טוב העתיד רק מהתורה לעולם, והוא מה שאמר בספר יצירה (פ"ב מ"ד) עשרים ושתים אותיות יסוד (שהם יסוד כל דבר) קבען בגלגל כמין חומה ברל"א שערים וחוזר הגלגל פנים ואחור, וסימן לדבר אין בטובה למעלה מענג ואין ברעה למטה מנגע. וע"י משפטה ודיניה שהם העונשים כולם, היא מטהר כל זומאה ומהפך כל רעה לטובה וכל נגע לענג, והוא סוד טהרתו של גיהנם לעתיד לבוא, שיתהפך הוא עצמו לקדושתו של גן עדן, ויעשה כ"ז הכל רק מגילויי זוהרי אור התורה, שאחר שנעשה משפטה ודינה תאיר ותתגלה להמתיק את כל הגבורות ויתהפכו כולם לדינים דקודשא שבהם הוא כל טוב הצפון.

ובדברינו הללו יובן סוד מאמרם ז"ל בבראשית (כ"ט ע"א) רבא (פ"ב סימן ה') מתחילת ברייתו של עולם צפה הקב"ה במעשיהן של צדיקים ומעשיהן של רשעים, אבל אינו יודע באיזה מהם חפץ, אם במעשה אלו ואם במעשה אלו, כיון דכתיב וירא אלהים את האור כי טוב, הוי במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים. וע' במפרשים שטרחו מאד בדברי המדרש הזה, וכן קרוב ללשון זה הוא ג"כ בספרי (ריש פ' ראה) ראה אנכי נותן לפניהם היום ברכה וקללה, לפי שנאמר החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה, שמא יאמרו ישראל הואיל ונתן הקב"ה לפנינו שני דרכים דרך החיים ודרך המות נלך באיזה מהם שנרצה, תלמוד לומר ובחרת בחיים, למען תחיה אתה וזרעך.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

והנה הוא מובן ע"פ דברינו, כי מאחר שתכלית הבריאה שהוא בשביל התיקון דלעתיד אשר לימות המשיח ולחיי העולם הבא, הנה הוא יעשה עכ"פ שיתוקן הכל ע"י העונשים ג"כ, כי ע"י כל התלאות שבהעולם הזה והעונשים אשר לאחר מיתה יתבטל הרע כולו ויכלה כל הטומאה והזוהמא ויהיו כל העונשים גופה ג"כ לסיבה גדולה להתיקון העתיד ולהגילוי הטוב הצפון וכנ"ל, א"כ שמא יאמר אדם שילך באיזה דרך שירצה כי אין רצונו של הקב"ה בזה יותר מבוה* מאחר שתכלית הכוונה הרי יעשה עכ"פ, לכן אמרה התורה ובחרת בחיים, כי רצונו של הקב"ה הוא רק שיעשה התיקון אשר בתכלית כוונתו ית"ש ע"י קיום התורה והמצוה דוקא, להוציא כל כחות הגבורות מן הכח אל הפועל וכל גילויים היותר אפשרי ע"י גבורי כח עושי דברו, ואז היו יוצאים כולם בתכלית המיתוק והביסוס גם מתחילה, כי התורה הנה היא היסוד והשורש והכח דכל המציאות כולו, אשר מן העולם ועד העולם. והרי יש אפשרות בקיומה להוציא כל כחות הגבורות כולם בכל השיעור המספיק לתכלית כל התיקון כולו, וא"כ הרי ודאי הוא הפצו של הקב"ה שיעשה התיקון אשר בכוונת כל הבריאה רק ע"י קיום התורה והמצוה, ולא ע"י העונשים אשר ממשפטיה ודיניה, והוא מטעם ג' דברים עקריים.

*הגהה – הנה קוטב הדברים הללו מצאנו ג"כ לאחד מגדולי ישראל והוא הנאון בעל החינוך (מצוה ס"ט) שמבאר בדרך זה מה שאמרו רז"ל בכמה מקומות עונש שמענו אזהרה מניין, ולכאורה יפלא למה אינו מספיק העונש לבד בלתי האזהרה, ואמר הוא ז"ל כי לולא האזהרה הייתי אומר כי הרשות ביד כל הרוצה שלא יחוש לצערו לעבור על המצוה ולקבל העונש, ולא יהא בזה נגד חפץ הש"י ומצותו כלל, כי כל מצוה הוא רק כעין מקה וממכר, או שיעשה המצוה או שיסבול העונש, ואין חפץ הקב"ה בזה יותר מבוה, ולכן אמרי לא ענש אא"כ הזהיר, להודיע שרצונו ית"ש הוא במצוותיו דוקא ולא נעשה אותו הדבר שהעונש בא עליו עכ"ל, ע"ש, והרי קוטב הדברים מה שאמרנו, ע"כ הגהה.

אחד הוא, כי אלולא החטא היה נעשה ונשלם כל תיקון העולם כולו מיד ע"י אדם הראשון עצמו תיכף משבת בראשית, והיה מתתקן העולם מאז בהתיקון דחיי העולם הבא אשר באלף השביעי, שהוא היום שכולו שבת, והיה נשלם אותו התיקון תיכף בשבת בראשית, ולא זכ"ב} היה נגנו האור הגנוז כלל, אלא שהיה משמש והולך מאז ולעולם וכמו שמתבאר כ"ז בארוכה בדברינו בספר הדעה ח"ב. וכן גם אפי' אחר שחטא אדה"ר אלו שזכינו להלוחות הראשונות, היה חוזר העולם לתיקונו ג"כ מאז ע"י משה רבינו ע"ה, והיה מאיר ומתגלה האור הגנוז מאז כמו שיהיה בתיקון האחרון. והרי גרם החטא כל אריכות הזמן וכל הקלקולים והריסות הגדולות והתלאות הנוראות הנעשה בעולם, מעת מתן תורה עד ביאת המשיח, כי אלולא החטא היה כל התיקונים אשר עומדים עתה להעשות רק לעתיד הנה היו נעשים כולם מכבר שהוא מאז ומקדם.

ענין השני הוא, כי הגם שאמרנו שכל הצרות והעונשים אשר הן בעוה"ז והן לאחר מיתה, הנה הם כולם תיקונים שיתוקן עי"ז גם נפש החוטאת, אפי' בחטאים ועונות היותר גדולים, ולא יאבד שום נפש אחת מישראל, כי על זה נאמר (שמואל ב' יד יד) ולא ישא אלהים נפש (ר"ל שמשלם לכל א' כמפעלו בעוה"ז או לאחר מיתה) וחשב מחשבות לבלתי ידה ממנו נדח, עכ"ז הנה עיקר יסוד המעמיד אותם כל אותו הזמן אשר הם מתתקנים והולכים ע"י העונשים ומתקיימים כל אותו הזמן, הנה הוא רק ע"י המעשים טובים של צדיקים אשר ישנם בכל דור ודור עכ"פ, וכמ"ש (סנהדרין צו ע"ב) לא פחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל דרא, עוד שם, דרא דקמי קודשא בריך הוא תמני סרי אלפי כו', ובחולין (דף צב ע"א) ואכרה לי בחמשה עשר כסף וחומר שעורים ולתך שעורים, אלו מ"ה צדיקים שהעולם מתקיים בהם, שלשים בארץ ישראל

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ומ"ו בחו"ל. ובמדרש (במדבר רבא פ"ג פ"א) שאין ישראל חסרים לעולם מג' צדיקים כאברהם יצחק ויעקב, וכן כחנניה מישאל ועזריה, ואמרו שם כי נמצאו לעולם בישראל צדיקים ישרים חסידים בני תורה אפי' סוריהן (הקוצים שבהם) גומלי חסד אינון. והרי לנו כי אלולא הצדיקים לא היה מתקיים העולם כלל, ונמצא כי כל קיומם של הרשעים כל עת הצירוף והליבון שלהם, שהוא כל משך זמן שהם מתתקנים והולכים ע"י העונשים, הנה הוא רק ע"י המעשים טובים של צדיקים, שבהם מתקיים העולם, ונעשה עי"ז תיקון להרשעים ג"כ. אבל אלולא המעשים טובים של צדיקים היה מתבטל העולם מכל וכל, והרי נעשית כל אפשרות תיקונם של הרשעים רק ע"י הצדיקים דוקא. ולכן הוא כי גם אחר שנגמר תיקונם ג"כ הנה יהיו לעולם רק טפלים לצדיקים, שצדיקים הם העיקר לעולם והרשעים שנתקנו הם טפלים להם וכלולים עמהם, כי רק הצדיקים העמידו אותם. והרי יש חילוק גדול בהיעודים דלעתיד בכל הזיו והזוהר והעונג והנועם אשר לימות המשיח ולחיי העוה"ב, בין המתגלים ונמשכים ע"י המעשים טובים דהתורה והמצוה, לבין המתגלים ונמשכים ע"י גילוי הגבורות שהם הסיבות דהעונשים היוצאים ממשפטי התורה והמצוה. והגם שיוכללו זה בזה ויעשו כולם לאחד בסוד העוה"ב, אך היסוד והמעמיד והמקור והמעייין הוא לעולם הצדיקים שבתחילה שהם הצדיקים גמורים.

ענין הג' הוא, כי הרי כל הרעות והתלאות והעונשים כולם אשר הן בעוה"ז והן בעולם הנפשות שהוא (כט ע"ג) לאחר מיתה, הנה הם רק בסוד הסתר פנים, שמצמצם ומעלים אורו וקדושתו ית"ש, וכמ"ש (תהלים ה ה) כי לא א"ל חפץ רשע אתה לא יגורך רע, וכן (איכה ג לג) כי לא עינה מלבנו, כי אין הקב"ה חפץ לחייב שום בריה ולייסר אותה, וכמ"ש ג"כ (יחזקאל יח לב) כי לא אחפץ במות המת, וחפצו הוא תמיד להצדיק את בריותיו ולהיטיב להם, הן בזה והן בבא, כי הוא ית"ש משתעשע תמיד בצדיקים שבגן עדן כנודע. ומה שיסוד את מציאות כל העונשים הרי הוא ג"כ רק כדי לתקנם כנ"ל, ולכן חפצו ורצונו ית"ש הוא רק במעשה הצדיקים וכדי להטיב להם לאחר מיתה ג"כ בכל העינוגים והעידונים שבגן עדן. וזהו שאמר המדרש כיון דכתיב וירא אלהים את האור כי טוב הוא במעשיהם של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים, כי הגם שגם הם יתוקנו לבסוף ע"י כל העונשים, ויזכו כולם עי"ז לטוב העתיד, אך הוא ית"ש אין חפצו בהעונשים כלל ולעולם יהיו הצדיקים העיקר בזה כנז', ולכן אמר הכתוב (דברים ל יט) ובחרת בחיים, וכן נאמר על כל מעשה הצדיקים וירא אלהים את האור כי טוב.

פרק ט

לפיכך יתבאר מ"ט אין נזכרים ימות המשיח וחיי עולם הבא בתורה בפירושו. והוא, מכיוון שהתורה לפי גילוייה ולבושיה שלפנינו אינה מבטיחה שום טובה ושכר אלא לשומריה, אבל התקוה העתידה של ימות המשיח וחיי עולם הבא, אינם תלויים במעשים אלא בכרית אבות בלבד, והברית הזאת שייכת לכל א' וא' מישראל (והוא בחוורתא דא"א, אוירא דלא אתפס), ושם אין מעשה התחתונים משפיע כלל, וכמסקנת הגמ' שהגאולה העתידה אינה תלויה בתשובה ומעשים טובים כלל והיא תבוא אף לדור שכולו חייב (כלומר שרובו חייב וכדאיתא בגמ' ר"ה שם).

וממילא מי שלא יזכה על ידי מעשיו הטובים, יזכה בזכות צירוף העונשים שלו, אבל עכ"פ לא תאבד שום נפש א' מישראל, ואפילו מי שנאמר עליו בגמ' שאין לו חלק לעולם הבא, שכן כל פסק ודין הנוגע לחיי עולם הבא אינו תלוי בכי"ד של מטה אלא בכבשי דרחמנא.

ומה שמצינו שנאמר ומשלם לשונאי אל פניו להאבירו, זה אינו אלא ברשעי עובדי האלילים וכן בערב רב וכאמרו בפרקים קודמים, שכן עבירה היא אצלם בעצם כלומר נטיה טבעית, וכל מצוה היא מקרה בהם מחמת תערוכת טוב ורע שבעץ הדעת. אמנם עבור כלל ישראל בני האבות הק' כל עונש היא רק לשם תיקון, והמצות ושכרן אין להם הפסק, שכן כל קיום מצוה היא טבע בהם, וכל עבירה בהם אינו אלא במקרה.

וכל מקום שכתוב שאין לו חלק לעולם הבא מתפרש בב' אופנים: א) אין לו שם בית בפני עצמו, אלא עומד במקום שעומדים רבים. ב) הכוונה על גודל צירופו בכל משך הזמן עד שיגיע עת התיקון כי חלקו תלוי בתיקון הדינים שגרום. שיהיה עונשו באיכות של אחד שלא יהיה לו חלק לעולם הבא.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ונחזור לעניין או"פ ואו"מ: הזכייה לע"ל בזכות הברית הוא באור המקיף, שהוא מאיר בלתי גבול, והזכות על ידי המעשים הוא ע"י אור הפנימי, ובו שורש לכל משפטי התורה ושכרה ועונשה. וכמו שהאור הפנימי והאור המקיף שורשם באור א' ובעתיד יחזרו לאותו האור, כן הוא בעבודת האדם ביחס למקומו לעתיד. ואחר כל הדברים הללו הנה יובן לנו עוד ענין אחד נעלם מה שנתחבטו בזה כמה קדושי עליון, והוא מה שלא נזכר בתורה מפורש מאומה מכל עניני דימות המשיח וחיי העולם הבא, וע' בספר כלי יקר בפ' בחוקתי בפסוק (ויקרא כו יב) והתהלכתי בתוככם, שמביא שם מדברי גדולי עולם ז' תירוצים על זה ע"ש. אמנם אחרון חביב מה שכתב בזה השל"ה בהקדמת תולדות אדם בבית אחרון ע"ש דברי פי חכם חן ושפתיים ישק. אך סוד הענין בזה הוא ע"פ מה שאמרנו, כי הרי כל התורה כולה לפי גילוייה ולבושה שהיא עתה לפנינו (ע' זוה"ק בהעלותך קנ"ב ע"א²⁹¹, וזוהר חדש פ' כי תבא) הרי אינו מבטיח שום טובה ושום שכר אלא רק לעושיה ולשומריה לחוקרה ולדורשה ולמי שעומד נאמן בקיומה, וכל גילוייה הוא שנידון כל א' לפי מעשיו והכל במשפט והכל בדין²⁹². אמנם התקוה העתידה דכל חמדת ישראל שהם כל היעודים אחרונים דימות המשיח וחיי העוה"ב, הנה הם תלויים באמת רק בברית ולא בזכות, והוא ברית אבות וישראל, והברית לא תופר לעולם. וכן אומר רבינו תם (בתוספות שבת נה ע"א ד"ה ושמואל) דזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה, וכן הוא מפורש בתורה בסוף קללות דתורת כהנים (ויקרא כו מד) ואף גם זאת כו' לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני ה' אל"היהם. והרי מפורש ההבטחה על הברית ישראל שלא תופר אפי' בחטא עבודה זרה רחמ"ל, וכמו שמפורש שם בפרשה על פגרי גלוליתם (שם ז). ואותו הברית הנה הוא גם לכל יחיד ויחיד מישראל בפרט, וכמ"ש הגר"א בפ' נצבים וכנ"ל בדברינו פ"ה ע"ש, כי סוד ברית אבות וישראל בארנו בכ"מ מדברינו כי הוא בתר"כ עמודי ונתיבות אור²⁹³ הנזכר בתפילת ר' נחוניא בן הקנה, ובמסכת אצילות, והם בחוורתא דא"א המאירים מחכמתא עלאה סתימאה, אוירא דלא אתפס, רישא דאין, ושם הוא סוד ושורש הכל, ולכן אמרו (רש"י בראשית א א) בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית, ואמרו בב"ר (פ"א סימן ד') מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, כי הם תלויים ומושרשים בתר"כ עמודי אור²⁹⁴, שהוא השורש גם {כט ע"ד} לכל האצילות כולו, ואינו מגיע שם מעשה התחתונים כלל, ושם הוא סוד הברית אבות וישראל, ולכן אי אפשר שישתנה, וזהו שאמרו בסנהדרין (צ"ח ע"א) אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב. וע' בהגר"א בתיקונים (תיקון ס"ט קב"ו ע"א ד"ה ואית) שאמר וודאי אופן השני, וכמ"ש בפרשת שמות (דף ז ע"ב) יסתכל מאן אינון דקיימין כו' ולא ישתכח זכאי כו' ע"ש²⁹⁵. [אמנם ענין כולו חייב אינו רשעים גמורים ח"ו, כי זה אי אפשר, אלא רובו עונות נקרא חייב כמ"ש בראש השנה (דף

²⁹¹ הו"ד לעיל הערה 137.

²⁹² עי' ב"ע קו ע"א וז"ל, כל התורה מדברת רק בז"א לבד.

²⁹³ עי' פת"ש א"א יג.

²⁹⁴ במסכת אצילות וכן בתפילת ר' נחוניא בן הקנה הנה אמרו שם כי הם תר"כ ארצין כמנין

כת"ר והם תר"כ עמודי אור (לקמן צו ע"ד), עי' פת"ש א"א יג.

²⁹⁵ וז"ל: כד ייתי קב"ה לפקדא לאיילתא, יסתכל מאן אינון דקיימין בהדה, בכל אינון דמשתכחי עמה, בכל עובדוי דכל חד וחד, ולא ישתכח זכאי, דכתיב (ישעיה סג ה) ואביט ואין עוזר, וכמה עקתין על עקתין לישראל, זכאה מאן דיזדמן וישתכח בההוא זמנא, בגין דההוא דיתקיים בההוא זמנא במהימנותא, יזכה לההוא נהירו דחדוה דמלכא.

תרגום: כאשר יבא הקב"ה לפקוד את האיילה (כלומר לגאול את השכינה) הוא יתבונן מיהם אלו העומדים עמה יחד, בכל אלו הנמצאים עמה בכל מעשיהם של כל א' וא', ולא ימצא צדיק שנאמר "ואביט ואין עוזר", ואז כמה צרות על גבי צרות יבואו על ישראל, אשרי מי שיזדמן וימצא באותה העת, בגלל שאם הוא יעמוד באמונתו באותה העת, יזכה לאותו אור של שמחת המלך.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ט"ז י"ז)]] והרי לנו דימות המשיח אינו תלוי בזכות ומעשים כלל, וכן שם בסנהדרין (צ"ז סע"ב) בפלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע ואמר ר' יהושע חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו לא בתשובה ומעשים טובים (ויש שם בגמרא שלפנינו ט"ס וחילוף מדברי ר"א לדברי ר"י וכמו שמוכח שם בברייתא השניה שהובא שם בסמוך, תניא אידך כו' וכנז' והגירסא הנכונה בברייתא הקודמת שם הוא כמ"ש בירושלמי תענית דף ב' ע"ב ע"ש) ושקלו וטרו בזה ר"א ור"י, ולבסוף שתק ר"א וכמו שמבואר שם, והרי הודה ר"א ג"כ לר"י שהגאולה העתידה אינו תלוי בתשובה ומעשים טובים כלל, וכן כתב הרמב"ן בפ' האזינו (לב מ) שהבטחת גאולה העתידה אין בה תנאי בתשובה ועבודה אלא שהיא מובטחת לבוא עכ"פ ע"ש. ומה שנמצא בכמה אנדרות שתלוי בתשובה הנה הוא ע"פ מה שאמרו שם בסנהדרין (דף קי"א ע"א) כי אחד מעיר מזכה כל העיר כולה, ושנים ממשפחה מזכין כל המשפחה כולה. וכן הוא מבואר במדרש הנעלם (בזוהר חדש פ' נח נג ע"ד) סמוך לסופו שאמר שם ר' אליעזר בפירוש כי הגם שהכל תלוי בתשובה אך אי יחזרון בתשובה אפי' הדא כנישתא בזכותם יתכנש כל גלותא ע"ש, ובאמת הרי ישנם כמה צדיקים בכל דור ודור עכ"פ, ל"ו צדיקי דמקבלי אפי' שכינה (ובתיקונים תיקון כא נ"ז ע"א מבואר כי הם ע"ב, ל"ו בארץ ישראל ל"ו בחו"ל, ומשמע שם כי הם נסתרים כי הם במדרגת לב ע"ש) מ"ה צדיקים שבהם מתקיים העולם וכנ"ל פ"ה, והרי אינו חסר העולם מכמה צדיקים בכל דור אשר בזכותם יבוא הגאולה לכל ישראל כולם, אפי' כשיהיו רובם חייב וכנז'. וכן מורה כמה פסוקים ביחזקאל ל"ו ל"ז, ומבואר שם כמעט בפירוש שהגאולה האחרונה אינו תלוי בתשובה ומעשים טובים כלל, והיא בטוחה לבוא עכ"פ, ומה גם כי הרי האיש לבוש הבדים שהוא המלאך גבריאל (ע' ב"ר פ' כא ס"ה ה') בא בשבועה בחי העולם כי למועד מועדים וחצי כו' וכמ"ש בדניאל (יב ז), ואם שהיה קץ הגאולה תלוי בתשובה הרי לא שייך שבועה על זה, כי תשובה תלוי בבחירה, והוא באמת הראיה אחרונה שמביא ר' יהושע לדבריו, והוא ראיה שאין עליה תשובה. וכן נאמר ג"כ (חבקוק ב' ג) ויפח לקץ ולא יכזב אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר, ומה שאמר לא יכזב ולא יאחר הכוונה מבואר שלא יהיה שום עיכוב בדבר, וכשיגיע עת הקץ הנה יבא עכ"פ בין אם יהיו זכאי או חייב, והרי לנו מכ"ז כי הגאולה העתידה אינו תלוי בזכות ומעשים כלל.

וכן גם בענין חיי עולם הבא הרי אמרו ג"כ (סנהדרין ק"ד סע"ב) דורשי רשומות היו אומרים כולן באין (ל ע"א) לעוה"ב, שגם דואג האדומי ואחיתופל וירבעם בן נבט ואחאב ומנשה וגחזי כולם באים לעוה"ב, וכן אמרו בפסיקתא רבתי (פיסקא א') ובירושלמי (כלאים פ"ט) וכתובות (פ' י"ב הלכה ג') שגם ירבעם בן נבט וחביריו כולם יזכו לתחיית המתים שאמרו שם על הפסוק נותן נשמה לעם עליה (ישעיה מב ה), ונתתי רוחי בכם וחיייתם (יחזקאל לו יד), ר' ברכיה שאל לר' חלבון, ר' חלבון שאל לר' אימי, ר' אימי שאל לר' אלעזר, ר' אלעזר שאל לר' חנינא, ואית דאמרין ר' חנינא שאל לר' יהושע בן לוי אפי' כגון ירבעם בן נבט וחביריו, אמר ליה גפרית ומלח שרפה כל ארצה כו', כיון שנשרפה ארץ ישראל נעשה בהן מידת הדין, שכבר קבלו דינם, ויזכו גם הם לתחיית המתים. והרי לנו מכל זה שלא יעכב שום חטא ועון לא לימות המשיח ולא לתחיית המתים ולא לחיי עולם הבא, והוא ע"פ סוד הדברים שאמרנו לעיל פ' ה' ו' ז' ח' כי גם כל העונשים אשר לאחר מיתה הנה הם כולם תיקונים ופעולות שיוזכו על ידיהם כל נפש החוטאת ג"כ לכל תקות חמדת ישראל, ומי שלא זכה לבוא בשכרו ע"י המעשים טובים דהתורה והמצוה הנה הוא יתוקן ג"כ עכ"פ ע"י העונשים דהז' מדורי גיהנם היוצאים ונמשכים ממשפטי התורה והמצוה, וכנ"ל בכל דברינו, ע' עליהם. אך עכ"פ הוא כי לא יאבד שום נפש אחת מישראל, וכן אמרו בגמרא (עירובין כא סע"א) דריש מרי בר מר מאי דכתיב והנה שני

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

דודאי תאנים מועדים לפני היכל ה', הדוד האחד תאנים טובות מאד כתאני הבכורות, והדוד אחד תאנים רעות מאד אשר לא תאכלנה מרוע. תאנים הטובות אלו צדיקים גמורים, תאנים הרעות אלו רשעים גמורים, ושמא תאמר אבד סברם ובטל סיכומם, ת"ל הדודאים נתנו ריח, אלו ואלו עתידין שיתנו ריח. וכן אמרו בסנהדרין (דף לו ע"א) וירח את ריח בגדיו, אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו. והגם שפשטות הדברים הוא משום שגם פושעי ישראל מלאים מצות כרימון, אך עומק כוונתם ז"ל הוא בסוד (איוב יד ד) מי יתן טהור מטמא, שאמרנו לעיל פ"ו. והרי עכ"פ כי יזכו כולם לכל תקות חמדת ישראל העתיד, ולכן לא נזכר בתורה מפורש מכל היעודים העתידיים הנצחיים, כי כל התורה לפי גילוייה ולבושה שהיא עתה לפנינו הרי נידון כל א' רק לפי מעשיו, וכל א' הוא בא בשכרו, ונאמר בה כרת ואבדון להמורדים ופושעים, אך לימות המשיח וחיי העוה"ב הרי אין כרת ואבדון כלל, שהרי גם ירבעם בן נבט אשר הטא והחטיא את הרבים בחטא עבודה זרה החמורה כמה וכמה שנים, ומנשה שהעמיד צלם בהיכל, ודואג האדומי שהרג נוב עיר הכהנים, גם הם יתוקנו ויזכו לתחיית המתים ולחיי העוה"ב כנוז, וכן עד"ז כל המורדים ופושעי ישראל כולם. והגם שהרי הוא לכאורה נגד דיני התורה ומשפטה ועונשה, וכמו שראינו מאנשי כנה"ג שעלו בדעתם לדחות אותם כולם, וכן רצו למנות את שלמה ג"כ ע"פ דיני התורה ומשפטה, אמנם הנה יצא בת קול מן השמים ואמר להם המעמך ישלמה כו²⁹⁶, והודיעם בזה כי כל פסק ודין הנוגע לחיי העוה"ב הוא תלוי בכבשי דרחמנא, ואין לבית דין של מטה לעשות בזה פסקים ודינים כלל. ולכן מביא הגמרא שם תיכף דברי דורשי רשומות שכולן באין לעוה"ב, וכן הוא בירושלמי ול ע"ב (סנהדרין פ"י סוף הלכה ב') שהבת קול יצא על כל אלו שנמנו שם במשנה, והיה ההקפדה על כולן ע"ש. והרי לנו כי רצון העליון גילה להם שלא ידחו שום אחד מהם וכולן באין לעוה"ב. והגם שהוא נגד דיני התורה ומשפטה, אך על זה הנה הוא ית"ש גדול העצה ורב העליליה, ויש לו עצות ופעולות וסיבובים מסיבובים שונים שלא לזוז מהתורה שום זיו כל שהוא, ושלא לוותר מאומה. ובאופן שהעושה עבירה נשאר והעונש נפרע, ונעשה הכל ממשפטי התורה עצמה שיזכה עכ"פ לכל תקות חמדת ישראל כולו, והוא הנהגת מדותיו ית"ש ורב חסד ואמת, שמיישר את הכל בתיקונים מתיקונים שונים, הכל מהתורה עצמה. וכ"ז הוא באמת רק מכבשי דרחמנא כדי לקיים את הברית אבות וישראל, ומתנהג עמהם בהי"ג מדות הרחמים שנקראים כל טובי, והנהגה הזו בכל דרכיה הוא נעלם מכל בריה.

אמנם הוא הנה הגם שדרכי הנהגה הזאת בפרטות המתנהג עם כל אחד ואחד (בזה ובבא) בדרכים מדרכים שונים, הנה היא נעלמה מעיני כל חי, ולו ית"ש לבד נתכנו עלילות. אמנם בדרך כלל הנה היא נראה קצת לעינינו ג"כ איך שנעשה הכל במשפט והכל בדין, ומתקיים משפטי התורה בדיני כריתות ואבדון להמחויבים בה, עד שכמעט כבר נפרע מהם דינם גם בעוה"ז ע"פ דרכי התורה ג"כ, והוא כל הרעות והתלאות הגדולות והנוראות שמתחלפים ועוברים על כלל ישראל מעינוי ומעוני ומחלאים רעים ונאמנים ומכל פחדים הבאים מדבר וחרב ושבי וביזה. וכבר אמרו (מכות כג ע"א) כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתם ובפרט בהכאה שאין לה קצבה, הרי הוא חמור ממיתה כמ"ש (כתובות לג רע"ב), ואמרו שם עוד (נ"א ע"ב) שבויי מלכות הרי הן כשבויין, ושבי

²⁹⁶ וז"ל הגמ' סנהדרין קד ע"ב: מי מנאן [אלה מלכים שאין להם חלק לעולם הבא] אמר רב אשי אנשי כנסת הגדולה מנאום, אמר רב יהודה אמר רב בקשו עוד למנות אחד [כלומר שלמה], באה דמות דיוקנו של אביו [דוד], ונשטחה לפניהם ולא השגיחו עליה, וכו' יצאה בת קול ואמרה המעמך ישלמה כי מאסת כי אתה תבחר ולא אני וגו', עכ"ל.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

קשה מכולם ממות ומחרב ומרעב, דכולהו איתנהו ביה כמ"ש (בבא בתרא ח ע"ב), ואמרו עוד במכות (דף כ"ב כ"ג) ונקלה אחיך לעיניך, כיון שנקלה הרי הוא כאחיך. ובסנהדרין (מה ע"א) כי בזיונוי הוא קשה מיסורים, וכבר די בזיון וקצף שנתונים לחרפה ולמשל ולשנינה, והרי בכל זה הנה נעשה כל דין כריתות ודין ד' מיתות ב"ד בכלל ישראל וכבר נפרעו ונפטרו מכל וכל גם ע"פ משפטי התורה. ואם עדיין נשאר באחד איזה חטא ושמן דופי, הלא מיתה ממרקת וחיבוט הקבר ועונשי גיהנם מנקין אותו, ולא נשאר מעתה על שום אחד מישראל איזה חוב ושטר פירעון ממשפטי התורה לעכב אותו מתקוה העתידה²⁹⁷, וע"י כ"ז הנה יזכו כולם לכל תקות חמדת ישראל.

והעיקר הוא כי גם התורה בכל משפטה ועונשה אינו נותן יאוש כלל לשום רשע ופושע מהשארית הנצחי, וכמ"ש בתורת כהנים (פ' אמור כג) בפסוק והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה, והאבדתי מה ת"ל, לפי שהוא אומר כרת בכל מקום ואיני יודע מהו, כשהוא אומר והאבדתי לימד על הכרת שאינו אלא אבדון. וכתב שם הר"מ מלבים ז"ל, כי יש הבדל בין כריתתה ובין אבדון, כי הכורת כורת את העצם משרשו וקוצץ הדבר עצמו, והמאביד הוא רק שינוי מקומות שלא תעלה הנפש אל צרור החיים, רק יורדת לגיהנם, ובכ"ז אינה נכרתת רק (ל ע"ג) נאבדת לזמן מוגבל, כמ"ש (שבת לג ע"ב) משפט רשעים בגיהנם י"ב חודש. וכל אובר מתבקש וכמ"ש (ישעיה כז יג) ובאו האובדים בארץ אשור, וזהו שאמר לימד על הכרת שאינו אלא אבדון, ר"ל שאינו כריתה נצחית רק אבדון בשאול ואבדון לשעתו עד יקבל עונשו, כי ה' ברחמיו חושב מחשבות בל תכרת הנפש בהחלט עכ"ל. והוא כמ"ש בסנהדרין (דף קט ע"ב) ויאבדו מתוך הקהל, ר' יהודה בן בתירה אומר הרי הן כאבידה המתבקשת שנאמר תעיתי כשה אובר בקש עבדך, וכן אמרו במכות (דף כד ע"א) על הפסוק ואבדתם בגוים, שאין זה הכרח כלל לאבדון מוחלט ח"ו, אלא רק כאבידה המתבקשת. והרי לנו מכ"ז שגם במשפטי התורה ודיניה ועונשה אין בה כלל אבדון החלטי ח"ו לשום רשע ופושע, ועוד כי האמת הוא שכל עונשה בכל הקללות שבתורת כהנים ושבתורה הנה הוא ג"כ אלא רק בגילויה ולבושה שהיא עתה לפנינו, אבל בפנימיותה ובהעלם הנה אמרו בזהר חדש (פ' כי תבא נט ע"ד) בשם אליהו זל"ט, כי כל הבטחות ונחמות דישראל בהני קללות כתיבי, ואמרו שם כי בפסוק (דברים כח טו) והיו חייך תלויים לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחיך, הנה שם מרומז קץ הגאולה, והרי נרמז בהתורה גופה בכל משפטה ועונשה כל היעודים העתידיים שהם לכל ישראל כולם, גם מי שעומד תחת שבט כל הקללות שבה בלי חיסור אחד מהם. והוא כמו שאמרנו שכל תקוה העתידה הנה הוא תלוי בכרית ולא בזכות, וכל ברית לא תופר, ואי אפשר שישתנה וכמ"ש ג"כ (ירמיה לא טז) ויש תקוה לאחריהך נאום ה', עוד שם, (ירמיה לא לד) כה אמר ה' נותן שמש לאור יומם תקות ירח וכוכבים לאור לילה כו' אם ימוש החוקים האלה כו' גם זרע ישראל ישבתו מהיות גוי לפני כל הימים, כה אמר ה' אם ימדו שמים מלמעלה ויחקרו מוסדי ארץ למטה גם אני אמאם בכל זרע ישראל על כל אשר עשו נאום ה'. וכן שם (כט יא) כי אנכי ידעתי את המחשבות אשר אנכי חושב עליהם נאום ה' מחשבות שלום ולא לרעה לתת לכם אחרית ותקוה, ומ"ש שלום ולא לרעה הכוונה מבואר, שגם כל העונשים כולם הם אינם לנקמה ולהשמיד ולהשחית ח"ו, אלא רק כדי לתת אחרית ותקוה, וכן יש כמה כתובים בתנ"כ המורים על זה שלא יעכב שום חטא ועון לתקוה העתידה.

²⁹⁷ הגה"ה מכת"י המחבר: וכמו שמבואר כ"ז בזה"ק פ' בלק קצט סע"א ושם ע"ב, ע"ש בארוכה.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ומ"ש (דברים ז י) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו הנה הוא רק ברשעי עובדי אלילים, וכמ"ש במדרש תהלים (מזמור ז) וכן בערב רב כנ"ל פ"ה, וכמ"ש בזה"ק (בראשית כ"ה ע"ב) וכן בפ' תצא (דף רעו ע"ב) אבל בישראל אינו מתנהג הקב"ה במדה זו כלל, וכמ"ש בספרי ברכה (פיסקא ו), בפסוק (דברים לג ו) יחי ראובן ואל ימות, כי לעולם אין מחליפים לא זכות בחובה ולא חובה בזכות אלא נותנים מתן שכר על המצות ועונשים על העבירות, וכל עבירה ועונש אינם נצחיים ה"ו והם נפסקים ומתבטלים וכנ"ל בכל דברינו, אבל המצות ושכרן אין להם הפסק לישראל והם נצחיים בהם, והסיבה בזה הוא כי בישראל אשר עליהם נאמר (דברים יד א) בנים אתם לה' אלהיכם הוה כל מצוה עצם בו, כי אורייתא וישראל חד הוא²⁹⁸, אבל העבירה הוא רק מקרה בו, כי הוא מהתערבות רע בטוב אשר ע"י החטא דעץ הדעת ולכן מתבטל העבירה ע"י העונש, ונשאר עצמותו (ל ע"ד) קודש לה'. אבל בעובדי אלילים הוא להיפך, כי עצמותם הוא מעצם הסמ', אל אחר, עצם הרע שהוא שורש האכזריות וההפסד וכנ"ל פ"ז, וכל מצוה ודבר טוב שעושים הוא אינו מעצמותם אלא מהתערבות הטוב ברע אשר ע"י החטא דהעץ הדעת, ומשורש סוד הנוגה המאיר עליהם מסביב כנ"ל פ"ז, והרי הוא אינו שלהם כלל, כי הרע והטוב הרי הם שני הפכים, ולכן לעתיד כשיוברר הטוב מהרע ויתבטל הרע מכל וכל הנה יתבטלו הם בביטולו, כי הם תולדותיו וממנו, וכל מצוה ודבר טוב שנעשה על ידם בעוה"ז ע"י התערבות טוב ברע הנו' הנה משלם להם הקב"ה בעוה"ז ג"כ, כי הוא ית"ש אינו מקפח שכר כל בריה, והרי נעשה על ידם עכ"פ. ומשום כ"ז הנה מתנהג הקב"ה עמהם במדת (דברים ז י) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, משא"כ בישראל ה"ו וכנ"ל. ולכן נאמר עליהם (ישעיה ס כא) ועמך כולם צדיקים, וכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא (סנהדרין צ ע"א).

אמנם כל אלו שהשבו רז"ל ואמרו שאין להם חלק לעוה"ב²⁹⁹, הנה כתב הרקאנטי (פ' תשא) בפסוק (שמות לג יט) אני אעביר כל טובי בשם רבינו עזרא, כי מה שנמצא במקומות רבים מדברי רז"ל אין לו חלק לעוה"ב ר"ל אין לו בית בפני עצמו, אוצר שהוא ברשותו והוא מושל עליו, וזהו (שבת קנב ע"א) עושין לו מדור לפי כבודו, ומי שאין לו זכות הוא עומד במקום שעומדים רבים עכ"ל. וכן כתב רבינו בחיי סוף פ' אחרי (יח כט) (ע"ש בארוכה ותמצא כדברינו) ולפ"ז הרי אפשר לומר כי דורשי רשומות שאמרו בסנהדרין (ק"ד סע"ב) כולן באין לעוה"ב וכנ"ל, הנה לא פליגי על המשנה שם (צ"ע ע"א) במה שאמרו ואלו שאין להם חלק לעוה"ב, כי הרי גם הדורשי רשומות לא אמרו אלא לשון באין לעוה"ב, אבל לא אמרו שיש להם חלק שהוא מקום מיוחד השייך להם, אלא שהם ישתמשו באורן של הזוכים שהוא האור הכללי הכולל כולם, והוא כעין מקום מעבר לרבים, ויהיה לפי"ז הבדל גדול בין עובד אלהים לאשר לא עבדו כגבוה שמים על הארץ וכרחוק מזרח ממערב. והוא על דרך שאנו רואין בעוה"ז, כי הגם שכל מי אשר יחובר לחיים יש לו מקום ומזון בעוה"ז, עכ"ז הרי כמה ההבדל גדול בין מי שמכלכל את נפשו

²⁹⁸ אין נמצא לשון כזו בזהר. אלא עי' זהר אחרי מות עג ע"א וז"ל, ישראל בתרין דרגין אינון סתים וגליא דחנינון ג' דרגין אינון מתקשרן דא בדא קב"ה אורייתא וישראל, ע"כ. ואפשר לומר שאמר "חד" שהרי כולם מגלים מציאות א'.

²⁹⁹ הגה"ה מכת"י המחבר: אמנם לא הזכירו שום איש פרטי, כי מאחר שיצא בת קול כנ"ל, לא נזכר עוד בדברי רז"ל על שום איש פרטי מזרע ישראל שאין לו חלק לעוה"ב, ולא נזכר רק את העבירות אשר בשביל זה נאבד חלקו (והוא על פי מה שיתבאר), אבל לא נזכר בדבריהם ז"ל שום איש פרטי כלל, ומ"ש בסנהדרין (דף קח ע"א) על המרגלים וכיוצא, וכן שם (דף ק"י ע"ב), הנה כל דבריהם שם הרי הוא רק בדרשות הכתובים, אכל הם עצמם לא פסקו שום איש פרטי מאחר שיצא הבת קול.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בלחם לאכול ובגד ללבוש לבין מי שמתענג את עצמו ומתעדן כל ימיו בסגולת מלכים, וגם בהזוכים גופה הרי יהיה בהם ג"כ כמה וכמה חלוקי מדרגות וכמבואר בכמה מקומות מדברי חז"ל. ואמרו בתענית (סוף פרק קמ"א טו ע"א) לא הכל לאורה ולא הכל לשמחה, צדיקים לאורה וישרים לשמחה, ובמדרש תהלים (מומור י"א סי' ו') חושב שם ז' חלוקי מדרגות בין כתות הצדיקים לעתיד לבוא ע"ש, ובויקרא רבא (פ"ל סימן ב'), ובגמרא ב"ב (דף עה ע"א) עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק ולכל אחד ואחד חופה לפי כבודו, וכל אחד ואחד נכוח מחופתו של חברו. עוד שם בענין סוכת עורו של לוייתן, זכה עושיין לו סוכה לא זכה עושיין לו צל, לא זכה עושיין לו ענק, לא זכה עושיין לו קמיע. ועד"ז בכמה אגרות חז"ל בענין חלוקות שונות בין מדרגות הצדיקים לעתיד לבא וכנודע.

אמנם ע"פ עומק הדברים שאמרנו לעיל, הנה יהיו כל חלוקת המדרגות הנמצא בדברי רז"ל לפי (לא ע"א) ערך חלוקת שורש הנשמות דכל א', כי אין נשמה דומה לחברתה, וכל אחד ואחד יש לו שורש בפנ"ע, וכמו שדרשו רז"ל בפסוק (איוב לח ד) איפה היית ביסדי ארץ, בשמות רבא (פרשה מ' סימן ג') ובכ"מ, וכל התורה ומעשים טובים, וכן להיפך כל החטאים ועונות, הנה נוגע כל א' לפי שורש נשמתו. וכן עד"ז בשכרן ועונשן, כי אין שום אדם דומה לחבירו בכל הדורות כולם ובכל משך ימי עולם כולו, וכן אינם דומים בכל תהלוכותיהם ומאורעותיהם בעוה"ז, ועד"ז בשכרן ועונשן אשר לאחר מיתה בגן עדן וגינהם. וכן הם חלוקים במדרגותיהם לעולם הבא, והגם שהרי בתיקון האחרון יוכלו כל הנשמות כולם זב"ז ע"ד שהיו כלולים באדם הראשון, אך גם בפרצוף אחד ואדם אחד הרי אינו דומה אבר אחד לחבירו, ובוה יהיו כל חלוקת המדרגות לעתיד לבא, והבן ב"ז.

וכן בענין מה שאמרו בכמה מקומות אין לו חלק לעולם הבא, הנה יהיה הכוונה לפי דברינו על כל משך הזמן עד שיגיע עת התיקון, כי כל חלקו ושכרו דעוה"ב אשר היה מוכן אליו באורות הגבורות העליונים דשורש נשמתו הרי נסתלקו ממנו ונפסק מהם ע"י שנתחלפו אותן כל הכחות דהגבורות לתוקף דינים קשים ע"י אחיות החיצונים בהם, והרי נאבד חלקו ממנו לגמרי ע"י אותו העבירה החמורה, והשליט את החיצונים בהגבורות דשורש נשמתו אשר שם היה שכרו וחלקו דעוה"ב, ואין לו תקנה מעתה שיוחזר לו אלא רק או ע"י תשובה ותפלה וצדקה המעבירין את רוע הגזרה, שהם דוחין את החיצונים ומבטלן, כי בתשובה תפלה וצדקה מתבסמין ומתמתקין הגבורות ברשפי אש שלהבת י"ה, ושורפין ומכלין את כל אותו הרע שנאחו בהם, אבל בלא תשובה אין לו תקנה שיוחזר לו חלקו, אלא רק אחר שיתהפך כל אותו הרע לסער מתחולל ולדין קשה לפי מדת ומשקל אותו העבירה, ועי"ז יתבטל אותו הרע ג"כ אחר שיפרע ממנו מכל וכל, ואז יחזור לתיקונו ולחלקו ושכרו אחר הצירוף הגדול והליבון כנ"ל בדברינו. וזהו כוונתם ז"ל בכל אותן העבירות שאמרו עליהם אין לו חלק לעוה"ב. והכוונה הוא כי אבד חלקו ונפסק ממנו (כי נסתלק ועלה ונתעלם בשורשו), ואין לו תקנה שיוחזר לו אלא ע"י אחד מב' דברים הנז' ע"י זה או ע"י זה, אבל לבסוף הנה יתקון עכ"פ, והוא ע"י העונשים והצירוף והליבון וככל מה שאמרנו לעיל*.

*הגהה וכן מצאתי מפורש בדברי האר"ז בשער הגלגולים (סוף הקדמה כ"ד) וכן במאמרי רז"ל (סנהדרין דף ו' סע"א מדפוה"ח) דגם כל אלו שאמרו אין להם חלק לעוה"ב הכוונה הוא שאין עולים למ"ן באימא עלאה הנקרא עוה"ב אלא (שאחר שמקבלים עונשם) הנה הם בסוד מ"ן שבמלכות. ע"כ הגהה.

וזהו ג"כ ענין הג' ספרים שנפתחין בראש השנה שאמרו שם (ר"ה מז ע"ב) וכתבו שם התוספות שענין הג' ספרים הללו הם לחיי העולם הבא, ולכאורה יפלא מה שייך לדון

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

על חיי עוה"ב בעוד שהאדם עדיין בעוה"ז, הלא אין עתה הזמן לזה. וגם אם יצא חייב בדינו שמא ישוב ויתכפר לו, וכן אם יצא זכאי הרי לא יאמין בקדושו, ויש שקונה עולמו בשעה אחת, ויש שמאבד {לא ע"ב} עולמו בשעה אחת. ומה תועלת הוא מה שדנים אותו על זה בכל שנה הרי רק הרגע אחרונה תוכיה. אך הענין הוא כי באם שזוכה לחיי העוה"ב הנה נפרעין ממנו על עונותיו בעוה"ז, ובאם שאינו זוכה לחיי עוה"ב וצריך לצירוף וליבון גדול והוא רק בהז' מדורי גיהנם וכל הדינין דלאחר מיתה ומטיבין לו בעוה"ז, ע"ד שאמרו בקידושין (דף ט"ל ע"ב) ע"ש, כי מסלקין דינו על לאחר מיתה ולפעמים מריעין לו בעוה"ז ג"כ, כי יש רשע וטוב לו רשע ורע לו, הכל לפי ערך כמות ואיכות עונותיו וכל המאורעות דהעולם הזה איך שמתנהגים עמו הוא תלוי הכל לפי מה שעומד בדינו בענין חיי עוה"ב, ולכן נידון כל אדם בכל שנה ושנה בתחילה ומסתכלים עליו איך שהוא עומד בדינו בענין חיי העוה"ב, ואח"כ הוא נידון לפי זה על כל מאורעותיו דחיי העולם הזה. וכן הוא ענין עוד כי הנה כל המצות כולן הרי הם רק לחיי העוה"ב, וכמ"ש קידושין (דף ט"ל ע"ב) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, וכן בעבו"ז (ג' ד') היום לעשותן ולא היום ליטול שכרן, וכל חיי העולם הזה וטובותיה הנה הוא רק בחסד ובצדקה, וכמ"ש (ברכות י"ז ע"ב) כל העולם כולו ניוזנין בצדקה ע"ש³⁰⁰, והוא רק לצורך קיום העולם לעשות בה תורה ומצות לחיי העוה"ב, ולכן נמשך כל חיי וצורכי העולם הזה להאדם רק לפי ערך שהוא עומד בדינו לחיי העוה"ב, ולכך דנין את האדם בכל שנה ושנה בתחילה על חיי העוה"ב, ואח"כ דנין אותו לפי"ז על חיי וענייניו דהעולם הזה.

והנה כ"ז הוא נמתק ביותר ע"פ דברינו שאמרנו שכל ענין דאין לו חלק לעוה"ב הכוונה הוא רק עד שיוצרך ויתלבן וצריך לתיקונים גדולים להתתקן ולבוא למדרגתו הקודמת, אך הוא ית"ש הנה חושב מחשבות לבל ידח ממנו נדח, ומסבב עליו סיבובים שונים, אם בעוה"ז או בעולם הנפשות שהוא לאחר מיתה, עד שיתקן לבסוף עכ"פ. ולכן דנין את האדם בכל שנה ושנה מתחילה בדין דחיי העוה"ב כדי להסתכל איך להתנהג עמו בכל מאורעותיו דחיי עוה"ז הנצרך לו לתיקונו. וזהו הג' ספרים שנפתחין בראש השנה שאמרו (שם ט"ז ע"ב) והם על חיי עוה"ב, ובהם הוא בצדיקים גמורים וברשעים גמורים החתימה ג"כ בראש השנה, אבל בחיי עוה"ז הוה החתימה בכולם רק ביום הכיפורים, והוא כדברי התוספות שם, וכן הסכים הגר"א באו"ח (סס"י תקפ"ב) ע"ש. ותיקנו לבקש על הכתיבה עד נעילה משום דאין להחזיק עצמו לצדיק גמור, והבקשה הוא הן על חיי העוה"ב והן על חיי העולם הזה, ומועיל הבקשה אף לרשע גמור גם בחיי עוה"ב, הנה שהוא לאחר החתימה שהוא בראש השנה כנו', משום שיפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין כמ"ש שם (ט"ז ע"א).

ומ"ש שם הגר"א שאין לומר לשנה טובה תכתב ותחתם אלא תכתב, משום דלשון לשנה טובה שהוא הוראת שנה אחת, שנה זו, הרי הוא רק על חיי העולם הזה, כי באם שהיה הכוונה על חיי עוה"ב ג"כ, היה צ"ל סתם לחיים טובים תכתב ותחתם, בלי להזכיר לשון שנה, שהוא משמע שנה זו. והעיקר הוא משום שהרי לחיי העוה"ב נגמר הדין מקודם, הן הכתיבה והן החתימה, {לא ע"ג} ואחר החתימה אשר לחיי העוה"ב נעשה הכתיבה בראש השנה לחיי העולם הזה, וא"כ אם נאמר שהלשון לשנה טובה הוא כולל שניהם, הרי

³⁰⁰ וז"ל הגמ' שם: "שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה", רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר כל העולם כולו נזונין בצדקה והם נזונין בזרוע וחד אמר כל העולם כולו נזונין בזכותם והם אפילו בזכות עצמן אין נזונין. ופ"י רש"י כל העולם כולו נזונין בצדקה - בצדקתו של הקדוש ברוך הוא, ולא בזכות שבידן. והם נזונין בזרוע - בזכות שבידם, ובצדיקים משתעי קרא וקרי להו רחוקים מצדקתו של הקדוש ברוך הוא.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הוא הלשון תכתב ותחתם אינו מיושב ומיושר כלל, כי הכתיבה אשר לחיי העולם הזה הוא רק אחר החתימה דחיי העוה"ב וכנ"ל. והיה צריך להאריך ולומר לחיים טובים תכתב ותחתם בחיי העוה"ב ולשנה טובה תכתב לחיי עוה"ז, ואין המנהג להאריך כ"כ, לכן אמר הגר"א שאין לומר תחתם רק תכתב וקאי על חיי עוה"ז, ונכלל בו ג"כ ברכת חיי עוה"ב, דאל"כ הרי אינו טובה כלל. אמנם ענין הכתיבה והחתימה מה שהם, וגם ענין מה שנגמרו זה בראש השנה וזה ביוה"כ, וכן ענין הג' ספרים מה שהם אין כאן המקום לזה, וכשיזכנו השי"ת למקום היאות להם נדבר בזה.

ונחזור להענין ונשלים דברינו, כי הנה נתבאר שכל תקות חמדת ישראל הנה הם יעודים העתידים לכל ישראל כולם בלי חיסור אחד מהם, כי הוא תלוי בברית ולא בזכות, והברית הוא באור המקיף שהוא מאיר בלתי גבול ולמעלה מן המדה, אבל הזכות הנה הוא באור הפנימי, ובו הוא כל משפטי התורה ושכרה ועונשה, שהם במדה ובמשקל וגומל לכל איש כמפעלו, משום שהוא הפנימי הוא מצומצם בכלי, ולכן הוא בחק וגבול ואינו מעביר על מדותיו, וכמ"ש עבו"ז (דף ד' ע"ב) תורה דכתיב בה אמת אין הקב"ה עושה לפנים משורת הדין, וכן אמרו (ב"ק נ' סע"א) כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותרו חיי שנאמר הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, ואמר כאן הצור שהוא תוארו ית"ש ע"ש יצירת העולם, משום שחוקי היצירה ומשפטי התורה אחד הם כנ"ל רפ"ד, כי הם שניהם באור הפנימי המצומצם, שהוא מצד עצמו אינו עובר על חוקו כלל, אמנם כבר אמרנו כי כל עיקרו דאור הפנימי הוא נמשך מאור המקיף, והוא רק חלק ממנו. והרי הם אחד בתחילתם וכן יתייחדו בסופם, כי ע"י כל הדין והמשפט הנעשה באור הפנימי ע"י שהוא מיוסד על זכות ועל הובה, הנה ע"ז גופה יתקנו כולם לקבל את הגילוי דאור המקיף, ששם הוא סוד הברית, וכנ"ל פ"ו שע"י מדת ואמת זוכים למדת ורב חסד, כי מדת ואמת הרי הוא ג"כ רק מאור המקיף, ולכן אינו מתנהג בכל משפטיו שבו להשמיד ולהשחית ח"ו, אלא שהם נמשכים בתהלוכות שונות באופן שמשפטיו נעשים ומתקיימים כולם, ועכ"ז נשאר העושה עבירה על קיומו לקבל את כל טוב העתיד דאור המקיף, וזהו שאמר (דברים לב ד) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט כו' צדיק וישר הוא. כי הגם שכל דרכיו משפט, עכ"ז צדיק וישר הוא, שעושה כל משפטיו בצדקה תמיד, שכל משפטיו הם רק כדי להיטיב בסופן וייתחדו בסופן האור הפנימי ג"כ באור המקיף, כי ע"י הצירוף והליבון יתקנו כולם להגילוי דאור המקיף וכנ"ל בכל דברינו. והרי יתקיים יסוד הזכות ג"כ ויקבלו את כל טוב העתיד ע"י יסוד הזכות ויסוד הברית ביחד, כי יתייחדו הם שניהם ג"כ, וכ"ז הוא ע"י שמדת ואמת הוא ג"כ עיקרו מאור המקיף, והוא נובע ויוצא מהתיקון, ישוב ירחמנו, ונמשך ממדת ורב חסד וכנ"ל פ"ו, ולכן הוא מנהיג תמיד רק לתכלית זה, והבן כל הדברים מאד.

{לא ע"ד}

פרק י

תחילת הגילויים של השי"ת לבריאה, הרי הם ראשית הבריאה ונתינת התורה, היו גילויי אור באיכות של בלתי גבול (כלומר שהעולם היה במדרגת האור שלא היתה בו חלוקה בין אור מקיף לאור פנימי, והוא האור הראשון שנגזר ונצטמצם ונחלק לבחינות פנימי וחיצון).

בו ימי בראשית עולמות בי"ע היו במדרגה גבוהה יותר, כך שסוף עולם העשיה עמד בסיומם של ו' ספירות הראשונות דעולם היצירה של עתה. כאשר נכנס אדה"ר לגן עדן, נתעלו העולמות עוד עד שו' תחתונות דעולם העשיה עמדו במקום ו' ראשונות דעולם הבריאה של עתה, כאשר הד' ראשונות דעשיה עמדו במקום האצילות של עתה, ומשם ולמטה היה מקום פנוי ואור הגנוז נמשך רק עד סוף העשיה של אז הרי הוא בסוף ו' ראשונות דיצירה של עתה שכן שם היו מסתיימים כל העולמות כולם בזמן ההוא, ומקום דהד' תחתונות דיצירה של עתה והי"ס דעשיה של עתה היה למקום הקלי'. על ידי החטא ירדו העולמות ונכנסו למקום הקלי' ממש, וזהו מה שניתן לאדם הראשון לתקן במעשיו, למשוך את האור הגנוז למטה לד' תחתונות דיצירה וכל עולם העשיה.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

עיקר האור שנגנז הוא באצילות בלבד, אמנם הארתו פשטה עד סוף העשיה של אז. בכניסת אדה"ר לג"ע כנ"ל נשארו רק הו' תחתונות דעשיה מחוץ למקום האצילות, וו' ספירות אלו המה סוד עץ הדעת טו"ר שהיה על אדם הראשון לתקן.

נתינת התורה היה גילוי של האור הגנוז, ולא ניתנה לישראל עד לקבלת הלוחות. אם היינו מקבלים את הלוחות הראשונות, היה נתגלה אור הגנוז של ו' ימי בראשית, והתורה הזו היתה תורה דאצילות, שעניינה לייחד הנאצלים זה בזה והוא התורה שניתנה לאדה"ר. בחטא העגל ד"ז נסתם מהם ונשארה התורה מלובשת בנושאים דעולם הזה ונקראת מעתה תורת הבריאה, ולכן צורתה היא בירור טו"ר ע"י דיני התורה המוגדרים באסור ומותר טמא טהור וכו'. בחי' ברית אבות כלולה באור הגנוז הזה שהוא תורת האצילות.

ומעתה הנה נאמר עוד, כי הנה כל הענין הזה אשר אמרנו באור המקיף שבו יהיה כל תקוה העתידה דכל חמדת ישראל, ואורו הוא בבלתי גבול ותכלית, וממנו היה כל הנסים הנגלים, כי הוא בלי צמצום וגוף כלל. משא"כ האור הפנימי הנה הוא מלובש בגוף וכלי ומצטמצם על ידו, וממנו נעשה כל הטבע כולו, וכך בו הוא כל משפטי התורה בשכרה ועונשה וכנ"ל בדברינו מפרק ד' עד כה. עכ"ז הנה צריכים אנו לדעת מאד כי האמת הוא שהן ראשית הבריאה כולו, והן ראשית גילוי ית"ש בנתינת התורה, הנה היה כל ההתחלה והראשית בשניהם רק בהגילוי אור דבלתי גבול, והוא האור הראשון שנגנז, אשר עליו נאמר (בראשית א ג) ויאמר אלהים יהי אור כו' (שם ט) וירא אלהים את האור כי טוב, ובו היה ראשית הבריאה כולה. והגם כי מאחר שנעשה הבריאה בהאור הגנוז, איך היה אפשר שישתנה ע"י החטא, כי איך נעשית החטא כלל, כי איך היה שום אפשרות ומקום למציאות הרע בעולם כלל. אך הענין בזה הוא כי כל הגילוי דהאור שנגנז אשר נתגלה לצורך הבריאה הנה היה סדר גילוי ע"פ מה שאמרנו לעיל פ"א, כי קודם הבריאה הנה היה נעשה בחי' צמצום בכל המקום שהיה עתיד להעולמות בי"ע, וכאשר נתגלה אח"כ האור שנגנז לצורך המציאות דהעולמות בי"ע, הנה לא נתפשט האור הזה בכל המקום דהצמצום כולו, שהוא בכל המקום דהעולמות בי"ע של עתה, אלא נשאר עדיין חלק גדול בהצמצום בלתי האור הזה, והיה רצונו ית"ש שאדם הראשון ע"י מעשיו ימשיך ויתפשט האור הזה למטה ג"כ.

והענין בפרטות הוא, כי הנה אז היו העולמות בי"ע במדרגה גבוה נעלה מאד, עד שכל עולם העשיה היה מסתיים אז בסיום הו' ספי' הראשונות דעולם היצירה של עתה, ואח"כ בערב שבת בראשית בסוף שעה ו' כשנכנס אדה"ר בגן עדן, הנה נתעלו העולמות עוד ונסתיים כל העשיה בסיום הו' ראשונות דעולם הבריאה של עתה, והיו הדי' ראשונות דעולם העשיה ג"כ במקום האצילות של עתה, והו' תחתונות דהעשיה היו במקום הו' ראשונות דהבריאה של עתה, ומשם ולמטה היה מקום פנוי. והנה לא היה נמשך האור שנגנז אלא רק עד סוף העשיה של אז, שהיה מתחילה בסוף הו' ראשונות דהיצירה של עתה, כי שם היו מסתיימים אז כל העולמות כולם, וכל משך המקום דהדי' תחתונות דהיצירה של עתה והמקום דהי' ספי' דהעשיה של עתה, שם היה כל המציאות דהקליפות. והוא סוד מה שאמרו בהגינה (דף יב ע"א) מאי דכתיב אני א"ל שד"י, אני הוא שאמרת לעולם די. והכוונה כי במקום הי"ד ספי' הגז, שהם הדי' תחתונות דהיצירה והי' דהעשיה³⁰¹, לא המשיך שם מהעולמות מאומה, כי שם הניח מקום להמציאות דהקליפות, ולכן אמר להעולמות די, שלא יתפשטו באלו הדי' ספי' דהקליפות. אך ע"י החטא ירדו כל העולמות כולם ונכנסו מהדי' תחתונות דהיצירה ולמטה בתוך הקליפות ממש, והרי היה אז מציאות הקליפות בעולם ג"כ, כי לא התפשט האור הגנוז אלא רק עד סיום הו' ראשונות דהיצירה של עתה, והיו נשארו עדיין מהקליפות אשר נבראו בעולם התוהו (לב ע"א) באותו המקום

³⁰¹ עי' שער מאמרי רשב"י קדושים לו ע"ב.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

דהי"ד ספי' הנז', וזהו מה שניתן לאדם הראשון לתקן במעשיו, שימשיך את האור שנננו למטה ג"כ ולבטל את הקליפות מכל וכל.

והנה עיקר האור שנננו הוא רק באצילות, אמנם התפשט בהארתו עד סוף העשיה של אז, אשר היה מתחילה עד סוף הו' ראשונות דהיצירה של עתה, ואח"כ בערב שבת בראשית אחר הצות, כאשר נכנס אדה"ר בנן ערן ונתעלו העולמות עוד, והיה מגיע העשיה עד סיום הו' ראשונות דהבריאה של עתה, והד' ראשונות דהעשיה עלו ג"כ באצילות ונכללו הם באור הנננו ממש, אך הו' תחתונות דהעשיה נשארו עדיין למטה מאצילות ובמקום הו' ראשונות דהבריאה של עתה, ששם הוא אינו האור הננו ממש, אלא רק הארתו, ועי"ז היו אלו הו' תחתונות דהעשיה בסוד עין הדעת, וניתן כ"ז לאדה"ר לתקנם ולהעלותם ג"כ להאצילות, ולהמשיך את האור הננו העיקרי למטה ג"כ וכנז'. אך לא די שלא תיקן אלא שקלקל, והוריד את כל העולמות כולם, והיה אפשרות וסיבת החטא ע"י שהיה אז מציאות הקליפות ג"כ עכ"פ כנ"ל, וע"י הו' תחתונות דהעשיה שהיו עדיין בסוד עין הדעת כנז', וכמו שבארנו כ"ז בביאור היטיב בעומק וארוכה בספר הדע"ה ח"ב, ובחלק הביאורים בשער עקודים פ"ב בדרוש עין הדעת שם, ע"ש ותמצא בעה"י הכל מבואר היטיב.

ונהזור להענין, כי הנה בריאת שמים וארץ וכל צבאיהם הנה היה בהאור הננו, וכמ"ש בבראשית רבא (פ' י"ב ס' ו') אותה האורה שנברא בה העולם, אדם הראשון עמד והביט בה מסוף העולם ועד סופו כו' ע"ש. והיו עומדים עי"ז כל מעשה בראשית כולם במדרגה גבוה נעלה ונורא מאד, ובפרט אדם הראשון גופה, הנה הוא היה למעלה מכולם, וכמ"ש בפרקי דר"א (פ' י"ח) ובתיקוני זוהר (תיקון נ"ו קד ע"א) ובכ"מ, אך אחר שחטא בעין הדעת, הנה ירד הוא וכל הבריאה כולה ונתהפכו כולם מכתנות אור בא', לכתנות עור בע"ב, שהוא משכא דחויא³⁰², כמ"ש בתרגום יונתן שם³⁰³, וכן בתיקוני בכ"מ. והנה אז נסתלק ונתעלם כל האור דששת ימי בראשית ונתעבה ונתגשם כל הבריאה כולה ונתמעט ונצטמצם האור מאז ולהלאה, ואין אנו משתמשים עתה אלא באור הפנימי המצומצם במציאות העולמות כמו שהם עתה אחר החטא, אבל הבריאה דששת ימי בראשית עצמן היה באמת רק בהאור הננו, אלא שלא היה מתפשט האור הזה בכל מקום דהצמצום כולו, כי שם נשאר מקום למדור הקליפות כנ"ל, וזהו שנאמר (בראשית א ד) ויבדל אלהים בין האור ובין החושך, כי משום שהאור הזה הוא בלתי גבול היה צריך לעשות הבדלה ביניהם שלא יתפשט למטה ג"כ ע"י שהוא בלתי גבול, והיה נשאר זה שיתוקן ע"י אדם וכנז'. והרי לנו עכ"פ כי כל הבריאה כולו הנה היה רק בהאור דבלתי גבול, אלא שע"י החטא נסתלק ונגנז.

וכן עדי"ז גילוי ית"ש בנתינת התורה, הנה היה ג"כ בהאור הננו, ולכן נאמר (תהלים פב ו) אני אמרתי אלהים אתם, וכמ"ש בעבו"ז (ה' ע"א) וע' בזה"ק (ס"פ יתרו צד ע"א) אלא שלא היה ניתן להם עדיין בהחלט, והיה נתעכב עד הלוחות הראשונות, ואלו שזכינו להלוחות הראשונות היה חוזר להם (לב ע"ב) האור הננו דששת ימי בראשית, והיה מתקן מאז כל העולם כולו ג"כ כמו קודם החטא. והנה היה לפי"ז הגילוי דכל התורה כולה רק באורה אשר באצילות, אשר עליה אמרו (עבו"ז ג' ע"ב) שהקב"ה יושב ועוסק בתורה, והוא היה ג"כ עבודת אדה"ר קודם החטא, כי אלולא החטא היה ניתן התורה כולה

³⁰² עור הנחש.

³⁰³ בראשית ג כא, ז"ל: ועבד יי אלהים לאדם ולאינתתיה לבושין דיקר מן משך חיויא דאשלח מניה על משך בשריהון חלף שופריהון דאשתלחו ואלבישינון.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

לאדה"ר, וזהו שנאמר (בראשית ב טו) ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה³⁰⁴, והתורה דאצילות היא כולה על סוד היחוד ליחוד הנאצלים זה בזה, וכולם בא"ס ביחודא שלים (ע' זוה"ק מקץ קצ"ט ב' ותרומה קס"ה ב' ואתחנן רס"ג א' ברע"מ שם). וזהו ג"כ סוד עבודת הספי' שאמר הראב"ד בספר יצירה פ"ב משנה א', וע' דברינו בשער העקודים פ"ג אות ה', ובספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף כ"ו (דע כי ספר הדע"ה הנדפס הדפסתי אותו ממהדורא בתרא שעשיתי עליו בכמה מקומות ונשתנה בו הסדר בכ"מ, וכן הוא כאן כי אותו הענין אשר רמזתי עליו כאן הוא בהנדפס מבח"א דרוש ו' סי' ד' אות י"ב ודע זה) אך ע"י חטא העגל שלא זכו להלוות הראשונות הנה חזר ונסתם מהם כל האור הזה, ונתלבש כל התורה כולה בנושאים ולבושים דהעולם הזה, ונקרא מעתה תורת הבריאה³⁰⁵, כי הרי היא מתלבשת בלבושין דהעולמות בי"ע, והיא מיוסד מעתה על הטוב והרע שבהם, לשמור מהרע שבהם ולעשות את הטוב שהם כל המצות מעשיות, שהם נעשים כולם רק בגוף ונפש דהעולם הזה עצמו, והם העשה ול"ת, כי כל המצות ל"ת הם כולם לשמור ולהרחיק את עצמו מכל מה שיש להרע אחיזה ונגיעה בו, וע"ד שכתוב (בראשית לב נה) ויגע בכף ירכו, על כן לא יאכלו בני ישראל כו', וזהו הטעם לכל הטומאות והאיסורים שבתורה, כמ"ש הגר"א בתיקונים (מ"א סע"א³⁰⁶) וע' בזה"ק וישלח (ק"ע ע"ב וקע"א ע"ב), וזהו שאמרו בתיקונים (תיקון כ"ב ע"ב) שכל הל"ת הם נכללים בהדיבור (שמות כ ג) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, כי כולם הם לשמור ולהרחיק את עצמו ממה שיש להרע אחיזה ונגיעה בהם, ובשמרו אותם כולם אז מקיים הלאו דלא יהיה לך. וכן להיפך במצות עשה כי כולם הם להמשיך על עצמו אור קדושתו של הקב"ה ואלקותו עליו, ונמצא כי בקיום המ"ע מקיים מ"ש (שמות כ ב) אנכי ה' אלהיך, וזהו שאמר בתיקונים (שם ע"ב) כי כל המ"ע הם כלולים באנכי, כי הם כולם פרטים במה להמשיך על עצמו אלקותו ומלכותו וקדושתו ית"ש, ומשום כ"ז הנה נתלבש התורה בנושאים ולבושים דהעולם הזה, לפי מציאותה אשר ירדה אחר החטא, ומיוסד התורה מעתה על הטוב ורע, טהור טמא, אסור מותר, כשר פסול, חייב זכאי³⁰⁷, להתרחק מהטומאה והרע ולהתקרב ולהדבק לכל הטוב טהור וקדוש, ועומד התורה מעתה לפנינו רק בצורת תורת האדם התחתון דהעולם הזה, וכן כל שכרה ועונשה הגלויים בה הם כולם ג"כ רק מהעולם הזה³⁰⁷, והוא ענין הכרת ואבדן הנאמר בה, וכנ"ל בכל עומק הדברים שאמרו לעיל.

אמנם כל ההתלבשות הזו הן דהתורה והן דהבריאה הרי הוא הכל רק ע"י החטא, והוא רק מעת החטא, עד שיגיע עת התיקון דקץ הימין, כי ע"י החטא דעץ הדעת נתגשמה ונתעברה הבריאה כולה, וע"י חטא העגל נתלבש ונתגשם התורה כולה, ואין אנו משתמשים מעתה אלא רק בהאור הפנימי הממועט שבשניהם, אשר נצטמצם לפי הגוף והלבוש שבהם. אבל עיקרן ויסודן שבתחילה, הרי היה בשניהם רק בהאור הגנוז, ובהאור הזה שם הוא סוד ברית אבות וישראל, אשר סיבתו הוא נורא ונעלם מאד, וכמ"ש (לב ע"ג) במלאכי (א ב) אהבתי אתכם אמר ה', ואמרתם במה אהבתנו, הלא אח עשו ליעקב נאום ה', ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי, ואמר האריו"ל בסוף ספר ארבע מאות שקל כסף,

³⁰⁴ ת"י - למהוי פלח באוריתא ולמנטר פקודהא. ועי' תיקו"ז קסא ע"א.

³⁰⁵ עי' הערה יא.

³⁰⁶ וז"ל: וזהו טעם גיד הנשה דאתנטיל מהון המן דנגע ההוא שרו של עשו והוא טמא כמו כל דבר שבקדושה דאתנטיל ממנה והוא טעם לכל הטומאות ואסורין שבתורה והכל בחטא האדם כיון דהגיע לכף כו' דרגא דאדם ותקע כו' בנגיעת ע"ה דהוא הוא בעצמו והוא חטא הסלע בשביל ע"ר דהן מע"ה טו"ר והן רע דישראל כי ברע הוא ונשאר מע"ר רד.

³⁰⁷ עי' ב"ע קו ע"א, שכל התורה מדברת רק בז"א לבד.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שהכוונה הוא על שרשם אשר למעלה, ששם הוא שורש שניהם קודש קדשים, וזהו שאמר הלא אח עשו ליעקב נאום ה', ובשרשם למעלה הרי הם שניהם שוים, ועכ"ז ואוהב את יעקב. וכן בנחמיה (ט ז) אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם וכו', והרי אמר אשר בחרת שהוא רק בבחירה ורצון גם זולת וקודם מעשיו הטובים, וכן ביהושע (כד ב) כה אמר ה' אלהי ישראל בעבר הנחר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור כו' ואקח את אביכם את אברהם כו', הרי אמר ואקח שהוא מורה ג"כ שהיה הלקיחה רק ברצון גם זולת מעשיו הטובים, ואמר עוד (שם ג) וארב את זרעו ואתן לו את יצחק כו', ואמרו על זה בירושלמי (פסחים פ"י הלכה ה') וארב כתיב (חסר ה') נעשיתי לו אורב, אין חטא מיתן ליה אין זכה מיתן ליה, ור"ל שהייתי מסתכל ואורב עליו ליתן לו את יצחק ולהרבות את זרעו בין אם חטא הייתי נותן לו בין אם זכה הייתי נותן לו. וכל זה הוא כמו שאמרנו כי עיקר לקיחת האבות וישראל, מה שלקח אותם הקב"ה אליו ובחר בהם לקדשם בקדושתו בעבודתו ובתורתו, הוא הכל רק בסוד שורש הברית ולא בזכות. וגם כל הזכות גופה הוא ג"כ רק מסוד הברית, ומי שאינו בברית הנה כל זכותם אינם זכותים כלל, כי אינם פועלים למעלה מאומה, וממילא הוא שאין שום זכות למטה ג"כ, וכל ברית הנה הוא מוכרח שיתקיים, ולכן כל מי שהוא בברית הנה יתקיים בו כל פעולת הזכות עכ"פ, ע"פ סיבובים מסיבובים שונים אשר יסוד גדול העצה ורב העלילה ית"ש, ועי"ז הנה יזכו כל ישראל כולם לאור ולהאיר באור פני מלך היים לעולמי עד. והוא ע"פ מה שאמרנו לעיל, שגם כל אור הפנימי המצוצמם, הנה הוא יוצא ונמשך רק מהאור המקיף, והרי הוא עצמו רק תמצית הארה מהאור הגנוז, אשר הוא יסוד כל הבריאה כולה. ולכן כל מה שנעשה בו הנה הוא ג"כ רק לתכלית היסוד הראשון, אלא משום שהוא רק תמצית ממנו, הנה נעלם כל הנהגתו מעיני כל חי, איך שמגיע גם הוא רק לתכלית אור הגנוז העיקרי, אבל עכ"פ הוא כי כל הנהגתו של עתה הוא ג"כ לעולם רק לתכלית זה, ומתנהג הקב"ה עם ישראל בדרכים מדרכים שונים, הן בעוה"ז והן בעולם הנפשות שהוא לאחר מיתה, כדי לקיים בהם סוד הברית אשר הוא אי אפשר שישתנה. ועי"ז יזכו כולם עכ"פ להאור הגנוז בלי חיסור אחד מהם, אך הסיבה בזה הנה הוא נעלם עתה מעיני כל חי, וכמו שאמרנו לעיל, שגם ענין הזכות הוא תלוי ג"כ רק בסוד הברית, כי מי שאינו בברית הוא אינו בזכות כלל, והרי הוה סוד הברית נעלם מאד, והנה הוא רק בסוד מה שאמרו קב"ה ואורייתא וישראל מתקשרין דא בדא כמ"ש (בפ' אחרי ענ ע"א) וע"ש ע"ב, ודי בזה.

פרק יא

כמו שראשית הבריאה והתורה היו מאור הגנוז, ואליו יחזרו לבסוף, כן ראשית מציאות האבות וישראל לא היה אלא בהארת האור הגנוז, שכן יצירתם לא היתה על פי הטבע, שכן כל האבות והאמהות היו עקרים. ואף אברהם לא היתה הווייתו טבעית, וכן העניין בהתרבות כלל ישראל בשעבוד מצרים, וכן בגאולתם על ידי לידת משה והניסים של יצי"מ, כל זה בגלל הברית (ה"ה גילוי של אור הגנוז שהוא הארת המקיפים) ולא בזכות מעשים טובים.

וכאשר נתבונן בזה אנו רואין, כי ע"ד שאמרנו שראשית הבריאה והתחלתה הנה היה בהאור הגנוז, והוא יסודה העיקרי אשר אליו תחזור לבסוף, וכן נתינת התורה בתחילתה (לב ע"ד) שהם הדברות הראשונות היה ג"כ מאור הגנוז, וכן תתגלה לעתיד בכל עיקרה כמ"ש בפ' בהעלותך (קנ"ב ע"א), הנה עד"ז הוא ג"כ כי ראשית מציאות האבות וישראל היה ג"כ רק בהארת אור הגנוז, כי היה מציאותם שלא מן הטבע ולמעלה מן הטבע לגמרי, כי הנה מציאות אברהם אינו ע"ה ולידתו היה שלא מן הטבע, כי נולד

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

מביאה כזו אשר ע"פ טבע אי אפשר לאשה להתעבר כלל מביאה כזה³⁰⁸, וכמ"ש האריז"ל (בליקוטי תורה איוב) וכן בספר הגלגולים (פרק נ' דף ס"ז דפוס פרעמישלא) וע"ש הסוד והטעם בזה, וע' רמב"ן (ויקרא י"ח פסוק י"ט), וכן אברהם ושרה ויצחק ורבקה, כולן עקרים היו כמ"ש ביבמות (דף סד ע"א), וכן רחל ולאח שניהן עקרות היו, כי גם לאה היתה עקרה כמ"ש באגרת בראשית (פ' נ"ב) וזהו שנאמר (בראשית כט לא) וירא ה' כי שנאה לאה ויפתח את רחמה, וכמ"ש בב"ר (ריש פרשה ע"א). והרי היה מציאות האבות והשבטים שלא מן הטבע כלל. וכן ברדת ישראל למצרים ונעשו שם לששים רבוא שהוא מספר מסוגל ומיוחד לקבלת התורה, וכמו שאמרו (במכילתא יתרו) בפסוק (שמות יט יא) והיו נכונים ליום השלישי, שאם היה חסר אחד מהם לא היו כדאי לקבל, וכן הוא בב"ר (פ' ע' סימן ט') ודברים רבא (פ' ז' סימן ה'), הרי מה שנעשו למספר רב כזה במשך רד"ו שנה, מע' נפש לס' רבוא הגברים לבד מטף, ובמכילתא שם אמר ר' עקיבא שהוא לבד נשים וזקנים, והוא כמו שאמרו (בבא בתרא קכא ע"ב), שהמספר דס' רבוא הוא מכ' עד ס'³⁰⁹, ובשמות רבא (ריש פ' מ"ב) אמרו כי היו ס' רבוא של זקנים, וכן ס' רבוא של בחורים, וכן של נערים, וכן של נשים, ובתרגום יונתן (שמות י"ב ל"ז) אמר כי הטף היה ה' לכל א', והיו הטף לבד ש' רבוא, והרי מה שנעשו מע' נפש למספר רב ועצום כזה במשך רד"ו שנה, הרי הוא למעלה מהטבע לגמרי, וכמו שהאריך בזה בספר נפלאות ה'. והרי לנו כי מציאות האבות והשבטים וישראל היה שלא מן הטבע ולמעלה מן הטבע לגמרי, וכן עד"ז כל ההנהגה שבהם, שהם הנסים נגלים דנאות מצרים ושבמדבר, שהיה הכל אלקות גמור, והיה כ"ז ג"כ שלא בזכות רק בברית, וכמ"ש (יחזקאל טו ז) רבבה כצמח השדה נתתיך ותרבי ותגדלי כו' ואת ערם ועריה כו' ואשבע לך ואבוא בברית אותך כו' ותהיי לי, והרי לנו מכ"ז כי כל מה שאמרנו לעיל מתקנתנו העתידה שהוא כל תקות חמדת ישראל, שהיא יתקיים בכל ישראל כולם עכ"פ, כי הוא מסוד אור המקיף אשר כל גילוי אורו ופעולתו הוא למעלה מן הטבע ולמעלה מן המדה, הנה כבר היה זה לעולמים, ואדרבה הוא כי הוא היה יסוד כל הבריאה כולו, ויסוד כל מציאות האבות וישראל, וכבר התחיל האור הזה להתגלה לנו במתן תורה, ובזוהר אורו גאלנו ממצרים, וכן הלכנו לאורו כל המ' שנה במדבר עד כיבוש הארץ. כי כל זוהר אורו שהאיר אז בישראל היה רק ע"י משה רבינו ע"ה, שנאמר עליו (שמות ב ב) ותרא אותו כי טוב הוא, והוא מאור הגנוז הנאמר עליו (בראשית א ד) וירא אלהים את האור כי טוב, וכמ"ש בזוה"ק (שמות יא ע"ב ופ' בראשית לא ע"ב) ע"ש. וכשנסתלק משה חזר האור ונתעלם, ולכן (דברים לד ו) ולא ידע איש את קבורתו, משום שהוא מהאור שנגנו, ע' זוה"ק (יתרו פ"ט רע"א). אך לעתיד (לג ע"א) לבוא הנה נאמר (קהלת א ט) מה שהיה הוא שיהיה, שר"ת משה (שער הגלגולים הק' לח), כי הוא היה גואל ראשון והוא יהיה גואל אחרון, וכמ"ש בתיקונים (תיקון ס"ט קלא ע"א), ובהגר"א (שם קל"ז ע"ב ד"ה ולבתר) ע"ש, ולכן נאמר (מיכה ז טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, כי הגילוי דהאור הזה הוא כולו למעלה מהטבע, וכל פעולותיו הוא נסים נגלים, וזהו מה שיסודו (ברכת יוצר לשחרית דשבת) אפס בלתך גואלנו לימות המשיח, כי יהיה כל גאולה העתידה הכל למעלה מהטבע וע"י הקב"ה לבד, ובהגילוי דהאור הגנוז, וכן אמרו בפסיקתא רבתי (פיסקא ל"ו) כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, איזה אור שכנסת

³⁰⁸ כלומר כאשר היתה אמו נדה.

³⁰⁹ הגה"ה מכת"י המחבר: ור"ל ע"פ מה שמבואר שם ס ע"א ברשב"ם ותוספת בשם המדרש, שהגזירה היה על מספר הס' רבוא ע"ש והרי מבואר מזה, שגם המספר דס' רבוא, היה ג"כ רק מכ' עד ס'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ישראל מצפה זה אורו של משיח, שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב, שהוא האור שנגנז, וכמו שהיה גאולה מצרים ע"י הקב"ה לבד, וכמ"ש בעל הגדה ויוציאנו ה' ממצרים, לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח, כי גם מה שהיה נעשה ע"י משה ואהרן היה ג"כ רק אלקות גמור, ולא בכח אנושי כלל, כי הרי מה שנעשה כל מימי מצרים לדם ע"י שהרים אהרן את המטה ויך את המים אשר ביאור, הרי לא היה זה מכת אנושי כלל, ועד"ז כל המכות כולם. וכן קריעת ים סוף שהיה ע"י שהרים משה את המטה ונטה ידו על הים, הרי לא היה כ"ז מכת אנושי כלל, והיה הכל אלקות לבד. ומה גם כי עיקר הגאולה שהיה ע"י מכת בכורות, הרי לא היה בזה שום מגע יד ממש רבינו ע"ה אלא מהקב"ה בכבודו ובעצמו. והרי אמר בעל הגדה היטיב, ויוציאנו ה' ממצרים לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח, וכן יהיה גאולה העתידה, וכמ"ש (מיכה ז טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, וכמו שיסדו אפס בלתיך גואלנו לימות המשיח. ואמרו בברכות (ספ"א יב ע"ב) כי כל הנסים דגאולת מצרים יהיו טפל להנסים דגאולה העתידה, וע' בקהלת רבא (פ"א פ"ל) בפסוק אין זכרון לראשונים כו' ע"ש. וכן כמו שהיה גאולת מצרים גם בעת שהיו (זהר ח"ב ק"ע ע"ב) הללו עובדי עבו"ז והללו כו', כן גאולה העתידה גם בדור שכולו חייב, ועד"ז בענין התגלות התורה, הנה אמרו בקהלת רבא (פ"א פ"ז) בפסוק כי אם שנים הרבה יחיה, תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח, וע' תנחומא (פ' תבוא) ובאותיות דר' עקיבא (אות ז) ע"ש עוד בזה. וכ"ז הוא כי עיקר אור הגנוז יתגלה רק לעתיד ולכן יהיה אז עיקר כל הנסים ועיקר הגילוי דאור התורה.

והנה אור הגנוז הנה הוא אוירא עלאה³¹⁰, אוירא דלא אתפיס³¹¹, נהורא הרדל"א³¹², דאתנניו ברישא דא"א, וממנו הוא כל החוורתא, שהם התר"כ עמודי אור³¹³, אשר שם הוא סוד ברית אבות וישראל, והוא שורש דכל המקיפין שהם מאירים בלתי גבול ולמעלה מן המדה. ולעתיד יתייחד כל אור מקיף באור פנימי, ובסוד הכתוב (תהלים עד יד) אתה רצצת ראשי לוי³¹⁴, אתה בקעת מעין ונחל, וכן בישעיה (מא יח) אפתח על שפיים נהרות ובתוך בקעות מעינות, כי יזדככו הכלים ויתבטל כל צמצום וייתייחד כל אור פנימי בהמקיף שלו, ויאר הכל בלי חק וגבול. והוא ע"פ מה שאמרנו לעיל כי משרשם הוה אור הפנימי עם אור המקיף אור אחד ממש, אלא שאותו החלק אור אשר נכנס מבפנים הוא נצטמצם ע"י הגוף וכלי, ונעשה עי"ז האו"פ עם האור המקיף לשני מיני אורות ולתכונות (לג ע"ב) שונות, אבל כאשר יתגלה אור המקיף בתוקף אורו, ויזדכך עי"ז כל העביות דהגוף וכלי, אז לא יהיה עוד שום הפסק בין אור הפנימי לאור המקיף, ויחזרו להיות לאור אחד ממש, ויאירו שניהם בלי חק וגבול כלל, שהוא למעלה מהטבע לגמרי, ולמעלה מן המדה לגמרי.

והנה נתבאר מדברינו ג"כ כי אור הנסיי הוא באמת יסוד כל הבריאה כולה, אלא שנגנז ונתעלם ע"י החטא דעין הדעת, וכמ"ש בב"ר (פ' י"א ופ' י"ב) ואז נצטמצם לכל חוקי וגבולי הטבע, אך היא תלויה ברצונו ית"ש, וברצותו חונג וברצותו ממוגג, והם כל הנסים הנגלים אשר הם מהאור דבלתי גבול, שהוא האור הגנוז, אשר הוא יסוד העולם בעצם

³¹⁰ עי' בבהגר"א על ספד"צ ו ע"א ד"ה וההוא.

³¹¹ עי' ז"ח ע ע"א, וס"י פ"ב מ"ו.

³¹² כלומר שכל הארת הרדל"א היא דרך האוירא, עי' פת"ש גדלות דז"א נג.

³¹³ במסכת אצילות וכן בתפילת ר' נחוניא בן הקנה הנה אמרו שם כי הם תר"כ ארתיין כמנין

כת"ר והם תר"כ עמודי אור (לקמן צו ע"ד), עי' פת"ש א"א יג.

³¹⁴ עי' עוד בענין בבהגר"א על ספד"צ יב ע"א באריכות.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ובראשונה, וכמו שנאמר (בראשית א' ג) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, וירא אלהים את האור כי טוב, והוא נברא קודם בריאת שמים וארץ, כמו שכתוב (תהלים קד ב) עושה אור כשלמה, ואח"כ נוטה שמים כיריעה, וכמ"ש בשמות רבא (פ' ט"ו סימן כ"ב) ע"ש. ובוה מבואר כל מה שהפליגו החוקרים בענין הנסים, כי אדרבה הוא שאור הנסיי הוא יסוד העולם שבתחילה, והארכנו בזה בספר הכללים כלל ב', ושם כלל י"ט, ובכ"מ מדברינו, וכן יחזור הוא להאיר ולהתגלה לעת קץ הימין, ובו יזכו כל ישראל כולם לכל תקות המדת ישראל במהרה בימינו אמן.

פרק א

ה' הגילויים המבוארים בשערים ד' וה' נמצאים בכל עולם ועולם בפרטות כי כל מה שהוא בכללות הוא ג"כ בפרטות ובפרטי פרטות. כל עולם מא"ק ולמטה נקרא אדם, ואכן לכל אדם יש ה' בחי' אלה. בהקבלה זו ג' עולמות בי"ע נחשבים לבחי' א', והכל נידון בערכין.

[א] ומעתה נחזור לעניינינו דלעיל שער ד' ה', ונאמר כי הנה החמשה גילויים שאמרנו שם, שהם כללות העולמות כולם אשר מאחר אמתתו הנעלמה ולמטה עד סוף כל העולמות בי"ע, הנה ראוי לדעת כי סוד כל אלו הה' גילויים הנה הם ישנם בכל עולם ועולם גופה³¹⁵, כי כל מה שהוא בכללות כן הוא ג"כ בפרטות ובפרטי פרטות, והנה הם סוד החמשה פרצופים שבכל עולם ועולם, כי הרי כל עולם ועולם אשר מאדם קדמון ולמטה הנה הוא נקרא בשם אדם³¹⁶, וכנ"ל בשערים הקודמים שהם אדם קדמון אדם דאצילות אדם דבריאה אדם דיצירה אדם דעשיה, ולכן החמשה בחי' אשר כנגדם בכל עולם הנה הם נקראים בשם חמשה פרצופים. והגם כי בבחי' הה' גילויים חשבנו את כל העולמות בי"ע לאחד משום שהם כולם מהנפרדים, שאין מציאותם גופה אלקות כלל וכנ"ל שער ד' פ"ה, וא"כ הרי החמשה בחי' שבכל עולם אשר אמרנו שהם נגד הה' גילויים אין בהם בחי' אדם אלא רק ג' לבד, שהם אדם קדמון ואדם דאצילות ואדם דבי"ע, שהם בכללות אדם אחד, בבחי' ראש בטן גויה וכנ"ל שער ג' פ"א ע"ש, אבל הב' גילויים הראשונים הרי אין בהם בחי' אדם כלל ח"ו, אמנם הוא כי בכל העולמות אשר מאדם קדמון ולמטה הנה נבחן בהם בחי' אדם גם מה שהוא שם נגד הב' גילויים הראשונים ג"כ, ועוד כי מה שחשבנו שם הג' עולמות בי"ע לגילוי אחת הוא משום שכולם נעשו בהגילוי דשם אלהים, וכנ"ל שער ד' פ"ד, אבל בפרטות הרי הם ג' עולמות, וכאשר נתחיל להבחין מאדם קדמון ולמטה, שהוא מעת שהתחיל הגילוי דבחי' אדם הרי הם ה' עולמות, אשר הם כולם בבחי' אדם כנוז, והנה הם (לג ע"ג) ג"כ בבחי' הה' גילויים הכלליים, כי בערך העולמות בי"ע נחשב להם א"ק והאצילות בבחי' הב' גילויים הראשונים, אך בערך הב' גילויים הראשונים העיקריים נחשב כל הג' עולמות בי"ע כולם לאחת, משום שהם כולם נפרדים, ובגילוי אחת דשם אלהים כנוז, כי הכל נידון בערכין כמ"ש לעיל בכ"מ.

ועכ"פ הוא כי לעולם הם בה' בחי' כלליים³¹⁷, וכן הוא בפרטות ג"כ, ולכן אנו מכנים וקוראים את הה' בחי' הפרטיים שבכל עולם בשם ה' פרצופים, והנה הם עומדים בכל עולם בבחי' אדם קדמון ואדם דאצילות ואדם דבריאה ואדם דיצירה ואדם דעשיה, והם נגד הה' גילויים הכלליים. והנה אלו הה' פרצופים שבכל עולם הם נקראים בזוה"ק ובדברי האריז"ל בשם אריך אנפין אבא אימא זעיר אנפין נוקבא, וז"א הוא נקרא ג"כ ישראל ויעקב, והנוק' היא נקראת ג"כ בשם לאה ורחל, כי יעקב אבינו ע"ה היה מרכבה

³¹⁵ עי' שער דרושי אבי"ע פרק ב', ובהגר"א בס"י י ע"ג.

³¹⁶ ע' זהר ח"א כב ע"א.

³¹⁷ דהיינו א"ס, קו, א"ק, אצילות, ובי"ע.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

לז"א, ורחל ולאה היו מרכבה להנוק'. והנה הם הה' פרצופים שבכל עולם, וכן ישנם ג"כ ה' בחי' בכל פרצוף, והם הה' חלקי נשמה יחידה חיה נשמה רוח נפש שבארנו לעיל שער ג', ואלו החמשה גילויים שבכל עולם ושכל פרצוף הנה הם סוד הד' אותיות דהשם הוי"ה ב"ה עם קוצו של י', כי ע"י גילוייו נתגלה להקרא בשם, ונתגלה עצמותו גופה בהשם הוי"ה ב"ה שהוא הוראות תכונת כל אותן הה' גילויים באותיותיו שבו, וכן הם ג"כ סוד הוי"ה פשוט, והד' מלואים ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן היוצאים מהד' אותיות שבו, כי כ"ז הם הוראת פרטי כל גילוי ונילוי מהה' גילויים אשר בכל עולם עצמו, ומהה' גילויים אשר בכל פרצוף עצמו, וכמו שיתבאר כ"ז לקמן בדברינו בעה"י.

ביאור האופן של כל גילוי וגילוי כיצד מתגלים הגילויים בפרצופים: הגילוי הראשון הרי הוא אור א"ס המקיף (כנ"ל שער ד' פרק ג) המשיך והוציא מעין דוגמתו בכל עולם לפי ערכו העומד בכל עולם בבחי' אור א"ס המקיף שלמעלה מהצמצום, והוא פרצוף אריך אנפין. ופרצוף זה הוא שורש לכל הניסים, והוא בהעלם גדול. ואין מגיע אלינו ממנו אלא תמצית מהארתו בלבד. והנה היות א"ס דוגמת א"ס המקיף שבכל עולם אינו אלא בבחינת עצמותו הפנימית של א"ס בלבד ובו עומד הא"ס בהעלם גדול, אך עיקר הגילוי דא"ס שבכל העולמות הוא בבחי' א"ס דווקא, הרי הוא הגילוי הג' מה' הגילויים שכן הא"ס הוא מקום לתחילת גילוי דא"ס.

[ב] והענין הוא כי הנה הגילוי הראשון מהגילויים הכלליים דלעיל שער ד', והוא אור א"ס המקיף אשר למעלה מהצמצום וכנ"ל שע"ד פ"ג, הנה המשיך ממנו והוציא מעין דוגמתו בכל עולם לפי ערכו, והוא אור הפרצוף הנקרא בשם אריך אנפין, והוא עומד בכל עולם ג"כ בבחי' אור א"ס המקיף שלמעלה מהצמצום, כי עיקר הצמצום דכל עולם הוא רק מהז"א שבו³¹⁸, אבל הא"ס שבו הוא בבחי' אור א"ס בכל עולם, וממנו הוא כל ההנהגה הנסיית אשר הוא למעלה מהטבע לגמרי ולמעלה מן המדה לגמרי כנ"ל שער ו' פ"ד. כי כל מה שהוא בהשורש כן הוא בענף היוצא ממנו, ולכן ישנו בכל עולם ועולם בחי' אור א"ס, והוא השורש הראשון, הגילוי הראשון מאמתתו הנעלמה ית"ש אשר נתגלה לצורך פעולת אותו העולם, והוא בכל עולם דוגמת אור א"ס המקיף אשר בכללות העולמות כולם, וכן נמשך ויצא ממנו עד"ז בכל פרצוף ופרצוף גופה ג"כ מעין ובדוגמא, והוא החלק העליון דהה' חלקי נשמה שבכל פרצוף, שהוא היחידה שבו, ונקרא בשם יחידה, משום שבה כלול כל הד' חלקי נשמה התחתונים וכל תכונותיהם ועניניהם, הכל באחדות עצום מאד, עד שהיא רק יחידה לבד, והיא בכל פרצוף בבחי' א"ס שבכלל אותו העולם, וכבחי' א"ס המקיף שבכלל העולמות כולם.

אמנם עכ"ז הנה צריכים אנו לדעת מאד כי אותו הבחי' שאנו מבחינים את אור א"ס המקיף בא"ס שבכל עולם, הנה הוא עומד בו עתה רק (לג' ע"ד) בהעלם גדול נורא מאד, כי כבר אמרנו לעיל שער ד' כי אור א"ס המקיף הנה הוא למעלה מהכל ומבחוץ להכל, ואין שום עולם ושום פרצוף יכולים לקבל את עיקר אורו ממש מאומה, ואין כל העולמות משתמשים עתה רק בתמצית הארתו לבד הנמשך ממנו למעלה מהכל ומסביב לכל³¹⁹, ומה שאמרנו כי א"ס שבכל עולם הוא מעין דוגמתו שבכללות העולמות כולם, הנה הוא רק על עצמותו הפנימית לבד, והוא עומד בו בהעלם גדול נורא מאד, אך עיקר הגילוי דהא"ס שבכל עולם וכן היחידה שבכל פרצוף הנה הוא רק בבחי' אדם קדמון שהוא הגילוי השלישי מהה' גילויים הכלליים, והוא עצמותם הפנימי שבהעלם מהגילוי הראשון, אך גילויים הוא רק בבחי' הגילוי השלישי³²⁰, ועומד הא"ס שבכל עולם והיחידה

³¹⁸ עי' בהגר"א בספד"צ כו ריש ע"א, ועי' לעיל הערה 231.

³¹⁹ עי' לעיל הערה 251.

³²⁰ כעין ג' המוחין שלעולם באים יחד. ועי' בהגר"א על תיקו"ז לו ע"א ד"ה ואינון חמש כו', ז"ל, ר"ל כי אור נקרא כתר אור ויוד גנוז בה כנ"ל אח"כ נפיק היר"ד חכמה ואח"כ יוצא האור והיא

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שבכל פרצוף בדוגמת אדם קדמון הכללי, שהוא הגילוי השלישי שבכלל העולמות. אמנם כבר אמרנו בשער ד' פ"ג שגם אדם קדמון הנה הוא עדיין רק בא"ס עצמו³²¹, אלא שהוא בחי' התחתונה שבו, והרי הוה א"א בכל עולם והיחידה בכל פרצוף בדוגמת בחי' א"ס הכללי עכ"פ. והנה כ"ז הוא ג"כ ע"פ מה שאמרנו לעיל אות א', כי העולמות בי"ע שהם ג' עולמות עם אדם קדמון ואצילות הנה הם ג"כ בבחי' הה' גילויים הכלליים, והוה א"ק שהוא הגילוי השלישי מבחי' אור א"ס המקיף שהוא הגילוי הראשון, כי א"ק הרי הוא עדיין מאור א"ס עצמו, אלא שהוא הגילוי השלישי ממנו, שהוא בחי' התחתונה שבו, כי אי אפשר להעולמות אבי"ע לקבל את גילוי דאור א"ס, אלא רק את אותו הבחי' התחתונה שבו לבד, שהוא הא"ק. וזה נעשה להם לבחי' העליונה והראשונה, וכן הוא הא"א שבכל עולם והיחידה שבכל פרצוף כנז'.

כל הגילויים מאחר א"ס ולמטה הם כולם מיוסדים על סוד שורש דבחי' גבול, עכ"ז יסודם הראשון הוא אור א"ס, ומכאן שאין לטבע שום כח מוחלט, ותמיד יש מקום לשינוי, אפילו נגד כללי הטבע. [ג] והנה נתבאר לנו עכ"פ כי פרצוף א"א הנה הוא עומד בכל עולם במדרגת אדם קדמון, ועצמותו בהעלם הוא מאור א"ס העליון, וכמו שהוא א"ק ג"כ. וא"כ הרי נמצא כי כמו שמבואר מדברינו לעיל בשערים הקודמים, כי הנה הגם שכל הגילויים אשר מאחר א"ס המקיף ולמטה, הנה כולם הם מיוסדים על סוד שורש דבחי' גבול ומדה, כי הרי הם נמשכים ויוצאים מסוד הצמצום, ומיוסדים רק עליו. ועכ"ז הרי מבואר בכל דברינו שם, כי יסודם הראשון והעיקרי הנה הוא רק האור א"ס לבד, כי גם כל סוד הצמצום עצמו הנה הוא עומד רק עליו ונמשך ממנו, וכן הוא מושפע ממנו תמיד, ולכן אין לכל הטבע כולה אשר היא מיוסד על סוד הצמצום ולכל הגבול ומדה הנמשך ממנו שום כח החלטי כלל, אלא שברצותו חונג וברצותו ממונג, משום שכל הגבול ומדה וכל הטבע כולה עומד באמת רק על אור א"ס, ורק הוא יסודם הראשון העיקרי שבהם, והוא בפנימיות בהם תמיד וכנ"ל שער ד' ה' בארוכה. כן הוא עדי"ג פרצוף הא"א שבכל עולם, ואור היחידה שבכל פרצוף, אשר כחם ועצמותם בהעלם הוא מאור א"ס העליון וכנז', הנה הם מתפשטים ועומדים ג"כ בפנימיות כל עולם וכן בפנימיות כל פרצוף מראשן לסופן ממש, וכל עולם וכל פרצוף הוא מיוסד רק עליהם, שהם שורש הראשון והעיקרי שבו, ונמשכים ותלויים רק מהם ובהם, ועי"ז נמצא כי האור דא"ס הוא עומד לעיקרי בכל עולם (לד ע"א) ובכל פרצוף תמיד, מהעולם ועד העולם ותלוי כל המציאות כולו תמיד רק עליו לבד.

הגם שכח ועצמות א"א הוא מאור א"ס, עכ"ז גילויי בכל עולם הוא בבחי' א"ק בלבד ה"ה הגילוי השלישי. לכן יש לפרצוף שלו איזה גילוי קצת בקוצו של יו"ד. למרות שבד"כ אין שום תפיסה באור א"ס. [ד] והנה אמרנו כי הגם שכחו ועצמותו דהא"א הנה הוא מאור א"ס העליון, עכ"ז הנה גילויי בכל עולם הוא רק בבחי' אדם קדמון וכנ"ל. ולכן הוא כי הנה הגם שאור א"ס עצמו הנה אין לו שום תפיסה בשום שם ומלה ולא בשום אות ונקודה כלל, עכ"ז הנה בחינתו אשר כנגדו בהעולמות, והוא פרצוף הא"א שבכל עולם, ואור היחידה שבכל פרצוף, הנה הם יש להם איזה תפיסה וגילוי קצת עכ"פ, כי הרי מאחר שירד אור א"ס

בינה כי בכתר שורש חו"ב ז"נ כידוע והיא הי"ד והאור ואח"כ יוצאין מהם חו"ב ונק' בינה אור ולכן נקרא בינה גלגלתא וכן נקרא בכל שמות שבה אה"ה וכן כולם כידוע שעיקר התגלות הכתר באור, ובינה היא ה' עילאה לכן ה"פ אור והם מתפשטין בה"ס מחסד עד הוד כידוע וכמש"ו ועליהו אתמר כו', עכ"ל.

³²¹ כלומר שהוא בכלל עולמות א"ס ולא בכלל אצילות (עי' דע"ה ח"א מז ע"א), וע' עוד דע"ה ח"א נב ע"ג שרק אצילות הוא אלקות ורק אותו אפשר לכוונת בשם ולא שום בחינה אחרת העליונה ממנו.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

העליון דרך הצמצום ונתלבש בו, להיות על ידו שורש והתחלה לכל עולם ולכל פרצוף, הנה נעשה שם גם להם איזה גילוי עכ"פ, אמנם הוא רק בחי' גילוי ממועט מאד, והיינו בהקוצו של י' דהשם הוי"ה ב"ה, אשר בכללות כל עולם ואשר בכללות כל פרצוף, כי בסיבת הגילוי העיקרי העולם והפרצוף אשר הוא בתכונת הוראת דהשם הוי"ה ב"ה, הנה עומד אותו האור דבחי' א"ס שבו שהוא שורש אליו בתכונת הוראת דהקוצו של י', שהוא השורש והתחלה לכל הד' אותיות דהשם הוי"ה כולו, ושם בהקוצו של י' הנה הוא גילוי של האור דא"ס שבאותו העולם והפרצוף, והוא הא"א שבכל עולם, והיחידה שבכל פרצוף.

אמנם כ"ז הוא רק מהגילוי השלישי הכללי שהוא מאדם קדמון ולמטה, כי משם הנה מתחיל הבחנת דעשר ספי' אשר בבחי' מחשבה והרהור עכ"פ וכנ"ל שער ד' פ"ג, אבל הגילוי הב' שהוא האויר קדמון וטהירו עלאה, אשר שם אין עדיין שום הבחנה למציאות דחי' ספי' כלל וכנ"ל שם, ומכש"כ הגילוי הראשון הכללי שהוא האור דא"ס אשר למעלה מהצמצום, הנה שם אין שום גילוי עדיין עתה כלל אפי' בבחי' קוצו של י', כי עדיין לא זכו העולמות לקבל משם שום הבחנה מאומה, ונשארו הם נעלם בתכלית ההעלם, ולכן אין להם גילוי אפי' בבחי' קוצו של י', ואלולא החטא דעי' הדעת היו מתעלים כל העולמות, והיו עולים בעליה אחר עליה עד אור א"ס העליון ג"כ, ע' לק"ת בראשית, ומאמרי רשב"י פ' קדושים (לז ע"ג³²²), והיה גילוי להעולמות גם מהאור דא"ס אשר למעלה מהצמצום, אבל עכשיו הנה אין גילוי להם כלל גם מהאור קדמון וטהירו עלאה מאומה, ונשארו כל מה שלמעלה מאדם קדמון נעלמים עתה לגמרי עד עת קץ תיקון האחרון, וכמו שבארנו בספר הכללים כלל י"ז², ובספר הדעה ח"א דרוש ה' סס"י ה', אמנם מאדם קדמון ולמטה אשר בו יש הבחנה לבחי' י' ספי' בבחי' מחשבה והרהור עכ"פ, הנה נקרא הוא בשם כתר הכללי לכל העולמות כולם, והנה הוא בבחי' הגילוי דקוצו של י' מהשם הוי"ה הכללי הכולל כל העולמות כולם, וכן בכל העולמות אשר מאדם קדמון ולמטה, הנה נתגלה בהם האור דא"א שבכל עולם, וכן אור היחידה שבכל פרצוף בהגילוי דקוצו של י' דהשם הוי"ה הכללי, הכולל את אותו העולם ואת אותו הפרצוף וכנ"ל.

גילוי דיחידה שבכל פרצוף וא"א שבכל עולם בשם הוי"ה ב"ה הוא בקוצו של י'. זהו בבחי' מציאותם הכללית ובערך העולמות והפרצופים אשר למטה מהם. אמנם בערך העולם שעליו עומד הכתר של כל עולם ועולם בגילוי גמור דשם ע"כ, שכן בערך העולם העליון נחשב גם הכתר לגילוי גמור. ובבחינה זו הרי שהס"ג הוא אבא והמ"ה הוא אימא, וכן כלולים הזו"ן יחד בגילוי דשם ב"ן. א"א נקרא בשם אהי"ה, שכן אין לו גילוי אלא בד' פרצופים שחוצה לו ותחתיו דהיינו או"א וזו"ן. וכמו כן אימא אף היא נקראת אהי"ה מכיוון שהיא עתידה להתגלות בבנים זו"ן. כ"ז ביחס לכלל העולמות, אמנם כל עולם מצד עצמו הוא גילוי של שם הוי"ה אחד שלם, וכן ביחידה ובא"א יש גילוי שלם של שם הוי"ה ב"ה בפ"ע, וכמו כן יש בו גילוי של ד' הפרצופים או"א וזו"ן וכן כל ד' המילויים עסמ"ב.

[ה] והנה זה שאמרנו שהא"א דכל עולם והיחידה דכל פרצוף, הנה הם רק בהגילוי דקוצו של י', הנה זהו רק בבחי' מציאותם הכללי ובערך העולם (לד ע"ב) והפרצוף אשר למטה מהם, כי כל עולם בכללו הוא בגילוי דשם הוי"ה אחד, ונבחן כל עולם עליון בערך התחתון ממנו רק בכללות הוי"ה פשוטה לבד, והד' פרצופים שבו שהם או"א זו"ן, הם בערך עולם התחתון רק בהגילוי דהד' אותיות הפשוטים לבד מהשם הוי"ה ב"ה. כי כל פרצוף שבו אין לו גילוי למטה אלא רק בכללותו לבד, והנה הוא אות אחד מהד' אותיות

³²² וז"ל, עשרה ספירות הבריא כולה היתה במקום שהיא עתה ז"א דאצילות בעשר ספירותיו וז"א ונוקביה דאצילות היו אז במקום שהם עתה אבא ואימא דאצי' וע"ד זה היו העולמות מאבא ואימא דאצי' ולמעלה עד רום המעלות עד אין סוף גבוהים ממדרגתם אשר הם עתה ואין להאריך בהם, עכ"ל.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שבהשם הוי"ה ב"ה, הכולל אותו העולם. ובוזה הוא מה שאמרנו, כי כל כללות פרצוף א"א דכל עולם הוא רק בהגילוי דקוצו של י' לבד וכנוז, אמנם הוא כי בבחי' כחותיהם הפרטיים שבכל א' גופה, הנה נבחן ג"כ גם הא"א שבכל עולם וכן גם היחידה שבכל פרצוף להוי"ה אחד שלם, ובכל מילואיו ובחינותיו שאפשר להבחין בו. כי הרי בעצמותם גופה הנה הם כלולים ג"כ מי' ספי' אשר הם בבחי' הד' אותיות דהשם כולו, וספי' הכתר שבהם שהוא קישורם ותלייתם בהעולם והפרצוף שלמעלה, הוא הקוצו של י' דאותו השם הוי"ה, ועכ"פ הוא כי בבחי' כחותיהם הפרטיים שבהם גופה הנה גם הא"א שבכל עולם והיחידה שבכל פרצוף ג"כ בבחי' שם הוי"ה אחד שלם, והוא בכללותו הוי"ה פשוטה, והד' פרצופי או"א זו"ן הנה הם נבחנים אז בבחי' הד' שמות במילואם שהם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן היוצאים מהד' אותיות הפשוטים שבהא"א. כי הנה בהם נתגלה תכונת כל אות ואות בפנ"ע מהד' אותיות השם הכלולים בהא"א, הי' ספי' דכל א' מהם, ועומדים האו"א וזו"ן כל א' בתכונה מיוחדת, ומתפשטים ומתגלים בתכונותיהם. והנה הם הד' שמות עסמ"ב אשר באו"א וזו"ן שבכל עולם, ועד"ז בפרטות הד' חלקי נשמה, חיה נשמה רוח נפש שבכל פרצוף. והרי נמצא כי בבחי' הכללות, ובערך העולם שלמטה, הנה נחשב כל הד' פרצופים דכל עולם עליון רק בבחי' הד' אותיות דהוי"ה פשוט, ולקוצו של י' שבו. אבל בבחי' מציאותם גופה, ובפרטות כחותיהם הנה נבחן הח' פרצופים דכל עולם בהגילוי דשם הוי"ה פשוט, והד' מילואי עסמ"ב, ולא עוד כי הנה בערך עולם העליון הנה עומד גם הכתר שהוא פרצוף א"א שבכל עולם תחתון ג"כ בהגילוי דשם ע"ב, כי בערך עולם העליון שהוא יותר פשוט והאחדות שבו הוא יותר עצום, הנה נחשב גם הכתר שהוא הא"א דהתחתון לגילוי גמור בכל תכונת הי' ספי' הפרטיים שבו, ועומד הוא בערך העליון בהגילוי דשם ע"ב³²³, ופרצוף האבא שבהתחתון הוא בהגילוי דשם ס"ג, והאימא בהגילוי דשם מ"ה, והזו"ן הנה הם כלולים שניהם יחד בהגילוי דשם ב"ן, כי מתחלף גילויים בערכין, שבערך זה נחשבים לפשוטים ולנעלמים והם נידונים רק בכללות, ובערך זה נידונים בפרטות והם גילויים. ומה שהוא סתים ונעלם בערך התחתון הוא נגלה ומפורש בערך העליון.

ובדרך זה מתחלף הא"א בגילויו מקוצו של י' להוי"ה שלימה, ומהוי"ה פשוט להגילוי דשם ע"ב, וכן מתחלף האבא מע"ב לס"ג, כי מה שהוא נחשב למטה שהוא סתים והוא שורש חסדים הנה הוא נחשב למעלה לגילוי, וכן לבחי' גבורות. ועד"ז מתחלף אימא מס"ג למ"ה, כי הס"ג גם הוא נקרא עדיין שמא סתים (תיקו"ז כח ע"ב), והוא בחי' נוקבא וגבורות, והמ"ה הוא שמא מפרש (תיקו"ז ז ע"ב), שהוא שם המפורש המוזכר בכל מקום (ובנקודת מוצא [לד ע"ג] אותיותיו על האותיות הפשוטים שבו חצק"צ³²⁴], והוא בחי' חסדים ודוכרא, כי בערך האבא שהוא יותר סתים ויותר חסדים והוא ע"ב זכר, הנה אימא ס"ג וגבורות ונוקבא, אבל בערך הזו"ן, שהם כלולים שניהם באימא בהשם ב"ן שבה, ע' שער מ"ן ומ"ד (דרוש ח' סמוך לסופו), והם יותר גבורות, הנה אימא בערכם בבחי' שם מ"ה וחסדים וזכר, ע' זוה"ק (ויחי רמ"ו סע"א). ועד"ז הזו"ן, כי הזו"ן דעולם העליון בערך התחתון הנה הם ב' פרצופים מיוחדים, זה מ"ה וזה ב"ן, זה חסד וזה דין, ונמשך כל השפע להתחתון רק מהנוק' לבד, אבל בערך העליון הם שניהם בבחי' השם ב"ן ודין לבד, והם כלולים שניהם יחד ונחשבים לבחי' חסדים וגבורות אשר בהשם ב"ן עצמו, ועד"ז הנה הם

³²³ על אף שבדרך כלל ע"ב הוא חכמה וס"ג הוא בינה, כאן אינו כן, ועי' מקורו בע"ח טנת"א א' במ"ב.
³²⁴ עי' לעיל הערה 201.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

מתחלפים בנילויים כל א' לבחי' שונות רבים, וכ"ז הוא משום שכל א' הוא כלול מכולם, אלא שמתחלפים לפי גילויים, והכל נידון בערכין.

וכן יש עוד בחי' בא"א ובאימא, כי משום שהא"א הנה הוא רק השורש דכל עולם, שהרי הוא רק בהקוצו של י' דהשם הכללי שבכל עולם, וגילוי הוא באו"א וזו"ן וכנ"ל, לכן נקרא א"א בשם אהי"ה, שהוראתו הוא על לעתיד, אנא זמין לאתגליא כמ"ש בפ' ויקרא (יא ע"א) ופ' אחרי (סה ע"ב), והוא במה שמתגלה אח"כ בהד' פרצופים או"א וזו"ן, שהם הד' אותיות דהשם הוי"ה ב"ה, אבל הוא עצמו הנה הוא רק בבחי' אהי"ה, כי אין לו גילוי בשם הוי"ה ב"ה, אלא רק בקוצו של י'. וכן נקרא אימא ג"כ בשם אהי"ה, משום שהיא עצמה היא ג"כ נעלם, אלא שמתגלית בזו"ן, כי הזו"ן הם עיקר הגילוי דכל עולם, ובהם הוא עיקר הגילוי דהשם הוי"ה ב"ה, אבל הג' ראשונות כח"ב הם נסתרים ונעלמים, וכמו שיתבאר בעה"י לקמן בפרקים הבאים, ומשום שהאימא היא ג"כ נעלם והיא מתגלה בזו"ן, לכן נקרא היא ג"כ בשם אהי"ה וכמ"ש בזה"ק שם ושם וכנ"ל.³²⁵

יש בחינה עליונה יותר ונעלמת אפילו מא"א והיא הבחינה המכונה רדל"א. והוא רמז על אמתתו הנעלמה. רדל"א מכונה "אפס" ע"ש כי אפס בלעדי וא"א מכונה "אין" שכן הוא נעלם מהשגה. אמנם מקומו של א"א נמצא, ויש לנו תפיסה בו בקוצו של י', אבל עכ"פ אפילו אפס קיים בכל עולם ועולם. והנה על אף שלעיל שער ד' פ"ג אמרנו כי באמתתו הנעלמה אין לנו רשות לדבר ולהרהר כלל, אמנם בהבחי' אשר כנגדו בכל עולם הרי הוא הרדל"א יש לנו רשות לדבר, כדי להתבונן כיצד הכל יצא מאחדותו הפשוטה.

[ו] ודע עוד כי הגם שאמרנו שהה' פרצופים שבכל עולם הנה הם מכל בחי' הה' גילויים הכלליים אשר מאחר אמתתו הנעלמה ולמטה, ואמרנו כי א"א הנה הוא בכל עולם נגד הגילוי הכללי הראשון שהוא האור דא"ס אשר למעלה מהצמצום וכנ"ל אות ב', וא"כ הרי היה נראה לפ"ז כי אין בכל עולם שום רמז מעוד יותר למעלה מאומה כלל. הנה על זה ראוי לדעת כי האמת הוא כי ישנו עוד בכל עולם ועולם בחי' אחת אשר הוא עוד יותר גבוה ונעלה גם מא"א ג"כ, וכל האור דא"א הוא נמשך ויוצא רק ממנו, והבחי' הזוה הוא נקרא בשם רדל"א³²⁶, רישא דלא אתיידע, והוא נזכר באד"ז האזינו (דף רפ"ה סע"א) ונקרא דלא אתיידע משום שהוא נעלם ונסתר גם מא"א, וכמ"ש בשער א"א (פרק ב'), וכן בשער המלכים (פרק ח'), והנה הבחי' הזוה הוא רמוז על אמתתו הפשוטה הנעלמה אשר למעלה מהגילוי הראשון, כי הוא אשר נתגלה בבחי' אור א"ס שקודם הצמצום שנעשה אח"כ לבחי' אור א"ס המקיף, שהוא הגילוי הראשון וכנ"ל שער ד' פ"ג. ונגד אמתתו הנעלמה אשר למעלה מהגילוי הראשון הנה הוא בכל עולם אור הרדל"א אשר הוא למעלה מא"א, וממנו יצא ונתגלה הא"א כולו. והגם כי לעיל שער ד' פ"ג אמרנו שם כי באמתתו הנעלמה (לד' ע"ד) אשר למעלה מהגילוי הראשון אין לנו רשות לדבר ולהרהר כלל, אמנם בהבחי' אשר כנגדו ורמוז עליו מעין ובדוגמא בכל עולם ועולם אשר מאחר הצמצום ולמטה, והוא הרדל"א שבכל עולם וכנ"ל, הנה בזה יש לנו רשות לדבר ג"כ, וכדי להתבונן ולדעת איך שהכל יצא רק מאחדותו הפשוטה והנעלמה ית"ש ואפס זולתו, וע"ד שאמר הספרא דצניעותא פ"א (ג ע"ב) האי מתקלא תלי באתר דלא הוי³²⁷, וע"ש בהגר"א³²⁸, והנה הוא ע"ד שאמרנו לעיל אות ד' בא"א, כי הנה הגם שעצמותו הוא משורש הגילוי הראשון

³²⁵ עי' לעיל הערה 320.

³²⁶ כוונתו של רבינו כאן לבחי' עתיק שהוא החלק העליון של הכתר, ובלשון הגר"א נקרא רדל"א, אמנם בדברי האריז"ל בע"ח (מלכים ח') רדל"א הינו ג"ר דעתיק ולא כל העתיק. אמנם עי' ע"ח אריך פרק ב' במ"ק שמשמע שם כדברי הגר"א.

³²⁷ תרגום: האי משקל (כלומר הגילוי של ג' קוים) תלוי במקום שלא נמצא.

³²⁸ שמבאר שכוונת הספרא לתלייתו ברדל"א.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שאינן לו תפיסה בשום אות ונקודה כלל, עכ"ז הא"א אשר כנגדו בהעולמות הנה הוא יש לו תפיסה היטיב בקוצו של י', כן הוא עדי"ו בענין הרדל"א, כי הגם שהוא רמוז נגד אמתתו הנעלמה ית"ש, אשר שם אין רשות להרהר כלל, עכ"ז בבחינתו הרמוז עליו בהעולמות, הנה מותר הדיבור בו ג"כ, וכמו שמדבר האריו"ל הרבה בעניינו בכל שער עתיק כולו. ואמנם הוא גבוה ונעלם מאד, וכמו ששמו מוכיח עליו, שנקרא רישא דלא אתידע, וכן הוא נקרא ג"כ בשם אפס"י ועל שם הכתוב (ישעיה מה ו) כי אפס בלעדי אני ה' ואין עוד, כי הכל הוא ממנו, והוא נעלם משום תפיסה והשגה לגמרי. ועד"ז הא"א הוא נקרא ג"כ בשם אין³²⁹, כי הוראת אין הוא שהוא נעלם מהשגה, כי כן הוא הוראת המלה איה נעלם, והוא על א"א שהוא נעלם מהשגה, אבל במקומו הוא נמצא, ויש לו תפיסה בקוצו של י', כי שם הוא מקומו של א"א, ששם הוא מתגלה, והרי יש לו גילוי קצת עכ"פ, אבל הרדל"א אין לו תפיסה אפי"ו בקוצו של י', והוא נעתק ונשלל מההשגה לגמרי, שאין לו מקום וגילוי כלל, ולכך נקרא בשם אפס, והנה הוא בכל עולם נגד אמתתו הנעלמה עצמותו הפשוטה ית"ש עצמו אשר אין בלעדו, ולו דומיה תהלה. והרי לנו כי הגם שגילוייו הכלליים אינם אלא רק ה', עכ"ז בכל העולמות אשר מהצמצום ולמטה הוא ו', כי יש בכל א' בחי' אחת מה שהוא נגד העלמותו הפשוטה ג"כ, והם רדל"א וא"א ואו"א וזו"ן.

והרי נתבאר לנו עכ"פ כל ענין א"א בכלל, שהוא הכתר שבכל עולם, כי עצמותו בהעלם הוא מבחי' הגילוי הכללי הראשון הנ"ל שער ד' פ"ג, שהוא בחי' גילוי רצונו ית"ש לכל המציאות דכלל העולמות כולם, וכן הוא ג"כ בחי' א"א שבכל עולם, כי הנה הוא הרצון עליו, כי כל כתר הוא בבחי' רצון לבד, והוא התחלה ראשונה מגילוי ית"ש אשר יש לנו רשות לדבר בזה. ומשם ולמטה, והוא בכל מה שרצה ופעל ועשה, כי הרי בכל זה נתגלה אלינו, והנה היה גילוי הראשונה בבלתי גבול, ועל יסוד זה נתיסד כל המציאות כולו, ואלי יוחזר לבסוף. וכל זה הוא עצמותו הנעלם דהא"א שבכל עולם, והוא עומד בזה בכל עולם בפנימיותו, אך גילוי דהא"א הנה הוא בבחי' הגילוי הכללי השלישי, שהוא אדם קדמון וכנ"ל אות ב', וגילוי בהשם הוי"ה ב"ה הוא בקוצו של י', והוא בהשם הוי"ה הכללי דכל עולם, אך בשמות הפרטיים שבכל עולם הנה עומד הא"א שבו בגילוי השם כולו, וכן נבחן ג"כ בגילוי השם במילוי, והוא בשם ע"ב. אך זהו רק בבחי' השמות הכללי והפרטי שבו גופה, אבל {לה ע"א} בערך מה שהוא רק השורש להפרצופים דכל עולם שהוא רק הרצון להם כנוז, והם בערכו הפעולה והמציאות דהעולם כולו, הנה נקרא הוא להם רק בשם אהי"ה, שהוראתו הוא אנא זמין לאתגלייא (זהר ויקרא יא ע"א) וכנ"ל אות ד' ה', והוא ע"ד הרצון שנתגלה ע"י הפעולה, וכן כל מה שאמרנו בהא"א דכל עולם, כן הוא כ"ז ג"כ בהיחידה דכל פרצוף וכנ"ל כ"ז.

ענין היותו מכונה "אריך אנפין", שכן הוא מבחי' אור הא"ס אשר הוא בלתי גבול ולכן מכונה "אריך". והתואר "אנפין" הוא על שם שהוא הרצון, והוא הארת פנים דהמאציל שכביכול הפנה את עצמו להתגלות במציאות.

[1] אמנם מה שנקרא שמו בשם אריך אנפין, הנה מה שנקרא אריך הוא משום שהוא מבחי' אור א"ס בבלתי גבול וכנ"ל אות ב' ג', ותואר אנפין הנה הוא על שם שהוא הרצון כנוז, והרי הוא בחי' הארת פנים דהמאציל ית"ש, אשר בו פנה את עצמו כביכול להתגלה בהמציאות, כי הרי הוא הרצון להם להמציא אותם ולהתגלה בהם, והרי הוא כביכול פניו של המאציל, כי בו הראה פניו אל המציאות, ובו מאיר פניו להם. והוא אריך

³²⁹ עי' אד"ז רפח ע"ב שא"א נקרא אין דביה תליא אין, כלומר מכח התלבשות רדל"א בו (עי' בהגר"א בספד"צ א ע"ג).

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

אנפין, כי הוא הפנים עצמו שפנה עצמו בו, שהרי הוא הרצון, שהוא קודם לכל, ומשום כ"ז הנה הוא נקרא בשם אריך אנפין, והוא הפרצוף הראשון דכל עולם, אשר כנגד הגילוי הכללי הראשון שבכל העולמות כולם.

פרק ב

פרצוף השני הוא אבא, והוא מתגלה באות י' דשם הוי"ה ב"ה. והוא סוד עשרה מאמרות דמעשה בראשית, וכן יש בו ל"ב נתיבות החכמה, שהם כנגד ל"ב שמות אלקים דמעשה בראשית, והוא בבחי' מחשבה היוצאת מהרצון. שרשו הוא בגילוי הכללי השני הרי הוא עולם דקו וצמצום (ע' לעיל שער ד פרק ג').

א"א הוא ההתחלה של כל עולם וכל פרצוף בהעלם, ואילו אבא הוא ההתחלה בגילוי. לכן מכונה גילוי זה "אבא" שכן הוא אבוהון דכולהו (כלומר שהוא המקור הראשון שכל נמצא מתייחס אליו).

מחשבה הוא רק כח לבד ללא צורה, שכן היא איננה אלא בחי' של כח היולי, המוכן לקבל את כל הצורות. אשר על כן, הגם שהאבא הוא ראשית לולד, עכ"ז אין לו גילוי אלא על ידי האם, וזוהי צורת ההתפשטות של המחשבה וגילוייה הרי הוא ההרהור. כל עוד לא התגלה פרצוף אימא, הרי שאבא כלול עם הא"א ומיוחד עמו, כמו היו"ד עם קוצו, וכן בכללות העולמות, וממילא אז עיקר גילוי אף הוא, כהא"א, הוא בגילוי הג' הרי הוא הא"ק והוא הגילוי העיקרי של הקו והצמצום.

[א] הנה הפרצוף השני שבכל עולם אשר הוא כנגד הגילוי השני דכלל העולמות

כולם הנ"ל שער ד' פ"ג, הנה הוא הפרצוף הנקרא בשם אבא, שהוא החכמה דעשר ספי' שבכל עולם, והנה הוא האות י' שבהשם הוי"ה ב"ה, והוא סוד העשרה מאמרות דמעשה בראשית, וכן יש בו ל"ב נתיבות שהם הל"ב שמות אלהי"ם דמעשה בראשית, והחכמה הוא נקרא מחשבה כמ"ש בתיקונים (ס"ח סע"א) בחכמה דאיהי י' מחשבה עלאה, והוא יוצא מא"א שנקרא אין, וכמ"ש (איוב כח יב) והחכמה מאין תמצא, והוא המחשבה שנמשך מהרצון³³⁰. והוא ג"כ עדיין נעלם, ושורשו הוא בהגילוי השני הכללי, שהוא העולם דקו וצמצום הנ"ל שער ד' פ"ג, שהוא סוד המחשבה העליונה אשר בהמאציל עצמו, ושם הוא סוד שורש העשר ספי' ושורש הל"ב נתיבות חכמה, וכמ"ש הגר"א בספר יצירה בתחילתו, כי סוד שורש הל"ב הם במספר הקו הסובב לאלכסון עשר, ופי' שם תלמידו הרמ"ש, כי תחילת הכל היה הצמצום בסוד עגול, לכן אמר בל"ב שהוא במספר הקו הסובב לאלכסון עשר, היינו רוחב העיגול נקרא אלכסון, וכל שיש ברחבו עשר יש בהיקפו ל"ב כמ"ש הרמב"ם עכ"ל. כי הצמצום הוא חלל עגול ובסוד נקודה שהיא י', ע' דברינו בע"ה שער עגולים ויושר ענף ב³³¹, והרי לנו כי סוד ושורש העשר ול"ב הנה הוא בהעולם דקו וצמצום, שהוא סוד המחשבה העליונה כנ"ל שע"ד, ושם הוא שורש אבא שהוא ספי' החכמה דכל עולם, והוא האות י' של השם, כי הוא כלל כל העשר ספי' ובו הוא הל"ב נתיבות חכמה.

והנה בפרצוף אריך אמרנו לעיל פ"א כי הוא בבחי' אור א"ס, הגילוי הראשון התחלה הראשונה לכל, אמנם הוא רק ההתחלה בהעלם, כי הוא בחי' הרצון שהוא קודם להמחשבה, והוא סיבת המחשבה. וכמו אור א"ס שקודם הצמצום שהוא התחלה לכל וסיבת הכל, ולה ע"ב) וסיבתו הוא רק בהעלם גדול, כי הרי עלה ונסתלק, והוא עתה אור א"ס המקיף³³², וכל גילוי הוא רק ע"י הקו וצמצום, שהוא התחלת דגבול ומדה, וממנו יצאו ונעשו כל העולמות כולם. והרי נמצא כי ההתחלה בהעלם הוא אור א"ס, והתחלת

³³⁰ עי' לעיל שער ד' פרק ה'.

³³¹ שם מבאר שהם גילויים ממש ולא משל, אמנם עי' ביאורים בשער טנת"א ריש פרק ה' שמבאר את דברי הגר"א הנ"ל.

³³² כן הוא שיטת רבינו, שבחי' א"ס המקיף אינו אלא אותו האור המסויים שהיה באותו מקום קודם לכן וכעת סובב את החלל לאחר שיצא משם, ואינו כללות האור שמחוץ לאור המקיף הנ"ל (עי' כללים ח"א יג ע"ג).

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הגילוי הוא העולם דקו וצמצום, וכ"ז הוא בהתחלת ההעלם והגילוי אשר בכלל העולמות כולם, שהוא בה' גילויים הכלליים. והנה עד"ז הוא ג"כ בכל עולם ועולם בה' פרצופים שבו, כי התחלה ראשונה דכל עולם אשר בהעלם הנה הוא פרצוף א"א, שהוא סיבתו בהעלם ובבחי' הרצון הקודם להמחשבה, אבל התחלת כל עולם אשר בגילוי, הנה הוא פרצוף אבא שהוא ראשית הגילוי דהי' ספי' שבכל עולם, ולכן נקרא אבא שהוא אבוהון דכולהו, והוא הראשית והשורש דבחי' הגבול ומדה שבכל עולם, כי שורשו הוא מהגילוי השני הכללי, שהוא העולם דקו וצמצום, שמשם הוא כל השורש הגבול ומדה, ולכן נקרא אבא שהוא ספי' החכמה ג"כ בשם ראשית, וכמ"ש (תהלים קיא י) ראשית חכמה, וכן מתרגם הירושלמי בפסוק בראשית ברא, בחוכמא³³³, כי החכמה הוא ראשית הגילוי, והוא האות י' של השם הוי"ה ב"ה, התחלת השם, שבו נתגלה להקרא בשם, ובכל המציאות דהעולמות כולם שמהצמצום ולמטה, אבל למעלה מהגילוי שהוא קודם הצמצום הרי אין לו גילוי בשום שם כלל, והרי הוה הצמצום התחלה ושורש לכל הגילויים, וכן הוא האות י' שהוא התחלה וראשית השם, והוא בחי' פרצוף אבא וספי' החכמה שבכל עולם שהיא ההתחלה וראשית הגילוי שבו.

והנה אמרנו כי החכמה הוא בחי' מחשבה, ונודע הוא כי המחשבה עצמה היא רק כח לבר בלא צורה כלל, והצורה שלה הוא ההרהור³³⁴, שהוא התפשטות המחשבה וגילוייה, אבל המחשבה גופה היא רק בבחי' כח היולי, כח מוכן לקבל כל הצורות, וזהו שאמר (תהלים קד כד) כולם בחכמה עשית, שהכל נעשה בה, ולכן חכמה גימ' גלם³³⁵, ועליו נאמר (תהלים קלט טז) גלמי ראו עיניך, שהוא גולם מוכן לקבל כל הצורות, וכן הוא האות י' שבשם שהוא נקודה מוכן לקבל צורת כל האותיות³³⁶, ועיקר הצורה נעשית באות ה', וכן הוא פרצוף אבא שהגם שהוא היסוד והראשית להולד, אך אין לו גילוי בהולד אלא ע"י אימא, ולא נעשה לבחי' אב רק ע"י האם. וכן הוא האבא שבכל עולם, שהגם שהוא היסוד העיקרי שבו אשר מבחי' גילוי, וכנ"ל שהוא התחלת הגילוי דכל עולם, אך כל גילוי הוא רק ע"י אימא, שהיא ספי' בינה, וכמו שיתבאר ענינה לקמן פ"ג. אבל אבא עצמו שהוא ספי' החכמה זולת האימא בינה, אין לו גילוי עדיין, כי הוא כלול בא"א ומיוחד עמו, כמו הי' עם הקוצו של י'.

וכ"ז הנה הוא משורשו שלמעלה שהוא העולם דקו וצמצום וכנ"ל שע"ד פ"ג, כי הגם שהוא השורש דכל הגבול ומדה ושורש כל הגילוי, עכ"ז הנה בו גופה אין עדיין גילוי כלל, כי הוא רק במחשבת המאציל עצמו ית"ש, ובבחי' כח המחשבה לבר, אשר אין בה עדיין צורה כלל, והצורה שלה הוא ההרהור שהוא התפשטות המחשבה והוא האדם קדמון, והוה כל הגילוי דהקו וצמצום שהוא הגילוי הכללי השני רק ע"י אדם קדמון, שהוא הגילוי הכללי השלישי, כן הוא בפרצוף אבא שהוא (לה ע"ג) כנגדו בכל עולם, הנה נעשה כל גילוי ג"כ לעולם ג"כ רק ע"י אימא וכנ"ז.

כל התגלות המאציל מהצמצום ולמטה הוא רק לצורך עולמות ב"ע כי רק בהם הוא עיקר הגבול. והאצילות וכי"ע עומדים בצורה של מחשבה ומעשה, דוגמת אור"א שהעליון בכח והתחתון בפועל. [ב] ונאמר עוד כי נודע הוא שכל מה שנתגלה המאציל ית"ש מהצמצום ולמטה בהכח הגבול ומדה, הנה הוא רק לצורך העולמות ב"ע, כי עיקר הגבול ומדה הוא רק

³³³ וכן איתא בזהר בראשית ג ע"ב בראשית רבי יודאי אמר מאי בראשית בחכמה.

³³⁴ עי' לעיל שער ד' פרק ג'.

³³⁵ בהגר"א על ס"י ב ע"א, וכן דף ח ע"ג.

³³⁶ עי' בבהגר"א על ס"י ט ע"א.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בהם, והם נעשים ע"י האצילות, ונתראה באצילות הכח הגבול ומדה ע"י פעולת העולמות בי"ע שנעשה מהאצילות, ונבחן האצילות עם הבי"ע בבחי' מחשבה ומעשה, שנתראה פעולת המעשה בהמחשבה ע"י המעשה שיצא ממנה. וכן הוא בכל עולם ועולם בענין הפרצופי דאבא ואימא, הנה נתראה פעולת האבא ע"י האימא, כי גילוי הפעולה נעשה רק בה, וממנה נתראה פעולת האבא ג"כ, כי הרי היא מקבל רק ממנו, אבל פעולת האבא גופה הרי הוא רק בהעלם, כי אינו ניכר ומתגלה העיבור אלא במעי האימא, וממנה נתגלה פעולת האבא ג"כ וכנ"ל. והרי הם שניהם בבחי' מחשבה ומעשה, וכן בבחי' מחשבה והרהור, שההרהור הוא פעולת המחשבה ונתגלה כח המחשבה ע"י ההרהור, וכ"ז הוא בהב' גילויים הכלליים, השני והשלישי, שהוא העולם דקו וצמצום עם אדם קדמון, שמתגלה הקו וצמצום ע"י אדם קדמון כנ"ל שע"ד פ"ג, וכן בהב' גילויים הכלליים שהם הרביעי והחמישי, שהוא האצילות עם העולמות בי"ע, כי מתגלה כח הגבול באצילות ע"י העולמות בי"ע, וכן הם שניהם ג"כ בבחי' מחשבה ומעשה כנז'.

ונמצא כי הכח הגבול ומדה וגילוי הנה יצאו ממדרגה למדרגה, מגילוי לגילוי, ומכללי לפרטי, כי ע"ד שהוא למעלה בהעולם דקו וצמצום עם אדם קדמון, כן הוא אח"כ באצילות עם הבי"ע, וכן הוא באבא ואימא, שהם מדה' פרצופים הפרטיים שבכל עולם. והרי נמצא כי שורש הראשון דפרצוף אבא, הנה הוא למעלה למעלה שהוא בהגילוי השני הכללי שהוא העולם דקו וצמצום, והקו והצמצום שהם ב' בחי', טהירו עלאה ואויר קדמון הוא השורש הראשון לאבא שכלול ג"כ מב', שהם או"א עלאין, והוא האות יו"ד במילוי ו' ד', שהם צורת ה', שורש האימא, בינה הכלולה באבא חכמה, בסוד (ס"ו פ"א מ"ד) הבן בחכמה³³⁷. וכ"ז הוא משורש השרשים דהקו וצמצום, שהוא השורש הראשון לפרצוף אבא, והוא בהגילוי הכללי השני. אך עיקר מציאותו דהאבא הנה הוא רק בהגילוי הכללי הרביעי, שהוא העולם דאצילות, כי עולם האצילות בערך פעולתו בבי"ע שהוא בחי' מחשבה להם, ומתגלה על ידיהם, כן הוא פרצוף אבא בערך הפרצופים התחתונים, כי עיקר הגילוי דכל עולם הוא רק הזו"ן, כמו שיתבאר לקמן. ומתחיל גילויים בהאימא, והאבא הוא בבחי' מחשבה להם, ומתגלה על ידיהם, אבל העולם דקו וצמצום, הנה הוא רמוז באבא רק בהעלם גדול מאד, כי הוא בחי' המחשבה סתימאה עלאה, אשר בהמאציל עצמו, ונהקו וצמצום עם א"ק הם בבחי' הג' רישין עלאין, והבן מאד. ואינו מתגלה למטה ממנו עצמו כלל, והוא כל מציאות אבא רק בבחי' האצילות, אלא שהאצילות הוא בכלל, והאבא הוא בפרט, והוא בחי' אצילות שבכל עולם. כי כל עולם הוא כלול מכל הבחי' כולם, ועומד הא"א שבכל עולם בבחי' אדם קדמון שבו, שהוא מהעולמות דאור א"ס, והאבא שבכל (לה ע"ד) עולם בבחי' אצילות שבו, וכמו שהאצילות הנה הוא מיוחד בא"ק, ונחשב האצילות עם הא"ק לחד כנ"ל שער ה' פ"א, כן הוא פרצוף אבא הנה הוא כלול לעולם בא"א, והוא האות י' דהשם שהוא באבא חכמה והוא מיוחד עם הקוצו של י' שהוא בא"א וכתר.

והרי נתבאר כי א"א ואבא שבפרטות כל עולם, הנה הם בכללות העולמות הא"ק והאצילות, ור"ל כי מה שהוא בכללות העולמות הא"ק ואצילות, הוא נגדם בפרטות כל עולם פרצופי א"א ואבא, וזהו בבחי' גילויים העיקרי, אך שורשם הנעלם הנה הוא הב' גילויים הכלליים הראשונים, האור א"ס המקיף, והעולם דקו וצמצום. וכן נתבאר מדברינו ג"כ, כי א"א הוא התחלת כל עולם בהעלם, והאבא הוא התחלת כל עולם בבחי' גילוי,

³³⁷ עי' ע"ח שער או"א פרק ו'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

והם שניהם נקראו ראשית, זה בהעלם וזה בגילוי, ע' זוהר (בראשית ל"א רע"ב³³⁸). ועכ"ז הוה כל הגילוי דאבא לעולם רק ע"י אימא, וע"ד האצילות שכל גילוי הוא רק ע"י הבי"ע, והוא שם הוי"ה ב"ה המתלבש ומתגלה ע"י שם אדנ"י, וכן אמר בעל שיר היחוד יום ה', לא מצאנוהו ולא ידענוהו אך ממעשיו הכרנוהו.

מהדורה נוספת של הנ"ל.

[ג] אמר המחבר הנה במהדורא קמא כתבתי כ"ז בסגנון אחר קצת ואעתיקנו פה. הנה הגילוי השני הכללי הנ"ל שע"ד פ"ג שהוא העולם דקו וצמצום, והוא שורש השרשים לכל פעולת גבול ומדה, וכן לבחי' חסדים וגבורות, והוא הקו והצמצום, הנקרא בשם טהירו עלאה ואויר הקדמון, וגילוי הוא רק בבחי' מחשבה בהמאציל עליון ית"ש, והמחשבה הוא כחומר היולי שהוא הכנה לכל הפעולות כולם, הנה הוציא הוא כנגדו בכל עולם ועולם אור אחד הנקרא בשם פרצוף אבא, כי הוא האב לכל הגילויים שבכל עולם, אשר הם בבחי' גבול ומדה, והוא האות י' שבשם שהוא המציאות הראשון והכנה לכל האותיות, וישנו בחי' ג' קוצין (כמ"ש בזה"ק (ויקרא י' ע"ב וי"א ע"ב) ופע"ח (שער התפילין פ' ט"ו ט"ז בארוכה)) חד לעילא שהוא כתר אשר מקומו הוא בקוצו העליון של י', וחד באמצעיתא שהוא גוף הי' עצמו, שהוא החכמה, וקוצא חד לתתא שהוא בינה הכלולה בחכמה, והרי מיוחד החכמה בכתר ע"י קוץ העליון, והוא ע"ד היחוד דהקו באור א"ס המקיף, שהרי כולו נמשך רק משם וכנ"ל שער ו' פ' ב' ג', והגוף הי' עם הקוץ התחתון שהוא על בינה הכלולה בחכמה, הנה הם בחי' החסדים וגבורות הכלולים בו, ע"ד שורש בחי' החו"ג המושרשים בהקו וצמצום, כי החכמה הוא שורש החסדים והבינה היא שורש הגבורות, ומשום שכל הפעולות כולם הנה הם רק ע"י האורות והכחות דהחסדים וגבורות, וכמו שבארנו בספר הדעה ה"א דרוש א' סימן ב' ג' ע"ש, והחכמה הוא האב לכולם ושורש הכל, וכמ"ש (תהלים קד כד) כולם בחכמה עשית, לכן נכלל בו שורש כל החו"ג. אמנם עיקר אורות החו"ג הם רק בהז' תחתונות דכל עולם, שבהם הוא הז' אותיות בג"ד כפר"ת, שהם ברפה ודגש³³⁹, אבל בחכמה הוא רק שרשם ומתגלים ע"י הבינה. והוא ג"כ ע"ד הקו וצמצום, ששם הוא השורש דהחו"ג, ומתגלים ע"י הא"ק בהשם ב"ן והמ"ה, היוצאים ממנו, שהוא עולם הנקודות והאצילות, שהם בהז' תחתונות דהא"ק"ה, אבל הג"ר (לו ע"א) דהא"ק שם הוא כללות עולם העקודים, שהוא כולו משם ס"ג בחי' אימא בינה, והנה שורש כל הגבול ומדה הוא רק מפרצוף אבא, כי למעלה ממנו הוא האור דא"א אשר אורו הוא למעלה מהגבול ולמעלה מן המדה. אמנם האור דפרצוף האבא עצמו הוא באמת עדיין אינו מהגילויים העיקרים כלל, אלא שהוא רק האב להם, אשר ממנו הם יוצאים, אבל הוא עצמו הוא טמיר ונעלם, והוא כלול בא"א ומיוחד עמו, והרי הוא אחד באור א"ס שבא"א, אך עכ"ז הנה נצטמצם הוא להיות שורש דהגבול ומדה שבכל עולם.

והרי נמצא כי פרצופי אבא וא"א שבכל עולם הוא בבחי' אצילות עם הא"ק, ובבחי' העולם דקו וצמצום עם אור א"ס העליון. והנה ישנם באבא ג"כ ב' בחי', כמו כללות החו"ג דאצילות, וכמו הקו וצמצום שבהגילוי השני הכללי, ונקרא אותן הב' בחי' שבאבא

³³⁸ ועל דא בראשית ב' ראשית (היא חכמה, כמה דת"י, בראשית בחכמתא), בגין דאיהי תניינא לחושבנא ואקרי ראשית, בגין דהאי כתר א עלאה טמירא היא קדמאה, ועל דלא עייל בחושבנא תניינא הוי ראשית.

תרגום: ועל זה נאמר "בראשית" - ב' ראשית, בגלל שהיא שניה לחשבון. ונקראת ראשית, בגלל שאותו הכתר עליון נעלם הוא הראשון, ומכיוון שהוא לא נכנס בחשבון השני, לכן הוא ראשית.
³³⁹ ע"י ס"י פ"ד מ"א ודברי הגר"א שם.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בשם או"א עלאין, ועכ"ז הנה נקרא כללותו בשם אבא לבד, והוא משום כי נודע הוא שתכונת ופעולת אבא ואימא הוא ששורש הבנים הוא באבא, אך כל שרשם אשר בו הוא בהעלם גדול, ומה שיוצא ממנו הוא רק כחומר בלי צורה, וכלול בו כל עניני דהולד רק בכח לבד, ולא נעשה צורת הולד וציוריו וכל בנין גופו בכל פרטיו שבו אלא רק בהאימא. וכן הוא בענינינו כי כל הגילויים העיקרים דכל עולם אשר אמרנו שהם יוצאים מפרצוף האבא שבו, הנה הם יוצאים ממנו רק בבחי' גולם וחומר בלא צורה כלל, וכלול שם כל עניניהם רק בכח לבד, ולא נגמר בנינם וצורתם אלא רק בפרצוף האימא הכללי דכל עולם אשר יתבאר ענינה לקמן פ"ג. ולכן נקרא הפרצוף הזה דענינינו בשם אבא לבד, הגם שהוא עצמו כלול באמת ג"כ מבחי' או"א שהם בחי' החו"ג שבו, כי זולת זה לא היה אפשר להעשות ממנו שום פעולה כלל, אך משום שכל פעולתו הוא רק במציאות חומר בלא צורה, ובתכונת פעולת אבא, לכן נקרא כל כללותו בשם אבא לבד, והוא פרצוף אבא הכללי הכלול מאו"א עלאין, וכ"ז הוא כמו שאמרנו, כי הפרצוף דאבא שבכל עולם הנה הוא נגד הגילוי השני הכללי שהוא העולם דקו וצמצום, אשר שם עומדים כל הי"ס שהם פרטי כל הגילויים דכל העולמות כולם רק בכח לבד, ולא בציור ובפועל כלל וכנ"ל שע"ד פ"ג.

והנה פרצוף אבא הוא ספי' החכמה היוצא מהכתר שהוא פרצוף א"א, והוא מה שכתוב (איוב כח יב) והחכמה מאין תמצא, כי הכתר נקרא אין לגודל העלמו, וממנו יוצא החכמה שהוא נקרא יש כנ"ל שע"ד פ"א, והוא ראשית לכל הגילויים, כי בו נעשה הכל, כמ"ש (תהלים קד כד) כולם בחכמה עשית. והוא מה שנאמר, בראשית ברא אלהים, ותרגום ירושלמי בחוכמא ברא ה', כי היא נקראת ראשית, וכמ"ש (תהלים קיא י) ראשית חכמה, ור"ל שהיא הראשית לכל הגילויים דגבול ומדה וכנו'.

וכן הוא עוד כי משום שהעולם אצילות הנה הוא גילוי דהמאציל ית"ש אשר בבחי' פעולה וכנ"ל שע"ד פ"ד, והרי הוא הראשית לכל המציאות דהעולמות כולם. וכן עד"ז פרצוף אבא שהוא ספי' חכמה שבכל עולם, הנה הוא הראשית לכל הגילויים דעשר ספי' שבכל עולם. והרי נתגלה בהם המאציל ית"ש בהכחות דגבול ומדה אשר יצא מהם אח"כ, ולכן הוא כי הנה הגם ששרשם אשר למעלה שהוא העולם דהצמצום והקו, (לו ע"ב) הנה אין לו גילוי בשום שם כלל, ולא בשום אות ונקודה כלל, כי רק האדם קדמון שהוא הגילוי השלישי הכללי, הנה הוא רמוז ונתגלה בקוצו של י' דהוי"ה הכללי הכולל כל העולמות כולם, כי הא"ק הוא הכתר דהעולמות, אשר מקומו הוא בהקוצו של י' כנ"ל פ"א, אבל למעלה מא"ק אין שום גילוי ורמז כלל בשום אות ונקודה כלל. אמנם הבחי' אשר כנגדו בהעולמות והפרצופים מאחר שיצא לכלל פעולה ולהגילוי דבחי' אדם, והוא האצילות שבהעולמות, ופרצוף אבא שהוא ספי' חכמה שבכל עולם עצמו, שהם ראשית הגילויים כנו', הנה הם יש להם גילוי היטיב בהשם הוי"ה ב"ה, והנה הוא האות י' דהשם הוי"ה הכולל את הד' עולמות אבי"ע, והוה האצילות האות י' שבו, וכן בהשם הוי"ה הכולל את כל עולם, הנה הוה פרצוף אבא בהאות י' שבו, כי האות י' הוא הוראת כל התכונות שאמרנו לעיל בהאצילות, וכן בפרצוף אבא חכמה, כי הרי האות י' הוא על שם המחשבה נאמרה, וכמ"ש רש"י בחומש בפסוק (שמות טו א) אז ישיר, וכן הוא ראשית ושורש הכל, כי הרי הוא נקודה שהוא ראשית כל דבר, וממנו נמשך ונעשה הכל. וכן הוא בעצמו, הנה הוא רק בבחי' גולם וחומר בלי צורה, והוא מצומצם מאד, והרי הוא השורש לכל גבולי ומדה, וכן יש בו הוראת העדר ומציאות, שהם בחי' חסד ודין, והוא במציאות הנקודה שבו והצמצום שבו, במה שהוא רק נקודה קטנה, וכן כלול בו כל העשר ספי', כי הרי מספרו עשר, והוא משום שהרי הוא שורש הכל כנו'. ור"ל כי הרי הנקודה הוא שורש וראשית דכל

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

מציאות, וכל מציאות הנה הוא כלול מעשר ספי, (ע' מלת הגיון פ"י, ובעקידה שער ג', ובהגר"א ספר יצירה פ"א ריש משנה ב'³⁴⁰), ולכן הנקודה שהיא כולל אותם היא מספרה עשר. וזהו ג"כ מה שמילוי יו"ד הוא ו' ד' שהם ג"כ עשר, כי הוא מורה על העשר שכלולים בה בכה, וכ"ז הוא על הוראת עולם האצילות, ששם הוא העשר ספי הכלליים הכולל כל המציאויות כולם, ועל פרצוף אבא חכמה, אשר בו כלול העשר ספי דכל עולם כולו. ולכן מתגלה בהם האות י' דהשם, כי בהם הוא הגילוי דכל התכונות הנזכרים שבאות י'. עד כאן מה שחזרנו על הדברים דלעיל בסגנון אחר קצת ממה שכתבנו מקודם, ושניהם עולים למקום אחד, ולכוונה אחת, אלא שאותן הדברים השניים כתבתי איזה שנים מקודם ולא רציתי להשמיטם.

פרצוף אבא הוא בסוד אות י' שבשם. לכן האצילות אף הוא גילוי באות י' שבשם. והנה זהו רק בבחי הכללית בערך העולם התחתון, אבל בבחי האורות הפרטיים שבכל א', נחשבים פרצוף אבא בכל גילוי הי"ס שבו בערך האימא והזו"ן, וכן עולם האצילות בכל גילוי הי"ס שבו בערך הבי"ע - לבחי גילוי דהי' אותיות דשם ע"ב במילוי, שכן גם אחר כל גילוי מורה שם ע"ב על בחי' סתים ונעלם, והוא ענין מילוי היודי"ן המורה על העלם. כל אות י' מורה רק על שורש וכללות הי"ד שכלולים בו הי"ס בכה, ולכן שם ע"ב הוא שמא סתים יתיר.

[ד] ומעתה נאמר עוד, כי כל מה שאמרנו שהאצילות וכן ספי חכמה שהוא פרצוף אבא הוא האות י' שבשם, הנה הוא רק בבחי הד' אותיות דהשם הוי"ה ב"ה הכולל את הד' עולמות אבי"ע, ובזה הוה כל האצילות כולו רק בגילוי האות י' שבשם, וכן בהשם הוי"ה הכולל כל עולם ועולם, הנה בזה הוה כל פרצוף אבא כולו רק האות י' שבשם, וכ"ז הוא רק בבחי כללות, ובערך עולם התחתון, וכן בערך הפרצוף התחתון, אבל בבחי אורותיהם הפרטיים שבכל א' גופה, הנה נחשב עולם האצילות בכל גילוי הי' ספי שבו בערך הבי"ע, וכן פרצוף אבא בכל גילוי הי"ס שבו בערך האימא והזו"ן בבחי הגילוי דהי' אותיות דשם ע"ב, שהם יו"ד הי' וי"ו הי', כי הם כל א' קומה שלימה מי"ס, ומתגלים ומאירים הי"ס בכל א' בכחם ועצמותם, והנה הם בהגילוי דשם ע"ב, והוא לו ע"ג מהטעם כי השם ע"ב גם אחר כל גילוי, עכ"ז הנה הוא מורה על בחי' סתים ונעלם ג"כ, והוא הענין דהמילוי יודי"ן שבו, שזה מורה על העלם עכ"פ³⁴¹, כי כל הוראת אות י' הוא רק על שורש וכללות העשר שהם כלולים בו בכה, והם נעלמים וכנ"ל. ור"ל שהם נעלמים מהתחתונים, וכל גילוי הוא רק לעצמותו לבד או להעליונים ממנו, ולכן הוה השם ע"ב שמא דסתים יתיר³⁴², כי היודי"ן שבו מורה על העלם עכ"פ, והוא לעולם רק שם נעלם, אך עכ"פ הוא כי בעצמותם הרי הם נגלים, כי זהו הוראת דהי' אותיות שבו, שכל אור דכל ספי וספי שבו הוא יצא לפועל בכל תכונתו, ולכך נתגלה כל ספי באות בפנ"ע.

והרי לנו כי מה שאמרנו שהם רק בהגילוי דאות י' לבד, הוא רק בכללות, אבל לא בפרטות. כי פרטי האורות אשר בעצמותם גופה הם עומדים בהגילוי דשם ע"ב, אמנם כבר אמרנו לעיל פ"א כי יש בזה עוד בחי' רבות, שהגם שעיקרם הם רק שם ע"ב, עכ"ז מתחלפים בגילויים ג"כ לשאר השמות כולם, והיינו לפי ערך העליונים מהם, או לפי שפעם הנמשך מהם למטה. והוא ע"י עוצם האחדות דכל הנאצלים כולם, שכלולים ומיוחדים זב"ז, וכל א' מכולם, לכן מתחלפים בגילויים ומתגלים ומאירים לפעמים בשם זה, ולפעמים בשם

³⁴⁰ וזהו לשונו שם: שכל א' כלול מעשרה, ג' עומקים [מימדים] ו' השטחים ונקודה הנושאה כנ"ל, והתכלית הוא הי"ד עצמה שהוא קודם במחשבה והשאר הן קוצין של יו"ד ובמעשה התכלית הוא האחרון.

³⁴¹ עי' ע"ח שער הולדת או"א וזו"ן פרק ג' שמילוי יודי"ן בג' ספירות ראשונות (כח"ב), ומילוי אלפי"ן בג' אמצעיות (חג"ת), ומילוי ההי"ן בג' תחתונות (נה"י).

³⁴² עי' תיקו"ז כח ע"ב ששם ע"ב הוא שם סתים.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

זה, לפי רצון המאציל בהם, אך כל זה הוא רק כאשר מתראים ומתגלים בפרטי פרטות כחותיהם, אשר כל א' הוא כלול מכולם, אבל סדרם ועצמותם הכללי והעיקרי שבהם, הנה עומד כלל האצילות בערך העולמות ב"ע וכן כלל פרצוף אבא בערך אימא וזו"ן בהגילוי דשם ע"ב לבד וכנז.

בחינות אלו של פרצוף אבא קיימות בכל פרצוף ופרצוף בפני עצמו, והוא החיות דכל פרצוף. לכן הוא כנגד בחי' חיה בנרנח"י, והוא החיות בגבול, (לעומת היחידה שהיא החיות הנצחית ואין לה השתוות עם הגוף אלא לעתיד לבא). וכן החכמה הוא נשמה דנשמה, שורש לנשמה העיקרית המאירה בפרצוף.

[ה] והנה כל הבחי' הללו אשר אמרנו בכלל עולם האצילות אשר בכללות העולמות, וכן בכלל פרצוף אבא אשר בכללות הה' פרצופים, הנה ישנם כל אלו הבחי' ג"כ בכל פרצוף ופרצוף בפנ"ע, כי הנה ישנם בכל א' בחי' אחת אשר הוא כנגד הגילוי השני הכללי שהוא הצמצום וכן הנ"ל שער ד' פ"ג, וכנגד עולם האצילות שהוא מגילוי ית"ש אשר בפועל וכנ"ל שם פ"ד, וכנגד פרצוף אבא אשר בכללות הה' פרצופים שבכל עולם, והנה הוא בכל פרצוף החלק השני מהה' חלקי נשמה שבו הנקרא בשם חיה, כי ממנה הוא החיות דכל פרצוף, והוא ספי' החכמה שבו וכמ"ש (קהלת ז יב) החכמה תחיה בעליה, וכן חכם גימ' חיים (ע"ח שער העקודים פרק ה'), ור"ל שהוא החיות דגבול ומדה שבו, כי החיות הרי היא מסודר בכל פרצוף רק בגבול ומדה, שהרי יש קצבה לכל החיים, וכן הוא מוכרח להתחדש בכל רגע בנשימה חדשה, ואותה החיות דגבול ומדה שבו הנה הוא מהחיה דכל פרצוף, כי שרשה הוא משורש השרשים שהוא הקו וצמצום, ולכן ניתן על ידה גבול וקצבה לכל חי, אבל היחידה שבכל פרצוף ששרשה הוא מאור א"ס וכנ"ל פ"א, הנה ממנה הוא החיים הנצחי, וממנה הוא השארת הנפש אשר היא לא תמות לעולם, ומשום שהיא מאור א"ס אין לה השתוות עם הגוף להצטמצם ולהתלבש בו להחיותו לנצח, אך כאשר יתבטל הזוהמא והעכירות דהגוף ויהיה אפשר להגוף להשתוות גם עם אור היחידה, אז תתייחד עמו ותחזור להחיותו בעת התחייה, ויחיה על ידה לנצח. אך עתה שאין להגוף השתוות עמה ונמשך לו כל חיותו רק ע"י האור דהחיה (לו ע"ד) אשר היא נצטמצם בגבול ומדה, לכן יש עתה קץ וקצבה לכל החיים. וכן נקרא האור דהחיה ג"כ בשם נשמה לנשמה, כי היא אינה הנשמה העיקרי המאיר בהפרצוף, אלא רק השורש שלה, אבל היא עצמה אינה מתגלה בו, כי היא מיוחדת עם אור היחידה, וגילויה בהפרצוף הוא רק בכח לבד, ובכללות ולא בפרטות, וממנה שואב הנשמה כח החיות להחיותו, אבל היא עצמה אינה מתגלה בו. והוא ע"ד שבארנו לעיל בענין המחשבה וההרהור, ובענין האצילות עם הבי"ע, שמתגלה פעולת האצילות ע"י הבי"ע, וכן מתגלה כח המחשבה בהרהור, וכן בפעולת או"א שמתגלה פעולת האבא ע"י האימא, וכן בענין הי' של שם, שבו הוא הכל בכח ובכללות וכנ"ל כ"ז, כן הוא כאן בענין החיה עם הנשמה, כי החיה היא עצם החיות בעצמה, וממנה שואב הנשמה ומתפשט ומתקשר עם הרוח הנכנס בהפרצוף בכל אבריו וגידיה ומחיהו, אבל החיה בעצמה היא נשאר מיוחד באור היחידה, כי משם נמשכת, אלא שבה נצטמצם בכח דגבול ומדה, אבל היא תלויה לעולם רק באור היחידה, ע"ד הקו וצמצום שהוא תלוי לעולם באור א"ס העליון, וכל גילוי הוא רק בא"ק, וע"ד האצילות שכל גילוי הוא רק בהבי"ע, אבל האצילות עצמו הוא קשור ומיוחד בא"ק אשר הוא עדיין מאור א"ס, וכן ע"ד האבא שכל גילוי הוא באימא, אבל הוא עצמו מיוחד בא"א שהוא ג"כ מבחי' אור א"ס (וכמ"ש ברע"מ פנחס רנ"ח סע"א³⁴³ ובכ"מ), וע"ד האות י'

³⁴³ ובגין שאיננו מכתר אתקריאן שאין להם סוף דכתר אין סוף אתקרי. תרגום: ובגלל שהם מכתר, נקראו שאין להם סוף שכתר נקרא אין סוף.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

דהשם שהוא תלוי לעולם בהקצו של י', בן הוא עד"ז, הנה כלול ואחוד לעולם החיה בהיחידה ונמשכת רק ממנה, אלא שהיא נצטמצמה בהכח הגבול ומדה, והיא השורש והראשית להנשמה, שהיא מתייחדת בהבחי' התחתונה שבה עם הנשמה, וממנה מקבלת הנשמה החיות הגבול ומדה, ומתפשט ומאיר בהפרצוף כל זמן קיומו עד שיוחזר לשרשו, וכמו שיתבאר לקמן פ"ז עש"ה.

והרי נתבאר לנו עכ"פ, כי הנה ישנו בכל פרצוף ופרצוף ג"כ בחי' אחת אשר הוא כנגד הגילוי השני הכללי דלעיל שער ד' פ"ג, והנה הוא אור החיה שהוא הנשמה לנשמה שבכל פרצוף וכנו', והנה נתבאר לנו מעתה כי בחי' הגילוי השני הכללי, שהוא העולם דקו וצמצום, שהוא מעולמות דא"ס, הנה הוציא הוא את דוגמתו בהעולמות הנפעלים, והוא העולם דאצילות, ובפרצופים שבכל עולם והוא פרצוף אבא, ובהחלקי נשמה שבכל פרצוף והוא האור דהחיה, ובהאותיות דהשם הוא האות י', ובהשמות דמילואים הוא השם ע"ב, כי כל אלו הם כולם בבחי' תכונה אחת והוראה אחת לכולם.

פרק ג

הגילוי השלישי הוא א"ק, ובו נתגלו הי"ס (שכן בעולם דקו וצמצום לא נתגלו כלל לרוב העלמים). והוא בבחי' הרהור הרי הוא התפשטות המחשבה. א"ק הוא עולם הבריאה בעולמות דא"ס, ולכן הוא הצורה לכל המציאות שתחתיו, וממנו כל איכותה ותכונתה, דוגמת הבריאה לגבי עולמות יצירה ועשיה. היות גילוי עולמות א"ק בצורת אדם הוא רק מצד רצונו ית' ולא מצד עצמו ח"ו.

כדרך שנכלל א"ק בא"ס, כמו כן נתייחד כל תכונת מציאות עולם הבריאה (וכן הכסא הכבוד, שכן עולם הבריאה הוא עולם הכסא) להיות נכלל עם האצילות. שכן בזה תלויים כל המצוות והמע"ט, שכן על ידי המצוות נכללת הבריאה באצילות, ונעשית בריאה ללבוש על האצילות.

[א] ונבאר מעתה ענין הגילוי השלישי הכללי אשר לעיל שער ד' פ"ג, כל בחינותיו

אשר כנגדו בהעולמות והפרצופים, ע"ד שבארנו לעיל פ' א' ב' בהב' גילויים הראשונים. הנה הגילוי השלישי הכללי אשר בכלל העולמות כולם הרי אמרנו שם כי הנה הוא האדם קדמון, שהוא למטה במדרגה מהקו העיקרי שבאור הקדמון וטהירו עלאה, וכמו שבארנו בעגולים ויושר ענף ב' אות כ"ה ובכ"מ^ב.

והנה אמרנו לעיל שע"ד פ"ג, כי בא"ק נתגלה בחי' הי' ספי' אשר כלול בהקו בבחי' כח ובבחי' מחשבה, שהוא רק כח היולי ולו ע"א) לבד בלתי גילוי כלל, אבל באדם קדמון הנה יצאו לגילויים ובבחי' הרהור, שהיא התפשטות המחשבה וגילוייה, אמנם הוא הכל עדיין בהמאציל עצמו, ולכן הוה אדם קדמון ג"כ רק מהעולמות דא"ס, אלא שהוא מהבחי' התחתונה שבו וכנ"ל פ"א.

והנה הגילוי הזה דאדם קדמון הנה הוא הוציא כנגדו בהעולמות הנפעלים את עולם הבריאה, כי כמו שאדם קדמון הוא העולם הראשון מהגילוי דבחי' אדם וכנ"ל שע"ד פ"ג, והרי נתגלה בו רצונו של המאציל ית"ש בצורת המציאות ואיכותו ותכונתו באיזה צורה שימצא, ועל איזה תכונה שתתייחד, כן הוציא אח"כ ממנו ועל ידו בעולמות הנפעלים את עולם הבריאה, שהיא הצורה להמציאות דיצירה ועשיה, וממנה הוא כל איכותם ותכונתם, וכן כמו שהגילוי דצורת ותכונת אדם שנתגלה באדם קדמון שהוא באור המאציל עצמו, הנה אין הצורה והתכונה הוה עצמית בו ח"ו, אלא רק רצונית ומחשבתית להמציא את המציאות על צורה ותכונה הוה, כן הוא עולם הבריאה אשר הוציא ממנו ויצא שם אותו הצורה והתכונה בפועל, הנה היא אינה חד עמו, אלא שהיא מציאות נפרד שאינה אלקות כלל, וכמ"ש בהקדמת תיקונים (ד' ע"ב) כי בבריאה לאו אינון וחייהון חד לאו אינון

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

וגרמיהון חד³⁴⁴, וכנודע שהעולמות בי"ע הם עולמות הנפרדים וכנ"ל שע"ד פ' ד' ה', וכן כתב הרמ"ק ז"ל בפרדס (שער אבי"ע פ"א) כי לשון ברא הוא כוונתו חוץ או כריתה, וכמו וברא אותהן בחרבותם (יחזקאל כג מז), כי עולם הבריאה הוא נפרד ונבדל מגדרי האלקות ע"ש, ויצא עולם הבריאה על צורת ותכונת אדם במציאות ובפועל, ושורשה הוא מצורת ותכונת אדם הרצונית והמחשבת אשר נתגלה באדם קדמון, ולכן נקרא א"ק בשם אדם דבריאה, וכמ"ש בתיקונים (תיקון ע' דף קנה ע"ב) משום שהוא השורש הראשון בעולם הבריאה, וכן משום שכל בחי' הגילוי דצורת ותכונת אדם שנעשה בו הוא אינו עצמית באור המאציל ח"ו, אלא רק רצונית ומחשבת כנז', והוא רק לצורך הפעולה שרצה לפעול בדרך זה, וא"כ הרי גדרי הצורה עצמה ותכונתה הוא חוץ ממנו ונפרד ונבדל ממנו, הגם שהיא עומדת בו ברצונו ומחשבתו גופה. ומשום כ"ז הנה נקרא בשם אדם דבריאה, שהוא מלשון חוץ וכריתה כנז', ללמדינו שהוא אינו עצמותית בו ח"ו אלא רק לצורך הפעולה שחוץ ממנו שהוא מעולם הבריאה ולמטה.

אמנם מה שאמרנו שאדם קדמאה הוא השורש בעולם הבריאה, הנה הוא רק בבחי' שורש השרשים לבד, והיינו כי הוא שורש הבריאה אשר בעולמות דאור א"ס, אבל עיקר הבריאה הנה היא נברא ויצא מהאצילות, כי האצילות הוא הראשון מהעולמות הנפעלים, אך התייחד בו אור א"ס ונעשה חד עמו, והיא כולה אלקות גמור, ונעשה כל העולמות בי"ע רק ע"י האצילות, ומשום שאור א"ס מתייחד בה ונעשית חד עמו, הנה עומד האצילות עם הבריאה בבחי' מחשבה ומעשה, שבהאצילות נתגלה ונעשה פעולת המחשבה לכל המציאות וההנהגה העולמות בי"ע, והגם שאמרנו לעיל שע"ד פ"ג שהרצון והמחשבה וההרהור הנה הם למעלה למעלה, אך שם הוא רק בבחי' אור א"ס עצמו, ואלו שהיה יוצא העולמות בי"ע משם, היו הבי"ע במדרגת האצילות עצמה, שהיא מקבל יחודו ית"ש, והיא כולה אלקות, ולכן כל מה (לז ע"ב) שיצא ונעשה בהרצון והמחשבה וההרהור שלמעלה, הנה הוא באמת רק המציאות דאצילות גופה, אבל כל מה שהוא למטה ממדרגת האצילות, הנה הם יוצאים ונעשים רק מהאצילות, ונעשים כולם רק אחר שירד המאציל ית"ש ונתגלה בכל גילוייו שבהאצילות, אז עשה והמציא ע"י את כל העולמות הנפרדים ג"כ, ונתגלה הרצון והמחשבה וההרהור לפעולת הנפרדים רק בהאצילות, ומשם הם יוצאים ונעשים למטה. ולא עוד אלא שגם מהרצון והמחשבה וההרהור הכלליים שבהאצילות, לא היה אפשר ג"כ להנפרדים לצאת מזה, כי הנה הם רק הג"ר דאצילות, ומה שיצא מהם הוא הזו"ן דאצילות, ולא היה אפשר להנפרדים לצאת אלא רק ע"י השתלשלות מדרגות רבות אשר נתגלו עוד באצילות עצמו, שהוא כל הפרצופים הכלליים והפרטיים אשר שם, ומהבחי' התחתונה שבו, שהוא המלכות דאצילות, הנה ממנה יצא ונעשה כל הנבראים, ולכן נקרא המלכות דאצילות ראשית לנבראים, וכמ"ש בהקדמת תיקונים (דף יב סע"ב) כי ממנה נברא הכל, ונקרא עולם האצילות בכלל בערך עולם הבריאה בשם עולם המחשבה כנ"ל פ"ב, ויצא ונעשה עולם הבריאה מהמלכות דאצילות ע"י שירדה ונתפשטה המלכות ונתגלה למטה בבחי' ההרהור המתפשט ומתגלה מהמחשבה, והוציא והמציא את עולם הבריאה, והנה היא שורה שם תמיד בראש הבריאה ונעשה שם ראשית לנבראים, ולכן נקרא עולם הבריאה כסא הכבוד, משום שעליו שורה המלכות דאצילות, שהיא אור אלקותו ית"ש אשר באצילות.

והרי נמצא כי בעולמות הנפעלים שהוא מאצילות ולמטה (כנ"ל שער ד' פ"ד ע"ש) הנה נעשה עולם הבריאה מהתפשטות ההרהור אשר נתגלה מהמחשבה דהאצילות,

³⁴⁴ תרגום: כי בבריאה לא הם וחיותם אחד, לא הם ועצמותם אחד.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ע"ד הא"ק שהוא מהתפשטות ההרהור אשר נתגלה מהמחשבה שבהעולמות דא"ס, והגם שהבריאה אשר יצא מפעולת אותו ההרהור הרי היא חוץ ממנו, והא"ק שהוא שורשה הרי הוא ההרהור עצמו, אך כבר אמרנו שגדרי הצורה ותכונת אדם הנעשה בא"ק שהוא אור המאציל עצמו, הנה כ"ז אינו עצמותית שם ח"ו, אלא רק רצונית ומחשבתית לצורך הפעולה שחוץ ממנו, שהוא עולם הבריאה, וא"כ הרי אדרבה הוא, שכל מה שנעשה הבריאה חוץ ממנו, הנה הוא מאותו הרצון והמחשבה עצמה המתגלה בא"ק, ומה שהיה שם ברצון ובמחשבה יצא אח"כ בפועל והרי נתקיים בזה רצונו ומחשבתו.

והרי נתבאר לנו עכ"פ כי עולם הבריאה הנה הוא כנגד האדם קדמון אשר בהעולמות דהא"ס, כי הא"ק הוא שורש הבריאה אשר למעלה למעלה, ולכך נקרא הוא ג"כ אדם דבריאה כנ"ל, וכן הוא עוד כי ע"ד שנכלל א"ק בא"ס הגם שכל תוארו ותכונתו הוא אינו עצמית בו כלל ח"ו וכנ"ל, כן עדין נתייחד כל תכונת המציאות דעולם הבריאה להיות נכלל עם האצילות תמיד, וכמ"ש בספר צ"פ ד, ע"ש בביאור הגר"א בארוכה (כח ע"ד ד"ה ואמר דח) כי בזה תלוי כל המצות ומע"ט, שע"י המצות ומע"ט נכלל הבריאה באצילות, ונעשה הבריאה לבוש על האצילות, וכמ"ש בזוה"ק (בראשית כ"ג סע"א ורע"ב³⁴⁵) והוא סוד הלבושין שנתחלף לאדה"ר ע"י החטא מכתנות אור לכתנות עור³⁴⁶, כי נפרד הבריאה מהאצילות ע"י החטא, ואפשיט לשכינתא מלבושהא, ולכן נשאר הוא³⁴⁷ בלא לבוש, (לו ע"ג) והם הבגדי המודות, שהם לבושי אור הבריאה שניטלו מאדם ובאו לנמרוד, ואח"כ לעשו³⁴⁸, שהוא נחש הקדמוני שלקח הבגדים מאדה"ר, אך רבקה שהיתה מרכבה להשכינה הקדושה, הנה ע"י זכות דאברהם יצחק ויעקב חזרו אליה הבגדים, וכמ"ש (בראשית כז טו) את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית ולקחה והלבישה אותם ליעקב. ואלו הלבושים הם נעשים לכל אדם מהמצות ומעשים טובים, והן הלבושין של צדיקים בג"ע, ובהם היה לבוש אדה"ר בג"ע. וזה סוד מאמרם ז"ל (סנהדרין ק"ב סע"א) שתפס הקב"ה לירבעם בבגדו ואמר לו חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן, והוא באותן הבגדים דאור הבריאה אשר היה לו לירבעם מתורתו ומעשיו הטובים הקודמים, שהם לבושי דשכינתא, כי כפי ערך הלבושין דהאדם כן מתקן הלבושין להשכינה, וכמ"ש בזוה"ק (בראשית כ"ג סע"א³⁴⁹) דאורייתא דבריאה איהי לבושה דשכינתא ע"ש, וזהו שאמרו שתפס הקב"ה בבגדו והוא השלמה חדשה שהיה מתכסה בה, כמ"ש במלכים (א' י"א כט) ואמרו בסנהדרין (שם) שהוא תורתו שלא היה בה שום דופי, ואמרו שם עוד שחידשו דברים שלא שמעה און מעולם, ושניהם לבדם בשדה שכל טעמי תורה מגולין להם כשדה. ובמדרש שוחר טוב (מזמור ה') אמרו ושניהם לבדם בשדה,

³⁴⁵ אורייתא דבריאה איהי לבושה דשכינתא, ואי אדם לא הוה עתיד למברי, הות שכינתא בלא כסוייא כגוונא דעני, ובגין דא כל מאן דחב כאלו אפשיט לשכינתא מלבושהא, והאי איהו עונשא דאדם, וכל מאן דמקיים פקודין דאורייתא, כאלו הוא לביש לשכינתא בלבושהא.
תרגום: תורה דבריאה (עי' הערה 84) היא לבוש לשכינה, ואם אדם לא היה עתיד להברא, היתה השכינה ללא כיסוי כמו עני, ובגלל זה כל מי שחוטא כאילו מפשיט את שכינה ממלבושיה, וזהו עונשו של האדם. וכל מי שמקיים את מצוות התורה כאילו הוא מלביש את השכינה בלבושיה.

³⁴⁶ עי' ע"ח שער החשמ"ל ובבהגר"א בסד"צ יב ע"ג ד"ה ומ"ש לעיל, וכן כו ע"ג ד"ה חיה טבא.

³⁴⁷ כלומר אדם הראשון, דוגמת השכינה, והוא המתבאר בזהר הנ"ל שזהו עונשו של האדם.

³⁴⁸ עי' רש"י פסחים נד ע"ב ד"ה בגדו של אדם הראשון וז"ל, שהיו חקוקות בו כל מין חיה ובהמה, והוא נמסר לנמרוד על כן יאמר כנמרוד גבור ציד (בראשית י'), ועשו הרגו ונטלו, לפיכך היה איש ציד, והן שכתוב בהן החמודות אשר אתה בבית (שם כז), ואני שמעתי בגדיו של אדם הראשון היינו כתנות עור שהיו לו.

³⁴⁹ ה"ד לעיל.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שהיה שקול כאחיה השילוני, שנאמר וישבו שניהם יחדיו, שישבו לברר (נ"א לסבור) מעשה מרכבה, ועמדו מלאכי השרת לפני הקב"ה ואמרו לפניו, רבש"ע אדם שהוא עתיד להעמיד שני עגלים אתה מגלה לו מעשה מרכבה, אמר להן עכשיו מה הוא צדיק או רשע, אמרו לו צדיק, אמר להן איני דן את האדם אלא לפי שעתו. וכ"ז הוא כי כל מעשי האדם ותורתו הוא מגיע בתיקון עולם הבריאה וכנ"ל שער ו' פ"י, והוא לתקן את עולם הבריאה להיות לבוש על האצילות, כי כן נברא עולם הבריאה מתחילתה להיות לבוש על האצילות, אלא שע"י הטא האדם נתפרדה, וכמ"ש בזהר בראשית שם, דכל מאן דמקיים פקודין דאורייתא כאלו הוא לביש לשכינתא בלבושהא, וכל מאן דהב כאלו אפשיט לשכינתא מלבושהא, והאי איהו עונשא דאדם. וזהו ג"כ כוונת מאמרם ז"ל בפדר"א (פ"ג) שמים מאיזה מקום נבראו, מאור לבושו של הקב"ה כו', שנאמר עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה, ואמר הגר"א ז"ל בספר"צ פ"ג (כו ע"ג ד"ה חיה טבא) בד"ה כתיב ויאמר, כי שמים הוא עולם היצירה, שז"א מקנן שם כידוע (תיקו"ז כ"ד ע"ב, וע"ז דרושי אבי"ע יג), ונברא מאור לבושו ר"ל מבריאה, וכמ"ש בתיקונים (תיקון ס"ט קל"ד א') כי הבריאה איהו אור לבוש העליון (וע' בהגר"א שם וברד"ל בפדר"א שם).

והרי לנו מכ"ז כי הגם שמציאות עולם הבריאה הנה היא מעולמות הנפרדים, והיא נפרד ונבדל מבחי' אלקות, שאין עצמותה אלקות כלל וכנ"ל, עכ"ז הנה נעשה מציאותה בתכונה כזו להתחבר ולהדבק באורו ית"ש בבחי' לבוש אליו, וכן היא לעולם כסא כבודו, שעליה הוא שורה להנהיג על ידה את כל העולמות התחתונים, והנה עומד עולם הבריאה בבחי' בית המקדש שלמטה, אשר שם ירד שכינתו הקדושה לשכון כבוד בתוכו להשרות שכינתו למטה, וכמ"ש האריז"ל בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א' סמוך לסופו) שבהמ"ק הוא נגד עולם הבריאה, ולכן נקרא בית המקדש הרום רגליו, וכמ"ש בדברי הימים (א' כח ב) לבנות בית מנוחה (לו ע"ד) לארון ברית ה' ולהרום רגלי אלקינו, משום שעיקר כסא כבודו הוא לעולם בשמים ממעל, שהוא עולם הבריאה, אמנם שכינת עוון עצמו הוא לעולם בגבהי מרומים שהוא עולם האצילות, וע' דברינו בארוכה בזה בספר הדע"ה ח"א דרוש ה' סימן ז', וכ"ז הוא משום מה שאמרנו, כי שורש הבריאה אשר בהעולמות דאור א"ס הנה הוא אדם קדמון, וכשם שנתגלה בו אור א"ס בתכונת אדם בבחי' רצונית ומחשבת לצורך הבריאה, הגם שעצמותו ית"ש הוא רחוק ומשולל מכל תמונה ומכל בחי' איכות ותכונת אדם לגמרי, עכ"ז הנה נתגלה בו אורו עצמו בבחי' רצונית ומחשבת להוציא את הבריאה בתואר ותכונה הזה, ולכן הנה ישנו אח"כ בעולם הבריאה אשר הוציא והמציא בכח ותכונה הזה, הנה ישנו בה ג"כ המעלת והרוממות להדבק באור אלקותו ית"ש, להכליל עמו ולהעשות לבחי' לבוש אליו, והגם שעצמותה היא רק מעולמות הנפרדים, עכ"ז ע"י שורש תכונתה אשר למעלה למעלה, יצאה ראויה להיות אליו לכסא הכבוד ולהשרות שכינתו בה. והרי נתבאר לנו עכ"פ כי הנילווי השלישי הכללי דלעיל שער ד' פ"ג, שהוא אדם קדמון, הנה בחינתו אשר כנגדו בהעולמות הנה הוא המציאות דעולם הבריאה.

בחינת גילוי א"ק בפרצופים הוא אימא (ובי"ס היא מידת בינה), שכן עניינו של אבא הוא להשפיע את כללות הי"ס הראויה לכל עולם, ובאמא הם נבנו ונצטיירו, ממש דוגמת א"ק לגבי קו וצמצום. אמנם, אימא אינה מהגילויים אלא אָם להם, ובעצמה היא מיוחדת עם אבא ושניהם אחודים בא"א שהוא א"ס של כל עולם, וכל ג"ר כחד חשיבי. כמו כן עולם הבריאה (שהוא האימא שבאבי"ע) מכונה עולם הכסא, וכן א"ק הוא כסא לכל עולמות דא"ס.

פרצוף אימא כלולה מב' פרצופים והם ישו"ת, והם מושרשים בב' בחי' בא"ק הרי הם עגולים ויושר שלו. וכתבנו לעיל שגם אבא מושרש בב' בחינות הרי הם הקו והצמצום המקיפו. כך, שקו הוא שורש לבחי' יושר דא"ק, ואילו הצמצום המקיף הוא שורש לעיגולי א"ק.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

[ב] ועתה נבאר בחינתו אשר כנגדו בהפרצופים ג"כ והוא בה' פרצופים שבכל עולם. הנה הפרצוף אשר כנגד הגילוי השלישי הכללי שהוא א"ק, הנה הוא בכל עולם ועולם הפרצוף הנקרא בשם אימא שהיא הבינה דהי' ספי', כי עניינה הוא שהאבא משפיע בה כללות הי' ספי' הראוי לאותו העולם וכלולים בו בהעלם, הנה ממשיך אותן בהאימא ובה נבנו ונצטיירו בכל בניינם וצורתם, והוא משום כי שורשה היא מאדם קדמון, שהוא הגילוי השלישי אשר בו נתפשט ונתגלה הרצון והמחשבה לכל פרטי הי' ספי' כולם אשר היו כלולים בהעלם בהגילוי השני, הנה נתפשטו ונתגלו בו בבחי' ההרהור, שהוא התפשטות המחשבה וגילוייה, וכ"ז הוא בהעולמות דא"ס. והנה הוציא הוא כנגדו בעולמות הנפעלים את הפרצוף אימא אשר בה נבנו ונעשו כל מציאות הי"ס דכל עולם אשר יצאו מאבא בכללות לבד, ובבחי' חומר בלא צורה, ונבנו ונשלמו באימא בכל ציוריהם ופרטיהם, והרי יצא בה הכחות דפעולת האבא מהכח אל הפועל, והוא משום כי שרשה הוא מא"ק אשר בו מתפשט ויוצא הכחות דקו וצמצום שהיה כלול שם בבחי' כח המחשבה לבד, והם יוצאים ומתגלים בו בבחי' התפשטות המחשבה וגילוייה, והוא ג"כ בחי' יציאת מהכח אל הפועל.

אמנם הוא כי הנה האימא עצמה היא באמת אינה עדיין ג"כ מהגילויים כלל, אלא שהיא רק האם להם, אבל היא עצמה היא מיוחד עם האבא לעולם, ושניהם הם אחודים וכלולים בא"א שהוא בבחי' אור א"ס שבכל עולם, והם נעלמים וכמ"ש אליהו זל"ט (הק' תיקו"ז יט ע"א) כי עליהם נאמר (דברים כט כח) הנסתרות לה' אלקינו, והוא משום שהם כלולים בא"א לעולם, והם הג' ראשונות אשר הם כחד השיבן, כי האור א"ס שבא"א מיוחד אותם כולם כאחד תמיד, והם מכוסים וכלולים באורו, ולכן לא הוי גם האימא מכלל אותו העולם העיקרי כלל, ולא עוד אלא שגם הי"ס העיקרים דאותו העולם (לח ע"א) אשר אמרנו, שהם נמשכים מהאבא להאימא, והם נגמרים בה, הנה כל זמן שעומדים בהאימא ולא יצאו ממנה, הם ג"כ נסתרים ונעלמים כעצמים בבטן המלאה, ולא ניכר ולא יצא עדיין אותו העולם בפועל כלל, עד שמתפשטים ויוצאים ממנה, ולכן אמרו בזוה"ק (בראשית א ע"ב) דהאימא בינה אקרי מי והיא סתים דקיימא לשאלה, כי עליה נאמר שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. והרי נופל עליה השאלה מי הוא, כי היא דרגא סתימאה עלאה, דכולא קיימא ביה, שכל העולם כולו יוצא ממנה ומתנהג על ידה, ולכן היא קיימא לשאלה, מי ברא אלה, אבל החכמה אבא הוא אשתכליל מאין ולא קיימא לשאלה דסתים ועמיק לית דיקום ביה, וכמ"ש (שם ל ע"א).

וכל זה הנה הוא בהאימא משורשה הנעלם שהוא אדם קדמון כנו', כי הרי כל בחי' הי' ספי' שאמרנו שנתגלה בו, הנה הוא רק בבחי' גילוי ההרהור, שהוא גילוי המחשבה ועדיין לא יצאו לפועל כלל עד עולם האצילות, וכנ"ל שע"ד פ' ג' ד', וכל מה שנקרא בשם אדם הוא רק על שם הפעולה שיצא ממנו, אבל הוא עצמו הרי הוא מעולמות דא"ס, שהוא טמיר ונעלם, ונקראו כל הג' גילויים הכלליים הראשונים שהוא עד סוף אדם קדמון בשם אור א"ס, והם כחד השיבן, ואינו מתחיל הגילוי העיקרי אלא רק אחר שיצא ונתפשט מאדם קדמון, שהוא מאצילות ולמטה. והרי הוי א"ק עצמו סתים מכולא, אלא שהוא קיימא לשאלה, ע"י הגילוי דאצילות שיצא ממנו³⁵⁰, משא"כ הקו וצמצום שהוא אויר הקדמון וטהירו עלאה, הנה הוא אשתכליל מאין שהוא א"ס המקיף, ולכן לא קיימא הוא לשאלה כלל, כי אין גילוי יוצא ממנו שתפול עליו השאלה, מי הוא הממציא והמוציא, כי

³⁵⁰ עי' בבהגר"א על ס"י ח ע"ב, וז"ל, קיימא לשאלה, ולא בה עצמה, (דברים ד לב) כי שאל נא לימים ראשונים וכו' אל הז"ס היוצאים ממנה.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הרי גם א"ק שיצא ממנו הוא ג"כ סתים מכולא כנוז, ולכן הוי העולם דקו וצמצום עצמו סתים ועמיק לית דיקום ביה כלל. והרי נמצא כי א"ק שבהעולמות דא"ס עם פרצוף האימא בינה הם נבחנים בבחי' אחת, אלא שבכל א' הוא לפי ערכו אבל עכ"פ הוא כי הם זה כנגד זה.

והנה נודע הוא בדברי האריז"ל כי פרצוף האימא הנה היא כלולה ג"כ מדו"ן, ובסוד שאמרו (ס"י פ"א מ"ד) הבן בחכמה וחכם בבינה³⁵¹, שחכמה נכלל בבינה וע"ד שאמרנו לעיל פ"ב בפרצוף אבא, והדו"ן שבבינה הנה הם נקראים בשם ישראל סבא ותבונה, והם החו"ג שבה. והנה כ"ז הוא ג"כ משרשה שלמעלה שהוא א"ק, והם הב' בחי' שבא"ק שהוא העגולים והיושר שבו, כנודע בשער עגו"י, והיושר הוא בחי' חסדים ודוכרא, והעגולים הוא בחי' גבורות ונוקבא, ובסוד הכתוב (ירמיה לא כא) נקבה תסובב גבר, ומאלו הב' בחי' שבא"ק שהוא בעולמות דא"ס, הנה יוצא ונעשה אח"כ בעולמות הנפעלים ג"כ אלו ב' הבחי' בכל עולם ועולם, שכל א' הוא כלול מעגולים ויושר כנודע, ושרשם דעגו"י הנה הוא מהקו וצמצום, שהיושר הוא מהקו והעגולים הוא מהצמצום המקיף את הקו, והם ג"כ בחי' דו"ן, ומהם הוא השורש דאו"א עלאין שבפרצוף אבא, אשר שורשו הוא בהקו וצמצום וכנ"ל פ"ב אות ד', וכן הוא עד"ו בהאימא אשר שורשה הוא מהא"ק, הנה היא כלולה ג"כ מדו"ן שהם ישראל סבא ותבונה, והם נמשכין ויוצאים מהיושר והעגולים שבהא"ק שהוא שורשה.

ולכן הוא ג"כ (לח ע"ב) כי לפעמים נעשים אבא עלאה עם יש"ס לפרצוף אחד, וכן אימא עלאה ותבונה לפרצוף אחד, וכמ"ש בשער ז"א (פרק ב') ובכ"מ, והוא משום כי בן הם משרשם הנעלם שבהעולמות דא"ס, שהיושר שבא"ק הוא נמשך מהקו כאחד, והעגולים שבא"ק הם מתפשטים ונמשכים מכח הצמצום כאחד, ובאשר שבהעלם הנה הם אחד, ובגילויים הנה הם ב', כי הא"ק עם העולם דקו וצמצום הם ב' גילויים כנ"ל, ולכן נעשה בהם בחי' שונות למטה ג"כ, כי לפעמים מתייחדים ולפעמים מתחלקים, והיינו כשנמשך עליהם אור א"ס מלמעלה למעלה ומתגלה בהם להשפיע אורות ונשמות חדשות, והוא ע"י שמתייחדים כל השרשים למעלה, הנה אז מתייחדים אבא ויש"ס ונעשים לפרצוף אחד, וכן נעשים אימא עלאה ותבונה לאחד, אבל כשהם עומדים על מציאותם העיקרי לבד, אז נחשבים לב' מיני פרצופים וע"ד שהוא אז גילויים למעלה ג"כ.

וכן הוא עוד כי ע"ד שאמרנו לעיל שכללות א"ק שהוא הגילוי השלישי הכללי הנה הוא השורש לעולם הבריאה, כן הוא ג"כ בפרטות הספי' והפרצופים שבכל עולם, כי הבינה שהיא פרצוף האימא הנה היא השורש הפרטי דהעולם הבריאה, ונמשך עולם הבריאה מהבינה והאימא דכל העולמות שלמעלה, כי מתפשט אור הבינה בהמלכות ומוציא ומציא את עולם הבריאה, כי עולם האצילות הוא מהחכמה דכל העולמות שלמעלה אשר בהעולמות דא"ס, ולכן נקרא האצילות כולו על שם החכמה, י' שבשם, והיא עולם המחשבה, ושרשה בכללות הוא מהאור הקדמון והטהירו עלאה, שהוא הצמצום והקו וכנ"ל פ"ב. אבל עולם הבריאה הוא מהבינה דכל העולמות שלמעלה, ומתייחסת כולה על שם הבינה, ה' ראשונה של שם, אימא מקננת בכורסייא (תיקו"ז כ"ד ע"ב. וע"ח דרושי אבי"ע יג), ולכן נקרא הבינה ג"כ בשם בריאה, כי בכל עולם יש אבי"ע, והוא חכמה אצילות, ובינה בריאה, וכן חכמה מחשבה ובינה הרהור, כי הכח"ב דכל עולם הם רצון ומחשבה והרהור וכמ"ש הגר"א בתיקונים (ריש תיקון ה' כ ע"ג), וכן נקרא הבינה ג"כ בשם כסא, וכמ"ש הגר"א בספר יצירה (פ"א משנה ו' ט ע"ד) וכמו עולם הבריאה שהיא

³⁵¹ עי' ע"ח או"א פרק ד'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

עולם הכסא על שם שעליו שורה אור אלקותו ית"ש, כן הוא הבינה דאצילות בחי' כסא למדרגת דאור א"ס אשר בהג"ר, והיא השורש הפרטי לעולם הבריאה, וכן הוא האדם קדמון, שהוא הכסא לכל העולמות דא"ס, והוא השורש הכללי דעולם הבריאה, ונקרא ג"כ בשם אדם דבריאה וכנ"ל. והרי לנו מכ"ז כי הבינה אימא הנה היא נבחן בכל הבחי' שבאדם קדמון, כי שרשה הוא ממנו, אלא שא"ק הוא מעולמות דא"ס והוא כללי, שהרי הוא הגילוי השלישי הכללי אשר הוא כלול ג"כ מכמה עולמות אין חקר, וכנודע בדברי האריז"ל, והבינה שהיא פרצוף האימא היא פרצוף אחד שבכל הי' ספי' דכל עולם בפרט, אך עכ"פ הוא כי שרשה הוא מא"ק ונבחן בכל הבחי' שבו וכנו'.

א"ק אין לו גילוי שכן שרשו מעולמות דא"ס. שם הוי"ה מתחיל רק מאצילות, והא"ק נרמז רק בקוצו של י' של שם הוי"ה דאצילות, ולפ"ז קשה שהרי האימא היא מאות ה' דשם הוי"ה ב"ה. גילוי אימא שבאות ה' אינו אלא בבחי' עצמותה הכללית בלבד, שכן בזה היא כלולה רק באות אחת, אך בבחי' כחותיה הפרטיים עומדת האימא בגילוי י' אותיות דשם ס"ג (י"ד ה"י וא"י ה"י). כל זה בהעלם, שהרי כל אות ה' שבשם ס"ג הוא במילוי יודי"ן, המורה על היותו נעלם. אמנם הו' שבו הוא במילוי א' שמרמז על תחילת גלוי ואור, והוא שורש הו"ק, ולכן אימא בכלל הנסתרות, והשם השייך אליה שם ס"ג הנקרא שמה סתים. וכמו כן שמה אהי"ה, על שם שעתידה להתגלות בז"א דאצילות. אמנם מאחר שהיא גם שורש הגבורות, לכן שמו בגימ' ס"ג שהוא בבחינת ס' הגיבורים סביב מטתו של שלמה.

מאחר שא"ק הוא שורש לעולם הבריאה לכן ישנן בו בחינת אות ה' בשם הוי"ה, וכן שמות אהי"ה ושם ס"ג.

עוד דוגמא לדמיון של אימא לא"ק: כמו שדינים מתעוררים מבינה, כן המלכין קדמאין יצאו מא"ק.

[ג] אמנם הוא כי הנה באדם קדמון אמרנו לעיל שאין לו גילוי עדיין כי הוא מעולמות דא"ס, ולכן אין לו גילוי בשום שם, כי הגילוי דהשם הוי"ה ב"ה הוא מתחיל רק מהאצילות שהוא הגילוי הכללי הרביעי, והוא למטה מג' לאמתתו הנעלמה ית"ש, לכן נלח ע"ג נעשה האפשרות בו להתגלה בשם, אבל אדם קדמון שהוא מעולמות דא"ס, והוא בפחות מג' לאמתתו הנעלמה, כי הרי הוא עצמו הגילוי השלישי, והוא כלבוד דמי³⁵², לכן אין לו גילוי עדיין בשם ממש כלל, אלא שהוא בקוצו של י' דהוי"ה הכללית, הכולל את כל העולמות כולם, כי הוא הכתר הכללי וכנ"ל פ"א. אך ספי' הבינה, שהיא פרצוף האימא, אשר כנגדו בכל עולם ועולם מעולמות הנפעלים שהוא מאצילות ולמטה, הנה היא יש לה גילוי בהשם הוי"ה ב"ה, והוא באות ה' ראשונה דהשם, כי הי' הוא חכמה אבא כנ"ל פ"ב, והאות ה' הוא בינה אימא, והוא מורה על תכונתה, כי הוראת אות ה' הוא שאותן הי' ספי' אשר היו כלולים באבא בכללות אחת, וכחומר בלי צורה, שהוא באות י' שבו, אשר הוא במספר עשר וכנ"ל פ"ב, הנה נצטיירו באימא בצורתם היטיב, והוא הוראת צורת ה', שיש בו צורת ד' ו', שהם ג"כ עשר, כי הם אותן הי' ספי' עצמן שנגמרו בהאימא בכל צורתם, וכן הוא עוד הוראת אות ה' ג"כ על הו' ד' אשר היו כלולים בכח בהמילוי יו"ד שבאבא, והיו נעלמים בו בכח, שהוא בהמילוי שבו, הנה יצאו באימא מן הכח אל הפועל, ונתגלו בה כל העשר כולם, והוא הצורת דאות ה', שהוא ד' ו'. ומה שנתהפך בה מו"ד לד"ו, הטעם הוא כי כל פרצוף תחתון הוא נמשך ונעשה מהד' תחתונות דהעליון, שהוא מבחי' הטבור שבו ולמטה, שכל הד' תחתונות דהעליון הם לצורך התחתון, וכן עיקר בנין כל פרצוף הוא רק בחי' ו', שהוא הו' קצוות שבו. וגם הגלגלתא והראש הוא ג"כ רק מכלל הו"ק, וכמ"ש

³⁵² עי' ע"ח שער מול"מ פרק ג'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ברע"מ (נשא קבג ע"ב) דגופא ורישא מלבר ומוחא ולבא מלגא³⁵³, והד' עליונים הם בחי' המוחין שהם חו"ב וחו"ג שבדעת, והם נמשכין ובאין בכל פרצוף ג"כ רק ע"י הד' תחתונות דהעליון, וזהו הד' ו' דאות ה', שהם בחי' המוחין, והו"ק דהאימא הנמשכין מהד' תחתונות דהאבא שהם הו' ד' דמילוי יו"ד, ונע' שער הזוונים (פרקים ד' ה' ו') וכן יש בזה עוד מעם וכמ"ש הרח"ו בכללים שלו אשר בהקדמת ע"ח (ובדפוס ווארשא הוא בסוף הע"ח) כלל י"ט ובפע"ח (שער התפילין פ' ט"ו) וכן במאמרי רשב"י (בפי' אדר"ז נ"ט עמוד א' ב') וע' עוד בספד"צ פ"ד (ז ע"א) יו"ד נפקין מניה דו"ן ו' ד' כו', ה' ד' הות בקדמיתא כו' ע"ש, ואין כאן המקום בזה, וע' עוד בכללים הנדפס סוף התיקונים אות ל"ד ל"ה.

ועכ"פ הוא כי בנין האות ה' הוא מה'ו"ד' דמילוי יו"ד, כי מה שהיה באות י' במילוי ובכת, הנה יצא ונתגלה בהאות ה' מן הכח אל הפועל, והם הי"ס דנתגלה בהאימא. אמנם עכ"ז הנה הם נכללים בה רק באות אחת לבד, והוא כמו שאמרנו לעיל, שכל זמן שהם באימא ולא יצאו ממנה, הנה הם עדיין כלולים בה, ולא ניכרו הם בפנ"ע, וע"ד שאמרו (גיטין כג ע"ב) עובר ירך אמו הוא, ולכן הם עומדים עדיין כלולים בה באות אחת לבד, ומה שמשפר אות ה' הוא חמשה, הוא להורות על תכונת ה' ספי', שהם חמש, ה' חסדים, וה' גבורות, וכמ"ש הספר יצירה (פ"א משנה ג') שהם חמש כנגד חמש, כי כתר חכמה חסד ת"ת נצח הם ה' חסדים, בינה גבורה הוד יסוד מלכות הם ה' גבורות, ולכן כלולים כל ה' ספי' בה' פרצופים, כי כל פרצוף הוא כלול מחו"ג, והם י' הכלולים {לח ע"ד} בה', ועל זה הוא הוראת דאות ה' שהוא חמשה, וע' טנת"א פ"א.

והנה אמרנו לעיל כי פרצוף אימא הנה הוא כלול מדו"ן, שהוא ישראל סבא ותבונה, והם מרומים ג"כ באות ה', והוא בעוקץ של ה' מאחריו אשר בקרן זוית הימיני, וכמ"ש בפע"ח (שער התפילין פ' ט"ו) שאותו הקרן זוית הוא בחי' י', והוא רמוז על יש"ס הכלול באימא, שהיא האות ה', וכן מילוי ה' שהוא י' או א', ושניהם מרומז על החכמה, שהוא יש"ס הכלול בבינה, וכמ"ש הגר"א בספד"צ פ"א (יד ע"ג) בד"ה אחתא.

והרי נתבאר לנו מכ"ז גילוי האימא באות ה' ראשונה דהשם הו"ה ב"ה, וכ"ז הנה הוא ג"כ רק בבחי' עצמותה הכללי לבד, כי בזה הנה היא כלולה רק באות אחת, אבל בבחי' כחותיה הפרטיים שבה, הנה עומדת האימא בגילוי ה' אותיות דשם ס"ג, שהוא יו"ד ה"י וא"ו ה"י, שהם י' אותיות, כי זה מורה על המציאות דהי' ספי' שבה שבעצמותה גופה, הנה יצא כל ספי' שבה לפועל בכל תכונתה, ולכן נתגלה כל א' באות בפנ"ע, כי בעצמותה הרי היא פרצוף שלם, ונתגלה בה כל הי"ס בפרטיות. אמנם עכ"ז הנה היא רק בהגילוי דשם ס"ג לבד, שהוראתו הוא ג"כ על העולם³⁵⁴, שהרי הההי"ן שבו הם במילוי יודי"ן, וכל י' הוא מורה העלם וכנ"ל פ"ב³⁵⁵, ורק הו' שבו הוא במילוי א', וכל א' הוא אור והארה וגילוי, כי באותו הא' שם הוא השורש דהשם מ"ה שבז"א, שהוא הגילוי העיקרי שבאצילות וכמו שיתבאר לקמן פ"ד, ומשום שהוא נעשה ונבנה בהאימא, וניכר עיבורו בה, לכן נעשה הו' שבה במילוי א', משום שורש הז"א שנתגלה בה עכ"פ, אבל היא עצמה היא לעולם נעלם, וכהוראת הההי"ן שבה, שהם רק במילוי יודי"ן, ולכך נקרא גם השם ס"ג בתיקונים תמיד בשם שמא סתים, וכמ"ש בתיקון י"ג (כ"ח ע"ב) ע"ש בהגר"א (ע"ג ד"ה

³⁵³ (המשך לשון הזהר:) וזו"ן הם גופא ורישא מלבר ע"כ. וז"ל הע"ח שער מוחין דצלם פרק ז' ונראה כי הג"ר שהם חב"ד דז"א עצמו הם המוחין, והם הנקראו פנימיות, אך החיצוניות אפילו בראש עצמו נקרא ר"ק דז"א.

³⁵⁴ כאן מתרץ את מה שהקשה לעיל ריש האות: כמו הא"ק. וכל היותה בגילוי דאות ה' היא רק בכליותה ולא בפרטיותה.

³⁵⁵ ע' לעיל הערה 341.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בשמה סתים³⁵⁶) והוא משום שכל גילוייה דבחי' הי' ספי' שבה ובחי' הפרצוף שבה הוא רק לעצמותה לבד, אבל להזוין היא נעלם. ע' שער הכונות סוכות (קה ע"ב), ולכן נקרא גם הבינה בשם נסתרות, כמ"ש אליהו ז"ל ט' (הק' תיקו"ז יט ע"א) וכנ"ל. וכן נקרא האימא ג"כ בשם אהי"ה שהוראתו הוא אנא זמין לאתגלייא, וכמ"ש בזה"ק (ויקרא יא ע"א), כי עיקר כל הגילוי דאצילות הוא רק בז"א שיצא ממנה. והנה השם ע"ב אשר באבא הוא שורש החסדים ולכן הוא גימ' חסד, אבל השם ס"ג שבאימא הוא שורש הנבורות, והגם שבה גופה אין דין כלל, אבל ממנה הם נובעים וכמ"ש בפ' ויקרא (י' סע"ב) דהיא בעצמה רחמי אך דינן מתערין מינה, ולכן נקרא ס"ג לבד, מה שמספרו הוא כן אך בו מרומז ג"כ סוד ששים גבורים המבואר בזה"ק שמות (יד ע"ב) ופ' אחרי מות (ס' ע"א) ושרשם הוא מכאן, ולכן נקרא ס"ג ס' גבורים.

והנה אמרנו לעיל כי הבינה הנה היא השורש לעולם הבריאה, ולכן הנה ישנם גם בעולם הבריאה כל אלו השמות כולם, וישנו בבריאה שם אהי"ה וכמ"ש הרב בסוף שער כסא הכבוד (פרק ז'), וכן הוא בתיקונים תיקון ס"ט (ק"ט ע"ב) וכן בהשם הוי"ה הכולל ד' עולמות אבי"ע, הוה אצילות י' והבריאה ה' ראשונה, וכן בהד' שמות עסמ"ב הוה אצילות ע"ב והבריאה ס"ג, והרי הוי הבריאה (לט ע"א) בהשמות דהבינה והוא משום שהבינה היא שורשה.

והרי נתבאר לנו עכ"פ מכל דברינו הנ"ל כי פרצוף האימא שבכל עולם הנה היא נגד הגילוי השלישי הכללי דלעיל שער ד' פ"ג, שהוא אדם קדמון, כי הוא אשר הוציא כנגדו בכל עולם את פרצוף האימא בינה, שהיא השלישי מהג"ר. ואמרנו כי היא בעצמה רחמי ומינה דינין מתערין, וזהו הענין ג"כ מה שכל המלכין קדמאין הם יצאו מהא"ק ומהס"ג שבו כנודע, והוא משום שהוא בבחי' אימא אשר ממנה דינין מתערין, וכן אח"כ מתתקנים ג"כ הכל ע"י הא"ק, וכמ"ש בשער התיקון (פרק ב'), והוא ג"כ בבחי' אימא המתקן תמיד להזוין, וכמ"ש בפ' ויגש (רו ע"א) דהא עלמא דאתי אפיק נהורין זהירין כל יומא ויומא תדיר בלא פסיקו בגין לאנהרא לון תדיר³⁵⁷, וכן הוא ג"כ בפ' פנחס (רל"ט ריש ע"ב) ע"ש³⁵⁸.

א"ק הוא שורש לנשמה הפרטית שבכל פרצוף ופרצוף, כי עיקר הפרצוף הוא רוח, והנשמה היא למעלה ממדרגתו. והוא שורש לאשר יצא ממנו, כמו אימא שהיא מהנסתרות. וכן עולם הבריאה שהוא שורש לכל עולמות התחתונים, והעולמות יצירה ועשייה לעולם מקבלים מבריאה את כל חיותם.

[ד] והנה ע"ד שאמרנו שהא"ק הוא הגילוי השלישי הכללי הוציא כנגדו בכל עולם בחי' אחד דוגמתו, שהוא פרצוף האימא, כן הוציא כנגדו ג"כ בחי' אחת בכל פרצוף ופרצוף בפרט בהה' חלקי נרנח"י שבו, והנה הוא החלק אור הנקרא בשם נשמה. כי הנה היא ג"כ בכל הבחי' אשר אמרנו לעיל בפרצוף האימא, כי עיקרו דכל פרצוף הנה הוא רק הרוח שבו, שהוא המציאות העיקרי דכל פרצוף, אבל הנשמה היא למעלה ממדרגתו, והיא רק שורשו אשר ממנו הוא יוצא, ומקומה הוא לעולם למעלה והיא נעלם³⁵⁹. וע"ד שאמרנו

³⁵⁶ וז"ל, שמילוי אלפין נקרא שמה מפרש כידוע שהוא למטה בז"ת וזה בג' ראשונות הנסתרות. תרגום: שהרי עולם הבא [בינה] הוציא אורות המאירים כל יום ויום תמיד ללא הפסק כדי להאיר לנו תמיד.

³⁵⁷ ז"ל: וההוא עולם הבא דנגיד ונפיק אתקין ליה להאי אילנא תדיר אשקי ליה ומתקן ליה בעבדיתיה מעטר ליה בעטרין לא פסיק מבועי מניה לעלם לעלמי עלמין.

תרגום: ואותו עולם הבא שנמשך ויוצא הכין לו לזה האילן, תמיד משקה אותו ומתקן אותו, במעשיו מעטר אותו בעטרות ולא מפסיקים מעיינות ממנו לעולם לעולמי עולמים.³⁵⁸
³⁵⁹ ע' לעיל הערה 125.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

לעיל בהאימא שהיא מהנסתרות, ובהא"ק שהוא מעולמות דא"ס, אך בה נעשה ונשלם כל מציאות הרוח ובנינו בכל תכונותיו, ע"ד האימא אשר נעשה בה ועל ידה כל ענין הולד וצורתו וכנ"ל. אבל עיקר הנשמה היא לעולם למעלה, וכמו שאמרנו לעיל שער ג', וכן הנשמה הנה היא הבינה דהפרצוף והה' ראשונה והשם ס"ג שבו, ובה הוא קשור כל פרצוף תמיד ושואב ממנה כל חיותו ושפעו, וכן כתב הגר"א בספר יצירה (פ"א משנה א' אופן ג' ג"ע"א) כי הנשמה היא נעלמת מאד ועיקר חיותו של האדם הוא הרוח, והוא המקבל שכר ועונש, והוא המרגיש, והוא כל כחותיו וחושיו, והנשמה הוא השכל המלמד לאדם דעת, והוא מזלו של האדם ומלאכו, והיא בשמים, רק ניצוצות מתנוצצים ממנה על האדם להנהיגו ולהשכילו, ולכן נשמה באדם נגד שמים בעולם (וכן נשמה גימ' השמים), והתחלת אדם מרוח והוא עיקרו, ובצאת הרוח מאדם הוא מת, ונגדו בעולם האויר שממנו חי האדם ואי אפשר להתקיים בלתי אפי' רגע אחד, ונקרא ג"כ רוח עכ"ל.

וזהו ג"כ ענין שם נשמה, כי הוא מלשון השתוממות ותמהון, וכמו שומו שמים בירמיה (ב יב), והוא משום שאי אפשר להשיגה, כי היא למעלה ממדרגת האדם, וכן הוא מלשון שם, וכמו שכתוב באדרת אליהו להגר"א (בראשית א א) על מלת השמים, שהוא מלשון שם, על שם שהוא בקצה הגבהות, שאי אפשר להגיע שם. וכן הוא ג"כ מלשון שממון ע"ד שכתוב (תהלים סט כו) תהי מירתם נשמה, משום שאין הפרצוף מגיע שם. והוא כמ"ש הספד"צ רפ"ב (יח ע"א) שעל זה כתיב לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם, כי שם אין מגיע שום פרצוף, ועכ"ז הנה היא השורש היותר קרוב מכל מה שלמעלה, כי ממנה מקבל ושואב הרוח כל חיותו בכל נשימה ונשימה שבו, והוא קשור ותלוי בה (לט ע"ב) לעולם בכל תכונותיו בפרטיות בלי הפסק מאומה, וכמו שאמרנו לעיל מזוה"ק (פ' ויגש) בענין הזו"ן עם האימא, ולכך נקראים כל הה' חלקי גרנח"י ע"ש הנשמה, משום שכל הרוח ונפש שהם עיקר הפרצוף מקבלים כל חיותם רק ממנה, והם תלויים בה לעולם. והרי היא כולל אותם מלמעלה למטה, והחיה והיחידה, הנה היא כולל אותם מלמטה למעלה, וכל קישורם בהפרצוף הוא רק על ידה. והוא ע"ד שנקראו כל העולמות התחתונים בשם בריאה, וכמ"ש (בראשית א א) בראשית ברא, משום שהבריאה היא שורשם, והם קשורים בה ותלויים בה תמיד, ומקבלים משם כל חיותם ע"י אור שכינתו ית"ש השוכן בה, כי היא הכסא הכבוד כנ"ל, וממנה הם נשפעים בכל קיומם והנהגתם. והרי עומד כל מציאותם רק ע"י גילוי ית"ש שבהבריאה, והנה הוא ע"ד האימא בינה שהיא מיוחד וכלול בכל הגר', והזו"ת שהם הזו"ן כלולים בה, וכן כלל העולמות כולם הנה הם כולם תלויים וכלולים באדם קדמאה שהוא מעולמות דא"ס, שהרי כל העולמות שלמעלה ממנו מתייחדים בו, והוא כולל אותם מלמעלה למעלה, כי הם כולם מתגלים בו ועל ידו, וכן הוא כולל את כל העולמות שלמטה, כי על ידו נשתלשל כל מציאותם, ועל ידו מתייחד ומתגלה האור דא"ס בכלם בכל א' לפי ערכו.

והרי נתבאר כי אור הנשמה שבכל פרצוף הנה שורשה אשר בהעולמות דא"ס הוא א"ק, כי כמו שהוא השורש דכל תכונת אדם שבכלל העולמות כולם, והוא למעלה מהם, כן הוא הנשמה השורש דהרוח, שהוא עיקרו דכל פרצוף, והיא למעלה ממנו ושורשה שבהפרצופים דכל עולם הוא פרצוף האימא בינה, שהיא למעלה מהזו"ן שהם עיקר הגילוי דכל עולם³⁶⁰. וזהו שכתוב (איוב לב ח) אכן רוח היא באנוש ונשמת שד"י תבינם, הרי אמר שהרוח הוא בהאדם עצמו, אבל על הנשמה אמר שהיא נשמת שד"י, כי היא למעלה מהאדם, וכמ"ש רמ"ל מלבים ז"ל שם, וכן הרי אמר ונשמת שד"י תבינם, כי

³⁶⁰ עי' לעיל הערה 125.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

היא מהבינה, ומה שאמר ונשמת שד"י, כי היא מעולם הבריאה, ששם הוא השם שד"י וכמ"ש בזוה"ק (פקודי רנג ע"א) כי שם א"ל שד"י הוא בהיכל אהבה דבריאה. וע' פע"ח (שער הסליחות פ"ח) שאמר שם מה שהשם א"ל שד"י הוא בבריאה הטעם הוא, משום שהבריאה היא משורש הבינה, ועיקר השם הוא שם ע"ש.

והרי לנו כי הבינה והבריאה והנשמה בחי' אחת הם, ושורש כולם הוא מא"ק, וכמו שבארנו בכל דברינו לעיל. והרי נתבאר לנו מכ"ז כי הגילוי השלישי הכללי שהוא אדם קדמון, שהוא מעולמות דא"ס, הנה הוציא הוא את דוגמת בחינתו בהעולמות, והוא עולם הבריאה, ובפרצופים שבכל עולם הוא פרצוף האימא בינה, ובהחלקי נרנח"י שבכל פרצוף הוא אור הנשמה, ובהאותיות דהשם הוא אות ה' ראשונה, ובהשמות דמילואים הוא השם ס"ג, כי כל אלו הם בבחי' תכונה אחת והוראה אחת לכולם.

פרק ד

הגילוי הרביעי הוא עולם האצילות. יש חילוק גדול בינו לבין ג' הראשונים: ג' הראשונים הם בבחי' רצון ומחשבה והרהור המושרשים במאציל, והמה מעולמות דא"ס. אמנם בעולם האצילות הגילוי כבר יוצא מתורת הבכח והמחשבה אל עולם המעשה. אעפ"כ עולם זה מיוחד עמו ית', והוא ית' נקרא בשם הוי"ה דווקא על ידו, וממנו מסתעפים כל השמות כולם, וכל זה כדי להתגלות לבי"ע שהם נפרדים לגמרי ואינם מיוחדים עם המאציל (אפילו עולם הבריאה אינו נחשב מהגילויים שכן הוא אינו אלא כסא ולבוש לאצילות, והכנה לצורך גילויים של יצירה ועשיה, אבל עולם הבריאה עצמו היא בבחינת סתים ונעלם) ובעולמות הוא מתגלה על ידי עולם היצירה, הרי הוא הרוח באדם שהוא עיקר מציאות חייו ואינה מתלבשת בגוף אלא על ידי הנפש, שהרי הגוף הוא מחיצוניות דעשיה.

[א] ונתבאר ג"כ ענין הגילוי הרביעי שבכלל העולמות כולם, הבחי' ³⁶¹ אשר כנגדו בהעולמות והפרצופים. הנה הגילוי הרביעי שבכלל העולמות הרי אמרנו לעיל שער ד' פ"ד כי הנה הוא גילוי ית"ש אשר נתגלה בעולם האצילות, ואמרנו שם כי [לט ע"ג] יש חילוק גדול בין הגילוי הרביעי להג' גילויים הראשונים, כי כל הג' גילויים הראשונים הנה הם אינם אלא רק בבחי' רצון ומחשבה והרהור ³⁶², והם כולם עדיין בהמאציל עצמו, כי לא נתגלה בהם בבחי' פעולה כלל, ולכן הם נעלמים מאד, והם כולם מהעולמות דא"ס. אך גילוי הרביעי הנה בו יצא מהכח אל הפועל, ונתגלה שם בפעולה ומציאות, והוא מציאות חי' ספי' ובנין כל העולם דאצילות. אמנם כל הפעולה הזו הנה היא מיוחד עמו לעולם, כי מתלבש בה ונעשית חד עמו, ונתגלה על ידה הוא עצמו ית"ש להקרא בשם, והוא השם הוי"ה ב"ה, כי מציאות האצילות הוא שמו, וכאשר מתלבש ומתייחד שם נתגלה הוא עצמו להקרא בשם ע"י האצילות, וכמ"ש בזוה"ק (יתרו פו ע"א) על העשר ספי' דאצילות דבהו אתחזי מלכא קדישא, ר"ל שבהם מתגלה להקרא בשם, ולהמציא על ידו את כל המציאות כולו, ולהתגלה בכל התורה כולה, ואינון שמיה והוא אינון הוא ושמיה חד הוא ³⁶³, כי נעשה חד עמהם, וכן ברע"מ (פנחס רכה ע"א) עלות העלות על כלא דאתקרי יהו"ה אתמר ביה, ואל מי תדמיוני ואשוח יאמר קדוש, ואל מי תדמיון א"ל, ומה דמות תערכו לו כו', ואיהו לא אתקרי יהו"ה ובכל שמהן אלא באתפשטות נהוריה עלייהו, וכד אסתלק מנייהו לית ליה מגרמיה שם כלל מנהון כו' ³⁶⁴, ושם (רנז ע"ב) כל שמהן דיליה אינון כינויין ולא אתקרי בהון אלא על שם בריין דעלמא כו' אתקרי לגבייהו יהו"ה במדת רחמים כו' אתקרי

³⁶¹ נדצ"ל והבחי'.

³⁶² עי' לעיל הערה 172.

³⁶³ תרגום: ואלה שמו, והוא אלה, והוא ושמו אחד הוא.

³⁶⁴ תרגום: עלת העלות על הכל הנקרא יהו"ה נאמר בו "ואל מי תדמיוני ואשוח יאמר קדוש" ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו כו' והוא לא נקרא הוי"ה וכן בכל השמות, אלא בהתפשטות אורו עליהם. וכאשר מסתלק מהם אין לו מעצמו שם כלל מהם.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

אדנ"י במדת הדין כו' אבל לאו דאית ליה מדה ולא שם ידיע כגוונא דספיראן, דכל ספירה אית לה שם ידיע כו' ובאלין שמהן מארי עלמא איהו אתפשט ואמליך בהון ואתקרי בהון ואתכסי בהון ודר בהון, כנשמתא לגבי אברים דגופא³⁶⁵. וכן ברע"מ (פ' בא מב ע"ב) דהא קדם דברא קב"ה דיוקנא בעלמא, ר"ל קודם שהמציא את האצילות³⁶⁶, הוה הוא יחידאי בלא צורה ודמיון ומאן דאשתמודע ליה קדם בריאה דאיהו לבר מדיוקנא, ר"ל כשמדברים מעצמותו ית"ש אשר למעלה מאצילות, אסור למעבד ליה צורה ודיוקנא בעלמא, לא באות ה' ולא באות י', ואפי' בשמא קדישא כו', אבל בתר דעבד האי דיוקנא דמרכבה דאדם עלאה, ר"ל אחר שהאציל את האצילות שהוא המציאות דהשם הוי"ה, וכל השמות הקדושים כולם המסתעפים ממנו, נחית תמן ואתקרי בהוה דיוקנא יהו"ה³⁶⁷, שנקרא מעתה הוא עצמו בהשם הוה, כי ע"י שנחית תמן והתיחד בהם ונעשה חד עמהם. הנה נתגלה ומתראה הוא עצמו ע"י האצילות בהשם הוה, בגין דישתמודעון ליה, כדי להתגלה ולהוודע עי"ז למטה וע"ש כל הענין, וכן בתפילת אליהו ובהקדמת תיקונים (ז' ע"ב).

והרי לנו מכ"ז ג' ידיעות, א' כי המציאות דהספירות דאצילות הם מציאות דכל השמות, ב' כי התלבש בהם המאציל א"ס עצמו ית"ש ונעשה חד עמהם, ומתגלה ומתראה הוא עצמו מעתה בהשם יהו"ה ב"ה ובכל השמות המסתעפים ממנו, ג' כי כל המציאות דאצילות שהוא המציאות דהשמות אשר נאצלו, וכן מה שמתראה בהם מעתה הוא עצמו ית"ש הנה הוא כדי להתגלה ולהוודע על ידיהם למטה, שהוא בכל העולמות בי"ע, שהם העולמות הנפרדים. והרי לנו כי כל המציאות דאצילות הוא לצורך ולט' ע"ד הבי"ע, והנה עולם הבריאה גם הוא אינו עדיין מהגילויים, כי הוא כסא כבודו ית"ש, אשר עליו הוא שורה, והוא לבוש על האצילות כנ"ל פ"ג, והוה כל עולם הבריאה ג"כ רק הכנה וצורך להגילויים העיקריים, שהם העולמות דיצירה ועשיה, אבל עולם הבריאה עצמה היא ג"כ סתים ונעלם. וכן אמר אליהו זל"ט (הק' תיקו"ז יט ע"א) אנת הוא דאפיקת עשר תקונין וקרינין לון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין (שהן אצילות ובריאה י"ה של השם נגד חו"ב שהן נסתרות, ע"ש בהגר"א) ועלמין דאתגליין³⁶⁸, הן יצירה ועשיה שהן ו"ה של השם נגד זו"ן שהן נגלות. וא"כ הרי נמצא כי עולם האצילות אשר אמרנו שכל מציאותו הוא לצורך גילוייו אשר למטה, הנה הוא לצורך העולמות דיצירה ועשיה, כי בהם הוא גילוי ית"ש, אשר על זה כוון בכל בריאת עולמו ובכל המציאות כולו, כי עולם היצירה הוא הרוח הכללי וממנו הוא הרוח שבאדם שהוא עיקר האדם וכנ"ל פ"ג אות ד', אלא שהוא אי אפשר להתלבש בהגוף, שהוא מהחיצונית דהעשיה, אלא רק ע"י הנפש שהוא מהפנימית דהעשיה, ונבנה האדם מהרוח ונפש וגוף שהם היצירה ועשיה, ולהם הוא גילוי של הקב"ה אשר נתגלה בהשם הוי"ה ב"ה שבאצילות, הנה הוא לצורך האדם

³⁶⁵ תרגום: כל שמותיו הינם כינויים, ולא נקרא בהם אלא על שם הבריאות של העולם, וכו' ונקרא כלפיהם הוי"ה במידת הרחמים כו', ונקרא אדנ"י במידת הדין וכו', אבל לא שיש לו מדה או שם ידוע כמו הספירות, שכל ספירה יש לו שם ידוע, וכו' ובאלה השמות אדון העולם הוא מתפשט ומולך בהם ונקרא בהם והתכסה בהם ודר בהם דוגמת הנשמה לגבי אברי הגוף.

³⁶⁶ ע"ש ביהל אור ז"ל, דיוקנא דמרכבה דאדם וכו' – ר"ל ספירות שבכללם נק' אדם והן מרכבה לא"ס.

³⁶⁷ תרגום: קודם שברא הקדוש ברוך הוא דיוקן בעולם, היה הוא יחיד בלי צורה ודמיון ומי שנודע לו קדם בריאה שהוא מחוץ לדיוקן, אסור לעשות לו צורה או דיוקן בעולם לא באות ה' ולא באות י' ואפלו בשם הקדוש וכו', אבל אחר שעשה דיוקן זה של המרכבה של אדם עליון, ירד לשם ונקרא באותו דיוקן יהו"ה.

³⁶⁸ תרגום: אתה הוא שהוצאת עשר תיקונים וקראת להם עשר ספירות להנהיג בהם את העולמות הסתומים שלא מתגלים וכן את העולמות שמתגלים.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שבנינו הוא מהיצירה ועשיה ונתגלה ונתראה באצילות בהשם הוי"ה ב"ה ובכל השמות כולם המסתעפים ממנו בגין דישתמודעון ליה, שהוא כדי להתגלה עי"ז למטה בשמותיו ופעולותיו, ובכל התורה כולה אשר נתגלה בהם להאדם, שהוא כלל היצירה ועשיה. והרי נמצא כי האצילות הנה הוא השורש דהיצירה והעשיה, כי השמות הם עצמן הכחות והשרשים דכל הפעולות כולם כנ"ל שער א', ובפרט לפי מה שיתבאר לקמן שכל גילוי ית"ש אשר גם באצילות הנה הוא רק בפרצופי הזו"ן שהם בחי' רוח ונפש, והם השמות דהוי"ה אדנ"י, והשם הוי"ה ב"ה הוא סתים וגליא, וכמ"ש בספד"צ רפ"ד (כח ע"ב) כי באצילות מאיר השם הוי"ה בעצמו, והוא בז"א שהוא עיקר האצילות כמו שיתבאר למטה, אבל בעולמות בי"ע אינה מתגלה השם הוי"ה ב"ה אלא ע"י שם אדנ"י, (שמות ג טו) זה שמי וזה זכרי, לעלם כתיב (קידושין עא ע"א), וא"כ הרי נמצא שהאצילות אשר הגילוי שם הוא רק הזו"ן, הנה הוא השורש ממש להיצירה והעשיה שהם רוח נפש זו"ן, והיינו כי הז"א שהוא עיקר האור המאיר באצילות הוא השורש להיצירה רוח, אך המלכות נוק' שהיא נפש היא השורש להעשיה. וכשם שהגילוי דהשם הוי"ה למטה הוא רק ע"י שם אדנ"י שמתלבש בו ומתגלה על ידו, כן הוא הגילוי דהרוח שהוא מהיצירה בהאדם, הנה הוא רק ע"י הנפש שהוא מהעשיה.

והרי נתבאר לנו מכ"ז כי הבחי' אשר הוא כנגד הגילוי הרביעי הכללי, שהוא עולם האצילות, הנה הוא כנגדו למטה בעולמות הנפרדים המציאות דעולם היצירה, וכ"ז הנה הוא ע"פ עומק הדברים אשר אמרנו לעיל פרק ב', כי שורש האצילות אשר בהעולמות דא"ס הנה הוא הגילוי השני הכללי שהוא העולם דקו וצמצום, והרי מתפשט שם האור דא"ס אשר בהקו ומתלבש בהצמצום ונצטמצם על ידו, ושם הוא השורש דאצילות כמו שבארנו שם. ולכן הוא ג"כ מה שאמרנו בעניינינו, כי נמשך מהאצילות אח"כ בעולמות הנפרדים המציאות דעולם היצירה, אשר משם (מ ע"א) הוא הרוח המתלבש בהפרצוף, כי הוא עיקרו דכל פרצוף כנז', והרי מתלבש הרוח בהגוף ומצטמצם כל אורו רק לפי כח הגוף, והרי נתבאר לנו עכ"פ כי המציאות דעולם היצירה הנה הוא כנגד הגילוי דעולם האצילות.

בפרצופים מקביל הגילוי הרביעי לבחי' ז"א, והוא כולל את ששת הקצוות של העולם, והוא עיקרו וגופו. בעוד שהג"ר הם המוחין דעולם. הז"א מצומצם בגוף ודלא כהמוחין שאינם מצומצמים בגוף כלל. ממנו נעשית כל פעולת הטבע, והנסים הנעשים על ידיו הם נסתרים, וכל אורו והנהגתו המה לפי מעשי התחתונים. בגלל הצמצום למימדי הגוף מכונה פרצוף זה 'זעיר', ומאחר שזהו עיקר הגילוי דכל עולם מכונה הוא 'אנפין'. והוא כביכול ה"פנים" של המאציל המאיר ומתגלה בעולם.

אורות דאור"א אין להם פעולות בפני עצמם כלל, אלא או שהם נכללים בא"א, או שהם נכללים בז"א ומתלבשים בו. ולכן אין להם שם כפרצוף בפני עצמם, כי השם אור"א אינו שייך אא"כ יש להם בנים, וכן אין להם שמות מיוחדים בשמות הקדושים. כי כל בחי' אור"א ב"ה הוא רק אחרי שמתלבשים בו וממילא נקרא על ידו. ומה שנקראת אימא בשם אהי"ה, הוא מכח הא"א המתגלה בה. לעת עתה כל דבר שקורה בעולם נעשה רק על ידי בחינת ז"א, ואילו א"א לא יתגלה אלא לעתיד לבא.

[ב] ועתה נבאר הבחי' אשר כנגדו בכל עולם ועולם גופה בהחמשה פרצופים שבכל א', הנה הפרצוף שבכל עולם אשר הוא כנגד האצילות הנה הוא אור הפרצוף אשר נקרא בשם זעיר אנפין, והנה הוא כלל הו' קצוות דכל עולם, שהוא עיקר העולם עצמו, והוא הגוף דכל עולם, כי הג' ראשונים דכל עולם שהם א"א ואור"א, הנה הם רק בחי' המוחין ושורש המוחין, כי א"א הוא שורש המוחין ואור"א הם המוחין, והם אורות המאירין להגוף מלמעלה, והם למעלה מן העולם וכנ"ל פ' א' ב' ג', ולכן הם אינם מצומצם בהגוף. אבל האור דז"א הנה הוא מצומצם בגוף, שהוא העולם, ועי"ז הנה נעשה כל פעולת הז"א במיעוט וצמצום גדול, וממנו נעשה כל פעולת הטבע כולה, שהיא בחוקים וגבוליים. וכן כשנעשה ממנו נסים הם רק נסים נסתרים המלוכשים בדרכי הטבע, וכל אורו והנהגתו

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הוא רק במדה ובמשקל, שהוא לפי מעשה התחתונים וכנ"ל שער ו'. כי אור הז"א הוא נשקל ונמדד במדת החסד והדין והרחמים כל א' במדה ובמשקל, משא"כ האור דא"א הוא הכל למעלה מן המדה, והוא משום שהוא אינו מצומצם בגוף כלל, משא"כ האור דז"א כנז', וזהו אשר נקרא בשם זעיר אנפין, משום שאורו הרי הוא במיעוט ובצמצום, והרי הוא זעיר. ונקרא ג"כ 'אנפין' משום שהרי אורו הוא עיקר הגילוי דכל עולם, והרי פנה המאציל בו בכל המציאות וההנהגה דהעולם והוא הפנים עצמו המאיר ומתגלה בהעולם, אלא משום שאורו הוא מצומצם, לכך נקרא זעיר אנפין. והנה הוא נמשך ויוצא מאריך אנפין ע"י או"א, כי הוא עיקר המציאות והפעולה היוצא מהכוונה והמחשבה והרצון שהם א"א ואו"א, והרי הרצון הוא שורשו, ועליו הוא תלוי ועומד תמיד, אלא שאריך אנפין הוא למעלה מן המדה וכנ"ל פ"א, וממנו פעולות כל הנסים נגלים, והז"א הוא המציאות והפעולה המצומצם, וממנו הוא כל פעולת הטבע והנסים נסתרים.

אמנם האורות דאבא ואימא הנה הם אין להם פעולות בפנ"ע כלל, אלא או שהם נכללים בא"א וכנ"ל פ' ב' ג' ואז הנה הם בטלים באורו ע"ד שרגא במיהרא מאי מהניא, או שהם נכללים בז"א ומתלבשים בו, ונמשך פעולתם רק על ידו ולפי חוקו וגבולו, ונקרא הפעולה רק על שמו. וזהו הטעם מה שאין לאו"א שמות תוארים בפנ"ע על הפרצופים שבהם, כי הרי הם נקראים רק בשם או"א, שהוא רק שמות מצטרפים, כי אין אב ואם אלא לבנים, ולא נקראו בשם או"א אלא רק בשביל הזו"ן שיצא מהם, אבל להם עצמם אין להם תוארים מיוחדים כלל על מציאות פרצופיהם, ע"ד שיש בא"א וז"א. וכן הנה אין להם ג"כ שמות מיוחדים בשמות הקודש מאומה, כי א"א הנה יש לו שם בשמות הקודש, והוא השם אהי"ה על שם שעיקרו הוא רק לעתיד³⁶⁹, שהוא מאלף השביעי והלאה, שאז יתראה אורו וכנ"ל שער ו'. והז"א הנה השם המיוחד לו הוא השם הוי"ה ב"ה, שהוא גילוי של המאציל א"ס ית"ש אשר נתגלה גם עתה בהשם הזה ע"י האצילות, (מ ע"ב) ועיקר גילוי הוא בז"א שהוא כל הגילוי והמציאות העיקרי דהאצילות וכמו שיתבאר עוד למטה, משא"כ האו"א הנה אין להם שמות מיוחדים כלל³⁷⁰. כי מה שאמרנו לעיל פ' ב' ג' שאבא הוא שם ע"ב ואימא שם ס"ג, וכן אמרנו שם שהם האותיות י"ה שבשם, הנה האמת הוא שכל זה הוא ג"כ רק ע"י הז"א ואחר שמתלבשים בו דוקא, כי כל השם הוי"ה כולו וכל הד' שמות עסמ"ב הם כולם מתגלים רק בז"א, אלא שהאותיות י"ה שבשם וכן הע"ב וס"ג הוא ע"י האורות דאו"א המתלבשים בו, אבל עצמותו דז"א גופה הנה הוא האות ו' דהשם, והשם מ"ה, וכמו שיתבאר עוד למטה. אבל האו"א עצמן במקומן שהוא למעלה מז"א, אין להם שם מיוחד כלל ולא שום אות מיוחד, כי הם נכללים בא"א ובטלים באורו. ומה שנקרא אימא ג"כ בשם אהי"ה וכנ"ל פ' א' ג', הנה הוא ג"כ רק מכת האור דא"א הנמשך בה לצורך הולדת דז"א, ואז נקרא היא בשם אהי"ה שהוא שם הא"א, ומשום שעיקר המציאות דז"א נעשה בה ולא באבא, כי בו הוא נעלם מאד כנ"ל פ"ב, והרי לא ניכר האור דא"א אשר לצורך ז"א רק באימא ולא באבא, לכן נקרא היא בשם אהי"ה שהוא שם הא"א ולא האבא. והרי לנו עכ"פ כי או"א אין להם שמות מיוחדים כלל, כי אין להם גילוי בפנ"ע, אלא או שהם כלולין בא"א או שהם מתלבשים וכלולים בז"א. והאמת הוא כי גם האור דא"א עצמו הוא אינו מתגלה עתה כלל, ומה שאמרנו כי ממנו הוא הנסים נגלים, הוא ג"כ

³⁶⁹ עי' זוה"ק (ויקרא יא ע"א): אנה זמין לאתגלייא.

³⁷⁰ עי' תיקו"ז קמב ע"ב: אשכחנא תקונא כגוונא דא, אקי"ק כתר עלאה, יקו"ק עמודא דאמצעייתא, אדנ"י שכינתא תתאה, ע"כ. וכן עי' בבהגר"א על ספד"צ יג ע"ב וז"ל, בכל הזוהר וספרי קבלה כולל כל האצילות בג' שמות אקי"ק הוי"ה אדנ"י, ג' פרצופים א"א זו"נ, שאו"א נכללין במזלא, וכן בא"ר לא הזכירם.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

עתה רק ע"י גילוי ב"ז"א, שמתגלה בו ע"י האו"א, ואז נתעלה גם הז"א למעלה ממדרגתו ופועל גם הוא למעלה מן המדה, וכן בפעולת הנסים נגלים. אבל האור דא"א עצמו בלתי התלבשות ב"ז"א וע"י האו"א, זה לא נעשה עדיין עתה מעולם, והוא רק לעתיד, כי אז יתבטל כל הצמצום דז"א ויאירו כולם רק באור דא"א לבד, וכמו שבארנו בארוכה בספר הכללים כלל י"ז ע"ש ותראה נפלאות. אבל עתה הוא הכל רק ע"י הז"א³⁷¹, ולכן לא נעשה עתה כל הנסים אלא רק בעיתים מיוחדים ורק במקומות מיוחדים. והוא משום כי לא נעשה עתה שום דבר מעולם אלא רק ע"י ז"א אשר הוא מצומצם עכ"פ, והיינו ע"י שהאו"א ממשיכין ומורידין בו את האור דא"א, ומתגלה בו האור דא"א ע"י התפשטות או"א הכלילין בא"א. והעיקר הוא ע"י האימא שהוא היותר קרובה לז"א, אבל האבא הרי הוא יותר קרוב לא"א, והוא עדיין נעלם ומקבל האימא מהאבא וממשיך ומוריד לז"א, ולכן נקרא האימא ג"כ בשם אהי"ה על שם האור דא"א שמתפשט בה לצורך הז"א³⁷², ומתגלה בה ע"ד העיבור במעי אמו, וממנה נולד ונמשך לז"א. אך האו"א עצמן אין להם פעולות מיוחדים כלל, כי הם רק שלוחים לקבל מא"א ולהתפשט ב"ז"א, ואין להם פעולות בפנ"ע, ולכן אין להם ג"כ שמות מיוחדים ואינם נקראים אלא רק בשם או"א, שהוא רק שמות תוארים ומצטרפים על שם הזו"ן שיצאו מהם.

וכ"ז הנה הוא ג"כ ע"י עומק הדברים שאמרנו לעיל פ' ב' ג', כי שורש או"א הנה הם בהעולם דקו וצמצום ובהעולם דאדם קדמון שהם מעולמות דא"ס, כי הם עדיין בהמאציל עצמו ולא נתגלה בבחי' פעולה אלא רק באצילות שהוא הגילוי הרביעי וכנ"ל שער ד' פ"ד, כי באצילות הנה שם (מ ע"ג) יצא המאציל ית"ש בגילוי שמו יהו"ה ב"ה, שהוא המציאות דהאצילות עצמו ויהודו בהם וכנ"ל אות א'. ובגילוי הזה המציא את כל העולמות הנפעלים כולם, כי הוא שורש כל נמצא ויסוד כל נברא, משא"כ הג' גילויים הכלליים הראשונים אין בהם עדיין גילוי ממש כלל, ולכן הם כולם מהעולמות דא"ס, ולא נתגלה בגילוי ממש אלא רק באצילות.

וכן הוא בעניינינו שהוא בפרטות הה' פרצופים שבכל עולם, שהם נגד הה' גילויים הכלליים, הנה הו' פרצופי או"א כלילין בא"א שהוא בחי' א"ס כנ"ל פ"א, ואין גילוי להם כלל והם נקראים נסתרות (הק' תיקו"ז יט ע"א), כי הם למעלה מן העולם, ואינם מתלבשים הם עצמם בגוף העולם כלל, אלא רק הארתם וכנ"ל שער ג' ושער ה'. והרי הם נעלמים ורק האור דפרצוף ז"א הנה הוא אשר מתלבש ומתגלה בגוף העולם, וממנו נעשה ונמצא כל המציאות דהעולם עצמו, הו' קצוות והי"ב גבולי אלכסונים שבה³⁷³, והוא עם העולם בבחי' אור וכלי, ובהדין קמצא דלבושיה מיניה וביה (ע"ד שאמרו בבראשית רבה פ' כ"א סימן ה'³⁷⁴), ונמשך ונארג האור עם הכלי ביחד, ונתגלה אורו ע"י הכלי ע"ד הנשמה שנתגלה ע"י הגוף, וכן מתפשטים ומתלבשים בו האור דא"א ואו"א ג"כ ונתגלו כולם על ידו. והוא ע"ד הג' גילויים הכלליים הראשונים שמתלבשים זב"ז ומתגלים כולם ע"י האצילות וכנ"ל שער ה', והרי יוצאים הם כולם מן הכח אל הפועל, ומתגלים באצילות שהוא הפעולה, כן הוא בז"א עם הא"א ואו"א, כי עיקר המציאות והפעולה שהוא העולם עצמו, הוא רק הז"א, וא"א ואו"א הם הרצון והמחשבה והכוונה אליו, ויוצאים בו מהכח אל הפועל ונתגלו בו בבחי'

³⁷¹ ע"י ב"ע קו ע"א, כל התורה מדברת בבחינת פרצוף ז"א בלבד, ולכן אפילו גילוי י"ג ת"ד דא"א אינה אלא ע"י התגלותם בז"א.

³⁷² ע"י לעיל הערה 320.

³⁷³ ע"י ס"י פ"ה מ"ב וגר"א שם שזה בחי' נוק' באותיות.

³⁷⁴ מושג זה נמצא בע"ח מלכים ד וכן בבהגר"א על ספד"צ כו ע"ב.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

המוחין שבו. והרי נמצא כי פרצוף ז"א הנה הוא בערך הא"א ואו"א כעין בחי' האצילות הכללי, שהוא הגילוי הכללי הרביעי בערך הג' גילויים הכלליים הראשונים, והרי נתבאר כי בהחמשה פרצופים שבכל עולם שהם א"א ואו"א וז"א ונוק', הנה עומד הז"א שהוא פרצוף הרביעי נגד האצילות הכללי שהוא הגילוי הרביעי מהה' גילויים הכלליים.

גילוי המאציל באצילות להקרא בשם, הוא דווקא בז"א דאצילות. כי א"א ואו"א שהם כנגד אותיות י"ה שבשם, לגבי ז"א אינם אלא מוחין דיליה, וז"א הוא התפשטות הארתם, שכן כל גילוי אינו בא אלא על ידי הגוף והגוף שרשו הוא ז"א.

[ג] ונאמר עוד כי האמת והעיקר הוא, כי כל מה שאמרנו שבעולם האצילות נתגלה המאציל א"ס ית"ש להקרא בשם והוא השם הוי"ה ב"ה, הנה כל הגילוי הזה הוא רק בז"א דאצילות, כי רק הוא עיקר העולם עצמו, שהרי הא"א ואו"א הם למעלה כנוז', וכל הגילוי דא"א שהוא הקוצו של י', והאו"א שהם אותיות י"ה, הנה הוא רק על המוחין דז"א, שהוא התפשטות הארת דא"א ואו"א³⁷⁵ המתפשטים ומתלבשים בז"א, אבל הם עצמם במקומם אין להם גילוי ממש כלל בשום אות ונקודה, כי כל בחי' גילוי הוא רק ע"י הגוף, והוא רק בז"א, אבל לא למעלה מאומה כלל. והוא ע"ד שבארנו לעיל שער ג' בענין גילוי הנרנח"י, שהוא רק בהרוח הכללי ולא למעלה, משום שרק הרוח הכללי הוא אשר מתלבש בהגוף הכללי, וכן בעולמות בי"ע הנה הבריאה נעלם כנ"ל אות א', ורק היצירה ועשיה הם הנגלים. וכמו שיסודו (ברכת ק"ש של שחרית) יוצר אור ובורא חשך, כי היצירה הוא נגלה והבריאה נעלם³⁷⁵, וכמ"ש בפע"ח שם (שער קריאת שמע פרק א'), וכן מה שיסודו בקדושת מוסף שבת בנוסח אשכנז, כסוד שיח שרפי קודש, ואמרו כסוד, משום שהבריאה הוא נעלם ואינו מתחיל הגילוי אלא מהיצירה (מ ע"ד) ולמטה, כי אור היצירה שהוא הרוח הוא אשר מתלבש בגוף וכנ"ל אות א'. וכן הוא בענינינו כי כל הגילויים כולם הוא רק בז"א, ומה שאמרנו שהא"א הוא הקוצו של י' ואו"א הם י"ה וכן הם ע"ב וס"ג ושם אחי"ה, הנה עיקרם הוא רק בהכח"ב דז"א אשר הם בו מהארת הא"א ואו"א הכלליים, אבל הם עצמן במקומן אין להם גילוי כלל, וכל מה שאמרנו בהם לעיל פ' א' ב' ג', הוא רק על שם גילויים שבוז"א, וכן נדרש ג"כ כל הענינים כולם גם בא"ק, והוא ג"כ הכל על שם הארתם המתפשט ומתלבש בז"א, כי ז"א הוא כלול מכל מה שלמעלה למעלה, כי כל העליונים כולם מתפשטים ומתלבשים בז"א שער ה', והז"א כולל כולם, כי הוא נמשך מכולם, והם כולם מתגלים בו, והוא הגילוי דהשם הוי"ה ב"ה, אשר הוא כלול מכל ההשתלשלות וההתלבשות דכל גילוי אשר מאמתתו הנעלמה עד סוף כל האצילות, והם כל הגילויים כולם אשר בארנו משער ד' פ"ג עד כה, הנה כולם הם בהשם הוי"ה ב"ה אשר הוא כללות הז"א, כי ע"י שנצטמצם ונתלבש בז"א ונתפשט בו בהארת כל העליונים אשר מאמתתו הנעלמה ולמטה, ונתגלה בו בהשם הוי"ה ב"ה הכולל את כולם, הנה ע"ז אנו דורשים ומבחינים בכל אותן האורות עצמן אשר למעלה למעלה, שהוא גם בהג' גילויים הכלליים הראשונים אשר למעלה מז"א, אבל לא שיש לנו גילוי בהם עצמם ח"ו, אלא שאנו מבחינים בהם ע"י כלילותם בז"א, שהוא הגילוי דהשם הוי"ה ב"ה, אבל בעצמותם גופה לא היה אפשר להבחין ולדבר מאומה, כי למעלה מהגילוי דהשם הוי"ה ב"ה אין גילוי כלל, ומה שאנו קוראים אותם בשם גילויים, ואנו אומרים שיש ג' גילויים כלליים למעלה מאצילות, הנה הוא רק על שם שהם השתלשלות אורו לצורך ולסיבת גילוי שבשם הוי"ה ב"ה, שהוא גילוי העיקרי אשר נתגלה בו המאציל ית"ש בז"א והוא כולל את כולם כנוז',

³⁷⁵ עי' ספר הבהיר אות יא (הו"ד בהשמטות רנא ע"ב): ועוד ישב ר' בון ודרש מאי דכתיב יוצר אור ובורא חושך, אלא אור שיש בו ממש כתיב בו יצירה, חשך שאין בו ממש כתיב ביה בריאה.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ולכן נקראו בשם גילויים, על שם שעל ידם נשתלשל ונתגלה, וכן הם מתלבשים וכלולים בהשם הוי"ה ב"ה, ונעשה ונמצא כל הגילוי דהשם הוי"ה ב"ה ע"י כולם.

והנה כל גילוי הוא בז"א דאצילות, אבל למעלה מז"א אין שום גילוי עיקרי מאומה, כי רק הז"א הוא אשר נקרא בשם עולם, והוא הגוף והכלי לכל התפשטות אורות העליונים, שהם כל הג' גילויים הכלליים הראשונים, כי הם מתפשטים ומתלבשים זב"ז, אור א"ס בהקו וצמצום, שהוא אויר הקדמון וטהירו עלאה, והקו באדם קדמאה, ואדם קדמאה בהג"ר דאצילות, והג"ר בז"א, וע"י כל השתלשלות וההתלבשות הזה יצא ונתגלה בז"א בהשם הוי"ה ב"ה. והוא כל עיקר הגילוי דהשם רק בז"א, כי הוא הגוף והכלי לכל האורות העליונים, ונתגלו כולם בו בכל הוראת דהשם הוי"ה ב"ה ע"ד הנשמה שמתגלה בהגוף בכל התכונות דפרצוף אדם, אבל למעלה מהגוף וזולת הגוף, הרי אין שום גילוי להנשמה מאומה, וכן כל מה שאמרנו לעיל כי באצילות נתגלה המאציל ית"ש בבחי' פעולה, והוא בכל מציאות הספי', הנה כל הגילוי דהפעולה היה עיקרו ג"כ רק בהספי' דהז"א, אבל הא"א ואו"א הם עדיין נסתרים ונעלמים, וכן כל פעולתו דהמאציל ית"ש אשר פועל ע"י האצילות בהעולמות בי"ע, הן כל פעולת הטבע (מא ע"א) והן כל פעולת הנסים, הרי אמרנו ג"כ לעיל אות ב' שכל הפעולות כולם הם רק ע"י ז"א, והרי נמצא כי עיקר עולם האצילות הנה הוא רק פרצוף ז"א, כי רק הוא המציאות דהעולם כנ"ל.

וא"כ נמצא כי מה שאמרנו שהאצילות הנה הוא הגילוי הכללי הרביעי, הנה כל הגילוי הזה הוא רק בז"א, כי הרי רק הוא עיקר עולם האצילות עצמו, וא"כ הרי לנו כי מה שאמרנו לעיל אות ב' שהבחי' אשר כנגד הגילוי הרביעי הכללי שהוא האצילות, הנה הוא הפרצוף ז"א הפרטי מהחמשה פרצופים דהאצילות, הנה האמת הוא שהכלל והפרט אחד הוא, כי ז"א עצמו הוא האצילות והאצילות הוא ז"א, כי הג"ר שהוא א"א ואו"א הם נסתרים, וכל גילויים הוא ג"כ רק בז"א כנז', וכן פרצוף הנוק' שהיא המלכות הנה היא כלולה בו ג"כ כמו שיתבאר, והרי הוה ז"א כלל כל האצילות, והוא הגילוי והמציאות דהשם הוי"ה ב"ה, שהוא האור הכלול מכל האורות כולם כנ"ל, והוא שמו של א"ס אשר נתגלה בו להקרא בשם והיינו ע"י יחודו באצילות הכלול בז"א.

פרצוף ז"א הוא כנגד אות ו' שבשם. ו' שבשם הוי"ה ב"ה הוא מורה על בחי' הי"ס אשר היו כלולים באות י' (אבא) בשורש, ונתפשטו באימא שהיא כנגד אות ה', ונתגלו שם בבחי' צורת האות ה' המורכבת מהאותיות ד' ו-ו', ה"ה ד' מוחין (ח"ב וח"ג) ו' תחתונות. והנה באימא ה' הוא ללא ראש, שכן אין למוחין ה"ה ג"ר השתוות עם הגוף בהיותם בתוך אימא. אמנם ביציאתם מאימא להתגלות בז"א נהיה ראש לאות ו', להורות על מוחין הכלולים בו, ועכ"ז הם נעלמים בו, כי הראש דאות ו' הוא הדעת, שכן דעת נמשכת מכח"ב ובכ"ז אינה הכח"ב ממש. א"כ יש לו' מעין ראש ומוחין אבל זה לא מוחין גמורים, וכן ספירת המלכות אף היא לא נתגלתה בו שכן היא כלולה בעטרה דיסוד שבו. וכאשר מתגלה שם הוי"ה בשלימות, שהוא כאשר המוחין מתגלים אף הם בשלימות, מתגלה אז הנוק' שהיא אות ה' וזהו הגילוי השלם של פרצוף ז"א.

[ד] והנה כל הגילוי והמציאות דהשם הוי"ה ב"ה אשר אמרנו שהוא באצילות ובז"א, הרי אמרנו כי האותיות י"ה שבשם הנה הם בו מהא"א ואו"א, כי אחר שמתפשטים ומאירים בו נתגלו בו ועל ידו בהאותיות י"ה שהוא הוראת תכונת דהא"א ואו"א, כי הא"א הוא הקוצו של י', ואו"א הם אותיות י"ה, כי כן הוא הוראת תכונותיהם, וכמו שבארנו לעיל פ' א' ב' ג', אלא משום שהם עצמן במקומן אין להם גילוי כלל, כי הם למעלה מן העולם. והוא ע"ד הנשמה שאין לה גילוי למעלה מפרצוף האדם, הנם שעיקרה הוא למעלה, וכנ"ל שער ג', ורק אחר שמתפשטים בז"א נתגלה בו האותיות י"ה שהוא הוראת דהא"א ואו"א המתלבשים בו ומתייחדים עמו, אמנם הוראת תכונת הז"א עצמו הנה הוא האות ו' דהשם, שהוראתו הוא על בחי' הי' ספי' אשר היו כלולים באות י' שהוא אבא, רק בבחי' שורש וכללות לבד, וכהוראת הי' שהוא רק נקודה קטנה וכנ"ל פ"ב. ואח"כ הם נתפשטו בהאימא

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שהיא האות ה', ונתגלו שם בבחי' ד' ו', שהוא הוראתו הד' מוחין והו' תחתונות וכנ"ל פ"ג אות ג', והנה עומדים שם המוחין והגוף מופרדים זה מזה כצורת אות ה', שהוא ד' על ו' מובדלים זה מזה, והו' אשר שם הוא בלתי ראש³⁷⁶, והוא הוראת שאין להג' שהם המוחין השתוות עם הגוף, אמנם עכ"ז הם כלולים שם עכ"פ באות אחת שהוא האות ה', להורות על יחודם שבסוף, כי הרי מתלבשים אח"כ המוחין בהגוף ונעשים לאחד.

והנה כל הוראה הוזה הוא רק בהיותם למעלה בהאימא, אך אחר שמתפשטים המוחין ויוצאים ממנה, הנה נצטמצמו ואפשר להם להתלבש בהגוף ג"כ, ועל זה הוא הוראת דאות ו', והוא מורה כי מה שהיו מקודם כלולים ונעלמים בהאות י' בבחי' שורש וכללות לבד, הנה עתה הם יצאו ונתפשטו לגילויים בז"א כבחי' התפשטות הו' שהוא קו הנמשך ויוצא ומתגלה מהנקודה שהוא י'³⁷⁷, והו' זה הרי יש לו ראש, והוא להורות על המוחין הכלולים בו, כי מאחר שיצאו מאימא נצטמצמו ומתלבשים בו ונעשים לאחד, אמנם עכ"ז הנה עומדים בו המוחין עדיין רק כלולים ונעלמים, והוא הראש של הו', שהוא בבחי' י' (מא ע"ב) שהוא מורה על שורש וכללות לבד כנז', כי כל זמן שהוא עומד בבחי' האות ו' לבד ולא נתגלה עדיין להו"ה שלימה, הרי הוא בבחי' קטן שנולד, שכל המוחין שבו הם רק כלולים ונעלמים בו בהעלם גדול, וכ"ז הוא הוראת דאות ו', (וכן הוא הוראתו ג"כ על הו"ק דמוחין הגדלות, שגם אז אין לו עדיין המוחין בשלימות, וכמ"ש בפע"ח (שער העמידה פ"י) ע"ש כי עיקר הוראת הו' הוא רק על המוחין הכלולים בהז"ת עצמן, וע' בנסירה (פרק ד') ובפע"ח (שער התפילין פ' י"ד) כי ראש אות ו' הוא הדעת הנמשך מכח"ב, והרי עכ"פ הוא כי אינם הכח"ב ממש, ומ"ש שם (פ' ט"ז) דרך ב', כי גם ביניקה חסר לו' בחי' ראש, ר"ל שאין בו עדיין מוחין ממש אבל יש לו ראש ומוחין עכ"פ, והוא הראש דאות ו' וכנ"ל משער העמידה פ"י, וכן הוא בשער הכוונות שם, אבל כשיש לו המוחין הגדלות בשלימות, אז עומד בגילוי הו"ה שלימה, ומה שמספר ו' הוא ששה הוא משום שגילוי הוא אז רק בהו' תחתונות שבו לבד, שהם הג"ת נה"י, כי המוחין עומדין בו אז רק בהעלם ובכללות כנז'. והמלכות שלו היא כלולה בעטרת היסוד שבו, והוא הכתר והשורש של המלכות הפרטי שהיא הה' אחרונה הנמשך מהו' ונעשית פרצוף בפנ"ע, וכמו שיתבאר בעה"י לקמן בענין פרצוף המלכות.

והנה עומד הוראת דאות ו' שבהשם על עצמות הז"א גופה קודם שנשלם על שלימותו העיקרי, שהוא קודם שנתגלה בו המאציל ית"ש בגילוי הראוי, שהוא בהו"ה שלימה, ואז היה הז"א בבחי' קטנות, שעדיין לא נגדל ולא נשלם כהראוי, וזהו ג"כ סוד הסתרת פנים שאינו מתגלה המאציל ית"ש להאיר באור דהו"ה³⁷⁸, שהוא אור פני מלך חיים (משגי טו טו), המקיים ומחיה את כל העולמות כולם על תכלית שלימותם, ועכ"ז אינו מבטל ח"ו את הפנים לגמרי להבליע אותם בשורשו כמו שהיה קודם האצילות, כי אז היה מתבטל כל המציאות כולו כרגע, אלא רק שמסתיר אותו. ואמרו בחגיגה (דף ה ע"ב) אמר הקב"ה אעפ"י שהסתרתי פני מהם בחלום אדבר בו, וכן נאמר (שיה"ש ב ט) דומה דודי

³⁷⁶ עי' ע"ח שער הזווגים פרק ד'.

³⁷⁷ עי' בהגר"א בסד"צ כ"ה ע"א: ע"ק נקרא יו"ד וז"א ו', ע"כ. ועי' בהגר"א ס"י פ"א מ"ח ד"ה עשר ספירות וז"ל, המחשבה הוא בבהילו וברגע א' ולכן הוא בצורת י', והקול הוא באריכות לכן הוא בצורת ו', עכ"ל, ועי' עוד בהגר"א ס"י כ"ה ע"ד: יו"ד הוא נקודה קו ושטח (ר"ל י' נקודה, ו' קו, ד' שטח, וכן הוא יה"ו של הו"ה), עכ"ל. ועי' תיקו"ז ל"ז ע"א: ולית נימא ונימא דשערה דעתיקא קדישא דלא נפקא ממבועא עלאה והאי נימא איהי ו' מבועא דיליה י' דסלקא באוירא עד אין סוף ונחתא עד אין תכלית.

³⁷⁸ עי' ע"ח שער הארת המוחין זר"ן פרק א'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

לצבי, נראה ונכסה וחוזר ונראה, כמ"ש בשהש"ר (שם פ"ב פכ"ה) וענין הסתרת פנים הוא סוד חזרתן לקטנות, וע' דברינו בזה בשער טנת"א פ"ג אות י"א³⁷⁹ אבל כשמתגלה המאציל ית"ש להאיר בז"א באור דהוי"ה שלימה, אז מתפשטים בו הארת דא"א ואו"א ומאירים בו ומתלבשים ומתייחדים עמו, ונעשים בו לעצם מעצמיו, והוא ע"ד כל אב ואם שנותנים חלק מנופם ונפשם בהולד. ואמרו בנדה (דף לא ע"א) שלשה שותפין יש באדם הקב"ה ואביו ואמו, והרי נעשה בהאדם כל חלקי דהג' שותפין לעצם מעצמיו, וכן הוא בעניינינו כי הא"א ואו"א הם הג' שותפין שבז"א, ונעשה הארתם המתפשט בו לעצם מעצמיו ומתגלים ומאירים בו, והם האותיות י"ה והוא עצמו ו', וכן מתפשט ממנו אז פרצוף המלכות הכלולה בו ונמשך ממנו, והוא הה' אחרונה הכלולה בו לעולם, וכמו שיתבאר לקמן.

והרי נעשה בז"א הגילוי דהוי"ה שלימה, שהוא גילוי דהמאציל ית"ש המתגלה בו בכל האורות העליונים אשר מאמתנו הנעלמה עד הז"א, והם כלולים בו ומאירים בו בהאותיות י"ה וכו"ל. ונבנה עי"ז הז"א שהוא מציאות הו' לקומה שלימה ולעולם מלא, (מא ע"ג) ונתגלה בו אז כל שרשי הכחות דהעולמות בי"ע, והוא פרצוף המלכות הכלולה בו ונמשך ממנו, שהיא הה' אחרונה, ובה הוא כל הגילוי דשרשי הכחות דכל העולמות בי"ע הנמשך מז"א וכלול בו ומתגלה בהמלכות, והוא בנין כל האצילות אשר נשלם ונעשה בז"א ע"י שנעשה עתה כלול מכל האורות שלמעלה ומכל העולמות שלמטה, והם כולם מאירים בו ומתגלים בו, והוא הוא הגילוי דהשם הוי"ה ב"ה שנעשה בו, שהוא הגילוי דהמאציל עצמו המתגלה בז"א בהשם הנכבד והנורא הזה, כי בניינו הוא מכל הג' גילויים הכלליים הראשונים, שהם האורות דא"ס, והוא הכולל את כל שרשי הכחות דהעולמות שלמטה, והנה הוא הגילוי דהמאציל ית"ש שהוא שמו המיוחד אשר נתגלה בו. והרי נתבאר לנו כי כל גילוי המאציל ית"ש אשר נתגלה להקרא בשם, שהוא השם המיוחד, הוא רק בז"א שהוא כלל כל האצילות וכו"ז.

אות ה'

אותיות י"ה שבשם הוי"ה ב"ה המרמזים על פרצופי או"א, אינם מורים אלא על תכונותיהם הכלליות של פרצופי או"א, אבל בפרטות גילויים הוא בע"ב וס"ג. ואף הם אינם מתגלים אלא לאחר שמתלבשים בז"א. והנה מאחר וכל בניינו של ז"א הוא מכלילות כל האורות העליונים, לכן תכונותיו משתנות תדיר, וככל פעם נקרא על שם המדה המאירה אליו באותה העת.

[ה] והנה אחרי שאמרנו שגם האותיות י"ה שבשם אשר הם מא"א ואו"א, הנה כל גילויים הוא רק בז"א. הנה נאמר עוד כי הרי אמרנו לעיל פ' א' ב' ג' כי האותיות י"ה אשר הם על א"א ואו"א, הנה הוא רק על תכונותיהם הכלליות לבד, אבל בפרטות הנה הם בגילויים דע"ב וס"ג. והנה אמרנו כאן לעיל אות ב' ג', שכל הגילויי דע"ב וס"ג, הנה הם ג"כ רק אחר שמתלבשים ומתגלים בז"א, כי למעלה מז"א אין גילוי לשום שם כלל. והנה על זה הנה נאמר עתה כי האמת הוא שכל עצמיות ופנימיות הז"א הוא רק האור דשם מ"ה כמו שיתבאר, ומה שאמרנו שכל הגילוי דע"ב וס"ג הוא ג"כ רק ע"י ז"א, הענין הוא כי הנה יש בז"א כמה בחי', כי הרי מאחר שאמרנו שכל בניינו וגילוייו הוא מכלילות כל האורות העליונים, לכן הנה נמשך בו שאינו עומד גילוייו על מצב אחד לעולם, כי תלוי גילוייו לפי

³⁷⁹ וזה תמצית דבריו: כלומר כשפגם התחתונים הוא גדול מאד, אזי הז"א הוא בסוד אל"ס, כי ב' אותיות י"ה מאלקים לא היו מתגלים. וזהו סוד דומ"ה, דהיינו דום י"ה, כי עיקר הדיבור מגילוי דאותיות י"ה, וזהו רק על ידי הדעת, כי י"ה הם מוחין חו"ב דז"א, ולכן בעיבור, כאשר אין דעת וממילא אין חו"ב מתגלה, ואז אין דיבור. אמנם סתימת הי"ה איננו עיבור ממש, שכן זה לא יתכן, שאם היה כן, היה העולם חרב. אלא הכוונה היא שהמוחין היו סתומים ובבחינת עיבור.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ערך אור העליון אשר מתראה ומתגבר בו, כי כשמתגבר בו האור דאימא הוא מתגלה בשם ס"ג, וכשמתגבר בו האור דאבא הוא מתגלה בשם ע"ב, וזה הנה נקרא באמת אצלו רק בשם עלייה וגדלות, כי נתעלה ונתגדל אז למעלה ממדרגתו³⁸⁰, וכן הוא עולה לפעמים גם למדרגת הא"א ועומד אז בגילוי הע"ב אשר במעלת ורוממות הא"א, אשר הוא כמעט למעלה מכל תפיסת שם, אלא משום שהוא הז"א אשר נצטמצם עכ"פ, כי הרי תלוי בו כל העולמות שלמטה, והרי עומד תמיד בבחי' צמצום שהוא להיות שורש להם, וכדי שלא יתבטלו כל העולמות בי"ע, לכן גם כשעולה למדרגת א"א אינו מתבטל הצמצום שבו מכל וכל, ועומד גם אז בתפיסת שם, ומתראה במעלת ורוממות הע"ב שבא"א.

ועכ"פ הוא כי כל מה שמתגלה בו השמות דע"ב וס"ג, הנה הוא רק בבחי' עלייתו וגדלותו למעלה ממדרגתו, אבל מדרגת העצמותית שבו, שהוא האור והעצמיות המתגלה ומאיר תמיד בכל ספ"י וספ"י פרטית מהי ספ"י שבו, הנה הוא האור דשם מ"ה, שהוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, וכמ"ש אליהו זל"ט (הק' תיקו"ז יט ע"א) דאיהו אורה אצילות שהוא פנימית האצילות, וכל האצילות כולו תלוי בו וסובב עליו להאיר ממנו. וכבר אמרנו שכל האצילות כולו הוא כלול בז"א, ונמצא כי השם מ"ה הוא עיקר האור דז"א, ומדרגתו שהוא הגילוי העיקרי שבו אשר (מא ע"ד) בשבילו נקרא בשם ז"א, אבל כשמתראה בו האור דס"ג או הע"ב, אז נראה ונקרא על שם האו"א ולא בשם ז"א כלל. וזהו כל הדרושים הנמצא בדברי הארז"ל בהס"ג והע"ב שהוא באו"א או בא"א, וכן למעלה למעלה, הגם שכל גילויים הוא רק ע"י ז"א, כי כשמתראה בו אותן האורות שלמעלה, אז נבחן ונדרש על שמם, כי מדרגת הז"א הוא רק השם מ"ה, והוא האור המאיר בו תמיד, והוא הגילוי דאצילות, והוא האור דסתם הוי"ה המוזכר בכל מקום, כי השם מ"ה שהוא במילוי אלפיין הנה הוא מורה על אור וגילוי, כי כל אל"ף הוא אור, והוא על שם אורו וגילוי שבו, הוא הגילוי העיקרי, והוא השם המפורש המוזכר בכל מקום (תיקו"ז ח ע"א), כשהוא בנקודות מוצאותיו הצק"צ³⁸¹, שהם גימ' ס"י³⁸², והוא סוד מסוה מ"ה וס"ו, גימ' קי"א כמספר אל"ף, והוא ג"כ סוד (שמות ג טו) זה שמי וזה זכרי, כי נקודותיו הפשוט שהם, שוא חולם קמין (תיקו"ז כב ע"א), הם גימ' מ"ו, והם הנקודות דשם אדנ"י שהוא גימ' ס"ה, הרי ס"ה ומ"ו, הוא ג"כ קי"א כמספר אל"ף, וכמ"ש הגר"א כ"ז (אד"א כי תשא³⁸³).

והרי לנו כי האות אל"ף שהוא קי"א, הנה הוא כללות שם המפורש בנקודות מוצא האותיות שבו, וכללות שם אדנ"י בנקודותיו, והוא האור שמתגלה, ולכך נקרא המ"ה שם המפורש. וכן מ"ש וזה זכרי שהוא אדנ"י (ע"ח שענר קיצור אביר"ע פרק ד'), וכל זה הוא משום שהשם מ"ה הוא כללות הז"א שהוא כלל האצילות, אשר הוא גילוי של המאציל ית"ש, ולכן מתראה ומתגלה בו בהגילוי דשם מ"ה שהוא מורה על גילוי ואור וכנ"ו. והרי נתבאר לנו מכ"ז, כי פרצוף הז"א הגם שהוא בעצמותו העיקרי שבו רק פרצוף פרטי מהה' פרצופים שבאצילות, והוא רק האות ו' דהשם וכנ"ל אות ד', אך אחר שנשלם האצילות ונתפשטו ונתגלה בו כל כללות אורות העליונים כולם, הנה נעשה פרצוף ז"א לכלל כל

³⁸⁰ עי' דבריו בספר הכללים (ח"ב סי' ב' אות ח' סעיף ו') שכל העליות שדיבר בהם הרב אין הכוונה שנעתק האור ממקומו כי זה אי אפשר (שכן זהו כעין מיתה עי' שם ח"א כלל ט' ענף י'), אלא הכוונה היא שנתפשט אור עליון למטה בתחתון ואז התחתון עולה למדרגת העליון, ואין עלייתו בכמות כי אם באיכות (מהרש"ש).

³⁸¹ עי' לעיל הערה 201.

³⁸² החשבון הוא כדלהלן: נקודת ניקוד חירק היא עצמה יו"ד אחת, וב' נקודות דניקוד צירי הם ב' יוד"ן נוספים, הקמץ כלול מו' וי', ועוד ב' יוד"ם שבצרי, סה"כ ס"ו.

³⁸³ ועי' בהגר"א בס"י כב ע"א בליקוט, ועי' ביאור לדבריו בכללים ח"ב לד ע"ב.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

האצילות, כי כל ההתפשטות דכל העליונים נתגלו כולם רק בו ועל ידו, ונשלם מעתה להגילוי דהוי"ה שלימה, ופנימית הי' ספי' שבו הוא הי' אותיות דהשם מ"ה, והוא עצמו מעתה כלל האצילות, שהוא הגילוי הכללי הרביעי שאמרנו לעיל שער ד' פ"ד, כי בו נתגלה המאציל ית"ש להקרא בשם, ורק בו"א הוא שמו וגילוי של המאציל א"ס ית"ש.

אות ו'

כמו שפרצוף ז"א כולל כל הה' פרצופים, והוא הגילוי של כולם, וכולל כל מה שלמעלה ושלמטה, כן הוא בחלקי הנשמה: הרוח כולל את כולם, שכן כל הארתם של הג"ר אל האדם אינה אלא על ידי רוחו, וכן הרוח עומד עם הנפש יחד, שכן בלי הנפש לא יכול היה הרוח להתקשר עם הגוף. ובחי' זו מכונה רוח על שם שאינו מושג בחוש, וכן ע"ש היותו מתנועע תמיד, ובכך הוא מקביל לאצילות שבו מצויה ראשית הגילוי והוא אינו אלא כלל המציאות של כולם.

והנה ע"ד שאמרנו כי פרצוף הז"א שהוא פרצוף הרביעי, הנה הוא כולל כל החמשה פרצופים כולם, והוא הגילוי של כולם, והוא כלל הכל, כי הוא כולל כל מה שלמעלה ולמטה, כן הוא ע"ז בהה' חלקי נשמה שבכל פרצוף שהם נרנח"י. הנה החלק הרביעי הנקרא רוח, הנה הוא כולל בתוכו את כל הה' חלקי נשמה כולם, שכולם מתגלים רק בו ועל ידו, והוא העיקר הנקרא בשם פרצוף, כי הוא אשר מתלבש בהגוף, והוא הנקרא בשם אדם. אבל הג' הראשונים שהם יחידה חיה נשמה, הנה הם אינם נקראים בשם פרצוף כלל, כי הם למעלה מהגוף ומאירים עליו רק מלמעלה, ורק הארתם הוא מתפשט בהגוף, והם קשורים עמו ע"י הארתם שמתפשטים בו לבחי' אורות ומוחי', והם המנהיגים אותו מלמעלה, כי אותו ההארה מהם המתפשט בו הוא השורש דכל הרוח כולו, אשר בזה תלוי כל קיומו וחיותו ומציאותו כולו. אך הגוף אינו סובל אורם הגדול, ורק הרוח שהוא (מב ע"א) תולדותם ותלוי בהם, הנה הוא אשר נכנס ועומד בהגוף עצמו, והוא המחיה את הגוף בהכח ואור המקבל מהנשמה חיה ויחידה החופפים עליו מלמעלה תמיד. והנה מתגלים ומאירים הם בהגוף ע"י הרוח, וקישורם בו הוא דרך הקרקפתא, במקום שמוחו של תינוק רופס (ע"ז שער מוחין דצלם פרק ה'), וכן הוא נודע כי קדירת המוח היא עשויה כולה חלולה מנקבים קטנים כמו הספוג (ע' מבוא שערים שער ג' ח"ב פ"ד), ודרך שם נכנס ומתפשט הארת הנשמה חיה יחידה בהמות, ושם הוא קישורם עם הרוח שבהגוף. ועכ"פ הוא כי עיקר הפרצוף הוא הרוח, והוא הגילוי העיקרי דהאדם, אלא שהוא כולל בתוכו הארת כל העליונים שהם מתגלים בהפרצוף על ידו כנז'.

והנה עומד בהפרצוף הרוח עם הנפש יחד, כי זולת הנפש לא היה אפשר להרוח להתקשר עם הגוף ולעמוד בו כלל, אך ע"י הנפש שהוא מעורב עם הגוף, וכמ"ש (ויקרא יז יא) כי נפש הבשר בדם היא, עי"ז יש להרוח מקום לעמוד בהגוף ע"י שמתלבש בהנפש. והנה הרוח הוא שורש הנפש והמולידו, והרי נמצא כי אור הרוח הוא כולל את כל הנרנח"י, כי אלולא הרוח לא היה שום גילוי להם כלל, ורק ע"י הרוח הם מתגלים והוא כוללם, והוא עיקר כל הפרצוף כולו. ונקרא בשם רוח על שם שהוא אינו מושג בחוש, כי הרי הגם שהוא עיקר הפרצוף, עכ"ז מהותו אינו מושג בחוש כלל והוא רוחני. ועיקר מה שנקרא בשם רוח הוא משום שהוא מתנועע תמיד, כי כל חי הוא תמיד בתנועה ופעולה, שהרי עורקים הדופקים אינם שובתים אף רגע אחת³⁸⁴, וכל מי שהחיות בו הוא יותר חזק, אי אפשר לו ביותר לעמוד בלא פעולה, אם בכחות הפנימית כמו בהמחשבה והרעיון, אם גם בכחות החיצונית. והרוח הנה הוא מניע את כל הפרצוף תמיד להוציא את כל תכונותיו מן הכח אל הפועל. והרי לנו מכ"ז כי הג' חלקי נשמה העליונים, שהם יחידה חיה נשמה,

³⁸⁴ עי' בהגר"א בתיקו"ז קכט ע"ד ד"ה וודאי.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הנה הגם שהם השורש ושורש השרשים לכל הפרצוף, עכ"ז הרי לא נעשה בהם עדיין הפרצוף כלל, והם רק בבחי' הרצון והמחשבה והכוונה להפרצוף, אבל פעולת הפרצוף ומציאותו הוא נעשה רק בהרוח שהוא המציאות דהפרצוף וכנ"ל. והרי עומדים היחידה והחיה והנשמה בבחי' הג' גילויים הכלליים הראשונים, אשר בהם לא יצא המאציל עדיין בבחי' פעולה כלל. והרוח הנה הוא בבחי' עולם האצילות, ששם נתגלה המאציל ית"ש בבחי' פעולה ומציאות וגילוי, כי שם הוא הגילוי והמציאות דהשם הוי"ה ב"ה וכנ"ל בכל דברינו.

וכן הם ע"ד התמשה פרצופים שבכל עולם, כי היחידה והחיה והנשמה הם בבחי' פרצופי א"א ואו"א שהם למעלה מהו"ק העולם, והם נעלמים, והרוח הוא בבחי' ז"א שהוא עיקר העולם וגילוי, והוא כלול מכל מה שלמעלה ולמטה, ורק הוא עיקר האצילות, ובו הוא כל הגילוי דהשם הוי"ה ב"ה וכנ"ל, כן הוא הרוח, כי רק בו הוא נעשה ונמצא כל הבנין והמציאות דהפרצוף וכנ"ל. והרי עומד אור הרוח שבכל פרצוף בערך שאר הה' חלקי נשמה שבו בבחי' האצילות שבכלל העולמות, ובבחי' פרצוף ז"א שבכלל הה' פרצופים, כי בהעולמות בכלל הוה האצילות הראשית והראשון להגילוי והמציאות, ורק הוא כלל המציאות והגילוי של כולם, ובהה' פרצופים שבכל עולם הוה פרצוף ז"א (מב ע"ב) כלל המציאות והגילוי של כולם, ובהה' חלקי נשמה הפרטיים שבכל פרצוף הוה אור הרוח הגילוי של כולם, ורק הוא כלל הפרצוף. וזהו שאמרנו בזהו"ק (בראשית טז ע"א) רוח עליה שריא שם הוי"ה ב"ה, כי שורש הרוח הוא מז"א, שבו הוא הגילוי דהשם הוי"ה וכנ"ל. וכבר אמרנו כי אור הפנימי דהי' ספי' הפרטיים שבו"א הנה הוא הי' אותיות דהשם מ"ה, כי הוא האור המאיר בז"א, ולכן הוא כי אור הרוח הנמשך ממנו אשר הוא המציאות דכל פרצוף כנ"ל, הנה הוא נקרא בשם אדם שמספרו מ"ה, כי השם מ"ה הוא שורש דהרוח שבכל פרצוף, ובשבילו נקרא אדם 'מה'.

והנה לעיל שער ג' בארנו כי עולמות הנפרדים שהם העולמות בי"ע, הנה כל מציאותם ועיקרם הוא רוח נפש לבד, והם העולמות דהיצירה ועשיה, כי עולם הבריאה הוא רק שורשם וכמו שבארנו שם. וא"כ נמצא כי עולם היצירה, שהוא הרוח הכללי מהעולמות הנפרדים, וממנו הוא כל אורות הרוחין דכל אדם שבהעולם הזה, הנה שרשו הוא מז"א דאצילות אשר בו הוא כל הגילוי דהשם הוי"ה ב"ה, והאור דשם מ"ה. ולכך קרא הקב"ה לאדם הראשון בשם אדם, כי משם הוא שורשו, והוא השורש והעיקר דכל מציאותו, ולא נקרא אדם אלא רק על שם הרוחניות שבו, ועל שם שורשו. אבל הגוף הוא אינו האדם עצמו, אלא רק לבוש עליו, וכמ"ש (שמות ל לב) על בשר אדם לא ייסך, והנה הוא מהאור דשם מ"ה, וכללות השם הוי"ה ב"ה, שהם שורש דאור הרוח כנ"ל, כי הוי"ה אדנ"י הם שורש דבחי' רוח ונפש, שהם עיקר הגילוי והמציאות דכל עולם וכל פרצוף וכנ"ל. והרי נתבאר לנו מכל דברינו, כי הגילוי הרביעי הכללי שאמרנו לעיל שער ד' פ"ד, שהוא עולם האצילות, הנה הוא כללות הז"א, שהוא הגילוי העיקרי דהשם הוי"ה ב"ה. ובפרטות הנה הוא האות ו' דהשם הכללי הכולל את כל הה' פרצופים דכל עולם, ופנימית אורו הוא האור דשם מ"ה, והוא השורש דבחי' רוח שבכל פרצוף, ובעולמות הנפרדים הוא נגדו עולם היצירה, וממנו הוא הרוח דכל אדם, ולכן הוא כי בהשם הוי"ה ב"ה הכולל את כל הד' עולמות אבי"ע, הוה הי' באצילות, הה' בבריאה, ו' ביצירה, ה' אחרונה בעשיה. וכן בהד' מילואי עסמ"ב הוה הע"ב באצילות, ס"ג בבריאה, מ"ה ביצירה, כ"ן בעשיה. והרי הוה האות ו' והמ"ה בעולם היצירה, וכן מאיר ביצירה שם א"ל הוי"ה, וכמ"ש בפע"ח (שער הסליחות פ"ח) ובכ"מ, וכ"ז הוא משום ששורש היצירה הוא בז"א, שהוא האות ו', וכללות השם הוי"ה והמ"ה, וממנו הוא שורש הרוח שהוא עיקרו דכל פרצוף וכנ"ל.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כל בחינה הינה בכללות כמו בפרטות. ושם הוי"ה ב"ה הוא עצמותה של התגלות הא"ס, וממילא הכוונה של האדם בתפילתו ומצוותיו צריך להיות לשם הוי"ה עצמו (ודלא כמו שאמרו שצריך לכוון לא"ס שהוא הוי"ה) שהעבודה אליו ית' אפשרית רק על ידי התגלותו ית' באצילות באותה המידה שאין גילוי לנשמה בעולם הזה אלא על ידי הגוף. ובגלל הנ"ל אסור למכוונים בתפילה לכוון לשום שם של ספירה או פרצוף אלא רק לשמות הוי"ה ב"ה, צירופיו ואותיותיו. אמנם בלימוד חלקי התורה השייכים לעניינים אלו מותר לדבר על השמות של הפרצוף וחלקיו.

[ז] כלל הדברים הוא כי הכלל והפרט אחד הוא, וכמו שהוא בכללות כן הוא בפרטות. וכן כמו שהוא באצילות שהוא אלקות גמור, כי שם הוא גילוייו דהמאציל א"ס ית"ש אשר נתגלה להקרא בשם, ולהוציא ולהמציא את כל העולמות בי"ע שהם העולמות הנפרדים. הנה המציא אותם ג"כ ע"פ סדר כל גילוייו אשר נתגלה בשמו שהוא באצילות, כי הרי רק לצורך זה נתגלה בשמו, וכמ"ש (שמות רבה פ"ג פ"ה) לפי מעשי אני נקרא, ולכן אמרנו לעיל פ"ג כי עולם הבריאה והנשמה שבכל פרצוף הנה הוא מהה' ראשונה שבשם אשר הוא בבחי' (מב ע"ג) פרצוף אימא, שהיא הבינה דאצילות, וענין אחד לכולם, וכמו שבארנו שם. וכן הוא בעניינינו כי עולם היצירה והרוח שבכל פרצוף הנה הוא מהאזות ו' שבשם שהוא הז"א דאצילות, אשר הוא באמת כלל כל האצילות כולו וכנ"ל, והנה הרוח והז"א והאצילות ענין אחד להם, כי הרוח הוא עיקרו דכל פרצוף וגילוי, כמו הז"א שהוא עיקרו וגילוי דהאצילות, והאצילות הוא עיקר הגילוי דא"ס, כי בו יצא לכלל שם ופעולה כנ"ל בכל דברינו, כי הרי הז"א הוא כלל כל האצילות עצמו, כי כל הג"ר שהם א"א ואו"א הם מתגלים ומתראים רק על ידו, ומתגלה בו כל הגילוי דהשם הוי"ה ב"ה, והוא כלל האצילות והשם, והאצילות שהוא השם הוי"ה ב"ה, הוא א"ס עצמו, כי כל מה שנעשה האצילות לרוממות ומעלת דהשם הוי"ה ב"ה שהוא אלקינו, הוא רק ע"י אור א"ס המתלבש ומתייחד שם, להעשות חד עם כל האצילות כולו, ומתראה שם הוא עצמו מעתה בזה השם.

והוא ע"ד כל מעלת ושבח דהנוף, שהוא רק ע"י הנשמה שבו, והרי הוה כל השם הוי"ה ב"ה רק על א"ס עצמו, כי הא"ס עצמו נתגלה ע"י התלבשו ויחודו באצילות, בהתואר והוראת הד' אותיות יהו"ה ב"ה, בבחי' תוארם שהם במציאות האצילות, וע"ד הנשמה שנתגלה היא עצמה בתואר ותכונת כל פרצוף אדם ע"י התלבשה ויחודה בהגוף, ולכך נקרא השם הוי"ה ב"ה שם העצם³⁸⁵, משום שא"ס עצמו מתראה בשם זה, ע"י התלבשו ויחודו באצילות, וע"י שנעשה חד עמהם. [והוא לא כדעת מקובלים אחרים בענין שם העצם, אלא כדברינו שהוא סולת נקיה מדברי האריז"ל] והרי הוה השם הוי"ה ב"ה עצמותו גופה, וכמ"ש (שמות כ ב) אנכי יהו"ה אלקיך. אלא שלא נתראה בו רק אחר שמתלבש באצילות ונעשה חד עמהם, אבל לא קודם אליו, כי זולת האצילות אין גילוי לו כלל. ולכן הוא כל העבודה רק לשמו, וכמ"ש ואברכה שמך ואהללה שמך ויברכו שם כבודך (נחמיה ט ה), וכן בפ' תבוא (דברים כח נח) ליראה את השם הנכבד והנורא, ובמלאכי (א יא) מוקטר מוגש לשמי, ושם (ב ב) לתת כבוד לשמי (שם ב ה) ומפני שמי נחת הוא, (מלאכי ג כ) וזרחה לכם יראי שמי, וכן דברי הימים (ב' ו ח) לבנות בית לשמי, לבנות בית לשם יהו"ה אלקי ישראל וכיוצא בזה פסוקים רבים בתנ"כ, שכל העבודה הוא לשמו, ולא נזכר מילת א"ס אשר בפי המקובלים או מחוייב המציאות אשר בפי המחקרים בכל התורה והעבודה, אלא רק השם הוי"ה ב"ה לבד. אדם כי יקריב מכם קרבן לה' (ויקרא א כ), אשה

³⁸⁵ עי' הערה ו.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ריח ניחוח לה' (שם ט), את ה' אלהיך תירא אותו תעבוד (דברים י ט), ואהבת את ה' אלקיך וכמוהו רבים (דברים ו ה).

וכן חז"ל לא הזהירונו בכוונת העבודה אלא רק להשם, וכמ"ש בזבחים (ספ"ד מו ע"ב) לשם ששה דברים הזבח נזבח כו' לשם השם, וזו היא הכוונה העיקרית והמחוייבת בכל הברכות והתפילות ובכל המצות והעבודה כולה, לכוון רק לשם הוי"ה ב"ה, וכמ"ש (שמות כב יט) בלתי ליהויה לבדו. וכ"ז הוא משום שעצמות המאציל א"ס ית"ש נתגלה ע"י האצילות ומתראה בשם זה והוא אלקינו, וכמו שאמר הוא עצמו ית"ש למשרבע"ה (שמות ג טו) כה תאמר אל בני ישראל יהויה אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב כו', זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דור. וכתבתי כ"ז משום ששמעתי מחכם אחד שאמר שהכוונה צריך להיות לא"ס (מב ע"ד) יחיד פשוט שהוא יהויה ב"ה, ואמרתי לו כי אדרבה הוא שתחילת הכוונה מוכרח להיות דוקא להשם הוי"ה ב"ה, כי כן הוא בכל התורה ובדברי חז"ל, אך אם בא להוסיף בכוונה, יכול להוסיף שהוא עצמות א"ס יחיד פשוט המתגלה בשם זה הנכתב בהוי"ה ונקרא באדנ"י, וכמו שאמרו בהקדמת תיקונים (דף ד' ע"א) כי בין בק"ש בין בצלותא בין בשירות ותשבחות והודאות דבכל אזכרה דיפוק מפומי בכל אתר ובכל ממלל צריך לכוונא דיבור באדנ"י קול בהוי"ה ולייחדא לון כחדא ביחודא (דהיינו יאהדונה"י), דאיהו יחיד נעלם דמחבר לון ומייחד לון כחדא, וביה צריך הכוונה דלא תליא למימר ביה קול ודיבור אלא מחשבתא עכ"ל³⁸⁶. והרי לנו דתחילת הכוונה בכל האזכרות הוא בהוי"ה אדנ"י, והם נעשים משולבות ע"י אור א"ס שבהם, כי א"ס עצמו ית"ש נתגלה בהשם הזה הנכתב בהוי"ה ונקרא באדנ"י ע"י התלבשו ויחודו באצילות, כדי לברוא את כל העולמות ולקבל העבודה מברואיו. ולא עוד אלא שתלה גילוי יחודו באצילות, אם להגדיל גילוי שם או להמעיט ח"ו ע"פ תוספת וגירעון דהעבודה שבתחתונים, וכמו שבארנו בכ"מ מדברינו.

אבל עכ"פ הוא כי כל העבודה הוא רק ע"י שנתגלה באצילות בהשם המיוחד הנכתב בהוי"ה ונקרא באדנ"י, ואליו הוא כל העבודה, כי זולת גילוי באותו השם שהוא לעצמות א"ס פשוט אשר למעלה מאצילות, לא שייך שום עבודה כלל, כי הוא פשוט בתכלית הפשיטות, ולא נתפס בשום שם ומילה, והוא נעלם בתכלית ההעלם. והרי אינו שייך שום עבודה אליו, כי גם כל בריאת העולמות כולם והתחברו אליהם, הוא ג"כ רק אחר שנתגלה בהשם הוי"ה ב"ה, אבל זולת גילוי בזה אין מקום למציאות העולמות כלל, כי רק הוא הבורא ויוצר ועושה את כל, וכן הוא הוראת השם, שהוא הוה ומהוה³⁸⁷, כי במה שנתגלה הויותו שהוא הנמצא, הנה באותו הגילוי הוא מהוה את כול, ונמשך גילוי במהוה רק מגילוי דההוה. ואם לא היה נגלה הרי לא היה מתגלה, והיה נשאר נעלם כמו שהוא באמתתו הנעלמה, שהוא לבדו הוא, ואפס זולתו.

והרי לנו מכ"ז כי כל מציאות העולמות וקבלת העבודה מהתחתונים, הנה הוא רק אחר שנתגלה ע"י האצילות בהגילוי דהשם הוי"ה ב"ה. והנה הוא ע"ד שכתוב (איוב יט טו) ומבשרי אחזה אלוך, כי נודע הוא שהנשמה עיקרה היא למעלה ונשתלשלה וירדה ונתפשטה בהארץ הקצה התחתון שלה ונתלבשה בגוף בעולם הזה, ונמשך כל כחה והשכלתה וכל עניניה המתראה בהגוף תמיד רק מעיקרה אשר למעלה וכנ"ל ספ"ג, וכן

³⁸⁶ תרגום: בין בקריאת שמע ובין בתפילה ובין בשירות ותשבחות והודאות, שבכל אזכרה שיוצא מפיו בכל מקום ובכל דיבור צריך לכוון דיבור באדנ"י וקול בהוי"ה ולייחד אותם כאחד ביחוד (דהיינו יאהדונה"י), שכן הוא יחיד נעלם שמחברם ומייחדם כאחד, ובו צריך הכוונה שלא תלוי לומר בו קול ודיבור אלא מחשבה.

³⁸⁷ עי' לעיל הערה 37.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

לעיל שער ב' ג'. והרי נמצא כי הגם שעיקר שבה ומעלת האדם אשר מתעלה ומתחכם בעוה"ז הוא רק ע"י הנשמה, אשר עיקרה היא למעלה, עכ"ז הרי אין מתגלה הנשמה עצמה בשום פעולה, ואין גילוי לה כלל, אלא רק אחר שנתלבשה בהארתה בהרוח שבהגוף וכנ"ל אות ו'. אבל זולת זה אין שייכות להנשמה בהעולם הזה כלל, והיא נעלם מאד. כן הוא עד"ז בענינינו כביכול, כי הגם שעיקר הפועל והמנהיג הוא לעולם רק א"ס ית"ש, אך לא הוציא שום פעולה ממנו, ולא התקרב את עצמו לברואיו לקבל העבודה מהם אלא רק אחר שהתפשט והתלבש באצילות, ונתגלה הוא עצמו שם בהגילוי דהשם המיוחד הנכתב בהו"ה ונקרא באדני, ובוה הוא (מג ע"א) כל גילוי עליהם, ולכן נאמר בכל התורה כולה כל העבודה רק לשמו וכנ"ל.

ואגב הנה נאמר עוד, כי גם הבאים בסוד ה' ומעמיקים בכוונה לכוון ע"פ כוונת האריז"ל, צריכים להזהר מאד לכוון רק בשמות הקודש, או באותיות השמות בכל א' לפי ענינו, אבל לא בשמות הפרצופים, כמו עתיק א"א או"א זו"ן ישו"ת ישראל ורחל יעקב ולאה, וכן לא בשמות הספי' כח"ב חג"ת נהי"מ, אלא רק בשמות הקודש, אשר בכל א' מהם ובאותיותיהם ושילוביהם ונקודותיהם וצירופם, אשר בכל א' לפי ענינו ומקומו, וע"ד שהם מסודרים בסידור הרב הקדוש מהר"ש שרעבי זצוק"ל. ומי שאין כחו יפה להישייר ולכוון את רעיונו ומחשבתו להשמות עצמו בלבד, ומכש"כ אם שלא השכיל כ"כ בידעת השמות הקודש אשר בכל א', יותר מוטב מאד לכוון במילות התיבות כתינוק בבית הספר ובפשטות הכוונה לבד, כי לכוון בספי' הנה ע"ז אמרו (פסד-388) אליו ולא למדותיו, ומכש"כ לכוון בשמות הפרצופים וביחודם, הרי אי אפשר שלא יגשם במחשבתו ח"ו, או באיזה תכונה גשמיות עכ"פ, וכמ"ש הרמ"ק ז"ל בשער הכוונה רפ"ב, כי כל מה שהאדם הושב במחשבתו היא גשמי, ואין ראות שכלו יכול לדמות הרוחניות בלתי אם יגשימהו ויגבילהו ע"ש. ולא הותר לדבר בזה אלא רק בדרך לימוד לבד, כי הרי גם התורה מדבר כעין זה, והם כל התוארי ותכונות הגשמיות המוזכר בתורה, כמו ויאמר ה' אל לבו (בראשית ח כא), וירח ה' את ריח הניחוח, ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר (שמות כד י), כתובים באצבע אלקים (שמות לא יח) וכיוצא בזה הרבה, כנודע מדברי המפרשים בזה, ובפרט בשיר השירים שהיא קודש קדשים, וכל דבריה היא ממש כעין כל הדברים שבספד"צ והאדרות ודברי האריז"ל, ולכן מותר לדבר בזה בדרך לימוד, כי הרי הוא כעין כל התורה כולה, אבל העבודה והכוונה הרי אסור בזה בכל חומר איסור, וכמו שנאמר (דברים ד טו) ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה. ואינו מותר העבודה והכוונה אלא רק בהשמות הקודש, ועל זה נאמר (במדבר יב ח) ותמונת ה' יביט, כי הכונה בהשמות הוא אליו עצמו וכנ"ל, והארכנו בזה בדע"ה ח"א דרוש ה' סימן ז' ע"ש, וע' עוד מה ששייך לכל הענין כאן לעיל שער א'.

עיקר הכוונה בכוונת האריז"ל בתפילות וברכות הוא לדעת איך כל השמות תלויים בשם המפורש (שם מ"ה). והטעם, כי עיקר התורה והמצוה אינם תיקון האדם התחתון, אלא תיקון האדם העליון בשמים דהיינו בחינות ההנהגה העליונה שבאצילות, וכל הבי"ע תלוי תמיד בתיקוני האצילות, וכל זה אינו תלוי אלא במעשי בני האדם. ומי שמכוון כוונות במעשי הטובים ותפילותיו, אזי מעשיו עולים למעלה למעלה בהיכל הקודש פנימה לתקנם, שכן גילוי השמות אינו תלוי אלא באדם. אמנם מי שעושה מצוה ללא הכוונות אזי הוא אינו משפיע אלא בחיצוניות בלבד, וכל הארה שהוא מוריד הוא בתורת הסתר פנים. ובפרט בענין התפילה, שהתפילה פותחת שערי רחמים ויורד שפע כראוי לנו באתגליא, אבל רק אם הוא מכוון. בלא זה אין יורד לנו שפע אלא בתורת מתנת חנם.

³⁸⁸ לא מצאתי.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

[ח] אמנם גודל הענין מי שזכה ליכנס בהיכל הקודש פנימה, וחננו ה' בדעה בינה והשכל בכל כוונות האריו"ל, ואפשר לו לכוון בכוונות השמות הקודש הראוים לכל ברכה ותפילה ולייחדם בהיחוד הראוי כמו שיתבאר, הנה גדלה מעלתו למאד מאד. והוא בכלל מאמרם ז"ל בפסיקתא רבתי (סוף פיסקא כ"ב) וכן בשוחר טוב (סוף מזמור צ"א) ר' יהושע בן לוי בשם ר' פנחס בן יאיר מפני מה ישראל מתפללים ואינן נענים, מפני שאינם יודעים בסוד שם המפורש כו', שנאמר כי ידע שמי יקראנו ואענהו. וכוונתם הוא על כל השמות כולם, שהם שרשי הכחות דכל ההנהגה כולה, והם כולם גילוייו ית"ש אשר מתגלה בהם בפעולת כל המעשים ובכל תהלכות הנהגתו ית"ש. והם כל השמות כולם וכמ"ש (שמות רב פ"ג ט"ז) לפי מעשי אני נקרא, והם תלויים כולם בשם המפורש, שהוא שורש כולם³⁸⁹. וזהו עיקר הענין דכל הכוונות והיחודים, לדעת על כל שם איך שהוא יוצא מהשם הוי"ה ב"ה, ולייחדם כולם בהעשר (מג ע"ב) אותיות דהשם מ"ה שהוא השם המפורש כנ"ל בדברינו, וכמ"ש הגר"א בתיקונים תיקון ס"ו קי"ג ע"ב בד"ה אבל³⁹⁰ ובד"ה ואמר³⁹¹, ע"ש ותמצא. וע' עוד בזה בדבריו בסוף תיקון נ"ד³⁹², ובסוף תיקון נ"ה³⁹³. וזהו שאמרו רז"ל דלכך מתפללים ואינם נענים מפני שאינם יודעים סוד שם המפורש, ור"ל שאינם יודעים איך שכל השמות כולם יוצאים ונמשכים ממנו, ולייחד את כולם במקורן.

אבל מי שזכה לכל זה אין קץ למתן שכרו, וכמ"ש בזה"ק (פ' חקת קפג ע"ב וקפ"ד ע"א) מהכא אוליפנא כל מאן דבעי לאתערא מלין דלעילא בין בעובדא בין במלה, אי ההוא עובדא או ההוא מלה לא אתעביד כדקא יאות, לא אתער מדי. כל בני עלמין אזלין לבי כנישתא לאתערא מלה דלעילא, אבל זעירין אינון דידעין לאתערא כו', זכאין אינון צדיקיא דידעי למקרי למאריהון כדקא יאות כו'. תא הוי כל מאן דידע לסדרא עובדא כדקא יאות ולסדרא מלין כדקא יאות הא ודאי מתערי לקב"ה לאמשכא מלין עלאין דמתכשרן, ואי לא לא אתכשר לגביהו. אי הכי כל עלמא ידעי לסדרא עובדא ולסדרא מלין, מאי חשיבו דלהון דצדיקיא דידעי עקרא דמלה ועובדא וידעי לכוונא לבא ורעותא יתיר מאלין אחרנין דלא ידעי כל כך. אלא אלין דלא ידעי עקרא דעובדא כולי האי אלא

³⁸⁹ עי' לעיל הערה 55.

³⁹⁰ וז"ל, אבל אינון דידעין כו' - ר"ל לכוין כוונות ויחודים אותן היודעים הכוונות על בורין כל שם האיך יוצא משם הוי"ה דעליו הם מיוסדים כל השמות. דשמות הן בשכינה והוי"ה בקב"ה כמש"ל סוף תכ"ה וז"ש יכלין לנחתא חילא מתמן לגבי שכינתא כו' בכל מצוה ומצוה כוונה המיוחדת ומקובלת לכל מצוה כוונה אחרת בקבלה וז"ש בכל פקודא ופקודא כו' למינו כו' וההויות משונות בנקודות וכמש"ש והכל בכוונות דהוא עץ החיים כמש"ל ק' א' דתורה ומצות הוא עץ החיים גם לרבות כו' ובעץ החיים אין רע לאפוקי שמושים לצרכי האדם בע"ה טו"ר כנ"ל.

³⁹¹ ואמר זכאה איהו מאן דסליק כו' - דיחוד הוי"ה בשמות צריך ליחדא בשמא מפרש דעשר אתוון וז"ש מעשר אמירן במחשבתא, דזהו שם המחשבה ושם נקרא אחד א"ח ט' ד' עשירית כידוע ולכן צריך להיות במחשבה אחת בכוונות ויחודים ח"ו שלא תפול שום מחשבה וז"ש ובההוא זמנא כו'.

³⁹² קה ע"ד ד"ה דאשתכח וז"ל, הוי"ה הוא נשמתא ונוק' הוא גופא כמש"ל ס"ג ב' ומסט' דגופא ועמש"ש ולכן כל השמהן הן בגופא דכל אבר ואבר וגיד ועורק ודופק ועצם וכל שרטוט וקו וציור הכל שם אחר והוי"ה הוא אחד בנשמתא ולכן אין רשאי להשתמש בשמא בלא הוי"ה כנ"ל ס"ת נ"ה דהיא א' אלא דנשתנה לפי האבר דמתפשט ביה והוא הנקוד ובעצמו אין שינוי וכל"ה שם הוי"ה בכל העולמות כולהו שהן אדם א' בכללו וז"ש ובג"ד אית לב"נ כו' ולכן כל המצות כולן רמיזין בהוי"ה ואמר אלא בעלת העלות כו' ר"ל א"ס והוא בכתר שמשם הכל א' דהוא א' אבל הכל בא"ס, עכ"ל.

³⁹³ קב ע"ד ד"ה דרכי וז"ל, הוי"ה הוא בעד"א והשם הוא בנוק' וז"ש כגון דכורא כו' וכל"ה במלאכים דהוי"ה הוא במט"ט דשמו כשם רבו והשמות במלאכים דתחות ידיה ואינון דשכינת' כמש"ו וכגוונא דא כו' ואין רשות להשתמש בשמות כי אם בכוונת ההוי"ה מקורו שהוא ח"ו קצוץ חטא אדה"ר.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

סדורא בעלמא ולא יתיר משכין עליהו משיכו דבתר כתפוי דקב"ה דלא טס באורא דשניחו אקרי (ר"ל שהוא רק הארה ושפע אשר בבחי' הסתר פנים, ולא נתגלה ולא נראה השפע שהוא נמשך ומשוטט באויר, ר"ל בהארת השגחתו ית"ש, כי היא רק בהסתר פנים לבד). ואלין דידיעי ומכווני לבא ורעותא מפקי ברכאן מאתר דמחשבה (שהוא מעומק ורצון ופנימיות הלב והוא מסוד חכמה אבא ראשית האצילות), ונפקי בכל גזעין ושרשין באורח מישור כדקא יאות, עד דמתברכן עלאין ותתאין ושמא קדישא עלאה מתברך על ידיהון, וכאה חולקהון דהא קב"ה קריב לגביהון וזמין לקבליהון בשעתא דקארוין ליה, הוא זמין לון, בשעתא דאינון בעאקו, הוא לגביהו הוא אוקיר לון בעלמא דין ובעלמא דאתי, הה"ד כי בי חשק ואפלטוהו אשגבהו כי ידע שמי עב"ל³⁹⁴. וכן הוא עוד בכ"מ בזוה"ק רבו מלספר³⁹⁵.

והענין בביאור הוא, כי הרי נודע שעיקר כל התורה והמצוה הוא אינו תורת האדם התחתון בלבד כמו שחשבו החוקרים, אלא היא ניתן להאדם להיות בונה בשמים עליותיו, ומגיעים למעלה למעלה גם בגבהי מרומים עד רום חביון עוזו ית"ש, שהוא גם בכל הנאצלים כולם. והיינו כי המאציל עליון ית"ש כאשר האציל את כל האצילות, הנה האציל אותה ע"פ סדר תהלוכות כל המציאות דהעולמות בי"ע שרצה להוציא על ידה. כי האצילות הוא היסוד והשורש דכל העולמות בי"ע כמו שאמרנו בכמה מקומות לעיל. והנה ישנם באצילות כל הכחות כולם דכל צאצאי הבי"ע, ותיקוניה המתחדשים בכל עת. הן מה שנוגע למציאותם גופה, כי הרי נולדים ומתחדשים מציאותיות חדשים תמיד בכל חלקי הדצח"מ שבהבי"ע בכל עת ובכל רגע. והן בכל מקריהם שעוברים ומתחלפים על כל א' מקריים חדשים תמיד, הנה כולם יסודתם בקודש שהוא בעולם האצילות, כי שם הוא כל הכחות כולם אשר לזה, והם מתגלים שם תמיד ונמשכים משם ויוצאים מן (מג ע"ג) הכח אל הפועל, שהוא בעולמות בי"ע מאת המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, שהוא המאציל עליון א"ס ית"ש המתיחד באצילות ומתגלה שם בפעולתו והנהגתו.

והנה כל מה שנברא בששת ימי בראשית עד אדם הראשון, הרי היה הכל מהקב"ה לבד ואין עוזר עמו במלאכתו. אך אחר שנברא אדם הראשון, הנה נודע הוא שרצונו ית"ש מאז ולהלאה שיעשה הכל ע"י התעוררות התחתונים, כי כשם שכל תיקוני המעשים בעוה"ז נעשה הכל ע"י סיוע בני אדם, אדם הורש בשעת הרישה וזורע בשעת זריעה, וכן בכל חלקי הדצח"מ, הרי לא נעשה מעתה שום פעולה מעצמו אלא ע"י עסק בני אדם, וכמ"ש בפ' ראה (דברים טו יח) וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה, ואמרו בספרי

³⁹⁴ תרגום: מכאן למדנו שכל מי שרוצה לעורר דברים של מעלה בין במעשה בין בדיבור, אם אותו המעשה או הדיבור היא לא נעשו כראוי, לא מתעורר כלום. כל בני העולם הולכים לבית הכנסת לעורר דבר של מעלה, אבל מעטים הם היודעים לעורר כו', אשרי צדיקים אלו שיודעים לקרא לאדוניהם כראוי כו'. בא וראה, כל מי שיודע לסדר המעשה כראוי ולסדר מילים כראוי זה ודאי מעורר להקב"ה להמשיך דברים עליונים הגונים, ואם לא אין הדבר הגון אצלם. אם כן, הרי כל העולם יודע לסדר את המעשים ולסדר את הדיבורים, מהי חשיבותם של הצדיקים? שיודעים מהו עיקר הדיבור והמעשה, ויודעים לכוון את הלב והרצון יותר מאותם האחרים שאינם יודעים כל כך. ואלה שאינם יודעים את עיקר המעשה עד כדי כך אלא סדר בעלמא ולא יותר, מושכים עליהם משיכה שמאחורי כתפוי של הקב"ה שלא טס באויר ונקרא השגחה (עי' ביאורו של רבינו בפנים החיבור). ואלה שיודעים ומכוונים את הלב והרצון מוציאים ברכות ממקום המחשבה, ויוצאים בכל הגזעים והשרשים באורח מישור כראוי עד שמתברכים עליונים ותחתונים, והשם הקדוש העליון מתברך על ידיהם. אשרי חלקם, שכן הקב"ה קרוב אליהם ומזומן להם בשעה שקוראים לו, הוא מוכן להם בשעה שהם בצרה, הוא אצלם, הוא מכבד אותם בעולם הזה ובעולם הבא והוא שנאמר "כי בי חשק ואפלטוהו אשגבהו כי ידע שמי".

³⁹⁵ הגהה מ"כ המחבר: עיין פ' ויקהל ר"א א' ב', ושם ר"ב ע"א ורע"ב, ושם ר"י ע"ב, ופקודי רס"ב ב', במדבר ק"כ, ובא"ז רצ"ד ב', ופקודי ר"פ רע"א.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

(שם), יכול אפי' יושב ובטל, ת"ל בכל אשר תעשה. כן הוא עד"ז גם בסיבת התגלות והמשכת הברכה והשפע מלמעלה, רצה הקב"ה שיהיה ג"כ ע"י מעשה בני אדם, והוא ע"י התורה והמצוה, כי הם מסודרים ע"פ שורשי הכחות העליונים דכל המציאויות כולם, הן מה שנוגע לעצם מציאותם וקיומם, והן מה שנוגע לכל תהלכות המקריים שעובר עליהם. והרי נעשה בכל א' ע"י השפע והכח הנמשך לכל מציאות ולכל פעולה מלמעלה למעלה, שהוא מעולם לעולם עד עולם האצילות, וע"י גילוי ואורו ית"ש שמאיר ומתגלה שם בפעולת כל המעשים ולחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית וכנז'. והנה נעשה כ"ז ע"י סיוע התחתונים בהתורה והמצוה, כי היא כולה שמו של הקב"ה³⁹⁶, שהוא עצם השורש דכל המציאות כולו וכנ"ל בדברינו, ולכן ע"י התעוררות מקיומה ושמירתה ועשייתה שנעשה בה למטה, הנה נפתח המקור העליון שלה למעלה להיות מאיר ומתגלה בפעולת כל המעשים.

והנה זהו החילוק העצום וההבדל הגדול בין המקיים את התורה והמצוה בסתם, שהוא בכוונה כללית על כל מצוה ומצוה שמכוון, ועושה אותה למען שמו יתברך, והרי הוא כוונה כללית אחת על כולם שוה, לבין מי שזכה להשכיל ולדעת על כל מצוה ומצוה בפרט את גילוי אורו ית"ש אשר עליה בפרטיות מראשית האצילות עד סופו כולה, כי זה נכנס ועולה בהיכל הקודש פנימה בחדר לפנים מחדר, ועולה ומטיב את הנרות הוא בעצמו ומאיר ומזהיר את אור גילוי ית"ש בכוונתו ומחשבתו, ונעשה גם הגילוי גופה מאור יחודו ית"ש שבאצילות הכל רק ע"י האדם עצמו. כי הוא ממשיך את גילוי אורו ויחודו שבאצילות השייך לאותו מצוה ממקור המקורות כולם עד סופו כולו. והוא ע"י שעולה במחשבתו למעלה, ויורד מדרגא לדרגא ומכוון את השם הראוי לכל מדרגה ומדרגה.

וכבר אמרנו לעיל שער א' ובכ"מ כי השמות עצמן הם הגילויים והרי נעשה כל זוהרי הגילויים למעלה וכן המשכת גילויים למטה הכל רק ע"י אותו האדם הזוכה עצמו, כי הנה הוא מעורר ומזהיר ריבוי אור קדושתו ית"ש למעלה וממשיכה למטה. וזהו שאמר הזוה"ק הנ"ל ואלין דידעי ומכווני לבא ורעותא מפקי ברכאן מאתר דמחשבה (והוא מהשם מ"ה שהוא שם המחשבה, חשב מ"ה, והוא מחכמה כח מ"ה, כמ"ש בתיקונים בכ"מ והוא מקור האצילות ובו מתייחד הכל כנ"ל) ונפקי בכל גזעין ושרשין באורח מישור כדקא יאות עד דמתברכינן {מג ע"ד} עלאין ותתאין ושמא קדישא עלאה מתברך על ידיהון זכאה חולקיהון כו' כנ"ל, כי הוא האדם אשר עושה רצון קונו שבשבילו נברא העולם, וכמו שאמרנו שרצון הקב"ה מהאדם הוא שהוא יגרום ויסבב את כל הפעולות והמעשים אשר גם ממקור המקורות כולם ובבנין כל האצילות כולו, וע' בזה"ק (במדבר קב ע"א). משא"כ האדם אשר לא זכה לכל זה ועושה כל מצוה בסתם ובדרך כללות לבד וכנ"ל, הרי אינו נכנס בפנימית כלום, ואינו נוגע בכוונתו אלא רק בחיצונית לבד, ולכן כל מה שממשיך מלמעלה הוא רק בבחי' הסתר פנים וכנ"ל. ובפרט בענין התפילה אשר עיקרה הוא לפתוח שערי רחמים, להפק רצון בכל משאלות לבב בני אדם, הנה שם הוא הכרח הכוונה פנימית למי שזכה לזה יותר צורך וחיוב, מכוונת כל המצות כולן, כי ע"י הכוונה פנימית שהם השמות הקדושים כולן, אשר הם עצמן הכוח דכל הפעולות כולן, הנה כאשר מכוון את כל שם ושם המיוחד לאותו הענין בכל דרגא ודרגא, עד מקור המקורות כולן, הרי פותח המקור וממשיך על עצמו את השפע והברכה מקודש הקדשים, וממשיכה בכוונתו דרך כל המדרגות ע"י השם המיוחד לכל מדרגה ומדרגה, עד שממשיכה עליו את הרצון ואת הברכה לבקשתו. ונמצא כי הוא בא בשלו מאת אשר חרש וזרע וקצר הוא עצמו,

³⁹⁶ ע'י לעיל הערה 77.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שהרי הוא עצמו גרם וסיבב את גילוי השפע והברכה עליו, משא"כ אם מתפלל בסתם הלא אי אפשר שיותן לו בקשתו אלא ברחמי שמים בלבד, שהוא במתנת חנם אשר לא כן היה כוונתו ורצונו ית"ש בכל בריאת עולמו, אלא שהאדם בעצמו יסבב עליו כל טוב עולם ע"י מעשיו ופעולותיו ודיבורו ומחשבתו אשר קשור בהם למעלה למעלה, ומכוון למטה, ומעורר למעלה. וזהו שאמרו מפני מה ישראל מתפללים ואינן נענים מפני שאינם יודעים סוד שם המפורש וככל הנ"ל, וע' לקמן ספ"ה יתבאר בעה"י עוד בענין זה. ובוזה נשלם הפרק ומעתה נחזור לענינינו הראשון ונבאר את פרצוף המלכות בכל עניניה ע"ד שבארנו את הד' פרצופים למען שמו יתברך ויתעלה ונייחד לזה פרק בפנ"ע.

פרק ה

הגילוי החמישי הוא ב"ע. שרשו הוא במלכות דאצילות, והוא בפרצופים נוק' דז"א, המכונה בשם רחל. והנה גילוי ית' בבי"ע הוא בפעולת מציאותם והשגחתו עליהם, והוא מה שנעשה בבחינות הקיימות חוץ ממנו ית' כעולמות נפרדים, וממילא אינם אלקות. עכ"ז, כל מה שקורה בהם הוא רק ממנו ית' ואורו שורה בהם תמיד בפנימיות פנימיות וע"ש זה מכונה הוא ית' "חי העולמים", וכן "מקומו של עולם". ושרשם במלכות דאצילות, שכן בחי' מלך על עמו מראה שהוא ית' חוץ ממנו ואדון עליהם.

שורש הגילוי הזה של מלכות דאצילות הוא למעלה למעלה בגילוי הכללי הראשון הרי הוא אור א"ס, שכן תכלית כל הגילויים הוא ההתגלות למטה. כל גילוי הוא רק על ידי צמצום, ותחילת הצמצום במלכות דא"ס הרי הוא היציאה מעצמותו הפשוטה להתגלות בבחי' גבול ומדה והוא בחי' המלכות. בלי צמצום אין מקום למידת המלכות. ומכונה מלכות כדי להראות שכל הגילויים דבחי' גבול אין מתנהגים אלא בכח אור א"ס דהיינו תחת הנהגת מלכות דא"ס. ואם הגילוי הראשון הוא א"א והוא שורש לסוף הגילוי הרי הוא המלכות, הרי בע"כ שא"א ומלכות שרשם אחד וזהו בחי' הכינויים "אין" (כתר וא"א) ו"אני" (מלכות ונוק') הנזכרים בתיקון"ז שאותיותיהם שוות.

טעם היותה מכונה נוק' דז"א כי כל גילוי דשם הוי"ה הוא על ידי ז"א והוא גילוי של המאציל, ואילו המלכות הוא גילוי בפעולותיו בכל הבי"ע. לומר לך שהאצילות חלוק לגמרי מבי"ע שזה אלקות וזה נפרד והמלכות היא שמקשרת ביניהם. כמו כן המלכות עצמה עשויה מהמלכויות הפרטיות של כל אחד מהט"ס מתוך עד היסוד, ואינה אלא כללות של כל המלכויות האלה. לכן מכונה נוק' דז"א, שכן כל פעולתה אינה לקבל מז"א. כאשר היא נכללת בז"א היא בחי' אות ה' אחרונה שבשם הוי"ה ב"ה, ואילו כאשר היא יורדת להיות לבחי' פרצוף בפני עצמו היא נקראת אדני".

[א] הנה ענין פרצוף החמישי שהוא פרצוף המלכות דאצילות, נוקבא דז"א, הנקראת בשם רחל. הנה בה הוא השורש להגילוי הכללי החמישי שאמרנו לעיל שער ד' פ' ד' ה', שהנה הוא גילוי ית"ש אשר נתגלה בכל המציאות דהעולמות בי"ע בפעולת מציאותם והשגחתו עליהם תמיד ובכל תהלוכות ההנהגה שבהם. והנה אמרנו שם, כי כל מה שנעשה בהם הנה הוא בבחי' חוץ ממנו, כי מאחר אצילות ולמטה פעל והמציא ועשה מציאות זולתו שאינם אלקות כלל, אמנם כל התהוותם וכחם וקיומם וכל מקריהם הוא לעולם רק ממנו, כי הוא סיבתם בכל עניניהם (ע' במורה ח"א פ' ס"ט וח"ב פ' י"ב). ולא עוד כי הנה שורה אורו בהם ג"כ תמיד בפנימיות פנימיותם, ומזה נתהוו ונתקיימו ומתנהגים בכל תהלוכותיהם. ועל זה נקרא הוא ית"ש בשם חי העולמים, וכן בשם מקומו של עולם (בראשית רבה פ' טז פ"ט), כי הוא היותם שהוא בבחי' נשמה לנשמה לכולם³⁹⁷, ומזה נעשה בהם כל מה שנעשה ע"ד פעולת הגוף, שנעשה הכל רק מהנשמה שבו, וכן הם נשואים רק עליו שהוא הנושא אותם והוא {מד ע"א} מקומם. אבל עכ"פ הוא כי כל מציאותם וקיומם הנמשך ממנו ית"ש, הנה המציא אותם ומקיים אותם במציאות וקיום כזו שהם חוץ ממנו שאינם אלקות כלל וכלל, ולכך נקראו בשם עולמות נפרדים³⁹⁸, כי הם נפרד ונבדל מאלקות ונפרדו לריבויים רבים ונבדלו מהאחדות. והרי נתגלה הוא ית"ש מאחר אצילות ולמטה לפעול פעולות שחוץ ממנו, והם העולמות בי"ע, והוא גילוי החמישי אשר מאחר

³⁹⁷ עי' לעיל הערה 79.

³⁹⁸ עי' מקור לשון זה בזהר בראשית כב ע"א.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

אמתתו הנעלמה ולמטה שאמרנו לעיל שער ד' פ' ד' ה'. והנה שורשו הגילוי הזה הוא בהמלכות דאצילות, כי בה נתגלה המאציל א"ס ית"ש לצמצם מעתה את אור אלקותו ולצאת ממנה ולמטה בפעולה שחוץ ממנו, ולכך נקרא מלכות, כי אור הגילוי הזה הנה הוא בבחי' מלך עם עמו, שהם חוץ ממנו והוא מלך וארון עליהם ולכן נקרא שם ג"כ בשם אדנ"י.

והנה שורש הגילוי הזה דהמלכות הוא למעלה למעלה, והיינו בהגילוי הכללי הראשון שאמרנו לעיל שער ד' פ"ג שהוא אור א"ס, כי הרי אמרנו שם ובפרט בשער ו', שענין הה' גילויים הוא כי ירד בהם ממדרגה למדרגה כדי להתגלה למטה. והיה סדר ירידת מכל עליון להתחתון ע"י בחי' צמצום הנעשה בכל עליון, והרי היה הצמצום הראשון שבא"ס כדי לצאת ממדרגת א"ס ולהתגלה בבחי' אלקות בכל הנאצלים כולם, שהם כל גילוייו ית"ש אשר בבחי' גבול ומדה³⁹⁹. והנה היה הצמצום הראשון ג"כ בבחי' המלכות דא"ס⁴⁰⁰, כי נצטמצם ויצא מעצמותו הפשוטה כדי להתגלה בבחי' גבול ומדה, ולכן נקרא שם ג"כ בשם מלכות, על שם שהרי יצא מעתה מפשיטותו העצמותית ומתגלה משם ולמטה בגילויים שאינם לפי פשיטותו. והרי הנה כל גילוייו משם ולמטה ג"כ בבחי' חוץ ממנו, שהרי אינם לפי פשיטותו העצמותית, ולכך נקרא אותו המקום שנצטמצם בו בשם מלכות דא"ס. אמנם הוא כי נעשה אותו הגילוי והמקום דהמלכות רק ע"י הצמצום עצמו, כי ע"י שנצטמצם נתגלה שם בבחי' מלכות, אבל קודם שנצטמצם הרי לא שייך הוראת מלכות כלל, כי הרי היה פשיטותו העצמותית בכל מקום שוה, ולא היה שום מקום כלל חוץ ממנו, וא"כ הרי לא שייך בחי' מלכות כלל מאחר שלא היה עדיין שום גילוי וזלת פשיטותו העצמותית לבד בכל מקום.

וכן נקרא ג"כ בשם מלכות דא"ס להורות שהגם שכל הגילויים כולם אשר נתגלה ע"י הצמצום הנה הם גילויים דבחי' גבול ומדה, עכ"ז הנה הם מתנהגים כולם רק בכח דאור א"ס, ובהנהגת דאור א"ס תמיד, שכל הגילויים דגבול ומדה הם מושגחים מאור א"ס, וברצותו חוגג וברצותו ממוגג, ולכך נקרא בשם מלכות דא"ס, להורות שכל מה שנתגלה משם ולמטה הם תלויים רק על אותו המלכות, כי מתנהגים לעולם רק על ידו. והנה מזה המלכות דא"ס נתגלה אח"כ בהמלכות דאצילות, ונצטמצם שם באור אלקות, להמציא משם ולמטה את פעולת הנפרדים וכנ"ל. והרי נמצא כי שורש המלכות דאצילות הוא בהמלכות דאור א"ס, כי שם היה הצמצום בהאור דא"ס, וכאן היה הצמצום בהאור דאלקות, וכן הוא עד"ז בכל הצמצומים כולם אשר היה מכל גילוי ראשון להשני וכנ"ל שער ו', הנה הוא הכל בהמלכות של כל גילוי, כי כל צמצום הוא רק (מד ע"ב) בהמלכות, ונמשך ממלכות למלכות, שהוא מהמלכות דא"ס עד המלכות דאצילות וענין אחד וכוונה אחת לכולם, שהוא להתגלה למטה ולמלוך על כל המעשים, כי זהו כוונת כל המציאות כולו, לגלות כבוד מלכותו יתברך, ושהוא לבדו ימלוך נורא.

והרי לנו עכ"פ כי שורש המלכות דאצילות היא למעלה למעלה, והיא עולה על כל הנאצלים כולם, וזהו מה שאין גילוי בא"ס לשום ספי' אלא רק לספי' המלכות, והוא להורות על יחודה העצום בשרשה, עד שנקרא בשם אחד⁴⁰⁰. וזה סוד מ"ש (ישעיה מד ו) אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים, אני ראשון בהמלכות דא"ס, ואני אחרון

³⁹⁹ דברי רבינו צ"ע, שהרי הוא מתחיל באורות א"ס ומדלג ישר לאצילות בלי להתייחס לעולמות א"ק. ואפשר ליישב דבריו בג' דרכים: א) הא"ס כאן כולל את א"ק כמש"כ לעיל הערה 321 שלמעלה מהאצילות חשוב כעולמות דא"ס, ב) שאצילות כאן כולל א"ק, ג) אה"נ הוא אכן רצה לדלג על א"ק שכן הוא אינו נצרך לשם הבנת הענין כאן אפילו שזה לא מדויק.
⁴⁰⁰ כלומר ששניהם נקראים 'אני'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בהמלכות דהאצילות, ומבלעדי אין אלהים כי על ידה הוא כל הגילויים, הן למעלה שהוא כל הנאצלים שהם מהמלכות דא"ס, והן למטה שהוא כל העולמות ביי"ע, שהם מהמלכות דאצילות. ולכך נקרא המלכות בשם אני וכנ"ל שער ד', משום שרק בה הוא כל הגילויים, וע"ד שכתוב (ישעיה נב ו) כי אני הוא המדבר הנני.

וכבר אמרנו לעיל פ"א כי פרצוף א"א שהוא הכתר דאצילות הנה הוא מבחי' אור א"ס שהוא הגילוי הכללי הראשון, וא"כ הרי נמצא כי המלכות שהיא קשורה בא"ס כנז' הנה היא קשור ומיוחד בהכתר, כי שניהם הם משורש אחד, וזהו שאמר אליהו זל"ט (הק' תיקו"ז יט ע"א) כתר עליון איהו כתר מלכות, ועליה אתמר מגיד מראשית אחרית. והם בסוד אין ואני⁴⁰¹, כתר אין כנ"ל פ"א, ומלכות אני. כי המלכות היא גילוי דהכתר, וכן היא הגילוי דהמלכות דא"ס, כי המלכות דא"ס מתגלה בהמלכות דאצילות, שהוא הבורא ויוצר ועושה את כל המעשים, והרי נתבאר בזה ענין השם מלכות.

וכן נקראת ג"כ בשם נוק' דז"א כנ"ל, והוא משום כי הרי בארנו לעיל פ"ד כי כל הגילוי דהשם הוי"ה ב"ה, הנה הוא בז"א, והוא גילוי דהמאציל א"ס ית"ש אשר באצילות, כי הז"א הוא כלל האצילות כמו שבארנו שם בארוכה, אבל המלכות הרי אמרנו כי שם הוא גילוי ית"ש בפעולת כל הבי"ע, והנה הם יוצאים ונמשכים מהאצילות ע"פ סדר כל גילוייו אשר נתגלה שם, כי כל האצילות הוא שורש להבי"ע, וכמו שכתבנו בכ"מ לעיל. ובאשר שאין לכל הבי"ע השתוות כלל עם האצילות מאומה, כי האצילות הוא כולו אלקות גמור יחיד ומיוחד, ומציאות הבי"ע אינם אלקות כלל, והם נפרדים, לכן הנה יסד המאציל ית"ש את גילוי בפעולת הבי"ע ע"י שורש מיוחד בפנ"ע, ואותו השורש הוא ג"כ מאצילות ממש, אלקות גמור יחיד ומיוחד, אלא שגילוי בפעולת הבי"ע נתגלה רק באותו השורש לבד ולא למעלה, כדי שלא יומשך המציאות דבי"ע בהשתוות עם האצילות, ואותו השורש הנה הוא המלכות דהאצילות, ונעשית לפרצוף בפנ"ע באצילות גופה, כדי שתהא לשורש מיוחד להגילוי דפעולת הבי"ע אשר נתגלה בה המאציל, ויצא בה מבחי' מאציל לבחי' בורא ויוצר ועושה. ומשום שהיא נעשה לשורש מיוחד בפנ"ע, ופעולתו בה הוא בפעולת הנפרדים, וכדי שלא תתראה עי"ז לנפרדת ג"כ ח"ו וח"ו, לכן יסד המאציל את כל בנין פרצופה רק מהט' ספי' הראשונים עצמן, כי עצמות דהי' ספי' הם י' נקודות, וכלול כל (מד ע"ג) נקודה מעשר, ונבנית פרצוף המלכות מכל הי' מלכיות⁴⁰², שהט' מלכיות דהט' ספי' הראשונים הם נמשכו בה, ומזה נבנית כל פרצופה, ונשארו הם רק בט' לבד, והיא משלמת אותן לי', ועי"ז נתעצם יחודה עמהם הגם שכל פעולתה היא בפעולת הנפרדים.

ולא עוד אלא שגם עיקר עצמותה גופה שהוא נקודתה העצמית שבה יצאה מתחילה ג"כ כלולה רק בז"א, וכן נשאר שרשה בז"א לעולם, כי מתחילה בהיותם שניהם כלולים בבינה, והוא באות ה' ראשונה דהשם הוי"ה ב"ה, אשר צורת אות ה' הוא ד' ו', הנה היתה כלולה שם עמו בסוף הקו דהו', ובסוד פסיעה לבר שאמרו בזוה"ק (פ' בלק רג ע"ב), ואח"כ כאשר יצאו מהבינה ונתגלו, הנה הם שניהם האותיות ו' ה' דהשם, ולא נקרא עדיין בשם אדנ"י כלל, שהוא הוראה על פעולת הבי"ע כנ"ל, אלא שהיא רק בהשם הוי"ה עצמו האות ה' אחרונה שבו, שהוא שלימו דהשם. וכן גם אח"כ כשנתגלה בשם אדנ"י עכ"ז נשאר שרשה בו לעולם בכל קו האמצעי שבו, והם לעולם אחד, אח ד, והוא הט"ס דז"א שלא נשאר הוא רק בט"ס כנז', והד' היא מלכות, והם לעולם אחד כמו שיתבאר עוד לקמן

⁴⁰¹ עי' תיקו"ז ז ע"א: שכינתא תתאה אדנ"י, מתתא לעילא מן אני עד אי"ן, עשרה מעילא לתתא. וע' נעוץ סופן בתחלתן (ס"י פ"א מ"ז).

⁴⁰² עי' ע"ח שער מיעוט הירח א'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בעה"י, ואינה נקראת בשם אדנ"י גם בהיותה באצילות, אלא על שם שהיא השורש לכל פעולת הבי"ע, אבל עצמותה גופה היא כלולה בז"א, והיא הה' אחרונה דהוי"ה שבו והיא באחדות עמו לעולם.

והרי לנו עכ"פ כי שורש הבי"ע הוא נתגלה בהמלכות, אבל בז"א הוה שם כל שורש הבי"ע רק בבחי' שורש השרשים לבד, ונעלם שם מאד. ולכן נעשה המלכות לפרצוף בפנ"ע כדי ליתן אפשרות לשורש הבי"ע שיתגלה בה, כי מה שהוא נעלם בז"א הוא נמשך בהמלכות ומתגלה בה בכל הראוי להמציא את הבי"ע על ידה, ולכך היא נקראת בשם נוקבא דז"א, כי היא מקבל ממנו, ומה שנעלם בו נתגלה בה, ונעשה כל פעולת והנהגת הבי"ע משניהם יחד, אלא כל זמן שהוא בו, הוא ע"ד מציאות הולד, שכל זמן שהוא במוח האב הוא נעלם בו מאד, וכלול בו רק בכח לבד, ואינו מתגלה רק באמו, וכעצמים בבטן המלאה, ובה נגמר ונעשה ויוצא ממנה, ולכך היא נקראת בשם נוקבא אליו, והם השמות דהוי"ה אדנ"י⁴⁰³, שהגילוי דהוי"ה הוא ע"י אדנ"י, זה שמי וזה זכרי (שמות ג טו), וכן נאמר (חבקוק ב כ) וה' בהיכל קדשו הם כו'. כי היכל, שהוא ס"ה, הם, הרי הוא במספר אדנ"י, כי השם אדנ"י הוא היכל להשם הוי"ה⁴⁰⁴.

והנה יש באותיות אדנ"י כמה רמזים המרמזים שהיא כוללת את כל האצילות כולו, כמ"ש בשער תיקון נוק' (פרק ב' כלל י"א) וע' זוה"ק (פקודי רלה ע"ב). אך הנוגע לעניינינו הוא כי א' דאדנ"י הוא א' דאהי"ה שבכתר, כי היא קשורה שם כנ"ל, וי' דאדנ"י הוא הי' דהוי"ה שבו"א, כי היא באחדות עמו כנ"ל, ואותיות ד' נ' דאדנ"י הם נ"ד צרופי הוי"ה, שהם סוד כל מיני שפע ואצילות, ומהם נמשך כח בכל הנמצאים שבעולם בהתהוות כל הוה, והם המספיקים צורך כל הנבראים ע"י אדנ"י, וכמ"ש בספר שערי אורה (שער א') ומבואר כל הנ"ד צרופים בפרדס (שער פרטי השמות פ' י"א)⁴⁰⁵. והרי נכלל בהשם אדנ"י כל העליונים כולם, כי היא כלל כולם, שהכתר כולל אותם למעלה, שהוא השורש שלהם, והמלכות כוללת אותם למטה שהיא הסוף של כולם, כי בניינה הוא (מד ע"ד) מכל המלכויות שבהם וכנ"ל, ומקבלת מלמעלה ומשפעת למטה, ולכך היא נקראת בשם נוק' דז"א, כי הז"א הוא הגילוי דהאצילות, והיא מקבלת ממנו ע"י שהיא באחדות עמו, הה' אחרונה דהוי"ה, ומתגלית בפעולת הבי"ע שהוא בגילוי דשם אדנ"י, ומתגלה הוי"ה ע"י אדנ"י, וה' בהיכל קדשו (חבקוק ב כ).

טעם היות מלכות דאצילות מכונה רחל, שכן היא שורש לרחל אמנו שהיא עקרת הבית, כלומר עיקר בית ישראל. לכן כלל ישראל נקראים על שמה, ובה מושרשים כל י"ב השבטים, והיא הבחינה המנהגת את כל עולמות בי"ע. והנה רחל מכונה גם שכינה, שכן היא שוכנת בתוך כלל ישראל.

[ב] וכן נקרא המלכות דאצילות ג"כ בשם רחל, כי היא שורש רחל אמנו, ורחל היתה מרכבה אליה, וכמ"ש בזוה"ק (בלק קפו ע"א) ורחל באה דא דיוקנא דרחל אחרא כו', כי רועה היא איהי מנהגא לון ואתפקדא עליהו כו'⁴⁰⁶, ע"ש כל הענין. ונקראת רחל

⁴⁰³ עי' בבהגר"א על ספד"צ כו ע"א ד"ה וענין הפרסא וז"ל דבאצילות נקראת ה"א אחרונה של הוי"ה זנב לאריות, ובירדה בבריאה נעשית ראש לשועלים לעולמות בי"ע. ועי' שם כ ע"ג ד"ה בהאי ששם אדנ"י הוא בירידת המלכות דאצילות לבי"ע.

⁴⁰⁴ עי' זהר תרומה קעח ע"א ותיקו"ז לב ע"ב.

⁴⁰⁵ עי' לקמן אות ה'.

⁴⁰⁶ [להלן אריכות לשונו:] למשה כד אתחזי ליה בקדמיתא אקרי מלאך ליעקב לא אתחזי הכי אלא בדוגמא דכתיב ורחל באה דא דיוקנא דרחל אחרא דכתיב כה אמר יי' קול ברמה נשמע וגו', רחל מבכה על בניה, ורחל באה סתם עם הצאן דרגין דילה, אשר לאביה ודאי וכלהו אתמנן ואתפקדון בידהא, כי רועה היא, איהי מנהגא לון ואתפקדא עליהו.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

אמנו עקרת הבית (תהלים קיג ט), שהיא עיקרה של בית, וכמ"ש בבראשית רבה (פרשה ע"א סימן ב') וכן בפסיקתא דרב כהנא (פיסקא כ') ורחל עקרה רחל היתה עיקרה של בית, וכן נקראת רחל דלעילא עיקרא דביתא, וכמ"ש בפ' ויצא (דף קנד סע"א) דאיהי עיקרא דהאי עלמא עליה אתדבר, וע' עוד בפ' בשלח (דף נא ע"א) בארוכה, ופ' אחרי מות (דף עד סע"א) כי ע"י היחוד דהוי"ה באדנ"י ונכלל בה כל זוהר דלעילא, מאספקלריא המאירה⁴⁰⁷, שהוא אור כל האצילות כולו וכנ"ל, עי"ז היא מנהגת כל העולמות ביי"ע, וכמ"ש בפ' בלק הנז' עש"ה. ומשום שרחל אמנו היתה מרכבה אליה לכן נקרא כל בית ישראל על שמה, וכמ"ש בב"ר פ' ע"א הנז', תני ר' שמעון בן יוחאי לפי שכל הדברים תלוין ברחל (כמו שיתבאר למטה) לפיכך נקראו ישראל על שמה, רחל מבכה על בניה. ולא סוף דבר לשמה אלא לשם בנה, אולי יחנן ה' צב-אות שארית יוסף, ולא סוף דבר לשם בנה, אלא לשם בן בנה, שנאמר הבן יקיר לי אפרים. וכ"ז הוא משום שהיא דוגמא דרחל עלאה שהיא כנסת ישראל, ולכן היה כוונת יעקב אבינו ע"ה רק עליה, ובסיבתה לקח גם את לאה אמנו, וכן בלהה וזלפה, ונולדו כל הי"ב שבטים על ידה, וכן מושרשים כל הי"ב שבטים ברחל עלאה, שהיא המלכות דאצילות, בהו' תחתונות שבה, וכמ"ש בזוה"ק (משפטים קד ע"ב) כי ראובן שמעון לוי יהודה⁴⁰⁸ יששכר זבולון הם בחג"ת נ"ה, וכן שאר הו' שבטים, וכמו שיתבאר למטה, וכמ"ש הגר"א בספר"צ פ"א (י ע"ג) בד"ה מלך השמיני, וכן הם מושרשים עוד בהי"ב תחומין שבה, שהם הי"ב גבולי אלכסון דהו"ק שבה, וכמ"ש בפ' ויחי (דף רמא ע"א).

ויעקב הוא סוד ת"ת הכולל ו"ק דו"א, כי יעקב אבינו ע"ה היה מרכבה להו"ק, וכמ"ש האריז"ל (בפירוש לספר"צ בספר זוהר הרקיע קבא ע"ב), [וע' תיקון נוק' (פ"ב כלל י"ט), ובזוה"ק (אחרי מות סו ע"ב) ופ' ויצא (בסתרי תורה קמ"ז ע"ב) וכן שם (קנ"ז ב' בס"ת) ויבא יעקב דא תפארת קדישא]. והרי היה יעקב דוגמת ת"ת דו"א הכולל ו"ק, היוצאים מהבינה עלמא עלאה⁴⁰⁹, ושם הוא שורש לאה אמנו כמו שיתבאר למטה, וכן יצאו מלאה שית בנין שהם סוד הו"ק הכלולים בת"ת סוד יעקב, וכמ"ש בזוה"ק (ויצא קנג ע"ב). ובלהה וזלפה שרשם הוא באחוריים דרחל ולאה העליונים שבאצילות, וכמ"ש הרב (בשער הקליפות פרק ב') וע' בזוה"ק (ויצא קנד ע"א קנה ע"א) ולכן כשלקה את רחל ולאה לקח גם אותן, ונולד מהן הד' בני השפחות, והם מאחוריים דחסד גבורה נצח הוד, אך עכ"ז הנה נאמר עליהם (מלכים א' ז כה) וכל אחוריהם ביתה, וכמ"ש בפ' ויצא שם (מה ע"א) ושם, ונמשכו גם הם מהפנים שהוא מהד' פרקין תתאין דתריין רגליין וכמ"ש בפ' משפטים (דף קד ע"ב), ויוסף ובנימין הם מיסוד ועטרה דרחל, ואח"כ עלה יוסף ביסוד דו"א ובנימין עלה

תרגום: למשה, כאשר נראה אליו (השכינה) בתחילה נקרא מלאך, וליעקב לא התראה כך אלא כעין מה שנאמר "ורחל באה" - זהו צורה דרחל אחרת, שנאמר "כה אמר יי' קול ברמה נשמע וגו' רחל מבכה על בניה", "ורחל באה" - סתם. "עם הצאן" - המדריגות שלה. "אשר לאביה" - ודאי, וכולם נמנו והופקדו בידיה. "כי רועה היא" - היא מנהיגה אותם ומופקדת עליהם.

⁴⁰⁷ עי' תיקו"ז לד ע"א: תא חזי, יקו"ק אדנ"י איהו קודשא בריך הוא ושכינתיה בתריין שוקין יקו"ק לימינא אדנ"י לשמאלא ואינון אספקלריא המאירה ואספקלריא שאינה מאירה בצדיק תרוייהו חד יאקדונק".

תרגום: בא וראה, יקו"ק אדנ"י הוא הקב"ה ושכינתו בב' שוקיים: יקו"ק בימין, אדנ"י בשמאל, והם אספקלריא המאירה ואספקלריא שאינה מאירה בצדיק. כאשר שניהם כאחד, יאקדונק".

⁴⁰⁸ יהודה הוא בסוד מלכות ולכן נראה שזכרו כאן בטעות. אמנם עי' לקמן מח ע"ב ולפי דבריו שם יש משמעות שאכן יש להזכירו כאן.

⁴⁰⁹ עי' זוה"ק (פרשת ויצא קנח ע"א) שבינה נקראת עלמא עלאה.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ביסוד דרחל⁴¹⁰, ונטלו הם ב' היסודין, ומנשה ואפרים נטלו ב' העטרין, אפרים עמרה דז"א ומנשה עמרה דנוק, וכי יהודה הוא מלכות שבאחורי הת"ת, והוא היה מחובר עם לוי באחורי הת"ת דידה, וכמ"ש בפ' משפטים (קד רע"א) וע' בפ' ויצא (קנה ע"ב) ובהארת המוחין (פ"ט).

והרי לנו עכ"פ כי כל הי"ב שבטים הם מושרשים בהמלכות דאצילות שהיא שורש רחל, אשר על ידה ובסיבתה יצאו כל הי"ב שבטים כולן, ונקראו כל ישראל על שמה כנ"ל. וכן נקרא רחל עלאה בשם כנסת ישראל, שכל נשמת ישראל מושרשים בה, ויוצאים ממנה, ולכך נקראת ג"כ בשם אימא תתאה (תיקו"ז ג ע"ב), כי בינה נקרא אימא עלאה, משום שממנה יצא ז"א והנוק' שהם כלל האצילות. ומלכות שהיא הנוק' נקרא אימא תתאה, שהוא שורש כלל ישראל וממנה נעשו כל העולמות בי"ע, וכמ"ש בפ' בראשית (כב ע"א וכט ע"ב) ע"ש. וכן מתנהגים כל העולמות בי"ע על ידה, ע"י יהודה בז"א, שהוא היחוד דהוי"ה אדנ"י ונכלל בה עי"ז כל האצילות כולו ביחוד אור א"ס שבו, ונעשית עי"ז אדון כל הארץ, ואלה"י כל הארץ יקרא (וכמ"ש בפרשת בראשית נ ע"ב ופ' וירא צט ע"ב בסתרי תורה שם וכן שם ק' ע"ב ע"ש, ופ' משפטים קו ע"א ופ' תרומה קעא ע"ב ופ' תצוה קפו ע"א).

והרי נתבאר לנו כי המלכות דאצילות אשר בה ועל ידה נתגלה המאציל א"ס ית"ש להמציא את כל העולמות בי"ע, כי כל מציאותם וכן כל הנהגתם הנה הוא מא"ס ית"ש ע"י יחודו ונילויו בהמלכות דאצילות, ועל ידה הם מתנהגים תמיד. והיא השכינה הקדושה שהוא אור שכינתו ית"ש המתפשט ושוכן למטה תמיד, וכמ"ש בשמות רבה (פרשה ב' סימן ב') לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי, אע"פ שהוא חרב האלקים אינו זו משם, ולכך נקרא 'שכינה', משום שהיא שוכן למטה, וכמ"ש (שמות כה ח) ושכנתי בתוכם⁴¹¹, הנה היא נקראת בשם רחל והיא כנסת ישראל (כמ"ש בפ' ויקרא ה' ע"א ופ' בלק קצו ע"א ובכ"מ) כי היא שורש כל נשמת ישראל, וכל הי"ב שבטים הם מושרשים בה, ועל ידם מצא השכינה מקום ומעון לשכון למטה לעולם, והיא שורש רחל אשת יעקב אם ישראל.

מאחר ורחל מושרשת במלכות דאצילות, וכל הי"ב שבטים מושרשים בה שכן היא עיקרו של בית וכנ"ל. והנה לפ"ז יקשה, הרי בפועל רחל לא הולידה את רוב השבטים, וא"כ כיצד היתה לעיקרו של בית. והנה יש להקדים, דצ"ע, הרי בעליונים פרצופי רחל ולא אלא ב' חלקים של אותה הבחי'. א"כ, מ"ט בעולמינו הן נחלקו לב' נשים בפ"ע. והעניין, שהחיבור בין עליונים לתחתונים הוא מלכות דאצילות, והוא שורש המציאות דכל הנשמות, וכל שינוי שיש בין בני אדם אינו אלא מחמת שינוי שרשם במלכות דאצילות. אם כן רחל ולא אלא שהם גילוי של חלקים של קומת מלכות דאצילות, עכ"ז הם שתי חלקים בקומתה. ולכן יש מקום שתהיינה שני גופים שונים בעולם הזה.

[ג] וראינו כאן לבאר ענין אחד הנמשך לזה, כי הנה יש להבין כי הרי מאחר שרחל אשת יעקב היא היתה עקרת הבית, ושורשה הוא המלכות דאצילות כנסת ישראל אשר בה מושרשים כל הי"ב שבטים וכנו', והם תיקונהא, כי על ידם נתקשרה השכינה למטה, וכמ"ש בפ' ויצא (דף קנה ע"א) דכולהו תריסר שבטים תיקונא דעלמא תתאה נינהו [שהיא המלכות דאצילות, כי הבינה נקרא עלמא עלאה (זוה"ק פרשת ויצא קנח ע"א), משום שממנה יצא האצילות. והמלכות נקראה עלמא תתאה, משום שממנה ועל ידה נעשה כל העולמות בי"ע. וכל הי"ב שבטים הם תיקונהא, כי על ידם מצא השכינה מקום ומעון לשכון למטה וכנ"ל. ולכן] כיון דאיתליד בנימין מיתת רחל ונטלא דוכתא האי עלמא תתאה לאתתקנא

⁴¹⁰ עי' כל זה בבהגר"א על ספד"צ י ע"ג ד"ה וענין אפרים.

⁴¹¹ עי' בהגר"א על תיקו"ז קו ע"ג בשם זהר תרומה קמו ע"א.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בהו, ועל דא לא אתיליד בנימין אלא בארעא קדישא, הה"ד ואני בבאי מפרן מתה עלי רחל (מה ע"ב) בארץ כנען בדרך, ותמן מיתת רחל ונטלא דוכתא האי עלמא תתאה לאתישבא בביתא שלימתא, וכל זמנא דרחל קיימא עלמא תתאה לא אתתקנא בהו, מיתת רחל נטלא ביתא בשלימו, ואי תימא לאה אמאי לא מיתת בההוא זמנא אלא בגין דביתא בעלמא תתאה איהו וכלא מנה הו לאתתקנא ולא מעלמא עלאה [שהיא בינה שורש לאה] ובגין כך לא מיתת בההיא שעתא⁴¹², וכמו שיתבאר עומק הדברים דמיתת רחל תיכף אחר שנולדו כל הי"ב שבטים לקמן, עוד שם (קנח ע"ב) כיון דאתיליד בנימין אתקשרת שכינתא בכלהו שבטין, ונטלא ביתא בכלהו, ויעקב הוה ידע ברוא דחכמתא, דכד ישתלימו תריסר שבטין דשכינתא תתקשט ותתקשר בהו ורחל תמות ואיהי נטלא ביתא⁴¹³ כו' כו', ע"ש כל הענין, וכן שם (קנט ע"ב) שכינתא לעילא כו' שכינתא לתתא בתריסר שבטין קדישין כו'⁴¹⁴, וע"ש עוד (קסה ע"א ע"ב) בסתרי תורה, והרי לנו מכ"ז דכל הי"ב שבטים הם שייכים כולם ברחל, כי היא היתה מרכבה להשכינה הקדושה, המלכות דאצילות, אשר כל הי"ב שבטים מושרשים בה ונמשכו ממנה. וא"כ הרי יפלא מאד כי לפי זה היה צריך שייצאו כל הי"ב שבטים כולם רק מרחל לבד, והרי לבסוף לא נולדו ממנה עצמה אלא רק ב' שבטים. וגם למה היה צריך יעקב אבינו ע"ה לישא את לאה כלל, וכן בלהה וזלפה, כי הרי כל עלמא תתאה שהוא המלכות דאצילות, השכינה הקדושה, כנסת ישראל, הוה רק רחל מרכבה אליה. ועוד כי הרי לאה הנה הוא שרשה מהארת המלכות דבינה היוצאת מאחוריו סוד קשר של תפילין של ראש, כמבואר בשער לאה ורחל (פרק ב) וכנודע, והבינה היא האימא עלאה דהו"ן, והיא האימא הן ליעקב והן לרחל, וכמ"ש (שם קנד ע"ב) וירא ה' כי שנואה לאה מהכא דסני בר נש עריין דאימא כו'⁴¹⁵ וכנודע כ"ז, וע"ש עוד (קנג ע"ב) שמבואר שם כי לאה היא סוד יובלא, ורחל סוד שמיטה, שהם בינה ומלכות, והם אימא ובתה כנודע, וא"כ הרי איך נעשו כאן בעוה"ז לשתי אחיות.

⁴¹² תרגום: כל הי"ב שבטים הם תיקון של עולם התחתון, וכיון שנולד בנימין מתה רחל והעולם התחתון לקח את מקומה להיות נתקנת בו, ועל כן לא נולד בנימין אלא בארץ הקודש וזה שנאמר "ואני בבאי מפרן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך", ושם מתה רחל ולקח מקומה, עולם זה התחתון, ע"מ לשבת בבית שלם. וכל זמן שרחל קיימת, העולם התחתון לא נתקן, מתה רחל - לקח את הבית בשלימות. ואם תאמר, לאה מדוע לא מתה באותו הזמן, אלא בגלל ש"בית" הוא בעולם התחתון והכל ממנה היו ליתקן ולא מהעולם העליון, ולכן לא מתה באותו זמן.

⁴¹³ תרגום: כיון שנולד בנימין התקשרה השכינה בכל השבטים ולקח בית כולם, ויעקב ידע בסוד החכמה שכאשר ישלמו י"ב שבטים, השכינה תתקשט ותתקשר בהם, ורחל תמות, והיא תקח את הבית.

⁴¹⁴ להלן לשונו באורך: ותא חזי שכינתא לתתא ושכינתא לעילא, שכינתא לעילא בתריסר תחומי רתיכין קדישין, ותריסר חיוון עלאין, שכינתא לתתא בתריסר שבטין קדישין, וכדין אתכלילת שכינתא לעילא ותתא, וכלא בחד זמנא כחדא, ואף על גב דבזמנא דישראל בגלותא, לתתא לא אתתקנת, לעילא הכי נמי לא אתתקנת, בגין דלתתא לא אתתקנת, ודא הוא בגלותא עמהון דישראל, דאיהי בגלותא עמהון.

תרגום: בא וראה, יש שכינה של מטה, ושכינה של מעלה, ושכינה של מעלה ב"ב התחומים של המרכבות הקדושות, וי"ב חיות עליונות. שכינה של מטה ב"ב שבטים קדושים, ולכן נכללת שכינה של מעלה בשל מטה, וכולם כאחד בפעם אחת, ואפילו בזמן שישראל בגלות, (שכינה של) מטה לא נתקנה (וממילא) של מעלה גם כן לא נתקנה, ובגלל (ששכינה) של מטה לא נתקנה היא בגלות עם ישראל שהיא בגלות עמהם.

⁴¹⁵ וירא יהוה כי שנואה לאה, מהכא דסאני בר נש עריין דאמיה (ואחתיה), ויתיחד בר נש עם אמיה בכל אתר ולא יתחשש.

תרגום: וירא ה' כי שנואה לאה, מכאן שאדם שונא ערות אמו, (ומותר) לאדם להתייחד עם אמו בכל מקום ולא יחשוש.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

אך העניין בכ"ז הוא כי האמת והעיקר הוא כי כל העניין דיעקב וישראל ורחל ולאה הם כולם רק בהמלכות דאצילות, הנקרא רחל שהיא השכינה הקדושה, והם כולם רק מפרטי האורות והפרצופים אשר בה גופה. וכן כל האבות כולם, ומשה רב"ה, וכל הנשמות כולם אשר מעולם ועד עולם הם כולם רק בה⁴¹⁶, כי היא העלמא תתאה, שמציאות כל העולמות בי"ע וכל עניניהם וכל תהלכותיהם אשר הן בעצם והן במקרה הם כולם רק בה, וממנה יצא ונעשה הכל, כי אמת מלכנו ואפס זולתו, שכל מה שנעשה בהעולמות בי"ע מעולם ועד עולם, הוא הכל מהגילוי והיחוד דאור א"ס בהמלכות דאצילות, והוא המלך ה' צבאות. וע' רמב"ן בפ' ויגש, בפסוק (בראשית מו א) ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק ע"ש. והכלל הוא כי אין שום ענין בכל העולמות בי"ע זולת המלכות דאצילות, שהוא השכינה הקדושה, כי היא כלל כל האצילות, שהוא כלל כל גילויי ית"ש אשר למעלה למעלה, ובוה היא מנהגת את כל העולמות בי"ע אשר למטה. והוא היחוד דהוי"ה אדנ"י וכנ"ל, והמלכות שהיא מלכות שמים, מלכותו יתברך, הנה בה נעשה הכל, וזולתה אין דבר. וכן היא השער לה⁴¹⁷, אשר אי אפשר לכנוס זולתה בשום תפילה ועבודה, אלא דוקא (ומה ע"ג) רק ע"י קבלת עול מלכות שמים, וכמו שהאריכו בזה ברע"מ (פנחס רנו ע"ב) ובתיקונים (תיקון י"ט דף ט"ל ע"ב) ובתו"ח (לב ע"ב) ובכמה מקומות, וכ"מ בזו"ח. וכן על זה ביקש משרבע"ה ואמר (שמות לד ט) ילך נא אדני בקרבנו, ותרנום אונקלוס, תהך כען שכינתא דה' ביננא, וניתן לו בקשתו וכמ"ש ברכות (ז ע"א), והיא שוכן בקרב ישראל ממש וכמ"ש הגר"א בתיקונים (תיקון ל"ח פז ע"ג ד"ה ולקבל נעימו) כי כל קשוי ומעשה ישראל וכל עניניהם הכל בה כו', (ושם ע"ד בד"ה מה) דכל התיקונים בדין הכל אליה דאנן איברים דילה⁴¹⁸, (ושם נ' ע"ב בד"ה וכד) דהיא מתפשטת בכל א' וא' מישראל, וז"ש (שמות כה ח) ושכנתי בתוכם, ר"ל בתוך בני ישראל⁴¹⁹, והיא כנסת ישראל. והרי לנו עכ"פ כי שורש המציאות דכל הנשמות כולן הם מתגלים ונעשים רק בה, ומה שנודע שאברהם ויצחק הם בחו"ג דז"א, ויעקב וישראל בת"ת דז"א, שהוא עיקר הז"א עצמו, אלא שיעקב הוא בסוד הקטנות וישראל בסוד הגדלות, וכמ"ש בשער הפסוקים בפסוק (בראשית לב כח) לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, ומשה רבינו ע"ה הוא בסוד הדעת, פנימיות הת"ת⁴²⁰, הנה כ"ז הוא רק בבחי' שורש שרשם הנעלם, והעיקר הוא כי כ"ז הוא ג"כ רק בבחי' הז"א שבהמלכות, כי המלכות עצמה הנה יש בה כל הבחי' כולם, כי כמו שהוא בכללות האצילות כן הוא בכל פרצוף בפנ"ע, וישנם בהמלכות גופה בחי' עתיק א"א או"א זו"ן, הנמשכים בה מעתיק א"א או"א זו"ן הכלליים, וכן ישנם בה כל

⁴¹⁶ הגהה מכ"י המחבר: וכמ"ש הגר"א תז"ח ל"ח ג' ד"ה בשעתא, [וז"ל והענין שכל הנשמות נבראו בששת ימי בראשית שעליהן נאמר אין כל חדש תחת השמש והן בו"ק שהן ששת ימים ששת אלפים שנה שכל ספירה אלף שנה כידוע וכל זה הוא בשכינה שהיא פרט שבה כל ספירה סליק לאלף שנה שכל שנה הוא משס"ה ימים שבה הוא שס"ה וכל יום ל"ב ביום ובליה שבה י"ב מזלות כמ"ל וכל הפרטים שבכל ששת אלפים שנה הכל בה שהיא הזמן לכל דבר כמ"ל וכל הנשמות ופרטיה בו"ק שמשם הם כמ"ל ו' דאתי בגלגולא וכמ"ש בתיקונים דור הולך ודור בא הכל מסט' דו"ק שבו ששים רבוא נשמות בכל דור עד סוף כל הדורות שהן בפרטים שבו וכל אחד יש לו שעה ידועה נגדו בשכינה שכל הפרטים של ז"ק נגדן בשכינה שהיא כוללת הכל כידוע וכל הפרטים שבה הוא הכל זמנים של הששת אלפים שנה כל שעה ושעה והנפשות ממנה שהיא בת זוג לרוח של ו"ק, ע"כ].

⁴¹⁷ עי' תיקו"ז ריש תיקון א'.

⁴¹⁸ הגהה מכ"י המחבר: עי' זוה"ק ח"ג קצט ריש ע"ב [וז"ל, מאן כליה, אלן ישראל דאינון כלים דהאי כלה].

⁴¹⁹ עי' בהגר"א על תיקו"ז קו ע"ג בשם זהר תרומה קמו ע"א.

⁴²⁰ עי' תיקו"ז כט ע"א.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

פרצופיהם בפרטיות, שהם ישסו"ת ישראל יעקב לאה ורחל וכל הבחי, ומהם הוא כל הנשמות כולם אשר מעולם ועד עולם. ונשמת האבות שהם מחג"ת דו"א, ומרבע"ה שהיא מהדעת הפנימית שבו"א, הוא הכל מהז"א שבהמלכות, כי כל הנשמות כולם הם ממנה, אלא שכל א' הוא משורש מיוחד שבה. והנה הנשמות שבכל דור הם כולם משורש כללי אחת הנתגלה בהמלכות ע"י שפעת אור שמקבלת מלמעלה, אלא שבפרטות הם מתחלקים, כי נמשך כל א' משורש מיוחד בפנ"ע שבה, וכגון זה מיעקב שבה, וזה מישראל שבה, זה מרחל שבה, וזה מלאה שבה, זה מחסד וזה מגבורה, וכן בפרטי פרטות. ולכן אין בני אדם דומין זה לזה, וכל א' הוא בתכונה בפנ"ע, אמנם השלמת וגמר כולם הוא במקום אחד, שהוא בהיסוד שבה, ושם נשלמו כולם. וכן אח"כ הם יוצאים כולם ממקום אחד שהוא מהמלכות שבה.

וכן הוא עד"י עוד שכל הנשמות אשר בכל דור הקודם, הרי הם האבות לכל הנשמות אשר בכל דור הבא, כי הם שורשם, כי בהגיע עת דמציאות הנשמות שבכל דור, הנה מתגלה בה מציאות שורש כללי אחד לכל אותן הנשמות כולן ע"י שפעת אור שמקבלת מלמעלה, והנה הוא מתגלה ויוצא ונמשך מהמציאות דשורש הכללי שבהדור הקודם אשר בה, ולכן הוה כל דור הקודם האבות להדור הבא, כי כל דור הוא משורש כללי אחת הנמשך מהשורש הכללי שבהדור הקודם. והרי הוה כל דור בבחי אחים זה לזה, כי הם משורש כללי אחת שבהדור הקודם שהם האבות, וכן נשלמים ויוצאים כולם ממקום אחד שהוא היסוד ומלכות, אלא שעכ"ז הנה נמשך כל א' ממקום פרטי מיוחד אשר בפרצוף המלכות הכללי, זה מחסד וזה מגבורה, זה מרחל וזה מלאה, זה מיעקב וזה מישראל וכנז'. כי אותן הפרטים כולם הם בכל דור {מה ע"ד} ודור, ולכך אין בני אדם דומין זה לזה וכנ"ל.

ואחר כ"ז הרי ניחא לנו מה שהערנו לעיל בענין לאה ורחל איך שהם שתי אחיות, מאחר שלאה הרי היא מהבינה אימא, כי הרי גם לאה היא באמת ג"כ רק מהמלכות הכללי, ויצאה עם רחל בדור אחד וממקום אחד, א"כ הרי ודאי שהם אחיות זו לזו אלא ששורש לאה הוא מהבינה שבה, ושורש רחל הוא מהמלכות שבה, אבל שניהם הם מפרצוף כללי אחת ויצאו בדור אחד וממקום אחד והרי הם אחיות בודאי.

והנה רחל שהיא מהמלכות שבה הנה אין הכוונה על בחי העטרה שהוא ספי המלכות הפרטי היותר אחרונה שבה, אשר שם הוא שורש מנשה בן יוסף כנ"ל אות ב', אלא הכוונה הוא שהיא פרצוף המלכות העומדת בנה"י שבה, אשר מהטבור ולמטה שבה וכנ"ל, שישנם בהמלכות הכללי דאצילות כל הפרצופים, והיה שורש רחל אמנו פרצוף המלכות הפרטי שבהמלכות הכללי, ואותו פרצוף המלכות הפרטי הוא נקרא בשם רחל הקמנה (עי' ע"ח אנ"כ פרק ט'), ועליה נאמר (בראשית כ"ט טז) ושם הקמנה רחל. אך פרצוף המלכות הכללי היא נקרא ג"כ בשם רחל, והוא רחל הכללי, רחל הגדולה, והיא הה' אחרונה דהוי"ה הכללי שבאצילות, שם אדנ"י הכללי הנ"ל אות א'. ועומד עיקרה באצילות תמיד, וכמו שיסודו (תפילת עלינו לשבח) ושכינת עוון בגבהי מרומים, אך רחל הפרטי הנה היא מתפשטת למטה ג"כ, ועליה אמרו (שמות רבה פ"ה פ"ב) לעולם לא זזה שכינה מכותל מערבי, והיא השורש דכל הי"ב שבטים הנ"ל אות ב', והוא מה שאמרו בזוה"ק (ויצא קנט ע"ב) שכינתא לתתא ושכינתא לעילא⁴²¹ ע"ש, ושניהם הם אחד, כי הרי רחל הקמנה היא ג"כ רק ממנה עצמה פרצוף פרטי אחד מפרטי הפרצופים שבה וכנז'. אך אותה רחל הקמנה שורש דהי"ב שבטים, הוא אשר מתפשטת למטה ג"כ, ובישראל עצמן, (שמות כה ח)

⁴²¹ כנזכר לעיל הערה 414.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ושכנתי בתוכם כנ"ל. משא"כ שאר כל הפרצופים העליונים שבה, הם לעולם למעלה, וזהו שאמרו שכינתה לעילא שכינתא לתתא ועיקרה הוא לעילא וכנ"ל.

והרי נתבאר לנו עכ"פ מה שנוגע לעניינינו, כי רחל ולאה נשי יעקב הם באמת שתי אחיות גם משרשן, והגם ששורש לאה היא מהבינה אימא עלאה, אך זהו רק בבחי' שורש השרשים הנעלם לבד, אבל גילוי מציאותה הוא ג"כ רק בהמלכות הכללי דאצילות, כי שורש כל הנשמות נתגלו ונמצאו רק בה. ולאה הוא מהבינה שבה, ורחל הוא מהרחל הפרטי שבה, והרי הם שניהם מהמלכות הכללי, רחל הכללי, ויצאו בדור אחד. וכן היה יציאתם ממקום אחד, שהוא מהיסוד ומלכות שבה, והוא עצמו היסוד ומלכות שברחל הפרטי, כי משם יוצאים כל הנשמות. וא"כ הרי הם שני אחיות בודאי, אמנם שורש כל הי"ב שבטים הם מושרשים כולם ברחל הפרטי, כי שם נתגלה מציאותם וכמו שיתבאר עוד למטה.

דווקא רחל היא שנקראת "עיקרו של הבית" ולא לאה, מג' טעמים: א) לאה אינה באה אלא מהארת הבינה, אבל רחל יוצאת מכל ספי' המלכות כולה כך שהיא פרצוף גמור. ב) שורש נשמת לאה הוא מהיסוד והמלכות דפרצוף רחל הפרטי, הרי הוא מחצב הנשמות. ג) לאה היא מבינה והג"ר הרי נסתרות הן, ואין עיקר הגילוי אלא בנ"ת ושם שורה רחל.

והנה יעקב היה צריך לשאת את לאה ג"כ וממנה נולדו עיקר השבטים, אמנם את רחל ובניה אהב יותר. טעם הדבר, שכן השי"ת יסד בשורש רחל ב' בחי', הא' נגלה והשני נסתר, והם פנימיות וחיצוניות. מצד חיצוניותה היא יורדת יותר מכל הבחי', ומצד פנימיותה היא עולה למעלה יותר מכל הבחינות. אמנם פנימיותה נתעלמה מאיתנו מכח חטא דעץ הדעת ולא תתגלה עד ביאת משיח. כך, שכמעט ואינה ניכרת כלל. והנה בירידתה גילויה תלוי במעשי התחתונים, והיא מתגלית בה' אחרונה שמתגלה בשם אדני"י וכדאמרן. אבל בעלייתה היא מתגלית בה' תחתונה המתאחדת בה' עליונה. והנה אליבא דאמת צריכים היו לאה ורחל להיות צורת אדם א', ולא נתחלקו אלא מכח החטא דעץ הדעת. והנה עיקר הפגם היה בבחינת רחל, שכן היא מתפשטת למטה, לכן עיקר הפגם של מעשה התחתונים הוא דווקא בה. ממילא יש חסרון ביחוד העליון. לכן תשוקת יעקב היא רק אליה, שכן בבחינתה דווקא הוא שתלוי כל התיקון, שכן דווקא היא זו שמתפשטת למטה ומנהגת כל העולמות ביי"ע. אמנם כאשר יעקב ראה שמשמיה נגזר שעליו לשאת גם את לאה עכ"פ, הביץ למפרע שכאן בעולם נחלקה בחי' הנוק' לב' ומחוסרת תיקון, לכן השתדל כל ימיו לתקן את בחינת רחל כי בה תלוי כל התיקון.

[ד] והנה מה שנקראת רחל עקרת הבית, עיקרה של בית וכנ"ל, הוא משום כי לאה היא רק מהארת הבינה לבד היוצאת מאחורי הראש בסוד קשר של תפילין, אבל רחל היא מכל ספי' המלכות כולה, שהיא פרצוף גמור כנ"ל. ועוד משום שגם יציאת נשמת לאה היה ג"כ מהיסוד ומלכות דפרצוף רחל הפרטי, כי משם הוא יציאת כל הנשמות וכנ"ל, ועי"ז הרי נשארה היא (מו ע"א) כלולה ברחל ג"כ. וגם יש טעם עוד, כי משום שלאה היא מהבינה שהיא מהג"ר, וכל הג"ר הם נסתרות, וכמ"ש אליהו זל"ט (הק' תיקון"ז יט ע"א), ועיקר הגילוי הוא רק בהז"ת שהם הזו"ן, והם בסוד (שמות ג טו) זה שמי וזה זכרי, שגם הז"א נתגלה רק ע"י המלכות, וכן נקרא לאה בזוה"ק בשם עלמא דאתכסיא, משום שהיא מהבינה שהיא מהג"ר שהם נסתרות, אבל רחל נקרא בזוה"ק בשם עלמא דאתגלייא, וכמ"ש בפ' ויצא (דף קנב ע"א) ובכ"מ, משום שעיקר גילוי ית"ש למטה הוא על ידה, ומשום כ"ז הנה נקרא רחל עקרת הבית עיקרא דביתא וכנ"ל.

אמנם מה שהיה צריך יעקב אבינו ע"ה לישא באמת את לאה ג"כ, וכן מה שנולדו עיקר השבטים רק ממנה, ומרחל לא נולדו רק ב' שבטים לבד, הגם שהיא עיקרא דביתא, וכל הי"ב שבטים הם מושרשים בשורשה העליון שהוא רחל הפרטי וכנ"ל, וכמו שהערנו בזה לעיל. וכן הרי ראינו באמת כי היה תשוקת יעקב אבינו ע"ה על רחל הרבה מאד, עד שגם אחר מיתתה היסב ממתו באהל בלהה שפחתה, ולא באהל לאה, שהיא מהד' אמהות ושוכבת בחיקו לעולם במערת המכפלה. וכן אהבתו ליוסף ובנימין היה יותר מכל השבטים, וכמ"ש (בראשית לז ג) ביוסף וישראל אהב את יוסף מכל בניו, וכן בבנימין כתיב

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

(בראשית מד כ) ואביו אהבו ונפשו קשורה בנפשו, והרי אהב אותם גם מלוי ויהודה, אשר הם נטלו כתר כהונה ומלכות. וכן משה רבינו ע"ה שהוא שורש כל התורה הרי הוא מלוי, ויעקב אבינו ע"ה הרי הכל היה גלוי וידוע לפניו, וכמו שאמר (בראשית מז יט) ידעתי בני ידעתי, וכן כתיב (בראשית מט כח) איש אשר כברכתו ברך אותם, וכמ"ש רש"י ז"ל שם. ועכ"ז הנה אהב את יוסף ובנימין יותר מכולם, ומסר נפשו רק על רחל, הגם שלא היה ממדרגה יותר גבוהה, שהרי היא מהג"ר, אבל רחל הרי היא רק בנה"י, וכידוע בסוד הכתוב (בראשית כט ב) והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים עליה, וכמ"ש בסתרי תורה ויצא (קנא ע"ב).

אך העניין בכ"ז הוא כי הנה שורש רחל, שהיא רחל הקטנה שבאצילות, הנה יסד בה המאציל ית"ש ב' בחי', אחד נגלה ואחד נסתר, והם ג"כ בחי' החיצונית והפנימית שבה. ובהחיצונית שהוא הנגלה שבה, הנה היא למטה מהכל, והיא מתפשטת בהארתה ויורדת מטה מטה רח"ל, עד שאין למטה הימנה, אבל בבחי' הפנימית, שהוא הנעלם שבה, היא סלקת ועולה מעלה מעלה עד שאין למעלה הימנה בכל אצילות כולו, כי שם הוא גילוי ית"ש בכוונתו ורצונו בכל בריאת עולמו, שהוא למלוך על כל המעשים, כי היא ראשית לנבראים, שממנה נברא הכל, וכדי לגלות כבוד מלכותו יתברך למטה, וכמ"ש בהקדמת תיקונים (יב סע"ב) שכינתא תתאה דאיהי ראשית לנבראים כו' ובגינה אתמר מגיד מראשית אחרית, כי היא סוף הכל המתגלה ונמשך מראשית הכל, וסלקת ועולה עד המלכות דא"ס, שהיא גילויה, וכנ"ל אות א'.

אמנם הוא כי הנה מעת החטא דעין הדעת עד זמן התחלת התיקון שהוא ביאת משיח צדקינו, הנה נתעלם פנימיותה למטה הרבה מאוד, עד שכמעט שאינה ניכרת כלל, וכן גם למעלה באצילות נתעלם ג"כ, ותלה ותולה גילויה שם לפי מעשה התחתונים, וכשמתגלית באור פנימיותה הנה נראה (מו ע"ב) יהודה למעלה, והוא לפי ערך הגילוי. כי כשמתגדל הגילוי נראה יהודה יותר למעלה, וכשמתמעט נתעלם, והוא לפי ערך הגילוי דאור הפנימי שבה, עד שלפעמים אינו ניכר בה פנימיותה כלל, והיא למטה מכולם, ובבחי' פרצוף בפנ"ע, והוא הרחל הקטנה, שאמרנו כי ע"י שנתעלם פנימיותה, הנה היא נראה לפרצוף בפנ"ע בהמלכות גופה, ולמטה מכולם. והנה מציאותה העיקרית הרי היא ה' אחרונה דהוי"ה, והיא מתפשט ומתגלה בשם אדנ"י⁴²², ור"ל מהשם הוי"ה הכללי שבהמלכות דאצילות, כי כבר אמרנו שבהמלכות גופה יש בה כל הפרצופים כולם, והרי היא כולל הוי"ה שלימה, ורחל הקטנה דענינינו הוא ה' אחרונה שבה, המתגלה בשם אדנ"י, והנה היא יוצאת מהה' ראשונה שבה שהיא בינה אימא עלאה⁴²³, וכשמתראה ביחודה למעלה, הנה מתיחדת הה' תתאה בהה' עלאה, שהוא מלכות בבינה, רחל בלאה, ובסוד ותלכנה שתיהם (רות א יט) וכמ"ש בתיקונים (תיקון ס"ט קלג ע"א) דבקדמיתא ותלכנה שתיהן ה' ה', ובתר דאסתלק ה' עלאה אשתארת ה' תתאה בתראה (ר"ל רחל הקטנה וז"ש תתאה בתראה), יחידה איכה ישבה בדד⁴²⁴ ע"ש, וכן שם בתיקון ל"א (פד ע"א) ותלכנה שתיהם בשכינתא עלאה ותתאה, וכן שם בהקדמת תיקונים (י"א סע"א) דתרי ההי"ן כחדא אינון אחיות.

⁴²² עי' לעיל הערה 403.

⁴²³ ולכן הם נרמזו באותה האות. ועי' ע"ח שער התיקון פרק ג' במ"ק.

⁴²⁴ תרגום: שבתחילה ותלכנה שתיהם ה' ה' ואחר שנסתלק ה' עליון נשאר ה' תחתון לבד איכה ישבה בדד.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

והרי לנו עכ"פ כי כשמתגלה אור היחוד הנה מתייחדים הב' ההי"ן זב"ז, ונעשים בינה ומלכות לאה ורחל לחד, וכן מתייחדים אבא וז"א, האותיות י' ו' לחד, ומתייחדים י' ו' עם ה' ה' ונעשים כולם אחד, וכן אמר הארז"ל (בשער הכללים פ' י"ג) כי לאה ורחל נכללים לפעמים לחד, ונכללת לאה ברחל, כי רחל היא העיקר, שבה הוא הגילוי העיקרי כנ"ל. והוא ג"כ ע"פ מ"ש הרב במבוא שערים (שער ו' ח"א פ"ד) כי שורש לאה הוא בדעת ושורש רחל הוא בת"ת, ולכן נכללת לאה ברחל, כי דעת הוא מלגאו ות"ת מלבר (תיקו"ז כט ע"ב) שהדעת הוא הפנימית דת"ת, וע' עוד במוחין דצלם (פרק ד) כי כל לאה הוא בחי' בתר דרחל⁴²⁵.

והרי לנו מכ"ז כי בשרשם שלמעלה הוה פנימיותם אחד, וכן היה ראוי שיהיו למטה ג"כ, רחל ולאה למציאות אחת, והיה צריך שתוכלל לאה ברחל, ולהיות למציאות אדם אחד, ומה שנחלקו לשנים הנה הוא רק מסיבת החטא דעי' הדעת, וחסר עי"ז תיקון הרבה גם באצילות, וכמ"ש בתנחומא (ס"פ תצא) וכן בפס"ר (פיסקא י"ב) שאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שנעקר זרעו של עמלק ויתבטל הרע מכל וכל. והרי חסר עתה היחוד הראוי באצילות ג"כ, ועומדים שם לאה ורחל בבחי' ב' פרצופים, וכן נחלקו למטה לשנים. וכ"ז הוא מחמת חסרון דהתיקון. והנה עיקר החסרון הוא ברחל הקטנה שכינתא תתאה, כי משום שהיא מתפשט למטה ג"כ, לכן מגיע עיקר פגם מעשה התחתונים רק אליה, אלא שממילא מגיע החסרון בהיחוד למעלה ג"כ. וכמו שאמרו בפרשת ויצא (קנט ע"ב) כי כאשר לא אתתקנת שכינתא לתתא לעילא נמי לא אתתקנת, ולכן הנה נצרך עיקר התיקון רק בה שהוא בשכינתא דלתתא שהיא שורש רחל אם ישראל.

והרי לנו מכ"ז כי באם שהיה העולם על תיקונה, והיה מאיר ומתגלה אור הפנימי דפרצוף רחל למעלה, לא היתה רחל הקטנה בבחי' פרצוף בפנ"ע כלל, כי היתה מתעלה ונמשכת עד למעלה, והיה היא ולאה (מו ע"ג) לפרצוף אחד, שהיתה לאה כלולה ברחל, וכן היו שניהם למטה לגוף אחד ג"כ שהוא רחל לבד, וממנה היה יוצאים כל הי"ב שבטים כולן. ולכן היה תשוקת יעקב אבינו ע"ה רק עליה, כי בה תלוי כל התיקון כולו, כי היא המתפשטת למטה ומנהגת את כל העולמות בי"ע כנ"ל. ובאם שהיה כך היה מתתקן העולם מאז ולהלאה בכל הראוי, ולכן לא רצה מתחילה רק את רחל לבד, אך כשראה שניתן לו גם את לאה וילדה לו בנים, הבין כי נתפרדה החבילה, ולא הגיע עדיין העולם לתיקונה כלל. כי עדיין לא אתתקנת שכינתא תתאה שורש רחל למעלה להתגלה בה אור היחוד, ונפרדו לאה ורחל לשנים, ולכן היה מוכרח ליקח את שניהם, כדי שיתייחדו שניהם בת"ת עכ"פ, ומשום ששרשם הם אחד כנוז, והנה היה מיצר על זה מאד, והיה מתעסק כל ימיו לתקן את פרצוף רחל למעלה, כי בה תלוי כל התיקון כנוז, ולכן היה תשוקתו תמיד רק עליה ועל בניה וכמו שיתבאר עוד למטה.

אות ה'

ברחל העליונה כלולים כל הפרצופים, וממילא יש בה את כל האור דשם הוי"ה שכן היא כלולה מכל העליונים, ואם היו עולמות בי"ע כתיקון הרי שהיו כולם דבוקים ומיוחדים בכל חלקי פרצופה: עולם הבריאה הוא מאור הג"ר שבה, והיצירה מאור ז"א שבה, והעשיה מאור נוק' שבה. ואכן כך היה במעשה בראשית עד לחטא עץ הדעת, שאם היה צודק שנתקן החטא, אז ממילא כל הד' אמהות היו כלולים בה. בחטא עץ הדעת ירדו כל העולמות בי"ע ופרצוף רחל כאחד. הגם שרחל היא מעצם האצילות ואין פגם מגיע לשם, זהו רק לעניין מה שאין מגיע לשם אחיזת הסט"א, אבל בבחינת גילוי שבבי"ע פגם דמעשה בני אדם גורע מאורם הרבה מאד וכמו כן גורם הדבר מיעוט גדול באור העליון לענין גילוי דאור א"ס אשר שם.

⁴²⁵ לכן רחל הינה עיקר הפרצוף ואילו לאה אינה נחשבת כלל.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

[ה] ונבאר הענין ביתר ביאור, כי הרי אמרנו ונודע הוא שהמלכות הכללית דאצילות שהיא רחל הכללית, הנה היא האות ה' האחרונה דהשם הוי"ה הכללית דאצילות. ולצורך המציאות דהעולמות ביי"ע, הנה נתגלה בה בהגילוי דשם אדני"י וכנ"ל אות א', והנה היא כולה פרצוף אחת הכלולה מכל הפרצופים העליונים כולם, א"א או"א זו"ן, ויש בה גופה ג"כ כל אור דהשם הוי"ה כולו, שהיא כלולה מכל העליונים, ונצטמצם ונתגלה בה השורשים דכל העולמות ביי"ע, והוא בהגילוי דשם אדני"י שבה. ואם היו העולמות ביי"ע כתיקונן, היו כולם דבוקים ומיוחדים בכל פרצופה כולה, כי עולם הבריאה הוא מאור הג"ר שבה, והיצירה מאור הז"א שבה, והעשיה מהנוקבא שבה, והיו כולם מיוחדים זב"ז, וכולם בה, והיה ה' למלך על כל הארץ (זכריה יד ט), כי מלכות הכללית, שהיא מלכות שמים, מלכות דז"א הכללית, שהוא אצילות הכללית, היה מאיר ומתגלה בכל העולמות ביי"ע, והיה נשגב ה' לבדו (תהלים קמח יג), גם עד סוף העשיה כולה.

וכי"ז היה בכל מעשה בראשית עד החטא דעץ הדעת, והנה היה בריאת העולמות כולם בהאמות ד' נ' מאדני"י, שהם כללות הנ"ד צרופי הוי"ות מהע"ב צרופים היוצאים מהשם ע"ב דאצילות המרומז באות י' דאדני"י⁴²⁶. כי הי"ח צרופים הראשונים הם באצילות, והוא סוד מאמרם ז"ל (עבו"ז ג' ע"ב) שהקב"ה רוכב על כרוב קל שלו ושט ביי"ח אלפים עולמות בכל לילה, כי בריאת העולמות ביי"ע היה בהי"ב שעות שבכל יום (כמ"ש בב"ר פ' י"ד סי' י"ד) והם ע"ב שעות דששת ימי בראשית, כי הם משם ע"ב, וכמ"ש (תהלים פט ג) עולם חסד יבנה, וכמ"ש רבינו בחיי פ' תצוה בפסוק (שמות כח טו) ועשית חושן משפט. וכן מחדש הקב"ה בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית ג"כ ביי"ב שעות היום, וכי"ז הוא בעולמות ביי"ע, שהם נבראו ונוצרו ונעשו מהנ"ד צירופים, כל עולם מיי"ח צירופים, והם נ"ד צירופים הפועלים ביום. אך בלילה הוא מתייחד באצילות, שהוא בהי"ח צירופים הראשונים, והם הי"ח אלפים עולמות אשר שט בהם על כרוב קל, שהוא סוד המלכות, כי הזו"ן הם סוד הכרובים, וכמ"ש ברע"מ (פנחס רנ"ה ע"ב), והמלכות היא כרוב קל, ובסוד דעתן של נשים קלה (שבת לג ע"ב) כמ"ש בזה"ק (שלה ק"ע ע"א⁴²⁷) וע"ש (קס"ב ע"א⁴²⁸), ובדברי הגר"א שם⁴²⁹.

וכן אלו הי"ח אלפים עולמות הם מסוד (מו ע"ד) הי"ח משחתין שבהוי"ה דעינין⁴³⁰, שיש בו ע"ב תגין וכ"ד עינין, [בכל עין ג' תגין נגד הג' גילויים הראשונים שלמעלה מאצילות, והאצילות תלוי בהם כנ"ל שער ד' פ' ג' ד' וי"ח משחתין שהם הקוין אשר בין

⁴²⁶ עי' לעיל סוף אות א'.

⁴²⁷ נשיין מ"ט דעתייהו קלה. א"ל דעתא אתיא בשית דרגין. וכל חד נטיל חולקיה מה דאשתאר קל איהו.

[תרגום: נשים, למה דעתן קלה. א"ל, דעת באה בו' מדרגות, וכל א' לוקח חלקו. מה שנשאר, קל הוא.] ועי' שער הצלם פרק ג'.

⁴²⁸ כד שליט טאס על גדפי רוחא ושאט במאתן אלף ואתטמר. אמר לון אלין תרין כרובים דהוה רכיב בהו קב"ה. ומן יומא דאגניז יוסף מאחוי אגניז איהו (ס"א חד) ואשתאר חד לגבי בנימין הה"ד וירכב על כרוב ויעף וידא על כנפי רוח.

תרגום: כאשר הוא שולט, הוא עף על כנפי הרוח, ועף במאתיים אלף והסתתר. אמר להם, אלו שני הכרובים שהיה רוכב בהם הקב"ה. ומן היום שנגנז יוסף מאחיו, נגנז הוא, ונשאר אחד לגבי בנימין. וזהו שנאמר "וירכב על כרוב ויעף וידא על כנפי רוח".

⁴²⁹ יהל אור ח"ג יט ע"ד (והוא קאי על דברי הזוה"ק שלח קסב ע"א) וז"ל ואמר חד לגבי בנימין יסוד דנוק' והוא תורה ולא נשאר אלא חד סמכא, ע"כ. ועי' דבריו שם דף כא ע"ד (והוא קאי על דברי הזוה"ק שלח קע ע"א) וז"ל, ואמר עב קל דהיא נק' עב אחוריים דשמא.

⁴³⁰ וזה ציורו: ועי' תיקו"ז קמט ע"א וע"ח שער הנקודות פרק א', והביאורים ח"ב פ ע"ג.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

עין לעין (וע' ברע"מ פנחס רכ"ט ע"א), ובהכ"ד עינין שם הוא רמוז הכ"ד צירופים דהשם אדנ"י, והג' תגין שבכל עין והם ע"ב תגין שם הוא רמוז הע"ב צירופי הוי"ה אשר כל א' בג' אותיות, ע' בתז"ח (טו ע"א⁴³¹) ובהקדמת תיקונים להגר"א (ט' סע"ב⁴³²). וכן רמוז בהג' תגין הג' פעמים ח"י צירופים, שהם נ"ד צירופים שבהאותיות ד' נ' מאדנ"י, אשר בהם נבראו הג' עולמות בי"ע, ח"י צירופים לכל עולם, והוא סוד חי העולמים, כי אלו הח"י צירופים הם הקיום והחיות דכל עולם, ומאלו הח"י צירופים שבכל עולם הוא מה שאמרו רז"ל בסוכה (מ"ה ע"ב) וכן בסנהדרין (צ"ז ע"ב) דרא דקמי קודשא בריך הוא תמני סרי אלפי הוה, וכ"ז הוא בהאותיות ד' נ' מאדנ"י שהוא אורה ושפעה המתפשט בהעולמות בי"ע.

אך האותיות א' י' דאדנ"י הוא על קישורה ותלייתה למעלה, כי הא' שבה הוא קישורה בהשם אהי"ה שבכתר, ובאור דא"ס שבו, וכמ"ש ברע"מ פ' בא (מ"ב ע"ב⁴³³) ופ' פנחס (רנ"ח סע"א⁴³⁴) כי המלכות דאצילות היא מגיעה באור א"ס ממש⁴³⁵, שהוא בהמלכות דא"ס, כי סוף מעשה הוא במחשבה תחילה, ושם מלכות אחד הוא, וכל הגילוי דהמלכות דא"ס הוא רק בשבילה, כדי שתתגלה היא, ולכך נאצל כל האצילות כולו בשביל המלכות כדי למלוך על כל המעשים. וזהו מה שנקרא המלכות בשם אמונה, וכמ"ש בפ' בלק (קצ"ח ע"ב) כי היא אמונת ישראל, כי אנו מאמינים שה' מלך עולם ועד, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ולכן בעת התיקון כשיתוודע מלכותו יתברך בכל העולם כולו, והוא לבדו ימלוך נורא, אז תתפשט אור המלכות ותתיחד מתתא לעילא ומעילא לתתא, ותתעלה היא למעלה מהכל שהוא עד המלכות דא"ס ית"ש. וכ"ז הוא הוראת דאות א' דאדנ"י⁴³⁶ שהוא אל"ף פלא⁴³⁷, מופלא ומכוסה⁴³⁸, והוא מורה על אור פנימיותה שעולה למעלה למעלה, והאות י' דאדנ"י הוא האור דהשם הוי"ה ב"ה השוכן בה לעולם, וה' בהיכל קדשו⁴³⁹ (חבקוק ב כ), זה שמי וזה זכרי (שמות ג טו). והוא כלל

⁴³¹ שם נמנו הצירופים.

⁴³² ד"ה ואלין הווין שם הולך ומונה את כל הצירופים.

⁴³³ עלת העלות עביד עשר ספירות, וקרא לכתר מקור, וביה לית סוף לנביעו דנהוריה, ובגין דא קרא לגרמיה אין סוף, ולית ליה דמות וצורה.
תרגום: עלת העלות עשה י' ספירות, וקרא לכתר מקור, ובו אין סוף לנביעה של הארתו, ובגלל זה קרא לעצמו אין סוף ואין לו דמות וצורה.

⁴³⁴ רזא דאת כ' י' י' דאיהו י' י' מן יאהדונה עשרה עשרה הכף בשקל הקדש כ' מן כתר כלילא מעשר ספיראן כלילן מעילא לתתא ומעשר ספיראן מתתא לעילא. ואלין אינון והמים אשר מעל השמים מים עליונים זכרים מים תחתונים נקבות ועליהו אמר ר' עקיבא לתלמידיו כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים שמא תסתכנו בנפשכם. דלאו אינון מים כמשמען אלא איהו אור נובע ובגין דא אדמו למים נובעים והאי נהורא לית ליה פסק ולא קצוץ ופרוד ובגין דאינון מכתר אתקריאן שאין להם סוף דכתר אין סוף אתקרי.

תרגום: הסוד של אות כ' י' הוא י"י משם יאהדונה"י, עשרה עשרה הכף בשקל הקדש, כ' מ'כתר' כלול מ' ספירות כלולים מלמעלה למטה ומעשר ספירות מלמטה למעלה. ואלה הם 'המים אשר מעל השמים', מים עליונים זכרים, והמים התחתונים נקבות, ועליהם אמר ר"ע לתלמידיו כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים שמא תסתכנו בנפשכם. שהם אינם מים כמשמען אלא הוא אור נובע. ובגלל זה נדמו למים נובעים. ואור זה אין לו הפסק ולא קיצוץ או פירוד, ובגלל שהללו מהכתר, נקראים שאין להם סוף שכן הכתר נקרא א"ס.

⁴³⁵ עי' רע"מ פנחס רנו ע"ב: דא שכינתא דסליקת לעילא וכו' ולאן סליקת לאתר דאתגזרת מתמן דאיהו א"ס ואיהו גבוה מכל ספיראן.

⁴³⁶ עי' תיקו"ז קנט ע"א: ודא א' מן אקו"ק דאיהו כתר דאריך אנפין א' מן אדנ"י.

⁴³⁷ עי' בהגר"א על תיקו"ז קנט ע"א ז"ל, ואמר דאיהו פלא ר"ל דאלף הוא בכתר דהוא פלא במופלא ממך, ע"כ.

⁴³⁸ עי' בהגר"א על תז"ח ג ע"א ד"ה דעליה, שמופלא היא א"א ומכוסה הוא עת"י.

⁴³⁹ עי' תיקו"ז כ ע"א.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כל האצילות כולו הנכלל בה, כי נכלל הוי"ה באדנ"י יאהדונה"י, ובוה הוציא והמציא את כל העולמות בי"ע, בהאותיות נ' ד' מאדנ"י, שהוא בהנ"ד צירופי דהוי"ה הנכללים בה, שהם הכח והשפע והקיום דכל העולמות בי"ע כנו'.

ונמצא כי האותיות א' י' מאדנ"י הוא על פנימיותה, והאותיות ד' נ' מאדנ"י הוא על גילוייה אשר מתגלה ומתפשט למטה, וכן הוא הוראת אותיות ד"נ, שהוא שופט ודן את כל המעשים. ומשום שבגילוייה היא מתפשטת בכל העולמות בי"ע ונקשרת עמהם, לכן היא עולה ויורדת לפי מעשה התחתונים, וכאשר גרם החטא דעין הדעת, שנתחלפו כל העולמות בי"ע מכתנות אור לכתנות עור⁴⁴⁰, הנה ירדה היא ג"כ ממעלתה הרבה.

והגם שהרי היא מעצם האצילות ואין פגם וחובה מגיע שם כלל, אך זהו רק שאין מגיע שם נגיעת ואחיזת הסטרא אחרא ח"ו, כי על זה נאמר (במדבר א נא) וחזר הקרב יומת, וכמ"ש ברע"מ פרשת כי תצא (רעו ע"א) וע' עוד פנחס (רכה ע"א) לא מטי ביה חובין כו', ועליה אתמר לא יגורך רע (מו ע"א) ע"ש. אך כ"ז הוא רק באצילות עצמו, אבל בענין גילויי שבבי"ע, הנה גורם הפגם דמעשה בני אדם הרבה מאד, וכן גורם ג"כ למעלה מיעוט גדול בענין הגילוי דאור א"ס אשר שם, ולכן נעשה ירידה גדולה לכל העולמות כולם אחר החטא דעין הדעת, וכמ"ש בלק"ת (פ' בראשית), ובפרט בהעולמות בי"ע, כי מתחילה היה מאיר כל המלכות הכללי כולה בהעולמות בי"ע, והיה נמשך שפעת הנ"ד צירופים אשר ממנה מכל כללותה כולה, אבל אחר החטא נסתלק עיקרה למעלה ואינה משתתפת עם הבי"ע אלא רק בפרצוף המלכות הפרטי שבה לבד, ונמשך שפעת הבי"ע רק מהנ"ד צירופים אשר בפרצוף המלכות הפרטי שבה, כי בכל א' יש כל הבחי' כולם, ואינו מתפשט ומתגלה בהעולמות בי"ע מאחר החטא אלא רק אותו הפרצוף דהמלכות הפרטי לבד, והוא רחל הקטנה שהיא נקרא שכינתא תתאה, ועיקרה אשר נתעלם מלמטה ועומדת למעלה היא נקרא שכינתא עלאה, כי ע"י החטא נתעלם ונסתלק הרבה הגילוי דאור א"ס הראוי גם למעלה באצילות, ונתעלם אור היחוד הראוי משכינתא עלאה לתתאה, ואינו מתגלה למטה אלא מהתתאה לבד.

והרי נמצא כי בבחי' הגילוי אשר למטה, נעשה פרצוף המלכות הפרטי שהיא רחל הקטנה לפרצוף בפנ"ע, ובה מתפשט כל אורו וגילויי ית"ש בכל הצורך להנהגת דהעולמות בי"ע בכל משך זמן דהנהגת עוה"ז עד עת התיקון, אבל באמת אינה פרצוף בפנ"ע כלל, כי היא רק חלק אור מאור המלכות הכללי דאצילות, הכולל בתוכה כל אור האצילות כולו, והיא כלל כולם, ובאם שזכינו שהיה הגילוי דאור א"ס למעלה כהראוי לא היה נראת לפרצוף בפנ"ע כלל, כי בעצמותם ופנימיותם הם אחד ממש, והיה אז כל העולמות בי"ע ג"כ מיוחדים בכל המלכות הכללי כולה והיו כולם קודש לה'.

המלכות הכללי הוא השורש לנשמות כלל ישראל. ואשר על כן מן הראוי היה שכל ד' נשמות אמהות ישראל, ה"ה רחל לאה בלהה וזלפה תהיינה כלולות בגוף אחד אשר היתה קרויה רחל, וממנה היו יוצאים כל י"ב השבטים. ועובדה זו שיעקב רק רצה להתחתן עם רחל ולא עם לאה מאחר שחשב בטעות שנתקן החטא של עין הדעת. אלא עכ"ז שנתקן בחלק, זה עוד לא הגיע לדרגה להחזיר עטרה ליושנה, והפעם הראשונה בכלל ישראל שהיה אפשר לתקנו בשלימות היה במתן תורה אם היו זוכים בלוחות ראשונות.

[1] והנה בהמלכות הכללי שם נתגלה השורש דכל נשמת כלל ישראל, נשמת הזכרים מצד החסדים שבה, ונשמת הנקבות מצד הגבורות שבה, והם נמשכין בה מעצמותה ויחודה העולה למעלה למעלה כנ"ל, כי שורש הי"ב שבטים הם בהי"ב צירופי

⁴⁴⁰ עי' הערה כא.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הוי"ה אשר בהי"ב גבולי אלכסון דהו"ק שבה, וכן הם בהשם של י"ב⁴⁴¹, שהוא ג' הוי"ת דמֶלֶךְ מֶלֶךְ ימלוך⁴⁴², הוה והיה ויהיה⁴⁴³, שהם אותיות דג' הוי"ת, וכן הם י"ב אותיות באהיה הוי"ה אדנ"י שהם כלל השמות דכל האצילות⁴⁴⁴, וכן הוא י"ב אותיות בהמילוי דשם אדנ"י.

ומכל זה נמשך שורש הנשמות דהי"ב שבטים, והם הנשמות דכל כלל ישראל הנמשך מהאבות אברהם יצחק ויעקב, שהם מכללות הג' הוי"ת שבחג"ת הנמשכין מהג' מוחין שבדעת, וכן שם הוא שורש האמהות ג"כ, האבות מצד החסדים והאמהות מצד הגבורות, ואח"כ נתפשטו לי"ב שבטים, שהם הי"ב צרופים, והי"ב אותיות דכל השמות הנז'. וכ"ז הוא השורש דהנשמות שהם מהפנימית דהמלכות הכללי, והם השמות הקודש כנז', אבל מציאות דהעולמות בי"ע עצמן הם מהחיצונית דהמלכות הכללי, שהם שאר כל אותיות התורה, ע"פ סדר הצירופים דרל"א שערים, כמ"ש בספר יצירה (ס"י פ"ב מ"ד), כי בהם נברא ונוצר ונעשה הכל, וכמו שרמזו רז"ל במאמרם (ברכות נה ע"א) יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו (מז ע"ב) בהן שמים וארץ. והנה באם שהיינו זוכים שיתגלה האור הפנימי דכל המלכות הכללי, ושייצאו הנשמות דהי"ב שבטים מהמלכות הכללי כתיקונן, הנה היה ראוי שיוצא ממנה נשמת יעקב וישראל מצד החסדים שבה, ונשמת רחל ולאח כלולה מבלהה וזלפה באחוריהם, והם כולן מצד הגבורות שבה, שיהיו כל אלו הד' נשים כולן רק גוף אחת לבד, כמו יעקב וישראל, והיתה נקראת כולה רק בשם רחל לבד, שהיא עיקרה של בית המנהגת את כל העולמות בי"ע, ור"ל שכל גילוי ית"ש בהנהגת הבי"ע הוא רק בה, ולכן היו נקראות כולן על שם רחל, ומהם שניהם שהוא מישראל ורחל היה ראוי שיוצאים כל הי"ב שבטים כולם, אשר הם מושרשים בהפנימיות דרחל הכללי דאצילות וכנז'. והנה היה אז האמהות ג"כ רק ג' כמו האבות, וכן יעקב וישראל היה נקרא מאז רק בשם ישראל לבד, ע"ד שהוא באברהם שהקורא לאברהם אברם עובר בלאו ועשה כמ"ש בברכות ספ"ק (יג ע"א⁴⁴⁵). כי שם ישראל וכן שורש לאה הנה הוא בשכינתא עלאה, שהוא בחי' המוחין והדעת אשר בהמלכות הכללי, וכאשר היה משתתף ומתפשט כל המלכות הכללי כולה בהעולמות בי"ע ביחודה כהראוי, הרי לא היה בחי' חלוקות כלל, בין שכינתא עלאה לתתאה, כי היה כולה מתגלית בבי"ע ביחודה שלמעלה, ולכן היה נקרא יעקב רק בשם ישראל, שהוא אור הדעת שבה, שהיה מתפשט ומתגלה ג"כ למטה. וכן לאה ורחל היו לגוף אחד שהוא בחי' המוחין המתייחדים ומאירים בהגוף, והיו נקרא על שם רחל, משום שהיא הגילוי העיקרי אשר בבחי' פרצוף ממש,

⁴⁴¹ עי' בהגר"א בספד"צ ב ע"א ד"ה הספירות הן הולכים, ועי' תיקו"ז ה ע"א, שהנוק' מכונה 'רביעא לכל תלת', ועי' פת"ש נקודות טז וז"ל, נוקבא יש לה ג' שרשים ומקומות אשר היא דבוקה בז"א, הא' בעטרת היסוד, הב' בטבור, הג' בפה, והענין, כי עיקר יציאתה הוא במקום שיש נקב, שלכן נקראת נקבה כנודע, שבהיותה נקודה לבד היא בעטרת היסוד, וכשהיא פרצוף עד החזה למטה, כתרם במקום פה הטבור, ובהתגדלה לגמרי כתרם נגד הפה יסוד אימא שבדעת דז"א, בסוד כלת משה, עכ"ל.

⁴⁴² עי' בהגר"א על ספד"צ ד ע"ב בהגה"ה וז"ל, וסודו [ביה סליקו וביה סלקין דלא הוו והוו ויהויין – לשון הספד"צ] מֶלֶךְ מֶלֶךְ ימלוך, דלא הוו מֶלֶךְ [הוו מֶלֶךְ ויהויין ימלוך], והן ג' הוי"ת שבמ"ס, וכן ה"ה והר"ה ויהי"ה, ע"כ. מלך מלך ימלוך נזכר בפסוקי דזמרא ב"הי כבוד' (וכן הוא בזהר בראשית לד ע"א, ועוד מקומות רבים בחז"ל).

⁴⁴³ עי' זהר פנחס רנז ע"ב: איהו וכל הויין דיליה סהדין על מארי עלמא דאיהו הוה קדם כל הויין, ואיהו בתוך כל הויה, ואיהו לאחר כל הויה, ודא רזא דסהדין הויין עליה היה הוה ויהיה.

⁴⁴⁴ עי' לעיל הערה 370.

⁴⁴⁵ וזהו לשונו המלא: אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב הכי נמי שאני התם דהדר אהדריה קרא דכתיב ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

משא"כ לאה שהיא רק הארת הבינה לבד דהמוחין, ולכן היה נכלל לאה ברחל שהוא הארת המוחין אשר בהפרצוף, ועי"ז היתה כלולה פרצוף רחל מלמעלה למטה, וכן ישראל שהיא מהמוחין והוא הדעת ממש המתפשט בת"ת שהוא יעקב, הנה הוא היה נקרא על שם ישראל לחוד, כי הוא נשמתו ממש, והוא פנימית הפרצוף ועיקרו.

ועכ"פ הוא כי מה שהוא עתה יעקב ורחל הקטנה, שהם הת"ת ופרצוף המלכות הפרטי שהיא השכינתא תתאה, היו נכללים מעילא לתתא, שהוא מכללות כל המוחין ולמטה אשר בהמלכות הכללי, והיו נעשים עי"ז לישראל ורחל הגדולה, שהוא מכלילות שכינתא עלאה ותתאה יחד, ומהם שניהם שהוא מישראל ורחל, היו יוצאים כל הי"ב שבטים כלולים ומושרשים בהיחוד דכל המלכות הכללי כולה, ואז היה אסור לקרוא לישראל בשם יעקב, כי הוא נראה לפגם ופירוד בין הדביקים ח"ו.

ובאם שזכה העולם לזה, היה נמשך מאז ולהלאה תיקון העולם בשלימות, כי היה מתגלה אור היחוד למעלה ולמטה, והיה הנהגת כל הבי"ע ע"י המלכות הכללי כולה, והיו אז כל העולמות בי"ע כולן היכל לה, ביתא דשכינתא⁴⁴⁶, שהוא מקום ומעון להשכינה הקדושה שתשרה בהם, וכמו קדושת בית המקדש, [ע' בלק"ת (פ' בראשית) במדרגות העולמות שקודם החטא, כי אחר שנברא אדה"ר ונכנס כולו בגן עדן, היה אז הו' אחרונים דעשיה בהו' ראשונים דבריאה של עתה, והוא קדושת בית המקדש, כמו"ש בשער מ"ן ומ"ד (דרוש א' סמוך לסופו)] וזהו שנאמר (שמות יט ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, כי היו אז כל ישראל כולם לכהנים ממש המשמשים בבית המקדש של מעלה, והיה מתייחד המלכות (מזו ע"ג) לעילא ותתא, וכמו שאמר ר' שמעון בפ' צו (לד סע"ב) מלכות כהנים לא אקרי אלא ממלכת, דאמלכו לה כהני כו' ומחבראן לה במלכא, וכדין היא ממלכת על כל גנוי מלכא, ממלכת על כל זייני מלכא, ממלכת בעלאי ותתאי, ממלכת על כל עלמא⁴⁴⁷, כי ע"י הי"ב שבטים וכלל ישראל שהם מאור פנימיותה היה נמשך ומתגלה אורה בכל העולמות בי"ע עצמן, שהם מהחיצונית שבה, והיה מתייחד הפנימית בהחיצונית והיו כל העולמות כולן קודש לה.

וזה היה מחשבת יעקב אבינו ע"ה וכוונתו במה שהסתכל רק על רחל לבד, והוא כי חשב שע"י אברהם ויצחק ועל ידו כבר נתקן החטא דאדה"ר, וכמו שאמרו בתיקונים (תיקון ס"ט קי"ח ע"ב) כד אתא אדם בגלגול באברהם אתנסי ביה בעשר נסיונין כו' באברהם נתנסה במחשבת, כד אתגלגל ביצחק נתנסה במעשה, יעקב כליל תרווייהו כו', באברהם אתלבן אדם, וביצחק אצטרף כו', וכד אתא אדם אצטרף באברהם אתפשטו שרשוי בארעא, ורזא דמלה מצרף לכסף וכור לזהב, מצרף לכסף דא אברהם, וכור לזהב דא יצחק, ובוחן לבות ה' דא יעקב, הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר⁴⁴⁸, ע"ש כל

⁴⁴⁶ עי' תיקו"ז כה ע"א שזהו כינוי לבית המקדש, ועי' בהגר"א בתיקו"ז קח ע"א ד"ה אינון תלת. תרגום: מלכות כהנים לא נקרא אלא "ממלכת" שהמליכו לה כהנים וכו' ומחברים לה במלך, ואז היא ממלכת [שולטת] על כל גנוי המלך [חסדים], ממלכת על כל נשקי המלך [גבורות], ממלכת בעליונים ותחתונים, ממלכת על כל העולם.

⁴⁴⁷ כד אתא אדם בגלגול באברהם אתנסי ביה בעשר נסיונין, ובגין דחאב במעשה כד אתגלגל ביצחק נתנסה במעשה, באברהם נתנסה במחשבה וביצחק במעשה, יעקב כליל תרווייהו. מסטרא דיצחק קרא ליה יעקב מסטרא דאברהם דתמן מחשבה קרא ליה ישראל, דאבא אתגלגל באברהם דאיהו לימינא, ואמא ביצחק דאיהו לשמאלא, יעקב בגין דאיהו כליל תרווייהו אבא ואימא אתמר ביה, ישראל עלה במחשבה בכתר עליון דאיהו מחשבה סתימא, וכד אתא אדם אצטרף באברהם ואתפשטו שרשוי בארעא, ורזא דמלה (משלי י"ז) מצרף לכסף וכור לזהב מצרף לכסף דא אברהם וכור לזהב דא יצחק ובוחן לבות ה' דא יעקב, וכו' והן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר. תרגום: כאשר בא אדם בגלגול באברהם נתנסה בעשר נסיונות, ובגלל שחטא במעשה כאשר התגלגל ביצחק נתנסה במעשה, באברהם נתנסה במחשבה וביצחק במעשה, יעקב כולל את

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

העניין בארוכה הרבה. ועל זה חשב יעקב אבינו ע"ה שכבר נתקן החטא, וחשב עתה לתקן את העולם, ולייסד את הבית, בית לה', היכל לה', ע"י שישא את רחל שהיא מרכבה להשכינה, ויבנו שניהם את בית ישראל, להמשיך עי"ז אור פנימיותה ויחודה למטה, למען טהר את הארץ, ושיתפשט ושיתגלה אורו וקדושתו ית"ש בכל העולם, ולהעלות את העולמות כמו קודם החטא, שהיה כל עולם העשיה כולו בקדושת בית המקדש של מעלה וכנ"ל.

אך האמת הוא כי הגם שנתקן אדה"ר באברהם יצחק ויעקב, עכ"ז לא הגיע עדיין העת להחזיר את העטרה ליושנה, ולתקן ולהעלות את העולמות על מדרגתם שקודם החטא, אלא רק במתן תורה, אם שזכו להלוחות הראשונות, וכמו שבארנו במ"א. אבל עתה שהוא בעת יעקב אבינו ע"ה, לא הגיע עדיין אלא להכשר והכנת התיקון לבד, שהוא לבנות את כל בית ישראל, ולהביא את התיקון על ידם בעת מתן תורה, וע"י משה רב"ע"ה. ולכן לא היה עדיין התיקון הראוי גם למעלה בהיחוד דשכינתא עלאה ותתאה, ויצא לאה שהיא מאור דשכינתא עלאה בגוף בפנ"ע, וכן רחל שהיא משכינתא תתאה ג"כ בגוף בפנ"ע, ומכש"כ בלהה וזלפה שהם מאחוריהם. וכל קלקול ופגם נוגע באחוריים ביותר, הנה נפרדו הם מהפנים ויצאו בגופות בפנ"ע, וכ"ז הוא משום חסרון היחוד הראוי, אשר היה חסר עדיין בהמלכות הכללי דאצילות בכל ענין גילוייה שבב"ע, ולכן יצאו ממנה למטה עתה כל מה שיצא הכל רק בגופות מחולקות ובאישים בפנ"ע. אמנם ההכרח היה שיוצאו כולם עכ"פ כדי לבנות את בית ישראל מכל המלכות הכללי כולה, שיהיו מוכנים לתיקון העתיד, ונתייחדו כולם ע"י יעקב אבינו ע"ה, שהוא הת"ת והז"א שבהמלכות הכללי, שהוא נשא את כולן, ונתייחדו כולן בו עכ"פ, ויצאו מהם הי"ב שבטים בעוה"ז.

והרי נתייסד עי"ז יסוד למטה להיות מקום ומעון לכל המלכות הכללי כולו, לשכון כבוד בתוכם ולהתגלה למטה בכל כללותה כולה, בהיחוד דשכינתא עלאה ותתאה יחד וכמו שהיה (מז ע"ד) במתן תורה, כמ"ש בפ' יתרו (דף צא ע"א) אנכי כלל דעילא ותתא כו' כי שם נתייחד הכל, והיה עומד אז שיתוקן העולם לגמרי כמו קודם החטא, וכמ"ש (שם צ"ד ע"א) וכ"ז היה ע"י הכנת התיקון שנעשה ביעקב ונשיו, שהיו משכינתא עלאה ותתאה, והגם שהיו בגופות מחולקות, משום שהיה חסר עדיין היחוד הראוי גם למעלה, אבל עכ"פ הרי נתגלה השכינתא עלאה למטה ג"כ, ונתייחדו כולן ביעקב ובהי"ב שבטים שיצאו ממנו, ועי"ז נעשה יסוד למטה להיחוד והגילוי דשכינתא עלאה ג"כ, וכן זכה יעקב עי"ז לשם ישראל ג"כ אחר שנתעברה רחל מבנימין, והיה המציאות דכל הי"ב שבטים למטה, הנה נתעלה אז להיות כלול מכל האור דהמלכות הכללי כולו, שהוא בהי"ב אותיות דשם של י"ב, ואהי"ה הוי"ה אדנ"י⁴⁴⁹, ודמילוי אדנ"י, וכן בכל הי"ב צירופי הוי"ה שבה, ועי"ז עלה ונתגדל עד למעלה, והוא מה שזכה להשם ישראל, כמ"ש בפ' וישלח (קע"ג ע"ב) ופ' אחרי מות (עג ע"א), כי עלה ונשתלם בהאור דשכינתא עלאה ג"כ, אך משום שעדיין לא הגיע להגילוי דהיחוד ממש וכנ"ל, וכן גם במתן תורה הרי לא נשלם היחוד, ע"י שלא זכו להלוחות הראשונות, לכן לא נעקר שם יעקב ממקומו, אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו,

שניהם. מצדו של יצחק קרא לו 'יעקב' ומצדו של אברהם ששם המחשבה קרא לו 'ישראל'. שכן אבא התגלגל באברהם שהוא לצד ימין, ואמא ביצחק שהוא לשמאל, ויעקב בגלל שהוא כולל את שניהם אבא ואמא נאמר בו, ישראל עלה במחשבה, בכתר עליון שהוא מחשבה סתומה, וכאשר בא אדם ונצטרף באברהם והתפשטו שרשיו בארץ, וסוד הדבר (משלי י"ז) מצרף לכסף וכור לזהב, מצרף לכסף זה אברהם, וכור לזהב זה יצחק, ובוחן לבות ה' זה יעקב, וכו' והן כל אלה יפעל א"ל פעמים שלש עם גבר.

⁴⁴⁹ עי' שעה"כ ר"ה דרוש ו'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כמ"ש בברכות (י"ב סע"ב), והרי הוא עדיין עולה ויורד, כי בן הוא למעלה לפעמים בקטנות ולפעמים בגדלות כנודע מדברי האריז"ל.

יעקב אבינו חשב שכבר הגיע העולם לזמן תיקונו, ושאכן רחל לבדה הינה מרכבה לכל המלכות הכללי, ולכן לא רצה לשאת אלא אותה ולהביא את כל י"ב השבטים דרכה. אמנם באמת היה העולם חסר, ורחל באותה העת לא היתה אלא מרכבה לפרצוף המלכות הפרטי שבמלכות הכללי, ומאחר שבחינתה של הרחל הכללי, כמה ממנה יהיה בפועל בעולמינו תלויה במעשי בני אדם, והיו אז רוב העולם רשעים, לכן כל כך קטנה היתה בחינתה עד אשר היתה עקרה ולא ילדה אלא בצער גדול וברחמים רבים (ובגלל זה אף לא היתה עקרה מעיקרא, שכן גם שרשה נעלם. אמנם בלהה וזלפה שהם מאחוריים דב' הבחינות הנ"ל לא היו עקרות, והן היו שרשים להשגחה בבחינת הסתר פנים). אמנם מאחר והשי"ת לא רוצה בהשחתת העולם, וכן בגלל ברית אבות, האיר לגלות אור שכינתו למטה, ותחילתו בלאה שהיא מאור דשכינה עלאה, אשר אין הפגם דמעשה התחתונים מגיע אליה ולכן נפקדה וילדה ליעקב ו' בנים, שכן היא מהארת הבינה אם הו"ק. וזה היה שכינתא תתאה, שכן כל שפע משכינתא עלאה נמשך דרך השכינתא תתאה. אם כן נתמלא עי"ז שכינתא תתאה בשפע גדול מלמעלה. והנה כל עוד אין יחוד גמור בין שכינה עלאה לשכינה תתאה אין גילוי של שכינה בעולמות בי"ע, ממילא הצורת אדם המגלם את השכינה כאן בעולם הרי היא רחל לא זכתה לגלות את תולדותיה (ה"ה שפעה) בשלימות. העמדת הי"ב שבטים הוא בז"ת, וכן בי"ב גבולי אלכסון. ומבין כולם נוצרת מציאות א'.

[1] אמנם יעקב אבינו ע"ה לפי דעתו שחשב בתחילה שכבר הגיע העולם לזמן תיקונו, וחשב שרחל היא מרכבה לכל המלכות הכללי כולו, לא חפץ באחרת וזולתה כלל, והיה דעתו להמשיך על ידה את כל הגילוי דהמלכות הכללי למטה בכל יחודה שבה. אך לפי האמת הרי היה חסר עדיין תיקון הרבה, והיתה רחל מרכבה רק לפרצוף המלכות הפרטי שבהמלכות הכללי, והיא עומדת בה בנה"י שלה, שהוא מהטבור ולמטה, והיא המנהגת את כל העולמות בי"ע, ולכן היא עיקרה של בית, שכל העולמות מתנהגים על ידה, וכן היא עולה ויורדת לפי מעשה התחתונים, והיא הנקרא בשם שכינתא תתאה, כי היא המתפשטת למטה ומשתתפת עמהם, שכל גילוי ית"ש אשר בכל אצילות כולו המתגלה למטה בהעולמות בי"ע בקיומם והנהגתם ובכל תהלוכותיהם, הנה הוא נמשך רק על ידה. ולכן אמרנו שהיא המנהגת את כל העולמות התחתונים, וכן אורה וגילוייה בהם הוא לפי מעשיהם ע"פ הזכות והחובה, כי כשמעשה התחתונים הם מקולקלים, היא מתחשבת ומתעלמת, וכשמטיבים את מעשיהם היא מאירה ומתגלה, והיא השכינתא תתאה אשר רחל אמנו היה מרכבה אליה.

ובאשר שהעולם כולו היה עומד אז בקלקול גדול, כי לא היה אז צדיקים גמורים בכל העולם כולו, אלא רק יצחק ויעקב לבד, והיה עי"ז השכינתא תתאה מתחשבת ומתעלמת מאד, לכן רחל אמנו אשר היא מרכבה אליה, היתה אז ג"כ עקרה, אשר לא ילדה ולא נפקדה אלא אחר צער גדול וברחמים רבים, וכן לאה אמנו אשר שרשה הוא בשכינתא עלאה, היתה מתחילה ג"כ עקרה, וכמ"ש באגדת בראשית (פ' נ"ב) והוא משום שהשכינתא עלאה שהיא שרשה, הרי היה נתעלם אז מהעולם הזה לגמרי וכנ"ל, ולא היה (מח ע"א) נתגלה למטה אלא רק בלאה לבד, ולא היה מתפשט עוד כלל. ועוד כי התיקון דשכינתא עלאה הוא תלוי ג"כ בתתאה, והגם שהיא אינה משתתפת למטה להתפעל ממעשה התחתונים עצמם, אך עכ"ז הנה תלוי תיקונה בשכינתא תתאה עכ"פ, וכמ"ש בפ' ויצא (קנט ע"ב) ע"ש.

אמנם בלהה וזלפה לא היו עקרות הגם ששרשם הוא מהאחוריים דלאה ורחל, והפגם מגיע תמיד בהאחוריים ביותר הרבה, אך עכ"ז הנה האור דבחי' אחוריים לא נתעלם לגמרי מעולם, כי אם היה נתעלם גם הוא, היה נתחרב העולם מכל וכל, ואינו נתעלם אלא האור דהפנים, אבל ההשגחה דהסתר פנים, זה לא נפסק מעולם, ולכן לא היו עקרות אלא רק רחל ולאה לבד, שהם מאור הפנים העיקרי, ושם היה ההעלם ע"י קלקול

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הדור, שלא היה אז צדיקים גמורים, אלא רק בית יצחק ובית יעקב לבד. והנה הגם שהעולם כולו היה עומד אז בקלקול גדול, והיה נתעלם האור דשכינתא תתאה ועלאה הרבה מאד וכנ"ו, אך באשר שאין הקב"ה חפץ בהשחתת העולם, ובפרט משום צורך להשלים כוונתו ורצונו ית"ש בכל בריאת עולמו, וכמ"ש (רש"י בראשית א א) בראשית ברא שהוא בשביל ישראל שנקראו ראשית, ובשביל התורה שנקרא ראשית, ומה גם משום הברית וגודל הזכות דאברהם יצחק ויעקב, הנה הפליא חסדו וטובו להאיר ולגלות אור שכינתו ית"ש למטה, והיה התחלת גילוי מלאה משום שהיא מהאור דשכינתא עלאה אשר אין הפגם דמעשה התחתונים מגיע אליה, ולכן נפקדה היא ברחמים מתחילה. וילדה היא ליעקב ששה בנים משום שהיא מהארת אור הבינה שהיא אם הו"ק, וכן היא אחוזה בדעת כנ"ל אות ד' מדברי האריז"ל במב"ש, והדעת הוא הפנימית הו"ק ושורשו, ולכן ילדה היא ליעקב ששה בנים, וכמ"ש (ויצא קנ"ג ע"ב) לאה אולידת שית בנין וברתא הדא, והכי אתחזי דהא שית סטרין קיימין עלה, ואלין שית וברתא הדא ברזא עלאה נפקא⁴⁵⁰, כי לאה היא מהבינה אם הו"ק ומלכות, ועי"ז הנה נעשה ממילא תיקון גדול לרחל ג"כ, שהיא משכינתא תתאה, כי כל שפעת השכינתא עלאה המשפיע למטה הנה הוא נמשך דרך השכינתא תתאה, ונשרשים בה מתחילה, וממנה הם יוצאים למטה, כי היא עיקרא דביתא וכנ"ל.

והרי נמצא כי כל מה שילדה לאה משורשה יצא למטה דרך שורש רחל, ונשרשו בה, והרי נתמלא עי"ז שורש רחל בשפע גדולה מלמעלה, ואפשר לה מעתה להאיר ולהמשיך מעצמותה ג"כ. והרי היה לידת לאה מה שילדה היא תחילה תועלת גדול לרחל ג"כ, כי נשרשו בה כל הששה שבטים כולן, וכן היה עי"ז סיבה גדולה שתפקדה גם היא להוליד מעצמותה ג"כ. והעיקר הוא כי כל הששה שבטים שנולדו מלאה, וכן הבי' שבטים שנולדו מזלפה שהם מאחוריים דלאה, הגם שכולם הם מהאור דשכינתא עלאה וכנ"ל, עכ"ז הנה מציאותם ממש לא נעשה אלא רק אחר שירדו בשכינתא תתאה, שהיא בהנה"י דהמלכות הכללי. ואחר שירדו בה מהשכינתא עלאה, שהיא מהטבור ולמעלה, הנה שם נמצאו ונתהוו למציאות הנשמות, אשר גם לבני לאה וזלפה, וממנה יצאו למטה, והיה יציאתם מהנה"י דשכינתא תתאה. כי גם לאה עצמה אשר היא מהאור דשכינתא עלאה, היה יציאתה למטה ג"כ רק דרך השכינתא תתאה, ומהנה"י (מח ע"ב) שבה, ונשרשה בה ג"כ, אלא שלא עצמה נעשה מציאותה בהשכינתא עלאה גופה, אלא שיציאתה למטה היה דרך השכינתא תתאה, כי משם הוא יציאת כל הנשמות כולן, וכנ"ל אות ג' ד' אבל מציאות הנשמות דכל הי"ב שבטים כולן, גם אותן אשר שורשם הוא מהשכינתא עלאה, הנה נעשה מציאותם ג"כ רק בהשכינתא תתאה ונשרשו בה, ונתלבשו בהארתה, ועי"ז נעשה מציאותם למעלה, שהוא באצילות, ויצאו משכינתא תתאה וניתנו בלאה אשת יעקב ונולדו ממנה בעולם הזה, כי שורשם הראשון אשר למעלה הוא בלאה העליונה, שהיא עלמא עלאה.

וזהו מה שנקרא כל בית ישראל על שם רחל כנ"ל אות ב', משום שכל מציאות כולם נעשה רק בשכינתא תתאה שהיא שורש רחל, ונשרשו כולם בה, ולכן הם שייכים כולם אליה, ונקראו על שמה. וכל זה הוא משום שלא נשלם עדיין היחוד דשכינתא עלאה ותתאה בכל מה שנוגע לגילויים בהעולמות ביי"ע, ואי אפשר להשכינתא עלאה להתגלה למטה באורה עצמה, ולכן גם כל מה שנתפשט ממנה למטה להיות הכנה להתיקון העתיד,

⁴⁵⁰ תרגום: לאה הולידה שש בנים ובת א', וכך ראוי, שהרי ו' צדדים עומדים עליה, ואלה השש והבת האחת בסוד העליון יצאו.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

והוא גילוייה בלאה וילדיה, לא נתפשטו ג"כ אלא רק אחר שנשרשו בהשכינתא תתאה עכ"פ, וממנה יצאו וירדו למטה. וזהו שאמרו בפ' ויצא (קנח ע"א) דכלהו תריסר שבטין תקונא דעלמא תתאה נינהו, כי הם תיקונהא שתתגלה על ידם למטה, והוא משום שכולם הם נשרשו בה, בהז' תחתונות שבה, והם בסדר זה ראובן בחסד, שמעון בגבורה, לוי בת"ת, יהודה בהמלכות שבאחורי הת"ת, שיוצא מנקב החזה, והוא הנומא שתחת הלב בין הצלעות שעל הלב, והוא טבורא דליבא, ואתפשט ואתעבר בגיסא אחרא⁴⁵¹ כמ"ש באד"ר (קמא ע"ב) ויוצאת מאחוריו, ובסוד (תהלים קלט ה) אחור וקדם צרתני וכמ"ש בעירובין (דף יח ע"א), ואח"כ נתקנה פנים בפנים עמו, שנסרם הקב"ה, והביאה פנים בפנים עמו, כמ"ש בב"ר (פרשה ח') ובאותה המלכות היוצא מהת"ת שם הוא שורש יהודה, מלכות בית דוד הנמשך ויוצא ממלכות שמים, יששכר בפרק עליון דנצח, זבולון בפרק עליון דהוד, דן בפרק אמצעי דהוד, נפתלי בפרק תחתון דהוד, גד בפרק אמצעי דנצח, אשר בפרק תחתון דנצח, יוסף ביסוד שלה, בנימין בעמרת היסוד, ואח"כ כשעמד יוסף בנסיון עלה יוסף ביסוד דז"א⁴⁵², ובנימין עלה ביסוד שלה. ומנשה ואפרים נטלו ב' העטרין, אפרים עטרה דז"א, מנשה עטרה שלה⁴⁵². וכן נשרשו ג"כ בהי"ב גבולי אלכסון שבהו"ק, והוא סוד הדגלים, ג' לימין וג' לשמאל ג' למזרח וג' למערב, וכ"ז הוא הכל משרשם שבשכינתא תתאה אשר נשרשו בה, גם הששה שבטים דלאה, בעברם דרך עליה. והגם ששורשם הוא מהשכינתא עלאה, וכן נולדו בעוה"ז מלאה, כי בנין בית ישראל צריך להיות מהמלכות הכללי כולה, אך באשר שעדיין לא זכה העולם להגילוי דהיחוד העלאה בתתאה, כי באם שהיה היחוד כהראוי, הרי היה לאה ורחל וכן בלהה וזלפה כולן לפרצוף אחת ובשם רחל וכנ"ל, והרי לא היה היחוד כהראוי, ולכן נתפרדו למטה. אמנם אינה מתגלית השכינתא עלאה עצמה למטה כלל, כי אין פירוד ביניהם למעלה ח"ו, שיתגלו למטה זה בפנ"ע וזה בפנ"ע חלילה וחלילה, כי הרי באם שהיה הגילוי דהיחוד כהראוי, הרי לא היה כלל בחי' עלאה ותתאה, אלא שהשכינתא תתאה היתה עולה עד למעלה, (מח ע"ג) והיו שניהם אחד, שהוא המלכות הכללי דאצילות, רחל הכללי, והייתה מתגלה כולה למטה. וכן היו כל הד' נשי יעקב כולן אחת ובשם רחל, וממנה היו נולדים כל הי"ב שבטים, משרשם דהז"ת והי"ב גבולי אלכסון שבכל המלכות הכללי כולו. ועכשיו אשר לא זכה העולם להגילוי דהיחוד כהראוי, הנה חסר העולם מהגילוי דשכינתא עלאה מכל וכל, שגם מה שיוצא ממנה למטה להיות הכנה על התיקון דלעתיד, והוא לאה וילדיה, הנה הרי יצאו ג"כ רק דרך התתאה, ובהבחי' שהיא עתה שהוא בהחסרון דגילוי היחוד, ולכן אינו מתגלה גם בהם העלאה כלל, אמנם יציאתם דרך התתאה, וכן מה שנשרשו ונתלבשו בה כנ"ל, הרי הוא ג"כ רק מסיבת היחוד, כי הרי בפנימיותם הם אחד, ואי אפשר שיתגלה עלאה בלתי תתאה, ולכן יצאו רק דרך עליה, וע"י התלבשם בה דוקא, והיה יציאתם ממנה כמו שהיא עתה בהחסרון דהגילוי דהיחוד, ואינו מתגלה עתה גם בהששה שבטים דלאה אלא האור דהתתאה לבר, ממה שנשרשו ונתלבשו בה, אבל האור דשכינתא עלאה אשר הוא שרשם העיקרי, אינה מתגלה עתה בהם כלל, ולכן הם כולם רק תיקוני דהשכינתא תתאה, כי על ידם היא מתגלית למטה והם ביתא דשכינתא, שהיא שורה בהם, והם מרכבה אליה לשכון כבוד בתוכם ולהתגלה על ידם בכבוד מלכותו יתברך בכל העולם כולו, והרי הם תיקונהא, כי על ידם היא מתגלה למטה, וכן על ידם היא מתקנת תמיד ביחודה למעלה ולמטה, כי משום שהם מהעלאה ונשרשו בה,

⁴⁵¹ תרגום: מתפשט ועובר לצד אחר.

⁴⁵² ע"י כל זה בבהגר"א על ספד"צ י ע"ג.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הנה נמשך על ידם יחוד העלאה בתתאה גם למטה, ויתגלה זה לעתיד, והרי היא מתקנת על ידם, והם תיקונהא. וזהו שאמר הוזה"ק הנז', דכולהו תריסר שבטין תקונא דעלמא תתאה נינהו, כי העלאה אינו מתגלה עתה גם בהששה שבטים דלאה, הגם שהם ממנה, משום החסרון דהיחוד כנז', והם רק תקונא דעלמא תתאה, משום שנשרשו בה, ויצאו גם הם למעלה רק ממנה, ולכן היא מתגלית גם בהם תמיד, ומתקנת על ידם ביחודה למעלה וכנז'.

והרי נתבאר לנו מכל זה הענין מה שלא נולדו כל הי"ב שבטים מרחל, הגם שהיא עיקרה של בית, משום שעדיין לא זכה העולם להגילוי דאור היחוד למטה, והיה רחל אשת יעקב מרכבה רק להשכינתא תתאה, אבל הששה שבטים דלאה, הנה הם נמשכו מהשכינתא עלאה שהיא שורש לאה, כי כן צריך להיות בנין בית ישראל מכל המלכות הכללי כולה. ויצאו כולם מיעקב אבינו ע"ה, שהוא איש אחד, כדי שיתוקן על ידם הגילוי דאור היחוד למטה, שיתייחדו על ידיהם העלאה בתתאה, ויהיו שניהם אחד, כמו שהם באמת הכל אחד, וכן הם לעולם בפנימיותם. ומשום שרחל אמנו לא היתה מרכבה רק להשכינתא תתאה לבד, ⁴⁵³ כי להיות מרכבה לכל המלכות הכללי כולה, וכמו שיהיה בתיקון העתיד, וכן אם זכה העולם לכך, גם עתה היו כל הד' נשי יעקב לאחת, ולכן ע"י שלא זכה העולם עדיין להתיקון הגמור, והיתה רחל אמנו מרכבה רק להשכינתא תתאה לבד, ונתפרדו נשי יעקב לד', כי נפרד הפנים שהוא לאה ורחל לשנים, וכן נפרד האחוריים שהם זלפה ובלהה מהפנים ונפרדו גם הם לשנים, לכן נתחלק לידת השבטים ויצאו בעולם הזה מד' גופות, שהם הד' נשים, לפי שורש כל א' אשר בהמלכות הכללי. (מח ע"ד) אמנם מציאותם ויציאתם למעלה היה הכל רק דרך השכינתא תתאה שהיא שורש רחל, אחר שנשרשו כולם בה, ודרך בה נמשך ונעשה ויוצא כל אור שפעת המלכות הכללי כולה. כי למעלה הם מיוחדים לעולם עכ"פ, ונמשך הכל רק דרך השכינתא תתאה, שהיא עיקרה של בית, כי היא המנהגת את כל העולמות בי"ע, והיא שורש רחל אמנו א"י ישראל, כי נמשכו כל הי"ב שבטים משורשה, ומתייחסים כולם אחריה, ונקראו על שמה. כי גם נשמת לאה עצמה, וכן נשמת בלהה וזלפה יצאו למעלה ג"כ רק דרך שורש רחל, שהיא השכינתא תתאה, ולא נתחלקו אלא למטה, משום חסרון הגילוי דאור היחוד, שלא זכה העולם לזה עדיין עד לעתיד. אך בהתיקון דלעתיד, יוכלו כולם לאחד ויתייחדו כל אורות הפרטים דהנוקבין שבהמלכות הכללי, שהם רחל ולאה ובלהה וזלפה כולן לאחת, וכן יתייחדו תולדותיהן אשר למטה בעוה"ז, שהם כל הי"ב שבטים, כל בית ישראל כולם לאחד.

וזהו שאמר הכתוב ביחזקאל (לז טז – יז) קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו שהם כל בני לאה ובני זלפה, ולקח לך עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבריו שהם כל בני רחל ובני בלהה, וקרב אותם אחד אל אחד, לך לעץ אחד והיו לאחדים בידך כו'. הנה אני לוקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים ושבטי ישראל חבריו ונתתי אותם עליו [כי יוכלו הכל ברחל וכנ"ל שהיא עיקרה של בית לעולם] את עץ יהודה ועשיתים לעץ אחד, והיו אחד בידו. כי יתגלה אז אור היחוד דשכינתא עלאה בתתאה, ולא יהיה אז לשנים כלל, ויתעלה אז השכינתא תתאה למעלה ויאר ויתגלה כל אור המלכות הכללי כולו למטה, והיה ה' למלך על כל הארץ (זכריה יד ט), וזהו שאמר שם הכתוב עוד (יחזקאל לז כב) ולא יחצו עוד לשתי ממלכות, שהוא שכינתא עלאה ותתאה, שהם סוד שורש מלכות בית דוד, ומלכות בית אפרים, אבל אחר שיתייחדו

⁴⁵³ לכאורה יש לגרוס: אמנם בחי' היותה מרכבה וכנ'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ויתעלה השכינתא תתאה עד למעלה למעלה, אז תאיר השכינתא תתאה עצמה למטה בהאור דשכינתא עלאה, וזהו שאמר שם הכתוב עוד (שם כד) ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לכולם, כי יעשו שניהם לאחד, ואמר שם הכתוב עוד (שם כה) ודוד עבדי נשיא להם לעולם, ואמרו רז"ל (סנהדרין צח ע"ב) כגון קיסר ופלגי קיסר, כי עיקר המלכות יהיה אז רק מלכות שמים, והיה ה' למלך על כל הארץ, ויהיה מלך המשיח רק בתורת נשיא. והוא ע"ד שהיה במשה רבינו ע"ה, שהיה כל הנהגת ישראל בכל עניניהם רק מהקב"ה לבד, על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו (במדבר ט יח), וכן בכל צרכם ועניניהם, הרי היה הכל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו (במדבר נג כא), והיה רק בהנהגתו ית"ש ממש, וכמ"ש (דברים לג ה) ויהי בישורון מלך, והיה משרבע"ה רק בתורת נשיא על כולם. כן יהיה לעתיד במלך המשיח שיהיה רק בתורת נשיא לבד, ויתגלה הקב"ה הוא עצמו במלכותו למעלה ולמטה, וכמ"ש (ישעיה כד נג) כי מלך ה' צ-באות בהר ציון ובירושלים, שיתגלה אור מלכותו ית"ש למטה ממש, וע' בווה"ק (סוף ח"ג דף ש"א סע"ב ושם ש"ב ע"א) ע"ש כל הענין, וכן בפ' וירא (דף קיב ע"ב) אתר שביעאה דדרגין וסימנך ואת דוד מלכם אשר אקים להם, וכן בפ' נח (דף עב ע"ב) ופ' קדושים (דף פד ע"א ושם פו ע"א). ומזה תבין סוד מאמרם ז"ל (סנהדרין צח ע"ב) עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר שנאמר ועבדו את ה' (מט ע"א) א-להיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם, הקים לא נאמר אלא אקים, כי הוא בסוד אקים את סוכת דוד הנופלת, שהיא בתולת ישראל סוכת שלום⁴⁵⁴.

כדי לתקן את השכינה והשבטים היה צורך במיתת רחל. שכן כל עוד היא בחיים אזי רק היא יכולה להיות מרכבה לשכינה, אך ברגע שהיא מתה, אזי תפקיד התיקון עובר לשבטים שהם כולם כגוש א' שיצאו מאיש א'. אמנם לאה לא צריכה למות, אפילו כשמתייחדת שכינה תתאה בשכינה עלאה (כלומר שהארת לאה תלויה ברחל), עכ"ז הנהגת העולם הגשמי הוא רק בתתאה. כל עניני רחל בגלוי, ועניני לאה בהסתר. אם כן יש עוד עומק איך אפשר שיהא גילוי למידת המלכות על ידי השבטים אפילו כאשר לאה (מלכות עלאה) קיימת, שכן סוכ"ס גילוי המלכות מתקיים ב"ב שבטים דווקא, ואילו לאה אינה אלא שרשם שבהסתר. עוד טעם למיתת רחל, שכאשר מגיע העת לגילוי השכינה למטה בישראל מתעורר הדין תחילה. ועכ"ז לא פגע הס"מ בעיקר הקומה של רחל העליונה, ואדרבה רחל נתקנת על ידי מיתתה זו.

[ח] ונחזור לענין בדברי הוזה"ק (פרשת ויצא קנה ע"א) שהעתקתי לעיל אות ג', שאמר שם דכולהו תריסר שבטין תיקוני דעלמא תתאה נינהו (כנ"ל אות ז), וכיון דאתייליד בנימין מיתת רחל ונטלא דוכתא האי עלמא תתאה לאתתקנא בהו כו', וכל זמנא דרחל קיימא עלמא תתאה לא אתתקנא בהו, מיתת רחל נטלא ביתא בשלימו, ואי תימא לאה אמאי לא מיתת בההוא זמנא, אלא בגין דביתא בעלמא תתאה איהו וכולא מניה הוו לאתתקנא ולא מעלמא עלאה, ובגין כך לא מיתת בההיא שעתא וכל עובדוי דלאה באתכסייא אינון בגין דעלמא עלאה איהו באתכסייא ולא באתגלייא כו'⁴⁵⁵. והוא כמו שאמרנו בכל דברינו לעיל, כי הגם שרובן של שבטים הם משורש לאה שכינתא עלאה, עכ"ז כל מציאותם נעשה רק ע"י שכינתא תתאה שורש רחל, אבל השכינתא עלאה עצמה אין לה עתה גילוי כלל, והם כולם תיקוני דשכינתא תתאה וכנ"ל בכל דברינו. אמנם הענין דמיתת רחל אחר שנולדו ה"ב שבטים, ואמר הוזה"ק הנז' דכל זמנא דרחל קיימא עלמא תתאה לא אתתקנא בהו, והרי אמר דכל זמן שהיה רחל בעוה"ז היה עיכוב לתיקון השכינה בה"ב שבטים, והוא לכאורה פליאה גדולה כי הרי אדרבה הוא, שרחל היה מרכבה אליה. אך הענין הוא כי הרי אמרנו שהתיקון דהשכינה בה"ב שבטים הוא ע"י שהם היו מכל המלכות הכללי כולה, שהוא גם מהשכינתא עלאה שבה, ולכן מתקנת

⁴⁵⁴ הגהה מכ"י המחבר: וכמ"ש בווה"ק פ' בלק קצט ע"ב.

⁴⁵⁵ ע' תרגומו לעיל הערה 412.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

השכינתא תתאה על ידם, כי מתייחדת על ידם התתאה בעלאה ונעשים אחד וכנ"ל בכל דברינו. ואמרנו שם, כי שורש רחל הוא מהתתאה לבד, כי משום שהיה חסר עדיין הגילוי היתוד כהראוי, לכן יצאו לאה ורחל ששרשם הוא מעלאה ותתאה, הנה נתחלקו ויצאו בשני גופים, והיה תולה כל התיקון בהי"ב שבטים, כי בהם נתייחדו העלאה ותתאה ע"י שיצאו כולם מיעקב אבינו ע"ה, שהוא איש אחד. וכל הד' נשים נתייחדו בו בהי"ב שבטים שיצאו ממנו, והרי נתייחדו ע"י העלאה בתתאה, ולכן כל זמן שהיתה רחל בחיים בעולם, והיא היתה מרכבה להתתאה לבד, והיתה היא עם לאה לשנים, הרי נבדל בה היתוד למטה מהתתאה בעלאה, ולא היה אפשר שתתקן התתאה ביחודה בהעלאה ע"י הי"ב שבטים, אלא רק אחר שנסתלקה רחל, אבל כל זמן שהיתה רחל בעולם הזה, הרי היה להתתאה יסוד למטה בפנ"ע, ונתחלקה מהעלאה ע"י רחל שהיתה מרכבה אליה. וזהו שאמר הוזה"ק, וכל זמנא דרחל קיימא עלמא תתאה לא אתתקנא בהו.

וכל זה הוא ע"פ מה שאמרנו לעיל, כי משום שלא זכה העולם עדיין להגילוי היתוד כהראוי, לכן נתחלק הגילוי דהמלכות הכללי למטה לשתים שהן ארבע, שהם לאה ורחל הכלולים מזלפה ובלהה ולא נתקנו ביחודם, אלא רק בהי"ב שבטים ע"י שנתייחדו כולן ביעקב אבינו ע"ה ובהי"ב שבטים שיצאו ממנו, ולכן לא היה אפשר להשכינתא תתאה להשלים תיקונה על ידיהם להתתייחד בעלאה, אלא רק אחר שנסתלקה רחל דוקא, כי אז נתבטלה היסוד בפנ"ע אשר היה לה למטה, ואז נטלא דוכתא האי עלמא (מט ע"ב) תתאה לאתיישבא בביתא שלימתא, כמ"ש הוזה"ק שם. ומ"ש בביתא שלימתא ר"ל כי בהם היה היתוד דהעלאה ותתאה יחד שהיו כלולים מכל המלכות הכללי כולה וכנ"ל.

ואמר שם הוזה"ק עוד, ואי תימא לאה אמאי לא מיתת בההוא זמנא, אלא בגין דביתא בעלמא תתאה איהו כו', ר"ל כי מאחר שאמרנו שמיתת רחל היה מוכרח כדי לסלק את היסוד בפנ"ע שהיה להתתאה, וכדי שתתייחד עם העלאה להעשות עמה לאחד בהי"ב שבטים, שהיו הם מכל המלכות הכללי כולה, א"כ הרי מאותו הטעם היה צריך שתמות לאה בההיא שעתא ג"כ, כי הרי היא היתה מרכבה להשכינתא עלאה, והרי היה על ידה בעולם הזה יסוד בפנ"ע להעלאה חלוק מהתתאה, והיה צריך שתמות היא ג"כ כדי להתתייחד העלאה בתתאה בהי"ב שבטים, על זה מתרין הוזה"ק ב' תירוצים שהם עולין למקום אחד, ואמר בגין דביתא בעלמא תתאה איהו וכולא מניה הוו לאתתקנא ולא מעלמא עלאה, ור"ל כי הרי האמת הוא שגם אפי' כשמתתייחד התתאה בעלאה, הנה הנהגת כל העולם כולו הוא לעולם רק בהתתאה, כי כל הגילוי למטה הוא רק בה, ולכן אמרנו לעיל כי גם אם היה זוכה העולם לגילוי היתוד כהראוי, והיו כל הד' נשים לאחת, היו כולם רק בשם רחל, כי היו כולם כלולים בה. ולכן אמרנו ג"כ לעיל שכל הי"ב שבטים כולם, גם אותן אשר שורשם הוא מהעלאה, הנה נעשה מציאותם ג"כ רק בהתתאה, אלא שהחילוק הוא, כי באם שהיה היתוד כהראוי, היה מאיר התתאה באור העלאה ג"כ, כי היו שניהם לאחת. אבל כשהיתוד הוא אינו כהראוי נתעלם העלאה, ואין גילוי למטה, אלא מהתתאה לבד, וזהו שאמר הוזה"ק בגין דביתא בעלמא תתאה איהו, שכל הי"ב שבטים כולן שהם המקום והמעון להשכינה שתשרה למטה, והם בית דילה היכל דילה, ושכנתו בתוכם (שמות כה ח), הנה הם הבית להתתאה, כי רק היא המנהגת את כל העולמות התחתונים, אלא משום ששרשם הוא מהעלאה ג"כ, לכך נכללה על ידיהם התתאה בהעלאה ומתקנת על ידם, וזהו שאמר וכולא, ר"ל כל הבית, מניה הוו, הם כולם מהתתאה, שכל מציאותם הוא ממנה, ולכן היא מתקנת על ידם להתאחד עם העלאה, משום ששורשם הוא מעלאה ג"כ כנ"ל, ועי"ז היא מתקנת על ידם, וזו שאמר לאתתקנא.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

וא"כ הרי מאחר שכל מציאותם נעשה רק בה, הגם ששורשם הוא מהעלאה, ולכן היה אפשר היטיב להתתאה להתתקן על ידם להתאחד בשורשם גם בעוד לאה קיימת, כי כמו שהי"ב שבטים עצמן הרי הם מיוחדים בשורשם הגם שכל מציאותם נעשה בהתתאה, הרי כמו כן אפשר להתתאה המתלבש בהם בהעולם הזה, משום שכל מציאותם נעשה ממנה הרי אפשר לה ע"י התלבשותה בהם להתאחד בשורשם ג"כ, וכמו שהם עצמן, והגם שלא היה קיימת, והרי היה להעלאה יסוד בפנ"ע בהעולם הזה חלוק מהתתאה, עכ"ז היה אפשר להתתאה להתאחד בהעלאה ע"י התלבשותה בהי"ב שבטים וכמו שהם הי"ב שבטים עצמן. והרי נמצא כי מתתקן התתאה היטיב להתאחד בהעלאה גם בהעולם הזה ע"י הי"ב שבטים, גם בעוד לאה קיימת, וזהו שאמר הזוה"ק ובגין כך לא מיתת בהיא שעתא, ומט ע"ג אבל רחל היה מוכרח שתמות, דאל"כ הרי היתה התתאה עדיין חלוק ברחל בלי יחוד בהעלאה, ולכך מיתת רחל ואתלבש בהי"ב שבטים שהוא ביתא בשלימו, וכמ"ש שם מיתת רחל ונטלא דוכתא, האי עלמא תתאה לאתיישבא בביתא שלימתא כו', מיתת רחל נטלא ביתא בשלימו וכנ"ל.

וכ"ז הוא כי הנה עיקר התיקון הוא צריך בהתתאה לייחודה בהעלאה, וגם כל עיקר התיקון הוא למטה בעולם הזה, כי למעלה שהוא באצילות אין פירוד ביניהם ח"ו, אך בהתלבשותם למטה נתפרדו ע"י החטא דעין הדעת, וע"י קלקול כל הדורות כולם אשר מאדם הראשון עד האבות, ובכל אותן הדורות כולם היה נתעלם האור של מעלה מכל וכל, וכמ"ש בבראשית רבה (פ' י"ט סימן ז') כיון שחטא אדם הראשון נסתלקה שכינה כו', ובהאבות התחיל לירד השכינה למטה כמ"ש שם, ובפרט בהאבות עצמן, הרי אמרו שם (פ' מ"ז סימן ו') האבות הן הן המרכבה, אך משום שלא זכה העולם עדיין להתיקון בשלימות, נתלבש הגילויי אורות שלמעלה, שהם הגילויי דשכינתא עלאה ותתאה אשר לצורך בנין בית ישראל, נתלבשו בגופות מחולקות ובשתים שהן ארבע, שהוא בלאה ורחל הכלולים מזלפה ובלהה, והיה הגילויי דשכינתא עלאה בלאה הכולל גם זלפה, והגילויי דשכינתא תתאה ברחל הכולל את בלהה. ומשום שעיקר ההנהגה דכל העולמות ב"ע הוא ע"י התתאה, לכן היתה רחל עיקרה של בית, וכל הי"ב שבטים מושרשים בה, וכן משום שכל ההנהגה הוא בה, לכן היא עולה ויורדת לפי מעשה התחתונים, ואורה המתפשט למטה היא הצריכה תיקון תמיד לתקנה מזוהמת התחתונים ולייחודה למעלה, והוא ע"י כל התורה והמצוה, ובפרט במצות היחוד בק"ש שמע ישראל ה' א-להינו ה' אחד, וכן באמונת הלב, ובדיבור פה (דברים ד טז) כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, וכן ה' מַלְךְ ה' מַלְךְ ה' ימלוך לעולם ועד⁴⁵⁶, ה' מלך עולם ועד, וכיוצא בזה בכל פסוקי ושבחי הקדושה והיחוד במחשבה ובדיבור, שקדושתו למעלה ולמטה הוא תמיד, ומלא כל הארץ כבודו (ישעיהו א ג), והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים. והרי עכ"פ כי כל התיקונים הוא בהתתאה כי היא צריכה להתתקן לייחודה בהעלאה, ולכן כאשר מיתת רחל ונתבטל היסוד חלוק בפנ"ע אשר היה לה בעוה"ז, נתלבשה בהי"ב שבטים, ונתייחדה על ידם בהעלאה, גם בעוד לאה קיימת וכמו שהם הי"ב שבטים עצמן וכנ"ל.

ואמר שם הזוה"ק עוד, וכל עובדוי דלאה באתכסייא אינון בגין דעלמא עלאה איהו באתכסייא ולא באתגלייא, ובגין כך לא אדכר מיתתה דלאה כמיתתה דרחל כו', בגין דעלמא עלאה כל מלוי באתכסייא, ועלמא תתאה כל מלוי באתגלייא, בגין כך אתכסיא

⁴⁵⁶ ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד אינו פסוק, אמנם הוא נזכר במסכת סופרים פרק ד (וכן איתה בזהר בראשית לד ע"א) ותקנו לאומרו בפסוקי דזמרא ב'יהי כבוד'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

לאה במערתא דכפלתא, ורחל בגלוייא דאורחא, דא בסתרא ודא באתגליא כו⁴⁵⁷. ור"ל כי זהו עיקר הענין דאפשרות התיקון דהתתאה ע"י הי"ב שבטים, גם בעוד לאה קיימת, והרי היה להעלאה יסוד חלוק בפנ"ע בעוה"ז חלוק מהתתאה, ועכ"ז היה אפשר להתתאה להתאחד בהעלאה ע"י התלבשותה בהי"ב שבטים משום שכל הענין דהעלאה בעוה"ז הוא נעלם מאד, ולכן היה כל עניני לאה, שהיא היסוד שלה בעוה"ז, (שם ע"ד) היה בהסתר ובהעלם, כי הרי היא נלקח ליעקב שלא בידעה, וכן היה תמיד לב יעקב אבינו ע"ה רחוק ממנה, וכמ"ש (בראשית כט לא) וירא ה' כי שנואה לאה, (שם לג) כי שמע ה' כי שנואה אנכי, (שם לד) עתה הפעם ילוה אישי אלי. הרי מכאן שהיתה רחוקה עדיין, וכן גם כשילדה בן ששי ליעקב, אמרה הפעם (בראשית ל כ) יזבלני אישי, והרי שהיתה מרגשת עדיין איזה ריחוק ממנו. וכ"ז הוא משום ששורשה ועיקרה הוא נעלם בעוה"ז, וכמ"ש בזוה"ק (שם קנד סע"א) ואין לה התקשרות כ"כ עם העולם הזה, ולכך היתה חסרה מהקירוב לעולם. והוא כי העלאה אין לה גילוי כלל למטה אלא ע"י התתאה, ולכן כל היסוד דהעלאה אשר היה לה בעוה"ז בלאה, והרי לה יסוד חלוק בפנ"ע חלוק מהתתאה, עכ"ז לא היה גורם כל זה שום חסרון להתיקון דהיחוד התתאה בעלאה ע"י הי"ב שבטים אחר מיתת רחל, כי היסוד חלוק אשר היה להעלאה בלאה היה בלי התקשרות כ"כ בהעולם הזה, והיה רק בבחי' (בראשית א ב) רוח א-להים מרחפת⁴⁵⁸, ובסוד (חגיגה טו ע"ב) מגדל הפורה באויר⁴⁵⁹ שהוא בינה, שורש לאה, וא"כ הרי לא היה נחשב זה ליסוד חלוק כלל כי הרי לא היתה במציאות יסוד ממש כלל, ולכן היה אפשר היטיב להתתאה להתייחד בהעלאה בהעולם הזה ע"י הי"ב שבטים, גם בעוד לאה קיימת. ומה גם כי הרי גם לאה עצמה היה יציאתה בעוה"ז רק ע"י התתאה ונשרשה בה וכנ"ל בדברינו, כי אין להעלאה עצמה שום גילוי למטה כלל אלא ע"י התתאה דוקא. והרי היה להתתאה גם למטה שייכות בלאה ג"כ, ולכן לא היה סתירה כלל ממצאות לאה בעוה"ז לתיקון היחוד דהתתאה בהעלאה ע"י הי"ב שבטים. וזהו שאמרו בזוה"ק (שם קנה רע"ב) ובגין דא כולא חד, דהא כולא הוי מעלמא עלאה, הכי נמי כולא הוי מעלמא תתאה, ובכל אתר כו' (כצ"ל ע"ש). ור"ל כי כמו שלמעלה הכל נמשך מעלמא עלאה, שהרי התתאה עצמה הוא נמשך למעלה רק מהעלאה, כן הוא נמשך הכל למטה בעוה"ז רק מהתתאה, שגם הגילויי דהעלאה אשר מתגלה ויורד בעוה"ז הנה הוא ג"כ רק דרך התתאה, והרי היה יוצא המציאות לאה למטה ג"כ רק דרך התתאה, וא"כ הרי הם שייכים זה בזה וכולם חד, ולכן היה אפשר היטיב שאתתקן התתאה להתייחד בהעלאה ע"י התלבשותה בהי"ב שבטים גם בעוד לאה קיימת.

אמנם הנה בזוה"ק (פ' וישלח קע"ד ע"א) אמר שם עוד ענין אחר בענין מיתת רחל אחר שנולדו כל הי"ב שבטים, שהוא מטעם כי כאשר מגיע העת שיתפשט ויתגלה השכינה הקדושה למטה בישראל, הנה מתעורר הדין בתחילה, וע"ד שכתוב (ירמיה ל ז) ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע, וכן במיכה (ז ח) כי נפלתי קמתי, כי אשב בחושך ה' אור לי, ואמרו בילקוט (תהלים ה' סוף רמז תרכ"ח) אלולא שנפלתי לא קמתי, אלולא שישבתי בחושך לא היה אור לי, ולכן כאשר מתפשט השכינה למטה בהי"ב שבטים, ושריא מלכותא דרקיעא לאשתמודעא בארעא⁴⁶⁰, נעשה מקודם התעוררת הדין ומיתת

⁴⁵⁷ תרגום: וכל מעשיה של לאה בהסתר, בגלל שעולם העליון הוא מכוסה ולא בגלוי, ולכן לא נזכרת מיתת לאה כמיתת רחל וכו' בגלל שעולם העליון כל דבריו בהסתר, והעולם התחתון כל דבריו בגלוי. ובגלל זה לאה במערת המכפלה, ורחל בגלוי בדרך. זו בסתר וזו בגלוי.

⁴⁵⁸ עי' תוספת בסוף הזהר שה ע"ב.

⁴⁵⁹ עי' בבהגר"א על ספד"צ יד ע"א.

⁴⁶⁰ תרגום: ושורה מלכות של הרקיע להיות נודע בארץ.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

רחל. ואמרו שם, ורוא דא בכל שירותא דאתיא לאשתמודעא, בקשיו איהו, ועל דא אית בה דינא דמותא, ומתמן אתיישבת, הכי כד בעא לאתתקנא ולנטלא ביתא אתעביד דינא ברחל ובתר כן אתתקנת לאתישבא כו⁴⁶¹ ע"ש.

והנה הוא ג"כ ע"פ {נ ע"א} דברינו לעיל, כי כל ענין מה שנתחלקו נשי יעקב בשתיים שהן ארבע, כ"ז הוא רק מסבת החטא דעין הדעת, ומקלקול כל הדורות אשר מאדה"ר עד האבות, ולכן מצא הסמ⁴⁶², הצורה, מקום לקטרג ולעכב גילויי השכינה למטה, ע"י שתתלבש ותתייחד בהי"ב שבטים. אך מפני גודל הזכות דיעקב אבינו ע"ה ודלאה ורחל, לא הועיל בקטרוגיו על עיקר הענין, אמנם פגע ונגע בקיטרוגיו במה שנעשה דין ברחל ונסתלקה ומיתה הוא ע"י סיבת איחור הנדר, וע"י קללת יעקב אבינו ע"ה כנודע, וכמ"ש בזוה"ק (שם קעה ע"א⁴⁶³). אך באמת הרי היה מיתתה עצמה תיקון גדול להיחוד דשכינתא תתאה בהעלאה בהתלבשותה בהי"ב שבטים וכנ"ל בכל דברינו. וכן היה תועלת ותיקון גם לרחל אמנו גופה, כי הרי נתעלית ע"י גם היא בהאור דהשכינתא עלאה, ונתאחדת בהיחוד דהתתאה בעלאה וכנ"ל. ונמצא כי נתקיים אז בהסמ' הצורר מקרא שכתוב (קהלת ח ט) עת אשר שלט האדם באדם לרע לו, כי הרי סיבב הסמ' הצורר על עצמו רעה גדולה ע"י קיטרוגיו ומיתת רחל, כי נתפשטה ונתגלה ע"י השכינה הקדושה למטה, וכמו שהיא ביחודה למעלה ע"י שנתלבשה בהי"ב שבטים שהם ביתא דשכינתא, ואתכפיא ע"י הסטרא אחרא הרבה מאד, וכן נתעלית רחל אמנו גופה ע"י ביחודה עלאה, והרי נתקיים בו אשר שלט האדם בליעל באדם דקדושה לסבב מיתת רחל, הוא נעשה לרע לו, להאדם בליעל עצמו, וכמ"ש הרב בפע"ח (שער הקריאת שמע פ"ג) וכן בספר הגלגולים (פרק ב').

עכ"ז שי"ב השבטים התקשרו יחדיו להיות מרכבה לשכינה, אבל עכ"פ לא היה תיקונם שלם, שכן סוכ"ס הם באו מד' גופות מחולקות, ולכן כל התיקונים הינם רק ביחוד פנימיותם של השבטים ואילו בחיצוניותם נותרו מחולקים וצריכים תיקון. והנה הפעם הראשונה שניתן היה לתקן חסרון זה היה כמתן תורה בלוחות הראשונות שלא זכינו להם.

⁴⁶¹ תרגום: וסוד זה בכל התחלה שבאה להיות נודעת בפרך הוא, ועל זה יש בה דין מוות, ומשם התיישב, כך כאשר רוצה לתקן וליטול את ביתה נעשה דין ברחל ולאחר מכן נתקנה להתיישב וכו'.

⁴⁶² עי' תיקו"ז י' ע"א דהיינו בחי' הדכר של הסט"א.

⁴⁶³ להלן אריכות לשונו (המתחיל לפני כן קעד ע"ב): ובגין דא ביום צרה, כד בר נש אתרפי מאורייתא, כביכול דחיק ליה קב"ה בהדיה דההוא יצר הרע, דאיהו אתעביד קטיגוריא, וכו', ותא חזי לית מקטרגא אשתכח עליה דבר נש אלא בזמנא דסכנה, ותא חזי בגין דיעקב אחר נדרה דנדר קמי קודשא ב"ה, אתתקף דינא על ידא דמקטרגא דקטריג עליה דיעקב, ובעא דינא בשעתא דסכנה דהות רחל בה, אמר קמיה קב"ה, והא יעקב נדר נדרה ולא שלים, והא איהו תקיף מכלא, בעותרא ובבנין בכל מה דאצטריך, ולא שלים נדרה דנדר קמך, ולא נסבת עונשא מניה, מיד ותלד רחל ותקש בלדתה, מאי ותקש, דאתקשי דינא לעילא גבי מלאך המות, ואתענש יעקב בהאי, מאי טעמא, בגין דכתיב (משלי כב כז) ואם אין לך לשלם, למה יקח משכבך מתחתיד, ועל דא מיתת רחל, ואתמסר דינא על ידא דמלאך המות.

תרגום: ובגלל זה "ביום צרה": כאשר אדם מתרפה מהתורה, כביכול הקב"ה מצער אותו יחד עם אותו יצר הרע שכן הוא עושה קטרוג וכו', ובא וראה, אין מקטרג נמצא על בן אדם אלא בזמן סכנה ובא וראה בגלל שיעקב איחר את נדרו שנדר לפני הקב"ה התחזק דין על ידי הקטרוג שקטרג על יעקב, וביקש דין בזמן הסכנה שרחל היתה בה, ואמר לפני הקב"ה והרי יעקב נדר נדרו ולא שילם והרי חזק הוא מכולם בעשירות, בילדים ובכל מה שצריך ולא שילם נדרו שנדר לפניך ולא קיבל עונש עליו, מיד ותלד רחל ותקש בלדתה, מה זה 'ותקש' דהתקשה הדין למעלה אצל מלאך המות, ונענש יעקב בזה, למה, שכתוב (משלי כב כז) ואם אין לך לשלם, למה יקח משכבך מתחתיד, ועל זה מתה רחל ונמסר דין על ידו של מלאך המות.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כאשר יעקב עלה למעלת ישראל, אז מתה רחל, שכן ישראל הוא בחי' גדלות דז"א, ולא היה אפשר לרחל לקבל את האור הזה שכן היא עצמה לא היתה אלא מרכבה לשכינה תתאה בלבד. עכ"ז אור זה של שכינה תתאה נתקיים ביעקב, ע"כ שרחל ילדה את יוסף ובנימין, והם היו מבחי' יסוד ועטרה שברחל דלעילא הרי הוא הנקודה הפנימית שבה. אם כן, על אף שלא זכה יעקב לתקן אותה, עכ"ז נשאר גזעה עמו לנצח ולבסוף אף תתוקן על ידו. ולכן אהב אותם מכל בניו, כי רק בהם תלוי כל ביטול הרע. ענין היות מיטת יעקב אצל בלהה בלבד, הוא מכיוון שבלהה היא אחוריים דרחל, ויעקב רצה לתקן אותם.

[ט] אמנם הוא הנה, הגם כי אתקשר שכינתא בכלהו שבטין ונטל ביתא בהו ואתתקנת ע"ז וכנ"ל בדברי הזוה"ק (בראשית קנה ע"א וקסה ע"א), עכ"ז לא היה עדיין תיקון גמור כלל, כי הרי לידת דהי"ב שבטים הרי היה מד' גופות מחולקות עכ"פ, ולכן הגם שנתייחדו בפנימיותן ע"י שהיו כולם מיעקב אבינו ע"ה שהוא איש אחד, עכ"ז מאחר שלידתם היה מד' גופות מחולקות, הרי נתחלקו בחיצוניותם. ולא היה עדיין החיצונית מתוקן כלל גם בהי"ב שבטים, ואין זה תיקון גמור כלל, כי התיקון הגמור הוא עד שיתוקן בעוה"ז החיצונית ג"כ והרי לא נעשה עדיין התיקון מהיחוד דהתתאה בעלאה בשלימות, שהוא בהחיצונית ג"כ, וזהו מה שגם אחר שנתקשר השכינה בהי"ב שבטים ונטל ביתא בשלימו עכ"ז לא נעקר שם יעקב ממקומו, אלא שישראל עיקר ויעקב טפל לו, וכמ"ש בברכות (יג רע"א) כי לא נעשה עדיין אלא רק התחלת התיקון לבד, שנתקשר החיצונית בהיחוד שבפנימית, אבל החיצונית עצמה לא נתקן עדיין בהיחוד כלל, והיה תלוי ועומד עד מתן תורה אלו שזכינו להלוות הראשונות, כי אז היה עתיד שיתבטל כל הזוהמא כולה, והיה הגילוי דהיחוד למעלה ולמטה, שהוא ה' אחד ושמו אחד, כמו שיהיה לעתיד ע' זוה"ק (תרומה קסא ע"ב ושם קלד ע"א).

וזהו הענין מה שאחר שנקרא שמו ישראל מתה עליו רחל, ומשום שהיא היתה מרכבה רק להתתאה לבד וכנ"ל, והרי לא היה נתקן עדיין החיצונית ביחוד התתאה בעלאה, ולכן אחר שנתעלה יעקב אבינו למדרגת ישראל, שהוא בחי' הגדלות דז"א, והוא באור היחוד, לא (נ ע"ב) היה אפשר לרחל לקבל את האור הזה ולהתייחד עם יעקב אבינו ע"ה עוד, משום שגופה שהוא החיצונית דאור נשמתה לא היה מתוקן עדיין אלא רק לבחי' הקטנות, ולהיות מרכבה להתתאה לבד בלי יחוד בעלאה, כי זהו הענין מה שנתחלקו לד' נשים, משום שלא היה נתקן החיצונית למטה בעוה"ז להיות מרכבה לאור היחוד דהעלאה בתתאה, ולכן נתחלקו לד' גופות וכנ"ל. ולכן רחל אשר היתה מרכבה למטה להתתאה לבד, ובלתי הגילוי דאור היחוד שהוא בחי' הקטנות, לא היה אפשר לה לקבל את האור דשם ישראל, שהוא בחי' הגדלות, לכך מאחר שזכה יעקב אבינו ע"ה לשם ישראל מיתת רחל, כי לא היה אפשר לגופה, שהוא החיצונית שבה, להתייחד עמו עוד, משום שהחיצונית לא נתקן עדיין. וזהו הענין מה שהיה כל תשוקת יעקב אבינו ע"ה רק על רחל, משום שבה תלוי כל עיקר התיקון לייחודה עמו ולקשרה למעלה, כי הוא היה מרכבה לז"א, ויחוד שניהם הוא תיקון זו"ן, משום שהיא היתה רק בסוד הקטנות לבד, וכמ"ש (בראשית נט טז) ושם הקטנה רחל. לכן היה רוצה לתקנה תמיד, להעלותה בסוד הגדלות, וכמו שזכה הוא לשם ישראל. אך משום שמציאות כל העולם כולו, שהוא מבחי' הנוק' האחרונה דהמלכות הכללי, אשר רחל היה מרכבה אליה, לא היה מתוקן עדיין כלל, לבוא למדרגת היחוד ולהאיר באור הגדלות, כי הרי משום זה נתחלק גילויי דאורות הנוקבא למטה בד' גופות כנז, והוא משום שהחיצונית דהעולם היה עדיין פגום מאד ע"י קלקול כל הדורות כולם וכנ"ל, לכן לא היה אפשר שיתוקן רחל גופה לבוא למדרגת היחוד והגדלות, אלא אדרבה היה שכאשר זכה יעקב אבינו ע"ה לשם ישראל נסתלקה רחל ומיתה.

אמנם עכ"ז הנה נתקיים ביעקב אבינו ע"ה לא יגרע מצדיק עיניו (איוב לו ז), ושורש צדיקים יתן (משלי יב יב), והוא במה שילדה לו את יוסף ובנימין, והם היו מבחי' יסוד

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ועטרה שבה וכנ"ל אות ז', והרי הם מהקו האמצעי שבה, העולה למעלה למעלה⁴⁶⁴. והיה לבו בטוח בזה, שהגם שלא זכה לתקן אותה תיכף, עכ"ז הרי נשאר גזעה לנצח עמו ותתוקן לבסוף על ידו עכ"פ, והרי יעשה כל תיקון העולם כולו וכל תקוות חמדת ישראל רק על ידו, וכמו שאמרו רז"ל (בבא בתרא קכג ע"ב) ראה יעקב אבינו שאין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף, וכן הוא בבראשית רבה (פ' ע"ג סימן ז') ובכ"מ מסורת היא שאין עשו נופל אלא ביד בניה של רחל, ולכן אהב אותם מכל בניו, כי רק בהם תלוי כל ביטול הרע כולו, והוא משום כי רחל היא עיקרה של בית, ששורשה הוא השכינתא תתאה, שהיא רחל דאצילות המנהגת את כל העולמות התחתונים, וכאשר תתוקן רחל עלאה ביחודה למעלה, אז יתוקן כל החיצונית דהעולם ג"כ בביטול כל הרע ע"י בניה של רחל למטה ויהיה כל המציאות כולו קודש לה'.

והנה לא זכתה רחל להבנות מיעקב אבינו ע"ה אלא רק ביוסף ובנימין לבד, שהם מהיסוד והעטרה דרחל דלעילא, שהוא הנקודה הפנימית שבה העולה למעלה למעלה, והוא המלכות שבה אשר בסוף הקו האמצעי, העולה עד הכתר, ועד המלכות דא"ס וכנ"ל אות א', ושם (נ ע"ג) הוא כל היחוד דעילא ותתא, וע"י שלא היה אז העולם עדיין מתוקן כלל, לכן לא זכתה להבנות אלא רק בהנקודה הפנימית שבה לבד, משום כי שם הוא היחוד לעולם, והוא קוצו של ד' דאחד⁴⁶⁵, אבל עכ"פ הוא, כי ע"י הנה ירד ונתייסד בהעולם כל כח התיקון כולו, ולכן שמר אותם יעקב אבינו ע"ה ביותר מכולם, וכמו שראינו במה ששם את רחל ואת יוסף אחרונים (בראשית לג ב), וכן אהב את יוסף ובנימין מכל בניו, כי ראה וידע שהם יסוד כל התיקון דשכינתא תתאה ביחודה למעלה, ובה תלוי תיקון כל המציאות כולה. והוא ע"י בניה של רחל, שהם מהנקודה פנימית דהשכינתא תתאה אשר תאיר ותזריח אורה למעלה למעלה, לייחד הכל ולגלה כבוד מלכותו יתברך מלעילא לתתא, אשר זה היה כוונת המאציל ית"ש בכל בריאת עולמו, לכן נתן יעקב אבינו ע"ה כל נפשו רק על רחל לתקן אותה, וכן זכה לבסוף להוליד ממנה את יוסף ובנימין, שהם יסוד כל התיקון העתיד כנ"ל. וזהו ג"כ מה שאחר מיתת רחל הסיב מטתו באוהל בלחה, משום שהיא היתה מהאחרים דשורש אור דרחל כנ"ל, והיה נצרך היא לתיקון הרבה, שהרי גם השבטים אשר נולדו ממנה, שהם דין ונפתלי, הנה הם בהתריץ פרקין תתאין דירכא שמאלא כנ"ל אות ז', וכל צד השמאל צריך תיקון מאד, ולכן היה רוצה לתקן אותה ולייחדה באור הפנים, לכוללה באור אחת עם הפנים בכל האפשרי, וכמו שתהיה לעתיד, כאשר יתוקן החיצונית ג"כ, שאז יתאחדו כולן לאחת ממש, וכן כל הי"ב שבטים לאחד וכנ"ל אות ז', ויהיה התחלת התיקון מבניה של רחל, משום שהם מהנקודה פנימית של הסוף דקו האמצעי העולה למעלה למעלה, והוא סוד היחוד י' דיעקב י' דישראל, י' דשד"י י' דאדנ"י, י' דהוי"ה, והוא סוד יוסף הצדיק, ברית מילה, שהוא לעדות בישראל, והוא בקוצו של ד' דאחד, ויאר ויתגלה היחוד לעילא ותתא ויהיה ה' אחד ושמו אחד.

⁴⁶⁴ עי' זהר תרומה קעה ע"ב וז"ל תנא, אמר רבי שמעון, והבריח התיכון בתוך הקרשים מבריש מן הקצה אל הקצה, דא הוא יעקב קדישא שלימא, כמה דאוקימנא דכתיב (בראשית כה כז) ויעקב איש תם ישב אהלים, יושב אהל לא כתיב, אלא ישב אהלים, תרי, דאחיד להאי ואחיד להאי, אוף הכא כתיב והבריח התיכון בתוך הקרשים מבריש מן הקצה אל הקצה, דאחיד להאי ואחיד להאי. דתנינן, מאי איש תם, כתרומו שלים, שלים מכלא, שלים לתרין סטרין, לעתיקא קדישא ולזעיר אנפין, שלים לחסד עלאה ולגבורה עלאה, ואשלם להאי ולהאי, עכ"ל. כלומר שהקו האמצעי הוא בחי' קו הרחמים מתוך ג' הקוים שיש בהנהגת השי"ת בעולם (דהיינו חסד דין ורחמים), ורק על ידו עולים למעלה לקבל שפע מהשורש, ורק על ידו מורידים שפע למטה להשפיע לתחתונים.

⁴⁶⁵ עי' בבהגר"א על תיקו"ז מב ע"א ד"ה לא יפסיק.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

פרק ו

מלכות נוק' דז"א הוא כנגד הגילוי הה' דא"ס שנתגלה בעולמות ב"ע.
והנה אע"פ שאמרנו שכל פעולת ב"ע הוא מציאות העומדת חוץ ממנו ית' והם אינם אלקות כלל, עכ"ז נבדלת פעולתו ית' בב"ע מפעולת כל פועל אשר בעולם הזה בב' דברים: א) כל פועל בעולם הזה כל פעולתו הוא רק במקרה ולא בעצם. אין הנגר מציא את העץ או הנפח את הברזל, וכל פעולתם אינה אלא בשינוייהם ובמקריהם. משא"כ פעולת השי"ת בעולמות ב"ע שהם אצלו בעצם ב) אחר שגמר פעולתו אין קשר בין הפועל לפעולה. משא"כ פעולתו ית' בעולמות ב"ע שבכך תלויים הם בהתמדת מעשיו ית' כל רגע ורגע. השם השייך להמצאת עולמות ב"ע הוא אלקים, והשם השייך לשלטונו ומלכותו ית' אליהם הוא שם אדנ"י.
בגילוי של מלכות דאצילות ישנם ד' בחי' כלליות והם ד' שמות: אלקים, אדנ"י, הוי"ה דב"ן ושרשם שבשם הוי"ה ב"ה. גילוי בב' השמות אלה"ם ואדנ"י הוא האורות המתפשטים ממלכות דאצילות לעולמות ב"ע עצמן, אך אור גילוי העומד לכך במלכות דאצילות עצמו הוא רק בשם הוי"ה דב"ן (יוד"ה ה"ה ו"ו ה"ה). ושורשו הוא הגילוי של שם הוי"ה הכללי דאצילות.

[א] ומעתה נחזור לענינינו הראשון, הנה אמרנו לעיל רפ"ה כי המלכות נוקבא דז"א דאצילות הנה הוא נגד הגילוי החמישי הכללי דא"ס ית"ש אשר נתגלה בהעולמות ב"ע במציאותם והנהגתם וכנ"ל שער ד' פ' ד' ה', והנה הוא ג"כ ע"ד שאמרנו לעיל פ"ד בהגילוי הכללי הרביעי, שהוא נגד ז"א דאצילות, ואמרנו שם כי הוא גופה עיקר האצילות עצמו, שהוא הגילוי הכללי הד', כן הוא כעין זה ג"כ בענינינו, כי הנוק' דז"א שבהאצילות הנה הוא עצמו הגילוי החמישי דא"ס אשר נתגלה בפעולת כל הבי"ע, ור"ל כי אור א"ס העומד באצילות ומתייחד שם, ונתפשט ונתגלה בגילוי המלכות הנקרא בשם נוק' דז"א. הנה אותו הגילוי גופה הוא אשר המציא את כל העולמות ב"ע, בכל מציאותם בכלל ובפרט, ומשגיה בהם ומנהיג אותם תמיד בכל עניניהם מעולם ועד עולם, ולכן נקרא הוא ית"ש ע"י גילוי בהמלכות הכללי דאצילות בשם אדנ"י, שהוא אדון כל הארץ, וכן בשם אלה"י כל הארץ, וכמ"ש ב"ה קפ"ו ע"א ושם ע"ב ובפ' משפטים ק"ו ע"א ופ' תרומה קע"א ע"ב).

והנה יש באותו הגילוי ד' בחי' כלליים, והם ד' מיני שמות אשר נקרא בהם המאציל א"ס ית"ש ע"י (נ ע"ד) גילוי בפעולת הבי"ע במציאותם והנהגתם, כי הרי אמרנו שכל פעולת הבי"ע הנה פעל אותם המאציל ית"ש שיהא כל מציאותם בבחי' מציאות שחויץ ממנו, כי הם אינם אלקות כלל וכנ"ל שער ד' פ' ה', אך עכ"ז הרי נבדל פעולתו ית"ש בהם מפעולת כל פועל אשר בעוה"ז בשני דברים, כי פעולת כל פועל אשר בעוה"ז הרי הוה כל פעולתו רק במקרה ולא בעצם כלל, כי אין הנגר מציא את עצם העץ ואין הנפח מציא את עצם ברזל, וכל פעולתם הרי הוא רק בשינוייהם ובמקריהם. ועוד שנית כי הרי גם פעולת המקריים אשר פועל בו, הנה אחר שגומר את פעולתו אינו קשור עוד הפועל עם הפעולה כלל, ואינו תלוי הפעולה מעתה בהפועל מאומה. משא"כ פעולתו ית"ש אשר בכל פעולת הבי"ע, הרי הוה פעולתו הן בעצם והן במקרה, כי הוא המציאם והוציאם מאין ליש, וכן הרי הם קשורים ותלויים בו לעולם, הן בעצמותם והן בכל מקריהם, כי כל עמידת וקיום עצם מציאותם הוא רק ממנו ית"ש, וכן כל תהלוכותיהם בכל מקריהם ועניניהם הם לעולם רק ממנו, ותלויים וקשורים רק בו. והנה על שם פעולת עצמותם ומציאותם אשר המציאם והוציאם מאין ליש, הנה נקרא הוא ית"ש בשם אלקים, כי הוא גילוי ית"ש בכח ההתהוות דכל המציאות דהבי"ע, ודכל מקריהם ותהלוכותיהם, כי השם אלה"ים הוא גילוי ית"ש בהכחות דכל הבי"ע, והוא מה שנודע שהשם אלה"ים הוא בחי' דין, וכמ"ש (דברים א' יז) כי המשפט לאלה"ים הוא, ומזה הוא כל הצמצום והגבול והמדה, והוא עצם הכח דכל המציאות דהבי"ע, כי בהם הוא כל הגבול והמדה, והם מהצמצום עצמו, ר"ל שהצמצום הנעשה מהאצילות לבי"ע כנ"ל שער ו' פ' א' ב', הוא עצם הכח דהמציאות דהבי"ע. וזהו מה שנזכר בכל מע"ב שם אלה"ים, והוא הן על עצם מציאותם גופה, והן על כל כחותיהם

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

אשר בכל מציאות ומציאות לצורך כל מקריו ועניניו, כי הכחות שבכל א' אשר לצורך כל מקריו, הנה הוא נמשך עם עצמותו כאחד, והוא הכל מאורו ית"ש אשר בבחי' גבורה ודין, כי ממנו הוא כל הפעולות (ע' דברינו בדע"ה ח"א דרוש א' סימן ב' ג' 466). ולכן נאמר בכל מעשה בראשית רק שם אלהי"ם, והוא על שם פעולתו ית"ש בכל פעולת הבי"ע, הן את עצם מציאותם גופה, והן את כל כחותיהם אשר נתייסד בהם להוציא תולדה מתולדה, ופרי מפרי ולכל מקריהם אשר יעבור עליהם בכל משך ימי עולם, והם כולם מגילוי ית"ש אשר נתגלה אליהם בשם אלהי"ם. אמנם גילוי ית"ש אשר נתגלה בהם שיהיו הם קשורים ותלויים בו לעולם בכל מציאותם ובכל מקריהם, ושיתנהגו תמיד רק בהשגחתו ורצונו, הנה בהגילוי הזה נקרא הוא ית"ש בשם אדנ"י, שהוראתו הוא שהוא מלך שלטון שופט ודן, ר"ל מנהיג את הכל, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה את כל המעשים. והגילוי הזה הוא בהמלכות דאצילות, שנקרא ג"כ על שם זה בשם מלכות, שהוא מלך שלטון כנו', וכן על שם כי בה הוא ההמלכה והעצה על כל ההתהוות דהבי"ע, וכן הוא גילוי ית"ש אשר בשם אלהי"ם כנו', שהוא ג"כ בהמלכות דאצילות, כי היא הראשית לנבראים כי בה ועל ידה נבראו הכל.

אמנם הנה גילוי אשר בשם אלהי"ם ובשם אדנ"י שאמרנו, הנה כ"ז הוא על אורו המתפשט (נא ע"א) מהמלכות דאצילות בהעולמות בי"ע עצמן, בפעולתו אותם ובהנהגתו אותם, אך אור גילוי העומד לזה בהמלכות דאצילות גופה, אשר ממנו התפשט בהגילוי דשם אלהי"ם ודשם אדנ"י, הנה הוא רק השם הוי"ה ב"ה, כי האור דהשם הוי"ה הוא השורש לכל גילויי שבבי"ע, והוא באצילות עצמו. אמנם אותו האור דהוי"ה אשר הוא בהמלכות דאצילות, שהוא השורש דשם אלהי"ם ודשם אדנ"י, הנה הוא השם הוי"ה במילוי ההי"ן, יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה, שמספרו ב"ן, כי הוא רק הוי"ה כפולה⁴⁶⁷, על שם שהוא מהיחוד דו"א ומלכות, כי התפשט מהו"א להמלכות, ועומד בה בהגילוי דהוי"ה דב"ן. והוא אשר מתגלה בשם אלהי"ם ואדנ"י בפעולת כל הבי"ע ובהנהגתו אותם. והנה הוא ע"ד שאמרנו לעיל פ"ד בהגילוי הכללי הרביעי, שהוא גילוי אשר באצילות. ואמרנו שם כי א"ס ית"ש נתגלה שם בהגילוי דהשם הוי"ה ב"ה, והרי יש לנו ב' בחי', היינו מי שנתגלה שהוא א"ס, ובמה שנתגלה והוא בהשם הוי"ה ב"ה, כי א"ס עצמו הוא אשר נתגלה ע"י האצילות בהגילוי דהשם הוי"ה ב"ה, והוא הגילוי הכללי הרביעי וכנו"ל פ"ד. כן הוא בענינינו בהגילוי הכללי החמישי, שהוא גילוי אשר להבי"ע. הנה לנו ג"כ ב' בחי', היינו מי שנתגלה ובמה שנתגלה, ומי שנתגלה הוא השם הוי"ה ב"ה, ובמה שנתגלה הוא הגילוי דשם אלהי"ם ודשם אדנ"י. והרי נמצא כי המאציל א"ס אשר למעלה מהאצילות, הוא נתגלה באצילות בהגילוי דהשם הוי"ה ב"ה, ואח"כ נתפשט מהגילוי דאור דהשם הוי"ה

⁴⁶⁶ ע"ש דרוש א' סימן ב' אות ד'. ולהלן תמצית לשונו: כל פעולה באה על ידי התעוררות, וכל התעוררות היא העתקה של כח מכח, ופירוד וריבוי, וזה אינו שייך אלא מהגבורות, ולכן נברא העולם בל"ב שמות אלקים. מה שאין כן החסד, שתכונתו התייחד ונייח ושקט ומתעצם בכולו, ולכן נקרא חסד פשוט. אבל על ידי גבורות לבד אי אפשר, שכן שאין מעצור לרוחם, אי אפשר שתצא מהם מציאות מסודרת ולא שייך בהם קיום, אלא רק על ידי שיתוף אור החסד. ובאמת שורש כל המציאות היא מאור החסד כי גם מציאות דאור הגבורה עצמו אינו בא אלא על ידי אור החסד. בגבורות ישנם ב' תכונות: כאשר היא לבד, היא כח ההסתגר הגמור והיא חושך. ועוד, כאשר נמשכת אליה איזה הארה מאור החסד, היא מתלהטת ומאירה לאין חקר. אבל כאשר החו"ג הם לבד הם נעלמים, החסד שהוא מסתתר בתוך עצמו, והגבורה בגלל שהיא מסתירה עצמה מזולתה. ובסימן ג' אות ב': כל הויה מושרשת בהעדר הקודם, ולכן הצמצום הוא שורש לכל המציאות כולו, ומזה יצאו כל מיני בריות שונות, ויחודם יחד יהיה התיקון, ולכן מה שנראה חסרון היא באמת סיבה לתיקון.

⁴⁶⁷ ע"י ע"ח שער רפ"ח פרק ג'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ב"ה, ונתגלה הוי"ה ב"ה לצורך הבי"ע, בהגילוי דשם אלהי"ם ואדנ"י, והוא כולו חד, כי א"ס הוא הוי"ה והוי"ה הוא אלהי"ם אדנ"י, אלא שירד ונתפשט מהעלם לגילוי, ומגילוי לגילוי עד סוף כל העולמות בי"ע ואין עוד מלבדו.

שם הוי"ה שבמלכות דאצילות הוא הוי"ה דב"ן (מילוי ההי"ן) הוא מב' טעמים: א) עיקר המלכות הוא בחי' אות ה', הרי היא אות ה' בתראה הנמשכת מהו' דשם הוי"ה, והה' הוא בחינת התגלות האות ו', כל גידול פרצופה נמשך יחד עם ז"א, לכן היא הוי"ה כפולה: שלז"א ושל נוק', וכן יש בה ט' אותיות והם בט' ספירות עליונות שבה. שכן העשירית הרי היא המלכות אינה ניכרת למציאות בפני עצמה והיא כלולה ביסוד. הט' אותיות הם בהוי"ה, והעשירית היא הגילוי דשמות אלהי"ם ואדנ"י.

מש"כ שהשמות אלקים ואדנ"י הם בבי"ע, כוונתנו שהם מתפשטים ומתגלים בכל בי"ע, פנימיות וחיצוניות כאחד (בשונה משם הוי"ה שקיים רק בפנימיותם של הבי"ע), אמנם יש לדעת שעיקרם באצילות.

[ב] הנה אמרנו כי השם הוי"ה ב"ה אשר בהמלכות דאצילות הוא הוי"ה שמספרו

ב"ן, שהוא הוי"ה דמילוי ההי"ן, יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה, והוא משום ב' טעמים: אחד הוא, כי כל עיקרה דהמלכות הנה היא בחי' ה', שהיא האות ה' בתראה דהשם הוי"ה הכללי הכולל את כל האצילות כולו, והיא נמשך ומתפשט מהו', ע"ד האות ה' ראשונה הנמשך ומתפשט מהו' וכנ"ל פ"ג, אלא שה' ראשונה הוא מהנעלמים, כי י"ה הם נסתרות⁴⁶⁸, והאות ה' אחרונה היא מהנגלות, ובה הוא עיקר הגילוי. ומשום שעיקר מציאותה הוא האות ה', לכן הוה השם הוי"ה ב"ה, אשר בפרטות ה' ספי' שבה במילוי ההי"ן, כי כן הוא עיקר מציאותה. שנית הוא, כי כל גידול פרצופה הנה הוא נמשך עם ז"א ביהד מדובקים זב"ן, ובסוד דו פרצופין שאמרו בברכות (דף סא ע"א), והיא נמשך ויוצא ממנו וכולל אותו ג"כ בתוכה, ולכן יש בה הוי"ה כפולה, שהוא שלו ושלח, כי גילוי הוא ג"כ רק על ידה, והוא הוי"ה כפולה אשר בה, שהוא הוי"ה דההי"ן שמספרו ב"ן, כי הו' ה' דמילוי יו"ד הרי הם ג"כ י, והרי הוא רק הוי"ה כפולה שהוא מורה שהז"א משתתף עמה בכל פעולתה, וכל אורה וגילוייה הוא ע"י יחוד שניהם דוקא.

והנה יש בהוי"ה דב"ן רק ט' אותיות לבד, והם בהט' ספי' העליונים שבה⁴⁶⁹, כי העשירית שהיא המלכות דמלכות אינה ניכר מציאותה למציאות בפנ"ע, אלא שהיא כלולה בהיסוד {נא ע"ב} שבה (ע' שער תיקון הירח סמוך לסופו באות ש"ן, וע' עוד בתיקון נוק' פ"ב כלל י"ג) והעיקר הוא כי בהמלכות שבה, שהיא המלכות דמלכות, הנה שם הוא השמות דאלהי"ם ואדנ"י אשר לצורך הבי"ע, היוצאים מהוי"ה דב"ן, ולכן הם ג"כ ט' אותיות, כי הם יוצאים ממנו, וגילויים הוא בהמלכות דמלכות, ששם הוא שורש כל הבי"ע, ולכך הוה הוי"ה דב"ן רק ט' אותיות, כי העשירית היא בהגילוי דשמות אלהי"ם ואדנ"י, והם משלימים בה לעשר, והתפשטות דשם אלהי"ם מהשם הוי"ה ב"ה הוא ממילוי המספר שבו, שהוא כ"ף ו"י⁴⁷⁰, והרי הוה המילוי פ"ו, שהוא מספר דשם אלהי"ם, וכן הד' אותיות דהוי"ה פשוט, והי' אותיות דריבוע י י"ה יה"ו יהו"ה ומספרו שהוא ע"ב הרי הם פ"ו, וכן שם מ"ה שהוא מ"ם ה"א הוא פ"ו (תיקו"ז עט ע"ב), וכן הפשוט ומלא ומלא דמלא דאלהים הם ג"כ ב"ן אותיות (ע"ח שער מוחין דצלם פרק ה'), כמספר הוי"ה דב"ן. וע' עוד שער החשמל (סוף פרק ג'). וההתפשטות דשם אדנ"י מהשם הוי"ה ב"ה הנה הוא מכללות ד' אותיות הפשוטים ומ' אותיות דמילוי ב"ן, ומספרו הרי הם ד' ט' נ"ב שהם ס"ה כמספר אדנ"י, ומזה יוצא השם אדנ"י שהוא ס"ה, והוא על שם שהיא כולל בתוכה את הז"א שהוא הו"ק. וכל א' הוא כלול מעשר, והם ס', וכן היא כללות כל הה' פרצופים כולן, וכל הה' גילויים הכלליים

⁴⁶⁸ עי' הק' תיקו"ז יט ע"א.

⁴⁶⁹ עי' דע"ה ח"ב ז ע"א שזה בט' ספירות התחתונות.

⁴⁷⁰ עי' שער ההקדמות נד ע"א.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כולן, והוא הה'. וכן היא הה' בתראה כנ"ל, כי כל מה שאמרנו בענין ההוי"ה דב"ן ובהשמות דאלהים אדנ"י הוא הכל בהה' בתראה דהשם הוי"ה ב"ה. והוא כמו שאמרו בפסיקתא רבתי (פיסקא כא) שאות אחת משמו עושה צבא ככל שמו, ויש בכל אות הוי"ה שלימה, והוא הוי"ה דב"ן, אשר הוא בה' בתראה, וממנו יוצא השמות אלהים ואדנ"י, שהם גילויי ית"ש אשר בהעולמות בי"ע. והוא מה שאמרו רז"ל (מנחות כט ע"ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם אל תקרי בהבראם אלא בה' בראם, והוא בה' בתראה דהשם הוי"ה ב"ה וכמ"ש בזה"ק (פ' צו כט ע"א) דה' בתראה הוא מלכות שמים, ובה אתבריא כל בריין דשמיא וארעא, והיא הה' דהבראם, וכן הוא בפ' תזריע (דף מג ע"א) ובאד"ז (דף רצח ע"א). ומה שאמרו (מנחות כט ע"ב⁴⁷¹) העוה"ב נברא בי' והעולם הזה נברא בה', ר"ל כי בינה שהיא ה' עלאה, והיא העוה"ב (ע' זהר שמות דף כז), [שהוא אחר כלות השית אלפי שנין דהעולם הזה שהיא שלימת המלכות, אז תתחיל שלימת הבינה ויהיה אז כל ההנהגה רק ע"י הבינה שהיא למעלה מהו"ק והיא העוה"ב, וכמ"ש בספר"צ פ"א (יא ע"א) ע"ש בהגר"א ד"ה שביעאה עלייהו], הנה נברא הבינה שהיא הה' עלאה בהאות י', והמלכות שהיא העולם הזה ור"ל כחה ופעולתה המתפשט בכל המציאות דהעולמות בי"ע והנהגתם, והוא אורה וגילוייה אשר בהשמות דאלהים ואדנ"י שהם בהמלכות דמלכות כנ"ל, הנה הוא מהה' בתראה, והוא מה שנאמר בהבראם בה' בראם שהוא העולם הזה הנברא באות ה'.

ודע כי מה שאמרנו כי השמות דאלהים ואדנ"י הם בבי"ע, הנה האמת הוא כי עיקרם הוא ג"כ רק באצילות עצמו, וכמ"ש הרב (בשער הירח פ"א ובכ"מ), כי המלכות דהאצילות כאשר נשלמת להיות פב"פ עם ז"א, הנה עומדת אז בהגילוי דשם אלהים ודשם אדנ"י, וע' (נא ע"ג) עוד בזה"ק (ויקרא יא ע"ב ופ' תרומה קנט ע"ב) והוא נודע ופשוט, אך מה שאמרנו כי הם בבי"ע, ר"ל כי השמות דאלהים ואדנ"י הם מתפשטים ומתגלים בבי"ע, משא"כ השם הוי"ה ב"ה הוא רק בפנימיותם, והוא נעלם, וכל המציאות דהבי"ע והנהגתם הוא רק בהגילוי דשמות אלהים ואדנ"י, וכמו שנאמר בכל מעשה בראשית רק השם אלהים, כי בו נתגלה בהעולמות בי"ע. ולכן הוה שם אלהים גימט' הכסא, שהוא עולם הבריאה, מפני ששם הוא מתפשט ומתגלה, וכמ"ש בהקדמת תיקונים (ה סע"ב) וכן הרב ז"ל (בלק"ת ריש פ' בראשית).

וכן הוא גילויי ית"ש בעולם הבריאה בשם אדנ"י וכמ"ש בהקדמת תיקונים (ז' סע"א) ואינון דאדנ"י אתבריא, שהי' ספ"י דשם אדנ"י, הנה הם מתפשטים בהעולמות בי"ע ומתגלים שם, וכן אמר הרב בשער הכוונות (ראש השנה צג ע"ג), כי כשירדת המלכות בהיכל קודש קדשים דבריאה, נקרא בשם אדנ"י כי גילויי ית"ש בהעולמות בי"ע הוא רק בהשמות דאלהים ואדנ"י, והם לבושים להאור דהשם הוי"ה ב"ה שהוא בפנימיותם, והוא נעלם.

אבל עיקרן דהשמות אלהים ואדנ"י הם באמת ג"כ רק באצילות, והם מסתעפים ומתפשטים מהאור דהשם הוי"ה ב"ה שהוא גילויי העיקרי ית"ש, אשר בכל אצילות כולו וכנ"ל פ"ד, והוה גם שם האור דהשם הוי"ה ב"ה בבחי' פנימית, והאור דשמות אלהים ואדנ"י בבחי' חיצונית, והם אשר מאירים ושולטים בבי"ע. ולכן נאמר (דברים ד לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים כו', והוא מצות היחוד דהוי"ה אלהים, כדי

⁴⁷¹ עי' לשונו: כי ב"ה י"י צור עולמים וכו' כדרש ר' יהודה בר ר' אילעאי אלו שני עולמות שברא הקב"ה אחד בה"י ואחד ביו"ד וכו' אלה תולדות השמים והארץ בהבראם אל תקרי בהבראם אלא בה"י בראם [הוי אומר העולם הזה בה"י והעולם הבא ביו"ד], ע"כ.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

להמשיך אור קדושת השם הוי"ה ב"ה, שיתגלה למטה גם הוא, וכמו שהיה במתן תורה, כמו שנאמר (דברים ד לה) אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים כו', וכמו שנאמר (דברים ה ד) פנים בפנים דבר ה' עמכם. והוא משום שכל גילויי בבי"ע עתה הנה הוא בבחי' מציאות שחוי' ממנו, שהרי הם אינם אלקות כלל, וכמ"ש בהקדמת תיקונים (ד ע"ב) דלאו אינון וחייהון חד, לאו אינון וגרמיהון חד, והוא גילויי בהם בהשמות דאלהים ואדניי שהוא המציאם והוציאם מאין ליש, והוא רק בבחי' מלך, שלטון עליהם, ועל זה בא מצות היחוד, כי ה' הוא האלהים (דברים ד לה) לייחד הכל אליו תמיד, ומלא כל הארץ כבודו, עד שיתקיים גם למטה (ישעיה ב יא) ונשגב ה' לבדו, והוא בתיקון דלעתיד, שיתבטל כל הזוהמא ויהיה כל המציאות כולו קודש לה' ומיוחד אליו.

והנה לנו מכל דברינו הנז' כי ישנם בהמלכות הכללי דאצילות ד' מיני גילויים, והם ד' מיני שמות, אחד, כי היא האות ה' אחרונה דהשם הוי"ה הכללית, הכולל כל האצילות כולו, וישנו באותו האות ה' כל השם הוי"ה כולו וכנ"ל מפסיקתא רבתי, שאות אחת משמו עושה צבא ככל שמו, (ואמרו שם דזהו מה שנקרא הוא ית"ש בשם צבאות ע"ש). ב', כי הנה היא בהגילוי דשם ב"ן, והוא בפרטות ה' ספי' שבה, ג', כי היא בהגילוי דשם אלהים, והוא במציאות ויציאת העולמות בי"ע שנמצאו ויצאו מאין ליש, והיה מציאותם מהמלכות דאצילות, והוא גילויי ית"ש שנתגלה בה בהגילוי דשם אלהים, ד', והוא השם אדניי והוא גילויי ית"ש שנתגלה בה להיות משגיה ומנהיג את כל העולמות בי"ע, מן העולם ועד העולם. והנה כל אלו הדי' שמות הם כולם מרומזים בשם (נא ע"ד) אדניי כי מספרו הרי הוא ס"ה, והנה הם ד' אותיות הוי"ה שבה' אחרונה והב"ן דהמילוי והה' אותיות דאלהים והד' אותיות אדניי והרי הם ס"ה, וזהו שנאמר (חבקוק ב ט) וה' בהיכל קדשו ה"ס, וכל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו וכמ"ש בב"ר (פ' נ"א סימן ב'), והוא מדת הדין שם אלהים, והיכל קדשו הוא אדניי, ס"ה, שהיא היכל להשם הוי"ה ב"ה, וזהו שאמר וה' בהיכל קדשו הם, כי הוי"ה אלהים הם שניהם כלולים במספר אדניי שהיא ה"ס ס"ה וכנ"ל.

מכיוון ששורש עולמות בי"ע הוא במלכות דאצילות, אחרי שאמרנו שכל המציאות דעולמות בי"ע נעשתה בבחי' חוי' ממנו ואינם אלקות, יש לנו בהכרח למצוא כעין זה במלכות דאצילות שכן הוא שורשם. ומצינו שורש לזה בתכונתה שאינה עומדת ביחודה עם ז"א באופן תמידי אלא רק מזדווגת עמו לפרקים, שכן עיקר מציאותה הוא לעולם להיות בעליה (דהיינו עתות הזדווגותה עם ז"א) וירידה (בעת פרישתה מז"א) שכן תלויה היא במעשה התחתונים.

והנה במציאותם הראשון דמעשה בראשית בתחילת יציאתם היו בי"ע גבוהים מאד, עד שהיו מוכנים וקרובים שיעלו כולם למדרגת האצילות ממש, שכן האצילות נתעלתה אז למדרגת א"ק, והמלכות דאצילות כמעט שעלתה למדרגת א"א דאצילות. אמנם כל זה תלוי היה במעשה אדם הראשון, ועל ידי חטא עץ הדעת הוא שירדו כולם למדרגה בה מצויים הם עתה דהיינו מציאות העולמות הנפרדים בכל חסרונם ועביותם כהיום. אמנם בתיקון דלעתיד לבא, כשהיו בשלמותם, יהיו כל ג' עולמות בי"ע קודש לה'. אבל עכ"פ עכשו היחוד תלוי רק בפנימיות, בזיווגי ז"א ונוק' דאצילות.

[ג] הנה אמרנו כי כל העולמות בי"ע שרשם הוא בהמלכות דאצילות, ר"ל שבה נתגלה שורשם, ובה הוא תמיד שורש כל מציאותם, וכל תהלוכותיהם ומאורעותיהם, שהוא כל ההנהגה שבהם. ונודע הוא שכל שורש הנה מסודר בו כל כחותיו לפי כל עניני הפעולות והמעשים אשר בהענף והתולדה היוצא ממנו, כי אין בענף והפרי אלא רק מה שנמצא בכח השורש, ולכן כי היות שאמרנו שכל מציאות דהעולמות בי"ע הנה נעשו ממנו ית"ש בבחי' מציאות שחוי' ממנו, כי הרי הם עצמם אינם אלקות כלל, והם נפרד ונבדל מאלקות, ולכך נקראו בשם עולמות הנפרדים וכנ"ל בדברינו. ולכן הנה נסדר כעין זה ג"כ בהמלכות דאצילות שהיא שרשם, וכל קבלתה הוא מז"א, והוא שורשה אשר ממנו היא יוצאת, וכן היא מקבלת ממנו תמיד שפעת המאציל ית"ש לצורך העולמות בי"ע, הנה אינה עומדת המלכות תמיד ביחודה עם ז"א להיות עמו פנים בפנים תמיד, להתייחד זכ"ז

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ולהעשות חד עמו בהיחוד הראוי לאצילות, אלא יחודה בו הוא רק לפרקים, כי באם שהיתה היא מיוחד עם ז"א לעולם בכל בחי' היחוד הראוי לפרצופי האצילות זב"ז, לא היה אפשר שיוצא על ידה כל העולמות הנפרדים כמו שהם, כי כפי השורש כן הוא הענף והתולדה וכנז'. ומבואר הוא בדברי הרב (בשער מיעוט הירח פ"א), כי ישנם ז' בחי' שונות בענין ירידת המלכות ועלייתה ביחודה והשתוותה עם ז"א, והנה הם כולם לפי מצב מדרגת העולמות בי"ע, בכל מאורעותיהם שאירע בהם, מעת שנבראו בששת ימי בראשית ואחר החטא דעץ הדעת עד עתה. והרי היה נעשה בהם כמה ירידות והריסות גדולות, וכמו בעת החטא דעה"ד עצמו, שירדו כולם לדיוטא התחתונה, ונתחלפו מכתנות אור לכתנות עור⁴⁷², שהוא משכא דחויא, ואח"כ בדור המבול ובדור הפלגה ובסדום ובגלות מצרים ובעת החורבן, ובזמן כל הגליות עד ביאת המשיח. וכן היה נעשה בהם ג"כ עליות גדולות כמו בגאולת מצרים ובמתן תורה ובבנין בית המקדש, וכן מתנהג מצב העולמות תמיד בעליות וירידות, והוא ע"פ מעשה התחתונים, או ע"פ כבשי דרחמנא⁴⁷³, שהוא מהנהגתו הנעלמה ית"ש המנהיג את המציאות תמיד בעולה ויורד ע"פ צורך התיקון דלעתיד הנעלם מכל בריה, ונמשך כ"ז מהמלכות דאצילות, שהיא שורש כל המציאות כולו, ובה הוא כל ההנהגה כולו. והמלכות היא מקבל כ"ז מז"א, ולכן הנה יש בה ג"כ כמה בחי' שונות ועליות וירידות בענין יחודה והשתוותה עם ז"א, והוא לפי ערך צורך ההנהגה הנמשך ממנה למטה.

אמנם הוא כי הנה כל מציאות דעולמות הנפרדים (נב ע"א) בכל חסרונם, שהוא בעביותם וזוהמתם שהם עתה לפנינו, ואשר ע"ז הנה נעשה בהם כל הריסות הגדולות והירידות שונות שאמרנו, הנה לא נעשה כ"ז ממנו ית"ש במציאותם הראשון דמעשה בראשית, כי מציאותם הראשונה אשר יצאו ממנו ית"ש היו באמת כל העולמות כולם גבוהים ונעלים מאד, עד שהיו מוכנים וקרובים שיעלו כולם למדרגת האצילות ממש, שהוא הגילוי הכללי הרביעי. וכל האצילות כולו היה נתעלה אז במדרגת א"ק, שהוא הגילוי הכללי השלישי, והיה מוכן ועומד שהמלכות דאצילות אשר היא עתה בסוף כל האצילות תעלה היא למדרגת א"א של עתה, שהוא הכתר והראשית דאצילות, וכן היו עולים כולם מעליה לעליה עד אין קץ, וכמ"ש במאמרי רשב"י (פ' קדושים) ובלק"ת (פ' בראשית) ובדברינו בארוכה בספר הדעה"ה"ב דרוש ג'. והרי היה אז יחוד המלכות בז"א ובכל הפרצופים העליונים ובאור א"ס עצום הרבה מאד, והיה עומד אז המלכות בכל בחי' מעלה היותר גדולה, וכן היה נמשך ממנה אז להעולמות בי"ע ג"כ, אמנם הנה תלה המאציל ית"ש את קיום מדרגתם הנעלה של אז, וכל עלייתם וירידתם במעשה אדם הראשון, והוא מה שנאמר (בראשית ב טו) ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה. אך ע"י החטא דעה"ד, הנה ירדו כולם למדרגתם התחתונה של עתה, והעולמות בי"ע ירדו ונתחלפו מכתנות אור לכתנות עור, שהוא משכא דחויא, וזהמת נחש הקדמוני. ונעשה ע"ז כל הריסות הגדולות דדור המבול ודדור הפלגה ובסדום ועמורה, והיה נמשך זה עד מתן תורה, שאז היה מוכן העולם לחזור ולהתקן כמו קודם החטא אלו שזכו להלוחות הראשונות, וכמ"ש (תהלים פב ו) אני אמרתי אלהים אתם, וכמו שבארנו כ"ז בכ"מ מדברינו.

והנה נעשה ע"ז כמו כן שינויים גדולים בכל פרצופי האצילות, וכן בכל הג' גילויים הכלליים הראשונים, והשינויים שנעשה בהם הוא בענין הגילוי דאור א"ס שבהם,

⁴⁷² עי' הערה כא.

⁴⁷³ עי' לעיל הערה 243.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

וכמו שבארנו בזה כמה ענינים עמוקים וסודות גדולים בדע"ה ח"ב, ובספר הכללים כלל י"ט כ' כ"א. אך עכ"פ הוא כי נעשה ע"י החטא דעה"ד שינויים גדולים בכולם ובפרט בהמלכות דאצילות שהיא שורש הבי"ע, הנה היא ירדה ממעלתה הרבה מאד, ואינה מתייחדת עתה עם ז"א אלא רק לפרקים, ואינה משתוות עמו להיות שוה בשוה עמו, גם בבחי' החיצונית שבה לעולם עד לעתיד דוקא, שהוא בהתיקון האחרון. ועכ"פ הוא כי עליית המלכות ויחודה בז"א הוא תלוי במעשה התחתונים, ועל זה הוא כל התורה והמצוה לייחד את המלכות בז"א, והוא ענין היחוד דקודשא בריך הוא ושכינתיה המוזכר בכל מקום, כי קודשא בריך הוא הרי הוא השם הוי"ה ב"ה, שהוא א"ס המתגלה באצילות בהשם הוי"ה ב"ה, וכל גילוי באותו השם הוא בז"א, כי בו נתגלה המאציל א"ס באותו השם וכנ"ל פ"ד בארוכה, והוא הקדוש ב"ה, כי עיקר גילוי הוא בז"א, שהוא כלל האצילות כנ"ל פ"ד. ואורו ית"ש המתפשט ומתגלה בהמלכות לצורך תולדות כל המציאות דהעולמות בי"ע והנהגתם, והוא מתפשט ושורה ושוכן תמיד בישראל ע"י התורה והמצוה, וכמו שכתוב (שמות כה ח) ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם⁴⁷⁴, שהוא שוכן בישראל ממש ע"י התורה והמצוה (גב ע"ב) וכנ"ל פ"ה אות ג'.

הנה האור הזה הוא הנקרא בשם שכינה ע"ש שהוא מתפשט ושוכן למטה, והוא ז"א ומלכות בתואר קב"ה ושכינתא, והם השמות דהוי"ה אדנ"י כנ"ל. וכאשר נמשך הגילוי והיחוד דאור א"ס בז"א ומלכות כאחד, ונעשים שניהם לחד, הן בפנימיותם והן בחיצוניותם, והוא כשנעשה כל המציאות דהעולמות בי"ע כולן קודש לה', וכמו שהיה קודם החטא דעה"ד, וכן בהתיקון דלעתיד, אז הוא היחוד דקב"ה ושכינתיה כהראוי, כי הרי כל המציאות דהבי"ע, שהם מהתפשטות אור המלכות וכחותיה, והיא מתפשטת ושרויה בהם, הרי הם כולם על טהרת הקודש, ומוכשרים להתייחד באצילות, והרי מתייחד קב"ה שהוא אורו ית"ש אשר באצילות, ובהגילוי דהשם הוי"ה ב"ה ושכינתיה שהוא אור שכינתו ית"ש אשר בבי"ע, ובהגילוי דשם אדנ"י, הרי הם שניהם מיוחדים בז"א ונמשכים כאחד, ומתגלה ומתראה שה' הוא האלהים, והוא אחד מעילא לעילא עד מטה מטה, שהרי כל המציאות כולו הוא כולו קודש לה', ומתייחדים העולמות בי"ע עם האצילות זב"ז, והוא ה' אחד לעילא ושמו אחד לתתא, והוא היחוד דקב"ה ושכינתיה.

אבל כל זמן שהעולמות בי"ע הם פגומים ועומדים בעביותם וזוהמתם, הרי הם נפרדים מהאצילות, והם נבדלים מאלקות, והגם שבאמת הוה לעולם רק ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד (דברים ד טז), אך הוא עתה רק בפנימית ובהעלם גדול, וכמו שאמרו בזה"ק (פ' תרומה קלד ע"א) בסוד הענין מה שאנו אומרים בשכמל"ו בלחישו, שהוא בנין דלא יתערב זר באותו היחוד ח"ו, כי הענין דשמע ישראל ובשכמל"ו הוא על יחודו ית"ש לעילא ותתא, ומשום דהשתא עומד הזוהמא אחוז בכל המציאות אשר למטה, והוא יחודו לתתא רק בפנימית ובהעלם, לכן אנו אומרים יחודו אשר לתתא רק בלחישו, וע"ש (קלג ע"ב, וקלד ע"א) ואמרו שם בנין דהשתא דהוא סטרא אחרא אתדבק בהדה כו' אנן מחלפי אתוון דלא אמרינן אחד באתגלייא כו' אלא דאנן מייחדין לה בלחישו ברזא דאתוון אחרנין ואמרי ועד, אבל בזמנא דאתי דיתפרש ההוא סטרא מינה ויתעבר מעלמא כדין יתקרי אחד וודאי כו' כמה דאמר ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד באתגלייא בהדיה ולא בלחישו ולא ברזא ע"ש⁴⁷⁵.

⁴⁷⁴ עי' בבהגר"א על תיקו"ז קו ע"ג בשם זהר תרומה קמו ע"א.

⁴⁷⁵ תרגום: בגלל שעכשיו אותו צד אחר דבוק יחד עמה וכו' אנחנו מחלפים אותיות שלא אומרים "אחד" בגלוי וכו' אלא שאנו מייחדים לה בלחש בסוד אותיות אחרות, ואומרים 'ועד',

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ונמצא כי הגם שבפנימית ובהעלם הוה באמת היחוד עצום מאד לעולם, אבל בחיצונית ובאתגליית הסר עתה היחוד דמלעילא לתתא הרבה מאד, וזהו הענין דלשם יחוד הראוי לומר ולכוון בכל מצוה ומצוה, כדי לייחד את המלכות בז"א ע"י אור א"ס שבפנימיותם, ר"ל שיאר ויתגלה האור א"ס שבפנימיותם ועי"ז יתייחדו זב"ז וכמ"ש אליהו זל"ט (תיקו"ז יט ע"א) אנת הוא דקשיר לון ומייחד לון, ויתגלה עי"ז אור יחודו וכבוד מלכותו למעלה ולמטה ויתוקן עי"ז כל העולמות בי"ע מעביותם וזוהמתם, והרי תלוי תיקון כל העולמות רק ביחוד המלכות עם ז"א שהוא שיתייחד גילוי דשם אלה"ם ואדנ"י שבבי"ע עם כלל האצילות והגילוי דהשם הוי"ה ב"ה שבז"א, כי בו נתגלה המאציל א"ס בהגילוי דהשם הוי"ה ב"ה וכנ"ל פ"ד, ולכן מוכרחים אנו לייחדם תמיד עם האצילות כולו כדי שיהיה הוא לבדו ימלוך נורא, ויכירו וידעו כל יושבי תבל כי לה' המלוכה, וה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. (נב ע"ג)

מידת המלכות היא גילוי ית' בכל המציאות והנהגת עולמות בי"ע. דהיינו על ידי יחוד המאציל א"ס (ע"י ט' ספירות דאצילות) במלכות. וזוהי מהותו הפנימית של האמונה, ההשכלה שהנהגה העליונה יש לה שייכות וייחוד עם התחתונים, וכלול בזה גם החיוב המעשי של האדם בכל התורה כולה. אמנם זה גופא אינו תכלית הבריאה, התכלית האמיתית היא שלבסוף הכל יהיה כלול בא"ס (כלומר שאין התכלית שנחיה חיים ארציים לאור האמונה אלא שנחיה את הידוע ע"פ אמונה עצמה וכפי שיהיה לע"ל). לכן מי שמשמש במלכות לצורכו, דהיינו שעושה פעולה לשם המלכות בלבד לקשרה למטה ללא כוונת יחוד למעלה (כ"ש כאשר כוונתו ח"ו להפרידה בזדון לבו מהספירות העליונות) כמו שהיה בדור הפלגה וכעין זה הוא בקבלה מעשית (כלומר לשנות את הבריאה התחתונה על ידי הניצול של כללי הנהגה הקיימים וכאילו מודיע בזה שאין השי"ת מתייחד עם עולמו ורק הניח הנהגות אלו הפקר לכל דורש), שהוא מקצץ בנטיעות (שכן מראה שאין שורש הא"ס מיוחד במלכותו ויש כאן נטיעה המנותקת משרשה).

ואם אינו מאמין שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, על אף שמאמין שהוא המציא הכל יש מאין, רק חושב שסילק השגחתו מהתחתונים, והכל נעשה כיום בטבע ובמקרה או מכח זולתו ח"ו, הוא קרוי כופר בעיקר (שכן לשיטתו אין מלכות ה' בארץ ח"ו וכאילו אומר שיש ט' דאצילות ואין להם מלכות להתייחד עמה). ונקרא כך, מכיוון שרק דרך המלכות יש לנו חיבור לא"ס.

אמרנו לעיל כי פנימיות מלכות דאצילות עולה למעלה במלכות דא"ס ועל כן פנימיותה נעלמת. וזהו לצורך תכלית העולמות הנפרדים על מדריגת התחתונה, שפנימיותה, דהיינו עצמות אור התורה אשר בקיומה ושמירתה למטה מתגלה בהדרגה אור פנימיות המלכות הנ"ל עד שתתגלה כולה לעתיד. והוא כוונת כל הבריאה. אור א"ס הפשוט הוא עצמו נתגלה באצילות בגילוי דשם הוי"ה ב"ה, ועיקר גילוי זה הוא בז"א, ומשם נתפשט עוד במלכות דאצילות בגילוי דשם אלקים ושם אדנ"י לצורך המציאות והנהגת עולמות בי"ע.

[ד] ובתיקונים תיקון ס"ט (דף קלה סע"ב) אמרו שם ועיקר דארבע אתוון שהוא יהו"ה ב"ה, ועשר אתוון שהוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א איהו מלכותא דאיהי כלילא מכל עשר ספירן כי היא הה' אחרונה דהוי"ה פשוט המשלמת לד' ובה נכלל כל הד', וכן היא הה"א אחרונה דהמילוי המשלמת לעשר, ובה נכלל כל ה', וזהו אחד דשמע ישראל, שהוא א"ח ד⁴⁷⁶, שהוא הט' ספי' דז"א והד' הוא מלכות, כי בניינה הוא מתנה"י דז"א, וכן היא המשלמת לד' כנז', והם אחד, וכן היא הקוצו של ד' שהוא בחי' י', שהוא מורה על עשר, כי היא המשלמת לעשר, א"ח ד' והם אחד. ועל זה נאמר (ישעיה נא ב) כי אחד קראתיו, וכמ"ש שם תיקון מ"ז (דף צד ע"א). ולכן צריך לייחדם תמיד זב"ז, ולכלול הכל בהמלכות, שע"י יחודה למעלה וכלילות כולם בה היא מנהגת את כל העולמות בי"ע, ונמצא כי ע"י כוונת היחוד הרי הוה רק לה' המלוכה, וה' הוא האלהים.

ואמרו שם עוד, דכל מאן דנטיל מלכות בלא ט' ספירן איהו מקצץ בנטיען, וכל מאן דנטיל ט' ספירן בלא מלכות איהו כופר בעיקר. וביאור הדברים הוא, כי הרי אמרנו שבספי' ופרצוף המלכות, הנה שם הוא גילוי ית"ש בכל המציאות והנהגת העולמות בי"ע,

אבל בזמן העתיד לבא שיתפרש אותו הצד ממנה ויעבור מן העולם אז יקרא 'אחד' ודאי, וכו' כמו שאמר ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד בגלוי ביחד עמו ולא בלחש ולא בסוד.

⁴⁷⁶ עי' זהר משפטים קטז ע"א.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ור"ל כי בהיחוד דהמאציל א"ס אשר נתפשט והתלבש בהמלכות דאצילות בכלילת כל גילוייו אשר בהט' ספי' העליונים וייחודם בה, וכן התייחד הא"ס עצמו בה להעשות חד עמו, הנה התגלה בה עי"ז להמציא ולהוציא על ידה את כל המציאות דהעולמות בי"ע, ולהשגיח בהם ולהנהיג אותם תמיד בכל תהלוכותיהם, והם נשואים עליו תמיד בכל מציאותם ובכל מקריהם. והרי כי ע"י גילוי ויחודו שבהמלכות שהיא חד עמו, עי"ז נעשה המלכות אדון כל הארץ, ואלהי כל הארץ יקרא, כי נכללים בה כל הט' ספי' העליונים באור א"ס שבהם, ומתייחדים כולם בה, והיא אחד עם כולם. ועי"ז הנה היא אלהי כל הארץ, והנה מבואר הוא בכל דברינו לעיל, כי מציאות כל העולמות בי"ע כמו שהם עתה לפנינו, הנה לא היה הכוונה שישארו כן לעולם ח"ו, אלא שיתוקנו ויזדככו ויתעלו, עד שיהיו גם הם כולם קודש לה, להתייחד עם האצילות ביחודא שלים. והוא ג"כ ע"י שהמלכות דאצילות שהיא שרשם היא אחד עם כל אשר למעלה, ומה שירדו עתה למדרגתם שהם, הוא נעשה ע"י החטא, וע"י שנתייסד המלכות שהיא שרשם ג"כ בב' בחי', בכח עלייה וירידה וכנ"ל, וכן לעיל פ"ה אות ד'.

ולכן אמרנו כי אנו צריכים לייחד תמיד את המלכות עם כל אשר למעלה, וכדי להמשיך עי"ז קדושתו ויחודו ית"ש למטה, וזהו כל חובת האדם בעולמו במעשה ובדיבור ובמחשבה, לייחד את כל הכחות דהעולם כולו אליו ית"ש, שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, וה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד (דברים ד לט), ורק ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד⁴⁷⁷, והוא היחוד דמעילא לתתא ומתתא לעילא, וזהו מה שנוגע לאמונת היחוד בפרט, אך אינו מספיק זה לבד אלא רק ע"י קיום כל התורה והמצוה דוקא בפועל ובמעשה ובדיבור ובכוונת היחוד על כולם, שהוא לעשות הכל למען שמו שיתברך ויתעלה ויתקדש למעלה ולמטה, ויתגלה מלכותו ויחודו (גב ע"ד) בכל העולם כולו. אבל קיום כל התורה והמצוה הרי מוכרח הוא לקיים את כולם בפועל ובמעשה ממש, כי הרי הוא עצמו ית"ש אשר המציא ועשה את הכל, ויסד וסידר את כל הכחות דירידת העולמות וחסרונם וקלקולם אשר ע"י החטא, וכמ"ש (ישעיה מה ז) יוצר אור ובורא רע, הרי הוא עצמו יסד וסידר את כל תיקוניהם ועלייתם ג"כ, והוא כל התורה והמצוה. וגזר ואמר שרק בזה יתוקן ויתעלה כל הבריאה כולה, וכמו שאמרו בב"ר (פ' ס"ז ס"ב) (ב') ובכ"מ שהעולם נתבסס⁴⁷⁸ ע"י התורה, ורק בה תלוי כל התיקון כגודע. אמנם כל התורה והמצוה כולה הוא רק לשמו כנ"ל פ"ד אות ז' ח', והוא כדי שיתגלה יחודו וכבוד מלכותו למטה, כמו שהוא למעלה. ועל זה היה כוונת כל הבריאה כולה, אשר היא מהתפשטות כחות המלכות דאצילות ומתנהגת על ידה לתקנה תמיד, ולהעלותה ולייחדה למעלה, והוא ע"י התורה והמצוה וכוונת היחוד שבכולם וכנ"ל.

וזהו שאמר התיקונים הנ"ל, דכל מאן דנטיל מלכות בלא ט' ספירן, והיינו שעושה איזה פעולה לשם המלכות לבד לקשרה למטה בלי כוונת היחוד למעלה, ומכש"כ כשכוונתו ופעולתו הוא להפרידה מלמעלה בדוקא ח"ו, כדי ליקח לעצמו הכחות דהבריאה בידו, להשתמש בהם כחפצו בכל החמודות דעולם הזה, ולילך אחר שרירות לבו הרע, וכמו שהיה בזה כוונת הדור הפלגה. וכן הוא מעין זה ג"כ המשתמשים בקבלה מעשיית בלי כוונת וידיעת יחודי השמות למעלה, הנה הם מקצצים בנטיעות, ועליהם נאמר (משלי טז כח) ונרגן מפריד אלוף (כמ"ש בזה"ק ויקרא ט"ז ב' ופ' צו ל"א א' ופ' אחרי ע"ד א' וכן בהשמטות זוהר בראשית רס"ב א') וכמו שיתבאר כ"ז למטה בארוכה קצת

⁴⁷⁷ עי' לעיל הערה 442.

⁴⁷⁸ הגי' שבידינו: נתבסם.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בעה"י. ועכ"פ הוא כי מה שאמרו דכל מאן דנטיל מלכות בלא ט' ספירן איהו מקצין בנטיען, הכוונה הוא שעושה איזה ענין לפעול איזה גילוי מגילוייו ית"ש שבהעולם הזה אשר הם כולם מאורות המלכות, כי היא אלה"י כל הארץ⁴⁷⁹, ובה ועל ידה הוא כל הפעולות, וכשעושה איזה ענין מפעולותיה בלי כוונת יחודה למעלה הנה הוא מקצין בנטיען.

ואמר שם עוד, וכל מאן דנטיל ט' ספירן בלא מלכות איהו כופר בעיקר, והכוונה הוא כשאינו מאמין ח"ו שהוא לבדו ית"ש עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, הגם שמאמין שהוא המציא את כל המציאות כולו יש מאין, אך חושב בדעתו שסילק את השגחתו מהתחתונים, וכל מה שנעשה הוא בטבע ובמקרה או באיזה הנהגה מכת זולתו אשר מהעולמות בי"ע עצמן, והרי חושב שפעולתו ית"ש בכל המציאות כולו הוא ע"ד פעולת האדם, שאחר שגמר את פעולתו אין לו שייכות עוד עמו, ונמשך מזה ג"כ שהאדם אין לו דביקות וקשר עמו ית"ש, וכל התורה והמצוה הוא רק לצרף את הבריות, ואינו מגיע למעלה כלל לפעול בהשגחתו והנהגתו מאומה. והרי מפריד ומבדיל אותו ית"ש מהמציאות ואת המציאות ממנו רח"ל. ועל זה אמרו וכל מאן דנטיל ט' ספירן בלא מלכות איהו כופר בעיקר, והוא ע"פ מה שאמרנו, כי ספי' המלכות הנה שם הוא גילוי ית"ש בכל המציאות דהעולמות בי"ע והנהגתם, כי נכללו כל הט' ספירן ויחוד דהמאציל א"ס שבהם, הנה נכללו כולם בהמלכות דאצילות, ובה ועל ידה המציא והוציא את כל העולמות בי"ע כולן מאין ליש, והיא (נג ע"א) מקומו של עולם (בראשית דבה 9' טז 9"ט), הנושא אותם תמיד בכל מלואם ע"י יחודו בה, כי מתייחד בה הא"ס להעשות חד עמה ע"י הט' ספירן העליונים שנכללים בה, ועי"ז הנה היא אלה"י כל הארץ, והיא השם אדניי המנהגת את כל העולמות בי"ע. וכל פעולותיהם ומקריהם הוא רק בהשגחתה והנהגתה ע"י יחודה למעלה. והרי נמצא כי המאציל א"ס ית"ש הוא דבוק אל כל המציאות תמיד ע"י המלכות, וכל המציאות כולו בכל תהלוכותיהם הוא תלוי לעולם רק עליו, כי הוא סיבתם בכל עניניהם, והוא הנשמה לנשמה לכולם⁴⁸⁰. וכ"ז הוא ע"י יחודו בהמלכות דאצילות הכלולה מכל הט' העליונים, שהיא היסוד והכח דכל הבריאה כולה. והרי מתייחדים כל העליונים עם המלכות, והמלכות עם כולן, ובזה הנה היא הכח דכל הבריאה תמיד, אבל הט' ספי' העליונים הוא הז"א שהוא כלל האצילות כולו, והגילוי דהשם הוי"ה ב"ה, והוא להעולמות בי"ע רק בבחי' שורש השרשים ונעלם מהם. ועיקר יציאת דהעולמות בי"ע והשגחתו בהם והנהגתו אותם הוא ע"י המלכות, ע"י שנכללין בה כל הט' ספירן עלאין, וביחוד הא"ס שבכולם, כי הא"ס הוא שורה בכל הי' ספי' כולם ומתייחד עם כולם, וכן הם מתייחדים זב"ז ר"ל הז"א עם המלכות ע"י היחוד דא"ס שבהם, וזהו שאמרו דכל מאן דנטיל ט' ספירן בלא מלכות איהו כופר בעיקר, כי הרי עיקר כל שייכות אשר יש להמאציל א"ס ית"ש עם העולמות בי"ע במציאותם והנהגתם הוא רק ע"י המלכות וכנו'.

והנה אמרנו לעיל פ"ה כי המלכות דאצילות הנה פנימיותה היא עולה למעלה למעלה שהיא בהמלכות דא"ס, אלא שפנימיותה הוא נעלם עתה בה הרבה מאד, והוא משום צורך תוצאות כל המציאות דהעולמות בי"ע על מדרגתם התחתונה שהם עתה שיצאו ממנה, לכן נתעלם פנימיותה עתה ולא יתגלה אלא רק לעתיד שהוא בתכלית תיקון האחרון, שיתוקנו ויתעלו אז כל העולמות כולם. והנה הפנימיות הזו הנה הוא כל עצמות אור התורה כולה, ובקיומה ושמירתה למטה מתגלה אור פנימיות המלכות מגילוי לגילוי

⁴⁷⁹ עי' לעיל פרק ה' אות ב'.

⁴⁸⁰ עי' לעיל הערה 79.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

עד שיתוקן ויתגלה כולה לעתיד לבוא. ונמצא כי עיקר התיקון דהמלכות שתתוקן ביחודה למעלה, הוא תלוי בקיום התורה וגילוייה למטה, וכל מה שנתגלה אור התורה ביותר ומתקיימת למטה, הנה נתקן ונתגלה אור פנימיות המלכות ויחודה למעלה. והרי פשוט הוא כי כשתתוקן המלכות בגילוי פנימיותה ויחודה למעלה, הנה יתוקן ממילא כל העולמות דהבי"ע כולם מכל ירידתם אשר ירדו על מדרגתם התחתונה שהם עתה, אשר זה נעשה בהם ע"י ריבוי וגודל ההעלם דאור פנימיות המלכות וכנ"ל. אך אחר שתתגלה אור פנימיותה ויחודה הרי יתוקן ממילא כל העולמות בי"ע ג"כ מכל עביותם וזוהמתם, ויזדככו ויתעלו למעלה למעלה. ומאחר שפנימיות המלכות ויחודה למעלה הוא רק אור התורה, א"כ הרי תלוי כל תהלוכות ההשגחה וההנהגה, שהוא פעולת כל המעשים והמקריים שבעוה"ז, שהם מהנהגת המלכות ולפי קבלתה מלמעלה וכנ"ל, הנה תלויים הם כולם בלימוד התורה (שהוא גילוי אורה) וקיומה אשר למטה. כי לפי גילוי התורה וקיומה אשר למטה, כן הוא קבלתה מלמעלה ויחודה בכל העליונים שעליה. וזה היה (נג ע"ב) כוונת כל הבריאה כולה, לתלות כל תיקוני המלכות שהוא עלייתה ויחודה למעלה ותיקון כל העולמות כולם הנמשך ממנה וכנ"ל, הכל רק במעשה בני אדם בהתורה והמצוה, משום שהתורה הוא אור פנימיותה, ובה עצמה היא מתייחדת ועולה למעלה. ולכן הוא כי בקיומה היא עולה ומתייחדת ומתתקנים עי"ז כל העולמות כולם. ובעברם עליה היא יורדת ומתפרדת ח"ו ונופלים כל העולמות כולם עד הדיוטא התחתונה רח"ל, וכמו שהוא עתה.

וזהו שאמרו דכל מאן דנטיל מלכות בלא ט' ספירן איהו מקצץ בנטיען, דהרי גורם פירוד ח"ו. וכל מאן דנטיל ט' ספירן בלא מלכות איהו כופר בעיקר, דהרי כופר בכל ההשגחה וההנהגה ובכל קיום התורה כולה וכמו שבארנו. ולכן הוא כל חובת האדם בעולמו, לייחד את כל המציאות וכל פעולותיה רק אליו, שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, והוא יחוד המלכות למעלה, ולקבוע בלב תמיד שהכל ברא לכבודו, שהוא למען מלכותו, שיכירו וידעו הכל שה' מלך עולם ועד, והוא לבדו ימלוך נורא, ויעשה כ"ז רק ע"י התורה וקיומה, שהוא גילוי אור התורה שמתגלה תמיד ע"י לומדיה וקיום המצות שנעשה ע"י עושיה ושומריה, והוא יחוד הט' ספירין בהמלכות.

ואנו מחויבים להאמין באמונה שלימה ולקבוע בלבינו תמיד, כי אור א"ס פשוט בתכלית הפשיטות וההעלם, אשר מאמתתו הנעלמה עצמו שאינו נתפס ואינו מושג בשום שם ובשום אות ונקודה כלל, הנה הוא עצמו נתגלה באצילות בהגילוי דהשם הוי"ה ב"ה, והוא א"להינו, ועיקר גילוי הוא בז"א, כי בז"א דאצילות הוא הגילוי העיקרי דהשם הוי"ה ב"ה, והוא שמו של א"ס, ומשם נתפשט ונתגלה עוד בהמלכות דאצילות בהגילוי דשם אלהי"ם ושם אדנ"י לצורך המציאות והנהגת העולמות בי"ע. ונמצא כי אור א"ס פשוט הנה הוא עצמו לבד נתגלה באצילות בהשמות דהוי"ה אלהי"ם אדנ"י אשר מלכותו בכל משלה, והוא מְלֶךְ והוא מְלֶךְ והוא ימלוך לעולם ועד, ועשה ועושה כל המעשים, למען שמו ומלכותו, שיתגלה מלכותו ויחודו בכל העולמות כולם. כי כל פעולתו ומעשיו הנה הוא מנהיג את הכל תמיד לתכלית תיקון האחרון שאז הוא לבדו ימלוך נורא, בסוד היחוד הנעלם מכל בריה, ונשגב ה' לבדו ביום ההוא (ישעיה ב יא), והוא היחוד מעילא לתתא ומתתא לעילא.

עוד בעניין מקצץ בנטיעות: בחטא 'מקצץ בנטיעות' נכשלו רבים, והוא נוגע כמעט לכל חטאות האדם, שכן כל חטא גורם לפירוד. והדבר תלוי אם הדבר הוא בזדון א"ל.

והנה דור הפלגה הפליגו בעוון זה, שכן המה עשו ככוונה ובמרד בכדי שיתקיים הפגם לדורות עולם. ומהות חטאם, שהם רצו בקיומו התמידי של הסט"א, וידעו שהסט"א אינו יכול להיות קיים אלא מכח הארת מלכות דאצילות, לכן רצו לבנות מגדל עם כוונות מיוחדות לעניין זה, להמשיך באופן תמידי את עיקר השפע

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

מהמלכות דאצילות ובכך חשבו להשליט את הזו"ן דסט"א על כל העולם. ועל אף שמצד א' כוונתם היתה טובה יותר מכוונת עובדי ע"ז, שכן הם כווננו להמשיך את עיקר השפע מהמלכות דאצילות והבינו שאין לסט"א מעצמו מאומה, אבל זה גופא חסרונם, שכל עע"ז מרחיקים את עצמם מהיכל ה', וכל מחשבתם בסט"א, ואילו אנשי דור הפלגה באו ליכנס בהיכל המלך על מנת לכבשו. דבר זה לא נתפרש בתורה מכיוון ש"כבוד אלקים הסתר דבר", כי מה שהם כווננו לבטל הוא עיקר הכוונה בקריאת שמע דהיינו לייחד את המלכות דאצילות (שם אדנ"י והשם אלקים המתפשט בבי"ע) בז"א דאצילות. והוא עניין הכתוב בהם שאמרו "ונעשה לנו שם", שהם רצו להפריד את השם, הרי הוא המלכות, ממקורו - הרי הוא ז"א ולהפכו להיות "לנו", ובכך לקצץ בנטיעות. אמנם מש"כ שרצו לקחת את השם אלקים דקדושה לעצמם, וליטול את המלכות דאצילות להשתמש בכחותיה כחפצם, זה היה על ידי השפעת שמות ושימוש בשמות הקדושים, והיה על ידי קבלה מעשית. וכל זה טמון בכח במלכות דאצילות ובשמות אלקים ואדנ"י אשר בה, היוצאים ומסתעפים משם הוי"ה. (וגם היום המשתמש בשמות לצורכו הוא מעין חטא דור הפלגה).

[ה] והענין מה שאמרו בתיקונים הנז' דכל מאן דנשיל מלכות בלא ט' ספירן איהו מקצין בנטיעין, הנה בחטא הזה נכשלו בו רבים, וכמעט שהוא נוגע לכל הטאות האדם כולם, כי כל חטא הוא גורם פירוד והוא קוצין בנטיעין, אך אינו דומה מי שיודע מה שעושה למי שאינו יודע. וביותר מי שהפליג בהחטא הזה היו אנשי דור הפלגה, כי הם עשו בכוונה ובמרד ובמעל, ועשו פעולות והכנות שיתקיים הפגם והחטא הזה לדראון עולם, ולכן נעשה להם כמדתם ונפרדו הם ממקור החיים, ועליהם נאמר (תהלים צב י) כי הנה אויבך ה' כי הנה אויבך יאבדו יתפרדו כל פועלי און. והענין הוא כי הנה כתבו הראשונים [הרמב"ן ורבינו בחיי והרקאנטי וציוני וספר המערכת] כי מה שאמרו (בראשית יא ד) ונעשה לנו שם, היה הכוונה לקצין בנטיעות, כי רצו להפריד השכינה מן הבנין, להכין [נג ע"ג] אותה ולסעדה בזה העולם ע"י העיר ומגדל אשר בנו. ורצו ליקח אותה לעצמן להשתמש בכל כחותיה, בכל מחמדי תבל, וכדי שלא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות בכל שרירות לבם הרע. והענין הוא כי כבר אמרנו שהשכינה הקדושה, שהיא המלכות דאצילות, הנה בה הוא כל הכחות דהבריאה כולה, ופנימיותה הוא אור התורה כולה הנמשך ועולה למעלה למעלה עד רזא דאור א"ס, והנה היה הכוונה בכל הבריאה שהיא בהחיצוניות דהמלכות, להתנהג ע"פ התורה שהיא הפנימיות דהמלכות, ועי"ז יתקדשו כולם באור קדושתו ית"ש, ויתייחדו החיצוניות בהפנימיות והפנימיות בהחיצוניות, ויעלו כולם בסוד האחדות, הוא ושמו אחד, כי יתייחדו כל העולמות ביי"ע עם האצילות, שיהיו כולן קודש לה, והאצילות עם הבי"ע, שיתגלה קדושתו ויחודו למטה, וכ"ז היה כוונת הבריאה. אך אנשי דור הפלגה אשר הם היו רשעים גמורים, ויזמו לעשות כל שרירות לבם הרע, ולא רצו להשתעבד אליו ית"ש מאומה, וכמ"ש (איוב כא יד) ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו (וכ"ז היה ג"כ בדור המבול והדור הפלגה היה עוד יותר גרוע וכמ"ש בב"ר פ' ל"ח סימן ו'). ובאשר שהיו חכמים גדולים להרע, וידעו היטיב כי כל כחות הבריאה הוא בהמלכות דאצילות, וכל הנהגתה הוא ע"פ אור פנימיותה המיוחד למעלה, שהוא עצמות אור התורה, לכן רצו להפריד אותה מלמעלה, ולהשתמש בכחותיה שלא ע"פ דרכי התורה כלל. והיה כוונתם להפריד את המלכות מז"א, ולהמשיך אותה אצלם בהעיר ומגדל אשר בנו. והוא סוד מאמרם ז"ל (בסנהדרין קט ע"א וכן הוא בב"ר ותנחומא שם והובא ג"כ ברש"י ז"ל בחומש שם), שאמרו נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה, כי רצו ליקח את המלכות מז"א בע"כ ולהמשיכה למטה. ולכן רצו לבנות את העיר ואת המגדל בשיעור מכוון למדת המלכות כמו שיתבאר, וכל כוונתם הנה היה ע"ד שכתוב למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי (ויקרא כ ג), וכמ"ש (בסנהדרין קט ע"א) כולם לשם עבו"ז נתכוונו, וכדי להמשיך כל השפע וההנהגה ע"פ שליטת הסט"א, כי ידעו היטיב שהנהגת כל העולם הזה הוא ביד המלכות דאצילות, שהיא מנהגת את כל העולמות התחתונים, וכל הכחות דכל הבריאה כולה הוא בה. לכך רצו להמשיך אותה להסט"א רח"ל, וכדי

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שיוכלו ע"ז למלאות כל חפצם ותאותם מכל תאות עוה"ז. וענין עיר ומגדל אמרו בזוה"ק (פ' נח ע"ד ב' בסתרי תורה שם) הבה נבנה לנו עיר ומגדל כלא ברזא דחכמתא הוא, ובעו לאתקפא בארעא סטרא אחרא ולמפלח פולחנא דידיה בגין דהוו ידעין דהא כל דינין בישין מתמן נחתין לעלמין (כי כל הסט"א הנה היא הרצועה בישא⁴⁸¹ לענוש את הרשעים, וכמ"ש (ישעיה נד מז) ואנכי בראתי משהית לחבל, והוא ע"פ מה שבארנו בדע"ה ח"ב דרוש ב', שכל עונש הנה הוא מהעבירה עצמה, שהעבירה גופה נעשה אח"כ לחמה וסער מתחולל על ראש רשעים יחול) ובעיין לדחויי דרגא דקודשא (כדי שלא יענשו מהעבירות שבידם) עיר ומגדל דא חכמתא עלאה דהא הוו ידעי דשמא קדישא לא אתתקף בארעא אלא בעיר ומגדל, עיר דכתיב עיר דוד היא ציון, מגדל דכתיב כמגדל דוד צוארך (והם כנגד זו"ן ונג ע"ד) דקדושה יסוד ומלכות כי יסוד הוא מגדל ומלכות עיר⁴⁸², ובחכמתא עברו למהוי שולטנא דסטרא אחרא בארעא לדחייא אדון כל הארץ מאתריה, ולמהוי דירוא לסטרא אחרא בארעא, ונעשה לנו שם כמה דאחידא איהו שם לעילא, נתקיף לה ביננא למהוי שם בארעא כו' ע"ש⁴⁸³. והוא כמ"ש הרב (בשער קליפת נוגה פ"ו) כי העיר ומגדל אשר בנו הוא כנגד הסמ' ולילית, הזו"ן דקליפת נוגה, שבהם היו משתמשין בדור הפלגה. ורצו לבנות מקום ומשכן להם לעבוד אותם, כי בכל פעולה ומעשה שהאדם עושה לאיזה כוונה, הנה נמשך ויורד אותו הכח אשר מכון בו בפעולתו הן בקדושה והן בהטומאה, והיו מכוונים בכל פעולת הבנין דעיר ומגדל אשר בנו, הכל לשם הזו"ן דסט"א, לעשות מקום ומשכן להם לשכון בתוכם. אך משום שידעו שכל הסט"א אין להם כח מעצמן כלל, אלא רק מיניקת הקדושה, וגם שלא יהפך עליהם פשעם ומרדם לחמה וסער מתחולל וכנז, לכן היו רוצים ומכוונים להמשיך שם בהעיר ומגדל שריית המלכות דקדושה ג"כ, וכדי שיוכלו ע"ז להשלים חפצם ולמלאות כל תאותם, וכן כתב הגר"א בספד"צ פ"ה (לה ע"ב) בסוף ד"ה הנפילים, כי סוד דור הפלגה שאמרו (בראשית יא ד) ונעשה לנו שם, כי רצו להביא כל השם אלקים דקדושה אצלם משום שהם נכללים בשם זה (בסוד תהלים מז ט) מלך אלהים על גוים) ובסוד (שבת קמו ע"א) בא נחש על חוה וכמ"ש הרב (בשער מ"ן ומ"ד דרוש א' ובכ"מ) כי כשיש ח"ו איזה פגם, אז אוחזין אלהים אחרים בשרשן, שהוא בהק"כ צרופי אלהים דקדושה המתפשטים בבי"ע, וכמ"ש בשער השמות (פרק ה') ונכללין עמהם. ואעפ"י שאינם נכנסים שם ח"ו, עכ"ז הם יונקים בסוד כלילות. וע' עוד בשער הארת המוחין (פרק ז') ובעקודים (סוף פרק ב') ובדברינו שם⁴⁸⁴, ובכ"מ, ואמר שם הגר"א עוד כי היה כוונתם בעיר ומגדל לחבר את הב' קליפות אשר באוירא וארעא המבואר באד"ר (קמג ע"ב) ופ' אחרי מות (עו ע"ב) והם דו"ן דקליפה, ורצו לבנות מגדל גבוה עד ההוא אוירא מקום הקליפות שבאויר כדי לחברם יחד. וזהו שאמרו בזוה"ק הנז' ובעו לאתקפא בארעא סטרא אחרא, וכווננו להמשיך שם המלכות דקדושה ג"כ שהיא השם אלהים, והוא מ"ש (בראשית יא ד) ונעשה לנו שם כדי לכלול הקליפה עמה ח"ו וכנז'.

⁴⁸¹ עי' תיקו"ז מז ע"א.

⁴⁸² עי' ליקוטי הש"ס אבות במשנה י' דורות מנח ועד אברהם.

⁴⁸³ תרגום: הבה נבנה לנו עיר ומגדל, הכל בסוד החכמה הוא, ורצו לחזק הצד האחר בארץ ולעבוד את העבודה (זרה) שלה בגלל שידעו שכל הדינים רעים משם יורדים לעולמות, ורצו לדחות דרגה של קדושה, עיר ומגדל זוהי החכמה העליונה, שהרי הם ידעו דהשם הקדוש לא התחזק בארץ אלא בעיר ומגדל. "עיר" שנאמר עיר דוד היא ציון, "ומגדל" שנאמר "כמגדל דוד צוארך", ובחכמה עשו כדי שיהא שלטון צד האחר בארץ לדחות את אדון כל הארץ ממקומו, ושתהא דירה לצד האחר בארץ. "ונעשה לנו שם" כמו שהוא מאוחד למעלה נחזק אותה ביננו בכדי שיהיה לה שם בארץ.

⁴⁸⁴ נ"ל שכוונתו לדרוש עץ הדעת הנדפס בסוף ספר הדע"ה.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

וכתבו הראשונים עוד כי רצו לבנות גובה המנדל רל"ו אלפים פרסאות (ע' בחייט פ"ט ובפי' הלבוש על הרקאנטי פ' נח) והיה מחשבתם בזה לכלול בתוכו עי"ז את כל ההנהגה והשפע העליונה כולה הרמוז בפסוק (תהלים קמו ה) גדול אדונינו ורב כח, ומילות ורב כח גימט' רל"ו, והוא מספר הד' שמות עסמ"ב שהם רל"ב ועם הד' אותיות דהוי"ה הכללית אשר ממנו יוצא כל הד' מלואים דעסמ"ב כנודע, הרי הוא רל"ו. והוא מה שאמרו בהיכלות דר"י (הובא בחייט ובציוני ובכ"מ) כי שיעורו של יוצר בראשית הוא רל"ו אלפים רבבות פרסאות מפרסאות של מעלה, וכמנין ורב כח', והכוונה הוא על אורו וגילוי ית"ש אשר בכל אצילות כולו בהד' שמות עסמ"ב שהוא במספר רל"ו כנז', והם נכללו ומתגלים כולם בהמלכות אדון כל הארץ, וכמ"ש בזוה"ק (תרומה קע"א ע"ב) כי הפסוק גדול אדונינו בדרגא תתאה קאמר דאיהו אדון כל הארץ, כי באותן האורות דרל"ו שהם הד' אותיות דהוי"ה פשוט עם (נד ע"א) הרל"ב דעסמ"ב הנכללים בה מלמעלה, הוציא והמציא את כל העולמות בי"ע כולן, וכן בזה היא מנהגת אותם תמיד. והרי נכלל כל ההנהגה במספר הרל"ו (וע' עוד בענין מספר הרל"ו בשער השמות פ"ז ובפע"ח שער הזמירות פ"ה), לכן היו רוצים לבנות את גובה המנדל ג"כ במספר רל"ו, משום שהוא מכוון לכל מספר כללות האורות הכלולים בהמלכות, וכדי שיהא לה עי"ז מקום ומעון לשכון בתוכם, והיה כוונתם לנתק אותה מלמעלה, שהוא מז"א שהוא כלל האצילות ולהמשיכה אצלם אותה לבדה בלתי אור התורה ויחודה למעלה וכנ"ל.

והנה הגם כי בצד אחד הנה היה כוונתם יותר טוב הרבה מכל עובדי עבו"ז כולם, כי הרי הם כווננו להמשיך עיקר השפע רק מהמלכות דאצילות שהיא קודש קדשים, והרי האמינו כי אין להסטרא אחרא מעצמם מאומה, אלא שמוכרחים לקבל הכל מהמלכות דאצילות, שרק היא אדון כל הארץ, ומנהגת ומשפיע לכל העולמות התחתונים. אמנם הוא כי היה תקנתם קלקלתם, כי הרי כל עובדי עבו"ז הם מרחקים את עצמם מהיכל ה' לגמרי, וכל מחשבתם ופעולתם הוא רק בהזוהמא והטומאה שהוא בהקליפות והסט"א לבד, אבל אלו הרשעים דאנשי דור הפלגה הנה הם נכנסו בהיכל המלך פנימה, וכווננו ורצו לכבוש את המלכה עמו בבית, ונכנסו ליטול בע"כ שרביטו של מלך ולהשתמש בו לכל פשע מרד ומעל, והרי הוא גדול עונם מנשוא, והוא מה שאמרו רז"ל בב"ר (פ' ל"ח סימן ה') כי עליהם נאמר כי נגע אל השמים משפטה ונשא עד שחקים.

ואמרו שם בבראשית רבה עוד, כי אמרו אחת לאלף ותרנ"ו שנה הרקיע מתמוטט בואו ונעשה סמוכות. והכוונה הוא כי נודע ששורש הדינין הוא בשם אלהי"ם, והם ג' בחי' דיודי"ן דאלפי"ן דההי"ן, (ע' מבוי"ש סוף שער א"א בדרוש תלת עלמין) ועיקר הדינין הוא בהמילוי ההי"ן, ואלהי"ם דההי"ן באחוריים הוא גימט' אלף ואחד, כי הוא כזה, אלף, אלף למ"ד, אלף למ"ד ה"ה, אלף למ"ד ה"ה יו"ד, אלף למ"ד ה"ה יו"ד מ"ם, והוא גימט' אלף ואחד, והאחד הוא שורשם, והוא בהשם הוי"ה ב"ה, שהוא חסד, אך האלף הם גבורות ודינין והם מתפשטים בהעולמות בי"ע ע"י הק"כ צרופי אלהי"ם שהם בבי"ע כמ"ש בשער השמות (פרק ה'), ויש בהם ת"ר אותיות שהם דינין דדכורין ודנוקבין, ש"כ ופ"ר⁴⁸⁵, והרי הם אלף ות"ר, והפ"ר שהם המנצפ"ך, הם נחלקין לה' פעמים ג"ו, וכל ג"ו הוא גבורה ודין, וכמ"ש בפע"ח (שער השבת פ' כ"ד ובתפילת ראש השנה פ"ג) במילות אלהינין ואלהי"י אבותינו, וכן בכוונת פורים בברכת הרב את ריבנו, וזהו שאמרו כי אחת לאלף ותרנ"ו שנים הרקיע מתמוטט, כי מתעוררים אז כל הגבורות כולם דאלף ות"ר ונ"ו, ונעשה עי"ז דין ברשעים, ולכך היה המבול כאשר הגיע הזמן לאלף ותרנ"ו, כי עמודי השמים

⁴⁸⁵ עי' שער רפ"ח פרק ה'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ירופפו מחמת גודל רשעם, ונשפע אז עליהם כל הדינין. ולכן התחכמו בחכמתם להרע ואמרו, כי הרי כ"ז הוא רק כאשר המלכות דאצילות, אשר בידה הוא כל ההנהגה, היא מיוחד בז"א ובכל אור שלמעלה, ואז מנהגת ע"פ רצון העליון דוקא, וכשהתחוננים עוברים על רצונו מתעורר היא בכל תוקף הגבורות (נד ע"ב) שבהשם אלהים שבה, לעשות דין ברשעים, וכדי שיתנהגו התחוננים רק ע"פ רצון העליון ית"ש. ולכן רצו אותן הרשעים להפר עצת עליון, וחשבו מזמה ואמרו, הבה נבנה לנו עיר ומגדל שהוא לשם הזו"ן דסטרא אחרא, למהוי שולטנא דסט"א בארעא, ונעשה לנו שם, שהוא להמשיך שם את כל השם אלקים דקדושה, אור המלכות דאצילות המנהגת את כל הבי"ע, וכדי שיהא הנהגת העולם הזה ע"פ שולטנא דסט"א, כדי שלא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות מכל עון ופשע ומרד ומעל וכנ"ל. והוא מ"ש רז"ל (בב"ר פ' ל"ח סימן ה' ו') ודברים אחדים שאמרו דברים חדים על ה' אלהינו ה' אחד, שרצו להפריד ביחידו של עולם, למען טמא את מקדשו ולחלל את שם קדשו שהוא מלכות שמים רח"ל.

ואמרו במדרש שם, מעשה דור המבול נתפרש אבל מעשה דור הפלגה לא נתפרש, (ובתנחומא רש"ב מסיק) אלא רבותינו פירשו מקצתן, והטעם הוא ע"ד שכתוב (משלי כה ב) כבוד אלהים הסתר דבר, ולכן לא נתפרש בתורה, אלא שנגלה לנו מקצת דברים ע"י חז"ל במדרשים שם ושם, וע"י הגאונים חכמי חרשים, כי הרי זהו עיקר כוונת ומצות היחוד דשמע ישראל, לייחד את המלכות דאצילות שם אדנ"י והשם אלהים המתפשט בבי"ע, והיא הוי"ה דב"ן אשר בהה' אחרונה דהוי"ה דאצילות, והיא הד' דאחד, ספי' העשירית שבאצילות, לייחד אותה בהט' ספי' דז"א, שהוא א"ח דאחד, שם הוי"ה דמ"ה אשר בהאות ו' דהוי"ה, והם אחד באו"א והדעת עלאה דא"א שהם השמות ס"ג וע"ב המרומזים בהוי"ה אלהינו הוי"ה, והם אחדות גמור אחד בא"ס (וע' שער מ"ן ומ"ד דרוש ז'). ובוזה אנו מאמינים ועוסקים תמיד יומם ולילה, לייחד כל גילויי ית"ש בא"ס פשוט, וכנ"ל בכל דברינו. אבל אלו הרשעים השחיתו התעיבו עול ופרצו גדר דיחידו של עולם, ורצו לעשות פירוד בין הדבקים, וליטול שרביטו של מלך לטמא ולחלל רח"ל, ולכן נמדד להם כמדתם ויפץ ה' אותם על פני כל הארץ (בראשית יא ח), ומהם אשר הציף עליהם הים וכמ"ש בב"ר שם (סימן י') ומהם אשר נעשו קופים ורוחות ושדים ולילין כמ"ש סנהדרין (דף קט ע"א).

אמנם ענין מה שאמרנו כי רצו להביא את כל השם אלקים דקדושה להם וליטול את המלכות דאצילות להשתמש בכחותיה לפי הפצם, הנה ענין המשכת השם אלהים והשימוש בכחות המלכות איך שהיה אפשר להם לעשות כ"ז בפועל, הנה מבואר בדברי הרח"ו ז"ל (בלק"ת פ' נח ובספר הגלגולים הנדפס מכ"י בפרעמישלא תרל"ה פ' נ"ג) שאמר שם כי אנשי דור הפלגה היו בקיאים בהשבעות ושימוש שמות הקדושים, והיו בקיאים בזה מדור אנוש, שאז הוחל לקרוא בשם ה' (בראשית ד נ), שהיו יודעים שימוש שמותיו של הקב"ה, והיו משתמשים בקבלה מעשיות, והיו מורידים בזה כח אל עבו"ז, כי כבר היו יודעים שאין כח בעבו"ז אם לא שיבוא אליה מן הקדושה, והיה כוונתם שישפיע להם טובה בהכרח, בכח שימוש השמות גם אם יהיו רשעים, כי היו רוצים ללכת בכל שרירות לבם למלאות כל הפצם ותאותם, וראש המכוון בכל זה היה נמרוד, כי הוא היה חכם גדול בכח השבעות השמות, להשביע כל מלאך ומלאך בהשם השולט עליו, וזהו שנאמר עליו (בראשית י ט) הוא (נד ע"ג) היה גבור ציד לפני ה', כי היה צודה ורודה בכל הכחות כולם ע"י שימוש שמותיו של הקב"ה*. והנה כל שימוש השמות כולם הוא הכל רק בהמלכות דאצילות ובהשמות דאלהים ואדנ"י אשר בה, היוצאים ומסתעפים מהשם הוי"ה ב"ה, והם אורותיה וגילוייה המתפשטת בהם בכל התהוות והנהגת דבי"ע, וכל שימוש השמות הוא

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הכל רק בהשמות וכינוים המתגלים בה. כי למעלה ממנה אי אפשר לגעת שם מאומה כלל, כי היא הראשית לנבראים⁴⁸⁶, שממנה נברא הכל, כמ"ש בהקדמת תיקונים (י"ב סע"ב), וכל שימושי השמות הוא רק בה. ולכן אמרו בתיקונים (שם) ובגינה אתמר כל המשתמש בתגא חלף, כי אין היתר להשתמש בשמות אלא רק לצדיקים גמורים הגורמים יחודה למעלה, והיודעים על כל שם ושם איך שהוא נמשך ומתפשט מהשם הוי"ה, וכמ"ש הגר"א בתיקונים סוף תיקון נ"ה (קב ע"ד), כי אין רשות להשתמש בשמות כי אם בכוונת ההוי"ה מקורו כי אל"כ הוא ח"ו קיצוץ בנטיעות כו' ע"ש. וע"ש עוד (דף קיג ע"ב) סוף תיקון ס"ו בד"ה ובזמנא⁴⁸⁷ ובד"ה אבל⁴⁸⁸ ובד"ה ואמר⁴⁸⁹ ע"ש.

וזהו מה שהרעישו כמה קדושי עליון על המשתמשים בהשבעות ושמות, כי הוא מעין החטא דדור הפלגה רח"ל. והיינו כי כאשר אותו המשתמש הוא אינו צדיק גמור בכל ענינו, וגורם מצד מעשיו פירוד בהיחוד דהזו"ן דאצילות, ועי"ז הנה מסתתר השכינה הקדושה ומתעלמת בכחותיה, ומצמצם אותם מבלי להתגלה למטה, וכדי שלא להתערב בתוך החיצונים, שלא ינקו ממנה הקליפות בזמן שליטתם, שהוא כאשר חסר היחוד למעלה. וא"כ הרי כאשר אותו המשתמש בהשבעות ושמות הוא מכריח שיתגלה ויתפשט אורותיה למטה באין יחוד ח"ו, הוא קוצץ בנטיעות, כי מפריד אותה מאור קדושת האצילות, ועליו נאמר (משלי טז כח) ונרגן מפריד אלוף. והוא מעין החטא דדור הפלגה שגורם להמשיך אורה בין הקליפות והחיצונים רח"ל, ואין רשות להמשיכה למטה אלא רק ביחוד כל קדושת אור העליונים דוקא, ואז מתקיים מה שנאמר (ישעיה מ ה) ונגלה כבוד ה' (זכריה יד ט) והיה ה' למלך על כל הארץ.

והרי נתבאר לנו מכל הנז' הענין מה שאמרנו שרצו להמשיך את השם אלהי"ם, שהוא אור המלכות, אצלם ולקצץ בנטיעות. הנה היה זה הן בכוונה ובמחשבה והן במעשה, שהוא בפועל ממש, והיינו כי חשבו וכוונו לקשר את עצמם בהמלכות לבד בלתי יחודה למעלה, ורצו רק אותה לבד, וכן עשו בפועל ממש ג"כ, כי השתמשו בכחותיה שהם הכחות דכל המציאות כולו ע"י השבעות ושמות בכל הפעולות כולם, שהיו בקיאים בזה מאד, והם כולם בהמלכות. והשתמשו בכל קבלה מעשיות כדי לשלוט עי"ז בכל הכחות כולם, ולמלאות את תאותם בכל מעדני עולם, והרי במה שהשתמשו בכחותיה בהכרח הרי המשיכו ולקחו אותה אצלם, ובמה שעשו עי"ז את כל הפצם וכל שרירות לבם הרע הרי גרמו להפריד אותה מאור קדושה של מעלה, והרי היה בדעתם לקצץ בנטיעות להפריד את המלכות מז"א. והוא מה שאמרו (בראשית יא ד) ונעשה לנו שם, שרצו ליקח את

⁴⁸⁶ עי' בבהגר"א על ספד"צ סוף כט ע"ד.

⁴⁸⁷ ובזמנא דישראל אינון בגלותא כו' ובג"ד אוקמוה קדמאין כו' - ר"ל כי בגלותא הוא כל שמושי קבלה מעשיות הכל בעץ הדעת טוב ורע, דגלותא דמיא לחטא אדה"ר, וכנ"ל דעובדא דמעשה אבותיהם בידיהם, וקודם החטא הותר לו לאכול מעצי הגן, וכן קודם הגלות בבנין בית המקדש, אבל לאחר שחטא נתערב לו הכל וכן בגלותא.

⁴⁸⁸ אבל אינון דידיעין כו' - ר"ל לכוין כוונות ויחודים, אותן היודעים הכוונות על בורין, כל שם האיך יוצא משם הוי"ה, דעליו הם מיוסדים כל השמות, דשמות הן בשכינה והוי"ה בקב"ה כמש"ל סוף תיקון כ"ה, וז"ש יכלין לנחתא חילא מתמן לגבי שכינתא כו' בכל מצוה ומצוה כוונה המיוחדת ומקובלת לכל מצוה כוונה אחרת בקבלה, וז"ש בכל פקודא ופקודא כו' למינו כו' וההוי"ת משונות בנקודות וכמש"ש, והכל בכוונות דהוא עץ החיים כמש"ל, דתורה ומצוות הוא עץ החיים גם לרבות כו' ובעה"ח אין רע לאפוקי שמושים לצרכי האדם בע"ה טו"ר כנ"ל.

⁴⁸⁹ ואמר זכאה איהו מאן דסליק כו' - דיחוד הויה בשמות צריך ליחדא בשמא מפרש דעשר אתוון וז"ש מעשר אמירן במחשכתא, דזהו שם המחשבה ושם נקרא אחד א"ח ט' ד' עשירית כידוע ולכן צריך להיות במחשבה אחת בכוונות ויחודים ח"ו שלא תפול שום מחשבה וז"ש ובהווא זמנא כו'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

השם אלקים אשר בו הוא כחות כל הבריאה אצלם ולהפרידה מלמעלה רח"ל, ולכן נמדד להם כמדתם, ונתקיים עליהם מ"ש (תהלים צב ו) כי הנה אויביך ה', כי הנה אויביך יאבדו, יתפרדו כל פועלי און.

והנה יצאתי מן הענין לבאר ענין (נדר ע"ד) החטא דדור הפלגה משום שהוא נוגע לענינינו בגודל חיוב מצות היחוד, לייחד את המלכות דאצילות למעלה וכנ"ל אות ג' ד', כי בזה אנו מסירים ומרחיקים ממנה כל יניקת החיצונים ומגע זר, והוא תיקוני השכינה, שיתוקן עולם במלכות שד"י ויתקדש שמו בעולם ויכירו וידעו הכל כי לה' המלוכה.

* [מהוספות ותיקונים בסוף הספר] (צה ע"א) בענין שימושי השמות שהם כולם בהמלכות [וכמ"ש בתיקונים סוף תיקון ג"ה⁴⁹⁰ וסוף תיקון ס"ו⁴⁹¹]. וכן בהקדמת תיקונים י"ב סע"ב. ובגינה אתמר (אבות פ"ד מ"ה) כל המשתמש בתגא חלף] והנה כל שימושי השמות הם כולם כלולים בהכ"ד צירופי אדנ"י שבה. והם הכ"ד קשומי כלה שאמרו בווה"ק (בראשית מה ע"ב) (וע' ב"ר פ' י"ח ס"א' ובכ"מ) כי כל שימושי השמות הם התכשיטים שלה אשר בהם היא מתנאה, ומתגדל ומתקדש עי"ז שמו יתברך. ושורש אלו הכ"ד תכשיטין הנה הם מהי"ב תיקוני דיקנא דעתי"ק ומהי"ב תיקוני דיקנא דז"א. וכנודע שעיקרם הם י"ב והי"ג הוא רק כללותם שהוא 'נקד' תיקון י"ג⁴⁹². והוא עצמו שורש המלכות, אשר בה יורדים ומתגלים כל הי"ב דעתי"ק והי"ב דז"א, כמ"ש במבו"ש (שער א"א פ"ה דף כ"ד ע"ב מדפוה"ח) וכן במאמרי רשב"י (סוף פ' נשא), והם הכ"ד תכשיטים שלה כנז'. ואמר שם כי ענין התכשיטין הוא, כי הלא הקליפות נקראו חושך, והם מחשיכים את המלכות, ומסתור אורה, ולכן צריכים אלו התכשיטים להאיר אותה, כי ע"י פעולות שימושי השמות הרי נודע שמלכותו ית"ש בכל משלה והרי בהם היא מתנאה ומתקדש כנז'.

והנה כל אלו האורות שהם התכשיטים שאמרנו, הנה לפעמים הם מתראים ומתגלים ע"י הקב"ה עצמו, והוא בעת שהזכות והרצון הוא גדול. וע"ד שהיה בעת גאולת מצרים, וכמ"ש (שמות ט טז) ולמען ספר שמי בכל הארץ, וכן (שמות יד ד) ואכבדה בפרעה ובכל חילו, וכן (שמות לד ו) נגד כל עמך אעשה נפלאות. וכן יהיה ג"כ לעתיד לבא וכמ"ש (יחזקאל לח כג) והתגדלתי והתקדשתי, ע' הגר"א בספד"צ רפ"ב (יח ע"א ד"ה ואמר). אבל בעת שמתמעט הזכות הנה מתפשטים האורות ומתלבשים במלאכים ונעשה הנם ע"י מלאך, והוא ע"ד שכתוב (שמות כג כ) הנה אנכי שולח מלאך כו', כי שמי בקרבנו (שם כא) (ועל זה היה בקשת משרבע"ה (שמות לג טו) ואמר אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה כו', ואמר עוד (שמות לד ט) ילך נא אדנ"י בקרבנו. וניתן לו בקשתו בכ"ז וכמ"ש (שמות לג יז) גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה כו', ואמר עוד (שמות לד י) הנה אנכי כורת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאות. ע' רמב"ן (פ' משפטים שם כ"ג כ"ב), והגר"א באד"א (פ' תשא⁴⁹³) וכנודע כ"ז). אמנם גם בהתלבשות האורות במלאכים הנה יש בזה ג"כ שני בחי', כי בעת הזכות והרצון נעשה הדבר מעצמו, ר"ל בלי פעולת התחתונים כלל בזה, וע"ד שכתוב (תהלים צא יא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך כו' וכן במלכים (ב' יט לה) ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור כו', והרי הוא ג"כ רק ע"י הקב"ה בעצמו, שהקב"ה מצוה להמלאך ומשלח אותו ומשפיע בו אור ושפע לאותו הפעולה והנס. אך לפעמים הנה גם באין זכות והרצון

⁴⁹⁰ עי' לעיל הערה 393.

⁴⁹¹ עי' הערה 390.

⁴⁹² עי' בבהגר"א על סד"צ ב ע"א.

⁴⁹³ עי' לעיל הערה 277.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

כלל להעשות מאליו עכ"ז הנה אפשר להעשות איזה נס ג"כ, ע"י פעולת בני אדם בשימושי השמות. כי הקב"ה נתן הכח להאדם לעורר בדיבורו וכן גם במחשבתו וכוונתו למעלה למעלה, ואפשר להאדם להמשיך ע"י שימושי השמות האור והשפע מקודש הקדשים, ולהוריד (צה ע"ב) אותה למטה שתתלבש בהמלאך המיוחד לזה, כי יש לכל שפע מלאך מיוחד שהוא הגוף והכלי לאותה השפע, והוא השפע והמלאך כמו הנשמה וגוף, שנעשה פעולת הנשמה ע"י הגוף. וכשהאדם מכוון לאותו השם משמות הקודש אשר בו הוא אור גילוי ית"ש באותו השפע אשר לאותו הנס, וממשיך אותה בכוונתו לאותו המלאך המיוחד לזה להתלבש בו, והוא ע"י שמזכיר את אותו השם על אותו המלאך. הנה אז נעשה הפעולה ע"י המלאך כאלו שצוהו הקב"ה בעצמו לעשות כ"ז. וכשנעשה הפעולה והנס ע"י מלאך הרי הנה אז המלאכים ג"כ מכלל התכשיטים שלה כי בהם היא מתגלה, ומתראה ומתנאה על ידיהם.

אמנם הוא הנה לפעמים כאשר יגדל ההסתר פנים ע"י ריבוי עונות הדור רחמ"ל, הנה אפשר הוא שלא יפעול שימושי השמות מאומה. כי נעשה חלישות בהמלאך המיוחד לאותו הפעולה ואין בכחו להוציא מן הכח אל הפועל את פעולת אור הנשמה, שהוא גילוי אור השם המתגלה ומאיר ומתפשט בו. והוא ע"ד האדם שכאשר נחלש גופו ומכש"כ כשנעשה מחוסר אבר, הרי אי אפשר לו להשתמש באור הנשמה אשר לאותו האבר מאומה. כן הוא ע"ז למעלה בענין שימושי השמות עם המלאכים המיוחדים להם וכנ"ל. ואין החסרון מצד השמות עצמן ח"ו, אלא הוא רק מצד החסרון הנעשה בהמלאכים אשר הם בבחי' גוף וכלי לאותן השמות שהם בבחי' נשמה להם וכנ"ל. והוא סוד מאמרם ז"ל (חגיגה יג ע"ב) כי לאחר החורבן נתמעט כביכול פמליא של מעלה וכן נתמעטו כביכול כנפי החיות. וכמו שכתב הקדוש גלאנטי בשם הרמ"ק זללה"ה וזיע"א בספר קול בוכים דף כ"ז ע"ג ע"ש, ואמר שם כי הוא סוד הכתוב (ישעיה ג יח) ביום ההוא יסיר אדני את תפארת העכסים בו, והושב שם מפסוק י"ח עד סוף פסוק כ"ד כ"ד מיני תכשיטים, והם הכ"ד תכשיטי כלה, כמ"ש רש"י בחומש פ' תשא בפסוק (שמות לא יח) ויתן אל משה ככלתו. וע' תנחומא שם ורש"ב שם. והם סוד הכ"ד תכשיטים שאמרנו אשר הם כלולים בהכ"ד צירופי אדני, ולכן נאמר על זה בישעיה שם, שם אדני, ואמר הכתוב כי לאחר החורבן יסיר אדני את כל התכשיטים רחמ"ל, כי יתבטלו כח⁴⁹⁴ המלאכים אשר בהם מתפשט ומתלבש אור שימושי השמות שבה ופועלת ומתגלה על ידיהם, והרי הם ג"כ מכלל התכשיטים שלה, כי הרי על ידיהם היא מתנאה ומתקדש כנ"ל. הנה ע"י החורבן ביהמ"ק יתבטלו אלו המלאכים מפעולתם כנז, אמנם הנה לא כל העיתים שוות בזה והוא תלוי לפי זכות הדור ולפי מדרגת האיש העוסק בזה, אך עכ"פ הוא כי עתה הנה עלול לפעמים מאד שלא יפעלו פעולת שימושי השמות מאומה והוא מהסיבה הנז'.

אמנם הוא, אם האיש העוסק בזה הוא צדיק גמור בכל מעשיו, והוא מכלל הנאמר עליו (שמואל ב' נג ג) צדיק מושל יראת אלקים, ע' מועד קטן (טז ע"ב⁴⁹⁵), הנה אז (צה ע"ג) נעשה דיבורו ומחשבתו ורצונו ע"י הקב"ה בעצמו בלי התלבשות במלאכים כלל, ומתקיים מחשבתו עכ"פ. כי הוא מהפך דינא לרחמי, כמ"ש ברע"מ (פנחס רמח ע"א) וכן בזה"ק

⁴⁹⁴ הגה"ה מכת"י המחבר: אמנם הוא כי הנה יש ב' מיני מלאכים, כי יש מין המלאכים אשר הם נקראים בשם גוף כי הם בבחי' גופא לשכינתא כמו הממונים על ד' יסודות ארמ"ע וכיוצא, והם אינם מתבטלים משימושם לעולם, כדי שלא ישתנו סדרי בראשית ח"ו, אך יש עוד כמה מלאכים הממונים על מקריים ועליהם הוא כל מה שאמרנו ע"ש בגלאנטי והבן.
⁴⁹⁵ ז"ל, מי מושל בי צדיק שאני גוזר גזרה ומבטלה.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

(שמות טו ע"א) כי עליו נאמר (איוב כב כח) ותגזר אמר ויקם לך ועל דרכך נגה אור, ודע זה.

הגם שאמרנו שג' עולמות ב"ע נבראו ונוצרו ונעשו מהמלכות דאצילות בכח דא"ס שבפנימיותה, עכ"ז יש בזה חילוקי מדרגות: עולם הבריאה נמשך ויוצא ממדרגת אימא דאצילות, עולם היצירה מכח ז"א דאצילות ועולם העשיה מכח נוק' דאצילות עצמה. והמשכה זו נפעלת על ידי שכל הפרצופים נכללים במלכות דאצילות, וכמו כן בעולמות ב"ע עולם העשיה כולל את כולם. ולכן דווקא בכחו של עולם זה לתקן למעלה למעלה על ידי לימוד התורה של כלל ישראל. ועל ידי שניהם - מלכות דאצילות ועולם העשיה כאחד - הוא אשר יצא כבודו ית' בעולם, ועל ידם נשלם עיקר כוונתו ית' בבריאה. והנה כ"ז הוא מבינה ולמטה. אמנם האורות שמחכמה ולמעלה, לא נתגלה כנגדם למטה שום מציאות כלל, ונשארה החכמה בבחי' אצילות לגמרי.

וכן על דרך זה יש דוגמתה בכל פרצוף, שהנפש שבכל פרצוף היא דוגמת עולם העשיה, וכן דוגמת מלכות דאצילות, והיא מהות נעלם שאין לה מציאות בפני עצמה באותו העולם כלל, וניכרת המשכתה מהעולם העליון לעולם שתחתיו רק בידיעה ולא בראיה, ואין חשוב גלוי באותו עולם מיניה וביה אלא הגוף לבדו. ובכל זאת הנפש משתתף בגוף ונעשה עמו לא'. והנה עכ"ז, מעלת הנפש שפלה ממעלת האדם, שכן מעלתו העיקרית של האדם היא בחי' הרוח שבו. ממילא מאחר והנפש נמצא יחד עם הגוף והגוף יורד ומתעבה מעת החטא והלאה, נמצא אם כן שכל החטאים מושרשים בנפש, ובאותה מידה בע"כ ששם הוא עיקר מקום התיקון. כל זה הוא משום שנפש הוא משורש המלכות דאצילות, וכמותה היא למטה מכולם, ובכחה לעלות למעלה מכולם.

על אף שעיקר מדרגת האדם הוא הרוח, אמנם הוא אינו שייך למושגי עולמינו ואינו כאן אלא בתורת שליחשנבלבש בנפש וגוף לתקן את אשר למטה הימנו. וכן הוא בגילוי הד' והה' הכלליים דא"ס שעיקר הגילוי הוא הו"ק והוא מתגלה דרך המלכות דאצילות לצורך העולמות ב"ע.

רוח ונפש הם סוד אדם ובהמה והם שמות מ"ה וב"ן.

על אף שעיקר העביות היא בגוף, עכ"ז הנפש משתתף עמו, והוא ממוצע בין רוח שהוא עיקר מעלת האדם, לגוף, כדי שאפילו אדם ששייך לכל תאות העוה"ז אעפ"כ יכול להיות קשור לתורה. וכן השכינה היא ממוצעת בין ב"ע לאצילות.

[1] ונחזור מעתה לענינינו הראשון דלעיל ריש פרק זה וריש פ"ה ונשלים דברינו בענין גילוי ית"ש בהמלכות דאצילות. ואמרנו שם כי הנה היא עצמה גילוי הכללי החמישי בהמציאות, והנהגת דהעולמות ב"ע, והוא השמות דאלהי"ם ואדנ"י אשר הוא ית"ש נקרא בהם, כי הם אשר נתפשטו ונתגלו בהמציאות והנהגת דהבי"ע, אך עצמותה גופה הנה היא האות ה' אחרונה דהשם הוי"ה ב"ה, הנכלל בהשם הוי"ה הכללי דאצילות, והוא כלילתה ואחדותה בז"א, הנכלל באו"א וא"א דאצילות, וביחוד וגילוי דאור א"ס שבאצילות. וכן פרטות ה' ספי' שבה, הנה הם באצילות בהגילוי אור דהוי"ה דב"ן שהוא ט' אותיות, וממנו מסתעפים הט' אותיות דהשמות אלהי"ם ואדנ"י בהמלכות שבה, והם מתפשטים ומתגלים בב"ע במציאותם והנהגתם כנו'. ואותה ההוי"ה דב"ן הכלולה באות ה' אחרונה שאמרנו, היא המלכות נוקבא דז"א שבאצילות, וכמו שמבואר כ"ז בארוכה לעיל ריש פרק זה ורפ"ה.

אמנם הוא כי הגם שאמרנו שכל הג' עולמות ב"ע הנה הם נבראו ונוצרו ונעשו מהמלכות דאצילות, (ובכח דאור א"ס שבה ור"ל מיחודו וגילוי דאור א"ס שבה וכנ"ל בכל דברינו) עכ"ז הרי בארנו לעיל פ"ג ופ"ד כי עולם הבריאה הנה הוא נמשך ויוצא מכח ומדרגת האימא דאצילות, ועולם היצירה הוא נמשך ויוצא מכח ומדרגת הז"א דאצילות, והוא ע"י שכל פרצופי האצילות הם כלולים כולם בהמלכות, כי היא כלל כולם, ולכן נותן כל א' כחו בה, ומשתתפים כולם במציאות והנהגת העולמות הנפרדים ע"י המלכות נוק' דז"א. ויצא עולם הבריאה בבחי' הגילוי דכח ומדרגת האימא, ועולם היצירה בבחי' הגילוי דכח ומדרגת הז"א וכנ"ל פ"ד, אמנם עולם העשיה הנה היא ממדרגת הנוק' דז"א עצמה, ובכל בחינותיה שבה. כי עולם העשיה הנה היא ג"כ בסוף כולם, וכן היא ג"כ כלל כולם, כי כל העולמות העליונים כולם הם נכללים כולם בה, ופנימיותה היא עולה למעלה למעלה. והוא אור התורה וישראל שהם מיוחדים ועולים בכל הצחצחות העליונים כולם, עד רזא דאור א"ס ממש, וכמו שבארנו לעיל בפרקים ושערים הקודמים. והחיצונית דעולם העשיה היא יורדת מטה מטה עד שאין למטה הימנה, והיא עולה ויורדת תמיד בכל תהלוכותיה

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ומאורעותיה, שתהלוכותיה הוא תמיד בעולה ויורד, ואינה עומדת במצב אחד רגע אחת, והיא מנהגת את כל העולמות כולם, ר"ל שכולם תלויים בה, שהם עולים בעלייתה ויורדים בירידתה, והיא סוף הכל וכוונת הכל, כי היא תכלית כולם, וכן היא סיבת כולם, כי סוף מעשה הוא במחשבה תחילה. והרי היא הסיבה והתכלית ותחזור לבסוף לסיבתה הראשונה, ויהיה הסיבה עצמה תכלית הכל, וכמו שהעמיק בזה הרמב"ם ז"ל (במורה ח"א פ' ס"ט וח"ג פ' י"ג) ודבריו הם דברי (נה ע"א) אלהי"ם חיים, והארכנו בזה בספר הכללים סוף כלל ט"ו ע"ש.

והרי נמצא כי עולם העשיה הנה היא בכל הבחי' דהמלכות דאצילות, כי היא תולדתה ודוגמתה, וכן כשם שהמלכות דאצילות היא הכוונה התכליתית כדי למלוך על כל המעשים והכל ברא לכבודו וכנ"ל בדברינו, כן הוא עולם העשיה, כי בה ועל ידה נעשה ונשלם עיקר כוונתו ית"ש בגילוי כבודו ומלכותו, כי משום שהחיצונית שבהעשיה היא מגושם ומזוהם הרבה מאד, לכן כאשר יתגלה כבוד מלכותו ואמונתו בכל העשיה כולה ג"כ הרי הוא יותר קידוש השם מגילוי כבודו יתברך בהעולמות שלמעלה, כי כל דבר ניכר מכח תמורתו, וכמ"ש בספר יצירה (פ"ו פ"ד מ"ג), הטוב מבחין את הרע והרע מבחין את הטוב. והרי הוה עולם העשיה עיקר הכוונה בגילוי כבוד מלכותו, ועל ידה נשלם המלכות דאצילות להתייחד בשורשה הנעלם, שהוא המלכות דא"ס, אשר גילוי היה כדי למלוך על כל המעשים. ונמצא כי עולם העשיה הנה היא מדרגת המלכות נוק' דז"א והיא שלימותה.

והרי הוה העולמות בי"ע נגד הבינה והזו"ן דאצילות, ויצאו העולמות בי"ע שהם העולמות הנפרדים מכח והגילוי דהבינה והזו"ן דאצילות, אבל למעלה מהבינה שהוא כל האורות כולם אשר מהחכמה ולמעלה, לא נתגלה כנגדם למטה שום מציאות כלל, ונשאר החכמה כולו בבחי' אצילות לגמרי, ורק מהבינה ולמטה הנה נתגלה הבינה בעולם הבריאה, והז"א בעולם היצירה, והמלכות בעולם העשיה. והרי לנו כי גילוי החמישי הכללי שהוא בהמלכות דאצילות אשר בה נתגלה להמציא ולהוציא כלל העולמות הנפרדים כולם, הנה גילוי העיקרי בפרט הוא בעולם העשיה, כי היא בכל הבחי' דהמלכות דאצילות והיא תולדתה ודוגמתה.

וכן עד"ז הנה ישנו דוגמתה ג"כ בכל פרצוף ופרצוף, וכמו שבארנו לעיל בפרקים הקודמים, שכל מה שהוא בכללות כן הוא בפרטות ובפרטי פרטות, כי משום שכולם יוצאים ונמשכים ממקור אחד, הנה יש בכל א' כח כולם, וכל הבחי' כולם, כי כלול כל א' מכולם, וישנם בכל פרצוף ופרצוף כל הבחי' דהחמשה גילויים הכלליים. והנה הם הה' חלקי נשמה שבכל פרצוף שהם הנרנח"י שבו, וכמו שבארנו לעיל פ' א' ב' ג' ד' בענין היחידה היה נשמה רוח שהם מבחי' הד' גילויים הכלליים הראשונים, והם תולדותם ודוגמתם אשר בפרטות כל פרצוף, וכן הוא עד"ז בענינינו ג"כ, כי המלכות דאצילות שהיא הגילוי הכללי החמישי הנה הוציא היא דוגמתה בכל פרצוף, והוא אור הנפש שבו, כי הגוף דכל פרצוף הנה הוא מהעולם עצמו, אשר הוא ג"כ רק מהמלכות, כי הנה כל עולם הוא מיוסד בחיצוניות ופנימיות, אור וכלי, גוף ונשמה, ונמשכים שניהם מהמלכות דעולם העליון, שהוא מהחיצונית ופנימית שבה, אלא שהחיצונית שהוא הגוף שבכל עולם אינו ניכר קישורה ותלייתה בעולם העליון כלל, משום גודל עביותו וחומריותו אשר נעשה בכל גוף ע"י השתלשלות, והמשכת כוחות רבות מהד' חלקי הדצח"מ, ומהד' יסודות ארמ"ע המורכבים והפשוטים שנמשכו בכל גוף מדור לדור, ומיוסדים ועומדים בטבעם שהטביע בהם היוצר בראשית ית"ש, מעת ששת ימי בראשית והלאה. ובאשר שדור הולך (נה ע"ב)

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ודור בא והארץ לעולם עומדת (קהלת א ד), והרי חלפו ועברו כמה אלפי דורות מעת ששת ימי בראשית*⁴⁹⁶, שנעשה גוף העולם וגם אז גופה הרי נברא האדם באחרונה, ונוצר גופו מתחילה עפר מן האדמה, ואח"כ (בראשית ב ז) ויפה באפיו נשמת חיים ויהי לנפש חיה. והרי מצא האדם את כל העולם כולו בגופו וחומריותו קודם אליו, ולכן נעלם מהאדם המשכת הגוף וקישורו למעלה, והגם שאמרנו לעיל כי אז היה מציאות כל העולם כולו גבוה ונעלה מאד, עכ"ז היה ג"כ בבחי' גוף וכלי לפי ערכו, כי כל העולמות כולם אשר מאחר מדרגת א"ס ולמטה הם כולם בבחי' חומר וצורה ונמשך החומר מקודם, (ע' שער טנת"א פ"ה ודברינו שם⁴⁹⁷ וכן בדברינו בארוכה בספר הכללים כלל ט'⁴⁹⁸). וגם אפי' אם נאמר שלאדם הראשון קודם החטא היה גלוי ונראה לפניו כל סדרי המשכת הגוף והכלי דהעולם איך שהוא נמשך וקשור בהמלכות דהעליון, אך מאחר החטא והלאה, שנפרדו העולמות בי"ע ונסתמו ממנו כל מעינות חכמה דאלקות, ואח"כ קין והבל שנולדו אחר החטא (ע' דברינו בעקודים ספ"ב ובכ"מ), וכן שם שממנו הושתת העולם (במדבר רבה פ"ד פ"א), עם כל הדורות שבאו אחריו עד היום הזה, הרי מוצא את עצמו כל א' בעולמו את כל גוף העולם מתחילה וקודם אליו שהוא נמשך ותלוי בהד' יסודות המורכבים והפשוטים כפי מה שנתייסדו ונטבעו מששת ימי בראשית, ומהם נשתלשל ונמשך כל גוף מגוף מדור לדור, והם כולם נפרדים מעת החטא והלאה, ועי"ז אינו ניכר כלל המשכת גוף העולם איך שהיא נמשך וקשור למעלה ותלייתה בהמלכות דהעליון, הגם שכל גוף העולם כולו הוא נמשך ג"כ רק מהמלכות דהעליון ומהחיצונית שבה, אך מאחר שנפרדו העולמות ע"י החטא, ועיקר הפירוד הוא בהגוף, שהוא העביות, כי מציאות העביות וכה הפירוד אחד הוא, ולכן אין היכר כלל להמשכת וקשר כל גוף תחתון בהמלכות דהעליון מאומה.

אך אור הנפש אשר כל מציאותה היא מהות נעלם, ואין לה מציאות בפנ"ע באותו העולם כלל, וכן אין להנפש יסוד ומקור כללי באותו העולם, לומר שממנו היא נמשך ונעשה, ולכן הנה היא ניכר ונגלה [בידיעה בלא ראייה], שהיא נמשכת מלמעלה והיא קשורה ותלויה שם לעולם. אמנם הנפש הנה היא משתתף בהגוף ונעשה עמו לאחד, וכמ"ש (ויקרא יז יד) כי נפש כל בשר דמו היא, וכן הוא עוד כי הנפש הנה היא באמת למטה ממעלת מדרגת האדם, כי עיקר האדם הוא רק הרוח⁴⁹⁹, שהוא מהרוח הכללי שם מ"ה גימ' אדם כנ"ל פ"ד, אבל הנפש הנה הוא לבהמה ג"כ, אלא שהנפש עצמה היא כלולה ג"כ מנרנח"י, ולכן כתיב (קהלת ג כא) ורוח הבהמה היורדת כו', וכן בפ' נח (בראשית ז כב) כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, והוא מהנרנח"י אשר בהנפש הכללי, והוא רוח התנועה אשר לכל חי, אבל הנפש עצמה, שהיא הנפש שבנפש, אין לה תנועה כלל, וכמ"ש (שמות לא יז) שבת וינפש, כי היא חיות בלא פעולה ותנועה, והיא מהארץ העליונה מלכות, וכמ"ש (בראשית א כד) תוצא הארץ נפש חיה, והיא קרקע עולם, שעליה נאמר (קהלת א ד) והארץ לעולם עומדת, וכמ"ש ברע"מ (פנחס רטז ע"ב) כי היא בעצמה בלא פעולה כלל, וכל פעולתה הוא רק ע"י ז"א שהוא הרוח הכללי, ולכן חלק אור הנשמה אשר ממנה נקרא נפש, משום (נה ע"ג) שהוא רק חיות בלא פעולה, וכמ"ש שבת וינפש. ומשום

⁴⁹⁶ עי' לקמן עמוד 245.

⁴⁹⁷ אותיות ח, י, כט, מו.

⁴⁹⁸ ענף ח'.

⁴⁹⁹ עי' ליקוטי הגר"א בסוף סד"צ ל"ז ע"ד וז"ל, והענין כי הרוח באדם הוא האדם, אבל הנפש הוא המדרגה למטה ממנו, והנשמה למעלה ממנו והוא מדרגת מלאך כידוע, עכ"ל. ועי' יהל אור ח"א כ"ח ע"ד, ז"ל, הענין של נר"ג, נשמה היינו השכל אינו בגוף האדם אלא מזלו ושורה עליו, והרוח הוא כח ההרגש שבאדם, והנפש הוא כח החיוני הצומחת שבאדם, עכ"ל.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שהנפש היא משתתפת עם הגוף, והגוף הוא ירד ונתעבה מעת החטא, ונתחלף מכתנות אור לכתנות עור^ל, שהוא משכא דחויא, זוהמת נחש הקדמוני, לכן הוה כל החטאים והעונשים הכל בנפש, וכמ"ש (ויקרא ה א) ונפש כי תחטא, (במדבר יז ג) החטאים האלה בנפשותם, (שם יד) ונכרתה הנפש ההיא, אוי לנפשם כי גמלו להם רעה (ישעיה ג ט), ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע (שמואל א' כה כט), וכן עיקר התיקון הוא רק לתקן את הנפש, וכמ"ש (שמות ל יב) ונתנו איש כופר נפשו, וכן בפ' שלח (במדבר טו כח) וכיפר הכהן על הנפש. וכן עיקר תיקון העבודה הוא בה, כמ"ש (דברים יא יג) ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, כי משום שהיא מתעצם עם הגוף, והיא נפש המתאוה לכל המודות העולם הזה, ובה הוא כל החטאים, לכן תלוי בה כל העבודה, לכבוש אותה ולשעבדה לרצון קונה בכל התורה והמצוה, וכן בה הוא עיקר השכר, וכמ"ש (שמואל א' כה כט) והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים, ובישעיה (נה ב) ותתענג בדרשן נפשכם, וביחזקאל (יה כו) ובשוב רשע מרשעתו אשר עשה ויעש משפט וצדקה הוא את נפשו יחיה. וכל זה הוא משום שהנפש הנה היא משורש המלכות דאצילות. וכבר אמרנו שהמלכות הנה יש בה ב' בחי', ובבחי' אחת היא עולה למעלה למעלה עד המלכות דא"ס, והיא כוונת וסיבת כל גילויי כולם, וכל המציאות כולו. ובבחי' השנית היא משתתפת עם כל העולמות הנפרדים, כי היא מקומו של עולם (בראשית רבה פ' טז פ"ט), והיא אבן שתיה שממנה הושתת העולם (במדבר רבה פ"ב פ"ד), ובה הוא כל מציאותם והנהגתם, ויורדת עמהם מטה מטה, ובסוד (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם, וכן בסוד (תהלים קג יט) ומלכותו בכל משלה. וכל התורה והמצוה הוא בה, לתקן אותה, ר"ל אורה וכחה המתפשט בבי"ע, ומשתתף עמהם בכל ירידתם וקלקולם, להעלותה ולתקנה, וכן יתוקן עמה עי"ז המציאות כולו ג"כ, וזהו כל ענין הנפש ג"כ, משום שהיא מהמלכות, ולכן היא משתתף עם הגוף ונעשית חד עמו, ובה הוא כל הפגמים וכל התיקונים כנו', כי השורש והענף, וכן הכלל והפרט אחד הוא, כי כמו שכל הקלקולים וכל התיקונים הם נעשים כולם רק בעוה"ז, שהיא עולם העשיה עולם המעשה, והוא ע"י שהיא למטה מכולם, וכולם נכללים בה כנ"ל, כן הוא בכל אדם בפרט, הנה תלוי כל עניניו כולם, קלקולו ותיקונו, הכל בהנפש שבו, שהיא כנגד עולם העשיה, וכן הוא בשורש העליון שהכל תלוי בהמלכות דאצילות המתפשטת בבי"ע, והיא עולה ויורדת לפי מעשה התחתונים, וכל התורה והמצוה הם כולם לתיקוני השכינה, ומזה הוא כל השכר ועונש דעולם הנפשות וכן כל התיקונים דלעתיד.

והנה אמרנו כי עיקר מדרגת האדם הוא הרוח אבל הנפש היא למטה ממדרגתו, והרי שולח האדם בעוה"ז ונתלבש בנפש וגוף לתקן את אשר למטה הימנו, וכן הוא עד"ז הגילוי החמישי הכללי דא"ס ית"ש אשר נתגלה בהמלכות דאצילות לצורך העולמות בי"ע, הנה היה כל הגילוי הזה לכוונת פעולה שחוץ ממנו, שהוא למטה מאלקות וכנ"ל בדברינו, וכן המלכות דאצילות המתפשטת תמיד בבי"ע לצורך הנהגתם ותיקונם, וכן גילוי שכינתו ית"ש אשר בביהמ"ק וישראל, וכמ"ש (שמות כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם⁵⁰⁰, והיה כ"ז כדי להאיר את כל העולם כולו (נה ע"ד) מכבודו, והרי נסדר הכל בסדר אחד שמתפשט ומתלבש אור העליון בחוץ ממנו ובלמטה ממנו כדי לתקנו ולהעלותו.

⁵⁰⁰ עי' בהגר"א על תיקו"ז קו ע"ג בשם זהר תרומה קמו ע"א.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

והנה הרוח והנפש הם סוד אדם ובהמה⁵⁰¹, כי הרוח הוא מהשם מ"ה גימט' אדם, והנפש היא משם ב"ן גימט' בהמה, והם סוד האצילות והעולמות בי"ע, כי האצילות הוה עיקרו השם מ"ה שהוא אדם כנ"ל פ"ד, אבל העולמות בי"ע הוה עיקרם מהשם ב"ן גימט' בהמה, ונבראו כל העולמות בי"ע לצורך האצילות, ובסוד (תהלים קד יד) מצמיח הציר לבהמה ועשב לעבודת האדם, ובהמה הוא עולם הבריאה שהיא בהמה דרביעא על אלה טורין כמ"ש בזוה"ק (בראשית יח ע"ב) (וע' בדברינו בארוכה בדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף י"ב י"ג), והאדם הוא המלכות דאצילות שעליה נאמר (יחזקאל א כו) ועל דמות הכסא, שהוא עולם הבריאה, דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, וכמ"ש ברע"מ (פנחס ריו ע"א) וכן בספד"צ ספ"ג (כח ע"א) דיוקנא ופרצופא דאדם יתיב על כרסייא, וע"ש רפ"ד (כח ע"ב)⁵⁰² ובדברי הגר"א שם, וכן ברפ"ה (לג ע"ב) בד"ה יהי רקיע, וכ"ז הוא משום שכל האורות אשר מהבריאה ולמטה הם רק תמצית הארה לבד המתפשט ונמשך מהמלכות דאצילות, והוא הנפש חיה דבריאה שעליה נאמר (בראשית א כד) תוצא הארץ נפש חיה, כי כל אור הבריאה היא כולה בחי' נפש ובהמה נגד אצילות שהוא רוח, והיא מהשם ב"ן גימט' בהמה, אבל כל האצילות הוא מהמ"ה גימט' אדם, וכמ"ש אליהו זל"ט (הק' תיקור"ז יט ע"א) מלגאו איהו יו"ד ה"א וא"ו ה"א דאיהו אורה אצילות, שכל אצילות הוא מיוסד עליו, ונבראו כל העולמות בי"ע לעבודת האדם, שהוא האצילות, ולהיות כלול עם האצילות לעולם, וכמ"ש (ויקרא א ב) אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה כמ"ש בספד"צ פ"ד (כח ע"ד).

והנה עיקר העביות והחומר הרי הוא בהגוף, אך הנפש שהיא משתתף עמו כנ"ל הרי היא הממוצע בין הרוח, שהוא עיקר מעלת ומדרגת האדם, לקשרו בהגוף, וכדי שיהיה במעלת ובמדרגת אדם דבוק בה' ובתורתו, גם בהיותו קשור ומורכב עם כל תאות וחמודות העולם הזה, שהם כולם מעביות וחומריות הגוף, וכן אור המלכות שהוא שכינתו ית"ש המתפשט ושוכן בבי"ע, הנה היא הממוצע לקשר על ידה האצילות בבי"ע ולגלה כבוד מלכותו ואור קדושתו ית"ש גם בהם, להעלותם ולתקנם, שיהיו גם הם כולן קודש לה', וכן המלכות דאצילות גופה, אשר בה הוא הגילוי הכללי החמישי דא"ס ית"ש, להוציא ולהמציא את כל שרשי הכחות דהבי"ע שבכל התהוות מציאותם, וכן נתגלה בה בכל ההנהגה שבהם, הנה כל הגילוי הזה הוא האמצעי בין אור א"ס שבאצילות להבי"ע, להמשיך אור א"ס בבי"ע וכדי לתקן את הכל לייחדם ולהעלותם בהיחוד דאור א"ס, וכמו שיהיה בתכלית תיקון העתיד. והרי נמצא כי כל אלו האמצעיים שהוא הגילוי הכללי דא"ס אשר בהמלכות דאצילות לצורך הבי"ע, ואור המלכות דאצילות המתפשט בבי"ע עצמן ושורה בהם, שהוא אור שכינתו ית"ש השוכן למטה, ועיקר גילויה הוא בעולם העשיה כנ"ל בריש דברינו, שעולם העשיה היא תולדתה ודוגמתה, וכן אור הנפש שבכל פרצוף הנה כולם הם בבחי' אחת, שכל א' ירד בחוץ ממנו להיות שורש (נו ע"א) למציאותו ולתקנו ולהעלותו, וכ"ז הוא הכל מגילויי דהמלכות דאצילות, כי בה נתגלה א"ס לצורך הבי"ע, וכן היא אשר ירדה עי"ז ונתגלה אח"כ בעולם העשיה, וכן בכל פרצוף בפרט, והוא באור הנפש שבכל פרצוף. וכ"ז הוא בבחי' גילויה שחוץ ממנה, ר"ל מה שנתגלית מכחה

⁵⁰¹ עי' יהל אור ח"ג ל"א ע"ב וז"ל, סוד בריאת האדם בגוף שבתוכו נפש הבהמית, והיא יסודו, ונפח בו רוח האדם, שהוא נק' האדם באמת, אד"ם ידוע, והוא סוד מ"ה וב"ן, שהמ"ה בא בתוך הב"ן, להוציא הברורין ולהשלים אותה, והוא סוד אדם ובהמה (אותיות בהמה בה מ"ה) ולכן הקרבנות מהבהמה שהוא בירורי הבן, עכ"ל.

⁵⁰² ז"ל: ויאמר אלקים תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וגו' היינו דכתיב אדם ובהמה תושיע ה'.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ודוגמתה בהעולמות הנפרדים, אך גילוי עצמותה גופה, שהוא אור קדושתה עצמה, הנה הוא אור שכינתו ית"ש אשר בבית המקדש, ולא זוהי מכותל מערבי לעולם (בשמות רבה פרשה ב' סימן ב'), ומתפשטת בהתורה וישראל, ושכנתי בתוכם (שמות כה ח), והוא גילוי ית"ש אשר בהשמות דאלהים ואדני המתפשטים בבי"ע, והם נמשכים ויוצאים מגילוי הוי"ה דבין שבהט"ס העליונים שבה, אשר הם לעולם באצילות עצמו, שהוא באות ה' אחרונה דהוי"ה דאצילות, שהוא הגילוי דא"ס ית"ש אשר בז"א דאצילות וכנ"ל בכל דברינו.

והרי נתבאר לנו מכ"ז כל הענין דהגילוי החמישי הכללי אשר בהעולמות והפרצופים והשמות, כי כללותו הוא גילוי ויחודו בהמלכות דאצילות, ובה הוא השורש דכל הבי"ע כולם. והיא עצמה הנה היא הה' אחרונה דהוי"ה, ופרטות ה' ספי' שבה הוא הוי"ה דבין, בהט"ס העליונים שבה, והשמות דאלהים אדני' בהמלכות שבה, ובהם היא מתגלה בכל העולמות בי"ע במציאותם והנהגתם ותולדות מדרגתה אשר בעולמות הנפרדים הוא עולם העשיה, ובחלקי הנשמה שבכל פרצוף בפרט הוא אור הנפש, וכ"ז הוא לקשר כל תחתון בעליון עד למעלה למעלה, ולגלות יחודו בכולם, כי הנפש היא מבחי' העשיה, והעולם דעשיה היא עולה בשורשה עד המלכות דאצילות, כי היא תולדתה כנז', והמלכות דאצילות בה הוא היחוד והגילוי הכללי החמישי דא"ס, והיא עולה עד המלכות דא"ס עצמו אשר למעלה מהכל כנ"ל רפ"ה, וירד מלמעלה למטה ומגילוי לגילוי עד עולם העשיה ואור הנפש שבכל פרצוף, והוא אשר משתתף בהגוף ומתערב עמו, וכמ"ש כי נפש הבשר בדם היא (ויקרא יז יא, וכן בפ' ראה) כי הדם הוא הנפש (דברים יב ג). וישנו בהנפש כל תכונות הגופניות מכל עביותו וחומריותו, ולכן תלוי בו כל תיקון האדם כולו, כאשר מתקן את הנפש כנ"ל. ותיקונו הוא לטהרו מכל עביות וזוהמת הגוף אשר מתערב עמו, ולקדשו ולייחדו עם שורשו אשר לעילא לעילא כנז', ועי"ז מתתקן ועולה הגוף ג"כ, כי הם שניהם קשורים ומיוחדים זב"ז לעולם (ע' שער מנת"א פ"ה), ועל זה שולח האדם בעולמו לתקן את נפשו ולזכך את גופו, שיהא כולו קודש לה', ולייחדם בשרשם העליון אשר למעלה, שהוא בהמלכות דאצילות, ובהגילוי ויחוד דאור א"ס שבה. וזהו כוונתו ית"ש בכל גילוייו כולם ובכל בריאת עולמו, ואז ישמח ה' במעשיו (תהלים קד לא). ובזה הנה נשלם הפרק וכן נשלם מעתה הביאור דכל הה' גילויים הכלליים איך שהם ג"כ בפרטות כל עולם ובהשמות והפרצופים שבכל א', וככל מה שבארנו בכל השער הזה שבה ותהלה לא"ל עליון קדוש ישראל יתברך שמו.

* [מהוספות ותיקונים בסוף הספר] [צה ע"ג] אמרתי שם והרי חלפו ועברו כמה אלפי דורות מעת ששת ימי בראשית כו'. לכאורה הוא לישנא קלילא דלא דייק, אך הכוונה הוא על התחלפות הדורות שמתחלפים בכל עת, וע"פ מה שאמרו במדרש קהלת (פ"א פ"ה) בפסוק (א ז) דור הולך ודור בא, אין לך בכל יום ויום שאין נולדים בו ששים רבוא ומתים בו ששים רבוא. והרי מתחלפים דורות בכל יום, אבל אין הכוונה על משך זמן דמציאות כל דור, כי הרי אמרו במדרש תהלים (מזמור צ אות י"ז) כי דור הוא עשרים שנה (והוא ע"פ מאמרם ז"ל אבות פ"ה מכ"א בן י"ח לחופה, ואמרו (ב"ב קמא ע"א) בת תחילה סימן יפה לבנים, והרי נולד בן זכר שהוא עיקר דור חדש רק לכ') והרי מאחר שכל דור הוא כ' שנה, א"כ הרי אין בכל משך ימי עולם רק ש' דורות, והרקאנטי ס"פ ואתחנן אמר כי דור הוא נ' שנה כעולמו של יובל, והרי אין בכל משך ימי עולם רק ק"ב דורות. ובאבות (פ"ה מ"ב) עשרה דורות מאדם עד נח, והוא עד שנולד יפת, תקנ"ו לאלף ב'. ואח"כ עשרה דורות מנח עד אברהם, והוא משנולד שם תקנ"ח לאלף ב' עד שנולד אברהם תתקמ"ח (ע' סדר הדורות) והוא ש"צ שנה. ועכ"פ הוא כי אי אפשר למצוא אלף דור בכל משך ימי

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

עולם בשום פנים, ומ"ש בפרשת עשרת הדברות (שמות כ ו) ועושה חסד לאלפים, וכן בסוף פרשה ואתחנן (דברים ז ט) שומר הברית והחסד לאלף דור (ע' סוטה לא ע"א הובא ברש"י שם), כתב הרקאנטי ס"פ ואתחנן כי הוא רק ע"פ סוד השמיטות הנודע בקבלת הראשונים ונהג"א זללה"ה וזיע"א עשה סמוכות לדבריהם בתיקונים ריש תיקון ל"ו⁵⁰³ ע"ש. אמנם ע"ד הפשט נראה לי כי כל איש מיוחד נקרא דור, ואם יש לאב עשרה בנים שייך לומר עליו שהמציא עשרה דורות בעולם, ובוה יבא הכתוב ועושה חסד לאלפים כפשטיה⁵⁰⁴.

ובספר תוספות חדשים על משניות סוף מכות כתוב שם בשם הקדמת בה"ג, כי כל דור הוא שתי שנים וי"ט יום וי"א שעות וכו' שלישים וי"ד חלקים ע"ש. אך רז"ל במדרש תהלים הרי אמרו כי דור הוא כ' שנה כנ"ל (והאומר שם הוא התנא ר' יוסי ע"ש) ועכ"פ הוא כי מה שאמרתי שחלפו ועברו כמה אלפי דורות מעת ששת ימי בראשית, הכוונה הוא רק על התחלפות הדורות המתחלפים תמיד הללו נוצצים והללו נובלים, ובכל יום ויום הוא דור הולך ודור בא שנולדים ס' רבוא ומתים ס' רבוא כמ"ש במדרש קהלת וכנ"ל והרי חלפו ועברו בדרך זה כמה אלפי דורות.

פרק ז

נתבאר בשער זה כי הה' גילויים הכלליים דא"ס יש להם מקביל באדם, וכן בכל עולם ועולם ישנם ה' בחי' אלה. וכן הוא בכל דור ודור, ששורש מציאות כל דור הוא מראשית המשכתו וקישורו בדור הקודם עד לסיומו ורדתו בדור הבא. שכן עיקר מציאות כל דור הוא אבי אבות, אבות ובנים, שהבנים הם בחי' זו"ן, האבות או"א ואבי אבות הם דוגמת א"א, שכל הנהגת העולם מוטלת עליו. אחרי כל הנ"ל יש לדעת שיש עוד בחינה א' נוספת עליהם והוא פרצוף עתיק, שהוא למעלה מא"א אינו מקושר עם העולם כל כך, וכל עמידתו בדור הוא רק לקשר הדור הזה עם הדור הקודם.

[א] הנה נתבאר לנו מכל דברינו בשער זה כי הה' גילויים הכלליים דא"ס ית"ש, הנה הם נתפשטו ונתגלו בהה' פרצופים א"א או"א זו"ן שבכל עולם. וע' לעיל פ"א אות ו' שכתבנו שם כי באמת (נו ע"ב) הנה ישנם באצילות וכן בכל עולם ו' פרצופים, והם עתיק א"א או"א זו"ן, והוא כנודע ומפורסם בכל דברי האריו"ל. ועל זה הנה נאמר כי הנה אלו הששה פרצופים הנה ישנם דוגמתן בעוה"ז ג"כ, והנה הם בכל דור ודור, היינו בשורש מציאות כל דור אשר מראשית המשכתו וקישורו בהדור שעבר עד סיומו ורדתו בהדור הבא, הנה הם ששה פרצופים. והיינו כי עיקר מציאות כל דור ומעמדו הם אבות ובנים ואבי האבות, כי אלו הג' הם משתמשים בהעולם ונהנים ממנו ושולטים בו בשליטה שוה, שהם קשורים בהעולם בקשר אמיץ, והעולם הוא שלהם, והנה הבנים הם בחי' הזו"ן, והאבות הם או"א, ואבי האבות הוא דוגמת א"א, שכל הנהגת העולם הוא עליו, כי בישישים חכמה (איוב יב יב) ומזקנים עצה (יחזקאל ז ט), והוא דוגמת א"א שהוא כולל את כולם, וכולם תלויים עליו, וכמ"ש הרב (בשער הכללים ספ"ט ובכ"מ), אך פרצוף עתיק שהוא למעלה מא"א, והא"א הוא יוצא ונמשך ממנו, הנה הוא בבחי' אבי הזקנים, והוא אינו מקושר עם העולם כ"כ, שהנאתו ושימושו ושליטתו בהעולם הוא מעט מן המעט, וכל מציאותו ועמידתו בהדור ההוא הנה הוא רק לקשר את הדור הקודם עם הדור הבא, כי הרי הוא נמשך מהדור שעבר, ושם היה עיקר מציאותו, אלא שמתפשט ג"כ בהדור ההוא,

⁵⁰³ פו ע"א ד"ה דהא שבע.

⁵⁰⁴ הגה"ה מכת"י המחבר: אך סוד הענין בזה הוא, כי כל הנשמות כולן אשר בכל משך זמן דעולם הזה הם אלף דור, וכמו שדרשו רז"ל (ב"ר פכ"ח סי' ד') על פסוק דבר צוה לאלף דור, והוא מ"ש סוף פרשת ואתחנן לאלף דור, אמנם הנה יש עוד אלף דור נשמות אשר עתידים לבוא בימות המשיח, והם הנשמתין חדתין שאמרו בזהר הקדוש (ח"א כח ע"ב) והוא מ"ש ועושה חסד לאלפים, ועי' ספר הדע"ה ח"ב דורש ג' ענף יט ושם דרוש ד' ענף יח ס' א' והבן.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הנמשך בהדור הבא כדי לקשר ולייחד את הדורות זה בזה בכל נימוסייהם ותכונותיהם, וכן לייחדם ג"כ במציאותם העיקרי. כי כל הדורות כולם הם קומה אחת, וכמו פרצוף אחד אשר אי אפשר לזה בלא זה, אבל בפרטות הדורות הוה עיקרו דאבי הזקנים באמת רק מהדור שעבר, שהוא למעלה לגמרי מהדור ההוה, והוא בבחי' פרצוף עתיק וכנודע בדברי הרב שעתיק עיקרו הוא למעלה ומסתיים הנה"י שלו בחג"ת דא"א, אשר שם מלביש אותו או"א ונשלם ומסתיים עתיק כולו למעלה מן הפרסא שבא"א, ואינו מתחבר הוא עם הזו"ן מאומה, כי הזו"ן הם רק למטה מן הפרסא, ומפסיק הפרסא דא"א בין עתיק לזו"ן, ועליו נאמר (בראשית א ו) יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים, שהוא להבדיל בין הקודש ובין קודש הקדשים, בין עתיק לזעירא, וכמ"ש בספד"צ פ"ה (ג ע"א) ע"ש בהגר"א (ג ע"ב ד"ה יהי רקיע) שעל זה נאמר (שמות כו ג) והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים, וכמ"ש בזה"ק (בראשית לג ע"א).

וזהו שאמרו בבראשית רבה (פ' נ"ד סימן ב') כי רחמי האב על הבן הוא רק עד בני בנים ולא יותר למטה, והוא משום שכן הוא קישורם ושרשם למעלה, כי אבי האב שהוא בחי' א"א הנה הזו"ן מלבישים אותו מהטבור ולמטה שבו, והרי קשור הא"א עם הזו"ן ומלוכש ומיוחד עמהם בכל השיעור אשר מהטבור ולמטה, וזהו סוד הכתוב (ידמיה לא יט) על כן המו מעי לו רחם ארחמנו. כי ישראל אשר שרשם הוא הז"א, בסוד (שמות ד כב) בני בכורי ישראל, הם מיוחדים בא"א וקשורים במעיו, שהוא מהטבור ולמטה, ולכן הוה הא"א התחלת האצילות כי הוא מתפשט ומתגלה בכל אצילות כולו, משא"כ עתיק הוא למעלה ונעלם, ואין לו גילוי בהזו"ן כלל, כי הרי הפרסא מפסיק ביניהם, ועיקרו דעתיק הנה הוא רק לקשר את האצילות בא"א וכמ"ש הספד"צ פ"א (ג ע"ב) האי מתקלא תלוי באתר דלא הוי, והרי הוא נעלם עכ"פ. וכן הוא דוגמתן בהדורות, שאבי הזקנים הוא רק המקשר את (נו ע"ג) הדורות שעברו עם הדור הבא, אבל הוא למעלה מהם וכנו'. והרי נתבאר כי כל הששה פרצופים דאצילות הנה ישנם דוגמתן למטה בכל דור. ובעומק הענין הנה הם עצמן סוד שורש מציאות כל דור, וכל תהלוכות הנעשה במציאות כל דור למטה, כן הוא כ"ז ג"כ למעלה למעלה. והיינו כי הרי אלו הששה פרצופים הנה הם בד' מדרגות אשר כל מדרגה ומדרגה, הוא קומה כללי אחת, ר"ל פרצוף כללי אחד הכולל פרטים רבים, כי הרי הם עתיק א"א או"א זו"ן, שהם ד' מדרגות. והנה הזו"ן הם מדרגה אחת הכולל פרטים רבים, והם שורש הבנים שבכל דור, ואו"א הוא מדרגה למעלה מהם וכולל פרטים רבים והם שורש האבות שבכל דור, וא"א הוא מדרגה שלישיית למעלה מהם וכולל פרטים רבים והם שורש הזקנים שבכל דור, ועתיק הוא מדרגה רביעית למעלה מהם וכולל פרטים רבים והם שורש אבי הזקנים שבכל דור. והנה מתעלה תמיד כל מדרגה הקודמות למעלה לשורשו, ועולה כל תחתון להעליון שעליו ומתגלה למטה אורות חדשים תחתיה, וסדר העליה הוא כי עתיק עולה לשורשו שבא"א, וא"א עולה למדרגת עתיק, ואו"א למדרגת א"א, וזו"ן למדרגת או"א, ומתגלה אורות חדשים למדרגת זו"ן, והנה עולים תמיד כל פרצופיהם הפרטיים שבכל א' מהם, כל א' להמדרגה העליונה שעליו, כי הרי אמרנו שכל מדרגה ומדרגה מאלו הד' הוא כולל פרטים רבים, ושיעור הפרטים שבכל א' הוא כמו מספר האישים אשר בכל מדרגה שבהעולם הזה, וכן הם מספר שיעורי דהד' מדרגות כמספר כל הדורות שבהעולם הזה. כי הד' מדרגות הם דור אחת כנ"ל, וישנם שיעורי דד' מדרגות למעלה כשיעור מספר הדורות אשר למטה, וכן הפרטים שבכל מדרגה למעלה הוא כמספר האישים שבכל מדרגה שבכל דור אשר למטה, כי למעלה הוא שורשם, ואין בענף ותולדה אלא רק מה שהוא בהשורש.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

והנה עולים תמיד כל הפרטיים שבכל מדרגה מהד' מדרגות שבכל דור כל א' לשורשו, עתיק לשורשו שבא"ס, וא"א לעתיק, ואו"א לא"א, וזו"ן לאו"א, ומתחדשים אורות חדשים למציאות מדרגת זו"ן, וכן מתחלפים ומתחדשים בדרך זה תמיד, כי שורש כל דור ודור עולה בו כל א' למדרגה שלמעלה, עד שעולים כולם לא"ס, ומתגלים ומתחדשים אורות חדשים אחרים תחתיהם בכל הד' מדרגות כולם לכל דור ודור. וכמו שאנו רואין דוגמתן בכל התחלפות הדורות שבהעולם הזה, וכמ"ש (קהלת א ז) דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת, והארץ הוא המלכות דאצילות (כמ"ש ברע"מ פנחס רטז ע"ב), שכל הדורות הם ממנה, וכל התחלפות הדורות כולם הם יוצאים ממנה, וכן חוזרים ועולים כולם בה לשרשן, ומתחדשים ממנה אחרים תחתיהן עד סוף זמן דקיום העולם, שיחזרו בה כולם לשורשן. וכן הוא עד"ז בכל הד' מדרגות הנז' שבהאצילות, שהם כל הפרצופים כולם, הנה הם יוצאים מהמלכות דא"ס, שהיא הארץ העליונה, וכן חוזרים ועולים בה תמיד לשורשן שבא"ס, ומתגלים ממנה אורות חדשים אחרים תחתיהם, ומתחלפים תמיד עד"ז עד שיכלו כל הנשמות שבנוף הראוין לבוא בעוה"ז, ועד שישתלמו כל האורות דהקומה הגבולי הכללית שעלה ברצונו ית"ש (נו ע"ד) לגלה אורם ולהמשיכם ולהוציאם לאור בכל הנאצלים כולם, ואז יחזרו ויעלו כולם לשרשן העליון שבהמלכות דא"ס, ולסוד שורש האחדות השלימה, והוא לבדו ימלוך נורא יתברך ויתעלה שמו לעד אין סוף, וע' בכ"ז עוד בדברנו למטה והבן כ"ז מאד.

ו' הפרצופים הם בד' מדרגות הרי הם עתיק א"א ואו"א וזו"ן, כאשר כל מדרגה היא כל בחינת זכר עם זיווגו. עתיק וא"א אין בהם בחי' נוק' הניכרת לפרצוף בפני עצמה, ובחי' נוקבין שבהם הוא באופן שבא"א הוא בחי' השמאל שבו, ובעתיק הם באחוריים שבו. ולעומת זאת באו"א וזו"ן הנוקבין נבחנות לפרצופים בפ"ע, כאשר הזו"ן אין יחודם תמידי, ואו"א כחדא נפקין וכחדא שריין וככל שהדור מעולה יותר מתייחדים יותר הבחי' זכר ונוק' שבהם. טעם הדבר, כי האבות (או"א) מתקשרים ביניהם ע"י הבנים (זו"ן), וככל שהתולדות מתרכבים מתעצם היחוד באבות, ועוד יותר באבות דאבות (א"א), עד שבזקנים (עתיק) נעשים לאחד ממש. בעולם הזה אין משל ליחוד כעין א"א ועתיק בבחינת חד גופא כמו באצילות, שכן בעולם העשיה שכולו בפירוד אין בתולדות חיבור גמור לעולם שכן כל מציאותם היא מציאות של פירוד, וכפי איכות החיבור של הבנים כך הוא איכות החיבור של האבות. אמנם בבחי' רוחא ברוחא אכן קיים ייחוד אפילו בעולמות הנפרדים והוא מכוונת המאציל שבעולמינו זה שכולו פירוד יוכל האדם לגרום יחוד למעלה למעלה.

[ב] והנה אמרנו כי הששה פרצופים הם בד' מדרגות, שהם עתיק א"א או"א זו"ן, והוא משום כי בעתיק וא"א אין בהם בחי' נוקבא ניכרת לפרצוף בפנ"ע, וכמ"ש הרב (בשער עתיק פ"ב) וכנודע, לכן הם רק ששה פרצופים, והם בד' מדרגות, והנה חלוקים הששה פרצופים הללו בבחי' הנוקבין שבהם, כי הזו"ן אין יחודם תמידי ואינם משתווים זה עם זה, וישנם ז' בחי' בענין חלוקי ההשתוות שביניהם, וכמ"ש הרב (בשער מיעוט הירח פ"א) וכנ"ל פ"ו אות ג'. אך או"א הם כחדא נפקין וכחדא שריין, והם תרין ריעין דלא מתפרשין (וכמ"ש בספד"צ פ"א יד ע"א)⁵⁰⁵, ובאד"ז ר"צ ע"ב, ופ' ויקרא דף ד' ע"א) וע' בשער או"א (סוף פרק ז') ה' חילוקים בין או"א לזו"ן, אך עכ"פ הוא כי גם או"א הם ב' פרצופים מיוחדים, אבל א"א ועתיק אין הנוקבין שבהם פרצוף בפנ"ע כלל, אלא שבא"א הוה הנוק' בחי' השמאל שבו, שהדו"ן שבא"א שהם המ"ה וב"ן הם הימין ושמאל שבו, המ"ה בימין והב"ן בשמאל, והם הדו"ן שבו. אך בעתיק הוה הדו"ן שהם המ"ה וב"ן, בחי' הפנים והאחור שבו, המ"ה בפנים והב"ן באחור, והם הדו"ן שבו, ועומדים בו המ"ה וב"ן אחור באחור, שהוא אחוריהם דבוקים זה בזה, והוה הפנים דהמ"ה מצד הפנים דעתיק, והפנים דהב"ן מצד האחוריים דהעתיק, וכמ"ש כ"ז בשער עתיק (פרק ב'), ולכן אמרו באד"ר (קכט ע"א) לית שמאלא בהאי עתיקא סתימאה כולא ימינא, כי מאחר שהם אחור

⁵⁰⁵ אחתא ומודעתא כלילן דא בדא ב"ה פְּתָרִין רחמינן דמתחבקין.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

באחור, הרי הוה השמאל דב"ן בהימין דהמ"ה, והשמאל דהמ"ה בהימין דהב"ן, ונכלל בכל א' השמאל בימין, והרי הוא עי"ז כולא ימינא. וכן הוא ג"כ כולא בחי' פנים, כי הרי מצד זה הוא הפנים דהמ"ה, ומצד זה הוא הפנים דב"ן, אלא בהעריך זה מול זה נקרא הפנים דב"ן בחי' אחור בערך הפנים דהמ"ה, אבל באמת הרי הוא כולו פנים, וכולו ימין והרי עכ"פ הוא כי בעתיק וא"א אין הנוקבין שבהם ניכרים לפרצוף בפנ"ע כלל, משא"כ באו"א וזו"ן כנז'.

והטעם הוא כי לעולם האבות מתייחדים ע"י הבנים, כי ע"י הבנים מתקשרים האבות ומתדבקים רוחא ברוחא ונעשים אחד, ולכן הוא כי כל מה שתולדות הדורות מתרבים נעשה היחוד בהאבות ביותר, והוה היחוד בהאבות דאבות יותר מבאבות, ובהאבות דהזקנים יותר מהזקנים, ולכן הוא בא"א ועתיק מתייחדים הדו"ן שבהם ואינו ניכר בהם הנוקבין לפרצוף בפנ"ע כלל, ובעתיק מתמעט בו ההיכר עוד יותר מבא"א, כי כל מה שתולדות הדורות מתרבים מתעצם היחוד והדביקות דרוחא ברוחא בהדו"ן הקודמים אשר בהדורות שלמעלה ביותר וביותר, עד שהדו"ן שבהדור היותר קודם הם נעשים לאחד ממש, ולכן לא ניכר בעתיק בחי' נוקבא כלל, ומתמעט בו ההיכר עוד יותר מבא"א, וכן הוא באמת דוגמתן גם למטה בעולם הזה, והוא בענין התדבקות דרוחא ברוחא שנעשה בהדו"ן שבהזקנים וכן בהאבות דהזקנים הכל ביותר וביותר.

{נו ע"א} אמנם מה שלא נמצא בעולם הזה דוגמתן ממש כמו בא"א ועתיק, שיתייחדו הדו"ן דהזקנים בבחי' ימין ושמאל, ובהאבות דהזקנים בבחי' פנים ואחור, הטעם הוא כי ענין היחוד דהדו"ן שבהאבות שהוא לפי ריבוי התולדות שאמרנו, הנה יש בזה עוד ענין והיינו כי הוא תלוי באיכות היחוד דהתולדות ג"כ, וזהו עיקר הסיבה בכל החילוקים אשר יש בין או"א להזו"ן וכנ"ל, שיש ה' חילוקים ביניהם, הנה הסיבה העיקרית בזה הוא משום השינוי וההבדל דאיכות פרי התולדות אשר בין או"א לזו"ן, ועי"ז נשתנו ביחוד הדו"ן שבהם, כי פרי התולדות דהזו"ן הנה הוא רק בהעולמות הנפרדים, והגם שכל הזו"ן הנה הם באצילות, כי הם האצילות העיקרי וכנ"ל פ' ד' ה' ו', אך פרי תולדותיהם ופעולותיהם הוא בהעולמות בי"ע, שהם העולמות הנפרדים, אבל האו"א הוה כל פרי תולדותיהם ופעולותיהם רק באצילות, שהוא בהזו"ן, וכמ"ש בזה"ק (בראשית כב ע"א, כט ע"ב) ולכן הוה היחוד דהזו"ן אינו תדירי כלל, ואינם משתווים זה עם זה, כי רק בדרך זה אפשר להנפרדים לקבל את פרי תולדותיהם ופעולותיהם וכמו שכתבנו לעיל פ"ו אות ג', ובכל דברינו שם. אבל או"א אשר כל פרי תולדותיהם ופעולותיהם הוא בהזו"ן, שהוא בהאצילות עולם היחוד, ולכן הוה או"א יחודם תדירי ומשתווים זה עם זה, כי הם כחדא נפקין וכחדא שריין וכנ"ל. ועכ"ז הנה משום שמהם יוצאים הזו"ן אשר יחודם הוא אינו תדירי, ופועלים בהנפרדים, וכל קבלת הזו"ן הרי הוא מאו"א, לכן הוה גם או"א בב' פרצופים מיוחדים עכ"פ, והרי הם אינם אחד ממש לבד. אמנם א"א שהוא אב לאבהן שהם האו"א היוצאים ומקבלים מא"א ויחודם הוא תדירי, לכן נעשה הדו"ן שבא"א לאחד ממש, ואין בא"א נוקבא מיוחדת בפנ"ע כלל, אך משום שגם תולדתו שהוא או"א, הרי הם אינם אחד ממש לבד, כי הרי הם בב' פרצופים מיוחדים, לכן הנה ניכר גם בא"א שורש הנוק' עכ"פ, והוא השמאל שבו, שהוא מהב"ן כנ"ל, ועומד בו הב"ן בצד שמאל דהמ"ה, ושניהם מצד הפנים, והרי הוה השמאל דהא"א בחי' שמאל ממש, כי הוא גם כן השמאל של הב"ן והוא שמאל ממש. וכן יש בו פנים ואחור ג"כ ר"ל שהאחור שבו הרי הוא ג"כ אחור ממש, הן מצד המ"ה והן מצד הב"ן, והרי ניכר בו שורש הנוק' בהיכר גמור, הגם שהיא אינה בפרצוף בפנ"ע בו והוא אחד לבד. אך עתיק אשר תולדתו הוא א"א, שהוא אחד לבד, הנה

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בו אינו ניכר שורש הנוק' בהיכר גמור ג"כ, כי הרי הוא כולא ימינא וכולו פנים כנ"ל, ואינו ניכר בו הב"ן לנוק' אלא רק בהעריך זה מול זה, הפנים דב"ן בערך הפנים דהמ"ה וכנ"ל. והרי נתבאר לנו כי עיקר הסיבה דעוצם היחוד בהדו"ן שבכל פרצוף היותר עליון הוא אינו מצד ריבוי תולדות הדורות לבד, שהוא מצד הכמות, אלא עיקר הסיבה הוא מצד האיכות, שהוא לפי ערך איכות פרי התולדות והפעולות היוצא ונמשך מכל א', כי כל מה שהתולדות והפעולות הם יותר ביחוד, מתרבה עי"ז עוצם היחוד בהדו"ן שבהאבות. והאמת הוא כי הם תלויים זה בזה, כי לפי ערך יחוד הדו"ן שבהאבות כן יורד גילוי היחוד בהתולדות והפעולות הנמשך מהם, וכן לפי ערך היחוד הנעשה בהתולדות והפעולות אשר (נז ע"ב) למטה כן עולה לפי ערך זה סיבת היחוד בהדו"ן שבהאבות אשר למעלה, ונסדר הכל מהמאציל ית"ש במדה ובמשקל, שיהיו תלויים זב"ז ויסבב זה לזה בכל עניני יחודם לפי צורך השתלשלות העולמות שראה רצונו ית"ש להורידם כמו שהם, שהוא עד סוף עולם העשיה, ולפי צורך תיקונם ועלייתם אשר לבסוף שיתוקנו זה ע"י זה, ויעלו מלמטה למעלה עד שיחזרו כולם לסוד שורש האחדות האמיתית. ועכ"פ הוא כי היחוד דהדו"ן שבהאבות הוא אינו תלוי בהכמות לבד, שהוא בריבוי תולדות הדורות, אלא שהוא תלוי בהאיכות ג"כ, שהוא באיכות היחוד דהתולדות.

וזהו הטעם מה שלא נמצא בהעולם הזה ענין היחוד דהדו"ן בהזקנים ובאבות דהזקנים שיתייחדו בימין ושמאל ובפנים ואחור וכמו שהוא למעלה בא"א ועתיק, הגם שכל מה שהוא למעלה הוא למטה ג"כ, כי הם דוגמתן וכנ"ל, אך הטעם הוא כי הרי אנו רואין שסדר היחוד דהדו"ן שבהאבות אשר גם למעלה הנה הוא ג"כ רק לפי איכות היחוד שבהתולדות, והרי תלוי ענין היחוד דהדו"ן לפי האיכות דהמציאות, ולכן בהעולמות הנפרדים ובפרט בהעולם הזה שהוא תחתית העשיה, אשר כל מציאותה היא כולה בפירוד ובעביות וגשם, הנה אי אפשר שיסודר בה מציאות היחוד כמו שהוא למעלה, מאחר שהרי היא הכל בפירוד ובגוף שהוא היפך היחוד, וכל היחודים הנעשה בה הוא רק בבחי' הדביקות דרוחא ברוחא, אך לא בהגופות, כי אי אפשר לשני גופות להעשות לאחד בכל מילואם בשום פנים, כי זהו עצמו מכוונת המאציל ית"ש בכל המציאות כולו, שהורידן בירידה אחר ירידה עד המציאות דהעולם הזה, שהיא כולה בפירוד, והאדם יתקן אותה בעל כרחו ע"י דביקותו למעלה תמיד בכונתו ובמחשבתו, שהוא הדביקות דרוחא ברוחא, רוח האדם ברוח אלהי"ם, שיהא האדם דבוק תמיד בו יתברך, גם בהיותו בהעולם הזה, שהיא עולם הפירוד. כי זהו אפשר לכל מי שרוח אלהי"ם נוססה בו, להיות דבוק באלהי"ם חיים תמיד, וזה כל האדם. ועכ"פ הוא כי כל ענין היחודים אשר יסד הקב"ה בהעולם הזה, הנה הוא רק הדביקות דרוחא ברוחא, וכן הוא בענינינו בענין יחוד הדו"ן שבהאבות אשר בהעולם הזה, הנה הוא רק בבחי' הדביקות דרוחא ברוחא, שזה נמצא גם בהעולם הזה, ותלוי הדביקות דרוחא ברוחא שבהאבות בהעולם הזה לפי ריבוי תולדות הדורות, שכל מה שהדורות מתרבים מתעצם הדביקות דרוחא ברוחא בהדו"ן דאבות הקודמים ביותר וביותר, עד שנעשים לאחד ממש, וכמו שהוא בא"א ועתיק. ור"ל כי נעשה בהם באמת האחדות דרוחא ברוחא ע"ד שהוא בא"א ועתיק ממש, כי הן דוגמתן אלא שבהעולם הזה הוא אינן בהחיצוניות אלא רק בהפנימיות שהוא רוחא ברוחא, והבן.

ד"ז שכל ו' הפרצופים חוזרים תמיד לשרשם ומתחלפים בכל דור הם רק הבחינות הפרטיות של הפרצופים ולכן קיומם אינו קבוע, אבל ה' הפרצופים הכלליים עומדים כל משך ימי העולם כולו ואינם חוזרים לשרשם עד לע"ל. פרצופי זו"ן שולטים ומשמשים כל משך הזמן דשית אלפי שנים דזמן קיום העולם, כי הם מקבלים מהג"ר שהם א"א ואו"א, ומצטמצם השפע בהם למדרגתם, ו' אלפי שנים מקבלים את שפעם מהו"ק, ומהם מקבלת המלכות, ומנהגת את כל העולמות התחתונים.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

באלף השביעי שולטת המלכות עצמה לחוד, אז יחזרו כולם לשרשן ליתקן, כי עיקר אור המלכות הוא גילוי כבודו יתברך, ולכן בזמן שליטתה מוכרח שיתוקן הכל ויחזרו כולם לשרשם (הרי הוא הבינה) ויתוקנו להיות ראויים לאור הג'ר, הרי הוא חיי עוה"ב. והאלף השמיני הוא זמן שלטון הבינה, ואז יתחדשו הזו"ן לצאת מהבינה בפנים חדשות ויאירו אז באור הבינה ובאור י"ג ת"ד ע"י מזל תתאה. ובאלף התשיעי שולטת החכמה ואז זו"ן יתעלו במזל העליון (הרי הוא תיקון הח' דהיינו נוצר חסד). ובאלף העשירי יעלה העולם בא"א עצמו כלומר במו"ס, וכך הלאה למעלה למעלה עד מלכות דא"ס.

יוצא אם כן, שה' הפרצופים כוללים את כל ימי עולם כולו והם עצמם גילויים דא"ס. ובכל פרצוף שבאצילות טמון בכח כל הפרטים השייכים לאותו פרצוף בכל דור, ובכל פרצוף אחר, אבל עיקר גילוייה רק באלף ה', וכן הוא בכל הפרצופים, וכל מה שמתחלף בהתחלפות הדורות אינו אלא בפרטיהם. ואפילו אמרנו שהם מתפרטים עד אין חקר עכ"ז יש להם שיעור כי מספרם כמספר כל הדורות.

[ג] אמנם דע כי כל מה שאמרנו לעיל אות א' בענין הששה פרצופים שחוזרים תמיד לשרשם ומתחלפים בכל דור, וע"ד שהוא למטה הנה הוא רק בבחי' הפרטות והפרטי פרטות, כי כל פרצוף מהששה פרצופים דהאצילות שהם עתיק א"א או"א זו"ן הנה כלול כל א' ג"כ מכל הפרצופים כולם, והוא הפרטות שבהם, וכן כל א' מהם הוא כלול ג"כ מכולם, והוא הפרטי פרטות. [נז ע"ג] וכן הם הולכים ונפרטים מפרטות לפרטות עד אין חקר כמו שיתבאר, אך נניח מלדבר מבחי' פרצוף עתיק בפרטיות משום שהוא נעלם מאד, ולא נדבר אלא מא"א ולמטה, כי הם ה' פרצופים א"א או"א זו"ן, והם ה' פרצופים כלליים וכל א' מהם הוא כלול מה', וכן מה' לה' עד אין חקר, וכמ"ש הרב (בשער עגולים ויושר ענף ב' ושם ענ"ה ובכ"מ) וכנודע. והנה הה' פרצופים הכלליים הם עומדים באמת כל משך ימי עולם כולו, והיינו כי פרצופי זו"ן הם שולטים ומשמשים כל משך הזמן דשית אלפי שנין דזמן קיום העולם, כי הם מקבלים מהג"ר שהם א"א ואו"א, ומצטמצם השפע בהם למדרגתם, כי גם א"א ואו"א אינם משפיעים עתה להזו"ן, אלא רק לפי מדרגת הזו"ן לבד, ושולטים ומשמשים הזו"ן בכל השית אלפי שנין, שהם מהו' קצוות דז"א, הששת ימי בראשית, ומהם מקבלת המלכות, ומנהגת את כל העולמות התחתונים.

ואח"כ באלף הז' שהוא שליטת המלכות עצמה לחוד, אז יחזרו כולם לשרשן להתתקן, כי עיקר אור המלכות הוא גילוי כבודו יתברך, ולכן בזמן שליטתה מוכרח שיתוקן הכל. וזהו אלף הז' שאמרו רז"ל (סנהדרין צו ע"א) וחד חרוב*, כי יחזרו כולם לשרשן להתתקן**, ושרשן הוא הבינה שהיא אם הבנים, אימא עלאה, שממנה יצאו הכל, ושם יחזרו כולם ויתוקנו בה, שיהיו ראויים לקבל את האור דהג"ר עצמם, שהוא חיי העולם הבא, אשר עליו נאמר (ישעיהו טו ג) עין לא ראתה אלהים זולתך, כמ"ש רז"ל (בברכות לד ע"ב) כי הג"ר הם נעלמים, שעליהם נאמר הנסתרות לה' אלהינו, כמ"ש אליהו ז"ל (הק' תיקו"ז יט ע"א). ולכן עולם הבא שהוא זמן שליטת הג"ר נאמר על זה עין לא ראתה אלהים זולתך. ולכך יוחזר כל המציאות באלף הז' שהוא זמן שליטת המלכות עצמה למעני הבינה כדי שיתוקנו כולם בה להאיר באור פני מלך חיים, ואז הוא לבדו ימלוך נורא, ונשגב ה' לבדו ביום ההוא (ישעיהו ב יא).

ואחר אלף הז' יתחדשו כבראשונה וייצאו מהבינה בפנים חדשות^{לג} ויאירו כולם באלף השמיני באור הבינה, כי הוא זמן שליטת הבינה ויאירו אז באור הי"ג ת"ד ע"י מזל תתאה יונקה' הכולל את כולם, והוא בבינה וכמ"ש בספר"צ פ"א (יא ע"א) תליסר (נז ע"ד) יקים לון ברחמי ומתחדשין כקדמיתא, וקמו כל אינון שיתא שיתחדשו כבראשונה ויאירו באורה שמאירים בה כל הי"ג ת"ד, וכמ"ש שם פ"ב (יט ע"א)⁵⁰⁶ כי כל תליסר אלין בעלמא עלאה אשתכחו.

⁵⁰⁶ אלין תליסר בעלמא עלאה, ומתפתחי תליסר תרעי דרחמי.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

ואח"כ באלף ה'ט' שהוא זמן שליטת החכמה יתעלו במזל עליון שהוא 'נוצר הסדר'
תיקון ה', והוא בחכמה אבא עלאה.

ואח"כ באלף העשירי בא"א עצמו שהוא המוחא סתימאה, ולכן אמר הברית
מנוחה בהקדמה (דף ד' ע"א מדפוס ווארשא תרמ"ד) כי אין אדם יכול לדעת מה יהיה
באלף העשירי, כי אז יהיה שליטת א"א עצמו הנקרא מוחא סתימאה. והרי הוא סתום
ונעלם ומכש"כ אח"כ למעלה למעלה בשליטת אין, ורדל"א, והעקודים וא"ק. וכן למעלה
למעלה עד המלכות דא"ס עצמו ית"ש. והגם שכל המציאות דהשית אלפי שנין עם כל
הנהגתם אשר הוא מהזו"ן הנה הוא ג"כ רק ע"י מה שמקבלים הזו"ן מהג"ר ומלמעלה
למעלה עד א"ס, אך כל השית אלפי שנין הנה מצטמצם השפע כולו רק למדרגת הזו"ן, וכן
לא נמשך מלמעלה ג"כ אלא רק במיעוט וצמצום לפי גילוי הזו"ן לבד. משא"כ מהתחלת
אלף השמיני והלאה יתרבה ויתגדל השפע במדרגת הג"ר בכל אלף כהראוי לו, והוא
ההנהגה הנעלמה דלעתיד אשר עין לא ראתה אלהיים זולתך כנ"ל.

והרי לנו עכ"פ כי אלו החמשה פרצופים הנה הם כוללים כל ימי עולם כולו, אשר
מששת ימי בראשית עד סוף זמן דקיום העולם, וכן גם אח"כ מן העולם ועד העולם עד סוף
אלף העשירי. אלא שהנהגת כל זמן הוא לפי מדרגת אותו הפרצוף ששולט בו, ומאירים אז
כל הפרצופים כולם ע"פ הגילוי דאותו המדרגה וכנ"ז. אבל עכ"פ הוא כי כולם הם בכל
משך זמן אשר מן העולם ועד העולם, כי הם עצמן הגילויים דא"ס ית"ש העומד ומתגלה
בהם בשורש וכח כל המציאות כולו בכל הנהגתה, אשר מן העולם ועד העולם, והם עצמן
שפעו ואורו אשר לכ"ז, אמנם מה שאמרנו לעיל אות א' כי כל הה' פרצופים הם במציאות
כל דור, והם מתחלפים בהתחלפות הדורות, הוא רק בפרטות ופרטי פרטות, אבל לא
בהכללות וכנ"ל בריש דברינו, כי ישנם ה' פרצופים כלליים, והם עומדים באמת כל משך
זמן העולם כולו, אלא שכל א' מהה' הוא כלול ג"כ מה', וכן מה' לה' עד אין חקר, ואלו
הפרטים והפרטי פרטים הם המתחלפים בכל {נח ע"א} דור. וביאור הדברים הוא כי כגון
פרצוף א"א הנה ישנו בחי" א"א אשר הוא כולל ומקיף את כל הפרצופים והאורות דכל
האצילות כולו, הן אותן אשר יצאו בעת התיקון דמעשה בראשית, והן אותן המתחדשים
ומתגלים בכל עת ע"י עליית המ"ן מהניצוצי קדושה שעולים ומתבררים תמיד ונעשה מהם
פרצופים ואורות ונשמות בכל הד' עולמות אבי"ע, הנה כולם הוא ע"י א"א שהוא הא"א
הכללי דאצילות. כי בו הוא עליית כולם ותיקון כולם, שבו מתקנים להעשות לפרצופים
ואורות ונשמות להאצילות ולבי"ע לכל עולם ועולם כהראוי לו, כי הוא שורש כולם, וכולל
את כולם, וכמ"ש הספד"צ פ"א (ד ע"ב) ביה סליקו וביה סלקן דלא הוו ויהוויין, והוא
א"א הכללי דאצילות הכולל כל מה שהיה והוה ויהיה בכל משך ימי עולם כולו, שהוא עד
סוף השית אלפי שנין דמציאות העולם הזה. וכן גם כל מה שיהיה אח"כ בהג' אלפי שנין
הנעלמים שהוא עד סוף אלף העשירי, הנה הכל כלולים בא"א הכללי דאצילות, שהוא מן
העולם ועד העולם. אך ענין כלילותם בו הנה הוא בדרך זה, כי הנה אותו הא"א הוא כלול
ג"כ מה' פרצופים שהם א"א או"א זו"ן, כי הרי הוא השורש דכל הה' פרצופים שלמטה,
וממנו הוא כל בחי" הא"א אשר ישנו בכל פרצוף ופרצוף, כי כל א' הוא כלול מכולם כנ"ז,
והרי כלול הא"א הכללי דאצילות מכל הה' פרצופים כולם, וכל א' מהם אשר בו הוא כלול
ג"כ מה', וכן מה' לה' עד אין חקר, והם הפרטים והפרטי פרטים שבו. אמנם כל אותן
הפרטים והפרטי פרטים, הנה הם אינם עומדים בו כולם בפועל ממש במציאותו תמיד,
אלא שהם בו רק בכח לבד, והם אשר יוצאים ומתגלים במציאות כל דור, כי הם הה'
פרצופים המתחלפים תמיד בהתחלפות הדורות שאמרנו לעיל אות א', כי יוצאים מן הכח
אל הפועל במציאות הא"א לצורך הה' פרצופים שבכל דור, ומהם הוא כל בחי" א"א אשר

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

בכל פרצוף ופרצוף מהה' פרצופים שבכל דור, וכן הא"א הכללי שבכל דור, והם הפרטים והפרטי פרטים שבו, והם הם אשר מתחלפים תמיד בהתחלפות הדורות, כי הראשונים חוזרים לשרשן ויוצאים ומתגלים אחרים תחתיהם וכנ"ל אות א'.

וכן הוא עד"ז בהאבא הכללי, כי האבא הכללי דאצילות הנה הוא עומד במציאותו מן העולם ועד העולם, ועיקר שליטתו ואורו הוא יתגלה לעתיד באלף הטי', שאז יאירו כולם במדרגתו, שכל התחתונים ממנו יעלו אליו להאיר באורו, וכל העליונים ממנו יאירו בו, ויתגלו לפי כחו שיוכל לקבל, ויאירו כולם לפי מדרגתו. אך עכ"פ הוא שהוא מן העולם ועד העולם, אלא שעתה מצמצם את אורו ושפעו לפי מדרגת הזו"ן, וע"פ גילויים שעומדים בכל משך הזמן דהשית אלפי שנים. והרי עכ"פ הוא כי פרצוף אבא הכללי דאצילות הוא מן העולם ועד העולם, אמנם הוא כלול ג"כ מה' פרצופים כולם, וכן כל פרצוף מהם הוא כלול מה', וכן מה' לה' עד אין חקר, ומהם הוא כל בחי' אבא אשר בכל פרצוף ופרצוף. אך אותן הפרטים והפרטי פרטים אשר האבא הכללי כלול מהם, הנה הם אינם עומדים בו כולם במציאותו תמיד, אלא שהם בו רק בכה, והם יוצאים בו מן הכח אל הפועל תמיד לצורך מציאות כל דור, כי הם האבא הכללי שבכל דור, וכן הם (נח ע"ב) בחי' אבא שבכל פרצוף ופרצוף שבכל דור, כי כל א' הוא כלול מכולם כנו', והם הפרטים והפרטי פרטים שמתחדשים ומתגלים מהאבא הכללי דאצילות לצורך מציאות כל דור, ואותן הפרטים והפרטי פרטים הם מתחלפים בהתחלפות כל דור, כי הראשונים חוזרים לשרשם ומתחדשים ומתחלפים אחרים תחתיהם, אבל האבא הכללי דאצילות הנה הוא נמצא ועומד מן העולם ועד העולם.

וכן הוא עד"ז בהאימא הכללי, כי האימא הכללי דאצילות שהיא פרצוף הבינה דאצילות, הנה היא עומד במציאותה מן העולם ועד העולם, ועיקר שליטתה ואורה הוא יתגלה לעתיד באלף החי', שאז יאירו כולם במדרגתה, שכל התחתונים יתעלו כולם לכנוס במחיצתה להאיר באורה, וכל העליונים ממנה יאירו בה, ויתגלו לפי כחה, שיאירו כולם בה לפי מדרגתה, והרי היא מן העולם ועד העולם. אך עתה היא מצמצם את אורה ושפעה לפי מדרגת הזו"ן, וע"פ גילויים שהם עומדים עתה בכל ההנהגה אשר עד התיקון. והרי עכ"פ הוא כי האימא הכללי דאצילות, הנה היא מן העולם ועד העולם. אמנם היא כלולה ג"כ מכל הה' פרצופים כולם, וכן כל פרצוף מהם הוא כלול מה', וכן מה' לה' עד אין חקר, ומהם הוא כל בחי' אימא אשר בכל פרצוף ופרצוף. אך אותן הפרטים והפרטי פרטים אשר האימא כלול מהם, הנה הם אינם עומדים בה כולם במציאותה תמיד, אלא שהם בה רק בכה, ויוצאים בה מן הכח אל הפועל תמיד לצורך מציאות כל דור, כי הם פרצוף האימא הכללי שבכל דור. וכן הם בחי' האימא שבכל פרצוף ופרצוף שבכל דור, והם הפרטים והפרטי פרטים שמתחדשים ומתגלים מהאימא הכללי דאצילות לצורך מציאות כל דור. ואותן הפרטים והפרטי פרטים הם מתחלפים בהתחלפות כל דור, כי הראשונים חוזרים לשרשן ומתחדשים ומתחלפים אחרים תחתיהם וכנ"ל אות א', אבל האימא הכללי דאצילות הנה היא נמצא ועומד באמת מן העולם ועד העולם.

וכן הוא עד"ז בהזו"ן, כי הזו"ן הכלליים דאצילות הנה הם עומדים במציאותם בכל משך ימי עולם כולו, וכנ"ל שכל הששת אלפים שנה הוא שליטת הזו"ן, ואח"כ יתעלו הם עצמם למדרגת הג"ר. אמנם אותן הזו"ן הנה הם כלולים כל א' ג"כ מכל הה' פרצופים כולם וכן מה' לה' עד אין חקר כי הרי הם נמשכו מבחי' הזו"ן שבכל הה' פרצופים הכלליים והרי הם כלולים כל א' מה', וכן כל א' מאותן הה' אשר הם כלולים מהם, הנה כלול כל א' ג"כ מה', וכן מה' לה' עד אין חקר, והם הפרטים והפרטי פרטים שבהם. אך אותן הפרטים והפרטי פרטים הנה הם אינם עומדים בהם במציאותם תמיד, אלא שהם רק בכה לבד,

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

והם שורש מציאות כל הדורות דכל משך ימי עולם, ויוצאים מן הכח אל הפועל תמיד לצורך מציאות כל דור, שכל הד' מדרגות כולם אשר ישנם בכל דור כנ"ל אות א', הנה הם מהנשמות והאורות דכל הה' פרצופים הפרטיים המתחדשים ויוצאים מן הכח אל הפועל שבהזו"ן דאצילות הכלליים, והם מתחדשים ויוצאים בהם תמיד מן הכח אל הפועל לצורך מציאות כל דור, והם אשר מתחלפים בהתחלפות הדורות, כי הראשונים חוזרים לשרשן ומתחלפים אחרים תחתיהם וכנ"ל אות א'.

והרי נתבאר לנו מכל דברינו כי הה' פרצופים הכלליים הנה {נח ע"ג} הם עומדים במציאותם לעולם, וכל מה שאמרנו לעיל אות א' כי הם מתחלפים בהתחלפות הדורות, הנה הוא רק בהפרטים לבד. וכן נתבאר לנו מדברינו ג"כ כי הפרטים ופרטי פרטים שאמרנו שהם עד אין חקר, עכ"ז הנה יש להם שיעור עכ"פ, כי הם במספר כל הדורות אשר בכל משך זמן דקיום העולם, וכן במספר האישים שבכל דור וכנ"ל אות א'.

והנה הכלליים אשר אמרנו שהם במציאותם לעולם, הנה הם בשמים ממעל, והפרטיים המתחדשים תמיד ומתחלפים בכל דור הנה הם בהארץ מתחת, כי בכל עולם ועולם מכל הד' עולמות אבי"ע, יש בכל א' בחי' שמים וארץ, והם העשרה ספי' הכלליים שבכל עולם, ובהם הוא כל הה' פרצופים הכלליים שבכל עולם, אשר עומדים במציאותם לעולם, ומהם מתחדשים כל הפרטים והפרטי פרטים שאמרנו. כי יוצאים תמיד מן הכח אל הפועל מהה' פרצופים הכלליים ומתחדשים ומתחלפים בכל דור. ואפי' בבחי' הגוף והחומר שבהעולם הזה, יש ג"כ כלליים ופרטיים, והכלליים קיימים לעולם, והפרטיים הם המתחלפים, כי כל הגופות שבהעולם הזה הרי הם מהד' יסודות ארמ"ע, שהם בבחי' כחב"ד או חנת"מ, ה' פרצופים הכלליים, והם קיימים לעולם, ומהם נמשכים כל הגופות הפרטיים שהם מתחלפים תמיד וחוזרים לשרשן בהד' יסודות, וכמ"ש (קהלת א ד) דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת, וע' באבן עזרא שם⁵⁰⁷.

אמנם כל הפרטיים כולן שבכל דור הנה הם בכללן קומת פרצוף אחד, ולכן הם נתלין זב"ן, ונצרך כל א' לחבירו, ומשמישים זה לזה, ונעזר כל א' ע"י כולם, אשר אי אפשר לזה בלא זה, והם כולם רק אדם אחד. והוא משום שהם יוצאים כולם ממקום כללי אחד, הכולל את כולם יחד, ולכן הם קשורים ג"כ זב"ז לעולם. וכן כל הדורות כולם הנה הם ג"כ רק קומת פרצוף {נח ע"ד} אחד, אשר אי אפשר לזה בלא זה, כי כשם שאי אפשר לכל דור אחרון להמצא ולהתקיים אלא רק ע"י הדור הקודם אליו, וע"י מה שהכינו הם כן, הרי אי אפשר לכל דור הקודם להשאיר בהשארת נצחי לשם עולם אלא רק ע"י הדור הנמשך ובא אחריו, והם כולם רק קומה כללי אחת הנמשך מציאותו, ונחלק לזמנים רבים שהם כל הדורות, ומתחלק ונפרט לפרטים רבים, שהם כל האישים הפרטיים, אבל הם כולם רק אחת היוצא ונמשך מהה' פרצופים הכלליים שלמעלה, אשר הם במציאותם לעולם. וכן חוזרים כל הפרטיים ונכללו שם בסוף ונעשו אחד ממש, כמו הכללי שיצאו ממנו.

וכ"ז הוא בכל עולם ועולם, כי ישנם כל הסדר דכל עניני הפרצופים הנאמרים בדברי הארז"ל בכללות ובפרטות ובפרטי פרטות ע"ד שבארנו, בכל עולם ועולם, אלא שבכל עולם הוא לפי ערכו ומציאותו המתייחס אליו, כי בכל עולם שהוא יותר עליון הוה האחדות שבו יותר עצום, וכל מציאותו הוא יותר רחוק מהשגת ותפיסת אנושי, אלא שאנו

⁵⁰⁷ וז"ל, בעבור היות כל נמצא תחת השמש מורכב מד' מוסדים מהם יצאו ואליהם ישובו והם האש והרוח הנח שהוא האויר והמים והארץ זכר ארבעתם והחל בארץ שהיא כמו היולדת ואחר כן זכר השמש מקום האש בעבור רוב חומה והיא האש המולדת ואחר כן הרוח והמים ואמר על הארץ שכל הנוצרים ממנה אליה ישובו כענין כי עפר אתה ואל עפר תשוב והיא עומדת ודור בא ודור הולך יתכן היות ענין דור כמו גרים וכמוהו מדור באהלי רשע.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

למידים מן המאוחר אל הקודם, ומן הענפים והתולדות אנו מתבוננים על תכונתם וכחם שבהשורש ובשורש השרשים. וכן מן המעשה והפעולה אנו עולים ומסתכלים בהמחשבה והרצון אשר בקודש קודש הקדשים הנעלם מכל בריה, ובוה אנו למידים ומדברים מכל עניני הפרצופים שבכל הדורות ושכל האישים הפרטיים שבהעולם הזה, גם בעולם האצילות שהוא קודש קודש הקדשים, ושם הוא רק המחשבה והרצון לכל זה, שהוא עצמו שורש השרשים הנעלם לכל המציאויות והענינים כולם, וכמ"ש הספרא דצניעותא פ"א (ג ע"ב) האי מתקלא תלוי באתר דלא הוה. ושם יוחזר הכל בהתיקון דלעתיד להתעלה ולהתקדש באור קדושתו ואחדותו ית"ש. ועל זה נאמר (ישעיה ב יא) ונשגב ה' לבדו ביום ההוא בב"א, יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים אמן ואמן.

* [מהוספות ותיקונים בסוף הספר] [צה ע"ג] בענין מה שאמרו (ראש השנה לא ע"א וכן בסנהדרין צו ע"א), רב קמינא אמר שיתא אלפי שנין [צה ע"ד] הוה עלמא וחד חרוב שנאמר (ישעיה ב יא) ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, אביי אמר תרי חרוב שנאמר יחינו מיומים. הנה ענין פלוגתתם, ואיך שבעומק הוה אלו ואלו דברי אלקים חיים, כי הרי נודע הוא שהששת אלפים שנה הם נגד הששת ימי בראשית, [כי בהם מתברר כל הניצוצי קדושה שבהו' קצוות מהמלכין קדמאין] וכמ"ש הספד"צ פ"א (ט ע"א) שתא אלפי שנין תליין בשתא קדמאי, כי יומו של הקב"ה הוא אלף שנה (במדבר רבה פ"ה פ"ד) וכנודע כ"ז, ואיתא בפדר"א (פ' מ"ח) כי האלף שנה שהוא יומו של הקב"ה הוא רק נגד י"ב שעות היום, והרי לכאורה קשה כי לפי"ז הרי היה צריך שיהא משך זמן העולם י"ב אלפי שנין וכנגד הו' לילות ג"כ, אשר כל לילה הוא ג"כ י"ב שעות, ונאמר בכל יום מששת ימי בראשית ויהי ערב ויהי בוקר, והרי צריך שיהא משך זמן העולם י"ב אלפי שנין. אך הענין הוא כי הרי בלילה לא נברא ולא נעשה שום דבר, וכל הבריאה היה רק ביום, וכמ"ש במדרש (ב"ר פ' י"ב סי' י"ד) והששת אלפים שנה הנה בהם מתברר כל הנבראים כולם, והם המציאות דכל חלקי הדצח"מ המתחדשים תמיד בכל עת, שהם כולם רק מניצוצות הקדושה דהו"ק המתבררים ועולים מעמקי מצולות ים, אשר שם נפלו ע"י החטא דעה"ד, כמו שבארנו כ"ז בספר הדע"ה ח"ב בכ"מ שם בארוכה. ומשום שכל הששת אלפים שנה דמשך קיום העולם הם רק לתקן את הנבראים מהו"ק דששת ימי בראשית אשר נפגמו ע"י החטא, ותיקונם הוא ע"י התורה והמצות שנעשים בכל יום עכ"פ, וע"י התלאות והמאורעות והעונשים אשר בעוה"ז ובעולם הנפשות [וע' בראשית רבה (פ' כ"ו סי' ו') אף אילני סרק עתידין ליתן דין וחשבון כו' אף עצים נותנין דין וחשבון, אפי' זאב וכלב, אפי' מקל אפי' רצועה, וע' בזה בספר חסידים סי' תשצ"ט, כי כל המאורעות והמקריים אשר גם בכל חלקי הדצח"מ הרי כולם הם מחוקי הבריאה אשר יסד בהם היוצר בראשית ית"ש, ולא יסד שום דבר לבטלה והם כולם תיקונים, אמנם לא ניתן להאדם להתחקות בזה מאומה כלל, אבל הכל הוא בכוונה ממנו ית"ש וכולם הם מתיקוני הבריאה והיא מתתקן תמיד הן בכלל והן בפרט]. ומשום שכל הבריאה היה רק ביום ולא בלילה, לכן לא נתייסד עת התיקון לתקן את פגם הבריאה רק כנגד הימים לבד, והם הששת אלפים שנה שבהם מתתקן כל פגם החטא הנעשה בהבריאה שנבראו בששת ימי בראשית. והנה בהששת אלפים שנה הנה מתתקן הבריאה מזוהמתה וצחנתה ונעשה מוכשר לחזור לשורשה ולבוא בקודש פנימה, וזהו ענין וחד חרוב כי אז יחזור כולם לשורשם כמו שכתבתי בפנים, והוא יום שכולו שבת (סנהדרין צו ע"א) שהוא כנגד שבת (צו ע"א) בראשית יום הו' והוא אלף הו'.

ובזה הוא הפלוגתא דרב קמינא ואביי, כי אביי סבר כי מאחר שאלף הו' הוא נגד שבת בראשית, ובשבת בראשית הרי לא נאמר בו ערב כלל, ולא היה שם חילוק בין לילה ליום, והיה לילה כיום יאיר (תהלים קלט יב) וכמ"ש במדרש (ב"ר פ"א סי' ב'), ל"ו שעות

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

שימשה אותה האורה (האור הגנוז), י"ב דערב שבת, י"ב דליל שבת, י"ב דיום שבת, וא"כ הרי יום שכולו שבת שהוא כנגד שבת בראשית הנה יהיה הוא כנגד הלילה ג"כ, כי אין חילוק בו בין לילה ליום, ולכן נאמר עליו (זכריה יד ז) והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה. והרי יהיה יום שכולו שבת כשיעור מעת לעת שלם שהוא כ"ד שעות י"ב דלילה וי"ב דיום, וזהו שאמר אביי תרי הרוב שנאמר יחיינו מיומים, ור"ל כי היום שכולו שבת הוא יהיה כשיעור שני ימים, כנגד הי"ב דהלילה ג"כ ויהיה הוא כ"ד שעות שהוא ב' אלפים, שהוא מעת לעת שלם של הקב"ה. אבל רב קטינא סובר כי מאחר ששימושו הוא ג"כ רק ספ"י אחת, שהוא ספ"י המלכות אשר היא תשוב או להבינה אימא עלאה, להחזיר כל הו"ק בה כדי להתקן בה לסוד עולם הבא אשר מאחר אלף הז' והלאה וכמו שכתבתי בפנים, כי המלכות היא כללות כל הו' קצוות, ולכן בזמן שליטתה שהוא יום הז', אלף הז' שהוא שליטת המלכות, תחזור היא עם כל הו"ק הכלולים בה להבינה אימא עלאה כדי לתקן הכל לסוד עוה"ב, ויהיה תיקונה ג"כ רק כשיעור יום אחד לבד שהוא רק כשיעור י"ב שעות דהיום לבד, כהתיקון דשאר כל הספ"י, וכמו שכל הספ"י כולם הרי שימש כל א' רק השיעור ד"ב שעות היום לבד, והטעם הוא כי הלילה היא לית לה מגרמה כלום (זהו וישב קפא ע"א), והיא נכללת בהיום, וזהו עצמו הטעם והסיבה מה שבליילה לא היה שום בריאה כלל כי היא נכללת בו. [ועומק הענין בזה הוא כי למעלה הנה היא השורש הנעלם (כי היא מהמלכות דא"ס שורש הנעלם דהכל) והוא גילוייה, אבל למטה הוא להיפך, כי נעשה הוא לשורש והיא גילוייה, והבן מאד ובארתי כ"ז בכ"מ, כי הוא סוד מיעוט הירח וכמו שכתבתי בדרוש מיעוט הירח בחלק הביאורים בשער מטי ולא מטי פ"ג, וע' עוד בספר הכללים כלל ד']. אך עכ"פ הוא כי כמו ששאר כל הספ"י כולם הוה שימושו וגילוייה דכל א' רק השיעור ד"ב שעות היום, כן יהיה שימושה וגילוייה דספ"י המלכות שהוא יום שכולו שבת ג"כ רק כשיעור ד"ב שעות דהיום לבד, והלילה יהיה כלול בהיום, כן הוא דעת רב קטינא, וכן הוא ג"כ בספד"צ פ"א שאמרו שם (יא ע"א) ואתה רב כלא בתריסר שעותי שהוא רק השיעור דהי"ב שעות היום.

אמנם דברי אביי יתקיימו ג"כ כי המציאות ד"ב שעות דהלילה ישמשו באמת ג"כ אלא שיוכללו בהיום ויתגלה כחם ופעולתם על ידם, והעיקר הוא כי יוכללו שניהם זב"ז וישמשו שניהם באחד, וזהו שאמר הכתוב (זכריה יד ז) והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה, כי הי"ב שעות דהיום והי"ב שעות דהלילה ישמשו שניהם (כסברת אביי) אבל יוכללו זב"ז וישמשו שניהם באחד, שהוא רק כשיעור י"ב שעות לבד, והוא כסברת רב קטינא ומשום שיוכללו שניהם וישמשו באחד, הרי הוא לא יום ולא לילה, והוא רק יודע לה', כי אי אפשר לשום בריה להשיג אופן שימושם יחד והוא יודע רק לה' לבד, אבל עכ"פ הוא כי יתקיימו דברי שניהם.

** הגה"ה – אמנם הנה באותיות דר' עקיבא אות ב' אמר שם שחורבן העולם יהיה בסוף ששת אלפים ותשעים ושלוש שנים והרי אמר שיומשך עוד צ"ג שנים***. אך ענין אותן הצ"ג הנה הם הג' שמות א"ל אשר בתיקונא קדמאה, שהם השורשיין עלאין דהג' עולמות ב"ע, וכמ"ש באד"ר (קל"ב ע"א) וכמבואר במבוא שערים (שער א"א פ' י"ד ט"ו ט"ז י"ז ע"ש בארוכה). ומבואר שם כי הג' שמות א"ל הם השורש דכל המלכין קדמאין אשר הם מהדעת והו' קצוות דז"א שהם הז' מלכים דמיתו, וכל המציאות העולם אשר בהששת אלפים שנה הם מהבירורים דהמלכים דהו"ק, הג' נה"י, אבל הדעת הוא שרשם והוא נשמת הו"ק, והוא מלך בלע, מלך הראשון, בלע בן בעור, ושם עירו דנהבה, דין הבה,

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

לעלוקה שתי בנות הב' ⁵⁰⁸, והוא גזירת דינא תקיפא דתקיפין דבגניניה מתקמרינן אלף אלפין מארי דיבבה ויללה וכמ"ש באדר"ר (קלה ע"א). והנה שורש הדעת הוא בתיקונא קדמאה דדיקנא ושם הוא הג' שמות א"ל, אל שד"י אל הוי"ה אל אדנ"י ומהם נמשכו ג' עלמין, בבינה ת"ת מלכות, והם הג' עלמין הנזכר באדר"ר (קלב ע"א), ואח"כ נמשכו עוד למטה בהג' עולמות בי"ע, והם כולם דינין תקיפין, כי הם הנהר דינור שבכל עולם ועולם. והבירורים של אלו הדינין השרשים מהג' שמות א"ל הם יושלמו להתברר במציאות העולם שאחר הששת אלפים שנה, והם הצ"ג שנים שאמר האותיות דר' עקיבא, כי הם מספר הג' שמות א"ל אשר הבירורים של הדינין שלהם יושלמו להתברר רק לבסוף, כי הם דינים קדושים מאד, ויתקנו ויתבסמו הם רק בסוף ימות המשיח, והוא בהצ"ג שנים אשר אחר השית אלפי שנין, ואח"כ יחזרו כולן לשרשן שהוא חורבן העולם אשר באלף השביעי, כדי להתתקן שם להתיקון דהעולם הבא אשר מאלף השמיני והלאה כמו שכתבתי בפנים ע"כ הגהה, וע' מה שכתבתי עוד בזה בשער העקודים ספ"ב סי' י"ג ⁵⁰⁹.

*** [מהוספות ותיקונים שבסוף הספר] {צו ע"א} בענין הצ"ג שנה שהוסיף אותיות דר' עקיבא על הששת אלפים שנה, ואמרת שם הענין בזה {צו ע"ב} כי הששת אלפים שנה הם לתיקוני הבירורים דהו"ק מהמ"ק שהם חג"ת נה"י, והצ"ג שנה הם לתיקוני הבירורים דמלך הראשון דעת שהוא בלע בן בעור, ושורש הבירורים שבו הוא בהג' שמות א"ל שהם גימ' צ"ג, והם השורשים דכל המלכין קדמאין, ויתבררו הם בהצ"ג שנה שאחר הששת אלפים, שהוא אחר הבירור דהו"ק מהמלכין קדמאין, כי הדעת הוא כללות הג"ר, ויתברר הוא אחר הבירור דהחג"ת נה"י, ובו יושלם הבירור והתיקון. כ"ז הוא הקיצור ממה שכתבתי בהגהה, אמנם שם בסופו ציינתי שם לעיין מה שכתבתי עוד בזה בשער עקודים ספ"ב, וראיתי להעתיק כאן קוטב הדברים ממה שכתבתי שם בקיצור נמרץ.

והענין הוא כי אותן הצ"ג שנה הנה הם המשך הזמן אשר מהתחלת שקיעה ראשונה דיום הו', שהוא אלף הו' יומו של הקב"ה, עד עת צאת הכוכבים דיום שכולו שבת אלף הז', והוא שעה וחומש שעה משעות של הקב"ה.

והיינו כי הרי אמרנו לעיל אות ג' בשם הפדר"א (פ' מ"ח) דיומו של הקב"ה שהוא אלף שנה הנה הוא רק על חשבון די"ב שעות היום, ואמרו שם כי שעה אחת מיומו של הקב"ה הוא פ"ג שנה וד' חדשים ⁵¹⁰ [ומדברי הפדר"א הללו הוא סתירה להמ"כ שהביא רש"י ז"ל בתהלים (צ' פסוק ד)], שיומו של הקב"ה שהוא אלף שנה הוא עם מקצת מן הלילה ג"כ ע"ש, וא"כ הרי לא יהיה החשבון דהפדר"א מכוון ולפ"ז הרי הוה חומש שעה מ"ז שנה עם ה' חדשים, וא"כ הרי הוה שעה וחומש שעה משעות של הקב"ה, מאה שנה במכוון, והרי נמצא כי מהשקיעה ראשונה דהששת אלפים שנה עד עת צאת הכוכבים דהיום שכולו שבת, שהוא שעה וחומש שעה, הנה בשעות של הקב"ה הוא מאה שנה במכוון.

אמנם הנה ז' שנים האחרונים מהם, שהוא חלק אחד מי"ב משעה של הקב"ה (והוא ז' שנים פחות כ' יום, כשנחשוב כל חודש ל' יום, כי כן יהיה בעת התיקון) הנה הוא זמן תוספת שבת, וכמו ערב שביעית, הלכה למשה מסיני שאסור לחרוש ולזרוע ל' יום קודם, שהוא חלק אחד מי"ב בשנה, וכן כתבו הדרכי משה והב"ח בסי' רס"א, שתוספת שבת הוא ב' שעות, אחד מי"ב במעת לעת. וכן הוא בענינינו כי אחד מי"ב בשעה, משעות של

⁵⁰⁸ עי' גמ' ע"ז יז ע"א.

⁵⁰⁹ כנראה שכוונתו לאות כ"ג דהיינו דרוש עץ הדעת שבסוף ספר הדע"ה.

⁵¹⁰ וכן הוא בפת"ש נתיב סדר הפרצוף פתח ז.

לשם שבו ואחלמה – הקדמות ושערים

הקב"ה והוא ז' שנים כנז, יהיה תוספת שבת ליום שכולו שבת, והרי יתחיל לפ"ז היום שכולו שבת עם התוספת שבת, מאחר צ"ג שנה אשר אחר הששת אלפים שנה, והם הם הצ"ג שנה שהוסיף האותיות דר' עקיבא כי הוא הזמן אשר מהתחלת השקיעה עד התוספת שבת וכנז, כ"ז הוא ממה שכתבתי שם, והנה הארכתני שם בענין השעה וחומש שעה של אז, איך שהיא משמשת, כי היא הממוצע בין היום שעבר להיום הבא, וכן בענין התוספת שבת שהוא אחד מי"ב בשעה, הארכתני שם ובארתי אותן ע"פ סודן של דברים, אך כאן כתבתי רק הקוטב דהענין בקיצור נמרץ.

וכן בענין התוספת שבת שהוא ז' וכנז' הנה מצינו מעין זה להאריז"ל בשער הכוונות (דף ס"ב רע"א) וצו ע"ג} שאמר שם (וכן הוא בכ"מ) כי מאחר שעה ה' דערב שבת, והוא ז' שעות קודם השקיעה מתחיל להתנוצץ קדושת שבת, וכן שם (דף מ"ב סע"ב) אמר כי זהו ענין, א"ל מלך יושב על כסא רחמים, כי קדושת שבת הוא ל"א שעות, כ"ד דשבת וז' דערב שבת, והוא כמספר א"ל, ואז יושב על כסא רחמים. וזה סוד ה' יתירה דיום הששי לומר כי רק ה' שעות לבד הוא שייך ליום הששי והם חול גמור, אבל אחר ה' שעות שהוא ז' שעות קודם שבת מתחיל להתנוצץ קדושת שבת (ומ"ש במ"א ושעה וצו ע"ד) ה' בכלל, מ"ס שם וחסר שם תיבה אחת וכצ"ל ושעה ה' בכלל חול, ולא כמו שראיתי בספר אחד שתופס לעיקר שגם שעה ה' בכלל, כי בכ"מ מבואר ההיפוך). והנה ענין הז' שעות שאמר האריז"ל כי בז' שעות שקודם הערב דליל שבת מתחיל להתנוצץ קדושת שבת הנה הם מסוד הז' שאמרנו, אשר הם ישתמשו לעתיד לבא לתוספת שבת ליום שכולו שבת כנז', יהי רצון שנהיה גם אנחנו מהזוכים לזה למען שמו יתברך ויתעלה לעד אמן ואמן:

^א והנה מדברי הלש"ו משמע שעיקר לימוד קבלה אינו אלא ידיעת שמותיו ית' וסדרי גילוייהם. ועוד עי' בע"ח שער א' ענף א' ז"ל, בענין תכלית הכוונה של בריאת העולמות, נבאר עתה ב' חקירות שנתעסקו בהם המקובלים, החקירה הראשונה הוא מה שחקרו חכמים ראשונים ואחרונים לדעת סיבת בריאת העולמות לאיזה סיבה היתה, ונמנו וגמרו וגזרו אומר כי סיבת הדבר היה, לפי שהנה הוא יתברך מוכרח שיהיה שלם בכל פעולותיו וכוחותיו ובכל שמותיו של גדולה ומעלה וכבוד, ואם לא היה מוציא פעולותיו וכוחותיו לידי פועל ומעשה לא היה כביכול נקרא שלם, לא בפעולותיו ולא בשמותיו וכינויו, עכ"ל. משמע שתכלית כל העולם כולו אינה אלא גילוי שמותיו ית'. עי' בהגר"א על התיקו"ז א' ע"א ד"ה לכל שמהן קדישין שהשמות הם השמות של הספירות.

אמנם יעויין פת"ש צמצום א' וז"ל חכמת האמת בכללה שדברו בה המקובלים, אשר דבר ה' בפיהם אמת ומסורה היא בידם בקבלה עד משה רע"ה ומפי נביאי האמת, כמו שהאריכו בזה הרבה מן הראשונים והאחרונים, הוא להבין ענין השגחתו יתברך והיאך הוא מנהיג נבראו בהשגחה פרטיית הולך ע"פ סדר התורה ומצותיו יתברך, עכ"ל. אבל אולי עומק כוונת הפת"ש היא להנהיגו ית' למעלה והוא גילוי שמותיו, וצ"ע.

^ב עי' בבהגר"א על ס"י ג' ע"א, ז"ל, כל השמות והתורה הכל בשם הו"ה ב"ה והוא שם המפורש, ע"כ. ועי' בבהגר"א על ספד"צ כח ע"ג ד"ה וז"ש באתוון, שאפילו שם אה"ה עתיד להתגלות בשם הו"ה ב"ה. עי' בהגר"א על ספד"צ יג ע"ב ד"ה ויאמר וז"ל, בכל הזוהר וספרי קבלה כולל כל האצילות בג' שמות אק"ק הו"ה אדנ"י, ג' פרצופים א"א ז"נ, שאו"א נכללין במזלא, וכן בא"ר לא הזכירם.

^ג ועי' ביאורים ח"א ב' ע"ג שהמתבונן בחקירה זו [מה למעלה שהוא כלול בהנ"ל] כמתבונן במהות הא"ס, והוא כמתבונן במחשבת ורצון הא"ס עצמו. וכן יעויין בס"י פ"א מ"ח וז"ל, עשר ספירות בלימה, בלום פיך מלדבר ולבך מלהרהר, ואם רץ פיך לדבר ולבך להרהר שוב למקום, שלכך נאמר רצוא ושוב, ועל דבר זה נכרת ברית, ע"כ.

אמנם יעויין בבהגר"א על ספד"צ כב ע"ג ד"ה וז"ש כאן, דכל האיסור הנ"ל אינו אלא בהסתכלות קבועה והתבוננות יתרה, ולא בהסתכלות ארעית בבחינת רצוא ושוב. ועי' ליקוטים בסוף בהגר"א על ספד"צ לז ע"ד, ז"ל, למעלה מזה (מהקו) אינו נגלה לנו, ואסור להרהר שם אבל יש בחי' למעלה, ע"כ. ונראה לענ"ד לדייק דכוונתו דהרהור הוא דאסור, אבל ברצוא ושוב שאינו התבוננות מותר. ולכן כאן מפרש רבינו ד'מה לפני' הוא כאשר הוא ב'ראשי פרקים כמצ"ן מן החרכים בלתי הסתכלות בדברים העמוקים'. וכוונתו כדאמרן, שהוא ברצוא ושוב ולא בהסתכלות והרהור.

הנה יש להתבונן בזה, דכאן איסור ההסתכלות קאי על א"ס עצמו, ואילו בס"י (הנ"ל) מתבאר דהאיסור הוא ב"ס דאצילות, ובספד"צ ברדל"א. ועי' בבהגר"א על ספד"צ כב ע"ג ד"ה וז"ש כאן ז"ל, אע"ג שבתז"ח נ' ע"ג אמר על החכמה [את איסור ההסתכלות], ובס"י אמר על כל הע"ס, הכל כפי הבחינה של המשכיל, כאן על ז"א אמר ברדל"א והחיות כו', עכ"ל.

^ד אמנם לענין עולם האצילות עצמו, אין סיבת בריאתו עבור גילוי השמות, אלא בכדי שלעתיד לבא יתאחד הכל דרכו באור א"ס (ביאורים ח"א ב' ע"ב).

^ה ברמב"ן נאמר "שמותיו" כלומר בלשון רבים, ללמדך שכל מילה ואות הם שמותיו של הקב"ה. אמנם עי' במקורות האחרים שמביא רבינו כאן, הזהר יתרו ומשפטים, וכן עי' בבהגר"א על ס"י פ"א מ"א ריש אופן ג' שזה שמו של הקב"ה בלשון יחיד, משמע שכל התורה היא התפרטות שם הו"ה ב"ה בלבד. עי' בבהגר"א על ס"י ג' ע"א ז"ל, כל השמות והתורה הכל בשם הו"ה ב"ה והוא שם המפורש, ע"כ. ועי' בבהגר"א על ספד"צ כח ע"ג ד"ה וז"ש באתוון, שאפילו אה"ה היא עתידה להתגלות בשם הו"ה. אמנם עי' יונת אלם פרק א', ז"ל, כאן כל התורה כלה שם א' בסוד אצילות נעלם אין עסק בה לזולתו ית', ע"כ. משמע שאה"נ באצילות הכל נכלל בגילוי א' אמנם מה שנתגלה לנו למטה הוא שכל התורה כולה כלולה משמותיו ית' וצ"ע.

^ו עי' זהר בראשית יא ע"ב: יראה דאיהי עיקרא, למדחל בר נש למאריה בגין דאיהו רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין. ופי' הגר"א (יהל אור ח"א ד' ע"ג) עקרא ושרשא כו' – מצד הת"ת כידוע שהוא עקרא ושרשא דאילנא לכן נקרא בשם העצם. ועי' בתז"ח עג ע"ד: דאתמר ביה [כלומר בת"ת] רבא אילנא ותקיף וכו' ולפי שהוא כלול מב' מדות חו"ג יושב אהלים, לכן אמר ב' דברים עקרא ושרשא ע"כ.

ועי' עוד בבהגר"א על ספד"צ כ' ע"ב ד"ה בהאי זמנא, שאפילו הגילויים למעלה מז"א דאצילות עדיין אינם נחשבים לגילוי בבחינת שם העצם, ואינם אלא מעין גילויים המקדימים לשם הו"ה ב"ה שתכלית גילויים אינה אלא שיתגלה שם הו"ה אח"כ, שכן עיקר הגילוי אינו אלא ז"א דאצילות.

והנה עי' יהל אור ח"ב יט ע"א וז"ל, ענין מהימנותא אמור בכ"מ על ו"ק, והענין כי כל אמונתינו הוא בשם הו"ה, ובזה אנחנו נבדלים מן האומות, כי כל האומות משיגין את שמו ית' [עי' לש"י כללים ח"א לא ע"ב שזהו החילוק בין אצילות לבי"ע], כמ"ש גדול שמי בגוים ובכ"מ כו', רק שאין משיגין את שם הו"ה, רק בשאר השמות, וכולם אינן שם העצם רק שמות משותפים, לכן אינן דבקין בו ית' רק עובדין אותו בשיתוף, כי כל השמות אינן רק משותפין ומושאלין מפעולותיו, לא כאלה חלק יעקב, עכ"ל. ועי' לקמן שער ז פרק ד אות ז'.

¹ מקרא זה לפי פשוטו בא להלל את כלל ישראל שלא עבדו את בעל פעור, ולא לתאר את מעלת מידת הדבקות וצ"ע.

² יש לדקדק שרבינו מדבר רק על קטנות של עיבור ומוחין דגדלות, ומשמיט את השלב שבינתים דהיינו יניקה. ועי' בבהגר"א על ספד"צ כד ע"ד ד"ה ואמר תשעה אליו. וז"ל הערתנו שם, כל זמן היניקה נחשב כהמשך של זמן העיבור בבטנה, שכן עדיין חייו תלויים באמו (על פי הגרמ"מ משקלוב בביאור משנת חסידים דף קפד).

³ אין כוונתו לומר שהנה"י דעליון מתלבש בתחתון כפשטות לשון הע"ח בכ"מ, אלא ענין התלבשות היא המשכת הטיפה הזרעית מהנה"י דעליון [עי' ע"ח שער כג סוף פרק ד'], דהיינו חלקי הפרצוף העליון הכלולים בטיפה הזרעית, והם מאותו הנה"י של העליון, ונעשית בתחתון לעצם מעצמיו. והנה באמת לאמיתה אין התלבשות של ספירות א"ק בספירות אצילות כלל (וכן הוא בכל התלבשות של כל עליון בתחתון) וכל עולם ועולם עומד בפני עצמו הן בעיגוליו והן ביושר שלו (חוץ מעיגולי א"ק שסובבים על כל העולמות) (ביאורים ח"א טז ע"ב וע"ג).

⁴ צ"ע אם כוונת רבינו לדבריו שהבאנו בהערה הקודמת או לדבריו בביאורים שם יז ע"א וזה תמצית לשונו: כל הארת אורות עליונים מתלבשים כאחד בבחינה התחתונה מהם בנשמתו. כלומר, אר"פ דיושר דכל האצילות בריאה ויצירה מתלבשים כולם בתוך הכלים ואו"פ דיושר דעשיה, והם תוספת מוחין אליו.

וכן יש להעיר: עי' לקמן יז ע"ג שהוכיח מכאן שמה שמבואר שבי"ע הם נפרדים, אין זה נוגע אלא למציאותם גופה, אמנם פנימיותם אינה נבדלת מאור א"ס.

וכן יש להעיר: אורות עתיק דאצילות מלבישים את נה"י דא"ק ולא למעלה מזה, שכן במקום שהוא היה הצמצום, ולכן רק שם יש מקום להתגלות של עולמות אחרים (עי' לקמן שער ו' פרק א'). אמנם זאת יש לדעת, נה"י דא"ק נחלקת לב' חלקים: א', הארת נה"י דא"ק העומדת במדרגת א"ק ומתפשטת באצילות לבחי' לבוש אור א"ס שבו, ב', הארת נה"י דא"ק דא"ק, שמהם נשפע עיקר האצילות (ביאורים ח"א יז ע"ב וכן עי' כל העניין באריכות בספר הכללים ח"א דפים כ-כד).

⁵ ועי' מש"כ באריכות על ליקוט ט' שבביאור הגר"א על ספד"צ.

⁶ עי' ביאורים ח"א יד ע"ד שמבאר שעיקר א"ק (בתוקף הגילוי דאור הקו דא"ס שבו), כלומר, החלק שבו שהוא רק מדרגת א"ק בלי שיתוף מדרגות נמוכות יותר, מסתיים ונשלם במקום הטבור שבו הרי הוא עד הפרסא (וכן הוא בכללים ח"א כה ע"א). ומשם ולמטה אין עוד המשכה של אור הקו דא"ס, וממילא הוא הדין להמשכת יושר הא"ק העיקרי המלבישו. וכל הארת א"ק משם ואילך אינו אלא המתגלה בבחינת הארה דרך הפרסא שהוא בחי' מסך.

עי' ביאורים ח"ב פג ע"ב שעיקר הא"ק הוא רק הע"ב וס"ג הכלליים והם מסתיימים במקום הטבור שהוא למעלה מן הפרסא ומשם ולמטה הוא מ"ה וב"ן הכלליים ושם הוא מקום עולם האצילות. וכל אחד משני החלקים הנ"ל עומד בפני עצמו שכן הפרסא מפסיק ביניהם, אמנם ישנה התפשטות מסויימת מהס"ג עד סוף רגליו אלא שהוא רק לצורך ההתפשטות הראשונה לאצילות. ועכ"ז הע"ב וס"ג עם המ"ה וב"ן הם כולם כללות קומת פרצוף א', כאשר הע"ב והס"ג הינם בבחי' צורת חצי הפרצוף העליון והמ"ה והב"ן הינם בבחי' צורת חצי הפרצוף התחתון.

והנה עומק כוונת מש"כ כאן שהאצילות הוא למטה מטבור דא"ק הוא כי התהוות כל תחתון מעליון הוא בב' בחי': הא' מהמלכות דעליון והשני השתתפות חלקי גוף ונפש דהעליון עצמו בתחתון. והנה השני נמשך מהתנה"י דעליון (על אף שזה באמת מכלל הקומה אמנם החג"ת וכ"ש החב"ד הינם נעלמים) בבחי' אר"א שהנה"י שלהם המה המשתתפים בזו"ן אבל עיקר התחתון אינו נעשה אלא מהמלכות דהעליון בלבד, וממילא בע"כ שכל האצילות הוא רק מהמלכות דא"ק.

⁷ עי' ביאורים ח"א יד ע"ד שמבאר את העניין, ומקדים דשיעור המשכת יושר דא"ק יש בו ד' הבחנות: א' בעיקר א"ק עצמו, ב' בהשתתפו באצילות, ג' בהארתו הנמשכת בעולמות בי"ע, וד' בתיקון דלעתיד כאשר העולמות יעלו ויוכללו זה בזה.

עיקר א"ק (דהיינו תוקף הגילוי דאור הקו דא"ס שבו), הרי הוא חלקי א"ק שהינם רק במדרגת א"ק לבד, מסתיים ונשלם במקום הטבור שבו כלומר עד הפרסא (וכן הוא בכללים ח"א כה ע"א). משם ומטה אין עוד המשכה של אור קו א"ס, וממילא הוא הדין להמשכת יושר הא"ק העיקרי המלבישו. וכל הארת א"ק משם ואילך אינו אלא המתגלה בבחינת הארה דרך הפרסא בבחי' מסך,

וכמ"ש הרב במבוא שערים ושער ההקדמות. אמנם בכח הארה זו נה"י דא"ק משתתף בכל האצילות כולו ומתייחד עם האצילות ביחוד עצום, ומצד הארה זו נחשבת האצילות עם הא"ק לבחי' פרצוף א', שא"ק הוא מטבורו ולמעלה ואצילותו הוא מטבורו ולמטה.

[ואם תקשה הרי מקום האצילות הוא מחוץ לגוף דא"ק והיכן יש בו מקום לשיתוף א"ק, עי' ביאורים ח"ב טז ע"ג שכל זמן שלא נפרסה הפרסא הרי שלא האירו באצילות המ"ה וב"ן הכלליים דא"ק, שכן בלי הפרסא החלק שמתחת לטיבור א"ק הוא כערך א"ק עצמו, דהיינו הארת מ"ה וב"ן הפרטיים דע"ב וס"ג דא"ק. ועי' מש"כ לעיל הערה יב, ועי' ביאורים ח"ב צ ע"ג שאליבא דאמת נה"י דא"ק אינו אלא עביות דנה"י דא"ק הנשאר למטה מהטבור, שכן עיקר נה"י דא"ק הוא רק עד הטבור וכדאמרן.]

אמנם למטה מאצילות אין ניכר מאור הא"ק מאומה, וזהו עניין היות עולמות ב"ע מתחת לרגלי א"ק. אמנם המציאות דכל עולם תחתון הוא רק מהארת העליונים כידוע, ולכן פשוט שהארת א"ק מתפשטת גם בב"ע, כי אין מציאות לשום נמצא אלא מכח הא"ק. ואם כן, בע"כ שרגלי א"ק נוקבים ויורדים בעולמות ב"ע. ירידה זו באה על ידי התלבשות הא"ק באצילות, ואז מתפשט כחו והארתו בכל עולמות ב"ע.

לעתיד לבא יעלו ב"ע למדריגת אצילות דהאידינא, ואח"כ אפילו למעלה מזה. ומבחינה זו מתפשט יושר דא"ק עד עיגולי עתיק, כדי שלבסוף יכללו בו כל העולמות. טעם הדבר, שכן כמו שיציאת כל העולמות והשתלשלותם היתה על ידי התפשטות רגלי א"ק בעתיק דאצילות בכדי להוציא את כל עולמות אבי"ע, כמו כן מגיע אור א"ק עד לתחתית עיגולי עתיק דאצילות בכדי להעלות הכל חזרה למעלה. ואכן, לאחר תיקון האצילות יבוא תיקון א"ק בבחינה זו האמורה גופא, ואז יגיע א"ק לתכלית תיקונו דהיינו עד סוף עיגוליו. ומבחינה זו אכן מבריש יושר דא"ק מן הקצה אל הקצה, וזהו עניין דברי רבינו כאן.

⁷ לפי זה מש"כ בע"ח (עגו"י פרק ב') שהקו דא"ס יורד עד סוף העיגול ולא עד בכלל, הוא רק בהתפשטות הראשונה שלו שמסתלק אחר כך, וצ"ע.

¹⁰ בביאור מש"כ כאן יש להעמיק בדברי הלש"ו על פי דבריו בכ"מ בספריו. והוא, שכל עולם נעשה על ידי ד' ענינים: התפשטות הראשונה והסתלקות הראשונה, התפשטות השניה והסתלקות השני. וד' ענינים אלו הינם כנגד ד' אותיות שם הו"ה ב"ה. ההתפשטות הראשונה הוא התגלות כללי ושרשי לכל העולם והוא כולל את כל המציאות כולה מראשיתו ועד סוף המקום בו עתיד העולם להיות. אחר כך מסתלק אור זה, כדי שיצא העולם במדריגתו הוא, ולא באיכות מדריגת שרשו העליון. אחר כך בא ההתפשטות השני, והוא עצם התגלות העולם בפועל, והוא תולדה של האור שנסתלק. אם כן התפשטות הראשונה הוא בחי' חכמה, ועצם העולם הוא בחי' ו"ק.

הנה כל הסתלקות למעלה איננה רק צמצום של אותו האור שהתפשט, אלא נכלל בו כמו כן מ"ן, אשר תכליתו לגרום זיווג למעלה ע"מ להוריד דבר חדש. לפיכך יתבאר מש"כ רבינו במקום אחר (כללים כלל ו' ענף ה') שעכ"ז שההתפשטות הראשונה הינו מעולה יותר מההתפשטות השני, אך רק בהתפשטות השניה יש פתיחת מקור דנביעו דאור א"ס (אם כי בערך התחתונים). ועי' ביאורים (ח"ב לג ע"ג) שההתפשטות הראשונה בנוי על מיעוט אחר מיעוט משא"כ ההתפשטות השני, שתכליתו של ההתפשטות הראשונה הוא להיות שורש עליון לכל עולם בפועל ממש, אלא שיעיקר מקומו הוא למעלה וגילוי התמעט בעת שנתפשט למטה.

¹¹ עי' ע"ח עגו"י ב' ד"ה והנה אחר וז"ל, דרך הקו הזה נמשך ונתפשט אור א"ס למטה ע"כ, ועי' ביאורים ח"א ט ע"א, שיש בלשון הע"ח הנ"ל משמעות של אור וכלי: האור מצד עצמו הוא א"ס, וכל גבולו מחמת הקו. כלומר, הקו מגביל את האור לירד דווקא באופן מצומצם זה. ועי' כללים ח"א עט ע"ב שהיות ואור א"ס אינו יורד אלא בקו דק, הרי שהוא בבחי' סירס את הזכר הנזכר בגמ' ב"ב עד ע"ב, ועי' ענינו בבהגר"א על ספד"צ יב ע"ב ד"ה והן ז"ן, וכן ע"ש עוד פב ע"א, ופב ע"ג, שלעתיד לבא יתוקן סירוס זה.

¹² עי' ביאורים ח"ב ח ע"ד שיש ה' תועלות למקיפים:

א' לזכך את הגוף והכלי מבחוץ (עי' שער מאמרי רשב"י י"ד ע"א וז"ל, לכל אדם יש ב' בחינות נשמה, האחת היא נשמה פנימי' שבתוך גוף האדם וזו באה עם האדם, השני' היא נשמה' בבחי' צלם הנקראת אור מקיף וזו נשארת למעלה בעולם העליון ועומדת על ראש האדם, וזו עומדת בבחינת צנור אחד על ראש האדם שיכול האדם לעלות למעלה על ידי הנשמה ההיא, עכ"ל.),
ב' כאשר יש פגם בתחתונים וממילא לא יתכן לו קיום על ידי חיות מהאור הפנימי בלבד, כל עיקר חיותו באה מהמקיף,

ג' רק על ידי המקיף יתכן לעלות ממדרגה אחת למדרגה יותר עליונה,

ד' על ידו מתראה אלקותו בעולם, שכן מכוחו הוא שיש ניסים גלויים בעולם.

ה' התיקון האחרון, שזה יבא בב"א מחמת האורות המקיפים.

ה' דברים הנ"ל הם ה' הבחי' נרנח"י שבמקיפים.

ועי' עוד בזה בדע"ה ח"א דרוש ה סימן ו אות א'.

^ח עי' כללים כלל ב ענף ג', וצ"ע אם שני הדיבורים מלמדים זה על זה.

^ט עי' הקדמה ג' לספר הדעה, שנשמתם של הרשעים השייכים לתתקע"ד דורות יצאו מהניצוצין של המלכים שמתו. וע"ש דרוש ו' ענף ד' אות ח' שעל ידי רשעת התתקע"ד דורות יצא מהם כל הרע כולו, ובאמת הם הוציאו את הרע מהכח אל הפועל לכל הדצח"ם שהיו כוללים בשברי הכלים, וכל התורה והמצוות עניינם לתקנם. ועי' חלק ב' דרוש ב' ענף ב' אות א' שבגלל רשעת כל התתקע"ד דורות והמשחיתים שיצאו מהם, גזר המאציל והחריב אותם כולם ונעקרה ונכרתה מציאותם לגמרי. וזה מש"כ בונה עולמות ומחריבן, שכן בניינם היה על ידי מיתת המלכים ואח"כ נעקרו ונתחרבו מחמת גודל הרשעה והטומאה והרעה, ואחר כך נבנו כל העולמות כולם על ידי האורות דח"ג ביחד דווקא. ועי' כללים דרוש יח ענף ח אות ט הערב רב ותתקע"ד הדורות באים מאותו שורש דהיינו מסוד הדעת, והטוב שבערב רב הוא מסוד הדעת דז"א אם כי הוא במיעוט גדול, וזה יתברר לעתיד לבא. ועצמות זו גופא היא שורש לתתקע"ד הדורות, והרע שבערב רב אף הוא שורשו מאותו רע שבהם. אמנם יש חילוק בין תתקע"ד הדורות של עולם התהו לבין הערב רב, שכן הע"ר לא יתוקנו לבסוף אבל תתקע"ד הדורות כן יתוקנו.

^ז עי' לקמן שער ז פרק ה' אות ה' (וכן עי' דע"ה ח"ב כלל ג ענף ט), שהנ"ל הוא מכיוון ששורש הבריאה הוא ג"ר דמלכות דאצילות, ושורש היצירה ו"ק דמלכות דאצילות, ושורש העשיה נוק' דמלכות דאצילות, ובעת התיקון כולם בשלימות ואז מתגלים כולם בשרשם.

^כ עי' ע"ח קליפת נוגה פרק ד' וז"ל, אח"כ עשה לו ג"כ מלבוש אחר מקליפות נוגה והם כתנות עור, וכנגד הלבוש דכתנות אור ג"ע הארץ וכו', וזהו קליפת נגה הוא משכא דחויא כי הרי היא הקליפה חצונה שבכולם בערך הנחש הדבוקה עם הקדושה, עכ"ל. ועי' בבהגר"א על ספד"צ י"ב ע"ג וז"ל, [ומ"ש] לעיל מבשרו וכאן מעורו הוא סוד גדול ונעלם מאד, שמילה נק' בשר ושם מתגליא החסד כנ"ל, ועורו הוא עור הערלה, והוא בסוד כתנות עור של אדה"ר שאמרו (סנהדרין ל"ח ע"ב) מושך בערלתו היה, ובתחלה היה כתנות אור כמ"ש בזוהר, והוא אור הגנוז, ואח"כ נכסה בעור ונגנז ולא יגלה עד שיוסר הס"א, עכ"ל. ועי' שם כ"ט ע"א וז"ל, ידעו כי ערומים הם והוא היה לבוש בכתנות אור שהן לבוש הבריאה ורע אתכליל שם בטוב קודם חטאו וכמ"ש בתז"ח דף פ"ה ע"ד ופ"ו ע"א ופרשת בראשית דף כ"ב וכו' כד מטה לעלמא דפרודא דאיהי עולם הנפרדים אמר אומנא למארי בניינא נעשה אדם בצלמנו כדמותינו אמר מארי בניינא ודאי טב הוא למיעבד ליה אבל עתיד הוא למחטי קמך, עכ"ל.

^{כב} עי' הקדמת מוהר"ח"ו לשעה"ק מודפס בתחילת ע"ח דף ב ע"א וז"ל, וכבודי לאחר לא אתן, דלא יכיל לאתערבא עמה קליפה אלא בעץ הדעת טוב ורע, משנה טמא וטהור אסור ומותר כשר ופסול, עכ"ל. ועי' בבהגר"א על תז"ח נ ע"ב סמוך לסופו ז"ל, כן הוא בעולמות שהכל מתנהג ע"י שר העולם מט"ט ביצירה, ובו שית סדרי משנה, ושם הוא כל הטורח ומעשה הפלפול עד שמגיעין אל הלכה שהיא המנוחה שבת שבו ינוחו כל יגיעי כח והיא התכלית ראשית המחשבה, עכ"ל, ועי' מקורם ברע"מ נשא קכד ע"ב.

^{כג} והוא בענף ד אותיות ט-י, וזה תמצית דבריו: [אות ט], כל התגלות חסד שבזו"ן דאצילות ולמטה עד לאותה העת היא בקו דק בלבד, וכל התגלות הנוק', כלומר קבלת השפע היא נעלמת לגמרי, ואלו הצמצומים מכונים "סירס את הזכר והרג את הנקבה". אמנם בימות המשיח שבסוף האלף השישי הוא זמן שליטת הזו"ן, ואז יתגלו הללו בשפע גדול ובחינת "סירס את הזכר והרג את הנקבה" שבזו"ן תבוא על תיקונה. והוא התגלות חסד שבפומא דאמה גם בז"א וגם בנוק' שבכל עולם ועולם מעולמות אבי"ע.

באלף השביעי יתוקן סוד ה"סירס והרג" גם בישסו"ת שבאצילות, וזוהי עליה משם הו"ה לשם יה"ה, וכן תיקון של ו' קטינא שבה' ראשונה של שם. וכן אז תחל השתוות האורות הפרטיים דמ"ה וב"ן, שאז יאירו זה לזה בבחינות הראויות לשם השתוותם יחד (ועי' ע"ח שבירה פרק ו' שמבאר בפרוטרוט כיצד לקח עתיק את כל כתר דמ"ה וה"ר דכתר דב"ן וכו'). וזהו ענין חזרתם לשרשם באלף השביעי דהיינו חזרה לתהו (סנהדרין צז), כלומר שכל הגילויים של העולם הזה מתכלים וחוזרים לשרשם בבינה, כי תהיה חזרתם של האורות מדרגא לדרגא עד בינה דא"ק, שכן התיקון העיקרי הוא מוכרח להיות על ידי עיבור ולידה, ולשם כך מוכרחים האורות לחזור לשרשם שבבינה.

[המשך הדברים באות י']

הנה עיקר התיקון הוא על ידי חזרתן לשרשן באלף השביעי, ואח"כ יתוקנו כולם בחידוש העולם שיהיה אחרי אלף השביעי. שכן באלף השמיני, הרי הוא זמן שליטת מידת החכמה, יהיו כל ענייני העולם בעלי פנים חדשות, על ידי השתוות אר"א עלאין. ובתיקון האלף השמיני תבטל הפרסה השייכת לבחינות אר"א עלאין ומטה, ואז יהיו הכל במעלת חג"ת דא"א, ולא תהיה בעולם בחינה של לבר מגופא.

באלף התשיעי יתחדש גילוי המזלין (כלומר תיקון הדיקנא בשלימות) בכל הקומה.

באלף העשירי תהיה שליטת הא"א. והנה לערכינו עיקר הא"א הוא המו"ס דהיינו שהגבורות המה שגוברות, אמנם זהו רק בגלל חסרון ההארה מהאוריא מכח ההפסק של מחיצת הקד"א, אבל בתיקון האלף העשירי הרי שהקד"א יחדול מלהפסיק בין אוריא למ"ס, ועיקר הא"א יהיה מאוריא ומו"ס ביחד ללא הפסק וממילא תהיה שליטה לחסדים דא"א. וכך ימשיך הדבר עד רדל"א דאצילות הרי הוא התיקון דסוד הכלילות.

אחר כך יהיה התיקון ללא זמן דהיינו התיקון דסוד האחדות שהוא למעלה מטבור דא"ק, והוא עולמות דא"ס. וכנ"ל שזה אינו עליית מקום אלא גידול בהארה וזיכוך הפרסא דא"ק. ומשם ממשיכה העלייה לכתר דא"ק ולקו דא"ס שיתפשט עד לקצה השני דא"ס המקיף, ומשם לא"ס המקיף, דהיינו ההתפשטות הראשונה.

^{כד} עי' שער דרושי אבי"ע פרק א' שמזכיר בחי' "אפס" אמנם שם זה הוא ביחס לא"ס, ויתכן שזה עומק דברי הע"ח שם, ולולא זה צ"ע גדול מהו המקור לכך שעתיק מכונה אפס.

^{כה} עי' ע"ח שער עגולים ויושר פרק ד' שזהו במקום הנה"י דא"ק, ועי' אריכות בע"ח ובדברי הביאורים שם, ואכ"מ.

^{כו} זהו חידוש של רבינו לומר שכל מה שאנו מדברים מכך שהקו מתלבש בפנימיות א"ק הוא באמת אינו אלא הקצה התחתון דקו, וכל עיקר הקו נמצא בחלל למעלה מא"ק ואינו מתלבש בתוכו. ללמדך, שהקו הינו גילוי נפרד וקדמון להא"ק. וזהו שלא כמקובל בדרך כלל בין לומדי הע"ח וכמו שהיה מקום שישתמע ממושטם של דברים, שהקו והא"ק הינם דבר א'. אמנם יש לרבינו ראיות רבות המורות על הטעות המושרשת בהבנה זו (כמפורט בספר הביאורים ח"א י ע"ג) ונפרטם להלן:

א' ממש"כ הרב בשער השבירה פרק ו' שהא"ק שאנו מדברים בו הוא רק מבחי' א"א ולמטה שבו, אבל לעילא מהגלגלתא של א"ק הוא בבחי' עתיק דאצילות וממנו אסור לדבר שכן אין לנו בו השגה [וא"א לומר שכל מציאות העתיק אינה אלא נקודה קטנה בפתח הקו בעיגול דא"ס, שכן כל התלבשות של עתיק בא"א אינה אלא בז"ת שבו, וכאן אין אנו עוסקים בז"ת עצמם אלא רק הארת הז"ת וניצוצותיה. אם כן, בע"כ נמצינו למידים שיש י"ס שלימות דעתיק דא"ק אשר מצויים למעלה מא"ק עצמו]. בע"כ נמצינו למידים שיש מציאות שנתגלתה בתוך החלל והוא למעלה מא"ק. ב' ממש"כ האריז"ל (עגו"י ענף ד') בשם התיקו"ז שא"ק מכונה אדם דבריאה (ולא אדם דאצילות), לכאורה יש לדייק שבא להשמיענו שיש מציאות של עולם בחלל שלמעלה מא"ק אשר לו יאה לכנות "אדם דאצילות" והיינו הקו שבין א"ס המקיף לבין א"ק. ג' מסברא, שכן לא יתכן לומר שהקו התלבש בכל הא"ק שאם נאמר כן הרי שבע"כ הם ייחשבו כשוים במדרגתם.

ד' משעה"ק יב ע"ב ז"ל, כי כל שם אדם אינו נקרא אלא רק הזו"ן שהם מ"ה וב"ן וכן א"ק הוא ג"כ רק בחי' ז"א ונוק' שהוא מ"ה וב"ן בערך הקודם אליו, עכ"ל. עלה בידן, יש אורות למעלה מא"ק המעולים ממנו (אלא שאינם נקראים אדם כי למעלה מא"ק אין שום גילוי פרצוף אדם).

^{כז} עי' פת"ש אבי"ע כו וז"ל, הו"ה בכלל ד' עולמות אבי"ע, וי"ד הוא באצילות וה' בבריאה, וי"ד יסוד מלכות דאצילות הוא שירדה לבריאה, שכל בחינה תחתונה שבעליון יורד אל עולם שתחתיו, וי"ד הזאת היא חכמה, עכ"ל. וכן הוא בב"ע קכה ע"א וז"ל, ספר הוא גילוי המחשבה וידוע שכל הפרצוף מתגלה ביסוד שלו, ונמצא שיסוד אבא הוא גילוי המחשבה, וכו', כמו שיסוד אבא הוא גילוי כל הפרצוף ונקרא ע"ש י"ד שהוא סוד ספר גילוי המחשבה חכמה י"ד של השם [עי' פע"ח קיא ע"ב], עכ"ל. עולה אם כן, שלדברי הגריא"ח, שהחכמה המדוברת כאן וכן הי' שבשם הו"ה ב"ה הכללי, עניינן יסוד מלכות דחכמה.

^{כח} עי' ע"ח שער עגו"י פרק ב' וז"ל, אז צמצם הא"ס את עצמו בנקודה האמצעית אשר בו באמצע אורו ממש, וצמצם האור ההוא ונתרחק אל צדדי סביבות הנקודה האמצעית, ואז נשאר מקום פנוי ואויר וחלל רקני בנקודה אמצעית ממש כזה, עכ"ל.

עי' פת"ש נתיב הצמצום פרק ז' (וכן הוא בביאורים ח"א א ע"ג), שהנקודה האמצעית הוא בחי' המלכות. והביאורים מביא ראייה משער השבירה פרק ח שנקודה עניינה מלכות, ועי' בבהגר"א על תיקו"ז ה ע"א ד"ה נקודה אמצעיתא, שהנקודה האמצעית היא המלכות, וכן בליקוטים בסוף בהגר"א על ספד"צ לח ע"ב איתא שהצמצום היה במרכז ור"ל כי ז' מדות הוא הנהגת העולם שהוא מתנהג ברצונו שהן ז"ת והיכל הקדש מכון באמצע ו"ק. והיינו הנקודה האמצעית (וכידוע בס"י שהיכל הקודש הוא מלכות), שכן עיקר בריאת העולם היה עבור מלכותו ית'. ביותר עומק, עי' דרושי אבי"ע פ"א שמלכות דא"ס נעשה השורש לכל מה שתחתיו. ועי' בבהגר"א על תז"ח נ ע"א וז"ל, כתר הוא מלכות של עולם שלמעלה בכל עולם, וכאן הוא המלכות של א"ס, שבה נוצרו הכל, כידוע, ע"כ. ואם המלכות היא מלכות דא"ס, בע"כ צ"ל שיש י"ס כמוסים אצלו (ביאורים ח"א ו

ע"ב). ועי' ביאורים ח"א ו ע"ד שהי"ס הכמוסות הם רק עיגולים ולא יושר, ואם כן האמצעי שכולם היא המלכות.

^{כט} עי' גר"א בת"ז קלח ע"א, ש'מופלא' עניינה אוירא, ו'מכוסה' היא מו"ס [אמנם עי' ביאורים ח"א כ ע"ד שמשנה הגרסא כאן, שמכוסה למעלה ממופלא, ועי' ס"י יד ע"ג שגורס כמו שכתוב בביאורים, וכן בת"ז ח ג ע"א ד"ה דעליה] [אמנם, עי' בהגר"א בס"י יא ע"ב מופלא על א"א בסוד פלא, ומכוסה עתיק שהוא מכוסה בא"א]. ואתיא כדברינו, שהבירורים נעשו על ידי הזיווג ביניהם.

^ל עי' גר"א ס"י פ"א מ"א אופן ג' וז"ל, ש"ם י"ב היא בדעת ששרשו בכתר, ע"כ. ועי' בלש"ו ביאורים ח"א נה ע"ג, שמקשה מתפילת ר' נחוניא בן הקנה ש"ם י"ב הוא ביסוד, ואילו הגר"א כתב שהוא תופס את כל הקומה. ומתרץ רבינו, שכל העד"א הוא עניין אחד. ומביא ראיה לדבריו מבהגר"א על תיקו"ז פא ע"א ד"ה ביה איהו וז"ל, והכל אחד, כשזה נפתח זה נפתח ודעת ויסוד הוא א', עכ"ל [עי' עוד בלש"ו כללים ח"א סט ע"א וז"ל, ת"ת ויסוד אשר שניהם הם בקו האמצעי ואין יתרון ומעלה מזה על זה אלא רק מה שיצאו בב' יציאות ונבחנו לשנים שהרי הם שני ספירות מיוחדים]. והנה לפי כל הנ"ל התבארו בטוטר"ד עומק דברי הגר"א בס"י, שאין כוונתו לספירת דעת בפרט, אלא לכללות כל העד"א הבנוי מכתר דעת ת"ת ויסוד כאחד.

^{לא} כן משמע מזהר ויצא קנג ע"ב. אמנם מדף קנה ע"ב משמע שעלייתו ביסוד היתה כשנמכה, וכן מובא בב"ע קלח ע"ב.

^{לב} עי' ע"ח קליפת נוגה פרק ד' וז"ל, אח"כ עשה לו ג"כ מלבוש אחר מקליפות נוגה והם כתנות עור, וכנגד הלבוש דכתנות אור ג"ע הארץ וכו', וזהו קליפת נגה הוא משכא דחויא כי הרי היא הקליפה חצונה שכולם בערך הנחש הדבוקה עם הקדושה, עכ"ל. ועי' בבהגר"א על ספד"צ י"ב ע"ג וז"ל, [ומ"ש] לעיל מבשרו וכאן מעורו הוא סוד גדול ונעלם מאד, שמילה נק' בשר ושם מתגליא החסד כנ"ל, ועורו הוא עור הערלה, והוא בסוד כתנות עור של אדה"ר שאמרו (סנהדרין ל"ח ע"ב) מושך בערלתו היה, ובתחלה היה כתנות אור כמ"ש בזוהר, והוא אור הגנוז, ואח"כ נכסה בעור ונגנז ולא יגלה עד שיוסר הס"א, עכ"ל. ועי' שם כ"ט ע"א וז"ל, ידעו כי ערומים הם והוא היה לבוש בכתנות אור שהן לבוש הבריאה ורע אתכליל שם בטוב קודם חטאו וכמ"ש בת"ז ח דף פ"ה ע"ד ופ"ו ע"א ופרשת בראשית דף כ"ב וכ"ג כד מטא לעלמא דפרודא דאיהי עולם הנפרדים אמר אומנא למארי בניינא נעשה אדם בצלמנו כדמותינו אמר מארי בניינא ודאי טב הוא למיעבד ליה אבל עתיד הוא למחטי קמך, עכ"ל.

^{לג} עי' פת"ש אבי"ע י"ג שאלף השמיני הוא כנגד פרצוף אבא (וכן הוא בברית מנוחה ג ע"ג). ועי' לש"ו דע"ה ח"ב כה ע"א שמקשה, אם כן כנגד איזה פרצופים הם האלפים הט' והי', ומסיק שהאלף התשיעי הוא כנגד ת"ד ואילו אלף העשירי הוא כנגד הכתר עצמו דהיינו מו"ס דא"א. לכן אמר שם כי באלף הי' לא יוכל אדם לדעת מה שיהיה. ועי' לש"ו כללים ח"א פב ע"ד שבאלף הט' יתגלו כל זהרי האור ד"ג ת"ד הרי הם הדעת עליון, והאור ההוא מקיף לכל האצילות, והוא שני במעלה לא"א עצמו, ואלף העשירי הוא שליטת הא"א, ועי' לש"ו כללים ח"א סה ע"א ששנת ח' ט' וי' הם העולם הבא העיקרי, ועי' בבהגר"א על ספד"צ לד ע"ג וז"ל, ויתנהג עוד עד עשר אלפי שנין כמ"ש בברית מנוחה (בהקדמה) דג' אלפי שנין יהיו בסוד ג' מוחין שנתחדשו לו אחר עולם התהו, ע"כ.